

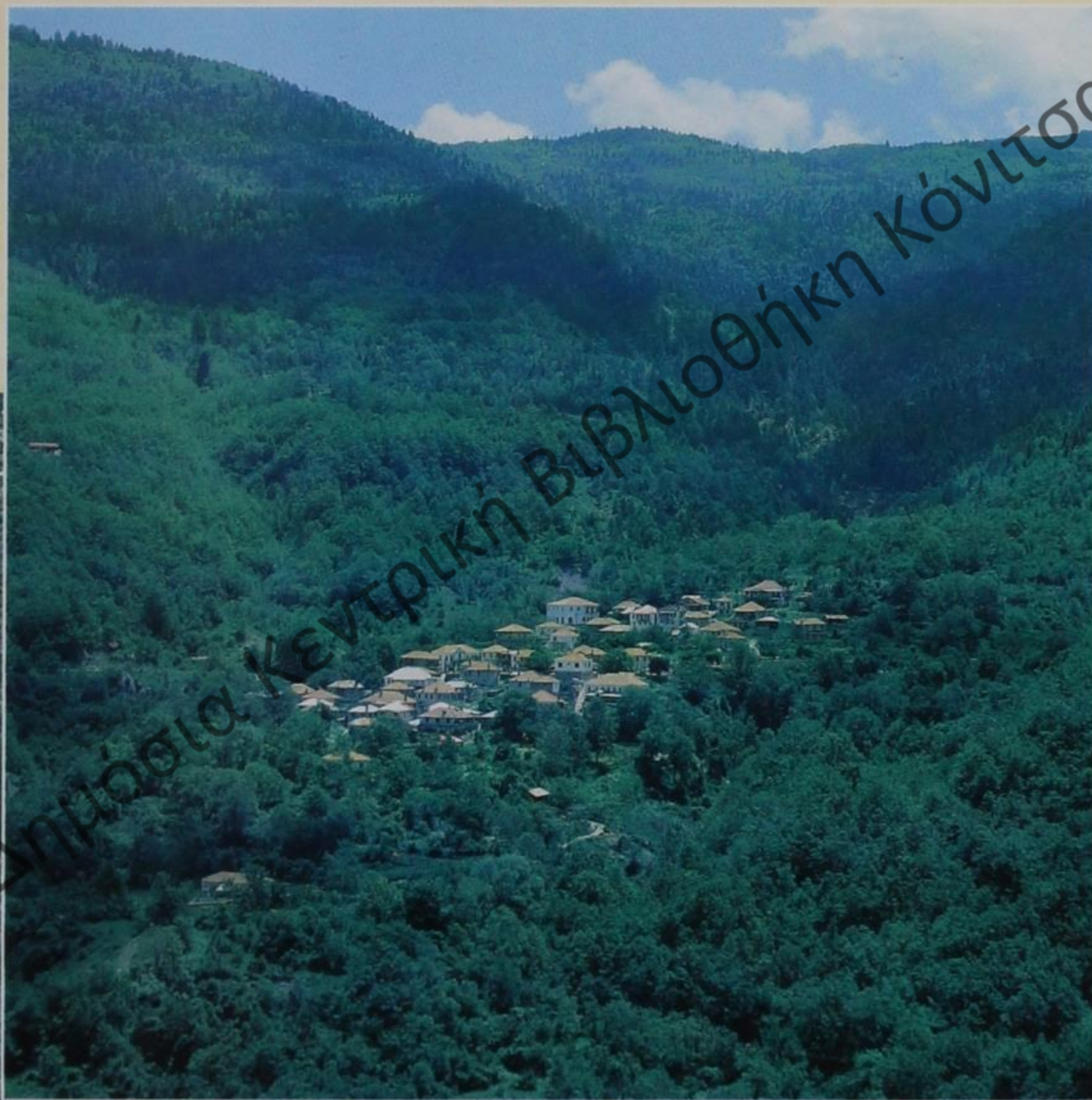
πρωτ. ΤΙΜΟΘΕΟΥ Α. ΧΡΗΣΤΟΥ

Γνωριὰ μου Όμορφο Χαριτωμένο

ΑΣΗΜΟΧΩΡΙ

ΚΟΝΙΤΣΑΣ

ΤΟΜΟΣ Α΄

ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΣΗΜΟΧΩΡΙΤΩΝ ΑΤΤΙΚΗΣ "Η ΠΡΟΟΔΟΣ"
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΑΥΤΟΤΕΛΟΥΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ

ΑΘΗΝΑ 2001

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

© Πρωτ. Τιμόθεος Α. Χρήστου
Χαράς 16 και Ήρας,
141 21 Ηράκλειο Αττικής
Τηλ.: 28.25.738

Σύλλογος Ασημοχωριτών Αττικής «Η Πρόοδος»
Βουλγαροκτόνου 40, Αθήνα 114 72
Τηλ.: 64.50.884

ΤΙΜΟΘΕΟΣ Α. ΧΡΗΣΤΟΥ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ	
ΚΟΝΙΤΣΑΣ	
ΑΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	48111
ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	4/2/2002
ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘ	398.094953 ΧΡΗ

Κωδ. ΕΛ: 7024

ΑΣΗΜΟΧΩΡΙ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

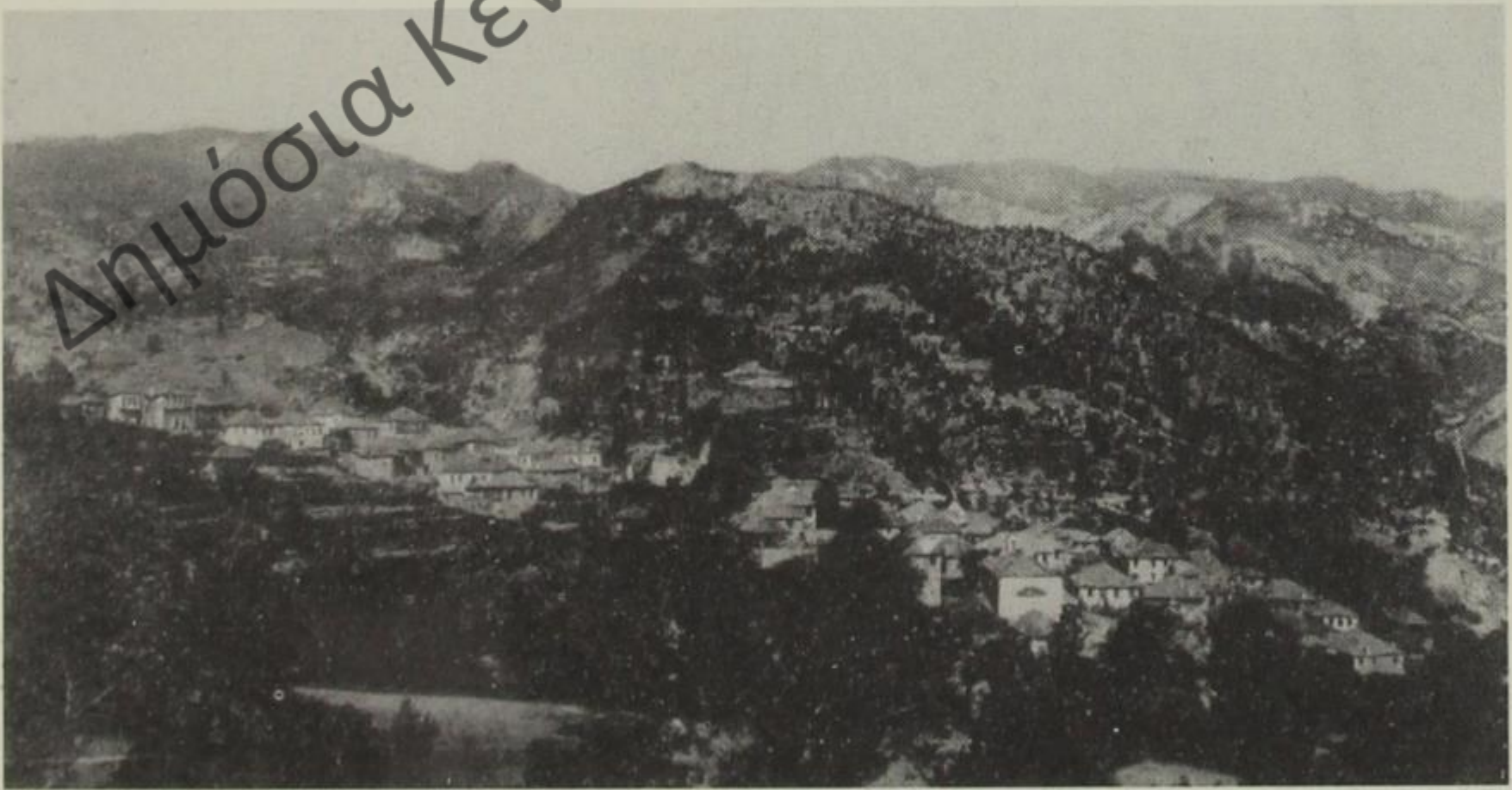
Χωριό μου όμορφο
καμαρωμένο...

ΤΟΜΟΣ Α'

ΑΘΗΝΑ 2001

Προπολεμικό Ασημοχώρι με το Σχολείο και το Γιωτέικο σπίτι σαν στρατώνας.

Πανοραμική άποψη Ασημοχωρίου προπολεμικώς.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

21-5-1939.
Γλέντι στο
αρπέλι
του
παπα -
Γιάννη,
πάνω στις
«Ράχες».
Τα έξοδα
τα έκαναν
όλα οι δύο
αδελφοί
Στεργέοι,
Κώστας
και
Χρήστος,
που
ήλθαν
από την
Αμερική.

Λιγκάττσι
21.5.39

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Ένα νέο βιβλίο για το χωριό μας

Σαράντα ολόκληρα χρόνια ο Ασημοχωρίτης πρωτοπρεσβύτερος Τιμόθεος Χρήστου σύναζε σαν τη μέλισσα την ιστορική και λαογραφική γύρη του Ασημοχωρίου, προκειμένου να συνθέσει το ανά χείρας γλυκύτατο μέλι και να το παραδώσει στις νεότερες γενιές.

Εργάστηκε με τέχνη και υπομονή όλα τα χρόνια ως εξαίσιος ιστοριογράφος και λαογράφος, αξιοποιώντας την κάθε πηγή και το κάθε στοιχείο που έπεφτε στα χέρια του, μέσα στις ατέλειωτες αναζητήσεις του. Στράφηκε στα αρχεία της Εκκλησίας, της Κοινότητας, μίλησε με παλιούς γέροντες και γερόντισσες, κατέγραψε γεγονότα και μαρτυρίες, περισυνέλεξε σπάνιες φωτογραφίες, συμβουλευτήκε με ακρίβεια τα προσωπικά του βιώματα και τις μνήμες από το «όμορφο και καμαρωμένο χωριό του».

Πέρα δε από τα ιστορικά και λαογραφικά στοιχεία που συγκέντρωσε, κατέγραψε γενεαλογικούς πίνακες, τοπικά δημοτικά τραγούδια, ανέκδοτα, τοπωνύμια, το πρώτο κτηματολόγιο του Ασημοχωρίου, τους τίτλους κυριότητας των βουνών μας και πολλά άλλα ενδιαφέροντα στοιχεία για να κλείσει τον πρώτο τόμο της εργασίας του με ποιήματά του για το χωριό, αποστάγματα όλα της μεγάλης του αγάπης για το γενέθλιο τόπο.

Με μεγάλη ευθύνη ο Σύλλογός μας, ως καλός μελισσοκόμος, παρέλαβε την ακριβή αυτή κυψέλη και αφού επεξεργάστηκε το πολύτιμο περιεχόμενό της, το διαθέτει με απέραντη χαρά στους Ασημοχωρίτες. Στους μεν παλαιότερους για να ευφραίνονται, στους δε νεότερους για να γνωρίσουν βαθύτερα τη γενέτειρα και στους μεταγενέστερους για να βρίσκουν πίσω τους στηρίγματα, έτσι ώστε να βαδίζουν σταθερότερα προς το μέλλον.

«Ανέβηκα στους ώμους των προγόνων μου για να οραματιστώ το μέλλον» γράφει ο Αϊνστάιν.

Ευχαριστούμε θερμά τον πρωτοπρεσβύτερο Τιμόθεο Χρήστου για τη μεγάλη του προσφορά. Να είναι σίγουρος ότι το όνειρο της ζωής του, οι κόπτοι του δεν θα πάνε χαμένοι. Θα παίξουν καταλυτικό ρόλο στη γνώση και την ιστορική συνέχεια του «όμορφου και καμαρωμένου χωριού μας».

ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΣΗΜΟΧΩΡΙΤΩΝ ΑΤΤΙΚΗΣ

«Η ΠΡΟΟΔΟΣ»

Σαν πρόλογος...

Σαν πρόλογο του βιβλίου αυτού, αντιγράφω τα όσα έγραψε ο π. Διονύσιος Τάτσης στους χωριανούς με την έκδοση του πρώτου τεύχους του περιοδικού «ΑΣΗΜΟΧΩΡΙ» το 1977· αντί περιοδικό γράφω βιβλίο:

«Χωριανέ μου,

τούτο το βιβλίο που κρατάς στα χέρια σου είναι δικό μας. Φέρει το όνομα του χωριού μας και επιδιώκει την επικοινωνία μας. Βλέπεις, το αγαπημένο μας χωριό δεν μπόρεσε να μας κρατήσει στην αγκάλη του. Σκόρπιστήκαμε σε όλα τα μέρη του κόσμου. Άλλοι στο εσωτερικό της πατρίδος και άλλοι στο εξωτερικό. Αυτό το σκόρπισμά μας στα ξένα χώματα οπωσδήποτε μας δίνει πολλά υλικά αγαθά. Βρισκόμαστε, όμως, μπροστά σε έναν φοβερό κίνδυνο: Να ξεχάσουμε τον τόπο μας και να απαρνηθούμε τον εαυτό μας. Να χάσουμε τις παραδόσεις μας, τα ήθη και έθιμα του χωριού μας, την ταυτότητά μας. Για τον λόγο αυτό είναι πλέον επείγουσα ανάγκη να βρούμε ένα τρόπο ενημερώσεως και επικοινωνίας, να πετύχουμε ένα σύνδεσμο μεταξύ μας, να θυμηθούμε τα παλιά, να πονέσουμε τα τωρινά, να φροντίξουμε για τα μελλοντικά. Πρέπει να ζωντανέψει μέσα μας η αγάπη μας για το χωριό, να πυρακτωθεί η νοσταλγία μας, να ξυπνήσει το ενδιαφέρον μας για τον τόπο μας, να δεθούμε περισσότερο οι χωριανοί...».

Πρεσβύτερος Διονύσιος Τάτσης

Το βιβλίο αυτό συνοδεύει και δεύτερο που θα αναφέρεται στο Ναό της Παναγίας (κτίσιμο, έσοδα, έξοδα, χρέη χωριανών, από το 1868 μέχρι το 1900). Στο βιβλίο αυτό υπάρχει πληθώρα πατριδογνωστικών στοιχείων και η συγκινητική παρουσία και συνομιλία των παππούδων του χωριού μαζί μας. Είναι πολύτιμη συμβολή στην ιστορία της Γενέθλιας Γης μας. Συμπεριλαμβάνει κατάστιχα δεκάτης (1890), πωλητήρια γράμματα, σερούτια, ομόλογα, απομνημονεύματα του Βασιλάκη Γιαννούλη και όσα παρέμειναν από το βιβλίο αυτό που διαβάζετε.

Ο άνθρωπος δεν ζει μονάχα με τα υλικά αγαθά. Στην κατοχή δεν υπήρχαν άρρωστοι, γιατί δεν είχαμε τι να φάμε. Ο άνθρωπος έχει ανάγκη και πνευματικής τροφής. Το σήμερα εξαρτάται από το χτες. Εάν αποκοπούμε από τις ρίζες μας κινδυνεύουμε να χάσουμε την ταυτότητά μας, όπως γράφει ο π. Διονύσιος...

Τ. Χρήστου

Στην αξέχαστη
εξαδέλφη μου
Ελευθερία

«Κι αν η ζωή στερέψει δεν τελειώνει
γαλάζιος τους προσμένει ουρανός»

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Η ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΤΟΥ

Το αρχικό όνομα του χωριού μας **Ασημοχώρι** ήταν **Λεσκάτσι**. Μετά μετετράπη από την προφορά των κατοίκων εις **Λεσκάτσι (ον)** και κατέληξε εις **Λισκάτσι** ή **Λιεσκάτσι**. Το -τζ είναι προφορά βυζαντινή. Η μετατροπή τού λε εις λι ίσως είναι προϊόν της διαλέκτου της επαρχίας μας, της οποίας το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό είναι το άτονο ε και αι να προφέρεται κατά κανόνα ως γιάτα (Χατζηδάκις), π.χ. **Λεσκοβίκι-Λισκοβίκι, Εζερός-Ιζερός**. Έτσι το **Λεσκάτσι** είναι πιθανόν να κατέληξε εις **Λισκάτσι**, αν και ο λαγός δάσκαλος **Χριστόδουλος Πανταζής** προτιμούσε το πρώτο όνομα.

Σύμφωνα με την αβασάνιστο επικρατούσα παράδοση, το χωριό ονομάσθηκε **Λεσκάτσι** από τη σέρβικη λέξη **λέσκα** που σημαίνει **λεφτοκαρυά** (τσοκαρυά, φουντουκιά). Λίγες τσοκαριές έχομε στις Ντέτσε και στους δύο χειμάρρους αριστερά και δεξιά του Αγίου Αθανασίου. Επίσης τα χωριά **Λεσνίτσα** (Βρυσοχώρι) βλάχικα **Λιάσιντσα, Λιασκοβίτσι** Ζαγορίου, **Λεσκοβίτσι** Φλωρίνης που μετονομάσθηκε **Λεφτοκαρυά** έχουν προέλευση σλαβική και ερμηνεύονται λεφτοκαρυά. Ο **Κώστας Κρυστάλλης** στα «**Μελετήματα**», σελίς 332, γράφει ότι η ρίζα του ονόματος της Λεσνίτσης - **λέσι** - είναι αλβανική, απαντώσα και εν τω Αλεσίω της Ιλλυρίας (Αλβανίας). Τόσο όμως η λέξη **λεσνίτσα** όσο και οι κάτωθι αλβανικές έχουν σλαβική προέλευση, όπως τα χωριά που συγγενεύουν με την ονομασία του χωριού μας, **Λεσκοβίκι, Λέσνια (ο), Λεικάτσι, Λεσνίτσα**.

Η ερμηνεία των ανωτέρω ονομάτων σε **λεφτοκαρυά (λέσκα)** είναι παρμένη από τη σερβοκροατική διάλεκτο, η οποία και το χωριό το ονομάζει **σελλο** που σημαίνει κομμάτι, **σελλιό, εδάφιο** εκ του οποίου ο-

νομάζεται και η **Σέλτση**, δηλαδή μικρό χωριό. Όμως από έρευνα που έκανα σε Έλληνες που γύρισαν από Τσεχοσλοβακία, Σερβία, Πολωνία και από ένα λεξικό πολωνοελληνικό που έχω και ένα ελληνοτσεχοσλοβακικό, διαπίστωσα ότι η λέξη *λις* ή *λες* ή *λας* θα πει **δάσος** εκ του οποίου και οι λέξεις *δασώδης*, *λεσίστι*, *δασάρχης* - *λεσνίτζ*, *δασικός* - *λέσνι* (άρα στη *Λεσνίτσα* υπήρχε έδρα δασικού και στο *Λέσνο* δασικός υπάλληλος). Επίσης *λίτσκα* λέγεται το μέρος, το κομμάτι ή χωριό που είναι δασωμένο· στα τσεχοσλοβακικά και στα πολωνικά ή ρώσικα **τσιτάτο** θα πει χωριό, εδάφιο, κομμάτι γης. Επομένως η λέξη **λίτσκα** και με προσθήκη το *τσι* γίνεται **Λισκάτσι** που σημαίνει δασοχώρι. Επίσης στα πολωνικά *τσιτάτο* θα πει χωριό και *λας* ή *λες* δάσος. Άνετα θα μπορούσαμε να ερμηνεύσουμε το **Λισκάτσι** σε δασοχώρι, όπως το ονομάζει αυθόρμητα και ο π. **Διονύσιος Τάτσης** στο βιβλίο του για το χωριό. Μπορεί να έχει πάθει και μικρή παραφθορά ή συντμηση η λέξη **Λισκάτσι**, όπως οι Ζηκουλέοι κατέληξαν εις Ζουκλεοί, οι Νουτσάδες ή Μήτσηδες εις Μτσιάδες. Επίσης η λέξη **Βόλος** προήλθε εκ της λέξεως **Ιωλκός-Γωλκός-Γώλος** και κατέληξε εις **Βόλος**.

Την άποψη ότι **Λισκάτσι** θα πει **δασοχώρι** την υποστηρίζω ανεπιφύλακτα.

Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΜΑΣ ΥΠΟ ΣΛΑΒΙΚΗ ΚΑΤΟΧΗ

Το **Λισκάτσι** υπήρχε και προ της τουρκοκρατίας. Το μαρτυρεί το σλαβικό του όνομα και τα τοπωνύμια. Οι Σλάβοι ορμώμενοι αρχικώς από το Δούναβη κατέβηκαν στα Βαλκάνια και έκαναν επιδρομές κατά των Βυζαντινών, οι οποίοι τους ονόμαζαν σλαβινούς ή σκλάβους (δούλους, αιχμαλώτους) και κατέληξαν εις Σλάβους. Ήταν νομάδες ορεινοί και κτηνοτρόφοι, όπως οι βλάχοι, ελάχιστα γεωργοί και καθαλού έμποροι και τεχνίτες. Ακολουθώντας τις κοιλάδες των ποταμών (Ζωράτες, Γκρεμπροστάνες) και τα χορτολίβαδα των βουνών (Ιζερός) ήρχοντο κατ' αρχάς ως ενοικιαστές των βουνών και ζούσαν ειρηνικά με τους κατοίκους, εάν υπήρχαν. Το Βυζάντιο ως μειονότητα τους παρείχε κάποια αυτονομία έναντι στρατιωτικής υπηρεσίας σε καιρό ανάγκης. Άλλωστε τα ορεινά μέρη ήταν για το Βυζάντιο "τα άγραφα" τα οποία εφύλαττον φρουροί με τις οικογένειές τους. Όταν όμως ήθελαν να κάμουν μόνιμη κατοχή των βουνών ή δεν επλήρωναν το ενοίκιο, τους έδιωχναν.

Αρχική εμφάνιση σλαβικών νομάδων έχομε από τους πρώιμους μεσαιωνικούς χρόνους, δηλαδή από το 540 μ.Χ. μέχρι του 9ου και 14ου

αιώνας, οπότε οι Τούρκοι κατέλαβαν τα Γιάννενα το 1430 μ.Χ. Κατά τον 7ο αιώνα αυξάνουν οι διεισδύσεις στα Βαλκάνια και από του 8ου αιώνας εγκαθίστανται μονίμως στα ορεινά ως υποτελείς του Βυζαντίου. Κατά τον 13ο αιώνα οι Σέρβοι ίδρυσαν το μέγα σερβικό κράτος με αρχηγό τον **Στέφανο Νεμάνια** με πρωτεύουσα τα Σκόπια που περιελάμβανε το Δυρράχιο μέχρι την Αχρίδα και από τον Στρυμόνα μέχρι τη Θεσσαλία και την Ήπειρο. Το κράτος αυτό ήκμασε επί Ζουμπάνου (Τζιομπάνου) **Στεφάνου Δουσάν** (1331-1335), ο οποίος ονομάστηκε το 1346 "Τσάρος και αυτοκράτωρ των Σέρβων και Ελλήνων" όταν το Βυζάντιο κατέρρευε. Το 1345 κατέλαβε την Καστοριά και το μεγαλύτερο μέρος της Μακεδονίας και Ηπείρου. Τότε εγκαθίστανται στην Ήπειρο και στρατιώτες Αλβανοί που υπηρέτησαν το Στέφανο Δουσάν και έλαβαν γεωργικές και κτηνοτροφικές εκτάσεις από αυτόν. Η εχθρική στάση των Σέρβων άρχισε κυρίως από της εμφάνισης του Στεφάνου Νεμάνια προς τον οποίο διεξήγαγε αγώνες μακρούς ο Μανουήλ ο Κομνηνός.

Και η γειτονική Αλβανία είχε την τύχη των ελληνικών επαρχιών. Το 640 μ.Χ. εισέβαλαν Σερβοκροάτες στην Αλβανία και με μερικές διακοπές κυριάρχησαν μέχρι το 1360, ενώ γύρω στα 861 οι Βούλγαροι είχαν καταλάβει τα νότια τμήματα της Αλβανίας και την Ήπειρο μέχρι της Χειμάρρας. Γι' αυτό και η Βόρειος Ήπειρος έχει πολλά τοπωνύμια και χωριά με σλαβικά ονόματα, τα περισσότερα όμως των οποίων υπάρχουν στο σημερινό πολωνικό λεξικό.

Οι Σλάβοι δεν επεδίωξαν να εφαρμόσουν την τακτική των Τούρκων με διωγμούς και αλλαξοπιστίες, εφ' όσον και αυτοί ήταν χριστιανοί, αλλά συνθηκολογήσαν και είχαν φιλικές σχέσεις, αισθανόμενοι τους εαυτούς τους μειονεκτικούς έναντι των Ελλήνων και αντί να εκπολιτίσουν εκπολιτίζοντο. Πολλοί από αυτούς απερροφήθησαν από τον ντόπιο πληθυσμό - όπως συνέβη κυρίως στην Αλβανία - άλλοι εξεδιώχθησαν. Το πόσο παρέμειναν στην Ήπειρο δεν είναι εξακριβωμένο. Κατά τους μεν παρέμειναν 200 χρόνια και κατά τους δε 400 χρόνια. Ερχόμενοι οι Σλάβοι από τη Δυτική Μακεδονία ή την Αλβανία στην περιφέρειά μας θα υπήρχαν τα χωριά μας τα οποία θα είχαν ελληνικά ονόματα και τα μετέτρεψαν εις σλαβικά, όπως **Λεσκάτσι** (Λις-Λας), **Ίσβορο** (Χιονώδης), **Βούρμπιανη** (εκ της λέξεως βέρμπια = ιτιά), **Τούρνοβο** εκ της πολωνικής λέξης *teren* που σημαίνει έδαφος που σέρνει.

Το τοπωνύμιο του χωριού μας **Ζουμπάνι** μάς πείθει πως ο φύλαρχος ή ζουμπάνος (σήμερα προφέρεται τζομπάνος), κτηνοτρόφος σλάβος, δεν κατώκησε στο σημερινό χωριό, αλλά έστησε το κονάκι

του στο Ζουμπάνι μας που έχει ξηρό κλίμα και πανοραμική θέα. Ο Ζουμπάνος αυτός θα ήταν αρχηγός πολλών κτηνοτροφικών νομάδων (πατριών) και όλες μαζί απετέλουν την ζουμπανία, που ενέμετο τα βοσκοτόπια όλης της περιφέρειας μέχρι το Σμόλιγκα και το χωριό Ζουμπάνι της Δυτ. Μακεδονίας που άρχιζε άλλη ζουμπανία.

Σλαβικές λέξεις στο Λισκάτσι έχουμε πάρα πολλές όχι βουλγάρικες αλλά σέρβικες και ιδίως πολωνικές, όπως είναι και τα τοπωνύμια του χωριού: Χουγιάζω, τσέργα, στάνη, σέμπρα, σαλός, ρούχο, πλιάτσικο, οβορός, ντόμπρος, μπράτιμος, μουντό, μολίτσα, κουνάβι, κοτέτσι, κουλιάστρα, κόκορας, κλίτσα, ζουλάπι, δραγάτης, βαένι, αστρέχα, σοποτάω, ζούλα, σβάρνα, καρούτα, καρβέλι, τσέλιγκας, τσοπάνος, ζούζουλο, γκουσταρίτσα, γκούσια, βρυκόλακας, βίτσα, βελέτζα, άχτι, παγάνα, τζαντύλα, ρούχο, μπομπότα, σαρμανίτσα, μπουμπουκι σλίβε (σύλβα), κόσσα, γκρλο = λαιμός (γκιρλώθηκα), τσούπο, τσουράπια, μπάμπω, γριτζιάλαβος, γκο(α)ρίλα, σίτα, τσιόκνα (τσιόκαρα), ζιάμπας (βάτραχος), γκορτσιά, στρούγκα, τσεκούρι, σοφίτα, βυσινιά, μπαλκό-νι, ντούντα, ντουμάνι, φλανέλα (φανελά), τσός, τόρπα (τρουβάς), μούρβες, μούσγκα, κόφα, καλαμπούρι, μπρίκι, κουμπούρι, φούρια (φουριόζος), γκρόπα, έζιος (σκαντζόχοιρος), κιόσκι, κούβετ (γκουβάς), κούμουλο (κουμούλιασε), λέβος (αριστερός), ναντέτι (φουσκωμένος), όντρους (κίνηση, θα πάρω τα όντρα), ογκνίσκο (ογκνίστα), μπεκάς (μπεκάτσα) κ.λπ. Επίσης, τα σλαβικά τοπωνύμια του χωριού είναι τα εξής: Βιρός (βρος), Ιζερός, Γκρεμπποστάνη, Ζωράτες, Ζουμπάνι, Μότσιαλη, Ντέτσε, Όρλα, Σιάδα, Σιούμος, Σελλιά, Στρούγκες, Τρεπηνίτσες, Μπούρντα (Μπρούντα), Κηπαρίκου, Λαζινιές, Κάμενικ, Γκόλιο.

Πολλές σλαβικές λέξεις και τοπωνύμια σλαβικά εδόθησαν έμμεσα στους κατοίκους και από τους Αλβανούς, οι οποίοι εξομοιώθηκαν με τους Σλάβους, ως φεουδάρχες κι αυτοί, ιδίως από τον 14ον αιώνα μ.Χ. Αυτό συνέβη και με τους βλάχους, οι οποίοι συνέζησαν πολλά χρόνια με τους Σλάβους και από τον 9ον αιώνα κατέβηκαν στην Πίνδο.

Η σλαβοποίηση των τοπωνυμιών και ιδίως των χωριών της περιφέρειάς μας και της Ηπείρου, Μακεδονίας και Θεσσαλίας γενικότερα δεν είναι μόνο αποτέλεσμα της παρουσίας των Σλάβων και βλάχων, αλλά και της Αρχιεπισκοπής Αχρίδας, στην οποία υπήγοντο και η Επισκοπή Κορυτσάς, Γρεβενών, Καστοριάς, εις την οποία υπήγοντο το Λισκάτσι, οι Χιονιάδες και τα χωριά της Καζά (επαρχίας) Κολώνιας πριν εξισλαμισθούν. Κατά τον καθηγητή του Πανεπιστημίου της Βιέννης κ. **Κλ. Νικολαΐδη** ο Ιουστινιανός ο Μέγας που κατάγονταν από

την Αχρίδα ίδρυσε το 535 μ.Χ. ομώνυμο Αρχιεπισκοπή με έδρα τη γενέτειρά του και της έδωσε μεγάλη δικαιοδοσία. Έτσι η Βόρειος Μακεδονία, η Αλβανία με την Ήπειρο, όπου υπήρχαν Σλάβοι εκχριστιανισθέντες και ορισμένοι επίσκοποι και Μητροπόλεις υπήχθησαν στην Αρχιεπισκοπή Αχρίδας και η διοίκησή της έγινε ανεξάρτητη από το Πατριαρχείο.

Για να αποδείξουν δε εις το Πατριαρχείο ότι κάποιο μέρος είναι σλαβικό, δεν χρειάζονταν παρά να αποδείξουν ότι το μέρος αυτό έφερε σλαβικό όνομα. Για θρησκευτικούς λόγους ο αρχιεπίσκοπος Αχρίδας, έδωσε σλαβικά ονόματα, ιδίως σε χωριά, και τοπωνύμια για να αποδείξει ότι σλαβικός λαός είναι στη δικαιοδοσία τους και να δικαιολογηθούν. Αυτή είναι η αφετηρία του εκσλαβισμού των ελληνικών τοπωνυμιών. Πάντως το ότι η **Αχρίδα** είναι γενέτειρα του **Ιουστινιανού**, η οποία ονομάσθηκε **Νέα Ιουστινιανή**, είναι ιστορικό δημιούργημα για λόγους πολιτικούς, κατά τον ΙΒ΄ και ΙΓ΄ αιώνα (Λεξικό Ελευθερουδάκη).

Η ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΤΟΥ ΑΡΑΒΑΝΤΙΝΟΥ

Ο **Αραβαντινός** στη «Χρονογραφία της Ηπείρου», έκδοσης 1856, γράφει τα συμβάντα από της γεννήσεως του Χριστού μέχρι το 1854. Διά την επαρχία Κολωνίας (Ερσέκα) στην οποία υπήγετο και το **Λισκάτσι** μαζί με τις **Χιονιάδες**, γράφει ότι «είναι χώρα της Μακεδονίας γειτνιάζουσα τη Ηπείρω κατά την Εορδαϊάν χώραν, ενοικουμένη προτινών εκατονταετηρίδων υπό αγρίων Αλβανοτούρκων, οίτινες πριν του Αλή Πασά υπήρξαν αδιάλειπτος μάλιστα των περιοίκων Χριστιανών, και των δι' αυτής αναποφεύκτως ηναγκασμένων, ίνα διέρχονται από της Ηπείρου εις Μακεδονίαν. Οι νυν Κολωνιάται την αυτήν σχεδόν διάθεσιν και τάσιν των προγόνων των δεικνύουσι πολλάκις τιμωρηθέντες σκληρώς. Η χώρα αυτή διοικείται υπό Μουδύρου (διοικητού, καϊμακάμη) εξαρτωμένου παρά του ηγεμόνος της Ρουμελίας. Συνορεύει ΝΑ μετά της Κονίτσης, Δ μετά του Σκρεπαρίου, ΝΔ μετά της Δεσνίτσας και ΒΔ μετά της Γκιόρτζιας (Κορυτσάς). Τα χωρία της, όσα εκ Τούρκων καθ' ολοκληρίαν ενοικούνται, εμποπτεύοντο, ότε ελάτρευον οι κάτοικοι τον Χριστιανισμόν υπό του αρχιερέως της Καστοριάς και εκ των σωζομένων και περικλειομένων εις την δικαιοδοσίαν της 27 χωρίων, δύο μόνα υπό μόνων χριστιανών ενοικούμενα, διέπονται ήδη υπό του αρχιερέως της Βελλάς, την τέχνην της οικοδομίας επαγγελλομένων», (υπονοεί το Λισκάτσι και τις Χιονιάδες αν και το πρώτο

χωριό ανέδειξε μαραγκούς). Χάριν της περιεργείας επισυνάπτομε και τον στατιστικό πίνακα της Μακεδονικής ταύτης χώρας (της Κολώνιας) σελ. 89.

Γλώσσα	Χωρίον	Οικογένειαι	Χριστιανοί	Μητροπ. Βελλάς
Ελληνική	Χιονιάδες	31	»	»
Αλβανική	Λεσκάτζι	24	»	»

Ο Αραβαντινός, λοιπόν, δεν αναφέρει ότι το Λισκάτσι υπήρχε και προ της τουρκοκρατίας. Αναφέρει όμως ότι υπήγετο αρχικώς στη **Μητρόπολη Καστοριάς** και μετέπειτα στη **Μητρόπολη Βελλάς**. Από το αρχείο της Μητρόπολης Καστοριάς θα μπορούσαμε να αποκομίσουμε σημαντικές πληροφορίες για τους παλιούς Λισκατσιίτες (γάμοι, ονόματα κ.λπ.) αλλά δυστυχώς τούτο κάηκε ή μάλλον κατεστράφη από άγνοια ή αμέλεια. Το 1934 επεσκέφθη για έρευνα των αρχείων ο καθηγητής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης **Αντώνιος Σιγάλας** και ερεύνησε μόνο τα γραφεία της ενοριακής επιτροπείας Κοιμήσεως Θεοτόκου, το συμβολαιογραφείο **Θεοδώρου Κόντου** και βρήκε αντίγραφα διαθηκών και άλλων επιστημών εκκλησιαστικών εγγράφων του 1875-1888 μόνον.

Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΩΝ ΤΟΤΕ ΛΙΣΚΑΤΣΙΤΩΝ

Ο **Αραβαντινός** αναφέρει ότι η γλώσσα των κατοίκων του χωριού ήταν η αλβανική, ενώ των Χιοναδιτών η ελληνική. Ο Αραβαντινός ίσως να σφάλλει στο ζήτημα αυτό και μόνο για το Πληκάτι θα μπορούσε να πει πως ομιλούσαν την αλβανική. Οι παλιοί Λισκατσιίτες πιθανόν να ήσαν όχι μονομερώς αλβανόφωνοι αλλά δίγλωσσοι, όπως και οι Σουλιώτες. Εκτός της μητρικής ελληνικής γλώσσης, την οποίαν χρησιμοποιούσαν στο γραπτό λόγο, εγνώριζαν και την αλβανικήν μόνο οι άνδρες που μερικοί ειργάζοντο στα χωριά της Ερσέκας μέχρι Κορυτσάς. Μερικοί γέροντες μέχρι των ημερών μας εγνώριζαν την προφορικήν γλώσσα, ενώ σήμερα γνωρίζομε ελάχιστες αλβανικές λέξεις όσες περίπου τούρκικες και περισσότερες σλαβικές.

Στο παλιό βιβλίο της εκκλησίας που χρονολογείται από το 1868 συναντούμε ελάχιστες μόνο λέξεις τούρκικες, όπως *μπεκαγιές, ρεσίτι, τσελέπικο* και καθόλου αλβανικές. Άλλωστε επίσημος αλβανική γραφή εμφανίζεται μόλις το 1909. Εάν ο Αραβαντινός εννοεί τους προ

του 1650 μ.Χ. Λισκατσιίτες των τριών μαχαλάδων πως ομιλούσαν την αλβανική γλώσσα και οι οποίοι εξεδιώχθησαν επί τουρκοκρατίας πλησίον του Βόλου κι αυτοί ήσαν δίγλωσσοι.

Οι σημερινοί κάτοικοι είναι άσχετοι με τους παλιούς Λισκατσιίτες σύμφωνα με τη γνώμη των περισσοτέρων. Οι αλβανικές λέξεις που ομιλούνται στο χωριό σήμερα είναι: κούρβα (μαύρη, εκ της λέξεως κόρμπα), γκέσσα, γρόπα, ζβέρκος, γκορτσιά, μπουχαρί, σιγκούνι, βλάμης, κουσιορής, ίτσιου (καθόλου), καχπέ (ανήθικο), κουρκουσούρα (η ενσπείρουσα ζιζάνια), ρούγα, μπέσσα (όρκος, υπόσχεση), καρκαλέτς, κατσιίκι, κοπέλι, κριτσανίζω, λάιο (μέλαν), λούτσα, προυτζαλίζω, σιούτα, τσούπρα, φλετουράω (πετώ σαν νέος), μπιτ (καθόλου).

Προσφάτως η Ακαδημία Αθηνών εξέδωσε στις πραγματείες της ελληνοαλβανικό λεξικό του **Μάρκου Μπότσαρη** το οποίο δε μελετήσαμε και μπορεί να υπάρχουν και άλλες γνωστές λέξεις. Βεβαίως και οι Αλβανοί έχουν πλείστες λέξεις αρχαίες ελληνικές και τις αλβανοποίησαν όπως οι βλάχοι.

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΜΑΧΑΛΑΔΕΣ ΤΟΥ ΛΙΣΚΑΤΣΙΟΥ

Ο καθηγητής της Ζωσιμαίας Σχολής κ. **Στεργιόπουλος** που είχε επισκεφθεί το Ασημοχώρι το 1934, έλαβε μερικές πληροφορίες για το χωριό από τον τότε δάσκαλο αείμνηστο **Ευάγγελο Νικολάου**, τον οποίο και ευχαριστεί. Γράφει, λοιπόν, ο Στεργιόπουλος:

«Άλλοτε, κατά την παράδοση, το χωριό απετελείτο εκ τριών συνοικισμών, του Αγίου Δημητρίου, του Αγίου Αθανασίου και του Μεσομαχαλά. Εις τον τελευταίο βρίσκεται το σημερινό χωριό. Οι κάτοικοι του πρώτου ήσαν γεωργοί και κτηνοτρόφοι, οι κάτοικοι του δευτέρου ήσαν χρυσοχόοι και ως πλουσιότεροι είχαν και ασημένιες κούνιες, οι του μεσομαχαλά ασχολούμενοι εις την σιδηρουργίαν ήσαν πτωχότεροι. Ένεκα πιέσεων τουρκικών οι κάτοικοι είχαν φύγει και εγκατασταθεί πλησίον του Βόλου πλην τριών αδελφών, εξ ων κατάγονται οι σημερινοί Ασημοχωρίτες».

Λείψανα συνοικισμών έχομε στην Ήπειρο από τους πρώιμους μεσαιωνικούς χρόνους και ίσως από της ρωμαϊκής κατακτήσεως, όπου οι Ρωμαίοι και οι Βυζαντινοί μετέπειτα είχαν φρουρούς για τις διαβάσεις της Πίνδου. Οι φρουροί με το χρόνο, έπαιρναν μαζί τους και τις οικογένειές τους και δημιουργούσαν οικισμούς. Σε πολλά χωριά της Ηπείρου υπήρχαν προ και μετά την τουρκοκρατία πολλοί και διάφοροι οικισμοί γύρω από το κυρίως χωριό, εξ ου και Επταχώρι (επτά

μαχαλάδες), Νεγάδες, Φραγγάδες, Δολιανά, Δρυονούβαινα κ.λπ. Ο **Ιωάννης Λαμπρίδης** στα "Ζαγοριανά" του 1870, σελ. 15, γράφει ότι οι οικισμοί αυτοί κατά τουρκικήν τινά πηγήν συνηνώθησαν προ 287 ετών αποφάσει της Πύλης, ήτοι το 1583. Κατά μίαν άλλην πληροφορίαν η συγκέντρωση όλων των μικρών οικισμών, που είχαν γίνει λόγω διώξεων, είχε διαταχτεί από το 1683 με φερμάνι της Υψηλής Πύλης προς τον Βαλήν των Γιαννίνων Λουφτή πασάν, ο οποίος πραγματικά συγκέντρωσε όλους τους οικισμούς που είχαν διασκορπισθεί μετά τις φοβερές αναστατώσεις στην Πίνδο τους πρώτους αιώνες της τούρκικης κατακτήσεως. Έτσι μπορούμε να υποθέσουμε ότι οι δυο οικισμοί του χωριού μας, Αγίου Αθανασίου και Αγίου Δημητρίου, μετεφέρθησαν στο κέντρο του χωριού, εφ' όσον δεν είχαν εκδιωχθεί ακόμη πλησίον του Βόλου.

Ο ΜΑΧΑΛΑΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Γύρω από τον Άγιο Δημήτριο υπάρχουν θοισμένα ερείπια οικιστικών κτισμάτων, καθώς και κοιμητήρι. Οι γυναίκες όργωναν παλιά τα χωράφια γύρω από το εκκλησάκι και ευρίσκαν ανθρώπινα κρανία, τα οποία μόλις ήρχοντο στην επιφάνεια διελύοντο. Αρχαιολόγο που ρωτήσαμε για την πιθανή χρονολογία των κρανίων αυτών μας είπε ότι η διάλυση εξαρτάται και από τη μορφολογία και τα συστατικά του εδάφους. Εν συνδυασμώ με άλλα αντικείμενα που ευρέθησαν θα είναι πάνω από πεντακόσια χρόνια.

Ο οικισμός αυτός απετελείτο από γεωργικές και κτηνοτροφικές οικογένειες ιδίως, χωρίς φυσικά να είναι βλάχοι. Τα τοπωνύμια "**Καλύβες**", "**Αλωνάκι**", "**Σάικου**", πείθουν ότι ζούσαν και το χειμώνα εκεί ως μόνιμοι κάτοικοι.

Όσον αφορά το εξωκλήσι του Αγίου Δημητρίου, ίσως να προϋπήρξε και στα ερείπια του παλιού να εκτίσθη το σημερινό, που είναι μεγαλύτερο. Κατά την ανασκαφή τής προεκτάσεως βρέθηκε πλάκα με χαραγμένο ένα σταυρό και τα γράμματα **Λ.Χ.** Ίσως κτηνοτροφικές οικογένειες εκ Δυτικής Μακεδονίας, που έχουν ιδιαίτερη ευλάβεια στον Άγιο Δημήτριο, να παρέμειναν εκεί. Τυχόν ανασκαφές γύρω από το εξωκλήσι μπορούν να δώσουν πληροφορίες για τους οικιστές αυτούς. Το εκκλησάκι αυτό αργότερα έγινε προστατευόμενο των Σταθέων.

Στην κατοχή ένας χωριανός έσκαψε δυο τάφους μπροστά στο Ναό και βρήκε μια αλυσίδα κι άλλα μικρά ανάξια λόγου αντικείμενα που έθεταν στους νεκρούς. Διά την τοποθεσία γύρω από το ναό ε-

ξυφάνθη ο μύθος περί κρυμμένου θησαυρού, τον οποίον εφύλαγε ένας δράκος-φίδι με κέρατα κάτω από ένα πλέπι (λεύκα). Ο μύθος αυτός είναι, βεβαίως, δημιούργημα κάποιου πνευματικά ανώτερου ανθρώπου που τον διέδωσε στους απλοϊκούς ανθρώπους για να υποστηρίξει κάποια ιστορική αλήθεια, διότι όπως λέγει ένας μέσα στους μύθους βρίσκονται εγκεκλεισμένα τα σπέρματα των ιστορικών αληθειών εις μυθικά περιβλήματα.

Δεν είναι απίθανο από κάποιον αργυροχόο ή καταζητούμενο εμπειρίστατο πλούσιο να είχαν κρυφτεί χρυσαφικά ή τιμαλφή και αποθανόντος αυτού αιφνιδίως να μην εγνώριζαν πού τα έκρυψε. Επίσης φημισμένοι ασημουργοί προαισθανόμενοι το θάνατό τους έκρυβαν σε άγνωστες κρύπτες τα σύνεργά τους και τα μυστικά της τέχνης τους κι όποιος τα εύρισκε τα θεωρούσαν θησαυρό κ.λπ.

Βέβαια σε άγονα μέρη ο μύθος περί κρυμμένου θησαυρού ήταν δεδομένος για να διασκεδάζουν τη φτώχεια τους, ιδίως τους χειμωνιάτικους μήνες που η χρυσίζουσα φλόγα της φωτιάς στο τζάκι της ατέλειωτης νύχτας διεγείρει τη φαντασία και την ελπίδα. Αργότερα οι κάτοικοι διεπίστωσαν ότι ο κρυμμένος θησαυρός βρίσκεται στην υλοτομία του βουνού, στο επάγγελμα του ξυλουργού και τα υπερπόντια ταξίδια.

Ο ΜΑΧΑΛΑΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

Ερείπια οικισμού δεν έχει δει κανείς, ούτε και κοιμητηρίου. Ίσως επειδή δεν καλλιεργείται το μέρος - είναι βακούφικο - να μένουν υπό την γην. Γνωρίζουμε ότι το σημερινό παρεκκλήσι ανακατασκευάσθη εκ βάθρων το 1915 περίπου με έρανο του **Γιάννη Δ. Νούτση** στο Βόλο και εισφορές των χωριανών. Η παλαιότερη εικόνα του παρεκκλησίου αυτού είναι η ομώνυμος του Αγίου Αθανασίου που είναι δωρεά του γενάρχη των **Νουτσέων (Νουτσάδων ή Μητσιάδων)** κατασκευασθείσα ίσως από Χιονιαδίτη αγιογράφο περί το 1790 περίπου. Γράφει μάλιστα "Δέησης του δούλου σου Νούτσο". Σήμερα βρίσκεται στο ιερό της Παναγίας και είναι αξιόλογη. Μετά το Νούτσο(η) ο **Παπαπούλιος** πάλι έδειξε ενδιαφέρον για το εκκλησάκι αυτό και διαπιστώνεται πως οι Νουτσάδες, από πολύ παλιά είχαν και έχουν προστατευόμενο το εκκλησάκι. Οι σημερινές εικόνες του τέμπλου είναι δωρεά του **Χρήστου Δ. Νούτση**. Μόνο όνομα Αθανάσιος δεν έχουν τόσο οι Νουτσάδες όσο και οι συγγενείς τους Χρησταίοι. Πάντως τα υπεραιωνόβια δέντρα μαρτυρούν για το πρώτο παλιό εκκλησάκι.

Στο μαχαλά αυτό η παράδοση θέλει τους οικιστές πλουσιότερους και μάλιστα χρυσοχόους, που είχαν και ασημένιες κούνιες. Η Ήπειρος φημίζεται για τους ασημουργούς, που τα έργα τους κατακλύζουν μέχρι σήμερα τα παζάρια και τις βιτρίνες των Ιωαννίνων. Σημαντικά αργυροχοϊκά κέντρα ήταν το **Συρράκο**, οι **Καλαρρύτες**, το **Νυμφαίο**, η **Μοσχόπολη**. Οι βλάχοι που κατοικούσαν στα μέρη αυτά είχαν ιδιαίτερη επίδοση στην τέχνη αυτή από τον 14ον αιώνα και η άνθηση έφθασε τον 17ον αιώνα. Οι Ηπειρώτες είναι εκείνοι που, αργυροχόοι στο επάγγελμα, ανέδειξαν ολόκληρο χωριό, βλάχικο χωριό, το **Νυμφαίο** ή **Νιβεάστα** στα βλάχικα της Δυτικής Μακεδονίας όπου οι χρυσοχόοι του κατασκεύαζαν τα φημισμένα κασελάκια που έβαζαν τα σύνεργά τους και γύριζαν στα χωριά κατασκευάζοντας επιτοπίως τα προϊόντα τους όπου και τα πουλούσαν. Το όνομα **Νάσιος-Αθανάσιος** συνηθίζεται στους βλάχους, οι οποίοι έγιναν κατ' αρχάς κάποιο εικόνισμα ή παρεκκλήσι στο μέρος αυτό.

Μια άλλη άποψη είναι ότι καταδιωκόμενη ή επικηρυγμένη πλούσια οικογένεια χρυσοχόων, πλουσίων από τους Καλαρρύτες ή Μοσχόπολη ή Κορυτσά (Γκιόρτζια) θα ήλθε και κατοίκησε στο μέρος αυτό φέρνοντας μαζί της και τα τιμαλφή και άλλα πολύτιμα ασημικά αντικείμενα. Φυσικά αυτοί θα έκαναν εντύπωση στους φτωχούς συγκατοίκους τους.

Σήμερα δεν έχουμε έργα τέχνης των παλιών αυτών αργυροχόων.

Ο ΜΕΣΟΜΑΧΑΛΑΣ

Διά τον μαχαλά αυτόν, όπου βρίσκεται το σημερινό χωριό, η παράδοση μάς λέγει ότι οι κάτοικοι ασχολούνταν με τη σιδηρουργία και ήταν φτωχότεροι των άλλων δύο οικισμών. Ανασκαφικές ενδείξεις και ευρήματα δεν έχουμε. Αξιοπρόσεκτο είναι πως η παράδοση λέγει το επάγγελμα των κατοίκων και τους θέλει σιδηρουργούς και πτωχούς. Σιδεράδες υπήρχαν στο **Γρεβενό**, στο **Βοδεντσικό** και κουβαλούσαν στα παζάρια υνιά, δρεπάνια, σφυριά και βαρειές, μασιές, φτυάρια, πυροστιές και σιδερόβεργες για τα παράθυρα, κλειδαριές, ρεζέδες, πέταλα και καρφιά για καλίγωμα. Οι κάτοικοι αυτοί κοιμητήρι είχαν το σημερινό του Αγίου Νικολάου, διότι δεν γνωρίζομε εάν υπήρχε σε άλλο μέρος εκτός το μακρινό του Αγίου Δημητρίου. Αυτόν είχαν και δευτερεύοντα Ναό για τη λατρεία μετά την Παναγία. Το παρεκκλήσι του Αγίου Νικολάου φέρεται επεκτεινόμενο το 1894, οπότε γίνεται το τέμπλο, το χαγιάτι, ο περίβολος. Καθώς μαρτυρούν και οι παλιές

εικόνες, ο Εσταυρωμένος, που υπάρχουν πρέπει να προϋπήρχε μικρότερο εκκλησάκι που λειτουργούσε ο Παπαπούλιος, ο Παπαγιάννης, άμφια των οποίων υπάρχουν εκεί στο ντουλάπι.

ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΕΚΔΙΩΞΕΩΣ ΤΩΝ ΠΑΛΑΙΩΝ ΟΙΚΙΣΤΩΝ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΜΑΧΑΛΑΔΩΝ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Οι κάτοικοι των τριών μαχαλάδων, που πιθανόν να συνενώθηκαν στο σημερινό χωριό, εξεδιώχτηκαν κατόπιν τουρκικών πιέσεων και κατέφυγαν πλησίον του Βόλου περί το 1650 μ.Χ. Καθόσον γνωρίζομε την αυτήν τύχην είχε και το παλιό χωριό **Τούρνοβο** και οι σημερινοί κάτοικοι είναι φερτοί από διάφορα μέρη της Ηπείρου, όπως Σούλι (Τσαβέλλας, Σεΐχος κ.ά.). Αιτία του διωγμού των κατοίκων ήταν τα βοσκοτόπια, τα οποία εποφθαλμιούσαν οι μπέηδες τουρκαλβανοί, οι οποίοι προ του εξισλαμισμού των ήταν χριστιανοί αδελφοί μας. Μετά όμως με τα δικαιώματα που απέκτησαν επέβαλαν την αρπακτική των διάθεση στα γύρω χριστιανικά χωριά. Η εξισλάμιση των Αλβανών άρχισε ευθύς αμέσως με την τουρκική κατάκτηση, συνεχίσθηκε μετά το αποτυχόν κίνημα του **Γεωργίου Καστριώτη** (Σκεντέρμπεη) και κορυφώθηκε το 1675-1750.

Δεύτερος σοβαρός λόγος της εκδίωξης των Λεσκατσιωτών ήταν για να μην εξισλαμισθούν από τους Τουρκαλβανούς. Τότε Ελληνόφωνοι, Αλβανόφωνοι και Βλαχόφωνοι διεσκορπίζοντο ανάμικτοι και κατέφευγαν για ασφάλεια σε διάφορα μέρη. Όσοι τούρκεψαν κράτησαν τα κτήματά τους και παρέμειναν στα σπίτια τους.

Για την κατάσταση που επικρατούσε περί το 1650 μ.Χ. στην περιφέρειά μας ομιλούν δύο γεγονότα που τα αποσπούμε από τα περιοδικά «**Αρμολοί**» και «**Ηπειρωτική Εστία**».

α) Τα παζάρια της Διπαλίτσας (Κονίτσης) έσβησαν για πάντα στα 1657, τότε που οι Καραμουταράτες χτύπησαν τους Λαγιάτες (άγριες και οι δυο αρβανίτικες φάρες που κατοικούσαν γύρω από τα μεσογέφυρα) και δεν έμεινε τίποτε όρθιο στον τόπο. Πολλές οικογένειες τότε από τα γύρω χωριά, τα χωριά του Μπουραζανιού, όσες είχαν μείνει από παλαιότερους κατατρεγμούς των ιδίων αγριανθρώπων, πήραν τα μάτια τους και φύγαν. Άλλοι τράβηξαν για τη Βλαχιά, άλλοι για τη Βουλγαρία κι άλλοι για τη Ρωσία.

β) Επίσης ο κ. **Αναστάσιος Ευθυμίου**, ιστοριοδίφης, μας διασώζει δύο περιστατικά στην "Ηπειρωτική Εστία": Στα μισά του 17ου αιώνα, μέσα σε ένα σαράι του Λεσκοβικιού ο Τουρκαλβανός ντερβέναγας

της περιοχής με άλλους επισήμους Τούρκους κάλεσε τον παπά της Στράτσιανης με πέντε δημογέροντες. Οι μέρες ήταν πονηρές. Τον τελευταίο καιρό είχαν τουρκέψει ένα σωρό χωριά της Κολώνιας και του Λεσκοβικιού. Και να τώρα που ο άγριος και αιμοβόρος αυτός δερβέναγας μαζί με τους ιμάμηδες και τους χοτζιάδες του ήθελε με το καλό ή με το ζόρι, να τουρκέψει και τα χωριά της Κόνιτσας, κάνοντας αρχή από τη Στράτσιανη

- Ακούστε 'δω παπά και σεις μουχταροδημογέροντες, με το καλό ή με το ζόρι, θα τουρκέψουν όλοι μια μέρα. Αυτή είναι η διάτα του πολυχρονεμένου Πατισάχ. Δεν βλέπετε όλα τα χωριά εδώ γύρα που τούρκεψαν, τι καρτεράτε;

- Μα αφέντη μου, πώς να κοτήσουμε εμείς ν' αλλαξοπιστήσουμε, αφού όλα τα χωριά τριγύρα μας είναι χριστιανοί; Θα μας χαλάσουν, θα μας κάψουν οι χωριανοί.

- Είστε μπουνταλάδες και χοντροκέφαλοι Στρατσιανίτες. Σας το είπα χίλιες φορές, κανένας δεν πρόκειται να σας πειράξει, αφού βρίσκομ' εγώ εδώ με εκατόν πενήντα παλικάρια και μπορώ και μάσω κι άλλα δυο τόσα στη στιγμή και να κάψω όποιο χωριό θελήσω! Ύστερα σκεφτείτε μοναχοί σας. Εσείς οι πέντε και ο παπάς έξι, θα πάρετε όλο το βουνό και τα βοσκοτόπια δικά σας. Κι αν δεν θελήσουν οι χωριανοί να τουρκέψουν, τ' αμπελοχώραφά τους θα γίνουν τσιφλίκι δικό σας και αυτοί θα φύγουν νυχτα και σκοτάδι ή θα πουληθούν σκλάβοι. Διαλέξτε και κάνετε.

Αλλά η Στράτσιανη δεν τούρκεψε έπειτα από ένα θαύμα που έγινε στην εκκλησία και όταν το έμαθαν οι Τούρκοι δεν τόλμησαν να καταστρέψουν το χωριό.

Σε άλλο άρθρο του ο κ. Ευθυμίου γράφει για την καταστροφή των Τουρκαλβανών της Βούρμπιανης: «Βρισκόμαστε στα τέλη περίπου του 17ου αιώνας. Τα Ελληνοχριστιανικά χωριά της Κονίτσης κινδύνευαν να εξισλαμισθούν, μα αντιστέκονται. Στη Σέλτση που γινόταν ένας γάμος πήγαν προσκεκλημένοι και Τούρκοι που έμεναν στη Βούρμπιανη μονίμως. Με καρτέρι όμως που τους έστησαν οι Βουρμπιανίτες τους σκότωσαν. Τότε για εκδίκηση ήλθαν οι Κολωνιάτες και τους έστησαν καρτέρι στη Τζιούμα και Μεγαλάκκο. Εληλάτησαν κάμποσα σπίτια στο Λισκάτσι μη έχοντες πού να ξεσπάσουν. Οι Βουρμπιανίτες μάζεψαν τα γυναικόπαιδα των σκοτωμένων Τούρκων και τα έδιωξαν από το χωριό και την περιουσία τους τη μοίρασαν μεταξύ τους».

Από τα πιο πάνω περιστατικά συμπεραίνουμε πως περί το 1650

μ.Χ. επιέσθησαν από τους Τουρκαλβανούς και οι κάτοικοι του Λισκατσίου να φύγουν. Και πήραν τα μάτια τους και νύχτα και σκοτάδι κατέφυγαν από τις διαβάσεις της Πίνδου κοντά στο Βόλο όπου υπήρχε σχετική αυτονομία.

ΟΙ ΕΚΔΙΩΧΘΕΝΤΕΣ ΠΛΗΣΙΟΝ ΤΟΥ ΒΟΛΟΥ

Οι κάτοικοι των τριών μαχαλάδων που κατοικούσαν προ του 1700 μ.Χ. μας λέγει η παράδοση πως καταδιώχθησαν και κατέφυγαν πλησίον του **Βόλου**. Η περιφέρεια του Βόλου και Αλμυρού κατακλύζεται και σήμερα από κτηνοτροφικές, ιδίως οικογένειες της Πίνδου, Δυτικομακεδόνες, της Λάκκας Κονίτσης και Αρβανιτοβλάχων. Από τον 11ο αιώνα και παλαιότερα κατέβαζαν τα πρόβατά τους το χειμώνα. Οι Ντεντσιώτες μέχρι σήμερα κατεβαίνουν στη Θεσσαλία για ξεχειμαδιά. Προ ετών τους συνάντησα σε ένα χωριό της Αγίας όταν πήγα για εξομολόγηση.

Οι κτηνοτρόφοι από το Περιβόλι Γρεβενών ίδρυσαν κοντά στο Βόλο δυο χωριά, το **Μεγάλο** και **Μικρό Περιβολάκι**, καθώς και οι περισσότεροι κάτοικοι του **Βελεστίνου**, **Αγίας Παρασκευής** είναι Περιβολιώτες. Οι πρόγονοι του Ρήγα Βελεστινλή κατάγονταν από το Περιβόλι Γρεβενών, όπως και ο ίδιος έχει βλάχικη μορφή. Οι Περιβολιώτες μέχρι σήμερα διατηρούν την ταυτότητά τους, διότι το χωριό είναι μεγάλο και το καλοκαίρι ανεβαίνουν στο χωριό τους περί τα 2.000 άτομα, ενώ οι λίγες παλιές οικογένειες του χωριού μας αφομοιώθηκαν με τους ντόπιους.

Γύρω στο Βόλο ιδρύθησαν επί τουρκοκρατίας πλείστα χωριά, ιδίως κτηνοτρόφων και καταδιωκομένων. Από τη Θεσσαλία, Λαμία και Ήπειρο πολλοί βρήκαν καταφύγιο στο Πήλιο που δεν κατοικούσαν Τούρκοι. Επιφανείς οικογένειες του Βόλου και Αλμυρού κατάγονται από την Ήπειρο από την οποία ήλθαν καταδιωκόμενοι οι πρόγονοί τους. Από το χωριό **Κατηχώρι** κατάγεται ο καθηγητής του Πανεπιστημίου **Βουρβέρης**.

Επίσης ο οπλαρχηγός **Γαρέφης** από τις **Μηλιές**. Οι πρόγονοί τους ήλθαν από το Σούλι. Το χωριό **Ανθότοπος** του Αλμυρού-Βόλου το ίδρυσαν Κορυτσαίοι κτηνοτρόφοι επί τουρκοκρατίας. Εκεί συνάντησα τα επίθετα **Τόρρης**, **Μπέλος**, **Χολέβας**, **Μίλτος** (Μίλιος), **Μπίτος**, **Μήτρος** και **Ζήνδρος** που είναι γνωστοί στο χωριό μας. Όπως ο Τόρρης, Μπέλος, Ζήνδρος που βοσκούσαν τα πρόβατά τους στο βουνό μας. Μέχρι σήμερα κρατούν τα έθιμα του τόπου της καταγωγής τους. Τέ-

τοια βλαχοχώρια είναι η **Σούρπη**, οι **Μικροθήβες**, το **Σέσκουλο**, **Ντεμίνι** κ.λπ. Άλλα χωριά μη κτηνοτροφικά που έγιναν επί τουρκοκρατίας πλησίον του Βόλου είναι η **Ανακασιά**, **Άλλη Μεριά**, **Άγιος Ονούφριος**, **Άνω Βόλος**, **Κατηχώρι**, **Πορταριά** κ.ά. Γερόντοι που ρωτήθηκαν για τον τόπο της καταγωγής τους απαντούσαν σε γενικές γραμμές πως κατάγονται από την Ήπειρο και τους έδιωξε ο Αλή-Πασάς. Η παράδοση αυτή επικρατεί και στην Πορταριά, ιδίως, που ήταν σπουδαίο κέντρο εμπορικής συναλλαγής και οι κάτοικοί τους μαζί με τους κοντινούς χωριανούς της Μακρινίτσας ασχολούνταν με τη βιοτεχνία, εμπόριο και την αργυροχοΐα.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Αυτή αρχίζει από το **1670** μέχρι το **1720** περίπου. Προ της χρονολογίας αυτής γνωρίζουμε από το σλαβικό όνομα του χωριού και τα τοπωνύμια ότι προϋπήρχε της τουρκοκρατίας. Εάν δε προ της σλαβικής κατοχής υπήρχε το χωριό με βυζαντινό όνομα, όπως **Άγιος Αθανάσιος**, δεν το γνωρίζουμε. Οι κάτοικοι των τριών μαχαλάδων εξεδιώχθησαν κατόπιν τουρκικών πιέσεων κατά την παράδοση.

Οι σημερινοί κάτοικοι πιστεύουν πως στο εντελώς ακατοίκητο αυτό μέρος ήλθαν και κατοίκησαν τρία αδέρφια, ο **Θεοδόσης**, ο **Γιώτης** (Παναγιώτης) και ο **Χρήστος**, πατέρας του **Πούλιου** και **Νούτσου(η)**, εκ των οποίων κατάγονται οι **Χρησταίοι** και οι **Νουτσάδες**. Ο αείμνηστος λόγιος δάσκαλος **Χριστόδουλος Πανταζής**, απόφοιτος της Ζωσιμαίας Σχολής, αναφέρει προ του Γιώτη τον Γιάννη, ο οποίος είναι πατέρας του Γιώτη ή και των δύο άλλων αδελφών εφ' όσον έχουν κι αυτοί πρόγονο Γιάννη, (πατέρας του Νούτση ήταν ο Γιάννης και από τους Θεοδοσάδες Γιάννης λεγότανε ο Μονόκος και από τους Στεργέους έχουμε δυο Γιάννηδες).

Η οικογένεια αυτή των τριών αδελφών είναι ευρέως διακλαδωμένη στο χωριό και φτάνει μέχρι σήμερα 10-11 γνωστές γενεές. Και αν υπολογίσουμε κάθε γενεά 25-30 χρόνια, συμπεραίνουμε πως ο πατέρας ή τα τρία αδέρφια ήλθαν στο χωριό και κατώκησαν περί το 1670-1720. Πιθανή αιτία για να καταφύγουν στο μέρος αυτό του σημερινού χωριού ήταν για να μην εξισλαμισθούν ή ήταν επικηρυγμένοι και καταδιωκόμενοι ή εξ αιτίας λοιμώδους νόσου στα μέρη τους. Διέτηρησαν την ονομασία του χωριού και τα τοπωνύμια από τους κοντοχωριανούς και τους κτηνοτρόφους του βουνού που έρχονταν το καλοκαίρι ή κι άλλους προσωρινά διαμένοντας ξένους. Την περίοδο

αυτή που έρχονται οι τρεις αδελφοί στο χωριό ο ομαδικός και ύστερα ατομικός εξισλαμισμός αποκτά καθολικότητα σε όλη την Αλβανία και ο χείμαρρος της εξωμοσίας απειλούσε να κατακλύσει ολόκληρη την Ήπειρο.

Το ότι η ιστορική περίοδος του χωριού αρχίζει από το 1670-1720 το μαρτυρούν οι **εικόνες στα παρεκκλήσια** που δεν είναι παλιές. Η παλαιότερη είναι της **Παναγίας του 1722** μεταβυζαντινής τεχνοτροπίας που τοποθετήθηκε στο πρώτο εκκλησάκι της πρώτης Παναγίας και μετά από 165 χρόνια το 1887 έγινε η σημερινή εκκλησία στο οικόπεδο του **Αδάμου Θεοδοσίου**. Δεν φαίνεται να είναι της τεχνοτροπίας των Χιονιαδιτών αγιογράφων. Αν υποθέσουμε πως την έφεραν οι πρώτοι οικιστές και την εναπέθεσαν στο παρεκκλήσιο του Αγίου Νικολάου, τότε πρέπει να παραδεχτούμε πως κατώκησαν στο χωριό το 1730, αν και τούτο είναι αμφίβολο. Ίσως να έγινε όταν ήλθαν στο χωριό από ξένο αγιογράφο εις ένδειξη ευγνωμοσύνης για τη σωτηρία τους.

Στο Μουσείο των Ιωαννίνων υπάρχει μια εικόνα της Παναγίας παρμένη από ένα χωριό και είναι της ίδιας τεχνοτροπίας. Πάντως η εικόνα της Παναγίας αποτελεί αντικείμενο ερεύνης της ιστορικής περιόδου του χωριού. Μια άλλη εικόνα παλαιά του Αγίου Αθανασίου συναντούμε στο ιερό της Παναγίας που είναι δωρεά του Νούτσου. Οι άλλες είναι του 19ου αιώνα. Τότε το χωριό αριθμούσε 27 νυφούζια (ανδρόγυνα), όπως γράφει ο Αραβαντινός και είχε 31 κτηματίες σύμφωνα με το δημοσιευμένο κτηματολόγιο του χωριού. Το πρώτο βιβλίο του Ναού ρίχνει φως μέχρι το 1840. Ο πρώτος γνωστός ιερέας φέρεται ο **Παπαπούλιος**, ο οποίος απεβίωσε το 1886 και προ αυτού έχουμε 4 προγόνους του. Μαζί φέρεται και ο **Παπαγιάννης**. Ύστερα ο γιος του **Παπαγιώργης** κ.λπ.

ΜΙΑ ΔΙΑΣΑΦΗΣΗ

Ο αείμνηστος δάσκαλος **Ευάγγελος Νικολάου**, που είχε δώσει τις πληροφορίες στον κ. **Κ. Στεργιόπουλο**, Γυμνασιάρχη Ιωαννίνων, για το χωριό αναφέρει, πως οι εκδιωχθέντες Λισκατσιίτες εγκατεστάθησαν πλησίον του Βόλου «πλην τριών αδελφών, εξ ων κατάγονται οι σημερινοί Ασημοχωρίτες». Η άποψη αυτή ανατρέπει την επικρατούσα σήμερα παράδοση, πως οι τρεις αδελφοί είναι και αυτοί οι πρώτοι φερτοί από τις άλλες οικογένειες κατά 50-70 χρόνια. Μέχρι σήμερα κομπάζουν οι απόγονοι των τριών αδελφών πως είναι γνήσιοι Λι-

σκατσιτες και ευρέως χαρακτηρίζονται οι άλλοι ως φερτοί, οι οποίοι μη έχοντας κτήματα έπαιρναν τα ακραία κοινοτικά και αμοίραστα. Άλλοι ήλθαν ως γαμπροί και για να τους κρατήσουν στο χωριό τούς έδιναν και κεντρικά κτήματα. Εάν παραδεχτούμε ότι οι τρεις αδελφοί δεν ήταν φερτοί και αυτοί, αλλά οι συνεχιστές του χωριού της βυζαντινής εποχής και σλαβοκρατίας, που δεν εξεδιώχθηκαν αυτοί, τότε εύκολα συμπεραίνουμε, ότι αυτοί διετήρησαν τα τοπωνύμια και το όνομα του χωριού και δικαιωματικά έκαναν αγώνες μετέπειτα για την κατάκτηση των βουνών. Εάν αυτοί παρέμειναν, που τούτο θα ήταν μειωτικό γι' αυτούς, τότε γιατί δεν εξισλαμίσθησαν; Τέτοια περιστατικά όμως δεν έχουμε στη **Λάκκα Κονίσης** εκτός τους **Βαλαάδες των Γρεβενών** και τους Αλβανούς. Άρα είναι φερτοί κι αυτοί. Ο κ. Στεργιόπουλος θέλησε να αποδείξει, ότι οι περισσότεροι χωριανοί κατάγονται από τους τρεις αδελφούς και δεν τον ενδιέφερε εάν αυτοί ήταν μόνιμοι ή φερτοί. Για να μην αναφέρει λεπτομέρειες στο μικρό σημείωμά του γράφει ένα "πλην".

Ο ιατρός κ. **Βασίλειος Χρήστου** γράφει το 1939, πως «η ιστορία του χωριού άρχεται προ τριακοσίων ετών και πλέον. Πρώτοι άποικοι αυτού ήταν τέσσερις αδελφοί ελθόντες κατά την παράδοση εκ Ρωσίας, ή κατ' άλλους εκ Ιταλίας και Πλυρίας και κατ' άλλους εκ του εσωτερικού της Ελλάδος, το και πιθανότερον. Φεύγοντες τον ζυγόν του κατακτητού αυτεξορίσθηκαν τότε εκεί και ίδρυσαν το σημερινό χωριό, με τα τέσσερα γενεαλογικά δέντρα (Θεοδοσάδες, Γιωτάδες, Χρηστέοι και Νουτσάδες) σωζόμενα ακόμη και σήμερα».

Ο αείμνηστος **Γαβριήλ Παπαγεωργίου** αναφέρει ότι ο αγνώστου ονόματος πατέρας των τριών αδελφών εγκατεστάθη στο χωριό το πιθανόν έτος 1750 ή 1700. Τα τέκνα τού πατρός αυτού ήταν τρία: **Θεοδόσης, Γιώτης** και **Χρήστος**, πατέρας του Πούλιου και Νούτσου εξ ων κατάγονται οι Χρησταίοι και Νουτσάδες.

Ο αείμνηστος **Αγγελής Γιαννούλης** αναφέρει: «Το ιστορικόν του χωριού τούτου (από τις διηγήσεις των γερόντων) άρχεται από τους έτους 1768. Προ της χρονολογίας ταύτης κατά πάσαν πιθανότητα η περιοχή αυτή εχρησιμοποιείτο από κτηνοτρόφους Αρβανιτόβλαχους και ξυλοκόπους Βουλγάρους, οίτινες κατασκεύαζον διάφορα ξύλινα σκεύη (βαρέλια, κόφες, κλειδοπίνακα κ.λπ.) και εξ ων απέμειναν αι τοπικές σλαβικές τοπωνυμίες Ζωράτα, Λεσκάτς, Ζουμπάνι κ.λπ.».

Οι αναμνήσεις, λοιπόν, άρχονται από του έτους 1768 οπότε οι αδελφοί **Παναγιώτης** (Γιώτης), **Θεοδόσης, Χρήστος** και **Μήτσης**, προ-

ερχόμενοι κατά πάσαν πιθανότητα από τη Λαμία της Στερεάς Ελλάδος, διαφεύγοντες τους απηνείς διωγμούς των τούρκων κατέφυγαν διά της Θεσσαλίας και Πίνδου προς τον Γράμμον εις την δασώδη και απόκεντρον ταύτην χαράδρα. Φαίνεται δε ότι αι επακολουθήσασαι πιέσεις και σφαγαί κατά τον ρωσοτουρκικό πόλεμο (1786) και την επανάσταση του **Ορλώφ** (1770) ηνάγκασαν τούτους να καταφύγουν εις το **Λεσκάτσι**. Ως δε από της ίδιας διηγήσεως βεβαιούται ο μικρότερος των υιών του Παναγιώτου (Γιώτη) Νικόλαος διετήρει και αργότερον επαφήν με την Λαμίαν διατηρών εκεί Χάνι».

Ο **Ιωάννης Μ. Νούτσης** παραδέχεται πως το χωριό ίσως να κατοικήτο από σκηνίτας ή σιδηρουργούς πεντακοσίων και πλέον ετών, αλλά αυτοί εγκατέλειψαν το χωριό για διάφορους λόγους. Οι τρεις αδελφοί ήλθαν από το μακρινό μέρος της Ηπείρου ή αλλού και ριζώθηκαν στο εντελώς ακατοίκητο χωριό, το σημερινό.

Αυτοί άρχισαν να στρεμματίζουν τις ποταμιές και όσο μέρος στρεμματίζε κάθε αδελφός το έπαιρνε. Πρώτοι στα ριζά έρχονται οι **Χρησταίοι**, μετά που αρχίζει ο χειμαρρος οι συγγενείς τους **Νουτσάδες** κοντά στον παλιό μύλο και το μπαντάνι, ύστερα οι **Θεοδοσάδες** και οι **Γιωτάδες** μέχρι το νταπακαριό και το λάκκο τον τρανό. Μετά τους τρεις αδελφούς έρχονται οι υπόλοιποι που χαρακτηρίζονται ως φερτοί.

Από τις ανωτέρω διηγήσεις ο Αγγελής Γιαννούλης αναφέρει ανακρίβειες πως το 1768 έως 1786 περίπου ήλθαν οι πρώτοι οικιστές του χωριού, ενώ το 1777 γεννήθηκε ο **Κωσταντής Χρήστου** και προ αυτού γνωρίζομε τέσσερις γενεές. Αυτά ισχύουν για τους μετέπειτα φερτούς κι όχι για τους πρώτους οικιστάς. Όσα άλλα ισχυρίζεται είναι υπερβολικά. Από τον Αγγελή Γιαννούλη που δημοσιεύσαμε στο περιοδικό «**Ασημοχώρι**» επηρεάστηκε και ο **Αριστομένης Γεωργάκης** για να υποστηρίξει τα ίδια στο πολυγραφημένο φυλλάδιό του.

ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Τα τοπωνύμια - ονομασία τόπου ή περιοχής- είναι πολύ σπουδαία πηγή για την ιστορία του χωριού. Όλες αυτές οι τοποθεσίες αποτελούν το βίωμα των χωριανών που υφαίνεται η καθημερινή τους ζωή, διατηρείται η συνοχή της καταγωγής, παραμένει αμετάβλητη η παράδοση μαζί με τις αναμνήσεις του παρελθόντος και μεταδίδεται η ιστορία του τόπου μέχρι σήμερα.

Τα τοπωνύμια δεν αλλάζουν, ως γνωστόν, εύκολα. Είναι σαν τις μαρμάρινες επιγραφές που τα γράμματά τους διατηρούνται όσο κι αν είναι θαμμένες για πολλά χρόνια στη γη. Τα τοπωνύμια του Ασημοχωρίου είναι Ελληνικά, Σλαβικά, ελάχιστα Αλβανικά και Τούρκικα. Προήλθαν από τα παρεκκλήσια που είναι εκεί, από τη φυσική διαμόρφωση του εδάφους, από τους μύλους, τις βρύσες, τα φυτά, τα δέντρα που φυτρώνουν εκεί και τέλος από διάφορα γεγονότα που συνέβησαν στις τοποθεσίες αυτές. Οι κάτοικοι αναγκάστηκαν να δώσουν όνομα στις τοποθεσίες αυτές για να συνεννοούνται.

Από την ετυμολογία των λέξεων και τις προφορικές παραδόσεις των γερόντων συμπεριλαμβάνομε και τη σχετική ιστορία των τοποθεσιών αυτών. Τα Σλαβικά τοπωνύμια τα ερμήνευσα από ανθρώπους που έζησαν σε Σλαβικές χώρες. Επίσης ένα λεξικό που έχω Πολωνοελληνικό με εβοήθησε να ερμηνεύσω μερικά δύσκολα τοπωνύμια, όπως το Ζουμπάνι, Γκρεμποστάνη, Ζωράτα, Κηπαρίκου, Κάμενικ, Μπούρντα, Ντέτσε, Όρλα, Τρεπηνίτσες, Λαζινιές κ.λπ.

Η ερμηνεία των τοπωνυμιών είναι ευρεία και αφήνει τον μελετητή που γνωρίζει τις τοποθεσίες αυτές να βγάλει και τα δικά του συμπεράσματα. Τα Σλαβικά τοπωνύμια έγιναν έμμεσα κι από τους βλάχους και Αλβανούς κτηνοτρόφους, οι οποίοι έζησαν προνομιακώς επί πολλά χρόνια με τους Σλάβους προ της τουρκοκρατίας. Τέλος όλα τα τοπωνύμια ονομάζονταν στον ενικό και αργότερα στον πληθυντικό

από τα κτήματα που δημιούργησαν οι πολλοί, ζουμπάνι-ζουμπάνια, μπούρντα-μπούρντες.

Αγριοβανίδα

Αντί αγριοβελανιδιά. Νοτίως του χωριού που απέχει μια ώρα. Αφθονούν τα ομώνυμα δέντρα. Το παλαιό κτηματολόγιο διασαφίζει και μερικές επί μέρους τοποθεσίες εκεί, όπως στην Γκολοκινιάν, στον Έλατο, στην Κορυφή, στον Άμμο, στο Γράβο, στον Πλάτανο, στην Γκορτσιά.

Άγιος Αθανάσιος

Δυτικώς του χωριού. Περιοχή γύρω από το ομώνυμο παρεκκλήσι. Το συντηρούσαν οι Νουτσαίοι, αρχής γενομένης από το Νούτσο, ο οποίος έχει αφιερωμένη εικόνα του Αγίου Αθανασίου που μεταφέρθηκε και βρίσκεται σήμερα στην Παναγία. Το εκκλησάκι αυτό ανηγέρθη εκ βάθρων περί το 1915 με έρανο του Γιάννη Νούτση στο Βόλο. Οι μοναδικές εικόνες, έργο του εκ Χιονιάδων λαϊκού αγιογράφου **Νικολάου Παπακώστα**, είναι δωρεά του τότε ταξιδεμένου εις Αμερική **Χρήστου Δ. Νούτση**. Οι πανύψηλες γέρικες βελανιδιές τις οποίες κανείς δεν έθιγε μέχρι σήμερα διότι είναι βακούφικο, μαρτυρούν την αρχαιότητα της αρχικής εκκλησίας. Η παράδοση λέγει, πως στην τοποθεσία αυτή έζησαν εμπειρίστατοι αργυροχόοι, χωρίς να υπάρχουν και ερείπια κτισμάτων. Το παλαιό κτηματολόγιο του 18.. αναφέρει τοποθεσίες γύρω από τον Άγιο Αθανάσιο όπως στον Άμμο, στην Πέτρα, (του Μήτρου Τσεπέλη που ονομάστηκε αργότερα) και στο Σταυρόπέρα.

Άγιος Δημήτριος

ΒΑ του χωριού όπου βρίσκεται το ομώνυμο εξωκλήσι. Γύρω από το εξωκλήσι αυτό βρίσκεται κοιμητήριο και θεμέλια οικισμού κτηνοτρόφων.

Άγιος Νικόλαος

Η πρώτη εκκλησία του χωριού -μάλλον του κάτω μαχαλά- που αντί καμπάνας χτυπούσε σήμαντρος που ήταν πιο πάνω από την εκκλησία, στου **Μάνθου Νούτση** το κτήμα που λέγεται «σήμαντρος» για να ακούγεται καλύτερα στο χωριό. Το 1894 έγινε σημαντική ανακαίνιση του Ναού. Εκεί βρίσκεται το Κοιμητήριο.

Αγία Παρασκευή

Ανατολικά του χωριού. Πανοραμική τοποθεσία με το αγνάντεμα, γύρω από το ομώνυμο παρεκκλήσι, το οποίο εχρησιμοποιείτο επί τουρκοκρατίας σαν υπαίθριο σχολείο που φοίτησε και ο **Γαβριήλ Παπαγεωργίου** (1894-1897).

Άγιος Σπυρίδων

Κτίστηκε το 1933 από το **Σπύρο Ι. Στεργίου**.

Αλωνάκι

Βορείως του χωριού και κάτω από την Όρλα και τον Σαΐκου. Γυμνή τοποθεσία έχουσα σχήμα μικρού αλωνιού, χωρίς να ήταν και αλώνι.

Αυλακιού (στου)

Πάνω από το σιάδι το τρανό από το αυλάκι αυτό ποτίζαν πιθανόν τα κηπευτικά στους Κήπους με τα πράσα κ.λπ ή τα ζώα.

Άμμο (στον)

ΒΑ του χωριού. Αμμώδης τοποθεσία κοντά στην Αρκουδοκαρυά απ' όπου περνά ο ανηφορικός δρόμος για τον Άγιο Κων/νο.

Αλατίστρα

Μια τοποθεσία που είχε τις κοπάνες για να τρώνε το αλάτι τα ζώα· ήταν παλαιά στις Ράχες, άλλη απέναντι από τις Στρούγκες εις τον πηλόν κατώστρατα, κι άλλη στις Ντέτσε.

Αμπέλι

Ανατολικά του Ασημοχωρίου και πάνω από τις Ράχες. Πάνω από το δρόμο προς την Αγία Παρασκευή και κάτω από τη ράχη του χωριού του Τσέτα.

Αρκουδοκαρυά

ΒΑ του χωριού. Πέραν δεξιά του Αγίου Δημητρίου και πάνω από τον Λάκκο Τούμπα. Στη θέση μια καρυδιάς σκότωσαν μια αρκούδα. Είναι ιδιοκτησία των Νουτσαίων.

Ασβεσταριά

Δύο τοποθεσίες. α) Η μια Δυτικά του χωριού και πάνω από τον Άγιο Αθανάσιο στα Τατσαίικα χωράφια κοντά στο χείμαρρο. Από εκεί

έβγαλαν την ασβέστη για το σχολείο. β) Η άλλη παλιότερη βρίσκεται αριστερά από τα σιάδια της Γαβρίλαινας στα Ρόγγια.

Βαθύλακκος

ΝΑ του χωριού πιο κάτω από το Κεχρί. Στενό και βαθύ ποτάμι του οποίου το όνομα απλώθηκε και στη γύρω περιοχή.

Βαρτζιομπάν - Βουνό ταπεινό

Δυτικά του χωριού. Σύνορο με την Αλβανία. Ιστορικό βουνό με υψόμετρο 1640 μ. Στρατιωτικά λέγεται Πτέτσιου. Για το βουνό αυτό ο τότε επί δεκαετίαν μουχτάρης **Κωσταντής Χρήστου** με συνεργάτη τον εξάδελφό του **Νικόλα Γιάννη Νούτσο(η)** έκαμε σκληρούς αγώνες για να μη γίνει τσιφλίκι των Αλβανών Μπέηδων. Γι' αυτό η Κοινότητα του εδώρισε το Λιβάδι του Κωσταντή. Αλλά και επί των ημερών μας είχε γίνει το μήλο της έριδος των κτηνοτρόφων Κώτσια, Μάμου, Μπέλου. Γι' αυτό διενεμήθη στους κατοίκους το 1935 κι έγινε ιδιόκτητα χωράφια. Βαρτζιομπάν θα πει στα αρβανίτικα μνήμα του τσοπάνη (βλάχου). Εκεί ένας μπέης από το χωριό Πόντα έστειλε δυο τσιράκια του και σκότωσαν ένα τσομπανόπουλο που αγαπούσε την κόρη του, περί το 1820 περίπου. Το μνήμα του διασώζεται μέχρι σήμερα. Υπάρχει και σχετικό δημοτικό τραγούδι. Το Βαρτζιομπάνι φημίζεται για το τσάι του.

Βρωμονέρι

Νοτίως του χωριού πάνω από τις Γκορτσιές που είναι η διασταύρωση των δρόμων προς τον Αϊ - Λιά και Αγριοβανίδα. Ονομάστηκε έτσι από τη μυρωδιά του υδροθείου που αναδύει (μήπως και υδρογονανθράκων;). Λέγεται και Μότσιαλη της Τσιουκάλως.

Βρύση του Ιζερού

Νοτιοδυτικά του χωριού, στη Μότσιαλη του Ιζερού. Το νερό σίζει (είναι πολύ κρύο).

Βρος ή βιρός

Νοτιοδυτικά του χωριού και πάνω αριστερά από τον Ιζερό. Λέξη σλαβική εκ του βίρα που σημαίνει πηγή, εκροή, ανάβρα. Λόγω των πολλών πηγαίων υδάτων το μέρος ξεκόβει και επιδρά μέχρι το χωριό.

Βρύση της Νάσαινας

Πάνω από το Στάλο προς το Βαρτζιομπάνι.

Βρύση του Λάζου

Νότια του χωριού, κάτω από τον Ιζερό 300 περίπου μέτρα. Στο δρόμο προς τον Αϊ - Λιά στο χείμαρρο πιο κάτω από το μονοπάτι. Κατασκευάστηκε από τον κλεφταρματωλό Λάζο.

Βρύση της Τσούραινας

Δυτικά του χωριού στα Κλενάδια, κοντά στο ντεμπόζιτο. Το παλιό κτηματολόγιο αναφέρει «εις λαιμόν εις την βρύσην της Τσούραινας» εννοώντας αριστερά του λαιμού στα Κλενάδια. Η Τσούραινα ήταν η μάνα της Κοτούλαινας και αδελφή του Δημήτρη Νάσιου. Ο άνδρας λεγόταν Τσιούρας.

Βρύση Λαζείκη

Νότια του χωριού στο δρόμο από τις Γκορτσιές για την Αγριοβα-
νίδα.

Βρύση Χολεβείκη

Δυτικά του χωριού στα Κλενάδια επάνω. Έχουν κτήματα οι Χολε-
βαίοι από το Γιάννη και Νάσιο Κόττα (Κώστα) Χολέβα.

Βρύση του Μήτρου Τσεπέλη

Βρίσκεται στην Κάτω Τζιούμα, λίγα μέτρα πάνω από το δημόσιο
δρόμο. Τη σκάλισε ο λιθοξόος **Μήτρο Τσεπέλης**.

Βρύση του Κόσουβα

Άγνωστο που βρίσκεται. Το νερό της ήταν τόσο κρύο που ήπιε νε-
ρό ένα ζώο και ψόφησε.

Βρύση του Μπέλου

Δυτικά του χωριού, στο Βαρτζιομπάν. Κατασκευάστηκε από τον
κτηνοτρόφο Μπέλο.

Βρύση της Τσίνης (Ευφροσύνης) της Νάσαινας

Βρίσκεται πάνω από το Στάλο, στις κουμπλιές του Παπαγιάννη,
Δυτικά του χωριού.

Γκόλιο Βουνό περήφανο

Δυτικά του χωριού και πάνω από το λιβάδι. Έχει υψόμετρο 1940 μ.
Η γυμνή κορυφή του βουνού είναι σύνορο των χωριών Ασημοχώρι,

Βούρμπιανη και Πυρσόγιαννη. Λέξη σλαβική εκ της λέξεως Γκολν = γκόλιο, γυμνό.

Γεφύρι μεγάλο

Στις τυλίχτρες (κλείχτρες). Συνδέει το χωριό με το Ζουμπάνι.

Γκορτσιές

Αριστερά του Αϊ Λια, πάνω από το βρωμονέρι. Υπάρχουν αγριογκορτσιές. Λέξη αλβανική.

Γκούβες

ΝΔ του χωριού. Περιοχή κτηματική κάτω από τις Μπούρντες. Εκ της αλβανικής λέξεως γκουβέρ που θα πει κοίλωμα ή της βλάχικης γουβας που θα πει στόμιο, άνοιγμα. Πήρε την ονομασία αυτή διότι το μέρος είναι γκούβα από το χωριό, δηλαδή χωμένο, αόρατο, βαθουλωτό.

Γκρεμποστάνα (γκρέμπια - στάνη)

Ανατολικά του χωριού. Κάτω από τον Κυπαρίσκου και αριστερά απέναντι από τις ποταμιές. Η λέξη προέρχεται από τη σλαβική λέξη γκρέμπαν που σημαίνει τον τραχύ, αμμώδη και απότομο τόπο που ήταν πριν καλλιεργηθεί (γκρέμπια). Επίσης η λατινική λέξη γκράβις ή λατινογενής λέξη των βλάχων έχει την ίδια έννοια. Προφανώς υπήρχε στάνη κτηνοτρόφων. Έχουν κτήματα κυρίως οι Χρησταίοι, Γεωργακαίοι, Πασίγια, Λάζος, Τσίμος κ.λπ. Γκρεϊμπους στα αγγλικά λένε τα σταφύλια.

Δερβένη

Έχουμε τρεις στενωπούς που λέγονται ντερβένια και αρχίζουν από το Σπαγγμένο και τραβούν για το Λιβάδι και Βαρτζιομπάνη. Τα τρία δερβένια βγαίνουν το ένα στο Λάκκο του Πιτούλη, το μεσαίο στα «κούτσουρα» και το άλλο στο Γκόλιο. Η λέξη είναι τούρκικη και σημαίνει μονοπάτι στο πυκνό δάσος.

Εικόνισμα

Α) Υπήρχε ένα παλιό κάτω από τον Άγιο Σπυρίδωνα, στην αρχή της κατηφόρας προς τις Λαζινιές και Άγιο Δημήτριο.

Β) Παλιό επίσης υπάρχει πάνω από τις Μπούρντες στο χτένι του Ιζερού που αργότερα ονομάστηκε εικόνισμα του Σωκράτη (Γιαννούλη) επειδή εκεί έμεινε για να αναρρώσει ο ως άνω εξαίρετος Σωκρά-

της. Είναι επισκευασμένο από νεωτέρους.

Γ) Στις κερασιές, λίγο πιο κάτω από τον Άγιο Νικόλαο, δωρεά του Γιώργου Χαρίση Γεωργάκη.

Δ) Στις κάτω Τζούμες. Κτήτορες ο Τόλης και Αχιλλέας Χολέβας. Εκεί γινόταν ο αποχωρισμός με τους ταξιδεμένους χωριανούς.

Σήμερα βέβαια έχουν γίνει και πολλά άλλα γνωστά. Ο λόγος εδώ γίνεται για τα παλιά εικονίσματα.

Ζήκου, στου Ζήκου την γκολοκινιά

Στην κορυφή στα Κλενάδια, κάτω από τη Γκολοκινιά που πέθανε ο **Γιώργη Ζήκος** που για πολλά χρόνια χρημάτισε επίτροπος της εκκλησίας και αντιπρόεδρος της κοινότητας. Μετέβαιναν στο Βαρτζομπάνι με τον πρόεδρο **Χρήστο Γιώτη** για να ξεκόψουν τη ζημιά που έκαμαν τα βόδια του χωριού στα κτήματα. Είχε πει γάλα ζεστό το οποίο στην πορεία έπηξε μέσα του και επήλθε το μωρακιόν.

Ζωράτες

Βόρεια του χωριού και απέναντι από τις Κούμες και το Λάκκο το Χιονιαδίτικο στο γεφύρι. Λέξη σλαβική εκ του τζιόρα που σημαίνει το μικρό ίσιωμα (λιβάδι, χωράφι), και μετά ορθώνεται απότομο ύψωμα, βουνό, όπως και συμβαίνει. Αλλού το μπαστούνι που έχει κόμπους, προεξοχές, λέγεται τζόρα. Και στο χωριό λέμε: Εσύ είσαι τζιόρας, δηλαδή ορθώνεις το ανάστημά σου, είσαι ανένδοτος.

Ζουμπάνι

ΒΔ του χωριού. Κτήματα πάνω από την πέτρα του Κωσταντή (Χρήστου) και δεξιά από το Μπηγαδούλι μέχρι τον Άγιο Σπυρίδωνα. Η λέξη είναι σλαβική και σημαίνει το φύλαρχο ή ζουμπάνο που σήμερα κατέληξε τσοπάνο (βοσκό). Οι σλάβοι όταν κατήλθον στην Ελλάδα χώρισαν τις κτηνοτροφικές περιφέρειες (ζουμπανίες). Προφανώς η πανοραμική αυτή τοποθεσία με το ξηρό κλίμα να ήταν κονάκι του φυλάρχου μιας σλαβικής πατριάς που ενέμετο τα βοσκοτόπια όλης της περιφέρειας μέχρι το χωριό Ζουμπάνι της Δ. Μακεδονίας που άρχιζε άλλη ζουμπανία. Σήμερα στην Κροατία υπάρχουν εδάφη ονομαζόμενα Ζουμπάνια. Και διαπιστώνεται κι από άλλα τοπωνύμια πως πολωνοκροατική εξευγενισμένη φυλή ήλθε στα μέρη μας κι όχι Σέρβοι, Βούλγαροι, Ρώσοι.

Ιζερός

Νότια του χωριού, πιο πάνω από τον Αϊ - Λιά και κάτω από το βρο. Λέξη σλαβική εκ του έζερο ή γιέζερο που σημαίνει λίμνη (υδροχαρές μέρος) που ήταν άλλοτε και σήμερα κατέληξε σε βαλτώδη τόπο με φάσιαρες. Παλιότερα ένα μουλάρι εξαφανίστηκε στα νερά. Τα νερά αυτά καθώς και του Βρου κατέβηκαν βαθειά φθάνοντας μέχρι το χωριό που ξεκόβει το μέρος. Ο λόγιος δάσκαλος Χριστόδουλος Ζ. Πανταζής τον αποκαλεί στο κτηματολόγιο Οζηρό, κακώς διότι αγνοούσε τη σλαβική λέξη γιέζερο. (όζη, από το ρήμα όζω που σημαίνει δυσσομία και ακόμη όζαι λέγονται τα δέρματα των αγρίων ζώων, ζαρκαδιών, κουναβιών κ.λπ). Οζερός ή Οζηρός υπάρχει λίμνη στην Ακαρνανία. Η κολυμβήθρα του Σιλωάμ με 5 στοές λεγόταν λίμνη.

Καρδάρι

Ονομάζεται έτσι η κορυφή του Γκόλιου, που είναι κωνοειδής. Καρδάρ ονομάζεται το βουνό που έχει μικρό σιάδι στην κορυφή και μοιάζει με τα καρδάρια των βοσκών που έχουν σχήμα κώνου.

Καρακάτη

Το παλιό κτηματολόγιο αναφέρει: «Το σελιό εις του Καρακάτη» και «ποταμιά εις το κλειδί του Καρακάτη». Το όνομα αυτό είναι άγνωστο σήμερα. Επίσης μια άλλη τοποθεσία που λεγόταν Κατσοκαρυά είναι άγνωστη.

Κερασιές

ΝΑ του χωριού στο εικόνισμα του Γιώργου Γιωργάκη και κάτω από το κοιμητήριο μέχρι τις ποταμιές. Έχει κερασιές.

Κεχρί

ΝΑ του χωριού. Παλιά υπήρχαν καλύβες εκεί. Ποτιστικά και ξερικά χωράφια όπου έσπερναν κεχρί. Οι βλάχοι το κοπανούσαν και με γάλα το έκαναν χυλό και το έτρωγαν εξασφαλίζοντας φυσική διατροφή. Το κεχρί είναι ένα από τα παλιότερα και πολυχρησιμοποιούμενα δημητριακά στον κόσμο. Δεν σχηματίζει οξέα, έχει πλούσιο ποσοστό πρωτεϊνών και επειδή περιέχει άφθονη χολίνη, είναι πολύτιμο στη διάλυση του λίπους που επικάθεται στα τοιχώματα των αρτηριών. Το περιεχόμενο σε πρωτεΐνες του κεχριού φαίνεται ότι περικλείει όλα τα βασικά αμινοξέα. Το κεχρί επίσης περιέχει πολλές βιταμίνες (ιδίως του συμπλέγματος Β) και λίγη λεκιθίνη.

Κολλητικό

Λόγγος Νότια του χωριού και πάνω από την Αγριοβανίδα. Ονομάστηκε έτσι επειδή εφάπτονται -είναι κολλητά- τα σύνορα των τριών χωριών Ασημοχωρίου, Βούρμπιανης και Πυρσόγιαννης.

Καλύβες

Ονομάζονται δύο τοποθεσίες. Η μία είναι κάτω από του Σαΐκου κοντά στο Αλωνάκι. Η άλλη είναι πάνω από τη Ντέτσε και κάτω από την Αγριοβανίδα. Ήταν προφανώς κονάκια παλιών κτηνοτρόφων που έβαζαν το κλαδί (ζαϊρέ) για το χειμώνα. Υπάρχουν και σήμερα ερείπια από τις καλύβες. Άλλωστε Ντέτσε θα πει σκέπαστρα (βλέπε λέξη).

Κλενάδια ή Κλινάδια

Δυτικά του χωριού και αριστερά από το Λαιμό. Ίσως να προήλθε η ονομασία από το ρήμα κλίνω, λόγω του επικλινούς εδάφους, ή ακόμη από τα δέντρα (κλένοι). Σλαβικά κλίνα σημαίνει το σφηνοειδές μέρος και κλεόνι η τοποθεσία που έχει γύρω-γύρω δάσος και στη μέση ξέφωτο σιάδι.

Κλένος

Νότια του χωριού. Δύο τοποθεσίες. Η μια αριστερά της Μπούρντας και η άλλη πάνω δεξιά από το Λάκκο το Μικρό, στη στροφή του δρόμου προς την Αγία Παρασκευή. Οι ονομασίες προέρχονται από τα δέντρα που υπάρχουν (τους κλένους).

Κυπαρίκου

Ανατολικά του χωριού, δεξιά από τον Άγιο Κων/νο, και πάνω από τις Γκρεμπροστάνες. Περιφέρεια Νουτσαίικη και βακούφικο με δωρεά της Τσίνης της Νάσαινας. Προήλθε η ονομασία αυτή από την αλβανοσλαβική λέξη κυπράκ που σημαίνει το αγναντερό μέρος με πανοραμική θέα, όπως είναι κιόλας. Υπάρχει και η αβάσιμη εκδοχή να προήλθε η ονομασία από τα κυπριά των αιγοπροβάτων που βοσκούσαν οι κτηνοτρόφοι.

Κούμες

Βορείως του χωριού και απέναντι δεξιά από τις Ζωράτες, κάτω από τα μπαΐρια. Κτήματα Γιωτάδων (Παπαγιανναίικα και Γιαννουλαίικα). Η ονομασία προήλθε από την τούρκικη λέξη κουμ που σημαίνει άμμος, αμμώδης τόπος που τον έκαμε το ποτάμι το Χιοναδίτικο πριν καλλιεργηθεί.

Κουμπλιές

ΝΑ του χωριού, κάτω από τον Αϊ-Λιά και πάνω δεξιά από τις γκορτσιές. Υπάρχουν αγριοκουμπλιές.

Κήπους (στους)

ΝΔ του χωριού μισή ώρα μακριά. Είναι το πρώτο σιάδι πριν πάμε για το Σιαγμένο. Παλιά φύτευαν κηπευτικά, ιδίως πράσα και λάχανα, επειδή παχνίζονταν γρηγορότερα. Διαφορετικά δεν τα έτρωγαν. Το νερό ερχότανε από την Κρανιά. Το παλιό κτηματολόγιο αναφέρει κτήματα όπως «εις τους κήπους εις την δέσην (του νερού) επάνω, εις την καργιάν, κάτω από τον σταυρόν, εις τον έλατο».

Τρεις γυναίκες από τη Βούρμπιανη, αναφέρει μια παράδοση, αντί να πάνε στο παζάρι της Ερσέκας για να αγοράσουν τα φημισμένα πράσα και λάχανα πηγαίνανε από μονοπάτι τη νύχτα στους Κήπους. Μια φορά ο δραγάτης Ρουσιάνης έστησε καρτέρι και τις «έπιασε στα πράσα». Στη συνέχεια τις κούρεψε το κεφάλι και τις έφερε στο χωριό για παραδειγματισμό. Κι από τότε βγήκε το τραγούδι:

Τι γύρευα τι χάλευα
η κουρούνα, η κουρεμάδα
στου Λισκατσιού για πράσα
και για λάχανα.

Κηπάρια

ΒΑ του χωριού, συνέχεια του κάτω μαχαλά. Μικρά χωράφια μέχρι το κοιμητήριο, στα οποία φύτευαν και κηπευτικά, απ' όπου και η ονομασία.

Κλειδί

ΝΑ του χωριού. Στενή λωρίδα κάτω από τις ποταμιές και πιο πάνω από το Κεχρί. Στεργαίικα κυρίως κτήματα που τα εξαφάνισε το ποτάμι. Κλειδί λέγεται και το σταυροδρόμι ή ο φράχτης ρείθρου, υδροφράχτης ή ποταμοφράχτης που χρησίμευε για να ποτίζουν τα χωράφια ή να τα προφυλάγουν από το ποτάμι.

Κομματούλια

Δυτικά του χωριού, μικρά κομμάτια χωραφιών κάτω από τα σιάδια και δεξιά από τον Λάκκο τον Τρανό και αριστερά από το Λάκκο του Αθανασιού.

Κουμπλιές (Παπαγιάννη)

Δυτικά του χωριού, μεταξύ Στάλου και κορυφής του βουνού. Από τότε που ετάφη εκεί τούρκος το μέρος εγκαταλείφθηκε.

Κρασιά

Δυτικά του χωριού στα ριζά και αριστερά του Βαρτζομπανιού και απέναντι από το σιάδι το τρανό. Φυτώνυμος τοποθεσία.

Κουνιαριά

Προτού φθάσουμε στο Σιαγμένο. Μόλις ανεβούμε από το λάκκο του λιβαδιού περπατούμε λίγο και το ίσιωμα λέγεται έτσι. Η ερμηνεία δίνεται όπως και στη λέξη κουνιά.

Κρυονέρι ή Κρυοπήγαδο

Δυτικά του χωριού, δεξιά από τους Κήπους και κάτω στο ποτάμι που υπάρχει βρύση και δέση νερού. Εκεί έβγαλαν τις πλάκες για το σχολείο.

Κουνιά

ΝΑ του χωριού, πάνω από τις Νιέτσε και κάτω από του Χριστοφόρου, πιο πέρα από το Ροδίμι του Κόλα. Κουν τούρκικα θα πει ήλιος, άρα προσηλιακό μέρος. Σλαβικά κουνιά θα πει σύνορο χωραφιών. Οι κτηνοτροφικές οικογένειες το Πάσχα και του Αγίου Γεωργίου συνήθιζαν να στήνουν κούνιες. Το έθιμο υπάρχει στις σλαβικές χώρες και στο Μέτσοβο μέχρι σήμερα που είναι βλάχοι. (Στο πανηγύρι κάνουν κούνιες). Κουνιά λέγανε οι ασημιτζήδες το καλούπι που δούλευαν με το σφυρί. Το πρώτο κτηματολόγιο του 18.. αναφέρει ένα χωράφι «εις την κουνιάν τραγατισιάν». Τραγατισιές ήταν τα μικρά περίπτερα (κιόσκια) από κλαδιά που έστηναν οι αγροφύλακες (ντραγάτηδες) για να μένουν εκεί.

Κούτσουρα

Στα Δυτικά του χωριού, κοντά στο Λιβάδι του Κωσταντή Χρήστου. Τα αρβανίτικα κοπέλια υλοτομούσαν παρανόμως στο μέρος αυτό. Ο μουχτάρης Κωσταντής Χρήστου με άλλους χωριανούς πάλεψε και τους έδιωξε και έμειναν έκτοτε τα κούτσουρα-τουρπιά από τις οξυές.

Κάμενικ

Δυτικά του χωριού. Σύνορο Αμαράντου και Β. Ηπείρου. Σλαβικά σημαίνει τον βραχώδη τόπο, όπως και είναι.

Κουτσομπάνια

Πάνω από το Λάκκο του Λ. Τσιάρα. Από τα κομμένα δένδρα μένανε τα πρέμια, τα κούτσουρα, δηλαδή οι ρίζες με μικρό κορμό δένδρου. Ίσως να είναι η ίδια τοποθεσία με τα Κούτσουρα.

Κλαδί του βλάχου

Μια ραχούλα στο τέρμα της Αγριοβανίδας. Σύνορο με τη Βούρμπιανη. Με άδεια του χωριού έκοβε το κλαδί του ο βλάχος για τα ζώα του το χειμώνα.

Λάκκος Αϊ-Θανασιού

Δύο χείμαρροι ΒΔ του χωριού. Ο ένας βρίσκεται δεξιά, απέναντι από τα Σιάδια και τα Κουματσιούλια και αριστερά από το πηγάδι επάνω. Ο άλλος δεξιά από τον Άγιο Αθανάσιο κατεβαίνει από την Ασβεσταριά, τον Άγιο Αθανάσιο μέχρι το Μπηγαδούλι και ενώνεται στην Πέτρα του Κωσταντή (Χρήστου) με το μεγάλο ποτάμι. Έχει πολλές τσοκαριές.

Λάκκος Λιβαδιού

ΝΔ του χωριού, κοντά στο Λιβάδι και καταλήγει στο Σιαγμένο και τον λάκκο τον τρανό. Μεταξύ Λάκκου Λιβαδιού και Σιαγμένου το μέρος είναι σκοτεινό χωρίς ήλιο γιατί τα δένδρα είναι ύψους 30 μ. και πολύ πυκνά.

Λάκκος Μπούρνας

ΝΔ του χωριού. Από το χείμαρρο αυτό ενισχύονταν το νερό για να αλέθει το χειμώνα ο Παπαγιανναίικος μύλος που ήταν στο λάκκο το μικρό, στη διασταύρωση με το δρόμο προς την Αγία Παρασκευή, αριστερά.

Λάκκος Τούμπα

ΒΑ του χωριού και πέρα από τον Άγιο Δημήτριο. Τούμπα σημαίνει βράχος υψηλός που προεξέχει ή μικρός λοφίσκος. Τούμπα λέγονται αλλού και οι τσιμεντένιοι σωλήνες των αποχετεύσεων, άρα τούμπα λέγεται και κάθε χείμαρρος μικρός που έχει λίγο νερό. Για να διακρίνεται από τον άλλο λάκκο το μικρό ονομάστηκε έτσι. Σλαβικά τούμπα λέγεται ο τηλεβόας επειδή έχει σχήμα σωληνοειδές.

Λάκκος ο Τρανός

Δυτικά του χωριού. Πηγάζει από το βουνό και αποτελεί σύνδρομο μικρών παραποτάμων. Ενώνεται με το Χιονιαδίτικο στα Μπαΐρια.

Λάκκος Πιτούλη

Αυτός που χωρίζει το λιβάδι του Κωσταντή με το ντερβένι.

Λύκος

Δεξιά του Γκόλιου το μεγαλύτερο ύψωμα στα σύνορα της Αλβανίας. Στους πρόποδες του είναι το Γκρεμέγγι.

Λάκκος ο Μικρός

ΝΑ του χωριού, πιο πέρα από του Μπουρδούκα (Βαρδούκη), στο δρόμο προς την Αγία Παρασκευή.

Λεύκα (ες)

ΝΑ του χωριού. Περιοχή πάνω από τις προτομιές και αριστερά κάτω από την Αγία Παρασκευή (Ράχες, Λεύκες, Μηλιές, Κεχρί, Βαθύλακκος). Πήρε την ονομασία από τα ομώνυμα δένδρα, λεύκες (πλέπια, εκ της ξενικής λέξης πόλπα).

Λιβάδι

Κοινοτικό χορτολίβαδο ΝΔ του χωριού και στα ριζά του βουνού γκόλιου. Μοιράζονταν το χορτάρι διά κλήρου στις 16 Αυγούστου πανηγυρικώς.

Λιβάδι του Κωσταντή (Χρήστου)

Δυτικά του χωριού, δεξιά του κοινοτικού λιβαδιού και αριστερά του Βαρτζιομπανιού. Τιμής ένεκεν εδωρήθη από την Κοινότητα στον επί δεκαετίας μουχτάρη Κωσταντή Χρήστου, για τους σκληρούς αγώνες του για να μη γίνει το βουνό τσιφλίκι των μπέηδων. Προ των δικαστικών αγώνων του Κωσταντή έγινε επιτόπιος μαχητική διένεξη με τους Λιάπηδες και τότε ελέχθη το «ως εδώ και μη παρέκει», όπως διετυπώθη από τις γερόντισσες του χωριού.

Λαιμός

Χρησταίικα κτήματα Δυτικά του χωριού κάτω από το Στάλο και δεξιά από τα Κλενάδια. Πήραν την ονομασία από το γυμνό αυχένα που έχει μέχρι σήμερα λόγω του αργιλώδους εδάφους που δεν επιτρέπει

να φυτρώσουν δέντρα ή χορτάρι. Παλαιότερα Λαιμός λεγότανε και ο Στάλος εις τον οποίο ανήκει ο γυμνός αυχέννας.

Λαζινιές

Χιονιαδίτικα χωράφια ΒΔ του χωριού, σύνορο με το Ασημοχώρι. Σλαβικά λαζίνα θα πει το ακαλλιέργητο μέρος, ενώ λασίνα είναι είδος σταφυλιού.

Λόζια

Στις Χιονιάδες και το Τούρνοβο υπάρχει η τοποθεσία αυτή στα βουνά και σημαίνει την εξέδρα, δηλ. το μικρό πανοραμικό σιάδι που αγναντεύει τη γύρω περιοχή.

Μακρύ

Τοποθεσία ΝΔ του χωριού, μεταξύ Σιάδι Τρανού και Σιαγμένου. Εν αντιθέσει προς το παρακείμενο Στενό ονομάστηκε Μακρύ.

Μαργαρίτη (Στου)

Δυτικά του χωριού. Χορτολίβαδο αριστερά του Βαρτζιομπανιού, όπου έβοσκε τα βράδια τα μουλάρια του ο αγωγιάτης και μπακάλης Γιάννης Μαργαρίτης.

Μάρμαρο του Τσεπέλη

Είναι η μυτερή ασπρόμαυρη πέτρα, άνω δεξιά από τον Άγιο Αθανάσιο, στο σύνορο με τις Χιονιάδες. Έχουν κτήματα οι Τσεπελάδες. Παλαιότερα λεγότανε «εις τον Άγιο Αθανάσιο εις την πέτρα» (παλιό κτηματολόγιο).

Μελίσσι

ΝΑ του χωριού και κάτω από τις ποταμιές. Δασώδης περιοχή όπου ευρέθησαν άγρια μελίτσια στις κουφάλες των γέρικων βαλανιδιών. Ίσως ακόμη να τοποθετούσαν τις κυψέλες με τα μελίτσια οι χωριανοί, εφ' όσον υπάρχει και τοποθεσία στα Νουτσαίικα κηπάρια που λεγόταν «μελισσομάντρι».

Μηλιές

Νότια του χωριού, κάτω από τις Λεύκες και πάνω από το Κεχρί. Υπάρχουν αγριομηλιές.

Μητσοράβιανη

Νότια του χωριού και κάτω από την Αγριοβανίδα. Πάνω από τις Ντέτσε. Υπάρχει με το ίδιο όνομα και άλλη τοποθεσία πάνω από τον Ιζερό προς το Στενό κοντά στου Νίτσα το ρόγγι. Μάλλον φυτώ-
νυμος τοποθεσία.

Μότσιαλη του Κωσταντή (Χρήστου)

ΝΔ του χωριού στον Ιζερό. Υδροχαρές και ελώδες μέρος με «φάσια-
ρες». Λέξη σλαβική εκ του μοσιάλ που σημαίνει βάλτος. Το παλιό και-
ρό ένα μουλάρι εξαφανίστηκε μέσα στο βάλτο.

Μπαΐρια

Λέξη τούρκικη εκ του μπαΐρ που σημαίνει χέρσος τόπος, πλαγιά
βουνού. Βρίσκονται κάτω δεξιά από τον Άγιο Νικόλαο, στο ποτάμι.
Οι εργατικοί Τατσαίοι τα στρεμμάτισαν.

Μπατάνι του Κωσταντή

Λίγα μέτρα πιο κάτω από το μύλο το Χρησταΐικο, είχε και νεροτρι-
βιά εκεί ο Κωσταντής Χρήστου. Εκ της σλαβικής λέξης μπατ που ση-
μαίνει μαστίγιο, κτύπημα των στρωμάτων από το πιεζόμενο νερό
της κάναλης για καθάρισμα.

Μπινομηλιά

Το κτηματολόγιο αναφέρει «το σελιό εις την μπινομηλιά». Μηλιά
του Μπινόλα. Όνομα τέτοιο υπάρχει στην Κόνιτσα.

Μπουρίκια

Νότια του χωριού, στις Στρούγγες αριστερά άνω. Και άλλη τοποθε-
σία κάτω από τον Αϊ-Λιά και πάνω από τις Κουμπλιές. Υπάρχουν
μπουρίκες (πεύκα).

Μπούρντα (εξ)

ΝΔ του χωριού και πάνω από τις Γκούβες. Κάτω από τον Αϊ-Λια.
Σλαβικά ονομαζόταν Μπρούντα και στην ελληνική προφορά έγινε
Μπούρντα, όπως το Μπροντάνι έγινε Μπουρντάνι και σλίβε έγινε
σύλβα (δαμάσκηνα). Βροντ σλαβικά θα πει πέρασμα ποταμιού (περ-
νά ο λάκκος της Μπούρντας) και αριστερά ο λάκκος ο μικρός. Βορ-
δωνάρι ή μπουρτονάρι στην προφορά μας λεγότανε στη βυζαντινή ε-
ποχή το μουλάρι και μπουρδονάρης ο φύλακας ημιόνων. Λατινικά και

βλάχικα (που έχουν λατινογενές λεξιλόγιο) μπούρντο σημαίνει μουλάρι, άρα βοσκότοπος μουλαριών.

Μπουρδούκα

Κτήμα της φερτής οικογένειας Βαρδούκη, όπου η παλιά ομώνυμη βρύση στη διασταύρωση των δρόμων προς την Αγία Παρασκευή και τον πάνω μαχαλά.

Μύλοι

ΒΔ του χωριού και κάτω από το Ζουμπάνι. Υπήρχαν δεξιά της πέτρας του Κωσταντή δύο μύλοι: ο Χρησταίικος αλευρόμυλος του Κωσταντή και ο επί κατοχής κατασκευασθείς του Ιωάννου Α. Χρήστου (Νάκου Δάμου). Αριστερά της πέτρας του Κωσταντή υπήρχε ο Γιατάδικος μύλος, τον οποίο αγόρασε ο Γιαννούλης από τους υπόλοιπους συγγενείς (Ζουκλαίοι, Ντίνηδες, Παπαγιανναίους κ.λπ.). Πιο κάτω από τους Κήπους και απέναντι από τις γκούβες στο ποτάμι υπήρχε ο μύλος του Κωσταρέλη (Κώστα Χ. Πανταζή). Αρχαιότερος ο Παπαγιανναίικος που βρισκότανε στο Λάκκο το μικρό, δεξιά στη διασταύρωση με το δρόμο προς την Αγία Παρασκευή. Κατέρρευσε το 1895 και έκτοτε εγκατελείφθη. Το παλιό κτηματολόγιο του 18.. αναφέρει και κάποιον άλλον μύλον στην ποταμιά, στο χείμαρρο που χωρίζει τα Νουτσαίικα κτήματα με τα Χρησταίικα. Υπάρχουν τα ερείπια του αυλακιού και του κτιρίου.

Νίτσα το ρόγκι

ΝΔ του χωριού, αριστερά από το Βρο και κάτω από το Στενό. Εκεί ο κτηνοτρόφος Νίτσκας (Νικόλας) συνέδεσε το όνομά του με την τοποθεσία αυτή άγνωστο για ποιο λόγο. Ίσως να κατάσπαράχθηκε από σκίουρα ή ληστές ή από διένεξη για τα σύνορα των βοσκοτόπων. Στη Βούρμπιανη το 1845 υπήρχε όνομα, προφανώς βοσκού, Μήτρο Νίτσκας.

Ντέτσε

Ανατολικά του χωριού, πάνω από το Κεχρί και κοντά στο Βαθύλακκο. Εκ της σλαβικής λέξεως ντας που σημαίνει στέγη, σκέπαστρο, τζαντόρι, άρα καλύβες. (Βλέπε και το ίδιο τοπωνύμιο Καλύβες). Στο νησί των Ιωαννίνων υπάρχει τοποθεσία που λέγεται "Ντετς".

Ξηρικά

Αριστερά από τις γκούβες και λίγο αριστερά ακόμα από τα Ξηρικά

είναι ο Κλένος με σύνορο το λάκκο το μικρό. Επίσης πάνω από τα Ξηρικά είναι ο Τράφος.

Πέτρα

Τοποθεσία κοντά στον Ιζερό, μεταξύ Κουφάλια και Αϊ-Λια. Υπάρχει μεγάλη πέτρα.

Πέτρα του Κωσταντή

Δυτικά του χωριού και κάτω από το Μπηγαδούλι, στο ποτάμι. Θυμίζει τις πυραμίδες του Χέωπος. Η παράδοση λέγει ότι εκεί γινότανε οι μυστικές συσκέψεις του τοπικού κλιμακίου της Φιλικής Εταιρείας. Πήρε την ονομασία από τα γύρω κτήματα του Κωσταντή Χρηστού.

Πέτρου οξυά

Δυτικά του χωριού στο Βαρτζιομπάνι. Είναι μια γέρικη οξυά όπου πέθανε ο γιος του λόγιου δάσκαλου Χριστόδουλου Πανταζή, Πέτρος.

Παλιοτσάρχο

Τοποθεσία πευκόφυτος αριστερά της Μπούρντας και κάτω από τον Αϊ-Λιά. Είναι προφανώς παρατσούκλι των χωριανών σε βλάχο που συνέδεσε το ανώνυμο όνομά του με τον τόπο, όχι φυσικά με θεάρεστη πράξη.

Όρλα

Λέγεται έτσι η μυτερή τσουμπλίκα του βουνού πάνω από τον Σαϊκο. Βόρεια του χωριού και είναι σύνορο με το Τούρνοβο. Εκ της σλαβικής λέξης όρλι που σημαίνει τον αετό και κατ' επέκταση τον αετιό, τον υψηλά πετώντα ή ευρισκόμενο, την ψηλή κι απότομη ράχη βουνού (αετοράχη) που μόνο οι αετοί πλησιάζουν. Μέχρι τις μέρες μας πουθενά αλλού δεν βλέπαμε μονίμως αετούς παρά στην κορυφή αυτή που θα είχαν και τις φωλιές τους.

Πλατώνια (αγριοπλάτανοι)

Μεταξύ Αϊ-Λιά και Μητσοράβιανης βρίσκονται ακόμα τα αγριοπλάτάνια.

Πηγάδι επάνω (οχπάνω)

Πηγάδι της επάνω πηγής. Βρίσκεται Δυτικά του χωριού, επάνω

από το γεφύρι το τρανό, στις Μανέσιως το χωράφι. Κάτω από το μέρος αυτό υπήρχε πηγάδι παλιό που έπαιρναν νερό καθώς και γεφύρι. Εκ τούτου πήρε και την ονομασία αυτή (στο πηγάδι επάνω). Το μέρος αυτό χρησίμευε και σαν υπαίθριο σχολείο (1894-97).

Πηγαδούλι

Δυτικά του χωριού, στο Ζουμπάνι γύρω από τα Χρησταίικα κτήματα. Το νερό είναι πολύ κρύο και το χρησιμοποιούσαν για να αποχωρίζουν το βούτυρο όταν χτυπούσαν στη ντομπολίτσα το γάλα οι γυναίκες. Το παλιό κτηματολόγιο αναφέρει: «Η βρύση εις τις λεφτοκαρυές» και πιθανόν να εννοεί το Μπηγαδούλι. Χρειάζεται να γίνει υδρομάστευση για περισσότερο νερό.

Πηλός

ΝΑ του χωριού και δεξιά από τις Στρούγγες. Το κεραμιδί χρώμα του χώματος, ο πηλός, από τον οποίο προήλθε η ονομασία είναι κατάλληλο για πήλινα δοχεία. Παλιά υπήρχε αλατίστρα προβάτων.

Πλάγια

Βόρεια του χωριού, κάτω από του Σαΐκου δεξιά. Είναι κατηφορικά (πλάγια) τα μέρη.

Πλέπι

Βόρεια του χωριού, δεξιά από τον Άγιο Δημήτριο - λίγα μέτρα. Υπήρχε πλέπι (φτελιό) και εκεί κατά την παράδοση φύλαγε το θησαυρό ένα φίδι με κέρατα.

Ποταμιές

ΝΑ του χωριού και δεξιά από τις Γκρεμπροστάνες. Βρίσκονται κοντά στο ποτάμι και πήραν την ονομασία. Έχουν κτήματα οι πρώτοι οικιστές του χωριού αδελφοί Χρησταίοι, Νουτσαίοι, Θεοδοσάδες και Γιωτάδες.

Ποδαρκό του Βαρτζιομπανιού

Το κράσπεδο του Βαρτζιομπανιού. Λίγο πιο πάνω από την κρανιά ο Μιχ. Στεργίου λέγει πως ο Λ. Τσιάρας δεν σκοτώθηκε εδώ κοντά.

Ραγγούλι

ΝΔ του χωριού, πάνω από την Αγία Παρασκευή και δεξιά από τον Πηλό. Ραγγούλι λέγεται και η τοποθεσία πάνω από τη Μπούρντα

στο εικόνισμα. Είναι παραφθορά της λέξης ρόγκια. Ραγγούλι λέγεται η μικρή αχέρσωτη περιοχή.

Ράχες

ΝΑ του χωριού, απέναντι από την Παναγία και γύρω από την Αγία Παρασκευή. Μικρά κτήματα που τα χωρίζει χωμάτινη ράχη. Υπάρχει και η ράχη Τσέτα πάνω από την Αγία Παρασκευή από το κτήμα που έχει.

Ρεμπελείκα

Κτήματα ΝΔ του χωριού, πάνω από τους Κήπους και κάτω από το Σιάδι το τρανό. Το όνομα Ρεμπέλης είναι παρατσούκλι του Γιώργη Γιάννη Γιώτη. Άλλοι τον ονόμαζαν και Μπέη.

Ρίζες

Δυτικά του χωριού και αριστερά από το Σιάδι το Τρανό, κοντά στο Βρο μέχρι το Χτένι του Ιζερού. Βρίσκεται στα ριζά του βουνού εξ ου και ρίζες. Είναι γούπατο, γούρνα.

Ροδίμι

ΝΑ του χωριού, αριστερά από τις Στρούγγες και κάτω από τις Κουνιές. Ίσως να προήλθε η ονομασία από αμπέλια με ροδίτες σταφύλια από την ροδήνη, κοινώς τριανταφυλλιά, ή από κληματώδη θάμνο με άνθη λευκά που απαντάται στα ορεινά της Ηπείρου και ονομάζεται ροδήνη αρουραία.

Ρογκία

ΝΔ του χωριού και απέναντι αριστερά από τους Κήπους. Εκεί φυτρώνουν τα αρωματικά γιαννάκια. Και αριστερά από τα Σιάδια και πάνω από τα Κοματσιούλια έως τον Λάκκο Τρανό. Το παλιό κτηματολόγιο αναφέρει «εις το ρόγκι του Ιζερού» και «εις τα ρόγκια κατά τα κλενάδια». Κατά τον Χατζηδάκη υπάρχει ρήμα ρογκίζω που σημαίνει εκχερσώνω τους θάμνους για να δημιουργήσω χωράφι. Άρα ρόγκι λέγεται κάθε χέρσο μέρος που δεν έγινε χωράφι και που κυρίως ανήκει στην Κοινότητα. Αλβανικά το μεταξύ πεύκων και ελάτων αρκετά μεγάλο διάστημα λέγεται ρόγκι. Πολλές αλβανικές λέξεις έχουν τη ρίζα τους από την αρχαία Ελληνική γλώσσα.

Ρούγκιω

Ονομάζονται δύο βρύσες με όχι πόσιμο νερό. Η μια βρίσκεται κάτω από το σπίτι του Αγγελή Νάτση και η άλλη στου Νικόλα Στεργίου στο δρόμο.

Σάικου

Βόρεια του χωριού και κάτω από την Όρλα. Περιοχή με κλαδί. Προφορά βλάχικη εκ της ελληνικής λέξης σάπτω που σημαίνει τακτοποιώ, εναποθέτω εις αλλεπάλληλα στρώματα, συμπιέζω, φορτώνω. Εκεί έκοβαν το κλαδί και το έβαζαν στις εκεί καλύβες ή το έβαζαν σε θυμωνιές που τις σκέπαζαν για το χειμώνα. Κοντά εκεί υπάρχει και τοποθεσία αλωνάκι που κυρίως γινότανε το φόρτωμα. Επίσης Σάικο στα βλάχικα σημαίνει το σκέμπι, ο στερεός βράχος και υπονοούσαν την Όρλα και το Σιάκου που υπάγεται εκεί.

Σελιά

Ποτιστικά μικρά χωράφια γύρω από το χωριό. Εκ της σλαβικής λέξης σέλο που σημαίνει κομμάτι, εδάφιο, χωρίο εξ ου και Σέλτση (ο-ξυά) τσιτάτο ρωσικά.

Το Σιάδι στο Ντερβένι

Πλησίον των συνόρων 20 μέτρα. Απέναντι από το λάκκο του Πιτούλη.

Σήμαντρος

Τοποθεσία πάνω από τον Άγιο Νικόλαο, στα κηπάρια όπου είχαν κρεμασμένο το σήμαντρο σε ένα δέντρο και όταν φυσούσε αέρας χτυπούσε μόνος του τη νύχτα. Επί τουρκοκρατίας επέτρεπαν το σήμαντρο αντί της καμπάνας. Παλαιά ο Άγιος Νικόλαος λειτουργούσε ως κεντρικός Ναός. Εκεί υπάρχουν τα άμφια του Παπαπούλιου.

Σιαγμένο

ΝΔ του χωριού και πάνω από το Λάκκο του Λιβαδιού. Ονομάστηκε έτσι γιατί το μέρος είναι σιαγμένο, δηλαδή ίσιο, τακτοποιημένο για βάδισμα ή φόρτωμα, χωρίς δένδρα πυκνά εν αντιθέσει προς το δασώδες γύρω μέρος.

Σιάδια

Δυτικά του χωριού, αριστερά από τον Άγιο Αθανάσιο και πάνω

από τα Κομματσούλια. Εκ της λέξεως σιάζω (ρ . μετ. της δημοτ.) δηλαδή ισιάζω, ισοπεδώνω, το κάμνω σιάδι. Σλαβικά σαντ σημαίνει φυτεία και σιαντίντι φυτεύω. Το πρώτο είναι προτιμότερο.

Σιάδι τρανό

ΝΔ του χωριού, πιο πάνω από τους Κήπους, το πρώτο σιάδι κατ' αντιδιαστολή προς το παρακείμενο ανώμαλο δεντρόφυτο έδαφος. Ονομάστηκε τρανό διότι είναι μεγαλύτερο από το Σιαγμένο.

Σιούμος

Πυκνό δασώδες μέρος με κλαδί, Βόρεια του χωριού και πάνω από τις Ζωράτες. Σιουμ αρβανίτικα θα πει πολύ και στα σλάβικα εκ της λέξεως σιούμαν που σημαίνει το πυκνοφυτεμένο δάσος.

Σιάδι Πασχάλη

Κάτω από τον Αϊ-Λιά κτήμα του ψυχογιού εκ Λιονιάδων Πασχάλη, του Αλέξη Ρεμπέλη.

Στάλος

Χρησταίικα κτήματα Δυτικά του χωριού και πάνω από το Λαιμό. Εκεί στάλιζαν τα πρόβατα το μεσημέρι οι βοσκοί κάτω από τα απόσκια των γέρικων βαλανιδιών. Εκ της λατινικής λέξης στάλα. Το λεξιλόγιο των βλάχων είναι λατινογενές από τη ρωμαϊκή κατάκτηση ακόμη. Το παλιό κτηματολόγιο του 18.. και το Στάλο τον αναφέρει Λαιμό. Ίσως αργότερα προσετέθη η ονομασία αυτή.

Σταυρός

Νότια του χωριού. Τοποθεσία μεταξύ Αγριοβανίδας και Γκορτσιές και πάνω από του Χριστοφόρου. Το παλιό κτηματολόγιο αναφέρει και άλλες τοποθεσίες Σταυρός όπως «εις την μπούρταν πέραν κατά τον σταυρόν» και «εις τον σταυρόν υποκάτω εις τους κήπους». Συνήθως όπου διασταυρώνονται δύο δρόμοι και που έχει εικονοστάσι λέγεται Σταυρός. Στα σταυροδρόμια αυτά έστηναν και σταυρούς για να προφυλάττουν το χωριό από τα κακοποιά στοιχεία. Το λεξικό Ελευθερουδάκη στη λέξη Σταυρός αναφέρει πως κάθε τοποθεσία από της οποίας ο δρόμος παρακάμπτει κορυφογραμμήν ή περνά από κάποιον αυχένα και επί της οποίας υπήρχε ή υπάρχει σταυρός ή εικόνισμα σε εμφανίσιμο μέρος ή όταν η τοποθεσία αυτή βρίσκεται πολύ ψηλά, ονομάζεται σταυρός.

Στενό

ΝΔ του χωριού και Δυτικά της Βούρμπιανης. Δασική περιοχή με γυμνή στενή λωρίδα πάνω από το Βιρό. Υπάρχει και δρόμος από την Αγριοβανίδα για το Στενό. Το μέρος φημίζεται για τα ζαρκάδια.

Στρούγκες (Μαντριά, στάνες)

Νότια του χωριού και αριστερά από τον Πηλό. Σιτοχώραφα στις μέρες μας και παλιότερα οι βοσκοί βάζανε τα πρόβατα στη στρούγκα που ήταν εκεί για να τα αρμέξουν. Ο πληθυντικός προήλθε αργότερα από τα πολλά χωράφια.

Ταμπακαριό

ΝΑ του χωριού, αριστερά από τις Ποταμιές. Είχε καλύβα ο Αναστάσης Πανταζής στο χωράφι της πεθεράς του Σούλαινας. Από την τουρκική λέξη ταμπάκ που σημαίνει το βυρσοδέψη. Παλιά θα κατεργάζονταν τα δέρματα οι βυρσοδέψαι (ταμπάκηδες). Υπάρχει και η εκδοχή να ήτο εργαστήριο για κατεργασία ταμπάκου, δηλ. σκόνης καπνού την οποία χρησιμοποιούσαν οι παλιοί αντί τσιγάρου.

Ταμπούρι

Δυτικά του χωριού στο Βαρτζιομπάνι. Λέξη τουρκική που σημαίνει τάγμα στρατού και κατ' επέκταση οχύρωμα, φυλάκιο (ταμπόρι). Ταμπόρι λέγονταν και το αμελικό που ήταν φυλάκιο ή σταθμός τούρκων ζαπτιέδων. Το ενοίκιο το πλήρωνε η κοινότητα.

Τζαντόρια

Καλύβια ή σκεπαστρα Νότια του χωριού όπου εστεγάζοντο προχίρως τα παιδιά του παλιού καιρού εν ώρα βροχής. Λέξη περσική εκ του τζαντόρ που σημαίνει την καλύπτρα με την οποία σκεπάζουν οι Ανατολίτισσες γυναίκες το πρόσωπο.

Τζιούμα επάνω

Βραχώδης τόπος ΝΑ του χωριού όπου ο λιθοξόος Μήτρος Τσεπέλης είχε καλύβα και πελεκούσε τζιούμες, σταυρούς, τζάκια, χειρόμυλους κ.λπ, από τις ασπρόμαυρες πέτρες που αφθονούν εκεί. Η λέξη τζιούμα σημαίνει γήλοφο και δεν απαντάται σε καμιά βαλκανική γλώσσα. Το παλιό κτηματολόγιο διασαφίζει μερικές επί μέρους τοποθεσίες στη Τζιούμα πάνω ή κάτω, όπως «εις τον τράφον της Τζιούμας», «εις την βρύσην», «εις την ράχην», «εις την σουρηβιάν», «εις του Τσιούρα».

Τζιούμα κάτω

Ανατολικά του χωριού. Είναι ο συνήθης τόπος όπου τα όρια με τη Βούρμπιανη. Εκεί γινόταν ο αποχωρισμός των απερχομένων ταξιδιωτών και λόγω των πολλών δακρύων και συγκινήσεων «χορτάρι δεν φυτρώνει» κατά το δημοτικό τραγούδι. Υπήρχαν ποτιστικά και ξηρικά χωράφια παλαιά.

Τράφος

Μια τοποθεσία με το όνομα αυτό βρίσκεται πάνω από τα τσεπελάδικα σπίτια, αριστερά από το λάκκο το μικρό. Άλλη πάνω από τα Σιάδια, άλλη στις Τζιούμες και άλλη μεταξύ Γκούβες και Κήπους. Κάθε τοποθεσία και χωράφι που τρέφει πηγαία νερά και το μέρος ξεκόβεται ή παράγει περισσότερο καρπό λόγω του άφθονου νερού λέγεται Τράφος. «Του αγωνιστή το αίμα τράφος γίνηκε» (χύθηκε άφθονο), λέγει το δημοτικό τραγούδι.

Τρεπηνίτσες

ΝΑ του χωριού και κάτω από τις Ντέτσσε και τη Τζιούμα. Έχει χωράφι ο Ζήκος. Λέξη σλαβική πιθανόν εκ της λέξεως τρεμπουγιούνι που σημαίνει το αμφισβητούμενο μέρος λόγω των συνόρων με άλλες κτηνοτροφικές οικογένειες φυλάρχων σλάβων.

Τσουκνίδα

Δεξιά της Μητσοράβιανης. Βρέθηκε υπερμεγέθης τσουκνίδα σαν δένδρο.

Τσαΐρια

Ονομάζονται έτσι μερικά χορτολίβαδα ή με θάμνους που δεν καλλιεργούνται. Λέξη τούρκικη προφερόμενη και από τους Αλβανούς με την ίδια έννοια.

Τσέρος

Στις Τζιούμες υπάρχει μια βαλανιδιά μοναχική από την οποία προσδιορίζουν την τοποθεσία. Υπάρχουν και άλλες τοποθεσίες με το ίδιο όνομα. Τσέρος είναι δημώδες όνομα διά την δρυν την άμισχον και άλλην χνουδωτήν που είναι μόνη της με άλλα είδη δένδρων. Εκ της σλαβικής λέξεως τσέριε που σημαίνει είδος βαλανιδιάς.

Τσίμου

Είναι ο γενάρχης του Λάζου Νάσιου. Είχε κτήματα στη Γκρεμποστάνα, στον Ιζερό, επάνω εις τον Λαιμόν κ.λπ.

Τσιάρα (στο λάκκο του Τσιάρα)

Στο λάκκο του λιβαδιού κοντά στο Σιαγμένο, δεξιά και στο ποδαρικό του Βαρτζιομπανιού σκότωσαν τον καπετάν Λάμπρο Τσιάρα (Χαράλαμπος Νικ. Γεωργιάκης) ο αρβανίτης αγροφύλακας του χωριού μας Ρουσιάνης με το Βασίλη το Βλάχο, δωροδοκούμενοι από το τότε κατεστημένο των γύρω χωριών που λέγανε «δόξα τω Θεώ καλά περνούμε και σκλαβωμένοι», κι όχι «καλύτερα μιας ώρας ελεύθερη ζωή παρά σαράντα χρόνια σκλαβιά και φυλακή».

Τσουκάρια (τσικάρια)

Δύο τοποθεσίες εκ των οποίων η μεν βρίσκεται ΒΑ του χωριού και πάνω από το γεφύρι στις κερασιές και κάτω από τον Άγιο Δημήτριο, η δε απέναντι από το Μελίσσι και αριστερά από τη μурβιά του Τσέτα στον Άγιο Νικόλαο. Τσιουκάρ αρβανίτικα λέγεται η απότομος μυτερή με μυτερές πέτρες ράχη και το επ' αυτών δασύλλιο. Τσιούκα σημαίνει λόφος, ράχη.

Τυλίχτρες (Κλείχτρες)

Δυτικά του χωριού και αριστερά από το μεγάλο γεφύρι στην καλύβα της Ρούσσως παλαιά μέχρι το σπίτι του Σταφού Νούτση. Παλιά οι κτηνοτρόφοι ή οι χωριανοί αφού έπλεναν το μαλλί στο λάκκο τον Τρανό τύλιγαν στο μέρος αυτό στιμόνι (ιδιάζαν) και το μαζεύανε στο αντί για τον αργαλειό για να γίνει δίμητο κ.λπ. Εκ του τυλίσσω, κουβαριάζω.

Φασόλια

Στη δέση του νερού κάτω από τους Κήπους. Παλιά σπέρνανε φασόλια.

Χριστόφορου (στου)

ΝΑ του χωριού ομώνυμος τοποθεσία κάτω απ' την Αγριοβανίδα και πάνω από τις Τζιούμες και Γκορτσιές. Ήταν λημέρι των κλεφτών Ρετζαίων. Η ονομασία πιθανόν να προήλθε από κάποιον Χριστόφορον που συνέδεσε το όνομά του με την τοποθεσία αυτή. Ο Άγιος Χριστόφορος συνεμαρτύρησε με τον Άγιο Γεώργιο, ο οποίος είναι και προστάτης των κτηνοτρόφων. Εάν υπήρχε εκεί παρεκκλήσιο ή εικόνισμα δεν το γνωρίζουμε. Το κτηματολόγιο του 1866 αναφέρει εις τον Χριστόφορον απλώς και όχι εις τον Άγιον Χριστόφορον, όπως γράφει για τα άλλα παρεκκλήσια ο μεγάλος δάσκαλος του χωριού. Για τον Άγιο Χριστόφορο λέγανε οι γερόντισσες: «Γυρίζ' με το χαλάζ' στον

κόρφο. Αν δουλέψουμε τη μέρα του θα μας πνίξει με το χαλάζ'». Παρεκκλήσι του Αγίου Χριστοφόρου υπάρχει στην Πυρσόγιαννη.

Χτένι του Ιζερού

Είναι η γυμνή ράχη που περνά από το παλιό εικόνισμα άνω της Μπούρντας και προχωρεί μέχρι τον Ιζερό και πιο πάνω. Παράλληλα στη ράχη περνά το υδραγωγείο και το σύντομο μονοπάτι για τον Ιζερό. Η ράχη μοιάζει με παλιό χτένι.

Γοργοπόταμος

Το χωριό Γοργοπόταμος παλιά λεγότανε Τούρνοβο. Τέρεν(α) στα πολωνικά λέγεται το έδαφος, έκταση, περιοχή κλειστή. Είναι ταυτόσημη με τη λέξη σέλλο, σελλιό που έγινε Σέλτση το χωριό Οξυά. Που σημαίνει το κομμάτι, το χωρίον, εδάφιον. Στο τέρεν προστέθη και το -οβο και έγινε Τερένοβο και διά το ελληνικότερον συνετημήθη εις Τούρνοβο. Η λέξη τεριτόριουμ πάλι (ουδέτερο) σημαίνει έδαφος, περιοχή. Υπάρχει και πόλις Τερένοβα στη Βουλγαρία. Το -οβο είναι κατάληξη χωριών και αντρικών ονομάτων χωρίς ξεχωριστή σημασία.

Υπάρχει η λέξη η σλαβική τέργν που σημαίνει τράβηξε, έσυρε, μέτρησε με το σχοινί. Άρα τραβιέται το μέρος.

Η κωμόπολη της Θεσσαλίας Τύρναβος έχει άλλη ιστορία. Εκεί υπήρχε λίμνη που την έφτιαξε το ποτάμι και είχε ψάρια που τα λέγανε τούρνες περί το 1700. Από αυτά πήρε και το όνομα. Ένα αξιοπρόσεκτο δημοτικό μας τραγούδι ονομάζει το ποτάμι Τούρναβος και το χωριό έχει σύρριζα το φαρδύ του ποτάμι που δίνει ζωή στα χωράφια. Να τι λέγει:

Να πας να πάρεις το φιλί μην βρέξει και χιονίσει
και κατέβάσει ο Τούρναβος και πάρει το ποτάμι.

Δεν έχει πόρο (διάβα) να διαβείς και πόρο να περάσεις.

Εγώ 'χω πόρο να διαβώ και πόρο να περάσω.

Στο δακτυλίδι μου πατώ στη βέργα μου περνάω

σ' αυτό το διπλοπόταμο θα διπλωθώ να κάτσω

να 'φρουγκραστώ τις λυγερές κι αυτές τις μαυρομάτες.

Ο δικηγόρος κ. **Νίκος Καζαμίας** έγραψε πως τούρνοβο σημαίνει τον αγκαθότοπο. Οι παλιότεροι, όμως, όπως ο παπα-Θεμιστοκλής και ένας Λισκατσιίτης λέγανε πως σημαίνει το κλειστό μέρος, το παραχωμένο, το γούπατο, χωρίς αγνάντιο· πλησιάζουν προς την πολωνική λέξη τέρεν(α) και τεριτόριουμ (ουδέτ.), ενώ το ποτάμι στα

βουλγάρικα λέγεται ρεκά, η λίμνη μπριάκ και τα ψάρια ρίμπια.

Τέλος υπάρχει και λέξη σλαβική τέργν που σημαίνει τράβηξε, έσυρε, μέτρησε με το σχοινί. Άρα "τραβιέται" το έδαφος, ξεκόβει. Ο Χρήστος Θεοδοσίου μου είπε πως στον πάνω μαχαλά από το δημόσιο δρόμο προς το Πληκάτι και στη διασταύρωση προς το δρόμο για το Τούρνοβο οι κάτοικοι έβρισκαν οικιακά σκεύη με το σκάψιμο του εδάφους και παλιά κτίσματα, πράγμα που μας πείθει πως το πρώτο χωριό ήταν πιο ψηλότερα, αλλά με τις κατολισθήσεις του εδάφους και με το γκρέμισμα προφανώς σπιτιών, το χωριό απεσύρθη πιο κάτω που είναι σήμερα.

Τούρνοβο

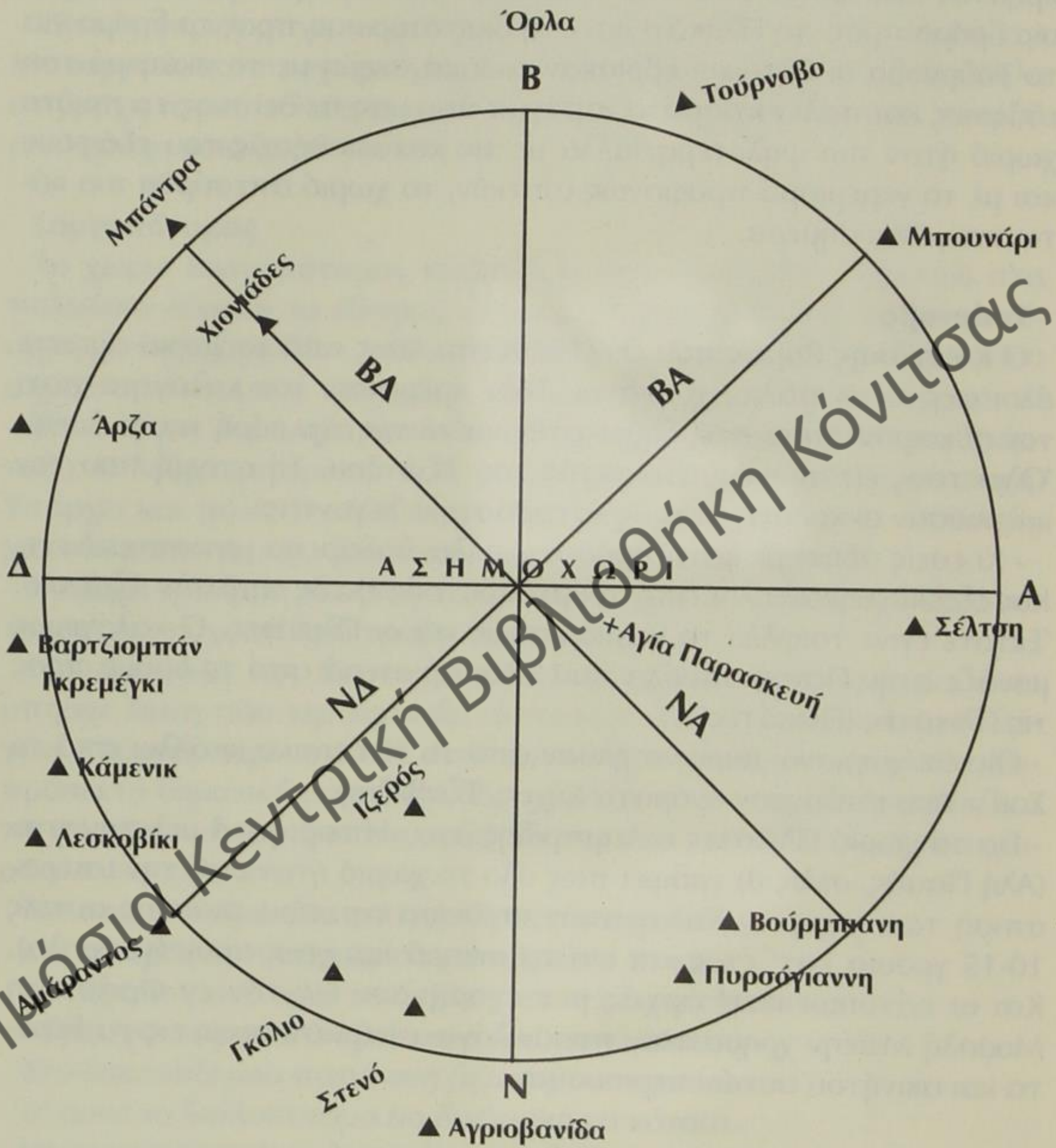
Ο **Κωστάκης Ρόβας** που ζει (1980) είπε πως από το χωριό είμαστε όλοι φερτοί οι παλιοί χωριανοί. Τότε κρέμασαν τον καλόγερο γιατί τον συκοφάντησαν πως δήθεν ατίμωσε αυτός την κόρη του μωλωνά. Όλοι τους είπαν ψέμματα εκτός του Τζώτζου. Τη στιγμή που τον κρεμούσαν οι καλόγεροι τους καταράστηκε λέγοντας:

- Κι εσείς άδικα με κατηγορήσατε, αλλά ποδάρι να μην απομείνετε. Και εξεδιώχθηκαν όλοι από τουρκαλβανούς εκτός από τον Τζώτσιο. Έκτοτε έγινε τσιφλίκι το χωριό καθώς και οι Πλικάτες. Ο καλόγερος μόναζε στην Παναγιοπούλα που είναι αριστερά από το δρόμο προς τις Πλικάτες (Πιλκάτες).

Οι νέοι χωριανοί ίσως να ήλθαν από το Ντέντσικο κι άλλοι από το Σούλι που υπάρχουν ονόματα Σέχος, Τζαβέλας.

Για το χωριό Πλικάτες ο Λαμπρίδης στα «Ηπειρωτικά μελετήματα» (Αλή Πασάς, σελίδα 8) γράφει πως όλο το χωριό ήταν υπό την υπερασπισση των ισχυρών Κολονιατών «τεθείσα απετίου εκάστης αυτοίς 10-15 γρόσια κατ' έτος και επί τα σιτηρά και γεώμπρον (γεώμηλα). Και οι κάτοικοι κατ' αρχάς μεν εχορήγουν εις τον εν Φράσιαρη Μουσλή Μπέην χρηματικόν ποσόν λόγω υπερασπίσεως εις τα δέκατα και ακινήτου αυτών περιουσίας».

Ακριβής προσανατολισμός

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ ΤΟΥ ΑΣΗΜΟΧΩΡΙΟΥ

Η ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΤΟΥ ΑΣΗΜΟΧΩΡΙΟΥ (ΛΙΣΚΑΤΣΙΟΥ)

Μετά την αρχικήν εγκατάστασιν των πρώτων οικιστών του χωριού, οι οποίοι ήταν ο **Γιάννης** με τα τρία παιδιά του τον **Θεοδόση**, **Χρήστο** και **Γιώτη** περί το 1670-1725 μ.Χ. και αφού πέρασε διάστημα 50 ετών έως 70 άρχισαν να εγκαθίστανται στο χωριό και οι λεγόμενοι φερτοί ως καταζητούμενοι, καταδιωκόμενοι, ως γαμπροί και κτηνοτρόφοι. Αυτοί είναι ο **Βαρδούκης (Μπουρδούκης)**, **Ρούσα(ης)**, **Στάθης**, **Τσεπέλης**, **Δήμος (Πέρλιος-Ζήκος)**, **Χολέβας**, **Τσήμος Λάζος**, **Γεωργάκης**, **Μίλιος**, **Γιώτης**. Βέβαια το ζήτημα της εξευρέσεως του τόπου της καταγωγής των κατοίκων παλαιών και νεωτέρων είναι μεγάλο και δυσχερές. Τίποτε το συγκεκριμένον δεν γνωρίζομεν προς το παρόν.

Από βιβλία Ηπειρωτικά που μελετήσαμε, συναντήσαμε ονοματεπώνυμα συγγενεώντα με τα ιδικά μας, όπως θα ιδούμε πιο κάτω και ο καθένας ως βγαίνει τα συμπεράσματά του. Επί τουρκοκρατίας μεγάλοι κλάδοι οικογενειών, λόγω των συνθηκών, διεσκορπίζοντο κυρίως στα ορεινά μέρη για να βρουν καταφύγιον. Στα δύσκολα εκείνα χρόνια συναντώμεν διαρροήν πληθυσμών από Σούλι και Β. Ήπειρον εις Τζουμέρκα, Ζαγοροχώρια και Δυτική Μακεδονία και το αντίθετον. Από τα μέρη αυτά δέχεται και η επαρχία Κονίτσης φυγάδας. Από το βιβλίο «Πράμαντα Τζουμέρκων» που είναι έκδοσις του Συλλόγου Πραμάντων Αθηνών βρήκαμε αξιοπρόσεκτα στοιχεία. Το χωριό αυτό στην τουρκοκρατία εξελίχθηκε σε μεγάλη κωμόπολη. Εκεί συναντήσαμε τοπωνύμια **Χρηστέικα**, **Νουτσέικα**, **Γιωτέικα**, **Τατσέικα**, **Ριζέικα**, **Γεωργαίικα** κ.λπ. Στα Πράμαντα εγκαθίστανται οι οικογένειες του Στέργιου Καρατζένη, των Γεωργακέων, των Γιωτέων στην περιοχή του Αγίου Νικολάου. Υπάρχει δε και Μοναστήρι της Αγίας Παρα-

σκευής. Μεγαλύτερα μετακινήσεις στο χωριό αυτό σημειώνεται από το 1700-1750. Σε ένα συμβόλαιο εξαγοράς του Βουνού των Πραμάντων του 1889 υπογράφουν κάτοικοι με γνωστά των ιδικών μας ονοματεπώνυμα, όπως: **Ιωάννης Νούτσος, Χρ. Χατζηχρήστος, Ιωάννης Χαρίσης, Χρ. Κ. Πανταζής, Αθαν. Γ. Νούτσος**, «άπαντες γεωκτηνοτρόφοι και κάτοικοι Πραμάντων επαρχίας Τζουμέρκων Νομού Άρτης».

Εν συνεχεία αναφέρει άλλα ονόματα που επλήρωσαν, όπως **Κ. Χ. Γεωργάκης, Γεώργιος Χ. Γεωργάκης, Ιωάννης Χαρίσης, Γεωργία Μήτρου Νούτσου, Αθανάσιος Νούτσης, Ιωάννης Γ. Νούτσης, Β. Ζ. Γεωργάκης, Γ. Θ. Νούτσου, Αθανάσιος Σ. Τάτσης, Δημ. Χ. Τάτσης, Β. Χρήστου, Μήτρου Χ. Γεωργάκη** κ.λπ. Αλλά ας ιδούμεν κάθε οικογένεια χωριστά και από άλλες πηγές, αν και η έρευνα θα συνεχιστεί.

Νουτσάδες. Το πρώτο κτηματολόγιο του χωριού αναφέρει κτήματα του Νούτσου. Μια εικόνα του Αγίου Αθανασίου παρμένη από τον Άγιο Αθανάσιο βρίσκεται σήμερα για ασφάλεια στο ιερό της Παναγίας και είναι δωρεά του Νούτσου. Εικόνες της ίδιας τεχνοτροπίας είναι και δύο άλλες στις Χιονιάδες αχρονολόγητες. Η μία βρίσκεται στο προσκυνητάρι του Αγίου Αθανασίου και η περισσότερον ομοιάζουσα βρίσκεται στο ιερό του Ναού που μετεφέρθη από το παρεκκλήσιον του Αγίου Νικολάου Χιονιάδων. Είς τον Ναόν του Αγίου Αθανασίου (παλαιού) Μολίστης της συνοικίας Μποσιφάρι (νυν Μοναστηρίου) ευρίσκεται στο προσκυνητάρι και άλλη εικόν του Αγίου Αθανασίου, της αυτής και απαραλλάκτου τεχνοτροπίας με του Προσκυνηταρίου ιδίως του Αγίου Χιονιάδων. Φέρει δε την χρονολογία από κτίσεως κόσμου ζργ. (1595). Όμως οι δύο άλλες εικόνες του Νούτσου και του ιερού του Αγίου Αθανασίου Χιονιάδων φαίνονται αντίγραφα των δύο ανωτέρω εικόνων και είναι νεώτερες.

Το όνομα Νούτσος είναι διαδεδομένον στην Ήπειρο και σημαίνει τον αγγελιοφόρον. Στο Καπέσοβο Ζαγορίου συναντούμε τον Προεστό Ζαγορίου **Αλέξη Νούτσο**, σύμβουλον του Αλή Πασσά, Φιλικόν και αγωνιστήν εθνικόν (1769-1822), (Γενικά αρχεία του κράτους, 15ος τόμος, Ε' τμήμα, Β' σειρά 128-130). Επίσης στις Νεγάδες Ζαγορίου υπήρχε ο Χατζηγιαννούσης, καθώς και στο Σούλι ο Γιαννούσης για τον οποίον υπάρχει και Δημοτικό τραγούδι. Άλλος Γιάννης Νούτσος κατάγεται από το Σομποτσέλη. Ζούσε το 1852. Επίσης στο Γραμμένο υπήρχε Νούτσος. Το Μοναστήρι του Ραγκοβού Ζαγορίου ζωγραφίστηκε το 1765 από τους αδελφούς Νούτσου Ιωάννην και Χριστόδουλον.

Χρησταίοι. Μαζί με τους Νουτσάδες έχουν γενάρχη τον Χρήστο. Όμως επειδή και οι Νουτσάδες έχουν δύο Πούλιους και οι Χρηστέοι έναν, πιθανόν να έχουν έναν κοινό γενάρχη Πούλιον προ του Χρήστου. Στο Μέτσοβο υπήρχε κάποιος Ζήσης Ταλιαδόρος, που έχουν και οι Νουτσάδες. Το 1750 κατασκεύασε το τέμπλο της Αγίας Παρασκευής Μετσόβου. Στην Άρτα υπήρχε Πούλιος οπλαρχηγός το 1586. Επίσης από τη Σιάτιστα κατήγετο ο Γεώργιος Πούλιος και Πούλιος Πούλιος οι οποίοι στη Βιέννη ίδρυσαν τυπογραφείον και το 1790 εκτύπωσαν και εφημερίδα εκτός των άλλων βιβλίων. Ο Γεώργιος Πούλιος ετύπωσε την προκήρυξιν του Ρήγα Φεραίου εις 3000 αντίτυπα και το στρατιωτικόν εγκόλπιον. Εγνωστοποίησε εις τον Ρήγαν Γαλλικόν σύνταγμα και ήταν εκ των πνευματικών συνεργατών του.

Θεοδοσάδες. Το όνομα του Θεοδόση υπήρχε στο Ζαγόρι και σε μια οικογένεια μεγάλη των Ιωαννίνων. Ο Θεοδόσης του Ασημοχωρίου έχει παιδί τον Δήμο και εγγονό τον Στέργιο. Εκ του Θεοδόση προήλθαν οι Γεωργέοι, οι Μητσέοι που έφερον το επίθετον του Στέργιου αρχικώς. Επίσης προήλθον οι Κοτούληδες, οι οποίοι έλαβον το επίθετον του Θεοδόση (Θεοδοσάδες). Οι Μανέσηδες, Μονόκοι κ.λπ. πήραν το επίθετον Δήμου (Δημαίοι). Ο Ντελή Δήμος καπετάνιος των Γρεβενών εφονεύθη περί το 1750 υπό του Κουρτ πασά κι έκτοτε το αρματωλίκι παρεχωρήθη στα Ζιάκα. Ο δε Στέργιος -1789- ήτο εκ των καταδιωκομένων υπό του Αλή πασά κλεφτών. Ένας κλάδος της οικογενείας των Ιωαννίνων που έφερον το επίθετον Θεοδόση κατέφυγε εις Ιταλίαν και ήνοιξε τυπογραφείον όπου εκτύπωνε και εκκλησιαστικά βιβλία, τα οποία και σήμερα φέρουν το όνομα Πάνος (Παναγιώτης ή Γιώτης) Θεοδοσίου. Κι εδώ συναντούμε δυο ονόματα των πρώτων οικιστών του χωριού μας.

Γιωτάδες. Πατέρας του Γιώτη είναι ο Γιάννης, καθώς το αναφέρει στο πρώτο βιβλίο του Ναού ο Δάσκαλος Χριστόδουλος Πανταζής, σε όλους τους απογόνους των Γιωτάδων Ζουκλέους, Ντίνηδες, Γιαννούλεους, Ρεμπέληδες, Λόηδες. Και εφ' όσον η παράδοσις ισχυρίζεται πως ο Γιώτης, ο Θεοδόσης και ο Χρήστος (των Νουτσέων και Χρηστέων) ήταν αδελφοί, εξυπακούεται, ότι ο Γιάννης είναι και πατέρας των άλλων. Το όνομα Γιώτης υπάρχει στην κλέφτικη παράδοσις.

Οικογένεια Ρούση ή Ρούσα. Το διώροφο σπίτι τους με την θολωτή πόρτα βρισκόταν πάνω από την Παναγία και κάτω από το αλώνι

της Προίκας. Ήταν η πρώτη αρχοντική οικογένεια, «πρώτη στα γρόσια και στα γράμματα» πριν αναδειχθεί ο Γιαννούλης. Ο Ανδρέας Πάντου Ρούση σ' ένα παλιό χειρόγραφο ενός Μετσοβίτη φέρεται συμμαθητής του της Δης Γυμνασιακής τάξης της Ζωσιμαίας Σχολής, σελ. 9 και με αύξοντα αριθμό 16:

«Ανδρέαν Πάντου εκ Λεσκατσίου» (1873).

Ταξίδεψε στην Αίγυπτο και εργαζόταν στην Τράπεζα του Καΐρου. Ο Νικόλαος που ήταν θείος του εργαζόταν ως εργολάβος στην Ερσέκα. Ένα παιδί του Νικολάου, ο Μιλτιάδης, που είχε μητέρα την αδελφή τού Λάμπρου Χολέβα υπηρετούσε στο Προξενείο των Παρισίων και πέθανε στη Λυών της Γαλλίας. Ένα άλλο παιδί του Νικόλα το σκότωσαν οι Τούρκοι. Οι Ρούσηδες είναι από τις πρώτες φερτές οικογένειες στο χωριό και ταξίδευαν συνεχώς, χωρίς να συμμετέχουν στα κοινά και τις διενέξεις μεταξύ των χωριανών. Το επίθετον Ρούσης το συναντούμε στη Φούρκα και κλάδος της οικογένειας αυτής βρίσκεται στη Ρουμανία. Επίσης στις Νεγάδες Ζαγορίου υπήρχε αρχοντική οικογένεια Ρούσηδων. Στην Κόνιτσα προ ετών ο Δήμαρχος ονομαζόταν Ρούσης. Το 1835 στην Κόνιτσα εγγράφη ένα πωλητήριο Γεωργίου Ρούση και πιθανόν να είναι ο Γιώργης Αδάμος Ρούσης του χωριού μας ή συγγενής του.

Γεωργακαίοι. Είναι από τις φερτές λεγόμενες οικογένειες που ήλθαν στις αρχές του 19ου αιώνα. Ο Νικόλαος Κ. Γεωργάκης γεννηθείς το 1853, που είναι γιος του γενάρχου Γεωργάκη έδωσε την πληροφορία, όπως γράφει ο Γαβριήλ Παπαγεωργίου, ότι ούτοι προέρχονται εκ του χωριού Ζούζουλη του Επταχωρίου. Μάλιστα εκεί υπάρχει και κλάδος της οικογενείας Γεωργακέων. Κατά τον ιερέα Δημήτριο Τάτση ο Γεωργάκης ήλθεν ως αγροφύλακας από την Ζούζουλη και πήρε γυναίκα τού Μίλιου την κόρη που είναι γενάρχη των Τατσαίων. Γι' αυτό συνορεύουν και τα κτήματά τους, τα οποία αναφέρει το παλιό κτηματολόγιο του 18... Ο γιος τού Γεωργάκη Κώστας ήταν δερματέμπορος και είχε το μύλο στο νταμπακαριό για κατεργασία δερμάτων. Το παλιό κτηματολόγιο δεν αναφέρει τέτοιο μύλο στη θέση αυτή. Αναφέρει όμως το μύλο που υπήρχε στα Νουτσαίικα κτήματα στις Ποταμιές, καθώς και το μπατάνι που και μέχρι σήμερα υπάρχουν τα ερείπια του κρεμαστού αυλακιού.

Ο Αγγελής Γιαννούλης γράφει πως οι Γεωργακαίοι ήλθαν ως κτηνοτρόφοι από την Στράτσιανη, ενώ τους συγχέει με τον Γιώργο ή Γεωργάκη Μίχα Τσεπέλη που ήταν βοσκός στο χωριό. Το όνομα Γεωργά-

κης το συναντούμε στον καπετάν Ζιάκα που κατέληξε το όνομα αυτό από Γεωργάκης σε Γάκης και τέλος Ζιάκας, που του αποδόθηκε έκτοτε ως επίθετον. Το χωριό πρώην Τίστα των Γρεβενών ονομάζεται σήμερα Ζιάκα. Οι Ζιακαίοι κατάγονταν από το Μακρυνόρος των Γρεβενών. Κατά τον Αγγελή Γιαννούλη Τίστηδες ονομάζονταν και οι Γεωργακέοι αρχικώς.

Εις το βιβλίο «Πράμαντα Τζουμέρκων» γράφονται τα παρακάτω για ένα κλάδο Γεωργακέων που έζησαν εκεί και έχουν τα ίδια ονόματα με τους Γεωργακαίους του χωριού μας:

«Μας είναι άγνωστο από πού κατάγονται, τους βρίσκομε κτηνοτρόφους στο Μπαμπίκι Μπόρτσιας. Τρία αδέρφια ο Γιώργος, Βασίλης και Τάκης (Δημήτρης ή Ντούκας) γίνανε άριστοι στην οικοδομική, λιθογλυπτική και ξυλογλυπτική. Τα πρώτα μαθήματα τα πήραν από Κονιτσιώτες ξυλογλύπτες. Εξέχων από όλους ήταν ο Βασίλης Γεωργάκης, ο οποίος είχε παιδιά τον Κώστα και Γιώργο Γεωργάκη». Πιθανόν κλάδος της οικογένειας αυτής να κατέφυγε στο Λοκκάσι. Και ίσως οι πρώτοι 4 αδελφοί που ήλθαν στο χωριό να κατάγονται από τα Πράμαντα Τζουμέρκων, διότι εκεί υπάρχουν κτήματα Χρησταίικα, Νουτσαίικα, Γιωταίικα κ.λπ. Στο χωριό οι Γεωργακέοι εργάστηκαν στην εκκλησία, στην κοινότητα και συνεργάζονταν τον Γιαννούλη στις εκλογές. Ο Γιάννης Γεωργάκης αφιέρωσε ένα ομόλογον 750 γρόσια εις την εκκλησίαν το 1875 και ο πρόβιος γραμματεύς του ναού δάσκαλος Χριστόδουλος Ζήκος ή Πανταζής γράφει: «Άξιος ο μισθός του». Ο επιτάφιος σταυρός του βρίσκεται στη θέση των ιερέων όπισθεν του Αγίου Νικολάου και γράφει: «Ενθάδε κείται Ιωάννης Γεωργάκης. Γενάρης 1873 ή 1895». Οι Γεωργακαίοι έχουν ιδιαίτερη σχέση με την Αγία Παρασκευήν. Δύο αδέρφια, ο εξαίρετος Χριστόδουλος και Στέφανος Γεωργάκης, συμμετείχαν στον Βορειοηπειρωτικό αγώνα με βαθύ της τάξεως, ο δε προ αυτών Λάμπρος Γεωργάκης (Τσιάραι) περί το 1870 άρπαξε το καριοφίλι και το δαμασκή σπαθί του και έγινε σύμβολο παλικαριάς και τραγουδούσε:

«Εγώ ραγιάς δε γίνομαι, Τούρκους δεν προσκυνάω,
δεν προσκυνώ τους άρχοντες και τους κοτσαμπασήδες».

Με τους τρεις αυτούς καπεταναίους θα ασχοληθούμε σε ξεχωριστό άρθρο, καθώς και με τα άλλα σόια του χωριού μας.

Τατσαίοι. Γενάρης ο Μίλιος (Μιλτιάδης) που είχε παιδιά τον Νάτση Αθανάσιο (Νατσέοι) και Αναστάσιο Τάτση. Τα οικογενειακά ονόματα των Τατσαίων είναι Μίλιος, Τάτσης, Νικόλας, Ευδοκία, Αικατερίνα.

Στις Νεγάδες Ζαγορίου υπήρχε όνομα Γεώργιος Τάτσης και τα τοπωνύμια «Γκορτσιά του Τάτση» και «Ράχη του Τάτση». Απέναντι από το Τσεπέλοβο υπάρχει τοπωνύμιο «Τάτση». Ο Νικόλα Τάτσης και Τάτσης Τόλης υπέγραψαν το θέσμιο για τις προίκες το 1769, ως πληρεξούσιοι των Νεγαδιωτών. Εις Κωστανιανη Δωδωνοχωρίων υπάρχει Τάτσης Γεώργιος του Πέτρου. Επίσης το βιβλίο «Μνήμη Σουλίου» διαβάζομε πως το 1834 εγκατεστάθησαν στη Ναύπακτο πολλοί Σουλιώτες, μεταξύ των οποίων και ο Τάτσης Κοντύλης και Αναστάσιος Νάτσης.

Τσεπελάδες. Ο Γαβριήλ Παπαγεωργίου ισχυρίζονταν πως ήλθαν από το Πωγώνι ως οικοδόμοι. Άλλη εκδοχή είναι πως ήλθαν από το Τσεπέλοβο, εξ ου και Τσεπέληδες. Οι βλάχοι τους καμπίσιους τους λέγανε Τσιοπέλους. Ο Μίχας και ο γιος του Γιώργος ή Γεωργάκης στα χρέη του βιβλίου του μπακάλη Γιαννούλη γράφονται: Μίχας βλάχος και Γεωργάκης Μίχα βλάχου. Το βλάχου είναι χαρακτηρισμός του επαγγέλματός τους, παρά ως επίθετον. Άλλωστε και ο Αγγελής Γιαννούλης γράφει για κάποιον Γεωργάκη τσουμπάνον και εννοεί εσφαλμένα τους Γεωργακέους. Ο Μίχας για να μην έχει επίθετον φαίνεται πως ήλθε στο χωριό μαζί με τον αδελφό του Γιάννη, χωρίς τον πατέρα τους γι' αυτό πήραν το επίθετον Τσεπέλης από τους χωριανούς. Τα εγγόνια τού Γιάννη Τσεπέλη ο Μήτρος, ο Χρήστος και ο Γιάννης ανεδείχθησαν άριστοι οικοδόμοι και μαραγκοί.

Λαζαίοι. Γενάρχησ των ο Τσήμος· άγνωστον αν είναι παρατσούκλι του Λάζου. Έχομε δύο βρύσες Λαζείκες στο χωριό. Ο Γαβριήλ Παπαγεωργίου γράφει πως ο Λάζος ήταν αρματωλός, επηρεασμένος ίσως από το δημοτικό τραγούδι των Λαζέων και τις βρύσες στο χωριό που μία είναι του κλέφτη Λάζου. Επίσης το παρατσούκλι «Τσέτας», που έλαβε κλάδος της οικογενείας, επικροτεί την άποψη πως υπάρχει κλέφτικη παράδοση, διότι τσέτας σημαίνει τον παράνομο αντάρτη.

Γιώτηδες. Είναι από τις νεώτερες φερτές οικογένειες πιθανότατα στις αρχές του περασμένου αιώνα. Ο γενάρχησ Γιώτης είχε παιδιά τον Τόλη ο οποίος ήτο πιστικός και τον Γιώργο.

Βαρδούκης (Μπουρδούκης). Είναι απ' τις φερτές οικογένειες. Το σπίτι του ήταν η απέναντι γωνία από του Λόη και πάνω από του Βασίλη του Χαρίση. Το οικόπεδο 138 μ. το είχεν αγοράσει ο Βασιλά-

κης κι εκτίστη το σπίτι του Κώτσιου Γιαννούλη. Ένα άλλο κτήμα το αγόρασε, επίσης, ο Βασιλάκης γρόσια 5.800.

Πέρλιος. Είναι παρατσούκλι του Γιώργου Δήμου. Η λέξη Πέρλιος είναι βλάχικη (πέρλιου) και σημαίνει τον μεγάλο ή τον έχοντα μεγάλα μαλλιά ή τι άλλο. Το σπίτι του βρίσκονταν κάτω από το αλώνι της μπάμπως Τσίνης στον κάτω μαχαλά και ηγοράσθη από τον Βασιλάκη Γ. Εκεί έμενε ο Σεραφείμ ο γελαδάρης.

Σταθαίοι. Ανεδείχθησαν καλοί ξυλουργοί και οικοδόμοι. Ο Στάθης είχε 4 παιδιά που αναφέρονται στους ιδικούς μου πίνακες. Μια εικόνα που ήταν στον Άγιο Δημήτριο και είναι τώρα για ασφάλεια στην Παναγία είναι δωρεά των Σταθέων και γράφει: «*Δέσεις των δούλων του Θεού Μαργαρίτη, Θεοδοσίου, Δημητρίου, Χρήστου, Νικόλα Ιωάννου και Αντωνίου*». Άλλη εικόν του Χριστού στον Άγιο Δημήτριο στο τέμπλον, γράφει: «*δι' εξόδων Ιωάννου Μαργαρίτου εις μνημόσυνον αυτού και των γονέων. 1888*». Φαίνεται πως οι Σταθεοί μαζί με τον Ζήκο Γιώργη Δήμου είχαν δεσμό με το εκκλησάκι αυτό.

Χολεβαίοι. Στο πρώτο κτηματολόγιο αναφέρονται πρώτος ο Γιάννης Κώττας και τα κτήματά του τα κληρονομεί ο Γιώργος Κώττας μάλλον γιος του παρά αδελφός του. Το 1855 χρεωστεί στο Ναό με ομόλογον ο Μήτρο Νάσο Κώττας Χολέβας γρόσια 217, 20. Στις Χιονιάδες υπήρχε ο Κώττας Δημητρίου και το Δημητρίου έγινε αργότερον Δημητριάδης. Επίσης στην Πυρσόγιαννη υπήρχαν Κωττέοι εκ του μεγάλου γένους των Σουρλέων. Κάποιος Γιώργος Κώττας απ' την Πυρσόγιαννη, ευτράπελος, ειργάζετο στο Βόλο, όπως αναφέρει ο Γαβρ. Παπαγεωργίου. Και εφ' όσον και οι Χολεβέοι έχουν πρόγονο Γιώργη Κώττα, πιθανόν να προέρχονται αν όχι από τις Χιονιάδες, αλλά από την Πυρσόγιαννη. Επίθετα Χολέβας και Κώττας υπάρχουν στην Μακεδονία. Κοτ λέγονταν ο επενδύτης πολεμιστών στο στήθος με κοντομάνικα κεντητός, τον οποίον έβαζαν ως στόλισμα πάνω από την πανοπλία και αφαιρούσαν στη μάχη. Επίσης χολέβια ή τσουαρίτσλι βλάχικα είναι τα περιπόδια των τσολιάδων. Ήταν από δίμητο άσπρο και μονοκόμματα από την ρίζα του μηρού έως τον αστράγαλο. Επάνω τα συγκρατούσαν με ένα είδος ζατιέρας.

ΠΑΛΑΙΑ ΠΑΡΑΤΣΟΥΚΛΙΑ ΑΣΗΜΟΧΩΡΙΤΩΝ

Φέκας. Είναι ο Νικόλας Στάθης. Καλός κτίστης και μαραγκός, που μαζί με άλλους κατασκεύασε το πρώτο σχολείο, το εργαστήρι και την Παναγίαν αλλά παραέπινε και γι' αυτό και σήμερα όποιος παραπίνει λένε: «Ήπια σαν το Φέκα». Το όνομά του συνδέεται με την γνωστή ανδραγαθία.

Μητσιούλης. Είναι ο Δημήτριος ή Μήτσης Γιάννη Στάθης. Ονομάσθη Μητσιούλης απλώς για να ξεχωρίζει από τον μεγαλύτερόν του εις ηλικίαν θείον του Δημήτρη Στάθη. Έκτοτε επεκράτησε ως επίθετον.

Ρεμπέλης ή Μπέης. Ονομάζετο ο Γιώργης Γιάννη Γιώτης, ο οποίος ίσως να είχε γυναίκα ή γιαγιά από τους Ρεμπέληδες της Βούρμπιανης, όπως συνέβη με τον Μανέση κ.λπ.

Γκαματσέλης. Είναι ο Μήτση Γιάννη Γιώτης, παππούς του Πέτρου και Διονύση Γιώτη και αδελφός του Ρεμπέλη.

Τσιάμης. Λέγονταν ο Πέτρος Γεώργη Γιώτης.

Λαγός. Ο Κώστα Γιάννη Γιώτης.

Πέρλιος. Λέγονταν ο Γιώργη Δήμος, πατέρας του Ζήκου κ.λπ. Λέξη βλάχικη που εννοεί τον μεγάλο ή τον έχοντα μεγάλα μαλλιά κ.λπ.

Ψημμένος. Είναι ο Γιώργης Κώστα Δήμου (πατέρας της Μητσιούλης). Πιθανόν να έκαψε μέρος του σώματός του στη φωτιά ή την ασβέστη.

Λιουμάνης. Ονομάζονταν ο Γιώργος Γιάννη Γεωργάκης και ο Κώτσιος ο γιος του. Ο Γιώργος είχε κάποιον φίλο του αστείο που τον λέγανε Λιουμάνη και επειδή και ο ίδιος έλεγε αστεία τον λέγανε Λιουμάνη.

Προίκης. Λεγόταν ο Γιώργη Μήτσης που είχε γυναίκα από την Σέλτση. Και επειδή πήρε προίκα μόνον ένα γομάρι φορτωμένο, οι χωριανοί σαν το είδαν ξεπλάγησαν κι έκτοτε τον ονόμαζαν ο Προίκης.

Μονόκος. Λέγονταν ο Γιαννούλης ή Γιάννης Γιώργη Δήμου, πατέρας της Θεοδωράκενας κ.λπ. (Θεοδοσάδες). Επειδή ηρέσκετο στη μόνωση και δεν σύχναζε στα μπακάλικα και στο μεσοχώρι για να κρίνει τους άλλους, ονομάσθηκε μονόκος (μοναχός). Ήταν άριστος τεχνίτης που ειργάσθη στο Ζάππειον Μέγαρον. Απ' τη ζωή του υπάρχουν αξιόλογα περιστατικά που θα δημοσιευτούν.

Ζήσης Μπάρμπα ή Μανέσης. Είναι ο Ζήσης Νικόλα Δήμου. Μπάρμπα θα τον έλεγαν τα παιδιά κατ' αρχάς και το επίθετο αυτό επεκράτησε και στο γιο του Δημήτρη Μπάρμπα, για να ξεχωρίζουν από του άλλους Ζήσηδες του χωριού. Ο Ζήσης λεγόταν και Μανέσης, διότι είχε γυναίκα από το σόι των Μανού(ε)σηδων της Βούρμπιανης. Ο κλάδος τού Δημήτρη Μπάρμπα ωνομάζετο και Τζουβάκα από συγγένεια εκ Χιονιάδων.

Πανταζής. Είναι ο γενάρχης των Ζηκουλέων (Ζουκλέων) Ζήκος.

Πίτσης. Είναι ο Ζήσης Νικόλα Νούτσης. Η γυναίκα του η Τάσω κατάγονταν από τους Κοσιέους της Βούρμπιανης, που ελέγοντο και Πίτσηδες. Επειδή την Τάσω την λέγανε και Πίτσενα, λέγανε και τον Ζήση τον άνδρα της Πίτση για να τον ξεχωρίζουν από τους άλλους Ζήσηδες του χωριού, από τον πάππο Ζήση, τον Μανέση κ.λπ.

Κατσιούλης. Είναι ο Τάκης Γιάννη Τόλη Γιώτη. Ως προερχόμενος από κτηνοτροφική οικογένεια θα φορούσε κάππα με κατσούλα ή ο παππούς του Τόλης Γιώτη, ο οποίος ήταν πιστικός στο χωριό.

Τσιάρας. Ψευδώνυμο του Λάμπρου Νικόλα Γεωργάκη, ο οποίος περί το 1870 βγήκε κλέφτης στα βουνά προς αποτίναξη του τουρκικού ζυγού. Το τραγούδι του τραγουδιέται μέχρι σήμερα σε διάφορες παραλλαγές.

Τσέτας. Ωνομάζετο ο Γιαννάκης Ζαχαρίας και πιθανόν να κληρονόμησε το επίθετο αυτό από τον προσπάππο του Λάζο, ο οποίος λέγεται πως ήτο κλεφταρματωλός. Τσέτες λεγόταν οι αντάρτες που ζούσαν στην παρανομία επί τουρκοκρατίας και αρνούσαν να πληρώσουν φόρους.

Κόλας της Λάμπρενας. Υιός του Λάμπρου Νικόλα Δήμου, ο οποίος αν και λεβέντης στους χορούς και τα πανηγύρια έπαθε ύστερα κι ε-

κλίνετο στο σπίτι του, γι' αυτό επεκράτησε και η παροιμία: «Μην κλίνεσαι σαν τον Κόλλα της Λάμπρενας». Ακολουθών τους τσομπαναρέους το Φθινόπωρο, πέθανε στη Λάρισα.

Μήτσης Κουτσός. Είναι ο Μήτσης Γεωργίου, παππούς του Κωστάκη Γεωργίου. Πιθανόν να κούτσαινε και το παρατσούκλι αυτό επεξετάθη και στους απογόνους.

Κλεισούρας. λεγόταν ο Βασίλης Γεωργίου, επειδή απεκλείσθη στην Κλεισούρα ως στρατιώτης.

Νιος. Λέγονταν ο αγωγιάτης Δημήτρης Νούτσης, επειδή ήταν ο νεώτερος αγωγιάτης από τον Μαργαρίτη και Αριστείδη.

Συντμήσεις ονομάτων

Ντίνης (ο) = Κωνσταντίνος, Κωτούλης = Κωνσταντίνος, Γιαννούλης = Ιωάννης, Νάκος = Ιωάννης, Κολούσης = Νικόλαος, Κόλας ή Τσόλας = Νικόλαος, Ντούλας = Κωνσταντίνος, Λόης = Θεολόης, Φάνες = Στέφανος, Πούλιος = Πολύκαρπος, Γιώτης = Παναγιώτης, Γιώτσης = Θεοδόσης, Ντούκας = Δημήτριος, Τσιούρας = Κατά τους μεν λέγονταν ο Κωτούλης και κατ' άλλους η Κωτούλενα είχε θεία την Τσούρενα ή η Τσούρενα ήταν μάνα ή γιαγιά της Κοτούλενας. Ο Τσιούρας είχε παιδί τον Αλέξη.

Τούρκικες λέξεις που προφέρονται στο χωριό

Αλισβερίς, γιορντάνι, καρσί, μαχαλάς, σαχάνι, σιγκούνι, ρεσίτι (ισοζύγιο), μπεκαγιές (χρεωστικόν υπόλοιπον), αμάν, αμουκαετιά, αμπουχάβος, ανάμι, ατζιάκ, αχμάκης, βακούφι, γιοργάνι, γιούργια, γκιζερών, γούρι, ζαϊρές, ζαρζαβάτ, ζεβζέκης, λιμουργιά, κιοτεύω, κακάβι, γαζέπ, τσαϊρι, ατζαμής, κουμάσι, αχαμνός, ασκέρι, μπαϊλτισε, μπαχτσίσι, πεσκέσι, σοκάκια, τουρβάς, ντουσέκ, σιάτσης, κατράν, κολάι, κοτζάμ, λυγένι, μαστραπάς, μπατακτοσής, μουκαέτης, ντέρτι, ντουνιάς, οντάς, σαματάς, ταϊν, ταμάμ, τσανάκι, σαχάνι, τσιφτές, χαβαλές, χαϊρι, χαλάλι, χουσμέτ, τζαντί κ.λπ.

«Τα παινεμένα σου βουνά
στην ξενιτιά
τά 'χω κρυφό καμάρι.
Λουζόμουνα στ' αγιάζι τους
δροσίζομουν στο πράσινο
ΑΣΗΜΟΧΩΡΙ»

ΤΑ ΔΥΟ ΒΟΥΝΑ ΜΑΣ ΤΟ ΠΕΡΗΦΑΝΟ ΓΚΟΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΒΑΡΤΖΙΟΜΠΑΝΙ

«Βουνά μ' να μη χιονίσετε
κάμποι μην παχυνθείτε
όσο να πάω - ο μαύρος - και να 'ρθώ
και πίσω να γυρίσω»
(Δημοτ. Τραγούδι)

Όταν λέμε το χωριό μας, δεν εννοούμε μόνο τα σπίτια και τους ανθρώπους, αλλά και τα μέρη του, μέχρις εκεί που συνορεύουν με τα άλλα χωριά κι έχουν κι αυτά Ιστορία. Εννοούμε και τα δύο βουνά του χωριού μας. Δυο βουνά δικά μας που είναι ταυτισμένα με τον τόπο και με μας. Είναι μέρος της ροής της ζωής του χωριού μας και της παράδοσης. Τα βουνά με το πράσινο, το χρώμα της ελπίδας που ξεκουράζει. Μας αναγεννούν με τη ραδιενεργό ακτινοβολία των δένδρων κι εκεί ο κουρασμένος ψυχικά και σωματικά άνθρωπος που τον συγκλόνισε η βιοπάλη της άχαρης πόλης ανασυγκροτεί τις δυνάμεις του. Από τα παλιά χρόνια ερχότανε από τα ξένα τα βαριά οι χωριανοί για να μαζέψουν το ρετσίνι από τα πεύκα, να πάρουν τον καθαρό αέρα, να συναντήσουν τον εαυτό τους...

Η **Μυρτιώτισσα** στο ποίημά της για το δάσος θα πει:

Ό,τι έχει ο Θεός ξέγνοιαστο πλάσει

γύρω απ' το δάσος έχει κουρνιαώσει.

Θροούν τα πεύκα, αχνούν οι γρύλοι

ξυπνούν στη μνήμη μου όλοι οι θρύλοι.

Το δάσος δεν φανερώνει τα μυστικά του στον καθένα. Μόνο ο στοχαστής ποιητής βυθίζει τη φαντασία του για να πάρει την τέχνη για να δημιουργήσει ιδέες και νοήματα. Τα δένδρα του δάσους - πεύκα, έλατα και οξιές, με τα στοιχειά τους, πάντοτε τροφοδότησαν τη φαντασία του ποιητή που έτσι εκφράζεται για το βουνό:

"Ελάτε 'δω να νιώσετε μια μέρα

πιο καθαρό στα στήθια τον αέρα

πιο ζηλευτή κι αθώα τη ζωή".

Ο **Παλαμάς** θα τραγουδήσει τα παρθενικά κι αιώνια βουνά από την πόλη της Παλλάδος, κι ο βουνίσσιος **Κρυστάλλης**, ποτισμένος από το αντιμόνιο του τυπογραφείου της Αθήνας, θα λαχταρίσει τα κακοτράχαλα βουνά της αγέραςτης Πίνδου και θα γράψει:

"Μπεζέρισα να περπατώ στου κάμπου τα λιοβόρια.

Παρακαλώ σε σταυραϊτέ για χαμηλώσου λίγο,

και δώσ' μου τις φτερούγες σου και πάρε με μαζί σου

πάρε με απάνου στα βουνά τι θα φάει ο κάμπος".

Στο βουνό ούτε επιθυμεί κανείς, ούτε νοσταλγεί τίποτ' άλλο. Σε καθηλώνει και σε μαγεύει η παρουσία του. Μόνο ο στοχασμός ανεβαίνει σαν ένας ορθός στύλος και άτρεμος καπνός προς τον ουρανό, όπως λέγει ο **Λ. Βύρων**. Στις ομορφιές της φύσης βλέπουμε το αντικαθρέφτισμα του εαυτού μας. Το δάσος που το προστατεύουν οι μυθικές Δρυάδες νύμφες και οι Αμαδρυάδες, είναι ένα όραμα έξω από τις εποχές. Είναι μια ζωή γαλήνης που απλώνεται στην αιωνιότητα.

ΤΟ ΓΚΟΛΙΟ

Το περήφανο αυτό βουνό μας δεσπόζει όλων των άλλων γύρω περιοχών με υψόμετρο 1930 μ. Είναι σύνορο των τριών χωριών **Ασημοχωρίου, Βούρμπιανης, Πυρσόγιαννης**. Το βουνό νοικιαζόταν από τα παλιά χρόνια στους βοσκούς. Δεν είχαμε προβλήματα, όπως με το Βαρτζιομπάνι. Τα τσομπανόσκυλα ήταν πιο αγριεμένα από τα σκυλιά του Βαρτζιομπανιού, γιατί δεν συναντούσαν τακτικά περαστικούς, γιατί ο δρόμος για την Αλβανία ήταν από το Βαρτζιομπάνι.

Οι γυναίκες του χωριού μαζεύανε από το Γκόλιο τις νάνες, τις ξυνείθρες και τσουκνίδες, πους τις αποξηραίνανε για να φτιάχνουν πίτες το χειμώνα. Η ονομασία του βουνού προέρχεται από τη σλαβική λέξη γκόλν που σημαίνει το γκόλιο, το γυμνό επειδή η κορυφή του δεν έχει δένδρα. Ανηφορίζοντας από την Κόνιτσα το αγναντεύουμε και ρίγη συγκινήσεως μας πλημμυρίζουν. Από την κορυφή του Πηλίου αγναντέψα το Γκόλιο μας, όταν πήγα για το Πάσχα για την Ανάσταση στο φυλάκιο της αεροπορίας. Μου το είχε πει ο **Γαβριήλ Παπαγεωργίου**, ο οποίος το είχε αγναντέψει όταν ήταν νέος ορειβάτης.

ΤΟ ΒΑΡΤΖΙΟΜΠΑΝΙ

Το ταπεινό και παινεμένο αυτό βουνό έγινε θρύλος για τους χωριανούς μας γιατί το βαραίνει η ιστορία του. Σκληρούς αγώνες έκαναν μέχρι των ημερών μας οι παππούδες για να μην το κάνουν κτήμα τους οι Αλβανοί Μπέηδες και ιδίως ο **Σαλήχ Μπέης (Σηλιχτάρης)** που ήταν ευνοούμενος του Αλή Πασά. Στο βουνό αυτό επίσης ξετυλίχτηκε μια τραγωδία με το αδικοσκοτωμένο τσομπανόπουλο που αγαπούσε τη μπεγιοπούλα, που ο πατέρας της δεν ήθελε να την δώσει στον παραγιό του. Το όνομα **Βαρτζιομπάνι** το πήρε από το μνήμα που είναι εκεί γιατί *βαρ* στα αρβανίτικα θα πει *μνήμα* (του τσιομπάνου). Έχει υψόμετρο 1620 μ. και στο στρατιωτικό χάρτη ονομάζεται **Πτετς** (ιου) ή **Πτίτσιο**. Προς του 1935 ήταν αμοίραστο κι ανήκε στην Κοινότητα. Επειδή όμως οι βλάχοι δημιουργούσαν παράλογες απαιτήσεις, με επεμβάσεις της Νομαρχίας, οι χωριανοί το μοίρασαν, οπότε έπαυσε και κάθε προστριβή. Οι χωριανοί τότε έπαιρναν η κάθε οικογένεια το ανάλογο τυρί. Γνωστοί είναι οι βοσκοί που νοίκιαζαν το βουνό, όπως ο Βασίλης ο βλάχος, ο Μάμος που νοίκιαζε το Βαρτζιομπάνι και την Μπάντρα μαζί, ο Κώτσιας, ο Φωτο - Ντόνας, ο Ζήντρος και ο Πιτούλης, παλαιά το Γκόλιο. Οι βλάχοι έρχονταν στα τέλη Μαΐου με αρχές Ιουνίου κι έφευγαν το δεύτερο δεκαπενθήμερο του Οκτώβρη. Στην κορυφή του βουνού υπήρχε το φυλάκιο που ονομάζονταν Διακοβαγγέλη. Όταν πηγαίναμε για να θερίσουμε το σιτάρι και τη βρίζα στο βουνό, αγοράζαμε κουραμάνες από τους φαντάρους και μουσκεύοντάς τες στο κρύο νερό και με τυρί ήταν μια πανδαισία για κείνη την εποχή. Μερικοί φαντάροι που ξέρανε ψαλτική ερχόντανε στην Εκκλησία και ψέλνανε.

Το Βαρτζιομπάνι φημίζεται για το μεταξωτό χορτάρι του, το πλούσιο χώμα του, το κυνήγι του και το γκριζοπράσινο αρωματικό τσάι

του, που είναι ταπεινό φυτό που αγαπάει την κακοτοπιά. Σήμερα σε άλλα μέρη το καλλιεργούν και το πουλάνε. Το διακρίνεις από τα μυτερά φύλλα και το αρρωστιάτικο ξεθωριασμένο χρώμα. Δεν έχει όμως την ομορφιά και το άρωμα του βουνίσσιου τσαγιού, που το ανθοβόλημά του είναι το χαμόγελο που απαλαίνει την αγριάδα της πέτρας και την ξεραϊλα του βράχου. Τον Ιούλιο μήνα ανηφορίζουν οι χωριανοί για να το μαζέψουν για το χειμώνα και απ' αυτό να στείλουν στους ταξιδεμένους συγγενείς τους εκεί στα ξένα που 'ναι, σαν το πιο πολυτιμότερο δώρο που αγγίζει τις πιο ευαίσθητες χορδές του συναισθήματος της νοσταλγίας.

Ένα ποίημα ενός σύγχρονου ποιητού μιλάει παραστατικά πώς νιώθει το παιδί στο δάσος και πώς το καταντάει ύστερα σαν γίνει θεριστής άνθρωπος, ο οποίος για να επιβιώσει βλέπει το δάσος απ' την πλευρά της ξυλοπαραγωγής. Ο βοσκός συγκινείται από μια πλούσια και τρυφερή βλάστηση, κατάλληλη για το κοπάδι του. Ο γεωργός από την πλευρά της καταλληλότητας του δασικού εδάφους για εκχέρσωση και αύξηση των χωραφιών του.

ΗΧΩ

Τα βήματά μας αντηχούν ακόμη
μέσα στο δάσος με το βόμβο των εντόμων
και τις βαριές σταγόνες απ' τ' αγκιάζι
που στάζει στα φυλλάκια των δένδρων.
Και ιδού που σκάζει μέσα στις σπηλιές
η δόνησις κάθε κυττήματος των υλοτόμων
καθώς αραιώνουν με πελέκια τους κορμούς
κρατώντας μες στο στόμα τους τραγούδια
που μάθαν όταν ήτανε παιδιά
και παίζανε κρυφτούλι μες το δάσος.

ΤΟ ΜΑΖΩΜΑ ΤΟΥ ΛΙΒΑΔΙΟΥ

Μια και που το λιβάδι βρίσκεται στο βουνό μας κι έχει κι αυτό την ιστορία του, θα αναφέρω λίγα και γι' αυτό.

Οι μοιραστάδες που πήγαιναν την παραμονή του μαζώματος, για τον κόπο τους έπαιρναν ένα μεράδι όλοι τους και τους έβγαине ένα φόρτωμα χορτάρι τον καθένα. Μετά το πανηγύρι της Παναγίας την άλλη μέρα στις 16 Αυγούστου το μοίραζαν οι άνδρες και στις 17 το μάζευαν όλοι οι χωριανοί. Το μοιράζανε με την τριχιά που τη

χτυπούσανε στο χορτάρι που είχε ύψος 0,70 εκατοστά και χωρίζονταν σε φέτες μακρόστενες με το ίδιο πλάτος και μήκος. Ύστερα βάζανε προσωρινά σύνορα, κοντές φούρκες, και γινότανε 60 περίπου μερίδια, όσα και οι οικογένειες. Το πρωί πήγαιναν οι χωριανοί από τα χαράματα και μόλις έβγαινε ο ήλιος άρχιζαν το μάζεμα αφού είχε μοιραστεί. Το βράδυ μένανε εκεί υπό «πολικό ψύχος» γι' αυτό άναβαν μια πελώρια φωτιά που βόλευε όλους τους χωριανούς γύρω-γύρω. Το μεσημέρι ψένανε 3-4 αρνιά που ανελάμβανε ο Ζήσης Πανταζής να τα ετοιμάσει και για τον κόπο του έπαιρνε τις κοιλιές και λίγα εντόσθια που στα κάρβουνα γινότανε νοστιμιές. Τα εντόσθια τα φτιάχνανε κοκορέτσι για μεζέ με ρακί που πίνανε προ του φαγητού κατά το ψήσιμο των αρνιών. Απ' το χωριό φέρνανε λαγγίτες, αυγά μπουρέκια ραντισμένα και άλλα ορεκτικά. Ενώ οι γυναίκες μαζεύανε το χορτάρι, οι αφέντες άντρες γυροφέρνανε στα ψητά που έψηναν σιούμκες (καλαμπόκι) με το παλιό ημερολόγιο, έτρωγαν γκόρτσα και καστραβέτσια. Τα παλιά χρόνια δεν το μοίραζαν το λιβάδι και πήγαιναν όσοι θέλανε. Μετά δημιουργήθηκε συναγωνισμός και αταξία κι άλλοι πήγαιναν πολύ πρωί για να προλάβουν το καλύτερο και μεγαλύτερο μέρος. Ξεκινούσαν στις 5 το πρωί για να χαράξουν στο λιβάδι. Γι' αυτό τα μικρά παιδιά που θα παίρνανε μαζί τους κοιμώτανε με τα κορδέλια τους ή τις πόχες για να μην καθυστερήσουν. Όταν το 1915 περίπου που ήλθε ο Φάνης Αντώνης Ζήκος (Πανταζής) από την Αμερική πρότεινε στο χαγιάτι να μοιράζεται κι αυτό έγινε. Οι αγωγιάτες είχαν κόσες κι έκοβαν με ευκολία το χορτάρι. Όσοι χωριανοί δεν είχαν μουλάρια και γομάρια τα έπαιρναν αυτοί που είχαν περισσότερα ζώα. Μόλις μαζεύανε το χορτάρι, το τίναζαν δύο φορές με τα δρεκούλια. Τα δεμάτια τα δένανε με μουσκεμένα άχυρα για να αντέχουν. Το χορτάρι το μεταφέρανε σε δύο στράτες και μια τελευταία όταν φείγανε όλοι.

Σήμερα πηγαίνουν με αυτοκίνητο στο λιβάδι από το δρόμο που ανοίξαν οι ξυλέμποροι. Περνάς τις Στρούγκες, την Αγριοβανίδα, το Σιαγμένο, το Βρο και αφού σταματήσεις λίγο για να απολαύσεις τα γιγάντια πεύκα, έλατα κι οξιές, τις αρωματικές μπλανούτσικες και τις ροζέ μούρβες (εκ της σλαβικής λέξης μόρβα = μούρβια) φτάνεις στο ξέφωτο, το απέραντο μαγευτικό λιβάδι. Ατενίζοντάς το οι προσδοκίες του παλιού καιρού σε συγκινούν. Απ' έξω σου φαίνεται μικρό γιατί τώρα μεγάλωσες εσύ, αλλά όταν το διασχίσεις διαπιστώνεις την απεραντοσύνη του. Σκέπτεσαι πόσο μικρός είναι ο άνθρωπος στη φύση, αν δεν διέθεται νου κι εξυπνάδα.

Το λιβάδι αυτό έγινε από το χείμαρρο που ξεχύνεται στο λιβάδι και έκανε βαρκό το μέρος, οπότε δεν έγιναν δένδρα όπως και στη Μότσιαλη του Κωνσταντή στον Ιζερό και στον Γυμνό Αυχένα στο Λαιμό. Αν βρεθείς στο βουνό και στο λιβάδι, η φαντασία σου συνομιλεί με τα στοιχεία του βουνού και του λόγγου και προ παντός με το δημιουργό της. Αλλά πώς μπορεί και να μη φοβάσαι όταν είσαι μόνος σου χωρίς μέσο άμυνας που είναι το δίκανο;

Ατενίζοντας τους κορμούς των γέρικων δένδρων της οξιάς, γύρω από το περίζωμα του λιβαδιού, βλέπεις σκαλισμένα ονόματα στις φλούδες χωριανών της περασμένης γενιάς και με τη συγκίνηση που νιώθεις διαπιστώνεις πως το πνεύμα της αιωνιότητας είναι έμφυτο στον άνθρωπο.

Το ίδιο χορτάρι του λιβαδιού είχε και το λιβάδι του Κωνσταντή (Χρήστου). Σ' αυτό πήγαιναν λίγο νωρίτερα οι Χρηστέοι που τόχανε κληρονομικό από τον Κωνσταντή, ο οποίος για τους σκληρούς αγώνες που έκανε για το Βαρτζιομπάνι τού το δώρησε η κοινότητα. Από το Βαρτζιομπάνι είναι ντερβένι ίσιο που περνάει από το λιβάδι του Κωνσταντή και φτάνει στο μεγάλο λιβάδι του χωριού. Κι έλεγε μια γερόντισσα του χωριού μας: φειάξανε το πριόνι στο βουνό και κανέναν από τους Χρηστέους δεν ήταν στο συνεταιρισμό ενώ ο Κωνσταντής είπε στους Λιάπηδες στο βουνό «ως εδώ και μη παρέκει».

ΤΟ ΚΥΝΗΓΙ ΣΤΟ ΒΟΥΝΟ

Το χωριό μας ανάκαθεν φημίζονταν για τους καλούς κυνηγούς, οι οποίοι ήταν διατεθειμένοι να δώσουν αρκετά χρήματα για ένα καλό σκυλί. Τα πελώρια βουνά μας συγκεντρώνουν πολύ κυνήγι και γίνονται πεδία αγρίων μαχών για λαγούς, αγριογούρουνα, πέρδικες και παλιά ζαρκάδια και κουνάβια.

Η αρκούδα που υπάρχει στα βουνά μας είναι το πιο ήμερο ζώο. Άμα δεν την πειράξεις δεν σε πειράζει. Σέβεται τον άνθρωπο περισσότερο από τα άλλα άγρια ζώα. Οι κυνηγοί στη ζούγκλα της Αφρικής παίρνουν μαζί τους και ένα κατσίκι ή αρνί στο οποίο επιτίθεται το ζώο κι όχι στον άνθρωπο. Η αρκούδα επιτίθεται όταν βρεθεί απότομα με άνθρωπο, οπότε αμύνεται τρόπον τινά. Από μακριά θα σε κοιτάξει κατάματα κι όταν εσύ κοιτάξεις αλλού κάνει σάλτο και αλλάζει κατεύθυνση. Μόνο όταν έχει μικρά κι εκείνα από αφέλεια σε πλησιάζουν και τότε εκείνη σοβαρεύεται λόγω της μητρότητας. Είναι κυρίως φυτοφάγο ζώο.

Ο λύκος είναι δειλό ζώο και πονηρό. Μερικές φορές όταν δει ήμερα ζώα κάνει τον ψόφιο κι όταν το ζώο πηγαίνει να τον μυρίσει το αρπάξει από το λαιμό και το πνίγει. Ο Κώστας Πανταζής που γύριζε από την Άρζα στο Βαρτζιομπάνι συνάντησε μερικούς λύκους κι ένας τον πήρε στο κοντό. Τότε εκείνος έχοντας τα εργαλεία του μαραγκού μαζί του χτυπούσε με το σκεπάρνι άλλο σίδερο και ο λύκος κοντοστέκονταν. Άμα σταματούσε το χτύπημα ξεκινούσε πάλι και ο λύκος και άρχιζε πάλι το χτύπημα. Κι όταν απομακρύνθηκε αρκετά από την αγέλη ο λύκος γύρισε πίσω. Άλλη περίπτωση για να σωθείς από το λύκο είναι να σέρνεται από πίσω σου μια τριχιά ή σχοινί. Τότε ο περιέργος λύκος θα περιεργάζεται την άκρη του σχοιניού. Στον καιρό του ζευγαρώματος γίνεται επικίνδυνος (Φεβρουάριος) οπότε δημιουργούν αγέλες και επιτίθενται ομαδικά στον άνθρωπο. Δεν έχουμε περίπτωση στο χωριό που λύκος ή αρκούδα να έφαγε άνθρωπο. Κάποτε άκουσα για άλλη επαρχία να λένε πως λύκοι κατεσπάραξαν δύο χωροφύλακες που κοιμούνταν πλάι στη βρύση που ήταν σε γούπατο. Τρέχοντας διψασμένοι οι λύκοι χωρίς να ξέρουν πως υπήρχαν άνθρωποι έπεσαν επάνω τους και τους κατεσπάραξαν χωρίς να μπορέσουν να κάνουν χρήση των όπλων εκείνοι. Τα βόδια και τα μουλάρια όταν βλέπουν λύκο συγκεντρώνονται όλα μαζί κυκλικώς και στη μέση βάζουν τα μικρά τους ζώα ή τα άρρωστα, οπότε ο λύκος δεν μπορεί να κάνει τίποτα, γιατί εάν επιτεθεί σε ένα τα άλλα ζώα θα τον ξεκοιλιάσουν.

Όταν ήλθε ο Βλάχος στο βουνό για πρώτη φορά ένας χωριανός του είπε:

- Κουμπάρε το βουνό μας έχει λύκους. Πρόσεχε να μη σου φάνε κανένα σφαχτό. Κι εκείνος απάντησε:

- Τα 'χω μετρημένα εγώ και δεν μου τα τρώει ο λύκος!!

Ο κτηνοτρόφος Τσίτος όταν έφερε τα πρόβατα από το Τσιάμικο στο βουνό μας, τα σκυλιά του ήταν όλα νέα και δεν γνώριζαν ούτε το λύκο ούτε την αρκούδα που δεν υπάρχει εκεί. Εδώ που ήρθαν συνάντησαν μια αρκούδα πιο πέρα από το κοπάδι κι έτρεξαν φιλικά να γνωριστούνε χωρίς να γαβγίζουνε. Τότε εκείνη αρπάξει το ένα, το αγκάλιασε με τα μπροστινά της πόδια και το πέταξε αρκετά μέτρα μακριά. Ύστερα αρπάξει το άλλο σκυλί και το πέταξε κι αυτό μακριά κι όλο αγνάντευε τα πρόβατα.

Στο χωριό μας καλούς κυνηγούς του παλιού καιρού είχαμε το Βασίλη Χαρίση, τους Αγγελή, Κώστα και το Βασίλη Πανταζή, ο Βασίλης Γεωργίου, ο Χριστόφορος Νάτσης, Γιώργος Γεωργιάκης, Πασχάλης Χρή-

στου, ο βετεράνος Γιώργος Μπακόπουλος, ο Τάκης Γεωργάκης, οι Στεργέοι από τον Αριστείδη, Νικόλα, Σωκράτη, Βαγγέλη, Γρηγόρη, Στέφο, Κωσταντή, Σπύρο, ο Ηλίας Γιαννούλης, Στέφος Νούτσης, ο Άλκης και πάρα πολλοί άλλοι βοηθοί και μη.

ΤΟ ΜΝΗΜΑ ΤΟΥ ΠΙΤΟΥΛΗ

Στο βουνό μας ξετυλίχτηκε μια άλλη τραγωδία ακόμη από κείνη του αδικοσκοτωμένου βλαχόπουλου. Στο Δερβένι που είναι σύνορο με το λιβάδι του Κωσταντή Χρήστου από την κάτω μεριά βρίσκεται «το μνήμα του Πιτούλη».

Ο ιερέας **Δημήτριος Τάτσης** μας διηγήθηκε για τη βεντέτα που άρχισε με το φόνο του Πιτούλη και στο βουνό μας και κατέληξε στο φόνο άλλων 3-4 και πλέον κτηνοτρόφων κατά καιρούς.

Ο Μιχάλης Κώτσιας και ο Θωμάς Πιτούλης ήταν συγγενείς. Τα πρόβατα του Κώτσια είχαν ευλογία, ενώ του Πιτούλη ήταν γερά. Γι' αυτό συμφώνησαν οι εκατέρωθεν βοσκοί του Γκόλιου και του Βαρτζιομπανίου να δημιουργήσουν 4 μέτρα νεκρή ζώνη από τη δώθε πλευρά και 4 από την άλλη του άλλου κοπαδιού για να μην ανταμώνονται τα άρρωστα πρόβατα του ενός με τα υγιή του άλλου.

Μια μέρα οι βοσκοί του Πιτούλη πήγαν στο μαντρί και είπαν στο Γιώργο Πιτούλη, το αφεντικό τους που είναι πατέρας του σημερινού επιζώντος Αχιλλέα Πιτούλη, πως οι βοσκοί του Μίχου Κώτσια παραβίασαν τα 4 μέτρα και μπήκαν στα βοσκοτόπια τους. Τότε εκείνος ήλθε στον Κώτσια και διαμαρτυρήθηκε με αποτέλεσμα να μαλώσουν και να υβρίζονται με τα χειρότερα λόγια. Ο Πιτούλης είπε στον Κώτσια «να πάς στη γυναίκα σου να σου φορέσει το βρακί σου». Ήταν η χειρότερη βρισιά για τους κτηνοτρόφους. Ο Κώτσιας τότε που είχε επαναληπτικό όπλο μάουζερ τον σκότωσε εκεί που ονομάστηκε στο «μνήμα ή λάκκο του Πιτούλη». Έτσι άρχισαν οι φόννοι μεταξύ τους που έφτασαν τους 3-4. Στο τέλος συμπεθέριασαν, όπως συνήθως συμβαίνει, και κόπασε το κακό.

Άλλες λεπτομέρειες απ' το περιστατικό είναι και τα παρακάτω:

Ο Γιώργος Πιτούλης ήταν καβάλα, κι ερχόταν να επιθεωρήσει τα πρόβατα. Ήταν νέος τολμηρός και περήφανος. Στο μάλωμα ο Γιώργος Πιτούλης, που τα δικά του πρόβατα ήταν άρρωστα, όπως λέγανε άλλοι, πρόσταξε τους δύο βοσκούς του να παραβιάσουν τα σύνορα. Τότε ο βοσκός του Κώτσια διαμαρτυρήθηκε γιατί θα αρρώσταναν και τα δικά τους από ευλογία.

Ο Πιτούλης όμως είπε: «Δεν με νοιάζει γι' αυτό» και προχώρησε. Μάλιστα ένα βοσκό του Κώτσια τον γύμνωσαν οι άλλοι, του βγάλανε το βρακί και του είπε ο Πιτούλης:

«Πάρ' το βρακί και σύρτο να το φορέσει η γυναίκα σου». Τότε εκείνος του είπε:

«Περίμενε λίγο να σου φέρω το βρακί φορεμένο». Και πήγε και πήρε τον άλλο σύντροφό του που ήταν πιο πέρα και μαζί με το όπλο ήρθαν πάλι. Ο Πιτούλης σαν είδε το όπλο φοβήθηκε και μαζί με το σύντροφό του έφυγαν. Εκείνοι όμως έτρεξαν από άλλο μονοπάτι και τους έστησαν καρτέρι. Πριν τους σκοτώσουν και τους δύο, ο βοσκός του Κώτσια είπε στον Πιτούλη:

«Δεν πήγα στο Μιχάλη Κώτσια το αφεντικό μου να του πω τα καθέκαστα γιατί θαρχότανε και θα σε συγχωρούσε» και τους σκότωσε και τους δύο. Μετά ήλθαν από το Γράμμο και πήρα τα δύο πτώματα.

Μετά ο Νικόλας Μάμος και δύο βοσκοί του Πιτούλη σκοτώσαν τους δύο φονιάδες του Κώτσια στο Τσιάμικο σε καρτέρι. Έτσι άρχισε η βεντέτα. Ο Μίχος Κώτσιας είχε παιδιά το Γιώργη και τον τολμηρό Αλέξη Κώτσια. Ο Μάμος είχε γαμβρό από αδελφή το Θωμά. Γι' αυτό σκοτώσανε άλλο με μακρινή συγγένεια τον Πιτούλη και εκδικηθήκανε και τη συγγένεια του Μάμου.

Κάποιος ευκατάστατος βλάχος που τον λέγανε Χατζάρα είπε στον Κώτσια που θα τον έκανε συμπεθερό, αλλά πέθανε η κόρη του, να πάρει νύφη το κορίτσι του Γιώργου Πιτούλη στο παιδί του. Το κορίτσι όμως αγαπούσε ένα παιδί από τους Τόρρηδες και επειδή το αρραβώνιασαν παρά τη θέλησή της πέθανε από τη στεναχώρια.

Μετά ο Χατζάρας που είχε αρραβωνιάσει το κορίτσι του με ένα παιδί του Κώτσια, το Μιχάλη, είπε στο Κώτσια:

«Να πάρεις το κορίτσι του Γιώργου Πιτούλη στο γιο σου» κι εκείνος του απάντησε:

«Μα με τον εχτρό μου να συμπεθεριάσω που χύθηκε τόσο αίμα;». Κι εκείνος του είπε πως μ' αυτό τον τρόπο θα πάψει η βεντέτα. Κι αυτό έγινε.

Αυτά τα διηγόταν ο Μπέλος που τον είχαν επιστάτη οι Πιτουλέοι.

Ο ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΠΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ισχυρίζεται πως οι Πιτουλέοι είπαν στους βοσκούς του Κώτσια να μην πάνε κοντά στα δικά τους πρόβατα, γιατί έχουν παρμάρα, που ήταν κολλητική αρρώστια. Του Κώτσια το παιδί είχε όπλο και ο Πι-

τούλης του έβαλε το κινητό ουραίο του όπλου και του είπε να το... δώσει στη μάνα του. Έτσι άρχισαν τα χασμιλίκια. Την ιστορία αυτή τη διηγόταν ο Μπέλος που τον είχαν επιστάτη οι Πιτουλέοι. Το μνήμα του Πιτούλη είναι στο Δερβένι που είναι σύνορο με το λιβάδι του Κωσταντή Χρήστου (κάτω από το λιβάδι του). Υπάρχει και δημοτικό τραγούδι που το τραγουδούσαν οι Πλικαδίτες στα Αρβανίτικα. Αρχίζει κάπως με τα λόγια:

*«Γιου βε μάλε μετ' μπορ μάλε Βαρτζιομπάνι
κι Γιώργο Πετούλ' ντοβράν».*

(Εσείς βουνά με τα χιόνια, τα χιόνια του Βαρτζιομπανιού).

Ο Λάμπρος Σιγκέλης που μένει στην Αθήνα (ο Τάμπες) λέγει πως αρχικά οι κλέφτες αφήσανε μια σακούλα λίρες στον Πιτούλη και Κώτσια που ήταν συγγενείς για να τις φυλάξουν. Όμως οι κλέφτες σκοτώθηκαν και οι λίρες μείνανε σ' αυτούς. Από τότε άρχισαν οι διχόνοιες μεταξύ των συγγενών οι οποίοι νοίκιαζαν το Γκόλιο και το Βαρτζιομπάνι μαζί.

Σαν δεύτερη αιτία διχόνοιας ήταν τα βοσκοτόπια των δύο αυτών συγγενών, οπότε οι Κωτσαίοι κατ' αρχάς σκότωσαν 4 βλάχους του Πιτούλη, ο οποίος πήγαινε πιο κάτω και δεν σκοτώθηκε. Ύστερα τον σκότωσαν κάτω από το λιβάδι του Κωσταντή (Χρήστου). Το τραγούδι του Πιτούλη λέγει περίπου:

*Πυρσογιάννη Βαρτζιομπάνι
ζβέτεμε ουν τσένικ μάρε
Γιωργ Πιτούλ ντόι πικουράρε
Πυρσογιάννη βάρ τσομπάν.*

Ο Λάμπρος (Τάμπες) παραδέχεται πως το επεισόδιο έγινε στο Γκόλιο που είναι σύνορο και με την Πυρσόγιαννη κι εκεί όπως λέει το τραγούδι σκοτώθηκε ένας μεγάλος τσέλιγκας, ο Γιώργης Πιτούλης και δυο τζομπαναρέοι.

Η γυναίκα του Πιτούλη (Λάκη) Πιτούλη που μένει στην Ηγουμενίτσα διηγήθηκε στην κόρη της πώς έγινε η βεντέτα. Επίσης αναφέρει πως ο Πιτούλης πήρε το πιστόλι από τον Κώτσια και το πέταξε κάτω στη γη που αυτό θεωρούνταν προσβολή. Για τα άλλα δεν θέλησε να πει τίποτε.

ΤΙΤΛΟΣ ΚΥΡΙΟΤΗΤΟΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΒΟΥΝΩΝ ΤΟΥ ΑΣΗΜΟΧΩΡΙΟΥ (Λεσκάτς) ΚΑΙ ΟΛΗΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΠΟΥ ΕΧΟΥΜΕ ΣΗΜΕΡΑ

Παρουσιάζω το πρωτότυπο Δημόσιο έγγραφο της Αραβικής τότε γραφής. Αυτό το έδωσα στο Γραφείο μεταφράσεων του Υπουργείου Εξωτερικών της Ελλάδος και με παρέπεμψε σε ένα μεταφραστή ο οποίος γνώριζε την σύγχρονη τουρκική γλώσσα μόνο κι όχι την αρχαία. Μου έδωσε δύο διευθύνσεις μία του επίσημου γραφείου της Κων/πολης και ενός της Θεσσαλονίκης ερευνητού του ΙΜΧΑ, **Αναστάσιου Ιορδάνογλου**. Για την υπόθεση αυτή έστειλα 20 δολάρια στην Πόλη και 15 χιλιάδες στη Θεσσαλονίκη. Η μετάφραση του Αραβικού πιστοποιητικού στην Οθωμανική γλώσσα που είναι καθαρεύουσα (όπως θα λέγαμε εμείς στην Ομηρική γλώσσα) είναι δύσκολη για τους σημερινούς μεταφραστές κι έπρεπε να σταλεί πάλι στην Κωνσταντινούπολη για να το μεταφράσουν στη σύγχρονη τουρκική γλώσσα, η οποία αντεκατεστάθη με το λατινικό αλφάβητο το 1925. Ευτυχώς όμως βρέθηκε στη Θεσσαλονίκη ο κ. Ιορδάνογλου, που είναι ο μόνος στην Ελλάδα και ερμήνευσε το πιστοποιητικό απ' ευθείας από την Αραβική γραφή, όπως γράφει και στην επιστολή του που μου έστειλε.

Έτσι έχουμε τον τίτλο κυριότητας των βουνών Βαρτζιομπάνι, Γκόλιο, Στενό, Αγριοβανίδα, Όρλα που ο τότε μουχτάρης του χωριού Κωσταντής Χρήστου έκαμε σκληρούς αγώνες για να μην τα ξαναπάρει ο τρομερός Σαλίχ Μπέης (Σιλιχτάρης απ' το χωριό Πόντα) που ήταν τσιράκι του Αλή Πασά. Και το χωριό μας εις ένδειξη ευγνωμοσύνης του δώρισε το Λιβάδι του Κωσταντή, από όπου πηγάζει το νερό του χωριού μας. Έτσι τα όσα γράφουν ο ιατρός **Βασίλειος Κ. Χρήστου** και ο παιδαγωγός κ. **Ευριπίδης Σούρλας** που τα άκουσαν από τον σπάνιας μνήμης κι αφηγηματικότος εγγονό του Κωσταντή Κωσταντίνου Γ. Χρήστου και τα ακούγαμε κι εμείς στο Χαγιάτι της

Εκκλησίας δεν είναι αποκύημα της φαντασίας τους ή της προγονο-πληξίας τους, αλλά ιστορικά ντοκουμέντα που κανείς δεν μπορεί να τα αμφισβητήσει, όπως και την πέτρα του Κωσταντή και το Πηγαδούλι που υπάγονται στα γύρω κτήματά του, όπως συμβαίνει και με το Μάρμαρο του Μήτρου Τσεπέλη που έχουν κτήματα εκεί οι Τσεπελάδες.

Με το πιστοποιητικό αυτό κατοχυρώνεται όχι μόνο το Βαρτζιομπάνι και το Γκόλιο που αργότερα πήρε την ονομασία αυτή, αλλά και η Αγριοβανίδα, Στενό και όλη η έκταση των συνόρων που έχει σήμερα το χωριό. Διότι αναφέρει τα σύνορα με Πυρσόγιανη, Βούρμπιανη, Πρεμετή, Άρζα, Γκρεμέγκι, επαρχία Κολώνιας (Ερσέκα) μέχρι τα σύνορα με τις Χιονιάδες. Το έγγραφο αυτό και η ερμηνεία του πρέπει να γραφτεί σε μεταλλική πλάκα για να μείνει στο Αρχείο του Συλλόγου, να σταλεί στο Υπουργείο Γεωργίας φωτοαντίγραφο και το πρωτότυπο να δοθεί στο Ιστορικό Αρχείο του Κράτους με την μετάφρασή του (Κολωνάκι).

Τότε οι Αλβανοί μπέηδες είχαν προνόμια από τους Τούρκους, εφ' όσον αλλαξοπίστησαν και μπορούσαν να πάρουν το βουνό. Όμως οι σθεναροί αγώνες του Κωσταντή Χρήστου με βοηθό τον Νικόλα Νούτση που είναι ο κορμός της γενιάς των Νουτσέων, καθώς και το δίκαιο των χωριανών που δεν μπορούσαν να ζήσουν χωρίς την περιφέρεια την σημερινήν έπεισαν, τους Τούρκους δικαστές.

Προ ετών «εν ελευθέρω κράτει» τα βουνά μας κινδύνεψαν να κρατικοποιηθούν, αλλά ο τότε πρόεδρος **Γρηγόριος Σ. Στεργίου** και ο ιατρός **Βασίλειος Χρήστου** επενέβησαν σθεναρώς στο Υπουργείο Γεωργίας και τους διεμήνυσαν πως ανήκουν στο Ασημοχώρι, χωρίς, βέβαια, να υπάρχουν οι τίτλοι κυριότητας που έχουμε σήμερα.

Πρωτότυπο Δημόσιο Έγγραφο της Αραβικής τότε γραφής, που αφορά την εκδίκαση της υπόθεσης του βουνού

Handwritten Arabic text, likely a legal document or court record, written in a cursive script. The text is densely packed and covers most of the page. A large, semi-transparent watermark reading "Δημόσιο Αρχείο" is overlaid diagonally across the document.

Handwritten signature or stamp in Arabic script, located at the bottom of the page. It appears to be a personal or official mark.

Η μετάφραση

Είναι φύλλο για να γραφεί η αξία του πιστοποιητικού¹

Η αξία του [του φύλλου]² είναι 3 γρόσια

Το παρόν πρακτικό είναι πιστοποιητικό που αφορά κτήμα

3 Ρεμπίου-λ-εββέλ 63³

Αντίγραφο πρακτικού

Οι υποβάλλοντες θεράποντές σου

Συμμορφούμενοι προς τα βεζυρικά⁴ διατάγματα και την υψηλή διαταγή που εκδόθηκε σχετικά με την εκδίκαση της υπόθεσης της οποίας έπεται η δήλωση, διά μέσου του ιεροδικείου, του συμβουλίου, επί τόπου, μεταβήκαμε στην περιοχή που είναι γνωστή με τ' όνομα Βασι Τσομπάν εντός των συνόρων του χωριού Λέσκατς το οποίο υπάγεται στον καζά⁵ Κολόνια της επαρχίας Ρωμυλίας, όπου συγκροτήθηκε ιερό συμβούλιο.

Στο αναφερόμενο συμβούλιο που συγκροτήθηκε ο Γιανηβή⁶ Σαλίχ γιος του Ομέρ Σουλεϊμάν, επίσημος πληρεξούσιος των ραγιάδων κατοίκων, κίνησε αγωγή και δήλωσε εγγράφως ως πληρεξούσιος κατά και ενώπιον του Σαλίχ Βέη γιου του Μουχτάρ Βέη Τάκου κατοίκου του χωριού Πόντα του καζά Κόνιτσα [τα εξής]:

Ο τόπος αυτός που βλέπουμε με τα ίδια μας τα μάτια και που συνορεύει και διακρίνεται από τη μια πλευρά με τα σύνορα του καζά Κόνιτσα και των χωριών Βερμπεγιάνη⁷ και Προυσουγιάνη, από την άλλη πλευρά με τον καζά Πρεμετή και τα χωριά Ερζά και Γκαρμέκ, από την τρίτη πλευρά με τον καζά Κολόνια και το χωριό Χονάτ⁸ και από την τέταρτη πλευρά πάλι με τον αναφερόμενο καζά και τα σύνορα των χωριών Λέσκατς, είναι εδώ και πολλά έτη προσδιορισμένος και ιδιαίτερος τόπος βοσκής των ραγιάδων κατοίκων του αναφερόμενου χωριού Λέσκατς.

Και ενώ δεν είχε σημειωθεί καμιά ανάμιξη ξένη, ο εναγόμενος Σαλίχ Βέης και ο πατέρας του αείμνηστος Μουχτάρ Βέης Τάκου, ανήκοντες στο χώρο των δυναστών, εξουσίασαν και κατέλαβαν την αναφερόμενη βοσκή με βία και με αυθαίρετο τρόπο εδώ και εξήντα έτη.

Ωστόσο, μετά από μερικά έτη, την εποχή του Τεπεντενλή Αλή Πασά, κρίθηκε επαρκής η κατάληψη της βοσκής για μερικά έτη, όπως και προηγούμενα, από τους αναφερόμενους εντολοδότες μου ραγιάδες. Έπειτα, επειδή ο αναφερόμενος Σαλίχ και ο πατέρας του έγιναν υπηρέτες του πιο πάνω Πασά και κατά συνέπεια είχαν ισχυρό έρεισμα, κατέλαβαν πάλι με βία και με αυθαίρετο τρόπο την αναφερόμε-

νη βοσκή, την οποία συνέχισαν να έχουν υπό την κατοχή τους ακόμη και μετά το θάνατο του ειρημμένου Πασά, καταπιέζοντας και αδικώντας κατ' αυτό τον τρόπο τους αναφερόμενους ραγιάδες.

Μολαταύτα, την εποχή κατά την οποία ο αείμνηστος Μεχμέτ Ρεσίτ Πασά ήταν νομάρχης Ρωμυλίας και των τριών Διοικήσεων, εκδόθηκε μπουγιουρουλντού⁹ από μέρους του αναφερόμενου μουσίρη¹⁰ για να εκδικαστεί η υπόθεση τοπικά στον καζά Κολόνια.

Έτσι, το μήνα Τζεμάζιου-λ-εββέλ του έτους χίλια διακόσια σαράντα επτά¹¹ έγινε η δίκη, στα πλαίσια του ιερού νόμου, των αναφερόμενων ραγιάδων και του ειρημμένου Σαλίχ Βέη, οπότε επειδή οι [ραγιάδες κάτοικοι] απέδειξαν ενώπιον του Σαλίχ Βέη ότι ο τελευταίος κατέλαβε με βία και με αυθαίρετο τρόπο την υπόψη βοσκή, παρουσιάζοντας ως μάρτυρες αξιόπιστους μουσουλμάνους από τον αναφερόμενο καζά, αποφασίστηκε να δοθεί η υπόψη βοσκή στους ειρημμένους ραγιάδες.

Και ενώ από μέρους του ιεροδικείου έγινε η απαραίτητη σύσταση προς τον αναφερόμενο Σαλίχ Βέη για να εγκαταλείψει τη βοσκή και να καταληφθεί όπως και προηγούμενα από τους ειρημμένους ραγιάδες, ο Σαλίχ Βέης πάλι κατέλαβε τη βοσκή με βία και με αυθαίρετο τρόπο, μετά την αποχώρηση του ειρημμένου μουσίρη από την αναφερόμενη επαρχία.

Τότε, ο πληρεξούσιος των ραγιάδων κίνησε αγωγή και δήλωσε εγγράφως, και μάλιστα τη γραπτή αυτή δήλωσή του επιβεβαίωσε με τίτλο ιδιοκτησίας εκδεδωμένο από τον Αλή Ιζζέτ Εφένδη ναϊπη¹², ζητώντας την απομάκρυνση του αναφερόμενου Σαλίχ Βέη από την υπόψη βοσκή. Κατά την ανάκριση ο ειρημμένος Σαλίχ Βέης αρνήθηκε τα πάντα, οπότε ο αναφερόμενος πληρεξούσιος απέδειξε τον ισχυρισμό του, παρουσιάζοντας αξιόπιστους μάρτυρες τον Αμπδούλ γιο του Ισμαήλ και τον Μενλά Αγούς γιο του Μουχτάρ μέλη [του Διοικητικού Συμβουλίου του καζά] και κατοίκους του χωριού Ουστσάκα¹³, καθώς επίσης και τον Ισμαήλ γιο του Τζαφέρ από το χωριό Τατς μπαλά [=Επάνω Τατς] και άλλα γνωστά άτομα.

Ο εναγόμενος Σαλίχ Βέης σε απάντησή του σχετικά με την υπόθεση είπε ότι κατά την αναφερόμενη χρονολογία, αλλά και τούτη τη φορά υπήρχε κοσμική εχθρότητα ανάμεσα στον ίδιο και στους μάρτυρες, οπότε αδιαφορώντας για τα λεγόμενά του θεωρήθηκε αποδεκτή η μαρτυρία των μαρτύρων και ως εκ τούτου δόθηκε άδεια στους αναφερόμενους κατοίκους να κατέχουν και να νέμονται την ειρημμένη βοσκή, όπως και προηγούμενα, και έγινε σύσταση από το

συμβούλιο στον εναγόμενο Σαλίχ Βέη για να εγκαταλείψει την αναφερόμενη βοσκή.

Προς τούτο η διαταγή και το πρόσταγμα είναι του έχοντος το δικαίωμα να διατάσσει.

3 Ρεμπτίου-λ-αχίρ 62¹⁴

Ευχέτης: Ο ιεροδικαστής

Θεράπων: Διευθυντής [του καζά] - Θεράπων: Ελμάς διευθυντής Κόνιτσας - Θεράπων: Αμπδούλ μέλος [του Διοικητικού Συμβουλίου του καζά] - Θεράπων: Σουλεϊμάν μέλος [του Διοικητικού Συμβουλίου του καζά] - Θεράπων: [Δυσανάγνωστο όνομα]

1. Μεταφράζω από το μεταγραμμένο κείμενο, γιατί στο έγγραφο δεν υπάρχει η σχετική φράση, ίσως η φωτοτυπία δεν είναι καλή.
2. Κάθε λέξη ή φράση μέσα σε αγκύλη είναι προσθήκη του μεταφραστή.
3. 19 Φεβρουαρίου 1846, Παρασκευή.
4. Βεζύρης, δηλ. λειτουργός του κράτους ο οποίος έχει τον ανώτατο πολιτικό βαθμό.
5. Υποδιοίκηση, δηλ. διοικητική περιφέρεια υποδιοικητού (Καμακάμη).
6. Διαβάζεται και Γιανγιεβή.
7. Διαβάζεται Βερμπαγιάτη.
8. Ή Χουνάς (Σ.Σ. Βούρμπιανη - Χιονιάδες).
9. Διάταγμα, δηλ. έγγραφο εκδιδόμενο από τον Μ. Βεζύρη ή Υπουργό ή Νομάρχη και περιέχον διαταγή.
10. Στρατάρχης.
11. Οκτώβριος 1831.
12. Τοποτηρητής, ιεροδικαστής, κοινώς Ναϊπης.
13. Ή Χοσσοάκα.
14. 2 Απριλίου 1845.

Άλλα στοιχεία για τον Σιλιχτάρη

- **Σηληκτάρ Ηλιάζι Μπόντας**, οπλαρχηγός του Αλή (Πασιά) αυτομολήσας μετά του Ταχήρ Άμπαζη και Άγου Μουχουρτάρη προς τα Σουλτανικά στρατεύματα, κατά την πολιορκίαν. (Αραβαντινός 6, 317)

- **Σηλικτάρης** = (Σελάχ-ντάρ) = σπαθοφόρος, υπασπιστής.

- **Σιλιχτάρ Μπότα**. Αλβανός στρατηγός στην υπηρεσία του Αλή Πασιά των Ιωαννίνων, διακρινόμενος διά την αγριότητά του. Ο Αλής του ανέθεσε πάρα πολλές εκστρατείας στην Αλβανία και Ήπειρο, ιδίως δε κατά του Σουλίου το 1800-1803. Κατά την πολιορκία του Αλή, αυτός έδωσε το σύνθημα της αυτομολίας προς το Σουλτανικό στρατόπεδο. Κατόπιν χρησιμοποιήθηκε υπό του Κιουταχή στον πόλεμο εναντίον των Ελλήνων. Απέθανε σε βαθύ γήρας. (Λεξικό Ελευθερουδάκη).

- Δημοτικό Τραγούδι: (Ν. Πολίτης. Εκδ. Βίπερ)
«Τρία πουλάκια φαίνονται ποκάτω από το Σούλι
τόνα του Μουχτάρ Πασά, τ' άλλο του Σελιχτάρη,
το τρίτο το καλύτερο είναι του Μητσομπόνου»

Ο Σι(ε)λιχτάρ Πόπτας είναι εκείνος που μαζί με τον γιο τού Αλή Πασιά Μουχτάρ Πασά και τον Μητσομπόνο, που ήταν Αλβανός οπλαρχηγός του, εξεστράτευσαν κατά του Σουλίου στις 20 Ιουνίου του 1792 με 12 χιλιάδες πεζούς και ιππείς και συνετρίβησαν.

- Ο Σιλιχτάρης με 150 Λιάπηδες είχε κάνει επιδρομή και λεηλάτησε το σπίτι τού Κώστα Γραμματικού στη Βούρμπιανη που είχε συγκεντρώσει Ευαγγέλια, Σταυρούς, χρυσαφικά και πολλά τιμαλφή που αποτελούσαν ένα θησαυρό. Ο Κώστας είναι ο περίφημος, γνωστός Γραμματικός και διαχειριστής των οικονομικών του Αλή Πασιά. Γνωστή είναι και η «Βρύση του Γραμματικού» στο Μεγαλάκο.

- Στο Πιστοποιητικό για το βουνό του χωριού Λεσκάτς, το Βαρτσιομπάν ονομάζει τον Σιλιχτάρη (απ' το χωριό Πόντα) Σαλίχ Βέη (μπέη).

Η επιστολή για τη μετάφραση του πρωτότυπου

Θεσ/νίκη 12/2/92

Πάτερ Τιμόθεε,

Εύχομαι να είστε καλά. Σας στέλνω τη μετάφραση του οθωμανικού εγγράφου. Η μεταγραφή αυτού στην νέα τουρκική, που μου είχατε στείλει πρώτα, περιέχει πάρα πολλές ανακρίβειες και παραλείψεις, γι' αυτό διάβασα και μετέφρασα το πρωτότυπο (αραβικό). Κατά τη μετάφραση αμφιβολίες έχω ως προς την ανάγνωση των ονομάτων των χωριών, προσθέτοντας όμως τις πιθανές αναγνώσεις νομίζω ότι θα βοηθηθείτε να επισημάνετε τις πραγματικές ονομασίες τους. (Εννοεί τα χωριά Βούρμπιανη, Άρζα, Γκρεμέγκι, Χιονιάδες, που το έγγραφο τα ονομάζει Βερμπεγιάνη, Ερζά, Γκαρμέκ, Χονάτ ή Χουνάς).

Εύχομαι κάθε καλό. Διατελώ με σεβασμό

Ερευνητής του ΙΜΧΑ Αναστάσιος Ιορδάνογλου

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιας

Μετάφραση του επισήμου Γραφείου της Κωνσταντινούπολης

DEGER SENEDİ YAZILMAK İÇİN YA PRAKTIR

Kıymeti 3 kumuştur

İŞBU MAZBATA TŪTANAK MALİ SENETTİR.

SURET-İ MAZBATA

Maruz kullarıdırki (arz veya sunarızka)

Asağıdaki husuları mahallinde marifet şeri'le (şeriat anlayışıyla) meclisce fasıl ve rivayet olunması bize şerefle çıkan padişah emri ve yazılı emirlerine imtisalan (uyarak) Rumili eyaletinde kaiâ (bulunan) Kuluniye veya koloniyye kazasına tabi Lüşkaç veya Lisükaç karyesi (köyü) hudutları dahilinde vaki varı Çoban demekle anılan ve bad ile söylenen mahalle varılıp meclis akd şer' nebevi (peygamber şeriatı çerçevesinde) müzakere olundukta adı geçen karyenin saygılı ehalinin vekili şeriat üzere tescil edilmiş vekili olan Yanivi Salih, (ibni) Ömeroğlu Süleyman adındaki kimse akdedilen söz konusu mecliste Konice veya Kunice kazasına bağlı Pude karyesi sakinlerinden Bey ibni Muhtar Bey Taku nam (adında) kimsenin huzurunda üzerine vekaletle dava ve takriri kelâm (karar verme) edip bir tarafı Konice kazasına devir beyanı ve Prusuyani karyeleri sınırı ... mahdud (sınırlı) diğer tarafı Permedi kazası İrza veya Erza ve Gurmik veya Girmik karyeleri ve taraf salisi (üçüncü taraf) Koloniye kazası Honat karyesi ve dördüncü taraf yine kaza adı geçen Lüşkaç veya Lüşkaç karyeleri sınırlarıyla mahdud (sınırlanmış) ve ayrılmış mümtaz olup işbu müşahede olunan mahel (yer) yukarıda adı geçen Lüşkaç ehalisi geçmiş zamandan beri mahsus ve müstakil mer'aları olup başka taraftan müdahale olunmak icab etmez iken haksız yere dava eden

iddia eden adı geçen Salih Bey ve Pederi Muhtar Bey Taku müte-
gallibeden bulunmuş olmalarıyle (nufuz veya her hangi bir şekil-
de gasb etmek) bundan 60 (altmış) senedenberi sözkonusu mer'ayı
tagallüben ve fuzulen tasallut edip zapt etmişler ise de bir
kaç sene müzevirinde (sahtecilikle elinde bulundurmak) Tepedelen-
li merhum Ali Paşanın hengamlarında merkumuna (adı geçen kimse-
lerin) kifayet ettirilip müvekkillerim saygılı ehali tarafla-
nından K kema fi-ssabik (eskisi gibi) birkaç yıl zapt olunmuş
ve sonra adı geçen Salih Bey ile adı geçen pederi Paşa -yi Müşa-
run ileyhe (Çok şerefle paşa) hizmetkâr olup istinad-ı tamme (gü-
venecek veya dayanacak kimsi) leri olmak cihetiyle adı geçen mer'a
yine tagallüben ve fuzulen (haksız yere, sahtelikle) zapt ve müşa-
run ileyh paşanın vefatından sonra dahi tagallüplerinden doğan
sebep (fuzuli zapt) zapt ve rapr eylemişler ve bu vecihle sayın
halka gadir ve tasallüt etmişler iken sabıktan önceki-sadri e sbak-
merhum Mehmet Resit Paşa hazretlerinin Rumeli vilayetlerind e
3. valiliği zamanında (hengamlarında) sayın halka zulüm etmiş
ve olvecihle sözkonusu husus mahalli olan Kolonya Kazasında
şer'an fasıl ve olunmak babında müşir müşarun ileyh hazretleri
tarafından buyuruldu K sadır olmuş olmakla (çıkmiş olmakla)
halkın haksız yere iddia eden adı geçen Salih Bey ile sene 1274
Cemaziyelüla tarihlerinde şer'an dava açma ve muhakeme olun-
olduklarında merkum (adıgeçen) Salih Bey anımsandı K üzere
sözkonusu mer'a tagallüben ve fuzulen zapt eylemiş olduğunu

./..

kaza'i mezburde (sözkonusu kaza) mevcut ve vesikalanmış söz ehli selamından tevatüren (ağızdan ağıza intikal etmesi) cem'i kesir ile (çok toplama ile) tagallüben ve fuzulen zapt olunmuş olduklarını müddai aleyh (haksız iddia eden) merkum Salih Bey müvacehesinde (huzufunda ispat etmiş olduklarından sözkonusu mer'a sayın halka hükm olunmuş ve olvecihle keff edilmek (çekmek) veya (vazgeçmek) için merkum Salih beye şeriat tenbihi yapılmış ve saygılı ~~Ma/IX~~ halk taraflarından kema fissabık (eskiden olduğu gibi) zapt olunmak için mü sir müşarun ileyhin yalan merkumeden infisalinden sonra (ayrılma, yerini bırakıp gi meden sonra) yine merkum Salih Bey tagallüben ve fuzulen zapt edip dava ve takrir edip takririni tasdik edilmiş anılan tarihte Kolonya kazasında şeriat naibi (Şeriat yargıcının yerini tutan) Ali İzzet Efendinin bir kıta hucceti (Şeriat mahkemesinde verilen bir hak ispat eden resmi belge) ibraz ederek sözkonusu mer'a merkum Salih Bey keffedilmesini (çekmesini veya vazgeçmesi) vekaletle matlup (istenildikte) eyledikte istin-tak (sorguya çekilmek) müddai aleyh (haksız iddia etmek) merkum Salih Bey bikküliyye (tamamiyle) inkâr etmekle vekil merkum vech muharrer üzere (yazıldı üzere) haksız yere davasını tezkiye (temize çıkarma, ayıptan temizlenme) şahadetleri makbul olan sözkonusu kazasına tabi Suska veya Suçka, başka şekildedeki okunmuş) sakinlerinden üyelerinden Abdul İsmailoğlu ve molla Agus Muhtaroğlu ve Hac veya Tac bala karyesinden İsmail Cafer ve sair namuslu kimseler

ile muvacehesinde ispat edip tadile ve tezkiyeye (temize çıkarmaya veva aklandırmaya) ettikten sonra müddai aleyh (haksız iddia eden) Salih Bey cevabında söz konusu dava için anılan tarihte bu defa dahi şahadet eden kimselerle adavavet (düşmanlık) dünya va rdır şahadetlerini tutmak cevab etmeleriyle mezbur şahitlerin tadil ve tezkiye ve kabul olduktan sonra müddai aleyh merkurum mücerred adavet dünya vardır demekle merkurumun kelamına bakmayup mezbur şahitlerin şahadetleriyle tadil ve tezkiye şahadetleri makbul olmağın mücibince (uyarınca) söz konusu mer'a karya anılan karya mer'ası merkurum ehalileri kema fissabık (eskiden olduğu gibi) sept ve tasaruflarına (kullanılmasına veya sahip olmasına) izin verilmekle müddai aleyh merkurum Salih beye sözkonusu mer'a dan elini çekmeye meclisce tenbih şer'i olunduğında onunun ilmü iray-i destürane (izin verilmesi emri) buyurulduktaki icabında ve her halde emrü ferman hazretlerininindir.

Bey	Bey	Bey	Bey	Bey
Vekil	Uye Süleyman	Konice müdürü	Naib -i	Kaza müdürü
Abdul			Şeriat	

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Ο επί δεκαετίαν Μουχτάρης του Λισκατσίου (1777-1887) Κωστα-
ντῆς Χρήστου. Η απεικόνιση φιλοτεχνήθηκε πολύ μετά το θάνατό
του στην τρίτη ηλικία.

ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ ΣΟΥΡΛΑ, Παιδαγωγού

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΝΘΕΟΝ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΜΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ ΧΡΗΣΤΟΥ*

(Ένας Άρχοντας μαχητής - Ένας παλαίμαχος ηρώς
της αρετής και της δικαιοσύνης)

I

Σε ολόκληρο την Ήπειρο, η Αλβανοκρατία και η Τουρκοκρατία αποτελούσαν από τα μέσα του 18ου αιώνα το δίπτυχον της ιδιορρυθμού διοικήσεως, όλων των Ηπειρωτικών περιοχών που συνώρευαν με την Αλβανία.

Η κυριαρχία των Αλβανών Μπέηδων και Αγάδων στην Επαρχία Κονίτσης εδημιούργησε μια *ιδιόρρυθμη συγκυριαρχία Αλβανών Μπέηδων* από το ένα μέρος και των Τούρκων κατακτητών από το άλλο.

Τα Οθωμανικά στρατεύματα δεν κατώρθωναν να διεισδύσουν, παρά με επιφύλαξη και υποψία στις περιοχές εκείνες της Ηπείρου που διατελούσαν υπό την κυριαρχία των Αλβανών Μπέηδων και Αγάδων.

Έτσι προ του 1850 η Τουρκική κυριαρχία στην Επαρχία Κονίτσης ήτανε σκιώδης, διατελούσε δε το Ακριτικόν και θρυλικόν αυτό τμήμα της Ηπείρου από το ένα μέρος *υπό την τυραννίαν των Αλβανών Μπέηδων και Αγάδων της Κολώνιας και του Λεσκοβικίου*, οι οποίοι επεδίδοντο σε συνεχείς λεηλασίες και λαφυραγωγίες των διαφόρων χωριών της Επαρχίας, συνεπλήρωναν δε την εικόνα της στυγνής δουλείας από το άλλο μέρος *αι επιδρομές των Καραμουρατάδων*.

Και ετόλμησε μεν στα 1830 ο Μεχμέτ-Ρεσήτ- Πασάς - που επιτλοφορείτο ως Ρούμελη-Βαλεσή να διακηρύξη ότι απήλλαξε τα χωριά της Επαρχίας από τους Μπέηδες και τους Αγάδες της Αρβανιτιάς αλ-

λά τα φερμάνια τα Βασιλικά και τες προσταγές του Ρούμελη-Βαλεσή, οι Αρβανίτες τες έγγραφαν στα παληά τους τα δεφτέρια, γιατί είχανε ως αποκλειστικό προνόμιο και ως μοναδικό προορισμό την λαφυραγωγία - το γνωστό δηλαδή Αρβανίτικο πλιάτσικο.

Όποιος συνεπώς κατώρθωνε να διαπλέη με την Αργώ του τες Συμπλεγάδες εκείνες πέτρες της Αλβανικής Σκύλας και της Τουρκικής Χαρύβδεως, ήτανε ένας ήρωας αληθινός.

Επιφανείς άνδρες της Επαρχίας Κονίτσης συνειργάστηκαν για να αποτρέψουν πολλούς χαλασμούς και να προλάβουν πολλές ερημώσεις γύρω από την διπλήν εκείνην μορφήν της σκλαβιάς, γι' αυτό και κατέχουν πρωτεύουσαν θέσιν εις το Πάνθεον της Ηπειρωτικής Ιστορίας, ως συνδέσαντες τη δράση τους την ιστορική με την εξυτηρέτηση της Επαρχίας και των χωριών των.

Μεταξύ των Μορφών των παληών εκείνων Παπουδών και Αρχόντων των διαφόρων χωριών του Βιλαετίου Κονίτσης -αυτόν τον τίτλο έφερε τότε η Επαρχία- καταλέγεται και ο Κωσταντής Χρήστου από το Λισκάτσι.

Είναι ο Γενάρχης του ριζικού των Χρησταίων.

Είναι ο θρυλικός εκείνος αγωνιστής γύρω από την απελευθέρωση του χωριού του από τες αρπακτικές διαθέσεις του περίφημου Τουρκαλβανού, του Σιλιχτάρ-Πόντα.

Είναι εκείνος ο παληός Αγωνιστής που κατώρθωσε να αποσπάση από τον Σουλτάνον Μουράτ εντολήν, ώστε η υπόθεσις της διαφοράς Λισκατσίου και Σιλιχτάρη σχετικα με το θρυλικό βουνό το Βαρ-Τζομπάν- να εκδικασθή επισημια από μικτόν δικαστάριον με Τούρκους δικαστάς από την Καστοριά την Ερσέκα και το Βιλαέτι Κονίτσης.

Κωσταντής Χρήστου...

Είναι ο παληός εκείνος Αρχοντας του Λισκατσίου, όστις εταπεινώσε τον τρομερόν, τον πολυμήχανον και πλέον ή επικίνδυνον Τουρκαλβανόν -τον Σιλιχτάρην που ήτανε υπασπιστής και το τσιράκι του Αλή Πασά- και ο οποίος κατά την πολιορκίαν των Γιαννίνων εδραπέτευσε προς τον Χουρσίτ Πασάν, για να καταχρασθή τα χρήματα που είχε δώσει ο Αλή-Πασάς να μοιράση στους Σουλιώτες ως μισθόν ενός έτους, δηλ. 1.200.000 γρόσια της εποχής εκείνης.

Είναι εκείνος που αντέκρουσε τον τρομερόν εκείνον Φεουδάρχη -τον Σιλιχτάρην- διά της αγορεύσεως του Τούρκου δικαστού Κιαζήμ-

Κωσταντής Χρήστου

Ιδιόχειρος υπογραφή

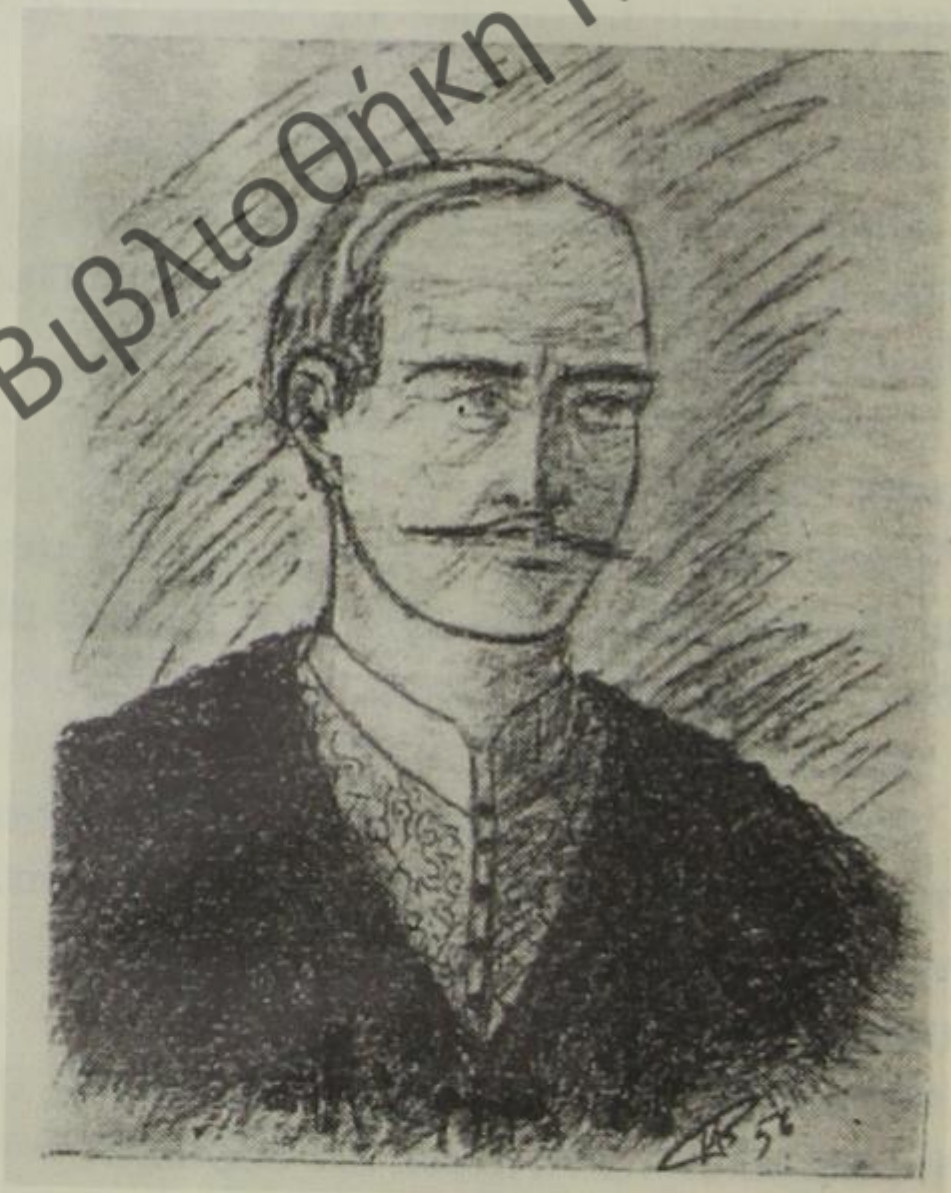
Μπέη, όταν εξεδικάζετο επιτοπίως η τύχη του περίφημου για τα βοσκοτόπια και τες βρύσες του βουνού με το υψόμετρο των 1675 μέτρων του, του βουνού που έφερε το όνομα *Βαρ Τζομπάν*.

Κωσταντής Χρήστου. - Είναι ο παλαίμαχος Εκείνος ήρωας της αρετής και της δικαιοσύνης τον οποίον, ο φοβερός Τουρκαλβανός Φεουδάρχης Σιλιχτάρης, μέσα στο μίσος και στην παραζάλη του, γιατί έχασε την δίκη αν και είχε προσαγάγει 200 Τουρκαλβανούς ψευδομαρτυρες - τον απεκάλεσε ως "*Παληογκιαούρη Κωνσταντή*".

Ακριβώς όμως αυτοί οι παλαιοί τύποι των Γερόντων της Επαρχίας - οι δεμένοι σφιχτά με τον τόπον - αυτοί είναι που περιέσωσαν με τους αγώνες των την Επαρχίαν από τους όνυχας της αλβανικής Σκύλας. Αυτοί είναι εκείνοι που με τη βαθειά θρησκευτικότητα τους, με την τιμιότητά τους, με τον υψηλόν πατριωτισμόν τους, με τη στοχαστική τους φρόνηση και με τους αγώνες των τους πατριωτικούς, εξησφάλισαν την τιμητικήν εκείνην θέσιν που ανήκει σε πρωτοπόρους υψηλών ιδεών και πραγματικών εθνικών υπηρεσιών.

Και μεταξύ αυτών εξέχουσαν θέσιν κατέχει και ο Κωσταντής Χρήστου ο παλιός εκείνος Άρχοντας του Λισκατσίου που θυμίζει πρότυπα ανδρών της Ομηρικής εποχής και ο οποίος εκληροδότησε με τους αγώνες του κατά των Αλβανών Μπέηδων και Αγάδων παραδόσιν πολεμικήν, πατριωτικήν και εθνικήν και εις όλους τους απογόνους της Γενιάς του, και έτσι με τέτοιους αγώνες ομορφαίνει το ηθικό επίπεδο μιας εποχής γεμάτης από μπόρες και χαλασμούς, έτσι με τέτοιους αγώνες πλημμυρίζει από θάρρος

και συνείδησι πατριωτικήν, εθνικήν ηρωϊκήν μια εποχή στυγνής δουλείας έτσι με τέτοιους αγώνες οπλίζεται και η νεωτέρα γενεά με αίσθημα θαυμασμού και υπερηφάνειας, για τους παληούς προγόνους της.

Ο Κωσταντής Χρήστου

II

Στην εξέλιξη την ιστορική ενός ριζικού - από τα παλιά εκείνα Ηπειρωτικά Αρχοντικά - βρίσκουμε πολλές φορές στοιχεία που πλήττουν όλες τις χορδές του συναισθήματος.

Η οικία του Κωσταντή Χρήστου

Και στην προκειμένη επίσης περίπτωση - και πριν ή δούμε πώς η λαϊκή Μούσα εθρήνησε τον θάνατον του Κωσταντή Χρήστου - του αγωνιστού αυτού της αρετής και της δικαιοσύνης - ας δούμε προς στιγμήν και μέσα στα επιτρεπτά όρια μιας ραδιοφωνικής ομιλίας - κάποια πένθιμη υπόκρουση και σαν κάποιο πένθιμο εμβατήριον - αλλά και τι δεν είναι πένθιμο μέσα στην Ηπειρωτική μας Ιστορία!! - σαν κάποιο πένθιμο επαναλαμβανόμενον εμβατήριον - που πήρε την μορφήν δημοτικού τραγουδιού - καλύτερα ας πούμε μοιρολογιού, εις το οποίον φέρεται η γυναίκα του Κωσταντή να θρηνή τον γιό της τον Νικολάκη που ενώ τον ετοίμαζε για γαμπρό, πνίχτηκε κατά την επιστροφή του από τα Γιάννενα - στο ιστορικό ποτάμι της Επαρχίας Κονίτσης - τον Σαραντάπορο.

Η γυναίκα του Κωσταντή προεξάρχει του θρήνου και κατά την παράδοσιν κατέβαινε πολλές φορές κοντά στο γεφύρι από το ποτάμι του χωριού, έπλεκε στεφάνια από λουλούδια και μοιρολογώντας τα έριχνε στην ποταμιά, μαζί με μήλα και άλλα συμβολικά δώρα που συνηθίζανε να στέλνουνε στους νεκρούς - επιβίωση όλα αυτά τα έθιμα της αρχαίας Παγανιστικής παραδόσεως.

Αυτή λοιπόν η Ηπειρώτισσα γρηά του Λισκατσίου - η Κωνσταντίγνα - θυμίζει με το υπερόχου δραματικότητος μοιρολόγι της, ηρωίδες της αρχαίας Ελληνικής τραγωδίας, θυμίζει την Μορφήν της Εκάβης που θρηνεί την κόρη της την Πολυξένην στο ομώνυμον δράμα του μεγάλου εκείνου τραγικού της αρχαιότητος - την Εκάβην.

Άλλ' ας την ακούσουμε τώρα με το μοιρολόγι της αυτό για το πνιγμένο παιδί της, τον Νικολάκη, που ετοιμαζότανε γαμπρός και ήτανε και Γραμματικός του Κωσταντή στις δουλειές του.

«Δεν στόειπα Νικολάκη μου και συ Γραμματικέ μου
Στην ποταμιά μην κατεβής και μέσα μην περάσης
Τι το ποτάμι είναι θολό, πολύ αγριεμένο.
Να περιμένεις να σταθή η καταχινιά η μεγάλη...
Και συ βαρείς τες μούλες σου με ψώνια φορτωμένες
Κι οι μούλες κοντοστάθηκαν σε τήραξαν στα μάτια.
- Εμπρός, εμπρός βρε μούλες μου να πάμε στο χωριό μας
Την Κυριακήν έχω χαρά, στεφάνια να του βάλω...
Δεν σε θαρρούσα ποταμιά νερό να κατεβάσης
Και τώρα πώς κατέβασες, κατεβασιά μεγάλη;
Σέρνεις λιθάρια ριζωτά, δένδρα ξερριζωμένα
Σέρνεις και μια γλυκομηλιά στα μήλα φορτωμένη
Σέρνεις τον Νικολάκη μου μέσα μέσ' τα κλωνάρια.
Ανάθεμά σε ποταμιά, και συ βρε παληό-Ντέρτη»

Μέσα στην αφθάστου καλλιτεχνικής προοπτικής παραπάνω θρηνωδίαν της Κωσταντίγεννας επρόβαλε κατά την παράδοσιν και ο Κωσταντής από το παραθύρι του Αρχοντικού του «είδε τες μούλες μοναχές χωρίς τον Νικολάκη του» εδοκίμασε κι αυτός με τη σειρά του τον πατρικό του σπαραγμό για το χάσιμο του γιου του, αλλ' ο ήρωας των ωραίων αυτών αγώνων κατά της Αλβανοκρατίας είχε πια γηράσει και με τους αγώνας του τους πατριωτικούς είχαν εισέλθει εις την ατμόσφαιραν του θρύλου.

Και η Δημοτική Μούσα τον εθρήνησε επαξίως όταν υπέργηρος πια ο Γενάρχης αυτός του ριζικού των Χρησταίων απέθανε στα 1887 προικισμένος με χαρίσματα που μονάχα φύσεις προσκολλημένες στου στενού εδαφικού πολιτισμού την ατμόσφαιρα, προορίζονται κατά ανεξερευνήτους της Θείας Προνοίας βουλάς να εξασφαλίσουν κάποιαν περίοδον πατριωτικής αίγλης και ακτινοβολίας.

III

Ετελειώσαμε...

Η Μορφή του Κωσταντή Χρήστου - επέζησε και επιζεί στη μνήμη των μεταγενεστέρων ολοκλήρου της Επαρχίας, σαν μια Μορφή Βιβλική.

Και η Μούσα η δημοτική σε κάποιο επίσης πολύ παλιό δημοτικό τραγούδι της Επαρχίας, απηθανάτισε την επιθανάτιο στιγμή του:

Ας το ακούσουμε:

Πικρά το λένε τα πουλιά, πικρά τα χελιδόνια
πικρά το λέει μια πέρδικα, πικρά φαρμακωμένα
Στο Βαρ-Τζομπάνη - στις κορφές, πούν' τα πολλά τα χιόνια.
Χιόνια μου να μη λυώσετε όσο ν' αρθούν και τ' άλλα
Τι είν' άρρωστος ο Κωσταντής, βαρειά για να πεθάνει.

Στα στενά όρια της παρούσης ραδιοφωνικής ομιλίας μας, δεν μπορούμε ούτε τον ωραίο θρύλον για το περιμάχητο βουνό «το Βαρ-τζομπάνι» να παραθέσουμε ούτε να μνημονεύσουμε τους αγώνες των απογόνων του αδελφού του τού Θεοδόση -ή Καπετάν Γιώτη- του ξακουστού κλέφτη του Σμόλιγκα που με τα 300 παλληκάρια του πολέμουσε μαζί με τον Καπετάν Ζιάκα στην περιοχή των Γρεβενών.

Ο επιζών δισέγγονος του Κωσταντή Χρήστου από την Γενιά των Χρησταίων, εκείνος που προσήλθε πολλές φορές ευλαβικός προσκυνητής του τάφου των Παπούδων του, ο λίαν ευφήμως δρων εις την πόλιν της Παλλάδος, ο Ακτινολογος Ιατρός Βασίλειος Χρήστου, είναι ο πιο ενδεδειγμένος να ολοκληρώση στο μέλλον διά συμπληρωματικής ομιλίας την δράσιν την ιστορικήν και πατριωτικήν της Γενιάς του.

Ο δε συντάκτης της παρούσης ραδιοφωνικής ομιλίας δεν έκαμε τίποτε άλλο, αλλ' απλώς εξετέλεσε ένα καθήκον ιερόν προς την μνήμην την αγέραστη ενός ενδόξου τέκνου της Επαρχίας Κονίτισης, του Κωσταντή Χρήστου - μιας Μορφής που ανήκει στο Πάνθεον της Ηπειρωτικής μας Ιστορίας.

* Μετεδόθη από τον Ραδιοφωνικόν Σταθμόν Αθηνών την 10η Μαΐου 1956

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ, ιατρού

Ο Κωσταντής Χρήστου και οι αγώνες του

Ο προπάππος μας ο Κωσταντής Χρήστου [άρχων τότε στο χωριό, στα ιδρύματα, στο εμπόριον] πολέμησε στο βουνό του Λεσκατσιού με το Σιλιχτάρι Πόδες-μπέην του Λεσκοβικίου, Τουρκαλβανόν και υπασπιστήν του Αλή Πασά των Ιωαννίνων - για να μην το κάμη τσιφλίκι του· δικάστηκε κατόπιν επί τόπου (στο Βουνό), ως Πρόεδρος (Μουχτάρης τότε) και μόνος εκπρόσωπος της Κοινότητος Λεσκατσιού, από Δικαστάς τριών Δικαστηρίων: Καστορίας, Ερσέκας και Κονίτσης -έτσι είχε διατάξει ο Σουλτάνος από την Πόλη- με Πρόεδρον τον Κιαζήμπεην της Καστορίας, έχων 3 μόνον μάρτυρας ο Κωσταντής, ενώ ο Σιλιχτάρης είχε 300, και κέρδισε τη δίκη του βουνού, χάρις εις την μεγάλην του ψυχήν και θέλησιν [επίσημα έγγραφα εις Βασ. Γιαννούλην].

Έκτοτε καταδιωχθείς συστηματικώς εκινδύνευσε να φονευθή -όπως και πριν- από τον άρπαγα αυτόν Μπέην. Πολλάκις είχε στείλει τα παλληκάρια του, τους Αρβανίτες, να τον σκοτώσουν στο χωριό, στο μύλο, στα ταξείδια του. Μια φορά μάλιστα κατεδιώχθη πυροβολούμενος από το βουνό της Μπάτρας μέχρι του χωρίου Μπουρντάνι, της Ερσέκας, και ενώ οι σφαίρες διέτρησαν τα ρούχα του αυτός έμεινε ανέπαφος -ως έλεγεν ο ίδιος- «σωθείς από το Θεό και τες καλωσύνες του».

Τους μέχρι αυτοθυσίας αυτούς αγώνας του Κωσταντή Χρήστου, διά την αλήθειαν και το δίκαιον, δείχνουν και τα κάτωθι επιγραμματικά λόγια του, τα οποία μας άφησεν ως ιεράν παρακαταθήκην στο χωριό, όπως τα διετήρησε εγγράφως, ένας από τους πολλούς εγγονούς του, ο Κ/νος Γ. Χρήστου: «Παρακαλώ τον Θεόν να μην με σκοτώση πριν πάρω το βουνό· αυτό φοβούμαι· αλλ' άμα τελειώση αυτή

η υπόθεσις και πάρωμε τα χαρτιά χαλάλι να του γίνη του Σουλιχτάρ·
ας με σκοτώση ύστερα!».

Τα υπέροχα αυτά λόγια του Κωσταντή, που ανέφερε με ιεράν κα-
τάνυξιν στους οικείους του, στο μεσοχώρι, στο χαγιάτι της Εκκλησίας
-σαν προσευχή- είχαν μεγάλην απήχησιν και αξίαν, εδώ και 100 χρό-
νια περίπου, για το χωριό και τους φοβισμένους από τον κατακτητή
χωριανούς του, τόσην μάλιστα όσην αξίαν είχε η γενναιοφροσύνη
της ψυχής του και η ανωτερότης του χαρακτήρος του διά την ηθικήν
και το δίκαιον.

Σημειωτέον εδώ ότι ο Κωσταντής Χρήστου εχρημάτισεν επί δεκαε-
τίαν Μουχτάρης [Πρόεδρος του Χωριού], όσον διήρκησαν και οι αγώ-
νες του για το βουνό επί πολλά έτη προΐστατο στες εκκλησιές (επί-
τροπος και ψάλτης) στο σχολείο, στα γράμματα, διδάξας και ο ίδιος
με την οκτώηχον και στην άμμον γραφήν, ανάγνωσιν και ηθικήν, στο
Αμιλικό στο μύλο, στο ύπαιθρον. Επαγγελματικώς ησχολείτο με το ε-
μπόριον και τα κτήματά του. Απεβίωσε τω 1887, εις ηλικίαν 110 ε-
τών. Αφήκε τεσσάρους υιούς: Τον Αδάμ, το Γιώργη, τον Αποστόλη
και τον Αλεξάκη, εξ εγγονούς, πολλούς δισεγγονούς και τρισεγγόνους.
[Ιστορικά στοιχεία και από Νικ. Αλ. Χρήστου ή Χρηστόπουλον κ.λ.].

Ξαναζωντάνεμα ενός θρύλου

ΕΚΕΙ ΣΤΟ ΒΑΡΤΖΙΟΜΠΑΝΙ ΣΚΟΤΩΣΑΝ ΤΟ ΠΑΛΙΚΑΡΙ

Στη ράχη του Βαρτζιομπανιού εξετυλίχθηκε προ 160 ετών μια
συγκινητική τραγωδία που την διηγόταν ο Σωτήρης Τάνες από την
Άρζα. Στον καιρό του Σιλιχτάρη Πόντα, το 1820 περίπου, ένα όμορ-
φο βλαχόπουλο, είκοσι ετών, βοσκούσε τα πρόβατα ως παραγιός
κάποιου μπέη από το χωριό Πόδα. Ο μπέης είχε μια μοναχοκόρη πα-
νέμορφη, της ίδιας ηλικίας με το βλαχόπουλο, το οποίο ένα ανοιξιάτι-
κο πρωινό αντικρύζοντάς την κάρφωσε τα μάτια του στο πρόσωπό
της και τη ζωγράφισε ανεξίτηλα στα φύλλα της καρδιάς του. Είδε
στην όψη της την Άνοιξη, όπως λέγει ο Σαίξπηρ στο Ρωμαίο και την
Ιουλιέτα του. Πάνω στον ανθό της ηλικίας του ένωσε το πρώτο
σκίρτημα της αγάπης προς την ηλιογέννητη αρχοντοπούλα, η οποία
δεν άργησε κι αυτή να νιώθει έντονους τους κραδασμούς της καρδιάς
της στη θέα του προσώπου του και να ανταποκριθεί με τα ίδια αγνά

αισθήματα. Έτσι νιώθανε πως ήτανε πολύτιμος ο ένας για τον άλλο. Τώρα τις χειμωνιάτικες μέρες της καρδιάς του φτωχού μας ωραίου τσοπανόπουλου το δικό της ηλιόφωτο χαμογελούσε με την ελπίδα πως γρήγορα τα ανθισμένα ανοιξιάτικα λουλούδια θα φέρνανε τους γλυκείς καρπούς, στο πλήρωμα του χρόνου. Ορκίστηκαν πως μόνο ο θάνατος θα σταθεί ικανός να τους χωρίσει από το δεσμό αυτό. Όμως ο σκληρός πατέρας της νέας πληροφορηθείς το ειδύλλιο αυτό ξαφνιασθηκε και αντέδρασε πεισματωδώς. Με κανένα τρόπο δεν δεχόταν να κάνει γαμπρό τον παραγιό του που του βοσκούσε τα πρόβατα. Και τον έδιωξε. Τότε το αγόρι προσελήφθη τσοπάνης σε άλλο Μπέη από το Σάλεσι. Ο αποχωρισμός τους όμως αυτός δεν στάθηκε ικανός να σβήσει το φλογερό αίσθημα της αγάπης των νέων. Το τσοπανόπουλο πέρασε μερόνυχτα δακρύων, χωρίς να δει την αγαπημένη του, κι έβρισκε παρηγοριά στα νομπέτια της φλογέρας του. Τραγουδούσε τις χαρές και τις πίκρες της ζωής. Έγιωθε για πρώτη φορά τη γλυκιά πίκρα του χωρισμού και αναπολούσε τη στιγμή που ξύπνησε την αγάπη του με το πρώτο βλέμμα του. Πώς να την αφήσω, θα έλεγε, αφού η καρδιά μου σ' αυτήν με κρατάει; Αλλά κι εκείνη μαραζωμένη ζούσε με τα ίδια αισθήματα. Ανήσυχη κοιτούσε από τα καφάσια των παραθυριών του σπαραγιού της τη ράχη του Βαρτζιομπανιού μην τυχόν και κατηφόριζε ο ποθητός της καρδιάς της. Και να, το βλαχόπουλο μετά από μέρες αγωνίας και δακρύων βρέθηκε στην εξώπορτα της πολυαγαπημένης του. Η αγάπη του 'δωσε φτερά κι έφτασε στο σαρφάι της. Τότε έβγαλε τη φλογέρα του κι άρχισε τα παραπονιάρικα νομπέτια του που μόλις τ' άκουσε εκείνη τρέχοντας θα είπτε τα λόγια της βιβλικής Σουναμίτιδος:

- Η φωνή του αγαπητού μου κρούει!

Κι εκείνος μόλις την αντίκρυσε θα της είπτε:

- Σήκω, αγαπητή μου, κι έλα. Γιατί ο χειμώνας πέρασε. Τα λουλούδια φάνηκαν στη γη και ο καιρός του τραγουδιού έφθασε. Οι επισκέψεις αυτές συνεχίστηκαν για πολλές μέρες και κάθε φορά δίνανε τον όρκο πως τίποτε δεν θα σταθεί ικανό να τους χωρίσει. Όμως, ο πολύ αρχαίος πατέρας της νέας, πανομοιότυπο του σκληρού πατέρα της Στέλλας Βιολάντη, δεν έπαιρνε χαμπάρι τι θα πει έρωτας, ο οποίος, όπως λέγει το Δημοτικό τραγούδι «απ' τα μάτια πιάνεται... στην καρδιά ριζώνει...». Για να δώσει τέρμα στο δεσμό αυτό έστειλε μια μέρα δυο τσιράκια του καταραχής του θρυλικού Βαρτζιομπανιού, όπου έβροσκε τα πρόβατα το εικοσάχρονο παλικάρι και μετά από ά-

νιση πάλι το έριξαν κάτω αιμόφυρτο κι εκείνο αγκαλιάζοντας τη φλογέρα του έφευγε για τον άλλο κόσμο, παίρνοντας μαζί και τα όνειρά του...

Ο πρόωρος και άδικος χαμός του συνεκλόνησε τη γύρω περιοχή. Τον έκλαψε η Αρβανιτιά. Τον θρήνησαν οι τσελιγγάδες των γύρω βουνών και προπάντων η απαρηγόρητη μπεγιοπούλα η οποία για πολύ καιρό βυθίστηκε σε μελαγχολία. Στο μέρος δε που έπεσε νεκρό το αδικοσκοτωμένο παλικάρι στήθηκε και ο τάφος του από πελώριες κοτρώνες που σώζονται μέχρι σήμερα, πιο πέρα από το φυλάκιο. Η αγάπη της νέας συνεχίστηκε και πέρα από τον τάφο. Κάθε χρόνο στο έμπα του Μαγιού ερχόταν με τις φίλες της να χύσει δάκρυα πικρά και να ράνει τον τάφο του με λουλούδια της Άνοιξης. Εξ αιτίας δε του μνήματος αυτού που του έστησαν οι βλάχοι πήρε και το βουνό μας το όνομα Βαρτζιομπάν. Βαρ στα αρβανίτικα θα πει μνήμα (του τζιομπάνου).

Έτσι με το θάνατο του τσοπανόπουλου τερματίστηκε το ειδύλλιο των δύο νέων, οι οποίοι το μόνο «αμάρτημα» που είχαν κάνει στη ζωή τους ήταν η αγάπη τους.

Ο Ν. Μυστακίδης στην εφημερίδα «Κόιντα» και στο φύλλο 33 της 23/6/1915 γράφει τα εξής για το Βαρτζιομπάνι: «Τούτο σώζει ίχνη λιθίνου μνήματος μέχρι της επιφανείας έχον υπέρ τα 4 γαλλικά μέτρα μήκος και πλάτος πλέον του ενός, σέβονται και διηγούνται άμα ότι ο ποιμήν ούτος είχε ανάστημα μέγα και σκόπα η οποία εζύγιζεν τρεις οκάδας. Κατά την παράδοσιν ετάφη εκεί το βλαχόπουλον που είχε αγαπήσει μίαν μπεγιοπούλα από το χωρίον Πόδα και ο πατέρας της τουρκοπούλας έστειλε δύο παληκάρια του και εσκότωσαν το βλαχόπουλο εις το μέρος εκείνο. Το βλαχόπουλο πρόφθασε και σκότωσε ένα από τα παληκάρια του μπέη. Υπάρχει και σχετικό Δημοτικό τραγούδι». Το παρόν δημοτικό τραγούδι είναι δικής μου έμπνευσης:

ΤΟ ΜΝΗΜΑ ΤΟΥ ΠΑΛΙΚΑΡΙΟΥ

Εψές, βγήκα και πλάγιασα ψηλά στο Βαρτζιομπάνι,
εκεί 'ναι μνήμα βλάχικο θαμμένο παλικάρι,
σαν δυο μερών τριαντάφυλλο κομμένο απ' το κλωνάρι.

Μια μπεγιοπούλ' αγάπησε κι ήθελε να την πάρει
κι ο μπέης ακατάδεκτος σε παραγιό δε θέλει.
Τον έδιωξε απ' τη στάνη του κι εκείνος σ' άλλη πήγε,

μα η αγάπη ρίζωσε βαθιά μες την καρδιά τους
και ο σκληρός πατέρας της στέλλει και τον σκοτώνουν.
Με δυο Αρβανίτες πάλευε με μια μεγάλη σκόπα,
εσκότωσε τον έναν, σκοτώσαν και τον ίδιο.
Τον έκλαψε η Αρβανιτιά, τον θρήνησαν οι βλάχοι
κι η δόλια η αγαπημένη του μερόνυχτα τον κλαίει.
- Κι εσείς παιδιά βλαχόπουλα απ' το χωριό μας Πόντα
αυτού που πάτε τρέχοντας στο έρημο χωριό μας
ντουφέκια να μη ρίξετε, τραγούδια να μην πείτε
και να μη μπήτε στο χωριό με ήλιο με φεγγάρι.
Κι αν σας ρωτήσει η αγάπη μου η πολ' αγαπημένη
πέστε να μη με καρτερεί και πια να μην παντέχει.
Κι αν σας ρωτήσει η μάνα μου, η δόλια μου μανούλα
μην πείτε πως με σκότωσαν στη ράχη από κάτω,
μόν' πέστε πως παντρεύτηκα και πήρα μαυρομάτα,
πήρα την πέτρα πεθερά, τη μαύρη γης γυναίκα...

*(Το βουνό ονομάστηκε έκτοτε βαρ τζιομπάνη που σημαίνει
στα Αρβανίτικα μνήμα του τζιομπάνου).*

T.X

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΚΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΤΟΥ ΛΙΣΚΑΤΣΙΟΥ

Το κτηματολόγιο αυτό το είχε ο ιερέας **Χαράλαμπος Πανταζής** που ασφαλώς του το έδωσε ο λόγιος κι ευσεβής δάσκαλος και υπεύθυνος συντάκτης **Χριστόδουλος Πανταζής**. Ο δάσκαλος το ανέγραψε το 1866, όπως αναφέρει στο τέλος, έχοντας υπ' όψη του το ένα από τα 4 πρωτότυπα αρχαιότερα κτηματολόγια, τα οποία είχαν γράψει ιδιοχείρως το 18.. και τα κρατούσαν οι ίδιοι οι οποίοι είναι οι Δημογέροντες **Κωσταντής Χρήστου**, ο **Νικόλας Αποστ. Γιώτης** (πατέρας του Ντίνη), ο **Νικόλας Γιάννη Δήμου** (εγγονός του Ζήση μπάρμπα Μανέση) και ο τελευταίος που δεν τον ονοματίζει αλλά βάζει ... αποσιωπητικά (ως δυσανάγνωστος ή από ταπεινοφροσύνη δεν βάζει το όνομά του ο δάσκαλος).

Οι ιδιοκτήτες των κτημάτων βρίσκονται στους δικούς μου γενεαλογικούς πίνακες κριτικής έκδοσης. Οι σημερινοί απόγονοι μπορούν να διαπιστώσουν ποιοι σήμερα έχουν τα κτήματα αυτά που μοιράστηκαν τότε στους λίγους απογόνους. Η μεγάλη δυσκολία βρίσκεται στους Θεοδοσάδες, Γιωτάδες, Νουτσάδες και Γεωργακέους από τους οποίους μόνο ο Δούκας φέρεται να παίρνει τα κτήματα. Από τους Θεοδοσάδες οι Μητσαίοι είχαν στην αρχή το επίθετο του Στέργιου. Παραδείγματος χάριν: Αδάμ και Χαράλαμπος Γιώργη Μήτση Στέργιου. Εκτός των Γεωργέων επίσης έφεραν το επίθετο του Στέργιου οι Θεοδοσάδες που δεν είναι ο Στέργιος των Στεργέων αλλά Στεριοδήμος όπως γράφεται.

Οι απόγονοι του Ζήση μπάρμπα ή Μανέση έφεραν το επίθετο Δήμου (Δημέοι) με εξαίρεση τους Κοτούληδες οι οποίοι έφεραν το επίθετο του Θεοδόση αργότερα. Όλα τα πιο πάνω επίθετα προέρχονται από το γενάρχη Θεοδόση, το γιο του Δήμο και εγγονό του Στέργιου

(Στέριο - Δήμος). Οι Γιωτάδες έχουν γενάρχη τον πατέρα του Γιώτη το Γιάννη γι' αυτό γράφονται στο παλιό βιβλίο της Παναγίας, παραδείγματος χάριν: οι Γιαννουλέοι: Γιαννούλης Βασίλη Νικόλα Γιώτη Γιάννη. Και οι Ντίνηδες: Ντίνης (Ντίνος = Κων/νος) Νικόλα Τόλη Γιώτη Γιάννη. Και το όνομα του Γιάννη το θέτω ως πατέρα των τριών πρώτων οικιστών, εφόσον και οι Νουτσέοι είχαν Γιάννη που ήταν γιος του Νούτση (ου) και οι παλιοί Γιαννουλέοι το αγνοούν όπως ο Βασιλάκης. Επίσης οι Λόηδες - Ρεμπέληδες - Γκαματσέληδες είχαν Γιάννη Γενάρχη.

1. Νικόλα Γιάννη Νούτσος (τα μοιράζονται ο Χριστόδουλος που είχε παιδιά το Δημοσθένη, τον Κύρκα και Δημήτρη Νούτση).

2. Ρίζος Παναγιώτου (τα κληρονόμησε ο Παπαλάμπρος από τη Μαρούσιω τη μητέρα του που ήταν κόρη του Ρίζου Γιώτη Νούτση).

3. Νικόλα Πούλιος (Τσιόλας ή Κόλας). Τα μοίρασαν ή τα αγόρασαν οι Νουτσέοι, όπως ο Δημήτρης Χ. Νούτσης.

4. Δημήτρης Νικόλα (Νούτσης) τα μοίρασαν τα εγγόνια του ο Μάνθος Ι. Νούτσης και ο Δημήτρης (Βόλος).

Οι 4 πιο πάνω είναι οι Νουτσάδες.

5. Τάτσης Μίλιος (Μίλτος).

6. Στέργιος Δήμου. Μάλλον ανήκουν στους Στεργέους κι όχι στον παλιό Στεργιοδήμο (Στεροδήμο). Ο Στέργιος των Στεργέων δεν είχε κτήματα πολλά, τα οποία είναι κοντά με τον Κωσταντή Δόση, ο οποίος μαζί με το Στέργιο και Δημήτρη (μπάρμπα) ήταν αδελφια και παιδιά του Ζήση Μπάρμπα ή Μανέση. Πατέρας και παιδιά, που είχαν γεράσει κι αυτά, είχαν μαλώματα προφανώς για το μοίρασμα των χωραφιών και μέχρι σήμερα υπάρχει η παροιμία:

Δύο μολοχούνε

τρεις πάπποι κυνηγούνται

ο Μανέσης, ο Κωσταντής Δόσης και ο Στέργιος.

7. Δούκας (Δημήτρης) Γιάννη (Γεωργάκης).

8. Τσίμος Λάζου (τα μοιράζονται ο Ζαχαρίας και Νάσιος).

9. Μήτση Γιώργη Δήμος (Πέρλιος-Ζήκος-Ψημένος).

10. Γιάννη Κώτα και Γιώργης Κώτα (Κώστας). Χολεβέοι.

11. Ζήσης Αδάμου (πάπος Ζήσης). Θείος του Κωσταντή Χρήστου και πατέρας της Ρούσιως με εσώγαμπρο το Λουκά Ν. Γιώτη.

12. Γιώτσης (Θεοδόσης Χρήστου).

13. Αδάμος Κ. Χρήστου. (Ανδρέας και Πασχάλης Χρήστου)

14. Μήτση Στέργιου.

15. Γιώργης Στέργιου.] Μητσαίοι (Πρίκης)

16. Γιώτση Στάθης.
17. Μήτση Στάθης.
18. Μητσούλης Γιάννη Στάθης.
19. Μαργαρίτης Στάθης.
20. Μήτση Γιώργη. (Κουτσός) Γιωργέοι
21. Χρήστος Γιώργη (εσώγαμπρος Γρηγόρης Οικονόμου).
22. Νικόλα Δήμος, ο πατέρας του Ζήση Μπάρμπα (Μανέση) ή ο εγγονός του.
23. Κωσταντή Δόσης (Κοτούληδες).
24. Γιάννη Δήμος (ο παππούς του Μονόκου, Γιαννούλη).
25. Γιάννης Βαρδούκης (Μπουρδούκης).
26. Γιάννης Γιώτης. Τα μοιράζονται οι Ρεμπέληδες (ή Μπέηδες), οι Λόηδες και Γκαματζέληδες.
27. Νικόλας Γιώτης (Γιαννουλέοι).
28. Απόστολος Γιώτης (Ζηκουλέοι, Ντίνηδες, Παπαγιαννέοι).
29. Γιάννη Νάτσης.
30. Τόλη Γιώτης (πιστικός). Απόγονος του Κατσούλη (Πώτηδες).
31. Βασίλης Γιάννη Τσεπέλης και
32. Γιώργης Μίχου Τσεπέλης πρώτα ξαδελφία. Το Βασίλη κληρονομούν ο Μάνθος Τσεπέλης, ο Θωμάς, ο εσώγαμπρος Λάμπρος Γιαννούλης, ο Αντώνης Τσεπέλης. Τον δε Γιώργη οι απόγονοι Σπύρος, Τόλης και Δημήτρης Τσεπέλης (Αθήνα).
33. Γιώργης Ρούσας.
Σύνολον οικογενειών 33.

Νικόλας Γιάννη Νούτσος (Νούτση)

Χωράφια - άσπρα. (Στο τέλος κάθε χωραφιού κ.λπ. γράφεται η αξία του σε άσπρα - τουρκικό νόμισμα).

1 χωράφι εις τον άμμον 3, 1 χωράφι εις τον Άγιον Δημήτριον 4, 1 πλάγι εις τον Άγιον Δημήτριον 3, 1 χωράφι εις τον λαιμόν εις την βρύσιν της Τσούραινας 4, 1 χωράφι εις τα σιάδια εις τον δρόμον 8, 1 χωράφι εις τα σιάδια του Νούτση έως του Γιάννη Γιώτη 19, 1 χωράφι εις τα κλενάδια εις την κορυφήν 4, 1 χωράφι εις την δέσιν επάνω 4, 1 χωράφι εις τους κήπους με τον Τσήμον (Λάζου) μαζί 5, 1 χωράφι εις τον έλατον επάνω 1, 1 χωράφι εις το στενόν εις τον Προφήτην Ηλίαν και εις τον Οζηρόν εις το μονοπάτι 7.1/2, 1 χωράφι εις την μπούρταν 10, 1 χωράφι εις τον Σταυρόν υποκάτω 4, 1 χωράφι εις την μπούρταν επάνω 1, 1 χωράφι εις μπορίκια εις πλάτοναν 4, 1 χωράφι εις τας κουμπιλιάς 3, 1 χωράφι έτερον εις τας κουμπιλιάς 4, 1 χωράφι

εις τας κουμπιλιάς υποκάτω 6, 1 χωράφι εις την κουνιάν εις τραγατι-
σιάν 3, 1 χωράφι εις την παρά την καλύβαν 2, 1 χωράφι εις την αρ-
κουδοκαρυάν 7, 1 χωράφι εις τον Χριστόφορον πέρα του Μήτση και
Χρήστου 9, 1 χωράφι εις την ράχην εις αλατίστραν κάτω στράτα 5, 1
χωράφι εις την λέφκαν υποκάτω του Δημήτρη 5, 1 χωράφι εις την
τσούμαν δώθε επάνω του Γιώργη Μπουρδούκη 2, 1 χωράφι εις την
τσούμαν δώθε από τη γραβιά, 7, 1 χωράφι εις την τσούμαν υποκάτω
7, 1 χωράφι εις την σουρβιάν υποκάτω κάτω στράτα 1, 1 χωράφι εις
τις μηλιές 8, 1 χωράφι εις το μελίτσι 21, 4 καρυδιάς 4, 1 χωράφι εις
το μελίτσι εις αμπέλι τους Χρησταίους υποκάτω εις τον δρόμον και
από λάκκον έως εκείθεν εις την νεροφαγιάν εις τον πλάτονα ορθά
προς τα επάνω 18, 1 χωράφι εις το μελίτσι πλησίον του Στέργιου 2,
1 χωράφι εις την ποταμιάν πλησίον του μύλου 9, 1 χωράφι εις την
ποταμιάν εις την αροτροβιάν υποκάτω 7, 1 χωράφι έτερον εις την
ποταμιάν 21, 1 χωράφι εις το ταμπακαριόν σιμά εις τον τοίχον 3, 1
χωράφι εις την Γρεμποστάνην επάνω του Τσήμου (Λάζου) το πλάγι
έως τους τσεπελάδες 1, 1 χωράφι εις το σελιόν εις τον σήμαντρον
16, 1 χωράφι εις το σελιόν εις τα κηπούργια 4, 1 χωράφι εις τας κού-
βας εις κερασιές 25, 1 χωράφι εις το σελιόν μαζί με το κομμάτι το α-
λώνι 6, 1 καρυδιά 2, 1 χωράφι εις του Καρακάτη το σελιόν 17, 1 χω-
ράφι εις τας κούβας το σελιόν εις στράταν 15, 1 χωράφι επάνω από
του Νάτση 27, από τον Άγιον Κωνσταντίνον δώθε την πλαγιάν από
την στράταν και επάνω έως την κορυφήν και έως τον λάκκον 15, 1
χωράφι ποταμιάν εις το κλειδί προσετέθη εις Ρίζον και Νικόλα Πού-
λιον (Τσόλαν).

Ρίζος Παναγιώτου (Νούτση)

Χωράφια - άσπρα

1 εις την χαλικαριάν 7.1/2, 1 εις τον Άγιον Δημήτριον εις σουρηβιάν 3,
1 εις τον Άγιον Δημήτριον απεκείθεν έως τον λάκκον του Γιώτη 4.1/2,
1 εις τον λαιμόν υποκάτω εις την βρύσιν της Τσούραινας 4, 1 εις τα
κοματσιούλια 2, 1 εις τα σιάδια 8, 4 καρυδιάς 4, 1 εις τα Κλενάδια 13
1/2, 1 εις τους κήπους σιμά του Δημήτρη 4.1/2, 1 εις τον Οζηρόν 7, 1
εις τον Οζηρόν εις μονοπάτι 8, 1 εις τον Προφήτην Ηλιάν υποκάτω
7.1/2, 1 εις την Μπούρταν 8, 1 καρυδιά 2, 1 εις τον Σταυρόν υποκά-
τω 4, 1 εις τας κουμπιλιάς 6, 1 έτερον εις τας κουμπιλιάς 5, 1 εις τας
στρούνκας (στρούγγιες) 13.1/2, 1 εις την αγριοβανίδα υποκάτω 3, 1
εις την Αγίαν Παρασκευήν απεκείθε 6, 1 εις την τσούμαν επάνω από
την ράχην 5, 1 εις την τσούμαν εις σουρηβιάν απεδώθε 8, 1 εις την

τσούμαν εις σουρηβιάν απεκείθε 7, 1 εις την σουρηβιάν απεδώθε το πλάγι 3, 1 καρυδιά 1/2, 1 εις το μελίσι πέρα με το Νικόλα κοινόν 3, 1 εις το μελίσι εις τους Γιωτάδας επάνω έως το άλλο του Τόλη εις την κορυφήν 15, 1 ποταμιά εις τον Μύλον 7, 1 έτερη ποταμιά επάνω στου Νικόλα 2.1/2, 1 εις την λέφκαν το σελιόν (Παπαλάμπρος) 30, 1 εις την καλύβαν υποκάτω 8, 1 εις τας κούβας εις κερασέας 13, 1 το σελιόν εις του Καρακάτη 17, 1 εις το έλατον επάνω του Στέργιου κοινόν 1, 1 ποταμιά εις το κλειδί του Νικόλα 4, 1 εις το μονοπάτι με τον Κωσταντή Δόσην 1.1/2, εκπίπτουν από το χωράφι μπαίρι εις τον Προφήτην Ηλίαν και προσθέτονται ει τον Νικόλαν 3.1/2, θέτομεν εις το Μελήσι (Μελίσι) κοινόν με τον Νικόλαν 5, εξέπεσεν από τον Νικόλαν η ποταμιά εις το κλειδί και προσετέθη ενταύθα 2.1/2. **Σύνολον 251 άσπρα.**

Νικόλας Πούλιος (Νούτση)

Χωράφια - άσπρα

1 εις το πηγάδι επάνω 3, 1 εις τον Άγιον Αθανάσιον πέραθεν εις Σταυρόν 7, 1 εις τον λαιμόν υποκάτω της βρύσεως Τσούραινας 4, 1 εις τα σιάδια 2, 1 εις τα κλενάδια 9, 1 απεκείθεν κοντά (ή κατά την στράταν) 2, 1 εις τον Οζηρόν (Ιζερόν) 10, 1 έτερον εις τον Οζηρόν 8, 1 εις την Μπούρταν 8, 1 εις τον σταυρόν υποκάτω 4, 1 εις τας κουμπιλιάς 3, 1 έτερον εις τας κουμπιλιάς 4, 1 εις την τσούμαν υποκάτω 7, 1 εις του Ντέτση εις βρύσιν λεφτοκαρυάς 1, 1 εις την σουρηβιάν απεδώθε πέραν του βαθύλακκου επάνω της στράτας 5, 1 εις το βαθύλακον σιμά 12, 1 εις το μελίσι κοινόν 3, 1 εις την λέφκαν 9, 1 καρυδιά 1, 1 ποταμιά εις τον Μύλον 5, 1 το σελιόν εις την καρυδιάν 16, 2 καρυδιάς 4, 1 το σελιόν εις του Καρακάτη 15, 1 καρυδιά 3, 1 εις το έλατον επάνω του Στέργιου κοινόν 1, 1 εις το Μπούρταν κοινόν 2, 1 εις το κλειδί ποταμιά του Νικόλα 4, 1 εις το μονοπάτι κοινόν 1.1/2, 1 με τον Γιώτη και Κωσταντή Δόση κοινόν εις τον Προφήτην Ηλίαν 3.1/2, θέτομεν εις το μελίσι κοινόν με τον Νικόλαν 5, εξέπεσαν από τον Νικόλαν η ποταμιά εις το (ή και το) κλειδί και προσετέθησαν ενταύθα 2. **Σύνολον 164.1/2 άσπρα.**

Δημήτρης Νικόλα (Νούτση)

Χωράφια - άσπρα

1 χωράφι εις τον άμμον επάνω του δρόμου με δένδρα 3, 1 εις το πηγάδι επάνω έως την κορυφήν 3.1/2, 1 καρυδιά 1/2, 1 εις τον Άγιον Δημήτριον εις την γκορτσιάν 5, 1 εις τον Άγιον Δημήτριον επάνωθεν 1, 1

εις την σουρηβιάν υποκάτω του Τσήμου (λάζου) έως του Τάτση 3, 1 Δημήτρης εις τα σιάδια 10, 1 καρυδιά 1, 1 εις τα σιάδια εις τον δρόμον 8, 1 εις τους κήπους σιμά του Γιώτη 7.1/2, 1 εις τον Οζηρόν εις το μονοπάτι 12, 1 εις την μπούρταν και εις την πέτραν τα δύο 22, 3 καρυδιές 3, 1 εις τα κουμπιλιάς 10, 1 εις την ράχην το βακούφικον 10, 1 εις την Κουινιάν 3, 1 εις την λέφκαν σιμά του Ζήση 10, 1 μία καρυδιά 1, 1 εις το μελίτσι 10.1/2, 1 εις την λέφκαν υποκάτω του Τόλη 8, 1 εις το μελίτσι σιμά του Στέργιου έως τον πάτον 3, 2 καρυδιάς 1, 1 εις την λέφκαν εις το πλάγι 3, 1 το σελιόν εις την κατσοκαρυάν 8, 2 καρυδιάς κοινάς 1, 1 το σελιόν εις τον σήμαντρον τα δύο κομμάτια 10, 1 εις τον αχυρώνα του Τσόλα υποκάτω 6, 1 εις τα κούβας εις κερασέας 33, 2 καρυδιάς μία κοινή και μία δική του 3, 1 το σελιόν εις το οσπίτι 32, 1 εις τον Οζηρόν μαζί με του Δάμου 2, εκπίπτουν εις την ράχην από το βακούφικον χωράφι 10. **Σύνολον 237 άσπρα.**

Τάτσης Μίλιος

Χωράφια - άσπρα

1 εις τον άμμον εις τον λάκκον 1.1/2, 1 εις την λέφκαν 5, 1 εις το Αλωνάκι 11, 1 εις το πηγάδι επάνω 4, 1 εις τον Άγιον Αθανάσιον εις Μότσιαλην 13, 2 καρυδιάς 2, 1 εις τα σιάδια 10, 1 εις τους κήπους εις το έλατον 3, 1 εις τον Οζηρόν 7, 1 εις τον Προφήτην Ηλίαν με τον Γεωργάκη μαζί 6, 1 εις τα μπορηκιά εις τας στρούνκας 17, 1 εις την τσούμαν απεκειθεν εις σύνορον 10.1/2, 1 εις του Σάρου την καλύβαν κάτω στράτα 7.1/2, 1 εις τας μηλιάς σιμά του Δούκα 13.1/2, 1 εις του Ντέτση κάτω στράτα 10, 3 καρυδιές 2, 1 εις την ράχην απεδώθε 6, 1 εις το Κεχρί ποτιστικόν 29, 1 εις τον σήμαντρον το σελιόν 50, 3 καρυδιές 3, 1 εις το μπαϊρι με το πλάγι μαζί 46, 2 καρυδιές 1, 1 χωράφι εις τον κήπον του σιμά του Γιώτη 6, 1 εις το οσπίτι εμπρός 4, 1 καρυδιά εις τον κήπον 1.1/2, 1 εις το κεχρί ανοιχτή ποταμιά 18. **Σύνολον 287.1/2 άσπρα.**

Στέργιος Δήμου (Στεργέοι)

Χωράφια - άσπρα

1 εις του πάππου 4, 1 εις τα κοματσιούλια 7, 1 εις τα σιάδια 18, 1 καρυδιά 1, 1 εις τα σιάδια επάνω 7.1/2, 1 εις τους κήπους κηπούρια 6, 1 εις τον έλατον 5, 1 εις την Μπούρταν εις την κορυφήν καινούριον 3, 1 εις τας κορτσιάς 8, 1 εις τας κορτσιάς το κάτω 15, 1 το επάνω εις τας κορτσιάς 12, 1 εις τας στρούνκας πέραν του λάκκου καινούριον 3.1/2, 1 εις την τσούμαν εις την ράχην επάνω (παραπάνω) 5, 1

εις την τσούμαν απεδώθε κάτω στράτα 2, 2 καρυδιάς 1, 1 εις τα Μηλιάς 7, 1 έτερον εις τας Μηλέας 7, 1 εις την ράχην απεδώθε 4, 1 εις την λέφκαν 4.1/2, 1 ποταμιά εις το κλειδί ποτιστικό 12, 1 ποταμιά εις το μελίτσι 5, 1 ποταμιά εις την γκρεμοστάνην 3, 1 εις το πλάγι απεκείθεν εις τον λάκκον 6, 1 εις του Καρακάτη το σελιόν 16, 1 εις τας Κούβας 13, εκπίπτουν από Κωσταντή (Δόση;) εις τα κηπούρια 3, 1 ποταμιά εις το Κλειδί 6, 1 έτερον εις το Κλειδί από του Νικόλα 1. **Σύνολον 209.1/2 άσπρα.**

Δούκας Γιάννη (Γεωργάκης)

Χωράφια - άσπρα

1 εις του σάικου 18, 4 καρυδιάς 3, 1 χωράφι εις το αλωνάκι εις δένδρον 7, 2 καρυδιάς 1, 1 εις το πηγάδι επάνω 6, 1 έτερον εις το πηγάδι επάνω 2, 1 εις τον Άγιον Αθανάσιον 12, 1 καρυδιά 1, 1 εις τους κηπους με τους Σταθαίους μαζί 1.1/2, 1 εις τον Οζηρόν 7, 1 εις τον Προφήτην Ηλίαν με τον Τάτσην 6, 1 εις το ξερικό επάνω εις το αυλάκι 6, 1 εις τα μπορίκια 13.1/2, 1 εις του Στεροδήμου (Στεργιοδήμου) 7, 1 εις την αγριοβανίδα από τον όχτον επάνω του Βασίλη 8, 1 εις την αγριοβανίδα υποκάτω 3, 1 εις την αλατίστρα κάτω στράτα 5, 1 εις ταις μηλιαίς εις την γκορτσιάν 7.1/2, 1 εις του Ντέτση 4, 1 καρυδιά 2, 1 εις την τσούμαν απεκείθεν 18, 1 εις την ράχην απεδώθε 13.1/2, 2 καρυδιάς 1, 1 εις το μελίτσι εις την καρυδιάν 12, 1 καρυδιά 1, 1 εις το Κεχρί ξηρικόν 5, 1 εις το Κεχρί ποτιστικόν 12, 1 εις την ποταμιάν εις τον Μύλον 24, 1 εις την Κρεμοστάνην ποτιστικόν 38, 1 εις το τσουκάρι με το πλάγι 25, 3 καρυδιάς 3, 1 εις το σελιόν εις την συκαμιάν 52, 1 καρυδιά 1.1/2, 1 εις τον άνμον (άμμον) το πλάγι 3, 2 καρυδιάς 1, εκπίπτουν από Μελίτσι 3, εκπίπτουν από ράχη απεδώθε και προσθέτονται εις τον Νάσιον Κουτσόν 10. **Σύνολον 317 άσπρα.**

Τσήμο (α)ς Λάζου

(Δημήτρης, Νάσιος, Ζαχαρίας, Λάζος, Κύρκος, Νάσιος)

Χωράφια - άσπρα

1 εις τον Άγιον Δημήτριον υποκάτω 4, 1 εις την καλύβαν 6, 1 εις την πέτραν επάνω σύνορον με Μπουρδούκη έως τον Τσέρον σύνορον 1.1/2, 1 εις την σουρηβιάν έως τον όχτον του Δημήτρη όχι κάτω 5, 1 εις την Ζωράταν 3, 1 Ζωράτα ποταμιάν ποτιστικόν έως τον λάκκον 18, 1 εις το Ζωπάνι το επάνω και κάτω 10, 5 καρυδιάς 5, 1 καρυδιά εις το πλάγι σύνορο με Χρησταίους 1, 1 εις την ασβεσταριάν 12, 1 εις την ασβεσταριάν από την στράταν επάνω 3, 1 εις τον λαιμόν 22.1/2,

1 εις τους κήπους εις την καρυδιάν 10, 1 εις τους κήπους με τον Νικόλαν μαζί 5, 1 εις τον Οζηρόν (Ιζερόν) 7.1/2, 1 εις την ράχην 10, 1 εις τον λαιμόν μαζί με Κωταίους (Χολεβέους) 3, 1 εις τον λαιμόν υποκάτω από την πέτρα εις πάτον και εις την οξυάν και δένδρον και μπορήκαν 22.1/2, 1 εις τας στρούγγκας 27, 1 το άλλον εις τας στρούγγκας 17, 1 εις τα μπορίκια 12, 1 εις τας κουμπιλιάς εις την βρύση 18, 1 εις τα μπορίκια 5, 1 εις του Στεροδήμου (Στέργιου Δήμου) 5, 1 εις τας κορτσιάς 12, 1 εις την τσιούμαν απεκειίθε 11, 1 εις την τσιούμαν απεκειίθε με σύνορο Βούρπιανης το επάνω 16, 1 το κάτω εις την τσιούμαν 4.1/2, 1 εις την τσιούμαν εις την ράχην 5, 1 εις τας Μηλέας επάνω 16.1/2, 1 εις την Κουνιάν υποκάτω της βρύσης 5, 1 εις την τσιούμαν εις την σουρηβιάν 3, 1 καρυδιά 1.1/2, 1 εις την σουρηβιάν υποκάτω κατώστρατα 1, 1 εις την ποταμιάν εις Κρεμοστάνην 51, 15 καρυδιάς (δέκα πέντε) 10, 1 το μπαϊρι έξω της Κρεμοστάνης (γκρεμπροστάνας) 30, 1 από το αυλάκι εις τον τοίχον το πλάγι 2, 1 από τον τοίχον έως το σκέμπι και εις την καρυδιάν 10, 1 καρυδιά εις το πλάγι 1, 1 εις την Εκκλησιάν το σελιόν 36, 1 καρυδιά 1, 1 εις την αχυρώνα σιμά εις το αλώνι 18, 1 το σελιόν εις την τυλίχτραν σιμά τον κήπον 27, 1 εις τας κούβας 18, 1 καρυδιά 1, 1 εις το μονοπάτι υποκάτω με τον Τσόγκον 6, 1 εις τον τηλόν επάνω στράτα έως του Ζήση κοινόν 7.1/2, 1 εις το αλωνάκι υποκάτω του Μήτση Γεώργη επάνω του Μπουρδούκη 2, 1 εις τον Οζηρόν Χρησταίους δίπλα 2. **Σύνολον 526 άσπρα.**

Μήτση Γεώργη Δήμος (Πέρλιος)

Χωράφια - άσπρα

1 εις τον Άγιον Δημήτριον υποκάτω 3, 1 εις την καλύβαν 5, 3 καρυδιάς 3, 1 εις την καλύβαν το άλλο επάνω 3.1/2, 1 εις την χαλικαργιά επάνω 4, 1 εις την καληπαργιά 1.1/2, 1 εις την σουρηβιάν επάνω εις τα φτελέδια 12, 1 εις την ζωράταν ποταμιάν ποτιστικήν 9, 1 εις τον Άγιον Δημήτριον ποταμιάν ποτιστικήν 9, 1 εις την ζωράταν το πλάγι κάτω στράτα 2, 1 εις τον άμμον εις τον Άγιον Αθανάσιον 4.1/2, 1 εις τον λαιμόν υποκάτω 9, 1 εις τους κήπους εις την καργιάν 2.1/2, 1 καργιά 1, 1 εις τους κήπους σιμά των Κωταίων 3, 1 εις τους κήπους επάνω από το μονοπάτι 2, 1 εις τους κήπους υποκάτω από τον Σταυρόν 2, 1 εις τον Οζηρόν εις την κορυφήν 6, 1 εις τον Οζηρόν εις την κορτσιάν 18, 1 εις τας στρούγγκας 27, 1 εις τας στρούγγκας το άλλο 7, 1 εις τα μπορίκια 6, 1 εις τον Προφήτην Ηλίαν 13, 1 εις την ράχην 7, 1 εις τον Χριστόφορον υποκάτω 10, 1 εις την επάνω τσιούμαν 12, 1 εις

του Ντέτσε απεδώθε σιμά του Νάσιου ή Νάτση 4.1/2 , 1 εις την τσούμαν απεκείθε σιμά του Νικόλα 4, 1 εις τρεπηνίτσες υποκάτω του Ζήση 5, 1 εις την Εκκλησίαν εις κερασιάς με το πλάγι 21, 3 καρυδιές 4, 1 το σελιόν σιμά εις το οσπίτι 37, 2 καργιάς 1, 1 εις την τυλίχτραν 28, 1 εις τον πηλόν επάνω στράτα κοινόν έως του Ζήση 7.1/2, 1 εις το πηγάδι επάνω αγπέρα το προικείον όπου είχαν δώση της Νίνος 16. **Σύνολον 326.1/2 άσπρα.**

Γιάννης Κώτα (Χολέβας)

Χωράφια - άσπρα

1 εις τον Άγιον Δημήτριον υποκάτω 2, 1 εις την σουρηβιάν 6, 1 ποταμιάν ποτιστικήν έως τον λάκκον εις Άγιον Δημήτριον 8, 1 εις τας στρούγγκας 12, 1 εις τα μπορίκια 6. **Σύνολον 34 άσπρα.**

Γεώργης Κώτας (Χολέβας)

Χωράφια - άσπρα

5 ως φαίνονται (άνωθεν) του Γιάννη άσπρα 34, 1 καρυδιά 1, 1 εις το σελιόν εις το πλάγι 4, 1 ποταμιάν ποτιστικήν εις τον Άγιον Δημήτριον 16, 1 εις τον μύλον μαζί με τον Γιάννη και Νάσιον 7.1/2, 1 καρυδιά 1/2, 1 εις τον λαιμόν με τον Νάκον μαζί 3, 1 εις την βρύσιν εις τα Κλενάδια επάνω 4.1/2, 1 εις τους κήπους εις την καργιάν 2.1/2, 1 εις τους κήπους εις τα σιάδια επάνω 10, 1 εις τους κήπους όλοι αντάμα 6, 1 εις τον Οζηρόν κοινόν 7, 1 εις τας στρούγγκας 25, 1 εις τα μπορίκια 2, 1 εις τον Προφήτην Ηλίαν 7, 1 εις τον Χριστόφορον όλοι αντάμα 6, 1 εις την τσούμαν απεκείθεν εις το σύνορον 27, 1 εις του Ντέτσε απεδώθε σιμά του Μήτση 4.1/2, 1 εις την τσούμαν απεδώθε σιμά του τσούρα 7, 1 εις την σουρηβιάν απεδώθε 5, 1 εις τον πηλόν επάνω στράτα έως του Ζήση 7.1/2, 1 εις την ποταμιάν 16, 1 εις το αμπέλι εις άρμον 2, 1 εις την Εκκλησίαν το Χωράφι 30, 1 εις το πλάγι υποκάτω 5, 1 καργιά 1, 1 το σελιόν σιμά εις το οσπίτι 9, 1 καργιά 1, 1 εις τον Χριστόφορον εις την κορτσιάν από την στράταν επάνω το ανήλιον 14, 1 εις τα Κλενάδια όπου είχαν επίσης, ο Γεώργης 1.1/2...1/2, 1 κατεβάζομεν από την ποταμιάν όπου επνίγηκεν εις τον Άγιον Δημήτριον απεδώθε 8, εις του Ντέτση όπου είχαν Γεώργης Ρούσας 5. **Σύνολον 267 άσπρα.**

(Πάπος) Ζήσης Αδάμου Χρήστου (εσώγαμβρος ο Λουκάς Γιώτης)

Χωράφια - άσπρα

1 εις το πηγάδι μπαϊρι 1/2, 1 εις την καλύβαν 2, 1 εις του σάικου 65, 5

καρυδιάς 4, 1 εις του σάικου απεδώθε 1.1/2, 1 εις το πηγάδι επάνω εις κοματσιούλια 6, 1 εις τα κοματσιούλια 6, 1 καρυδιά 1.20, 1 εις τον πάτον εις τους κήπους 6, 1 εις τον Οζηρόν 13.1/2, 1 εις τα μπορίκια 6, 1 εις τα κουμπιλιάς 3, 1 εις τας γκορτσιάς 13.1/2, 1 εις τας κουμπιλιάς υποκάτω 7.1/2, 1 εις τας στρούνγκας όλοι αντάμα με τον πηλόν 15, 1 εις την ράχην απεκειίθε σιμά του Τόλη 8, 1 εις την λέφκαν 8, 1 εις τον βαθύλακκον απεκειίθε σιμά του Δούκα 11, 1 εις την ποταμιάν με το πλάγι 33, 1 καρυδιά 1/2, 1 εις την ποταμιάν 17.1/2, 1 εις την Κρεμοστάνην κοινόν με τους Χρησταίους 3, 1 εις την Εκκλησίαν εις κερασιάς 54, 2 καρυδιάς 2, 1 σελιόν υποκάτω εις τον κήπον 22, 1 εις την τυλίχτραν 18, 1 καρυδιά 1, 1 εις το οσπίτι εμπροστά 5, 2 καργιιάς 1.1/2, 1 εις του Στεροδήμου κοινόν να το μοιράσουν όσοι έχουν να κάνουν 8. **Σύνολον 323 άσπρα.**

Γιώτση Χρήστου (Θεοδόση - αδελφού τού Κωσταντή Χρήστου)
Χωράφια - άσπρα

1 εις το πηγάδι μπαϊρι 1/2, 1 εις την καλύβαν 3, 1 εις την καργιάν δώθε έως την κορυφήν 6, 1 εις του σάικου 5, 1 εις τον λαιμόν υποκάτω 21, 1 εις τον λαιμόν υποκάτω 4.1/2, 1 εις τον λαιμόν επάνω εις την βρύσιν 21, 1 εις τον λαιμόν επάνω (στάλον) 6, 1 εις τον λαιμόν από πέρα το άλλον 4, 1 εις τον λαιμόν υποκάτω του τσίμου και Κωταίους 4.1/2, 1 εις τα σιάδια το πλάγι υποκάτω 6, 1 εις τα σιάδια 12, 1 εις το αυλάκι επάνω 4, 1 εις τον Οζηρό τον τράφον 7.1/2, 1 εις τον έλατον εις την κορυφήν 4.1/2, 1 εις τον έλατον εις τον πάτον 2, 1 εις τον Προφήτην Ηλίαν υποκάτω με τους Νουτσαίους 7.1/2, 1 εις την μπούρταν 1.1/2, 1 εις τα μπορίκια 5, 1 εις τον Χριστόφορον απεκειίθε επανώστρατα απεδώθε από τον λάκκον του Στέργιου 8, 1 εις την ράχην εις το αμπέλι έως τον δένδρον 7.1/2, 1 εις την λέφκαν 5, 1 εις τον βαθύλακκον αγτέρα το πλάγι 3, 1 εις τον βαθύλακκον το άλλο σιμά του Γιάννη Μπουρδούκη 5, 1 εις τον βαθύλακκον απεδώθε εις τρεπηνίτσας 7.1/2, 1 εις την ποταμιάν το επάνω χωράφι ποτιστικόν όλο με το πλάγι έως την στράταν 7, 1 εις την κάτω ποταμιάν με το πλάγι έως τον όχτον με το Μήτση δίπλα 19, 2 καρυδιές 1, 1 εις την Κρεμοστάνην κοινόν με τον Ζήσην 3, 1 το σελιόν εις την ποταμιάν έως την κορτσιάν σύνορον με τον Μήτση Γιώργη Δήμου 23, 1 εις τον μύλον τα πλάγια έως τους τσεπελάδες (Ζουμπάνι) και του Νικόλα σύνορον ποτιστικόν και ξηρικόν 8, 8 καρυδιές 6, 1 το σελιόν εις την τυλίχτραν 16, 1 καρυδιά 1. **Σύνολον 261 άσπρα.** σ.σ. Δεν αναφέρει την τοποθεσία «Στάλος» αλλά Λαιμός μόνο. Ονομάσθηκε αργότερα Στάλος.

Αδάμος Κ. Χρήστου (Ανδρέας - Πασχάλης Χρήστου)

Χωράφια - άσπρα

1 εις την καλύβαν 1, 1 εις του σάικου σιμά του Ζήση 5, 3 καργιάς 3, 1 εις το ζουπάνι 3, 1 εις τον λαιμόν εις την βρύσιν 21, 1 εις τα σιάδια 10, 1 εις το ρόνγκι εις τους κήπους με το Γιάννη 4.1/2, 1 εις τους κήπους μαζί με τους Σταθαίους 3, 1 εις τον Οζηρόν 7.1/2, 1 εις τον έλατον 2, 1 εις τον έλατον το ρόνγκι 4.1/2, 1 εις την λέφκαν δουλεμένο και μπαϊρι 6, 1 εις την τσούμαν υποκάτω 9, 1 εις την ράχην απεδώθε από τον λάκκον έως την ράχην δουλεμένο και πλάι 16.1/2, 1 καργιά 1, 1 εις την τσούμαν υποκάτω έτερον 21, 1 εις την ποταμιάν με το πλάγι έως την στράταν 6, 1 το σελιόν εις τα κηπάργια υποκάτω 23, 1 σιμά του Νικόλα το οσπίτι 8, 1 το σελιόν εις το οσπίτι σιμά 9, 1 καργιά κοινή 1, 1 εις την τυλίχτραν 21, 1 καργιά 1.1/2, 1 εις το πλέπι πέρα εις του Τσούρα επάνω το χωράφι και προς τον λάκκον 6, 1 εις του Στεροδήμου επάνω στράτα 8, 1 εις την τσούμαν την ψιλήν υποκάτω έως τον όχτον εις την κερασιάν εις τον πάτον 21. **Σύνολον 222.1/2 άσπρα.** Εκπίπτει ο κήπος εις του Νικόλα εμπροστά 8. **Σύνολον 214.1/2 άσπρα.**

Μήτση Στέργιου (Μητσαίοι)

Χωράφια - άσπρα

1 εις το τσουκάρι 2, 1 εις τον Άγιον Δημήτριον 5, 1 εις την γούρναν 4 1 καργιά 2, 1 εις τον άμμον του λάκκου έως την κερασιάν και έως την στράταν εις κορυφήν 4, 1 εις τον άμμον μέσ' το πλάγι αντάμα 8.1/2, 2 καργιάς 1, 1 εις τον λαιμόν υποκάτω 7.1/2, 1 εις τα κοματσιούλια 7.1/2, 1 εις τα κοματσιούλια υποκάτω εις τα σιάδια 5, 1 εις τα κλενάδια υποκάτω 6, 1 εις την θέσιν εις αυλάκι επάνω 6, 1 εις τον πάτον εις τους κήπους 3, 1 εις τους κήπους 10, 1 εις τους κήπους 12, 1 εις τον Οζηρόν μαζί με Γιάννη Μπουρδούκη 2, 1 εις τον Οζηρόν εις κορυφήν 3.1/2, 1 εις τας κούβας πάνω όσο δεν πιάνει το νερόν 10, 1 εις την μπούρταν 6, 1 εις τον Προφήτην Ηλίαν υποκάτω 11, 1 εις τον Προφήτην Ηλίαν 6, το μονοπάτι υποκάτω 6, 1 εις τας κορτσιάς 7, 1 εις τα μπορίκια 20, 1 εις τα μπορίκια 5, 1 εις τα μπορίκια 6, 1 εις τας στρούνγκας 1.20, 1 εις του Ντέτση επάνω σιμά την τραγατισιάν 9, 1 εις την τσούμαν απεκείθεν 6, 1 εις την αγριοβανίδα από την ράχην κείθε έως τους Σταθαίους 11, 1 εις τον Χριστόφορον επάνω εις την κορυφήν εις τον άμμον κατώστρατα 3.1/2, 1 εις την λέφκαν σιμά του Νικόλα 4.1/2, 1 εις του Ντέτσε σιμά του Γιάννη Μπουρδούκη 5, 1 καργιά 1/2, 1 εις την σουρηβιάν απεδώθε 5, 1 εις τας μηλέας εις τον

λάκκον 25, 1 εις το μελίτσι υποκάτω του Δούκα 11, 1 ποταμιά εις το μελίτσι 7.1/2, 1 καργιά 1/2, 1 εις την Κρεμοστάνην εις τον πάτον 18, 5 καρυδιάς 5, 1 το σελιόν εις τα κηπάργια 16, 3 καρυδιάς, μία κοινή 2, 1 το σελιόν εις το οσπίτι 18, 1 το σελιόν εις το αλώνι 14, 1 το πλάγι απεκείθεν εις τον λάκκον 11, 1 το σελιόν εις το οσπίτι του Γιάννη 12, 1 καργιά 2, 1 εις το κλένον το σελιόν 20, 1 εις τας κούβας 30, 1 καργιά 1, 1 εις το κλειδί ποταμιά του Νικόλα 2, 1 εις το μελίτσι όπου είχαν γράψη ο Στέργιος 4, 1 εξέπεσεν από του Γεωργάκη εις το μελίτσι και προσετέθησαν ενταύθα 3, 1 ποταμιά εις το κλειδί το Κεχρί 4. **Σύνολο 365.20 άσπρα.**

Γεώργης Στέργιου (Μητσαίοι)

Χωράφια - άσπρα

1 εις το τσουκάρι 1, 1 εις τον Άγιον Δημήτριον 4, 1 εις την γούρναν 2, 1 εις τον Άγιον Αθανάσιον 3, 1 εις τα κοματσιούλια 4, 1 καργιά 1, 1 εις τα σιάδια 6, 1 εις τα κλενάδια υποκάτω 9, 1 εις τον Σταυρόν υποκάτω εις κήπους εις πάτον 4, 1 εις τους κήπους κηπούργια 6, 1 εις την μπούρταν κηπούργια 8, 1 εις τας στρούγγκας 6, 1 εις τον Προφήτην Ηλίαν 6, 1 εις το μονοπάτι υποκάτω 6, 1 εις τας κορτσιάς 8, 1 εις τα μπορίκια 11, 1 εις τας στρούγγκας 5, 1 εις την τσούμαν απεκείθε 6, 1 εις του Ντέτση σιμά του Μήτση 5, 1 καργιά 1/2, 1 εις την σουρηβιάν απεδώθε 5, 1 εις τας μηλέας 8, 1 ποταμιά εις το μελίτσι 4, 1 ποταμιά εις Κρεμοστάνην 10, 10 καρυδιάς 8, 1 το σελιόν εις τα κηπάργια 16, 6 καρυδιάς 4, 1 το σελιόν εις το οσπίτι υποκάτω 18, 1 το πλάγι απεκείθε εις τον λάκκον 12, 1 καργιά 2, 1 το σελιόν σιμά εις το οσπίτι 12, 1 το σελιόν εις τον κλένον 15, 1 εις τας κούβας 30, 1 εις τον Χριστόφορον επάνω εις τον άμμον 3.1/2, 1 εις την τσούμαν σιμά του Αδάμου 12, 1 εις την λέφκαν το μπαϊρι εις τον πάτον 21, 1 εις τον Οζηρόν μαζί με Γιάννη Μπουρδούκη 3.1/2, 1 εις την λέφκαν σιμά του Νικόλα 4, 1 εις τον Οζηρόν άλλο με Γιάννη Μπουρδούκη 2, 1 εις το μονοπάτι υποκάτω μαζί με τον Νάσιον Τσήμου 6, 1 ποταμιά του Νικόλα εις το κλειδί 2. **Σύνολον 304.1/2 άσπρα.**

Γιώτση Στάθης

Χωράφια - άσπρα

1 εις το πλάγι έως την μύτην το λιθάρι εις αλωνάκι 2, 1 εις το ζουπάνι 7, 2 καργιές 1, 1 εις Άγιον Αθανάσιον υποκάτω 3, 1 εις την πέτραν εις Άγιον Αθανάσιον αγπέρα 10, 1 εις τον Άγιον Αθανάσιον επάνω 2,

1 το πλάι το μπαϊρι 1.1/2, 1 καρυά 1/2, 1 εις την βρύσιν της Τσούραινας απεδώθε 9, 1 εις του Ντέτσε υποκάτω 1.1/2, 1 εις την τσούμαν εις την βρύσιν τον τράφον 6, 1 εις την βρύσιν επανώστρατα 4.1/2, 1 καρυά 1, 1 το σελιόν εις την κατσοκαρυάν 8.1/2, 1 εις την Κρεμοστάνην από τους Θεοδοσάδες αγπέρα του λάκκου το ανήλιον όλον 9, 1 το σελιόν εις το σπίτι 8, 1 καργιά κοινή, μία ιδική του 1.1/2, 1 εις τας κούβας εις την άκρην 16, 1 εις τα σιάδια μερτικόν τον τράφον 8, 1 εις τας κουμπιλιάς μερτικόν του 3, 1 εις την κουνιάν υποκάτω στον Χριστόφορον 2.1/2, 1 εις την τσούμαν απεκείθεν το μερτικόν του 1.1/2, 1 εις την αγριοβανίδα παλαιόν χωράφι 3.1/2, 1 εις την αγριοβανίδα μπαϊρι 4. **Σύνολον 114.1/2 άσπρα.**

Μήτσης Στάθης

Χωράφια - άσπρα

1 εις την χαλικαριάν επάνω 3, 1 εις το αλωνάκι 6, 1 εις τον Άγιον Αθανάσιον υποκάτω 4, 1 εις τον Άγιον Αθανάσιον επάνω 2, 1 εις την τσούμαν τον τράφον 6, 1 το σελιόν εις την κατσοκαρυάν 8.1/2, 1 το σελιόν οπίσω εις το οσπίτι 13, 1 καρυά κοινή 1, 1 το σελιόν επάνω από το οσπίτι 3, 1 εις τα κοματσιούλια 9, 1 καργιά 1/2, 1 εις τα σιάδια 8, 1 καργιά 2, 1 εις το ξηρικόν επάνω εις το αυλάκι 2, 1 εις τα μπορίκια 3, 1 εις τας στρούγγκας κατώστρατα 5, 1 εις τον Χριστόφορον υποκάτω εις κουνιάν 5, 1 εις την τσιούμαν απεκείθε το παλαιόν 1.1/2, 1 εις την αγριοβανίδα το παλαιόν χωράφι 2.1/2, 1 εις την αγριοβανίδα τα κάτω ανοίγματα 6, 1 εις την λέφκαν 3. **Σύνολον 94 άσπρα.**

Μητσούλης Γιάννη Στάθης

Χωράφια - άσπρα

1 εις τον Άγιον Αθανάσιον το πλάγι υποκάτω 3, 1 εις τον Άγιον Αθανάσιον επάνω 2, 1 εις την τσιούμαν εις την βρύσιν επανώστρατα 4.1/2, 1 εις την τσιούμαν σιμά στην βρύσιν 3, 1 το σελιόν εις την κατσοκαρυάν 8.1/2, 1 στην καλύβα του Κώστα Οικονόμου και κάτω στο τέλος της αυλής του σχολείου, το σελιόν εις το οσπίτι 22. **Σύνολον 43 άσπρα.**

Μαργαρίτης Στάθης

Χωράφια - άσπρα

1 εις το αλωνάκι 4, 1 εις το πλάγι 2, 1 εις το Ζωπάνι 3, 1 εις το Ζωπάνι υποκάτω 1.1/2, 1 εις την πέτραν υποκάτω άντικρυ του Αγίου Αθανασίου 4.1/2, 1 εις τον Άγιον Αθανάσιον υποκάτω 4, 1 εις τον

Άγιον Αθανάσιον, επάνω 4, 1 καργιά 1/2, 1 εις του Ντέτσε το επάνω 3.1/2, 1 καργιά 2.1/2, 1 εις την τσιούμαν τον τράφον 6, 1 εις την τσιούμαν τον τράφον εις την βρύσιν 6, 1 εις την τσιούμαν υποκάτω στην βρύσιν 3, 1 καργιά, 1 το σελιόν εις την κατσοκαργιάν 21.1/2, 1 το σελιόν εις το οσπίτι οπίσω 20, 1 καργιά 2, 1 το σελιόν επάνω εις το σπίτι 18. **Σύνολον 106 άσπρα.**

Μήτσης Γεώργης (Γεωργαίοι)

Χωράφια - άσπρα

1 εις την σουρηβιάν 2, 1 εις την γούρναν 3, 1 εις την λέφκαν 5, 1 εις του σάικου 5, 1 εις τον Άγιον Αθανάσιον της Τέτενας 6, 2 καργιάς 1, 1 εις τον Άγιον Αθανάσιον εις τον άμμον 2, 1 εις τους κήπους εις την δέσιν επάνω 2, 1 εις τους κήπους κηπούργια 6, 1 εις την Μπούρταν 5, 1 εις την ράχην 4, 1 εις την ράχην έτερον 2, 1 εις τον Προφήτην Ηλίαν 4, 1 εις τας κορτσιάς 6, 1 εις τα μπορίκια 5, 1 εις τας στρούγκας 2, 1 εις την τσούμαν απεκειίθε 5, 1 εις τον Χριστόφορον απεκειίθε αγπέρα από τον λάκκον στους Γιωτάδες 4, 1 εις την λέφκαν σιμά του Δημήτρη 8.1/2, 1 εις την σουρηβιάν εις την τσιούμαν επανώστρατα 4, 1 εις τον βαθύλακκον απεκειίθε..., 1 εις τας μηλιάς εις το Κεχρί δώθε 7, 1 εις την Κρεμοστάνην ποταμιάν 4.1/2, 6 καργιάς κοινάς 2.1/2, 1 εις το τσουκάρι υποκάτω ποταμιάν 1.1/2, 1 εις το οσπίτι το σελιόν το μισόν..., 1 το πλάγι απεκειίθεν εις την καλύβαν 8.1/2, 1 το πλάγι απεκειίθεν εις τον λάκκον 14, 1 το σελιόν εις το οσπίτι σιμά του Γιάννη 13.1/2, 1 καργιά κοινή 1, 1 εις τα κοματσιούλια 3, 1 εις τον λαιμόν αγπάνω του Νάσιου 4.1/2, 1 εις του πάππου καργιάς εις την γούρναν εις λάκκον 1.1/2, 1 εις το κλειδί ποταμιές του Νικόλα 2, 1 εις το Κεχρί απεδώθε ποταμιά 4. **Σύνολον 162 άσπρα.**

Χρήστος Γεώργη (εσώγαμβρος Γρηγόρης Οικονόμου)

Χωράφια - άσπρα

1 εις το τσουκάρι 1, 1 εις τον Άγιον Δημήτριον εις την σουρηβιάν 2, 1 εις του πάππου το χωράφι 4, 3 καρυές 1.1/2, 1 εις του σάικου 5, 1 εις τον Άγιον Αθανάσιον το άλλο το μισό 5, 1 εις τον Άγιον Αθανάσιον εις τον άμμον 2, 1 εις τους κήπους 4.1/2, 1 εις την Μπούρταν 5, 1 εις τον Οζηρόν 3, 1 εις την μπούρταν αγπέρα το λάκκον το πλάγι το επάνω 6, 1 εις την ράχην 2, 1 εις τας στρούγκας 6, 1 εις τον Προφήτην Ηλίαν 4, 1 εις τα μπορίκια 5, 1 εις τας στρούγκας 2, 1 εις τας κορτσιάς 7, 1 εις την τσιούμαν απεκειίθε 5, 1 εις την αγριοβανίδα απεδώθε από το δένδρο το επάνω έως τον έλατον, Νικόλα σιμά 3, 1

εις τον Χριστόφορον απεκείθε αγπέρα το λάκκον στους Γιωτάδες 4, 1
 εις την σουρβιάν απεδώθε επάνω στράτα 3, 1 εις τον βαθύλακκον απε-
 πεκείθε 5, 1 εις τας μηλιάς 7, 1 εις τας μηλέας εις το Κεχρί δώθε 7, 1
 εις την Κρεμοστάνην ποταμιάν 4.1/2, 6 καργιάς κοινάς 2.1/2, 1 εις το
 τσουκάρι υποκάτω ποταμιάν 2, 1 εις την τυλίχτραν το σελιόν 8, 1
 καργιά κοινή 1, 1 εις το οσπίτι σιμά το ήμισυ σελιόν 8, 1 το πλάγι απε-
 πεκείθεν εις την καλύβαν 8.1/2, 1 το σελιόν σιμά εις του Γιάννη το ο-
 σπίτι 13.1/2, 1 καργιά κοινή 1, 1 εις το κλειδί ποταμιάν του Νικόλα 2,
 1 εις το κεχρί δώθε ποταμιάν 4. **Σύνολο 154 άσπρα.**

Νικόλα Δήμος

Χωράφια - άσπρα

1 εις τον Άγιον Δημήτριον 4, 1 εις το πηγάδι επάνω 6, 2 καργιάς 2, 1
 απεκείθεν εις την κουνιάν 3, 1 εις τα κοματσιούλια 7.1/2, 1 εις τα σιά-
 δια 22, 1 εις τους κήπους 3, 1 εις τον Οζηρόν 3, 1 εις τον Προφήτην
 Ηλίαν 15, 1 εις τα μπορίκια 12, 1 εις την κουνιάν τραγατσιάν 17, 1
 εις την επάνω τσούμαν 15, 1 εις την τσούμαν απεκείθε 7, 1 εις την
 τσούμαν υποκάτω 8, 1 εις την αγριοβανίδα απεδώθε σιμά του Μή-
 τση και Χρήστου 3, 1 εις του Ντέτσε άσπρα 1 και 1 εις τον βαθύλακ-
 κον απεδώθε 9+1=10, 1 καργιά 1, 1 εις την ράχην απεδώθε 8, 1 πο-
 ταμιάν εις το μελίτσι 5, 1 εις την Κρεμοστάνην 3, 1 εις την Κρεμοστά-
 νην έως τον λάκκον και έως την στράταν 21, 1 το πλάγι απεκείθε εις
 τον λάκκον 6, 1 εις τας κούβας 15, 1 εις του Ζήση επάνω του Ντέτση
 25, 1 ποταμιάν εις το κλειδί του Καρακάτη 6, 1 εις το κλειδί του Νικό-
 λα 1. **Σύνολο 228.1/2 άσπρα.**

Κωσταντής Δόσης

Χωράφια - άσπρα

1 εις την γούρναν 3, 1 εις τον Άγιον Αθανάσιον 4.1/2, 9 καργιάς 4, 1 εις τον
 λαιμόν υποκάτω στην βρύσιν της τσούρενας 12, 1 εις τα κοματσιούλια
 4.1/2, 1 εις τα σιάδια 18, 1 εις τα σιάδια το άλλο κομμάτι επάνω 5, 1 εις τον
 Προφήτην Ηλίαν 15, 1 εις την μπούρταν 6, 1 εις τον Χριστόφορον υποκά-
 τω 10.1/2, 1 εις του Σάρου την καλύβαν 2.1/2, 1 εις την σουρηβιάν απεδώ-
 θε 7, 1 εις τον βαθύλακκον απεδώθε 1.20, 1 εις την ράχην απεδώθε 4, 1 εις
 την λέφκαν 4.1/2, 2 καργιάς 2, 1 ποταμιά εις το μελίτσι 6, 1 ποταμιά εις την
 Κρεμοστάνην 3, 3 καργιάς 2, 1 εις την Κρεμοστάνην 9, 1 εις το πλάγι και απε-
 δώθε 6, 1 εις του Καρακάτη το σελιόν 6, 1 εις τας κούβας 6, 1 εις το μο-
 νοπάτι υποκάτω με τον Ζήσην 3, 1 ποταμιάν εις το κλειδί 6, 1 έτερη ποτα-
 μιάν εις το κλειδί από του Νικόλα 1. **Σύνολον 181.1/2 άσπρα.**

Γιάννης Δήμος

Χωράφια - άσπρα

1 εις το τσουκάρι 2, 1 εις τον Άγιον Αθανάσιον 3, 1 εις τον λαιμόν υποκάτω 1.1/2, 1 εις τον λαιμόν επάνω του Τσήμου 4.1/2, 1 εις τα σιάδια 39, 1 καργιά 1, 1 εις το αυλάκι επάνω 4 1/2, 1 εις το ρόνγγι το μισό με το Δάμο στους κήπους 4 1/2, 1 εις τον Οζηρόν σιμά του Τσήμου 2 1/2, 1 εις τον Οζηρόν σιμά του Νικόλα 2, 1 εις τον Προφήτην Ηλίαν 15, 1 εις την μπούρταν καινούριον 3, 1 εις τας στρούγγκας 6, 1 εις τα κοματσιούλια υποκάτω 6, 1 εις τα μπορίκια 1, 1 εις τας στρούγγκας 5, 1 εις του Στεροδήμου 18, 1 εις την αγριοβανίδα εις τον άμμον από τον Γιώργη Τσεπέλη υποκάτω έως την στράταν 18, 1 εις την αλατίστρα κατώστρατα εις τον πηλόν εις τα σκαρπιά έως τον δένδρον εις τον όχτον 18, 1 εις τας μηλέας 15, 1 εις την τσούμαν έως σουρηβιάν απεδώθε επανώστρατα 7, 1 εις την τσούμαν υποκάτω του Τσούρα 00, 1 εις την ράχην απεδώθε 2, 1 ποταμιάν εις το μελίτσι 5, 1 καργιά 1/2, 1 εις το αμπέλι των Κωταίων 2, 1 ποταμιάν εις την Κρεμοστάνην σιμά του Τσήμου 3, 1 εις την Κρεμοστάνην 16 1/2, 1 καργιά 1/2, 1 το πλάγι απεκείθεν εις την καλύβαν 5, 1 εις του Καρακάτη το σελιόν 17, 1 εις τας κούβας 38, 1 ποταμιάν εις το κλειδί 60, 1 έτερον εις το κλειδί από του Νικόλα 1, 1 εις το Κεχρί δώθε ποταμιά 4.

Γιάννης Μπουρδούκης

Χωράφια - άσπρα

1 εις τον άμμον 5, 1 εις το τσουκάρι 1, 1 εις την αρκουδοκαρυάν έως τον λάκκον και κρέματα, όχι επάνω δεν ορίζει 3 1/2, 1 εις το πηγάδι επάνω έως τον δένδρον τον τρανόν 3, 1 καργιά εις το πηγάδι επάνω 1, 1 καργιά μισιακιά με τον Δημήτρη 1, 1 εις το πλέπι απεδώθε 6, 1 εις το πλέπι επάνω 3, 1 εις τον Άγιον Αθανάσιον εις τον άμμον 1. 20, 1 καργιά 1, 1 εις τον άμμον το μπαϊρι 15, 1 εις τον λαιμόν υποκάτω, 3, 1 εις τον λαιμόν εις την βρύσιν υποκάτω 19 1/2, 1 εις την βρύσιν το άλλο το μπαϊρι 13 1/2, 1 εις τους κήπους 1, 20, 1 εις τον Οζηρόν με τον Μήτση αντάμα 4, 1 εις τον Οζηρόν εις την κορυφήν 7, 1 εις την μπούρταν 24, 11 καργιάς 14, 1 εις τας στρούγγκας 24, 1 εις τας κορτσιάς 8, 1 εις τας στρούγγκας 17, 1 το πλάγι εις τα κορτσιάς 2, 1 εις την κουνιάν απεδώθε 10 1/2, 1 εις του Ντέτσε 18, 5 καρυδιάς 4, 1 εις την τσιούμαν απεδώθε 21, 1 εις την ράχην απεδώθε κατώστρατα 13 1/2, 1 το σελιόν εις την Μπινομηλιάν 54, 1 το σελιόν εις το οσπίτι 108, 1 καργιά 3, 1 εις τας κούβας 5.20, 2 καργιάς, μία κοινή μία ιδική του 3. Εκπίπτουν από Άγιον Αθανάσιον άντικρυ, εκπίπτουν και προ-

στίθενται εις Γιώργην Ρούσας 9. Εκπίπτουν εις Άγιον Δημήτριον εις το πηγάδι επάνω και προστίθενται εις πατπα -Ιωάννην 4. **Σύνολον 499 άσπρα.**

Γιάννη Γιώτη

Χωράφια - άσπρα

1 εις την Ζωράταν επάνω 8, 1 καργιά 2, 1 ποταμιά ποτιστικήν και πλάγι εις την Ζωράτα 25, 2 καργιάς 2, 1 εις την κούμα εις την κορυφήν 13 1/2, 1 εις τον λαιμόν υποκάτω 11, 1 εις την βρύσιν της Τσούρενας αγπέρα 3, 1 το άλλο απεδώθε 13 1/2, 1 εις τα κλενάδια υποκάτω την βρύσιν 7, 1 το άλλο το μπαϊρι επάνω 2, 1 εις τους κήπους το δουλεμένο 12, 1 εις τους κήπους εις την κορυφήν 3, 1 εις τον Οζηρόν το ρόνγκι όλοι αντάμα 2, 1 εις τον Προφήτην Ηλίαν 7 1/2, 1 εις τας κούβας επάνω κατώστρατα 1.20, 1 εις την μπούρταν 6, 1 εις την ράχην 9, 1 εις το μονοπάτι επάνω και κάτω 18, 1 εις τας κορτσιάς επανώστρατα 8, 1 εις την κουνιάν υποκάτω τον Χριστόφορον 22 1/2, 1 εις τον βαθύλακκον απεδώθε εις κουνιάν 22 1/2, 1 εις την κουνιάν εις τον βαθύλακκον 13, 1 εις τον Χριστόφορον απεκείθε 1, 20, 1 εις την ράχην απεκείθε 9, 1 εις την αλατιστρα κατώστρατα 3, 1 εις την λέφκαν σιμά του Ζήση 4, 1 εις την τζούμαν επάνω εις την ράχην κοινό 3 1/2, 1 εις την λέφκαν εις τον πάτον κοινόν 10, 1 εις το Κεχρί ξηρικόν ποτιστικόν 10, 1 έτερον ποτιστικόν εις το Κεχρί 9, 1 έτερον εις το Κεχρί ποτιστικόν 6, 1 εις την λέφκαν υποκάτω 14, 1 το σελιόν εις την τυλίχτραν 27, 1 καργιά 1/2, 1 μότσιαλη κοινή 4, 1 εις το κλένον το σελιόν 23, 1 εις το κλένον επάνω του Γεώργη Μπέη 15, 1 καργιά 1 αντάμα με τον 0000. **Σύνολον 374 1/2 άσπρα.**

Νικόλαος Γιώτης (Γιανουλέοι)

Χωράφια - άσπρα

1 εις τον Άγιον Δημήτριον 4, 1 καργιά 1, 1 εις του κούμα ποταμιά ποτιστικό 1.20, 1 εις του κούμα το πλάγι όλον 6, 1 εις το ζουπάνι με τους τσεπελάδες 10, 1 καργιά 1/2, 3 καργιάς 3, 1 εις το Ζωπάνι επάνω 1.20, 1 εις τον λαιμόν υποκάτω 11, 1 εις τα κλενάδια εις την βρύσιν απεδώθε 13 1/2, 1 εις τους κήπους εις την γκορτσιάν 12, 1 εις τον Οζηρόν το ρόνγκι όλοι αντάμα 2, 1 εις τον Προφήτην Ηλίαν, υποκάτω το μονοπάτι 6 1/2, 1 εις τον Προφήτην Ηλίαν 6, 1 εις τον Σταυρόν 4 1/2, 1 εις την μπούρταν 18, 1 καργιά 2, 1 εις την μπούρταν πέραν

κατά τον σταυρόν 8, 1 εις τας κουμπιλιάς 13, 1 καργιά 1/2, 1 εις τας στρούγκας 7, 1 εις τας κορτσιάς 27, 1 εις την κουνιάν εις τον βαθύλακκον 13, 1 εις τον Χριστόφορον απεκείθε 1.20, 1 εις την ράχην απεκείθε 16 1/2, 1 εις την τσούμαν επάνω την ράχην κοινόν 3 1/2, 1 εις την σουρηβιάν απεδώθε 15, 1 εις την λέφκαν υποκάτω στους Χρησταίους 16 1/2, 1 έτερον εις την λέφκαν υποκάτω του Γιάννη 5, 1 εις την λέφκαν υποκάτω του Στέργιου 7 1/2, 1 εις την λέφκαν εις τον πάτον κοινόν 10, 1 το κεχρί ξηρικόν ποτιστικόν 8, 1 εις το κεχρί ποτιστικόν και μπαϊρι έξω 9, 1 εις το κεχρί το άλλον το δώθε 1.20, 1 το σελιόν εις το σήμαντρον 22, 2 καργιάς 1, 1 εις την τυλίχτραν το σελιόν 27, 1 μότσιαλη κοινή 4, 1 εις τον κλένον το σελιόν 15, 2 καργιάς 2, 1 εις τον κλένον 2. **Σύνολον 398 1/2 άσπρα.** Εξέπεσαν από τα κλενάδια και προσετέθησαν εις τον Γεώργην Ρούσαν -13 1/2. **Σύνολον 385 άσπρα.**

Αποστόλης Γιώτης

Χωράφια - άσπρα

1 το μπαϊρι εις το άμμον σιμά του Νικόλα Νούτση καργιάς 4, 1 εις τον Άγιον Δημήτριον 4, 1 ποταμιό ποτιστική εις του κούμα (την) 6, 1 το πλάγι εις του κούμα 6, 1 εις τον μύλον επάνω 3, 1 καργιά 1, 1 εις τον Άγιον Αθανάσιον 9, 2 καργιές 2, 1 εις τον λαιμόν υποκάτω 11, 1 εις τους κήπους σιμά των Λαζαίων 1.20, 1 εις τον Οζηρόν το ρόνγκι όλα αντάμα 2, 1 εις τον Προφήτην Ηλίαν υποκάτω το μονοπάτι 6 1/2, 1 εις τον Προφήτην Ηλίαν 7 1/2, 1 εις την μπούρταν πέρα του λάκκου 6, 1 καργιά 1/2, 1 εις την μπούρταν πέρα το πλάγι το επάνω 33, 2 καρυδιές 2, 1 εις την πέτραν εις το αμπέλι και πλάγι όλον 18, 1 εις τα μπορίκια 22, 1 εις το μονοπάτι το καψάλι 21, 1 εις το μονοπάτι επάνω 3, 1 εις τας κορτσιάς 9, 1 εις την κουνιάν εις τον βαθύλακκον 9, 1 εις την αγριοβανίδα σιμά των Σταθαίων (από τον λάκκον κείθε εις δένδρον επάνω) 15, 1 εις τον Χριστόφορον απεκείθε 1.20, 1 εις την ράχην απεκείθε 7 1/2, 1 εις την ράχην απεκείθε το μπαϊρι 15, 1 εις την τσούμαν επάνω την ράχην κοινόν 3 1/2, 1 εις την λέφκαν υποκάτω Ζήση 9, 1 εις την λέφκαν το κείθε του Νικόλα 1.20, 1 εις την λέφκαν εις τον πάτον κοινόν 10, 1 εις το Κεχρί ξηρικόν ποτιστικόν 8, 1 εις το Κεχρί τα δώθε δύο κομμάτια 13, 1 εις το Κεχρί εις την καλύβαν 9, 1 ποταμιάν εις το νταμπακαριό 15 1/2, 1 εις τον μύλον σιμά

υποκάτω το αυλάκι 2, 1 καργιά 1, 1 εις την τυλίχτραν το σελιόν 27, 1 καργιά 1, 1 μότσιαλη κοινή 4, 1 εις τον κλένον το σελιόν με το πλάγι 45, 1 το άλλο το κομμάτι το επάνω εις τον κλένον 15, 1 καργιά 1, 1 εις την μπούρταν πέρα του λάκκου 15. **Σύνολον 438 άσπρα.**

Γιάννης Νάτση

Χωράφια - άσπρα

1 εις το αλωνάκι μαζί με τον Δούκαν 2, 1 εις το πηγάδι επάνω προίκα 13, 1 εις τα σιάδια σιμά τον λάκκον έως τας πέτρας 1 1/2, 1 εις την μπούρταν πέραν το πλάι κατώστρατα 3, 1 εις τον Σταυρόν σιμά του Νικόλα Γιώτη 2, 1 εις την αγριοβανίδα απεδώθε κατώστρατα τον άμμον 2, 1 εις το Κεχρί επάνω της Τάτσενας 5, 1 εις το Κεχρί επάνω 2, 1 το σελιόν εις τον κήπον 7.20, 2 καργιάς, 2+1 καργιά εις το οσπίτι 3, 1 το σελιόν εις το οσπίτι 25. **Σύνολον 142.1/2 άσπρα.**

Τόλης Γιώτης (πιστικός)

Χωράφια - άσπρα

1 εις την κουνιάν επάνω του Βασίλη Τσεπέλη υποκάτω του Χριστόφορου 5, 1 εις τον βαθύλακκον πέρα το πλάι 2, 1 εις την αγριοβανίδα υποκάτω από τον έλατον εις γκολοκινιάν υποκάτω του Βασίλη 9, 1 εις του Ντέτσε επάνω του Γιάννη Μπουρδούκη 2, 1 εις το μελίτσι 9, 1 εις την αγριοβανίδα απεδώθε έως τον άμμον σιμά του Γιάννη Τσεπέλη 8, 1 εις το οσπίτι το σελιόν υποκάτω 5. Εξέπεσεν η καλύβαν και το αλώνι. **Σύνολον 40 άσπρα.**

Βασίλης Γιάννη Τσεπέλης

Χωράφια - άσπρα

1 εις τον άμμον σιμά του Μήτση σύνορον μηλιές 1, 1 εις το Ζωπάνι από τον λάκκον έως του Δάμου 2 1/2, 1 εις το Ζωπάνι δώθε 5, 2 καργιάς 1, 1 εις τον Άγιον Αθανάσιον πέραν υποκάτω την πέτραν (μάρμαρο του Τσεπέλη) 4, 2 καργιάς 1, 1 εις τον λαιμόν υποκάτω 1 1/2, 1 εις τον άμμον επάνω της Τσούραινας 5, 1 εις τα σιάδια επάνω από δίπλα 5, 1 εις τα ρόνγκια 5 1/2, 1 εις τα ρόνγκια υποκάτω 9, 1 εις τον πάτον εις τους κήπους 5, 1 εις τους κήπους 9, 1 εις τους κήπους επάνω του Νικόλα 3, 1 εις τον Οζηρόν 1.20, 1 εις το μονοπάτι επάνω 2 1/2, 1 εις το μονοπάτι εις την βρύσιν επάνω και κάτω 2 1/2, 1 εις το

ξηρικών επάνω εις την στράταν 3, 1 εις το ξηρικών από την στράταν επάνω 3, 1 εις την μπούρταν 7, 1 εις το μονοπάτι υποκάτω 2, 1 εις το μονοπάτι επάνω 6, 1 εις το μονοπάτι υποκάτω 13 1/2, 1 εις τας κορτσιάς 4, 1 καργιά, 1/2, 1 εις την κουνιάν υποκάτω τον Χριστόφορον 18, 1 εις την αγριοβανίδα από τον έλατον και εις γκολοκινιάν επάνω 15, 1 εις την αγριοβανίδα υποκάτω 6, 1 εις την λέφκαν απεκείθε σιμά του λάκκου 3, 1 εις του Ντέτσε έως του Τάτση απεδώθε του λάκκου κατώστρατα 3, 1 εις την κουνιάν υποκάτω 3, 1 εις την σουρηβιάν απεδώθε επανώστρατα 8, 1 εις τον βαθύλακκον απεδώθε 9, 1 εις τας μηλέας 4 1/2, 1 εις την ποταμιάν 10, 1 εις την ποταμιάν το άλλο το επάνω κομμάτι 17, 1 εις την Κρεμοστάνην εις την κορυφήν 9, 1 εις τας κούβας το πλάι κοινόν 4 1/2, 1 εις τας κούβας το ξηρικών 16, 1 καργιά 1, 1 εις τας κούβας 30, 1 εις την ράχην απεκείθε εις την κρανιά 1.20, 1 εις την τσούμαν την ψιλήν 5, 1 εις του Στεροδήμου να μοιράσουν με το Γεώργη 4. **Σύνολον 291.1/2 άσπρα.**

Γιώργης Μήχου Τσεπέλης

Χωράφια - άσπρα

1 εις την Ζωράταν 2, 1 εις την Ζωράταν υποκάτω 2, 1 εις το Ζωπάνι από τον λάκκον έως του Δάμου 2 1/2, 1 εις το Ζωπάνι το μαχλιούλικον 5, 2 καργιάς 1, 1 υποκάτω εις το λιθάρι άντικρυ του Αγίου Αθανασίου 6, 3 καργιάς 1, 1 εις τον άμμον επάνω της Τσούραινας 5, 1 εις τα σιάδια από δίπλα 5, 1 εις τα ρόνγκια κατά τα κλενάδια 6, 1 εις τα ρόνγκια όλα, όλα 22, 1 καργιά 1, 1 εις τον Οζηρόν 7, 1 εις το μονοπάτι επάνω 2 1/2, 1 εις το ξηρικών επάνω εις την στράταν 4, 1 εις το μονοπάτι επάνω εις την βρύσιν και κάτω 2 1/2, 1 εις την μπούρταν από την στράταν υποκάτω 4, 1 εις την μπούρταν 6, 1 εις την ράχην 3, 1 εις το μονοπάτι υποκάτω 13 1/2, 1 εις το μονοπάτι υποκάτω 13 1/2, 1 εις τας στρούγγκας 4, 1 εις την αγριοβανίδα επανώστρατα 15, 1 το κάτω εις αγριοβανίδα έως τον γράβον 9, 1 εις την αγριοβανίδα από τα δένδρα κάτω έως την κορτσιάν σιμά των Σταθαίων 10, 1 εις την αγριοβανίδα απεδώθε 8, 1 εις τον άμμον σιμά του Γιώργη Τσεπέλη ---, 1 εις την λέφκαν απεκείθε επανώστρατα έως τον λάκκον 6, 1 εις την τσούμαν των Σταθαίων 4, 1 εις την σουρηβιάν εις την τσούμαν 6, 1 εις την σουρηβιάν απεδώθε κατώστρατα 5, 1 εις τον βαθύλακκον απεδώθε 8 1/2, 3 καργιάς 2, 1 εις την ποταμιάν εις την λέφκαν υποκάτω 9, 3 καργιάς 1, 1 το επάνω κομμάτι εις ποταμιάν 13, 1 εις τας κούβας εις την κορτσιάν κοινόν 4 1/2, 1 εις τας κούβας ξηρι-

κόν 3.20, 1 εις τας κούβας εις την κορτσιάν 30, 1 το εκείθεν εις τας κούβας 27, 1 καργιά 1 1/2, 1 εις την τσούμαν την ψιλήν με τον Βασίλη 5, 1 εις την κουνιάν σύνορον με των Σταθαίων 1 1/2, 1 εις του Στεροδήμου να μοιράσουν με τον Βασίλη 4, 1 εις τον πάτον εις τα ρόνγκια όπου είχε ο Γεώργης Ρούσας 2 1/2, 1 εις το Κεχρί όπου είχε γράψει ο Γεώργης Ρούσας 4. **Σύνολον 314.1/2 άσπρα.**

Γεώργης Ρούσας Χωράφια - άσπρα

1 εις τον Χριστόφορον υποκάτω τον πλάτωνα 13, 1 εις την κουνιάν εις τους Σταθαίους από μεριά 2, 1 εις την σουρηβιάν από του Νικόλα Γιώτη υποκάτω 4, 1 εις την Κρεμοστάνην εις τον πάτον από του Μήτση 3, 1 εις το οσπίτι τόπον το σελιόν 2, 1 εις τον Άγιον Αθανάσιον εις τον άμμον επάνω της Τσούραινας τα τας Χιωνιάδας, ---, 1 εις το μονοπάτι επάνω του Ζήση 2, 1 εις τον Άγιον Αθανάσιον αγπέρα εις τον πάτον της Τσούραινας έως του Τσόλα Πούλιου και έως τον λάκκωνω 8, 3 καργιάς, 1 αγπέραν εις τα πέτρας εις το αμπέλι του παπα-Γιάννη εις την κορυφήν από μεριάν το πλάι υποκάτω της Τσούραινας 9, 1 εις την αγριοβανίδα απεδώθε εις τον άμμον επανώστρατα 2, 1 εις τα κλενάδια εις την βρύσιν απεδώθε το εξητήσαμεν από τον Νικόλα Γιώτη 13 1/2. **Σύνολον 64,1/2 άσπρα.**

Τέλος του πρωτότυπου καταστήχου

Τα πρωτότυπα κατάστιχα ήσαν τέσσαρα απαράλλακτα γεγραμμένα το 18.. εν διά χειρός Κωνσταντή Χρήστου, εν διά χειρός Νικολάου Αποστόλη Γιώτη, εν διά χειρός Νικολάου Ιωάννου Δήμου και εν το τελευταίον, δια χειρός Χριστόδ. Πανταζή. Ταύτα εγράφησαν ότε ξένοι άνθρωποι εκ Σέλτσης και οι απ' ενταύθα πρόκριτοι εδεκάτισαν τον τόπον και κατά των οποίων αι αποφασισθείσαι ρηταί ενός εκάστου σημειώσεις των άσπρων πληρώνουν εις το μαχτού και εις τα κοινά δευτέρια της χώρας και εις το ποτέ Μουκαντήμ, αφ' ενός μεν, τίθενται ώσπερ εισί γεγραμμένα τα άσπρα κατ' όνομα «Δεκατιά» εις τα δευτέρια τα ονομαζόμενα «Δευτέρια των εσόδων της χώρας» αφ' ετέρου δε, εις τα ταυτόμοια δευτέρια, προστίθενται και τα άσπρα, ως η ηλικία εκάστου δηλοί, ανδρών τε και παιδίων. Διο και τόδε εξεδόθη, υπ' εμού του ταπεινού και αναξίου δούλου του Θεού και Σωτήρος ημών Ιησού Χριστού, απαράλλακτον κατά προσθήκας και μειώσεις, ως το του Κωσταντή Χρήστου, ίνα εύρηται και εις ετέραν γενεάν προς την ήσυχον διτριβήν των κατοίκων της χώρας. Α. Ω Ξ ς' - 1866.

Απριλίου 30. Εν τη σχολή Λεσκατσίου

Ο υπεύθυνος συντάκτης Χριστόδουλος Πανταζή Αποστολίδης

(Ως επίθετον εδώ ο δάσκαλος γράφει το όνομα του πάππου του Αποστόλου)

Σ' ΑΥΤΟΥΣ ΤΑΙΡΙΑΖΕΙ Η ΔΟΞΑ

«Σε κάθε εποχή άλλοι είναι μέσα
στη φωτιά, κι άλλοι χειροκροτούνε»

«Κατάρρα τόχουν οι ανθρώποι να σκοτώνουν
εκείνους που οδηγούν στο λυτρωμό»

Ραδιοφωνική Ομιλία

Ο Κλεφτοαρματολισμός στην Επαρχία Κονίτσης

Υπό
Ευριπίδου Σούρλα Παιδαγωγού
Τέως Διευθυντού Παιδαγωγικής
Ακαδημίας Ιωαννίνων

Εως την Ήπειρον, από της εποχή της Τουρκικής κατακτήσεως έως τα μέσα του 19ου αιώνας, έχομε μία σκιώδη Τουρκική επικυριαρχίαν και μίαν πραγματικήν τυραννίαν Αλβανών Μπέηδων και Αγάδων, οι οποίοι καταπατούσαν κάθε νόμον και τάξιν και ήταν τρόπον τινά συγκυρίαρχοι ή μάλλον, πραγματικοί κυρίαρχοι σε πλείστα διαμερίσματα της Ηπείρου.

Οι Μπέηδες αυτοί και οι Αγάδες ήτανε συνήθως απόγονοι αρχαίων Αλβανών φύλαρχων, οι οποίοι είχανε ασπασθεί τον Ισλαμισμόν, εγκατεστημένοι δε, από αιώνων είχανε οργανωθεί διαθέτοντας και ενόπλους δυνάμεις, τας οποίας χρησιμοποιούσανε ή λεηλατούσανε γει-

τονικάς περιοχάς ή εχθρούς των Μπέηδων ή και αντιστέκονταν ακόμη και εναντίον των Τούρκων Πασάδων, αρνούμενοι να πληρώσουν τους κανονικούς φόρους.

Η διοίκησις ολοκλήρου της Ηπείρου, από της εποχής της Τουρκικής κατοχής βρισκότανε στα χέρια τριών Πασάδων Ιωαννίνων, Δελβίνου και Παραμυθιάς, εξελέγοντο δε, από την διοίκηση της Τουρκικής Αυτοκρατορίας μεταξύ των ισχυρότατων εντοπίων οικογενειών.

Έτσι, τη Μοίρα της Ηπείρου κατά τους τελευταίους αιώνας της δουλείας της εβάρυνε κάτι τι το εξαιρετικό και πρωτόφαντο, δηλαδή η μορφή της διπλής κυριαρχίας.

Τουρκοκρατία από το ένα μέρος, Αλβανοκρατία από το άλλο, οι Αλβανοί δε Μπέηδες και Αγάδες, ενήργουν συχνάς και τακτικάς επιδρομάς εις τα Χριστιανικά χωρία των διαφόρων Καζάδων της Ηπείρου, ελεηλατούσαν ταύτα και εβασάνιζαν πολυειδώς τους κατοίκους των, αναγκάζοντες αυτούς να πληρώνουν τα γνωστά υπό το όνομα «Αγαλίκια και Σουμπασλίκια».

Και θα ερωτήσει τις τώρα:

Πότε άρχισε να κάμπτεται και να θραύεται η συγκυριαρχία αυτή η Αλβανική στην Ήπειρο; Πότε οι Αλβανοί Μπέηδες και Αγάδες αισθανθήκανε την πυγμή του επισήμου Τουρκικού Κράτους;

Απαντώμεν:

Πολύ αργά και χωρίς πλήγματα τελειωτικά, γιατί δυστυχώς στην Αυλή του Σουλτάνου που υπηρετούσανε επιφανείς Αλβανικές προσωπικότητες, ως υπεύθυνοι διαχειρισταί των πολιτικών υποθέσεων της Αυτοκρατορίας, κατόρθωναν να ματαιώνουν εκ του αφανούς όλες τας κυβερνητικάς προσπάθειας.

Ο πρώτος δε και μοναδικός συστηματικός διώκτης των Αλβανών Μπέηδων και Αγάδων στην Ήπειρο, ήτανε ο Οσμάν Πασάς των Γιαννίνων, από το 1897-1905.

Αυτός ενέκλεισε στις φυλακές του Διοικητηρίου των Γιαννίνων περί τους 300 Δερβίσηδες της Αρβανιτιάς και αφόπλισε, κατά τρόπον ταπεινωτικόν, όλους τους Μπέηδες της Αρβανιτιάς - ιδίως τον περίφημον Αγά-Πρόνιον - το μεγαλύτερο τζάκι της Παραμυθιάς.

Έτσι, το πέραςμα του Οσμάν-Πασά από τα Γιάννενα απετέλεσε ένα σημαντικόν ορόσημον γύρω από το ζήτημα της Αλβανοκρατίας στην Ήπειρο, χωρίς όμως και να μεταβάλει τελειωτικά τες συνήθειες και τες παραδόσεις των Αλβανών Μπέηδων και Αγάδων των διαφόρων Επαρχιών της Ηπείρου.

II

Η εποχή της Τουρκοκρατίας στην Επαρχία Κονίτσης, δηλαδή, στο Ακριτικό και θρυλικό αυτό τμήμα της Ηπείρου, είναι συνδεδεμένη με τις επιδρομές των Αλβανών Μπέηδων και Αγάδων από την Κολώνια ή Ερσέκα, όπως συνήθως με το διπλό της αυτό όνομα, εφέρετο η γειτονική αυτή περιοχή της τωρινής Βορείου Ηπείρου μας.

Στην επαρχίαν Κονίτσης - λέγομεν - και ιδίως στα χωριά που συνόρευαν με τον Καζάν Κολώνιας, ήσαν συχνότατες, όχι μονάχα αι εισβολές και αι λαφυραγωγίες εκ μέρους των Αλβανών Μπέηδων και Αγάδων, αλλά και εξοντωτικοί πολλάκις αγώνες ελάμβανον χώραν μεταξύ των διαφόρων Μπέηδων που διεκδικούσαν να παραστήσουν προστάται των διαφόρων χωριών της Επαρχίας Κονίτσης.

Έτσι, επί αρκετές εκατονταετηρίδες η επαρχία Κονίτσης αντίκριζε τον διπλούν κατακλυσμόν, από το ένα μέρος της Αλβανικής Σκύλας και από το άλλο, της Τουρκικής Χαρύβδεως.

Υποχρεωμένη συνεπώς, η ανθρώπινη ενέργεια των κατοίκων της Επαρχίας να παλαίει στη διπλή αυτή υποδούλωση της επαρχίας - δηλαδή στην Αλβανική Θηριωδία από το ένα μέρος και στην Τουρκική επικυριαρχία από το άλλο - έπρεπε για να περισωθεί, να διαθέτει φρόνησιν, διορατικότητα και δηλαδαιτικότητα.

Η ιδιόρρυθμος αυτή μορφή της δουλείας στην Ήπειρο - και ειδικά στην Επαρχία Κονίτσης - αυτή ήταν εκείνη που έφερε εις φως και την μορφή της Κλεφτουργιάς ή του Κλεφτοαρματωλισμού στην Επαρχία σαν ένα είδος αναλαμπής μέσα στο σκοτάδι.

Ο Κλεφτοαρματωλισμός δηλαδή, αντιμέτωπος της Αλβανικής Φεουδαρχίας των Μπέηδων και των Αγάδων Κολώνιας και Λεσκοβικίου.

Με την ιστορία του Κλεφτοαρματωλισμού στην Επαρχία Κονίτσης συνδέεται και η δράσις του περιβόητου Αλβανού Φυλάρχου Αμπεντίν Σαγού, που συνειργάσθη στην αρχήν ως κλέφτης κι αυτός με τον Νταβέλην και τον Λεωνίδαν και προήχθη αργότερα σε Γενικόν Δερβέναγαν όλων των αποσπασμάτων προς εξάλειψιν της ληστείας στην Επαρχία Κονίτσης.

Ο περίφημος λοιπόν αυτός Αλβανός, στην αρχή ετρομοκράτησε όλους τους Μπέηδες και Αγάδες του Λεσκοβικίου της Κορυτσάς και της Ερσέκας γιατί βυσσοδομούσαν όλοι τους την εξόντωσή του, αργότερα όμως, αμνηστευθείς από τον Σουλτάνο εστράφη δυστυχώς κατά των Χριστιανών της Επαρχίας Κονίτσης, ενώ παράλληλα οι λοιποί έως τότε συνεργαζόμενοι μαζί του καπεταναίοι και αρχηγοί, ως

ο Νταβέλης, ο Λεωνίδας ο Θεοδόσης Χρήστου ή Γιότσης από το Λισκάτσι και ο Νετζήπ Μπουρντάνης, κατέφυγαν στα βουνά της Επαρχίας Κονίτσης. Η Σαμαρίνα, η Φούρκα και η περιοχή των ιστορικών Μοναστηρίων της Ζέρμας ήτανε ο τόπος της συρράξεως των ανωτέρω με τον διαβόητον Αμπεντίν. Στις μάχες δε που έλαβον τότε χώραν, σκοτώθηκε ο Νετζήπ Μπουρντάνης, αρατίστηκαν ο Νταβέλης και ο Λεωνίδας σωριάστηκαν τα πτώματα άλλων κατωτέρων αρχηγών και επιβλητικά δείχνονται ακόμη και σήμερα στον διαβάτην των μερών εκείνων, τα μνήματά των και οι τάφοι των.

Η Λαϊκή Μούσα της Επαρχίας ύμνησε με την σειρά της και αυτή τα γεγονότα του χαλασμού των.

Ας την ακούσουμε πρώτα να μας θρηνεί τον χαμό του Μπέη από το Μπουρντάνη, σε συγκινητικό δημοτικό τραγούδι.

Ποιος θέλ' ν' ακούσει κλάματα - Μπέη - Νετζίπη μου - γυναίκεια μοιρολόγια.

Περάστ' απ' την Αρβανιτιά, 'πο μέσ' απ' το Μπουρντάνι,

Να δήτε μια χανούμισσα με πέντε θυγατέρες.

Στο παραθύρι κάθονταν, τις στράτες αγναντεύει,

Γλιέπει τ' ασκέρια π' έρχονται, τ' ασκέρια που διαβαίνουν,

Και τον Τσιαούση φώναξε και του Τσιαούση λέει:

Τσιαούση πού είν' αφέντης Σου, Τσιαούση πού είν' ο Μπέης;

Και ο Τσιαούσης απαντάει στη θρηνώδουσα Χανούμισσα:

«Τον Μπέη τον εσκότωσαν να πάν' από τη Φούρκα».

Η εξόντωση των Αλβανών Μπέηδων ηνάγκασε και τα σώματα του Λεωνίδα και του Νταβέλη, να αλλάξουνε λημέρια για να αποφύγουν την εξόντωση τους από τον Αμπαντίν.

Η Λαϊκή Μούσα της επαρχίας συνοψίζει τα γεγονότα κατά τρόπον χαρακτηριστικόν και περιληπτικόν στο κάτωθι δημοτικό τραγούδι.

"Τον λεν οι κούκοι στα βουνά το λεν στο μοιρολόγι

το λέει κι ο πετροκόσιφας στα κλέφτικα λημέρια.

Βγήκαν οι κλέφτες στα βουνά, ψηλά στα κορφοβούνια

Νταβέλης πάει στο Σμόλιγκα, Γιαννούλης στη Μπριάζα

Χορμόβας πήρε τα ριζά την άκρη στην Αρίνα

και πήγε και λημέριασε στον Ζιάπγια και απ' οχπάνω.

Και κει που τρώγαν και έπιναν και φιλοτραγουδούσαν

το καραούλι φώναξε το καραούλι λέει:

Γλέπω ανθρώπους πούρχονταν ανθρώπους λερωμένους.
Μην ο Νταβέλης έρχεται, μην ο Γιαννούλης Ζέρμας;
Οúd' ο Νταβέλης έρχεται οúd' ο Γιαννούλης Ζέρμας.
Μόν' είν' ο Ζάλιος πούρχεται ο Μπέης του Μπουρντάνι
και τον Σουλιώτη φώναξε και τον Σουλιώτη λέει:
- Σουλιώτη πάρε τα παιδιά, πιάσε το πέρα μέρος
Και συ Θανάσ' Καταρραχιά, πιάσε το δώθε μέρος
Κι εγώ θα πάρω το κακό, τα πλάγια της Αρίνας,
για να τους πιάσω ζωντανούς, τον Τσίμε και τον Ζάλιο.

Η εξόντωση και ο φόνος του Λεωνίδα υμνήθηκαν επίσης από την Λαϊκήν Μούσαν της Επαρχίας, κατά τρόπον εξόχως συγκινητικό, με το εξής δημοτικό τραγούδι της Επαρχίας.

Τρεις περδικούλες κάθονταν στη ράχη της Σαμαρίνας
Είχαν τα νύχια κόκκινα και τα φτερά γραμμένα
Είχαν και στα κεφάλια τους μαντήλια λερωμένα
Η μια κοιτάει τα Γρεβενά και η άλλη το Ζαχόρι
Η τρίτη η όμορφότερη μοιρολογάει και λέει:
Το Λεωνίδα σκότωσαν τον πρώτο Καπέτάνιο
Που ήταν καμάρι στα βουνά, μπαριάκι στους αντάρτες.

III

Ετελειώσαμε...

Η ιστορία του Αρματωλισμού στην Επαρχία Κονίτσης, είναι συνδεδεμένη με τους αγώνες των Κλεφτών και των Αρματολών της εποχής εκείνης, εναντίον των Μπέηδων και των Αγάδων της Αλβανοκρατίας, που είχανε ως αποστολήν και ως έμβλημα το πλιάτσικο, την ερήμωση, το φόνο και το χαλασμό Χριστιανικών οικογενειών.

Τα ιστορικά βουνά της Επαρχίας - ο Σμόλιγκας και ο Γράμμος - εσυμβόλιζαν την εποχήν εκείνην το μοναδικόν καταφύγιον των δυναστευομένων, τα δε κτίσματα της θρησκευτικής ανατάσεως, δηλαδή της Μοναστήρια, εκκλησίες, ερημοκλήσια, και εικονίσματα, ήτανε οι βωμοί της λατρείας και τα σύμβολα της ευσεβείας των υποδούλων. Γι' αυτό, όλο το τοπίο της Επαρχίας Κονίτσης είναι βαθειά συνδεδεμένον με τις ιστορικές τύχες της επαρχίας και είναι συνεπώς, εμπυχωμένον με θρύλους και με παραδόσεις αλλού από κάποια μάχη, ή συμπλοκή, αλλού από κάποιο χαλασμό κι αλλού από κάποια πυρπόληση.

Σαν ένας σβησμένος αντίλαλος, ας φθάσουνε στ' αυτιά μας οι εικόνες της σφαγής και του χαλασμού, οι εικόνες της πυρπολήσεως σπιτιών και ερημώσεως χωριών, οι εικόνες επιδρομών και λεηλασίας, οι εικόνες εξοντώσεως εξεχόντων προσωπικοτήτων της επαρχίας Κονίτσης, και ο ακροατής της παρούσης ραδιοφωνικής ομιλίας μας, ας διατηρήσει μονάχα το όραμα της ωραίας εικόνας του Κλεφτοαρματολισμού που εξησφάλισε διά τους αντιπροσώπους του την τιμητικήν εκείνην θέσιν, που ανήκει σε πρωτοπόρους υψηλών ιδεών και πραγματικών εθνικών υπηρεσιών.

Ευριπίδης Σούρλας
Παιδαγωγός

Ο ΚΑΠΕΤΑΝ ΓΙΟΤΣΗΣ ΜΕ ΤΑ ΤΡΑΚΟΣΙΑ ΠΑΛΙΚΑΡΙΑ ΤΟΥ

*Δεν το θαρρούσα Σμόλιγκα το Μάη να συννεφιάσεις,
το Μάη να ρίξεις τη βροχή και το Θερτή χαλάζι,
να βρέξ' ο Γιότσης τ' άρματα, τα έρημα τσαπράζια.*
(Δημοτικό τραγούδι)

Ο καπετάν Γιότσης ανήκει στην παλαιά οικογένεια των **Χρησταίων** και ονομαζόταν **Θεοδόσης Χρήστου. Πούλιος, Χρήστος, Κωσταντής** είναι οι απόγονοι της οικογενείας των. Ο Θεοδόσης ή Γιότσης ήταν αδελφός του Κωσταντή. Για να βγει κλέφτης στα βουνά ο Γιότσης υπήρξε κάποια αρχική αιτία. Όπως ο Μωυσής για να ξεφύγει από το παλάτι του Φαραώ αιτία έγινε ο γνωστοποιηθείς φόνος του Αιγυπτίου, έτσι και στο Γιότση συνέβη ένα γεγονός.

Εργαζόταν στο Στάριο σε κάποιο Σαμπά Μπέη κι έφτιαχνε το σεράγι του. Στο χαρέμι του ο Μπέης είχε και μια νεαρά Ελληνίδα ως λάφυρον εκ της πολιορκίας του Μεσολογγίου εις την οποίαν είχε συμμετάσχει και ο ίδιος. Ένα πρωινό ενώ η σκλάβα Ελληνίς έκαμε το σταυρό της κρυφά πίσω από τα καφάσια την συνέλαβε το μάτι του Θεοδόση, ο οποίος κατάλαβε ότι πρόκειται για χριστιανή σκλάβα και κάμνοντας και αυτός το σημείον του σταυρού έδωσε το σύνθημα στην Ελληνίδα πως είναι χριστιανός. Και με την πρώτην γνωριμίαν κατέστρωσαν το σχέδιον της φυγής. Μια νύχτα με το γιόμισμα του φεγγαριού η απελευθέρωση ήταν πραγματικότης. Διαπεράσαντες τον Γράμμον έφθασαν στο χωριόν Κάντσικο και από κει τράβηξαν για το Σμόλιγκα κι έφτασαν στο Μεσολόγγι. Οι γονείς της νέας του κατα-

φιλούσαν τα χέρια για να εκφράσουν έτσι την ευγνωμοσύνην τους και μετά ο Θεοδόσης βγήκε κλέφτης στα βουνά με το επώνυμον καπετάν Γιότσης.

Έφτιαξε ένα σώμα δικό του με τρακόσια παλικάρια και αργότερον ενώθηκε με τα παλικάρια του **καπετάν Ζιάκα**, ο οποίος κατήγετο από τα Γρεβενά και επεξέτεινε την αρχήν του εις 4 καπετανάτα, ήτοι των Γρεβενών, Βεντσιών, Ανασελίτσης και Κονίτσης που περιλάμβαναν τα 600 χωριά.

Ο Μπέης μόλις αντελήφθη το εγχείρημα του Θεοδόση έστειλε τα παλικάρια του στο Λισκάτσι για να συλλάβουν τον αδελφό του, τον Κωσταντή Χρήστου και τον φέρουν σ' αυτόν. Μόλις τον έφεραν ο Μπέης οργισμένος χύμηξε κατά του Κωσταντή και θυμωμένος του εί-
πε:

- Γκιαούρη, δεν θα μου γλυτώσεις από την κρεμάλα· ο αδερφος σου με την σκλάβα που μου έκλεψε μου πήρε το ναμούζι - την τιμήν - του σπιτιού μου.

Ο Κωσταντής του είπε ότι δεν φέρει καμιά ευθύνη για κάθε ενέργεια του αδερφού του. Εν τω μεταξύ επληροφορήθη ότι ο Θεοδόσης βγήκε κλέφτης στα βουνά και άρχισε να μαλακώνει κάπως κατά του Κωσταντή τον οποίον είχε κλείσει στο μπουντρούμι του. Τον κάλεσε πάλι μπροστά του και του είπε:

- Εσύ λες πως δεν ξέρεις τίποτε για τον αδερφό σου, ωρέ γκιαούρη. Αυτός βγήκε κλέφτης στα βουνά για να εκδικηθεί το ντουβλέτι, αλλά μαύρο φίδι που θα σας φάει. Σου δίνω άδεια ένα μήνα και θα μου δώσεις ένα σινέτι (για υπόσχεση) ότι μετά θα μου φέρεις τον αδερφό σου εδώ. Αλλιώς θα σε θάψω ζωντανό.

Έτσι ο Κωσταντής γύρισε στο Λισκάτσι. Την άλλη μέρα έτρεξε στο λημέρι του Θεοδόση στο Σμόλιγκα και του είπε τον κίνδυνο που διέτρεχε από το Μπέη επειδή πήρε την σκλάβα από το χαρέμι του. Τότε εκείνος έστειλε μια επιστολή στο Μπέη με ένα βλάχο, αυτός δε με 60 παλικάρια ήλθε και κατέλαβε το δρόμο της Μπάντρας περιμένοντας τον Μπέη να πέσει στην ενέδρα του. Με την επιστολή τον καλούσε να έρθει ο ίδιος στο Λισκάτσι για να λύσουν τις διαφορές τους. Ο Μπέης πράγματι ξεκίνησε από την Κολώνια με τα παλικάρια του για το Λισκάτσι. Στο δρόμο όμως αντάμωσε ένα βλάχο, ο οποίος του είπε για την ενέδρα που του στήσανε και γύρισε ντροπιασμένος. Ο Γιότσης αφού περίμενε τρεις μέρες και είδε πως δεν ήρθε ο Μπέης του έστειλε και δεύτερο γράμμα απειλητικό τώρα που του έγγραφε: Σου έγγραφα νάρθεις. Λοιπόν τώρα και στο εξής εάν το παραμικρόν

ενοχλήσεις τον αδερφόν μου Κωσταντή θα έρθω στο Στάργιο μαζί με τα παλικάρια μου και θα σας κάψω μέσα ζωντανούς σαν τα ποντίκια και δεν θα αφήσω λιθάρι απανωτό και τις γκρεμάδες στα χωράφια θα τις κάνω ασβεσταριά και δεν θα μου γλυτώσετε. Θα σας φάει το μαύρο το φίδι.

Ο Μπέης φοβήθηκε και δεν ενόχλησε τον Κωσταντή Χρήστου.

Από τότε πέρασαν πολλά χρόνια. Με την κάμψη του κλεφταρματολισμού ο Γιώτσης έτυχε αμνηστείας υπό των Τούρκων και όλοι οι καπεταναίοι του Ζιάκα. Κατά μίαν παράδοσιν έμεινε στα Μπιτόλια και αργότερα παντρεύτηκε στην Ντικοβάνι (σημερινό Φλάμπουρο Φλωρίνης) που ήταν παροικία Πληκαδίτικη. Εκεί παρέμεινε μέχρι το θάνατό του. Κατά πληροφορίας όμως του ιερέως του χωριού μας **Δημητρίου Τάτση**, στο χωριό ο Γιώτσης πριν βγει στα βουνά είχε νυμφευθεί την **Αγγελικήν** κόρην του **Γιώργη Τάτση**. Θυγατέρα του Γιώτση ήταν η **Μαρία** ή **Ρούσιω**, όπως τη λέγανε τότε τη Μαρία. Και όταν σκοτώθηκε το 1897 στη Θεσσαλία ο Γιώτσης, η χήρα του παντρεύτηκε στο Τούρνοβο και απέκτησε ένα αγόρι κι ένα κορίτσι. Η Ρούσιω ή Μαρία η θυγατέρα του Γιώτση παντρεύτηκε στις Χιονιάδες και απέκτησε δυο αγόρια και ένα κορίτσι, το ένα μουγκό. Το οικόπεδο του σχολείου μας ήταν κτήμα του καπετάν Γιώτση και το δώρισε στο σχολείο η Μαρία ή Ρούσιω. Του Γιώτση το σπίτι ήταν στις καλύβες των Χρησταίων στο μεσοχώρι που είναι τώρα το ηρώον. Από τη Μαρία ή Ρούσιω το πήρε ο Γιώργης Κ. Χρήστου, πρώτος εξάδερφός της, ο δε γιατρός Βασίλειος Χρήστου, ο εγγονός του Γιώργη Χρήστου και ο επίσης ιατρός Χρήστος Χρήστου το εδώρισαν στην Κοινότητα για να τοποθετηθεί το ηρώον που έγινε με δωρεά του Συλλόγου Ασημοχωριτών Αθηγών «Η Πρόοδος». Στο χωριό σώζεται και κάποιο χωράφι επ' ονόματι του παιδιού του Θεοδόση Νικολάκη. Ακόμα και μέχρι σήμερα λέγεται η τοποθεσία «στου Νικόλα το χωράφι». Στο προγονικό σπίτι των Χρησταίων είχε εναποτεθεί ένα από τα καριοφίλια που έφερε ο Γιώτσης ως κλέφτης και αρματολός. Η λαβίδα του όπλου ήταν ασημένια. Το ντουφέκι αυτό φυλάγονταν μέχρι την εποχή του Γιώργη Χρήστου, ο οποίος το μετέτρεψε σε κυνηγητικό για να παραδοθεί αργότερα, ύστερα από 100 χρόνια, σε Γάλλους κατά την περίοδο των βαλκανικών πολέμων.

Βιβλιογραφία:

"ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ", 1941

ΚΑΠΕΤΑΝ ΛΑΜΠΡΟ ΤΣΙΑΡΑΣ: Ο ανυπότακτος ραγιάς

Ο τόπος αυτός, πήγε μπροστά, χάρη σε μερικούς τρελούς, είχε πει ένας ήρωας του '21. Και για να πάει πιο μπροστά χρειάζεται περισσότερο τρελούς. Αν αναπνέουμε σήμερα τον αέρα της λευτεριάς, το χρωστάμε σ' αυτούς τους τολμηρούς και ριψοκίνδυνους του αγώνα, σ' αυτούς που έβαλαν το κεφάλι τους στον τρουβά και βάδισαν στο δρόμο της θυσίας...

Ρώτησε το παιδί τη μάνα του: Μάνα, τι διαφέρει ένας τρελός από έναν ήρωα; Και εκείνη του απάντησε:

- Ο ήρωας, παιδί μου, ξέρει για ποιο σκοπό την έχει την τρέλα του. Ο τρελός όμως όχι.

Ένας τέτοιος «μουρλός» των χρόνων της σκλαβιάς, ήταν ο Λισκατσίτης **καπετάν Λάμπρο Τσιάρας (Χαράλαμπος Ν. Γεωργιάκης)**. Μη δυνάμενος να βαστάσει το βαρύ φορτίο της διπλής Αλβανοτουρκικής σκλαβιάς και το ένοχο κατεστημένο των προσκυνημένων τουρκιζόντων προεστώτων της επαρχίας του μια μέρα είπε αγανακτισμένα τους γνωστούς στίχους:

*«Εγώ ραγιάς δεν γίνομαι, Τούρκους δεν προσκυνάω,
δεν προσκυνάω τους άρχοντες και τους κοτζαμπασήδες».*

Όταν ρώτησαν τον Κανάρη πώς έγινε ήρωας, απάντησε: Να, όταν ξεκίνησα για να κάψω την ναυαρχίδα είπα: Κωστάκη, θα πεθάνεις, έκανα το σταυρό μου και τράβηξα.

Μονάχα όσοι ξέρουν να πεθαίνουν κερδίζουν τη μάχη της ζωής. Με την πίστη προς τα ιδανικά της φυλής, κατορθώνουν να μηδενίσουν τη λογική, τους αριθμούς, την ύλη.

Πράγματι, έρχεται κάποια στιγμή της ζωής μας που πρέπει να πούμε το μεγάλο ναι και το μεγάλο όχι, όπως λέγει ο Καβάφης.

Ενέδρα σε τουρκικό απόσπασμα

Οι κάμποι θρέφουν άλογα και τα βουνά λεβέντες, λέγει το Δημοτικό τραγούδι κι έτσι τον επαίνεσε μια γερόντισσα του Ασημοχωρίου. Ο Λάμπρο Τσιάρας απ' το Λισκάτσι (Κονίτσης) σωματικά εύρωστος, με μάτι αετίσιο που είχε το ξεχείλισμα της νιότης και της παλικαριάς ενός Ανδρούτσου, ενώ εσωτερικά θα διαπιστώσουμε την ευστροφία, την εξυπνάδα, το θάρρος και την τόλμη των ηρώων του '21, επιζεί έντονα και σήμερα στη μνήμη των κατοίκων της επαρχίας Κονίτσης και Δυτικής Μακεδονίας κι ενσταλάζει το γενναίο φρόνημα στις ψυχές τους. Μαζί με λίγους άλλους καπεταναίους του Αγώνα, είχε γί-

νει ο κύριος φορέας του επαναστατικού φρονήματος που αφύπνιζε τους κοιμωμένους. Στη ζωή του συναντάμε σκηνές ηρωισμού και αυτοθυσίας. Οι χωριανοί δε μπορούν να ξεχάσουν μια ενέδρα που είχε στήσει μόνος σε ένα τουρκικό απόσπασμα (κοσιάδα). Ο φόβος της ενέδρας κουρέλιαζε ψυχικά τους Τούρκους. Επειδή δεν γνώριζαν πόσοι ήταν κρυμμένοι, γι' αυτό και με μια ντουφεκιά υποχωρούσαν έντρομοι. Το καρτέρι χρειάζονταν υπομονή και ψυχραιμία, ιδίως τις τελευταίες στιγμές που τα νεύρα των σκοπευτών υποβάλλονταν σε φοβερή δοκιμασία, γιατί έπρεπε να δράσουν στην κατάλληλη στιγμή. Ο Λάμπρο Τσιάρας διαφεντεύοντας την είσοδο του χωριού του, φυλάει «Θερμοπύλες» σε κάποιο στενωπό της θέσης «Τζιούμες», καρτερώντας τους Τούρκους χωροφύλακες, που είχαν αρπάξει κάποια κατσίκια από φτωχίες γερόντισσες του χωριού κι εκείνες κλαίγοντας πήγαν στον αγέρωχο άντρα να πουν τον πόνο τους για τα ζώα που τους έκλεψαν. Λίγο πιο πάνω από το караούλι του, ο λαϊκός λιθοξόος του Λισκατσίου, **Μήτρο Τσεπέλης**, έγραφε ιστορία με το καλέμι του κι εδώ τώρα ο τολμηρός Τσιάρας τη γράφει με το καριοφίλι του. Το τουρκικό απόσπασμα που λεγόταν κοσιάδα, επειδή κόσεβε (έτρεχε) ως ταχυκίνητος μονάδα, ή επειδή αποτελούνταν κάτω των 20 ζαπτιέδων (χωροφυλάκων), είχε πάει στο χωριό για φόρους, αγγαρείες ή και να συλλάβει και τον ίδιο μια που ήταν καταζητούμενος, αλλά η αντρειοσύνη του λεβέντη Λ. Τσιάρα, που ήταν ο πρίγκιπας του τόπου, με την πρώτη ντουφεκιά που τους έριξε, τους έκανε να σκορπίσουν ντροπισμένοι και να εγκαταλείψουν τη λεία τους καταστρατής. Ήταν αποφασισμένος, εάν ξόδευε τα βόλια του κι αυτοί αμύνονταν, να κατηφορίσει με το δαμασκινό σπαθί του και ό,τι ήθελε προκύψει. Έτσι μιλούν οι λεοντόκαρδοι. Με τις ντουφεκιές που τους έριξε θέλησε να τους πει:

- Δεν θα ξαναπατήσετε τύραννοι τα φτωχικά γενέθλια χώματα, που ζυμώθηκαν με τον ιδρώτα των προγόνων μου, γιατί φυλάω «Θερμοπύλες». Δεν θα σας αφήσω πλέον, να ταπεινώσετε το φιλήσυχο χωριό μου, που με γαλούχησε και σ' αυτό είδα για πρώτη φορά, το φως του ήλιου. Δε θα σας επιτρέψω τύραννοι, να ρυτπαίνετε το πατρικό μου σπίτι, που ενσαρκώνει το είναι μου. Το κεφάλι μου, το έχω ξεγράψει από την πρώτη μέρα του ξεσηκωμού μου. Πήρα τη μάχη της ελευθερίας στα χέρια μου. Δε σκύβω κεφάλι να προσκυνήσω κανέναν, γιατί είναι όρθια η καραμπίνα μου και το σθένος μου!

Πόσο θα χρειάζονταν τα χωριά μας σήμερα, έναν τέτοιο αγέρωχο νέο άνθρωπο, μάλιστα, όταν ήρθαν Αλβανοί και λήστεψαν δέκα περί-

που σπίτια και οι υπερήλικες κρυβόντουσαν στα σπίτια τους και πυροβολούσαν στον αέρα. Καρτέρι θάστηνε ο τολμηρός Τσιάρας για να γυρίσουν πίσω και να μην ξαναπατήσουν ποτέ, και να το θυμούνται και τα εγγόνια τους.

Ένας ιππότης θριαμβεύει στο νάρθηκα της Εκκλησίας

Μέσα και στις πιο συγκλονιστικές ιστορικές μας σελίδες υπάρχει κάτι το ποιητικό και ωραίο. Μέσα και στις πιο δύσκολες αναμετρήσεις της ζωής με το θάνατο, στα αιώνια μαρμαρένια αλώνια της πανέμορφης και ηρωικής αυτής πατρίδας, υπάρχει μια αναλαμπή μεγαλείου που ξαφνιάζει, βιοσημαίνει την ώρα και συγκινεί.

Μια άλλη γνωστή ανδραγαθία, συνεπλήρωσε τη δόξα στο γενναίο παλικάρι «με τσελίκι (ατσάλι) στην καρδιά» που ήταν γνήσιος εδαφικός τύπος, που αντλούσε δύναμη από τα ιδανικά του γένους, την ψυχοσωματική του ζωτικότητα και την κήνη του όπλου του με τα δυο στουρνάρια του και τα ασημένια παφίλια του και το δαμασκηνό σπαθί του.

Στο Χαγιάτι ή νάρθηκα της εκκλησίας που είναι ο χώρος μπροστά από τον κυρίως ναό που συνεδρίαζε η «γερουσία» των χωριανών, μια ομάδα Τούρκων χωροφυλάκων ήρθαν μια Κυριακή. Ανήξερους εκείνος, παρουσιάστηκε στο Χαγιάτι αρματωμένος με την στουρνάρα του. Ιπποτικός, κάθισε δίπλα στον Τούρκο αξιωματικό, χωρίς να τον χαιρετήσει. Ο αξιωματικός κάθονταν δίπλα στον ιερέα από την πλευρά που ήταν και το μέρος των επισήμων δημογερόντων. Οι Τούρκοι χωροφύλακες κάθονταν στην είσοδο του νάρθηκος, που ήταν το θεωρείο των γυναικών. Μόλις κάθισε ο Τσιάρας, ο Τούρκος αξιωματικός του είπε:

Ποιος είσαι συ ωρέ γκιαούρη (άπιστε) που οπλοφορείς και ήρθες δίπλα μου, έχεις άδεια οπλοφορίας; Φέρτην εδώ να την ειδώ.

Τότε ο «ελεύθερος πολιορκημένος», Λάμπρο Τσιάρας, που η ζωή του κρέμονταν σε μια κλωστή, του απαντάει τους γνωστούς στίχους:

«Εγώ Βεζύρη δεν ψηφώ, πασά δεν προσκυνάω
πασά έχω το ντουφέκι μου, βεζύρη το σπαθί μου».

Έβαλε ύστερα τα δυο του δάχτυλα στο γλούπο του όπλου του, λέγοντας: «Εδώ μέσα την έχω την άδεια» και τούδειξε την κήνη του γεμισμένου καριοφιλιού του, γιατί όπως λέγει και ο λαός, «αλλιώς μιλά ο ξαρμάτωτος κι αλλιώς ο αρματωμένος». Αρματωμένοι όμως, ήταν και οι περισσότεροι Τούρκοι.

Τότε μερικοί χωριανοί της συμβατικής ζωής, κιότρεψαν με το Διγενή,

που ξέρει να παλεύει στα μαρμαρένια αλώνια και για να αποφύγουν την αιματοχυσία, ο συγκαταβατικός **Δούκας (Δημήτριος Γεωργάκης)** που ήταν πρώτος εξάδελφός του, είπε στον Τούρκο αξιωματικό για να μη γίνει αιματοχυσία:

- Μπέη μου, μη τον κάνεις συνέργια (μη τον υπολογίζεις) γιατί είναι μουρλός.

Έτσι με την επέμβαση των χωριανών ανεχώρησε το απόσπασμα και δεν έγινε το ηρωικό «Χάνι της Γραβιάς». Σε τέτοιες παράτολμες στιγμές κρίσιμες και διλημματικές της ζωής των κλεφτών, όπως λέγει ένας, χρειάζεται μια ώθηση του λογικού εαυτού τους, στα όρια ενός αξιόλογου παραλογισμού, στον κόσμο του παραλόγου, για να μπορέσει ν' αντέξει η θνητότητά τους στο τίμημα του θανάτου, που ίσως χρειαστεί, για να αξιοποιηθεί η κρίσιμη ώρα. Αυτή την ιερή τρέλα επικαλείται και ο Σόλων και θυσιάζει τη σοφία του.

*Έλα ιερή μεγάλη τρέλα και πάρτε μου το νου
Και τη σοφία σπατάλα μου για μιαν αθάνατη ώρα
μιαν ώρα νικηφόρα.*

Όμως για το Μακρυγιάννη πάνω από τη λογική, υπάρχει η δύναμη του Θεού, η οποία βοηθεί όσους πιστεύουν να επιτύχουν το ακατόρθωτο. Ο Τσιάρας που την άδεια οπλοφορίας την είχε «κρυμμένη» στο παραγεμισμένο καριοφίλι του, και που αναλαμβάνει στα χέρια του τις ευθύνες των πράξεών του, απτόητος, δεν σηκώθηκε από τη θέση του. Με το χέρι στην σκανδάλη και ατενίζοντας με το αετίσιο βλέμμα του πέρα από το παραπέτασμα του χρόνου, περίμενε να ξεκουμπιστεί και ο τελευταίος Τούρκος ζαπτιές. Όταν φύγανε τότε οι χωριανοί, άρχισαν τα αστεία και τα σοβαρά, και όλων τα βλέμματα στράφηκαν στον προνομιούχο της ιστορίας, που αψηφά και τη ζωή του για να την κερδίσει σύμφωνα με το νόμο της πίστης. Μερικοί χωριανοί του είπαν:

- Γιατί ήρθες φανερά στο χωριό, και μάλιστα Κυριακή, στο χαγιάτι οπλισμένος (η αλεπού τι δουλειά έχει στο παζάρι), δεν ξέρεις ότι είσαι καταζητούμενος, σε κέραλευε να φας το κεφάλι σου;

- Γιατί δεν με προειδοποιήσατε πως ήρθαν ζαπτιέδες στο χωριό, όπως το κάνατε πάντοτε, τους απαντά ο Τσιάρας.

Εκείνοι δικαιολογηθήκανε πως ήτανε στον εκκλησιασμό και οι Τούρκοι ήρθαν εκτάκτως.

Ύστερα ένας χωριανός του είπε:

- Μα ντιπ' μπουνταλάς ήσουνα που κάθισες δίπλα στον Τούρκο αξιωματικό;

- Είχα το σχέδιό μου, τους είπε τότε ο πολυμήχανος Οδυσσέας. Ξέρετε ότι χωρίς την άδεια του αξιωματικού οι στρατιώτες δεν κάνουν βήμα. Εγώ ήμουνα δίπλα στον αξιωματικό. Μόλις θα άνοιγε το στόμα του για να δώσει εντολή να με συλλάβουν, θα «έτρωγα» αυτόν πρώτα. Μετά, όσο να συνέλθουν από τον πανικό οι ζαπτιέδες, που βρίσκονταν πιο μακριά, εγώ θα ριχνόμουνα από το χαγιάτι και θα ροβόλούσα στη ρεματιά.

Έτσι έδειξε την αντρειοσύνη του, με το να ντροπιάσει ένα τουρκικό απόσπασμα. Τον διέκρινε η εξυπνάδα του μαχητή, που είναι επιτελικός στα σχέδιά του. Και με το κατόρθωμα αυτό, έρχονται στη μνήμη μας τα λόγια του λεοντόκαρδου του αγώνα:

- Να πεθάνετε σαν Έλληνες. Μη σκιαχτείτε ποτέ το θάνατο. Η ζωή δεν αξίζει όταν σας λείπουν τα ιδανικά.

Η δράση του επεκτείνεται στην επαρχία

Ο Λάμπρος Τσιάρας παίρνοντας το καριοφίλι στα χέρια πήρε και τον αέρα της λευτεριάς, που ήταν πόθος των Ελλήνων. Πολύ ενωρίς, εντάχτηκε στην ομάδα του **Νικόλα Λιάκου** από την Βούρμπιανη και όλοι τους τελούσαν κατά κάποιον τρόπο, κάτω από την γενική αρχηγία των φημισμένων καπεταναίων **Λεωνίδα** και **Γιώργου Νταβέλη** και τούδωσαν το καλύτερο όνομα παλιών καπεταναίων του Πάνου Τσιάρρα ή του γιου του Νίκου Τσιάρρα. Μέχρι σήμερα, όπως μάθαμε, στα γειτονικά χωριά που κλίνουν προς τη Δυτική Μακεδονία, διηγούνται για το Λάμπρο, όπως μας είπε και ο εγγονός του Νίκος Τσεπέλης και τραγουδούν το πονεμένο Τραγούδι του στους γάμους και τα πανηγύρια. Όσο δε στο χωριό του, κανείς δεν αγιάζει στον τόπο του.

Στη θέση «Τσιούκα» του Λισκατσίου το 1878 περίπου, ο Λάμπρος Τσιάρας μαζί με την ομάδα τού Λιάκου, χτύπησαν το ταμπόρι των Τούρκων και όλοι παραδόθηκαν με τον οπλισμό τους, χωρίς να ξαναπατήσουν στο φυλάκιο.

Την ίδια χρονιά περίπου, συμπολεμιστής με τον καπετάν Γιώργο Νταβέλη ήταν και ο Λ. Τσιάρας, με την ομάδα του Νικόλα Λιάκου από τη Βούρμπιανη κι έδωσαν φοβερή μάχη στα υψώματα του Αϊ Λια της Φούρκας, όπου σκοτώθηκε ο Τουρκαλβανός Νετζήπ Μπουρντάνη (Δερβέναγας) Μπέης. Σε ενέδρα πάλι, χτύπησαν τον Ζαλιόμπη Μπουρντάνη που φρουρούσε συνοδεύοντας το τουρκικό δικαστήριο, που πήγαινε να μετατρέψει σε τσιφλίκι το χωριό Μπουρμπουτσκό (Επταχώρι). Οι κατήδες (δικαστές), πιάστηκαν αιχμάλωτοι και η Οθωμανική Κυβέρνηση πλήρωσε λύτρα να τους απελευθερώσει.

Μεταξύ Σλάτνας (Χρυσής), η ομάδα αυτή, που ήταν ενταγμένος και ο Λ. Τσιάρας, σκότωσε τον Καϊμακάμη (υποδιοικητή) της Κορυτσάς που είχε βγει περιοδεία, καθώς και πολλούς από τους φρουρούς του.

Ο Τσάγκος, που ήταν τουρκαλβανός αντιπρόσωπος στο χωριό, έμπαινε στις μύτες του Λάμπρου Τσιάρα γιατί τον ήθελε υποταγμένο μαζί με τους άλλους κατοίκους και να μη φέρνει όπλο. Εκείνος όμως, του έστησε καρτέρι στο «Μεγαλάκο» και αντ' αυτού σκοτώθηκε ο Φειζήν, που ήταν αντιπρόσωπος των Τούρκων στις Χιονιάδες.

Στην Πυρσόγιαννη, το 1882, είχε έλθει ένας Τσιαούσης με τούρκους ζαπτιέδες. Οι αντάρτες τους μισούσαν ιδιαίτερα, επειδή τον περασμένο χρόνο είχαν σκοτώσει πολλούς συντρόφους τους με δόλο. Τη νύχτα, οι αντάρτες περικύκλωσαν το φυλάκιο που μένανε 12 Τούρκοι. Επειδή η πόρτα ήταν καλά κλειστή, πήρανε πετρέλαιο από ένα μαγαζί και έβαλαν φωτιά στο φυλάκιο. Τότε, οι Τούρκοι παραδόθηκαν και τους κρέμασαν στο δέντρο. Μετά φώναξαν το γιατρό Ζήση Σούρλα να έλθει να δει το γεγονός, αλλά αυτός ήταν κρυμμένος με ένα φιλοξενούμενο Τούρκο ανθυπασπιστή κι έτρεμαν από το φόβο.

Ο Μουχτάραγας όμως, ξεκίνησε από την Κόνιτσα με εκατό Τουρκαλβανούς για να πάρει το αίμα πίσω. Αφού πέρασαν το ποτάμι κάτω από την Πυρσόγιαννη, εκεί που πνιγήκε το παιδί του Κωσταντή Χρήστου, ο Νικολάκης που γυρίζε από την Κόνιτσα με τα ψώνια για το γάμο του, όπως λέει και το Δημοτικό Τραγούδι, οι αντάρτες τους περίμεναν με πολλά πυρομαχικά. Στη μάχη που διάρρησε μέχρι το βράδυ, σκοτώθηκαν 10 Τούρκοι και πολλοί άλλοι τραυματίστηκαν ενώ, από τους κλέφτες, δεν είχε λαβωθεί κανένας, καθώς γράφει ο Αναστ. Ευθυμίου που είχε θείο τον Νικόλα Λιάκο στην ομάδα του οποίου ήταν ενταγμένος και ο Λάμπρο Τσιάρας, που είχε τα χαρίσματα του Νταβέλη και Λιάκου. Ο ίδιος ο Νταβέλης έλεγε ότι, το μυστικό της επιτυχίας του, ήταν τα παλικάρια του που ήταν στις διαταγές του και τον αγαπούσαν.

Ταξίδι στο Ξηρόμερο

Ο Λάμπρο Τσιάρας ταξίδευε στα Βυζιανά Ξηρομέρου που ήταν Ελληνικό και εργάζονταν μια εποχή ως ξυλουργός ταβαντζής με τον οικογενειακώς εγκατεστημένο πατέρα του Νικόλα Γεωργάκη. Εκεί, ο αδελφός του Νικόλας Γιάννης Γεωργάκης είχε δύο γυναικαδελφές ανύπαντρες, τις οποίες έκλεψαν βίαια δύο άντρες, χωρίς αυτές να τους θέλουν για συζύγους. Κατ' άλλους ζητούσαν και προίκα μεγάλη. Σε τέτοιες περιπτώσεις αδικίας ο Λάμπρος έδειχνε την παλικαριά

του. Τους συνέστησε να συμμορφωθούν γιατί θάχουν να κάνουν με αυτόν, που είχε λεβεντιά και μιλούσε και με την καραμπίνα του. Οι δυο αυτοί εκβιαστές, υποψήφιοι γαμπροί, σχεδίασαν να τον ξεκάνουν, και μια μέρα τον πλησίασαν κάτω από μια μεγάλη κληματαριά, που έκανε τον αγροφύλακα, και αφού τον χαιρέτησαν του είπαν:

- Τι χαμπάρια Λάμπρο, δυο λαγούς μ' ένα φυσίγγι;

Δηλαδή μ' ένα σμπάρο δυο τρυγόνια, όπως λέγει άλλη παροιμία.

Τον παρεκάλεσαν δε ν' ανεβεί στην κληματαριά για να κατεβάσει κανένα σταφύλι και μόλις έβαλε το πόδι του να ανεβεί, εκείνοι κάνανε νόημα μεταξύ τους να τον σημαδέψουν, γιατί κι αυτοί είχαν όπλο, αλλά ο δαιμόνιος αητομάτης Λάμπρος που περίμενε να βρεθεί σε άμυνα, πρόλαβε και τους σκότωσε αυτός. Το περιστατικό αυτό το διηγότανε ο Νικόλας της Βάγιας, ο Παπαδιαμάντης από τις Χιονιάδες, που εργαζότανε στο Ξηρόμερο μαζί.

Μετά από το γεγονός αυτό, φεύγει για τα Τρίκαλα και μετά για την Πάτρα και κατ' άλλους στη Λάρισα, αν και οι λεπτομέρειες δεν μας αφορούν.

Άλλη φορά, ξαναπήγε στο Ξηρόμερο που ήταν ελεύθερο, για να δει τον αδελφό του πατέρα του Γιάννη και να ξεκουραστεί το χειμώνα, που όλοι οι κλέφτες αδειάζανε τα βουνά μαζί με τους κτηνοτρόφους και ξεχειμαδιάζανε, ιδίως στο σιτοβολώνα της Θεσσαλίας. Εκεί συνάντησε μερικούς μπτέηδες της Ερσέκας, αιχμάλωτους των κλεφτών, οι οποίοι ζητούσαν λύτρα για να τους ελευθερώσουν. Ο Τσιάρας που αισθανόταν οίκτο για γονατισμένους ανθρώπους, όποιοι κι αν ήταν αυτοί, τους πήρε κρυφά και τους έφερε στην Ερσέκα κι εκείνοι ασφαλώς, θα ανταπεδώσαν την ευεργεσία. Τέτοιες αλτρουιστικές πράξεις συναντάμε σ' όλους όσους βγαίνανε στο βουνό. Μια τέτοια, είναι και του καπετάν **Θεοδόση Χρήστου (Γιότση)**, ο οποίος όταν είδε μια νέα Χριστιανή να κάνει το σταυρό της στο χαρέμι του Μπέη, την απήγαγε και την πήγε στο Μεσολόγγι που ήταν οι γονείς της.

Ο θάνατος του Παλικαριού

Μετά από ξεκούραση λίγων μηνών επιστρέφει στα χαρακώματα ο Τσιάρας. Ερχόμενος στην αγωνιστική σκλαβωμένη περιφέρειά μας, αφού πήρε χάρη, δεν μπορούσε ν' αποχωριστεί και το ντουφέκι του, μια που ήταν γεννημένος για την παλικαριά. Άλλωστε, ο πολεμικός άνεμος σάρωνε τότε τη χώρα και οι θερμόαιμοι τραγουδούσαν: «*Τούρκοι καθίστε φρόνιμα, γιατί ήρθαν άλλα χρόνια*». Κι ο Τσιάρας λαχταρούσε την ώρα που θα βροντήσει το ντουφέκι σ' όλη τη σκλαβωμένη

υπόλοιπη Ελλάδα και οι Τούρκοι θα ξεκουμπιστούν πέρα, «στην κόκκινη μηλιά». Δεν ανήκει στους ριψάσπιδες ανθέλληνες και προδότες των ιδεωδών της φυλής, αλλά έδωσε το παρόν στις επιταγές της ιστορίας, η οποία θέλησε να τον στεφανώσει με το στεφάνι του μαρτυρίου.

Οι καλοβολεμένοι δοσίλογοι μαυραγορίτες της εποχής εκείνης, οι προσκυνημένοι Τουρκόδουλοι προεστώτες της περιφέρειας που περίμεναν τη λευτεριά από τους Ευρωπαίους, απόγονοι των οποίων είναι σήμερα οι φιλοσκοπτιανοί που μας δικάζουν, οι φιλότουρκοι, οι φιλοαλβανοί της περιβόητης Ε.Ο.Κ. που μας μισούν γιατί δεν μπορούν να γίνουν Έλληνες που έχουν ιστορία, νόμισαν, πως με το θάνατό του, που ήταν γι' αυτούς ένα «μέσον διοίκησης», θα ξεφορτώνονταν έναν ταραξία που δεν τους άφηνε ήσυχους για να αρμέγουν τον ιδρώτα του «ευκολόπιστου και πάντα προδομένου» λαού, που είναι ευχαριστημένος να ζει κι όταν κλαίει τη μοίρα του ζώντας και ψευτοζώντας σε μια κόλαση υπό τον ήλιο.

Ο Λάμπρο Τσιάρας, ανεκάλυπτε ντροπές κοινωνικές και φανέρωνε τους ενόχους. Κατηγορώ που εκτοξευόταν σε κάθε κατεύθυνση: στους «συνετούς» τουρκίζοντες προεστούς, στα «έντιμα» εργαστήρια με τα δυο καντάρια, την αγόρω και πούλα, όπως έλεγε ο μακαρίτης **Ανέστης Γιαννούλης**, στους τουρκαλβανούς που φορολογούσαν το καλαμπόκι, τις κότες, τα σταφύλια, το γάλα που σ' αυτούς κανείς δεν σήκωνε κεφάλι εκτός του **Νικόλα Στάθη (Φέκα)** από το Λισκάτσι που τους έχυσε το γάλα μια φορά για να μην πατήσουν έκτοτε ξανά και πρωταρχικά του αγέρωχου τέρατος της λευτεριάς Λάμπρου Τσιάρρα που «αναστατώνε» τα υπόδουλα χωριά και θέλανε να τον ξεκάνουν για να «λαρώσει» ο τόπος, χωρίς να ξέρουν ότι σβήνανε την ελπίδα που ήταν σα σπίθα κρυμμένη στη στάχτη. Αντί να πηγαίνουν οι προεστοί και να του φιλούν το χέρι δίνοντας και το προϊόν του εράνου τους τον έφαγαν με δόλο.

Θέλησαν να βάλουν στο περιθώριο τους προδρόμους του Μακεδονικού αγώνα, αυτοί που ασελγούσαν στα ιδανικά της φυλής, οι ακάπνιστοι που δεν κέρδισαν καμιά μάχη, αφού δεν έδωσαν καμιά. Όμως, όσοι προκάλεσαν το θάνατο του Λάμπρου Τσιάρρα συνεργούσαν στη δόξα του και η επαρχία μας δε στερήθηκε το ιστορικό Δημοτικό τραγούδι του που γράφτηκε με τη μελάνη του αίματός του που «τράφος» γίνεται, όπως λένε άλλα Δημοτικά τραγούδια.

Σε τέτοιες περιπτώσεις, ο σκοτωμένος νικά τον φονιά και το πρόσωπό του γίνεται ήλιος, γιατί όπως λέει ο Ι. Πολέμης:

«Του ήρωα η ζωή ποτέ δεν τελειώνει:
απ' τη στιγμή που σβήνει αθάνατη αρχινά.»

Στους στίχους αυτούς του Ι. Πολέμη, διαγράφεται το μεγαλείο του ηρωισμού και δίνεται η διάσταση ζωής και θανάτου, σε στιγμές που η λησμονιά φαίνεται ασήμαντη, μικρή, μπροστά στην αιωνιότητα. Τα λόγια του ποιητή, αρμόζουν σ' αυτούς που πέφτουν «όρθιοι» σαν προτείνουν τα στήθη τους, κυματοθραύστη, ενάντια στους εχθρούς των ιδανικών για τα οποία πολεμούν.

Πρέπει να είμαστε υπερήφανοι για τον συγχωριανό μας και πολύ περισσότερο το περήφανο σόι του, που έχει άλλους δύο οπλαρχηγούς στο ενεργητικό του, γιατί ο δρόμος που χάραξε ήταν δρόμος θυσίας. Μερικές σκιερές στιγμές της ζωής του, που δεν έλειψαν από κανέναν άνθρωπο, (όλοι είμαστε καλοί μέχρι της αποδείξεως του εναντίου) πολύ περισσότερο από κείνους που άφηναν όλα για τη λευτεριά, δεν είναι ικανά να επισκιάσουν την ζωή του και να του δώσουν τον αυθαίρετο τίτλο του «κακού ήρωα» εκείνοι της συμβατικής ζωής που ζούσαν με παρωπίδες και δεν έβλεπαν τον ιερό σκοπό αλλά τόνιζαν τα μέσα για να ζήσουν.

Γράφουμε τις λίγες αυτές γραμμές σαν ευγνωμοσύνη στο μάρτυρα της ελευθερίας Λάμπρο Τσιάρα, ο οποίος ήταν από τους λιγοστούς που συγκινήθηκε από το δράμα του ραγιά των τετρακοσίων χρόνων. Αν άλλοι καλοβολεμένοι εθελοτυφλούντες λέγανε «δόξα τω Θεώ καλά περνούμε», όπως συνέβαινε στα πλούσια Ζαγοροχώρια που ειρωνευόταν και τον Πατροκοσμά τον «καλόγερο», οι κυρίες με τις γούνες και τις χρυσοκεντημένες παντόφλες· ο Τσιάρας όμως διδάσκει πως η ζωή δεν έχει νόημα όταν της λείπουν τα ιδανικά. Η σκλαβιά, που βασίλευε, η παντοειδής καταπίεση τον έσπρωξε στα βουνά για να ζήσει ελεύθερος. Και το τίμημα της απόφασης αυτής και του αγώνα ήταν να τον σκοτώσουν συμπατριώτες του, όπως θέλησαν τον Παπαφλέσσα, ο οποίος στρατολογώντας οπαδούς για τον αγώνα προξενούσε ανησυχίες εις τους άκαπνους «φρονίμους πρόκριτους» οι οποίοι πολλές φορές σκέφτηκαν και δοκίμασαν να τον συλλάβουν και να τον παραδώσουν στους Τούρκους ή να τον φονεύσουν. Έτσι ένας ακόμη Λεωνίδα της φυλής έπεσε «υπέρ βωμών και εστιών» νέος την ηλικία.

Σαν ελάχιστη ευγνωμοσύνη για ό,τι προσέφερε, θα πρέπει μια οδός του Ασημοχωρίου, να ονομαστεί **οδός καπετάν Λάμπρου Τσιάρα**, όπως θέλησε και η δημοτική μούσα, η οποία αποθανάτισε τη μνήμη του με το ιστορικό Δημοτικό τραγούδι, με τις διάφορες παραλλαγές,

που τραγουδιέται στους γάμους και τα πανηγύρια, ως επιτραπέζιο της επαρχίας Κονίτσης και Δυτικής Μακεδονίας.

Μέσα στον καθολικό ξεσηκωμό του Γένους χάθηκαν οι λιγοστοί αγωνιστές της λευτεριάς, οι κλέφτες, αλλά δε χάνεται και το Δημοτικό τραγούδι τους γιατί βαθαίνει και πλαταίνει στον εξαίσιο «Εθνικό Ύμνο» της Ελλάδας, ο οποίος συνεχίζει το πνεύμα του κλέφτικου τραγουδιού, ιδίως στη δεύτερη στροφή του ύμνου του Σολωμού:

«Απ' τα κόκαλα βγαλμένη των Ελλήνων τα ιερά
Και σαν πρώτα ανδρειωμένη χαίρε ω! χαίρε, Ελευθεριά».

Του Λάμπρου το τραγούδι

Ποιος έχει χείλη να το πει του Λάμπρου το τραγούδι;
Το Λάμπρο τον εσκότωσαν ψηλά στο Βαρτζιομπάνι.

Τρία ντουφέκια τόριξαν, τα τρία αράδα, αράδα.

Τόνα τον πήρε ξόδαρμα και τ' άλλο στο κεφάλι

Το τρίτο το φαρμακερό τον πήρε στην καρδιά του.

Κι η γλώσσα του αηδονολαλεί κι αηδονολογάει:

- Φάτε μ' πουλάκια, φάτε με και όλον μη με τρώτε.

Αφήστε τόνα μάτι μου και το δεξί μου χέρι, πουλάκια μου
να γράψω ένα γράμμα, πουλάκια μου, και μια καλή γραφή.

Να γράψω στη γυναίκα μου να μη με καρτερεί.

(Γύρισμα: Λαμπράκη μου, παιδάκι μου).

(Το τραγούδι αυτό το έστειλε ο Διομήδης Νούτσης από το Γαλάτσι της Ρουμανίας την 1/2/1979 γράφοντας: Το τραγούδι του Λάμπρου Τσιάρα από το Λισκάτσι αρματωλός επί Τουρκοκρατίας, λαμπρό παλικάρι για την ιστορία του Λισκατσίου).

Του Λάμπρου το τραγούδι

(παραλλαγή)

Ποιος έχει αχείλη να το πει του Λάμπρου το τραγούδι;

Εγώ 'χω χείλη να το πω του Λάμπρου το τραγούδι.

Γύρισμα: Λάμπρο, Λαμπράκι μου, Λάμπρο παιδάκι μου,
παιδάκι μου, Λαμπράκι μου.

Ο Λάμπρος δεν μας φάνηκε τούτο το καλοκαίρι

κι ένα λιγνό βλαχόπουλο μας φέρνει το χαμπέρι:

- Τι έχεις παιδί μ' και δέρνεσαι και τι μαντάτα φέρνεις;

- Μαύρα 'ναι τα μαντάτα μου πικρά 'ναι τα χαμπέρια.

Το Λάμπρο τον εσκότωσαν εκεί στο Βαρτζιομπάνι.

Τρεις σφαίρες του ερίξανε και τρεις αράδα, αράδα.

Η μια τον πήρε ξόδαρμα κι η άλλη στο κεφάλι
κι η Τρίτη η φαρμακερή τον πήρε στην καρδούλα.
Ένας αητός εκάθισε ψηλά σε μια ραχούλα
- Πούναι ο Λάμπρος, ερωτά, το άξιο παλικάρι
που οι Τούρκοι τον φοβότανε κι οι Μπέηδες τον τρέμαν.
Συννεφιασμένος ο ουρανός και μαύρη ήταν η μέρα
που σκότωσαν το Λάμπρο μας το άξιο παλικάρι
πούχε στα δόντια το σπαθί, στα χέρια του ντουφέκι.
(Τραγουδιέται στη Δυτική Μακεδονία)

Του Λάμπρου το τραγούδι

Ποιος έχει αχείλη να το ειπεί του Λάμπρου το τραγούδι;
Εγώ χ' αχείλη να το ειπώ του Λάμπρου το τραγούδι.
Κι ο Λάμπρος δεν μας φάνηκε τούτο το καλοκαίρι,
Μας είπαν κάτι ψέματα, μας είπαν κάτ' αλήθειες,
Μας είπαν πως τον βάρεσαν επάνω στο Μαργιόλη,
Τρίγια ντουφέκια τόριξαν, τα τρίγ' αράδα, αράδα,
Το 'να τον πήρε ξόδαρμα και τ' άλλο στο κεφάλι,
Το τρίτο το φαρμακερό τον πήρε στην καρδούλα,
Το στόμα γαίμα γιόμισε κι η γλώσσα του φαρμάκι.
Δεν έχει κανέναν να τον κλαίει, να τον μοιρολογάει,
ούτε μανούλα, ούτ' αδελφή, ούτε καλή γυναίκα.
(Το γύρισμα του τραγουδιού είναι: «Λαμπράκη μου - παιδάκι μου»)
(Από το βιβλίο ΚΟΝΙΤΣΙΩΤΙΚΑ του Χαραλ. Ρεμπέλη)

Κανένας δεν αγιάζει στον τόπο του

Η ζωή του Λάμπρου Τσιάρα και των κλεφτών, γενικά παίρνει διαφορετική σημασία στη συνείδηση των ανθρώπων. Άλλοι, τον βλέπουν σαν ήρωα, που αγωνίστηκε για τη λευτεριά και το δίκαιο, κι άλλοι σαν «κακό ήρωα». Όλα τα ανθρώπινα γεγονότα παίρνουν βάρος, βάθος και σημασία, ανάλογα με τη μόρφωση, την αντίληψη και την οιανδήποτε τοποθέτηση εκείνου που τα κρίνει.

Για τους κλέφτες, τονίζεται από μερικούς, πως ο σκοπός τους ήταν να ζούνε από ληστείες χωρίς να υπεραμύνονται του μοναδικού σκοπού της λευτεριάς και των δύσκολων περιστάσεων που ζούσαν οι άνθρωποι αυτοί, στη φτωχή και άγονη επαρχία μας, χωρίς επιμελητεία, αλλά τους θέλαμε να τρέφονται με «ακρίδες και μέλι άγριο». Είναι λυπηρό για κείνους που κάνουν ιστορική έρευνα, να μένουν ασυγκίνητοι και δε στοχεύουν στο σκοπό. Βέβαια το «ο σκοπός αγιάζει

τα μέσα», δεν μπορεί να θεσμοποιηθεί, αλλά λόγω των εξαιρετικών περιστάσεων, που το Έθνος βρέθηκε σε μια κρίσιμη καμπή υπάρχει το ελαφρυντικό γι' αυτούς που το εφήρμοσαν.

Η κλέφτικη ζωή, παρουσιάζει ένα χαρακτήρα ιδιαίτερο, σε σύγκριση με άλλες εποχές φαίνεται μια ζωή κοινωνικά ανοργάνωτη, αφημένη στον εαυτό της και δεν ελέγχεται και δεν καθοδηγείται ή συντηρείται από το ανύπαρκτο κράτος. Έχει κάτι το Ομηρικό, και είναι ζωή αρχαϊκή, δηλαδή εξαρτάται από την τύχη και από την συνήθεια, από τον αυθόρμητο ψυχισμό και την παρουσία ενστίκτων στο προσκήνιο. (Πέτρος Σκανδαλίδης).

Ο στρατηγός Σαράντης, βουλευτής του κόμματος του Καραμανλή και τέως Νομάρχης Γρεβενών, γράφει στο βιβλίο του για δυο συγχωριανούς του που κατάγονται από το Περιβόλι Γρεβενών και με αυτό το δημοσίευμα απαντούμε κι εμείς για τον Λάμπρο Τσιάρα και όλους τους κλέφτες: «Μετά το θάνατο του Γκόγκο Μίσιου, ο οποίος στάθηκε ένας αγνός και ανιδιοτελής πατριώτης και εθνικός αγωνιστής που θυσίασε τα πάντα για την πατρίδα - και όχι "αρχιληστής" όπως τον χαρακτηρίζουν μερικοί που θέλουν να καλύψουν άλλων "άπλυτα" - αρχίζει η πιο μαύρη περίοδος για το Περιβόλι».

Σε άλλη σελίδα του βιβλίου του, γράφει για άλλον συμπατριώτη του ο στρατηγός: «Η δράση του Νάσιου Μάνταλου, υπήρξε πολύ σημαντική. Άσχετα, αν πολλές φορές κατέφευγε και σε ληστείες, πράγμα που το έκαναν όλοι οι ένοπλοι Έλληνες που ζούσαν στην παρανομία στο Τουρκικό έδαφος. Όμως, διατήρησε αναμμένη τη φλόγα της αντίστασης κατά των Τούρκων και προστάτευε το χωριό του από τις αρπακτικές διαθέσεις των γειτόνων».

Μας είναι γνωστό το ποίημα του Άγγλου Έλιοτ που γράφει για το Θωμά Μπέκετ επειδή αγωνίστηκε με πάθος για τα δικαιώματα της Εκκλησίας και ήρθε σε σύγκρουση με το βασιλιά, ο οποίος σαν άνθρωπος του σήμερα τον σκότωσε. Ο λιπόψυχος και φτωχός κόσμος σαν είδε το Θωμά Μπέκετ να ξανάρχεται από την εξορία, τρόμαξε γιατί θα ήλεγχε τον βασιλιά και ναι μεν σε τέτοιες περιπτώσεις υποφέρουν πολλοί, αλλά η ιστορία που «μελετά τα λαμπρά παλικάρια» γράφεται από προεξέχοντα γενναίους ήρωες, για να ακουμπάνε οι άλλες επερχόμενες γενεές που ίσως να στερούνται τα οράματα και το πρόπλασμα της ζωής ο καθένας.

Ο φοβισμένος λαός, που δεν σήκωνε κεφάλι, ο θλιβερός αυτός κομπάρσος, πιεζόμενος και αγνοούμενος, ο «πάντα ευκολόπιστος και πάντα προδομένος», είπε στο Θωμά που τάβαλε με το βασιλιά, ό-

πως ο Τσιάρας τάβαλε με τους Τουρκαλβανούς και τους προύχοντες των χωριών:

- Θωμά, φύγε κι άσε μας ήσυχους να αφανιστούμε. Όσο έλειπες στην εξορία, ζήσαμε ήσυχα, πετύχαμε να μη μας προσέχουν, ζώντας και ψευτοζώντας. Είχαμε φτώχεια και παραλυσία και αδικίες. Ωστόσο, πηγαίναμε ζώντας και ψευτοζώντας. Είχαμε σκάνδαλα λογής, λογής, είχαμε φόρους που μας βασάνιζαν. Μαζέψαμε ξύλα για το χειμώνα, μα τώρα, τρομάζουμε που ήρθες για να τα βάλεις με το βασιλιά. Φύγε, κι άφησέ μας να μείνουμε μέσα στην ταπεινή, την ξεθωριασμένη κορνίζα της ύπαρξής μας, μη μας ζητάς ν' αντισταθούμε στη μοίρα μας. Ω! Θωμά, σίγουρος και ασφαλισμένος για το γραφτό σου, άφοβος μέσα στους ίσκιους, τάχα λογάριασες τι ζητάς, λογάριασες τι σημαίνει για το μικρό λαό που ζει μέσα σε μικροπραγμάτια, ω! Θωμά, φύγε και άφησέ μας στη μοίρα μας ζώντας και ψευτοζώντας.

Αυτό συνέβαινε και τότε στην εποχή της κλεφτουριάς στα άγωνα χωριά. Όπως με το θάνατο του αθάνατου ήρωα Θωμά Μπέκετ, ο τόπος ξαναβρήκε το μακάριο ύπνο του, ζώντας και ψευτοζώντας, έτσι συνέβηκε και με τη δολοφονία του οιδούλωτου ήρωα Λάμπρου Τσιάρα και πολλών άλλων καπεταναίων.

Στο όνομα τέτοιων ανθρώπων πρέπει να σηκώνουμε το ανάστημά μας, για να φυλάξουμε την εικόνα των αθώων που κυνηγήθηκαν παντού και πάντα θα θριαμβεύουν. Οι άδικοι, οι μηδαμινοί και οι μετριοτήτες θριαμβεύουν προσωρινά. Η απώλεια του Λάμπρου Τσιάρα που ζούσε αυτό που ήταν, απεστέρησε το χάρις του και την περιφέρειά του από έναν αποφασιστικό και δυναμικό, Θωμά Μπέκετ, πολέμιο εκείνων που βύζαιναν το αίμα του. Ο Λάμπρο Τσιάρας θα μείνει στην τοπική ιστορία το σύμβολο της παλικαριάς όπως τον χαρακτήρισε κάθε υγιής σκεπτόμενος, όπως ο τραπεζικός Γαβριήλ Παπαγεωργίου, ο Παπαδημήτρης που ζει, ο Διομήδης Νούτσης, όπως και η γριά όταν έλεγε: «Παλικάρι, με τσελίκι (ατσάλι, λέξη τούρκικη) στην καρδιά ήταν ο Λάμπρο Τσιάρας» και συνέχισε: «Οι κάμποι θρέφουν άλογα και τα βουνά λεβέντες». Θα ζει στις καρδιές εκείνων που πηγαίνουν κόντρα σε κάθε δυνάστη, σε κάθε αμαρτωλό κατεστημένο.

Όσο κι αν θέλουν να διαστρέψουν και το τραγούδι του οι ελάχιστοι, οι πολλοί κατά βάθος τον θαύμαζαν γιατί με το σπαθί του έλυνε κάθε «γόρδιο δεσμό». Όποιος ήθελε να συμμαχήσει μαζί του, έ-

πρεπε να αφήσει τους στρουθοκαμηλισμούς, νάναι γενναίος στο φρόνημα και να παίζει κορώνα γράμματα τη ζωή του για να την κερδίσει και φέρει εις πέρας κάποιο ιερό σκοπό. Και η ιστορία δεν γράφεται με το ναι μεν αλλά, αλλά γράφεται με το Ζάλογγο, το Μεσολόγγι, το Κούγκι, το Αρκάδι, το Χάνι της Γραβιάς. Η λευτεριά μετριέται με της καρδιάς το πύρωμα, μετριέται με το αίμα (Κ. Παλαμάς).

Ο Λάμπρο Τσιάρας ζωηρά φύσις, αδάμαστος ψυχή, που αφηφούσε τη δύναμη των Τούρκων, ανήσυχος χαρακτήρας, δυναμικός, πρωτοπόρος στο χωριό του στα δίσεκτα εκείνα χρόνια της Πατρίδας, προστάτης των αδικημένων και καταφρονημένων, θύμα στο βωμό της Πατρίδας, δεν είναι ο άνθρωπος των συμβιβασμών σε ευκαιριακές περιστάσεις, αλλά ορθώνεται πάνω από τις δουλικές αντιλήψεις των «φρονίμων» προεστών κι εφαρμόζει το «οφθαλμόν αντί οφθαλμού» στον τύραννο δυνάστη. Σάλπιζε ωμή την αλήθεια, για αυτό και την πλήρωσε με το θάνατό του.

Και έναν τέτοιο «αναρχικό ταραξία» πρέπει να τον ξεκάνουμε. Είναι ο Θωμάς Μπέκετ και μας ταραίζει τα λιμνάζοντα νερά. Δεν μπορούμε να πιούμε ήσυχα τον καφέ μας. Θάρθει το τσιράκι του Μπέη να φορολογήσει το καλαμπόκι, το γάλα, τα σταφύλια και θα μας φοβερίσει. Θάρθουν οι ζαπτιέδες Τούρκοι που τυχουμε καλά και θα μας ξαμώσουν γιατί ανεχόμαστε του «παλαβού» που ζητάνε εδώ και τώρα να ξεσηκωθούμε για περασμένα μεγαλεία. Εμείς θα τα βάλουμε με το Σουλτάνο; Γι' αυτό φύγε Λάμπρο Τσιάρα (Θωμά Μπέκετ), φύγε γιατί θα σε λιθοβολήσουμε. Και τον σκότωσαν γιατί χτύπησε τη γροθιά της αμφισβήτησης του κατεστημένου.

Αλλά δεν σκότωσαν τον Τσιάρα. Δολοφόνησαν το δίκαιο και τη λευτεριά. Γνήσιοι απόγονοι εκείνων που εξοστράκισαν τον δίκαιο Αριστείδη, εκείνοι που έδωσαν το κώνειο στο Σωκράτη, εκείνοι που φυλάκισαν τον Κολοκοτρώνη και δολοφόνησαν τον Καποδίστρια γιατί μας παραξενεύει το γεγονός που αποκαλούσαν τους αντάρτες του ΕΔΕΣ και του ΕΛΑΣ «ληστοσυμμορίτες» και «κατσιαπλιάδες» και το Λάμπρο Τσιάρα «μουρλό» και όλους όσους βγαίνανε στο βουνό για τη χιλιάκριβη λευτεριά. Ο κόσμος μάς έλεγε τρελούς και ήμασταν τρελοί, έλεγε ο Κολοκοτρώνης. Γιατί αν δεν ήμασταν τρελοί δεν θα τα βάζαμε με μια αυτοκρατορία χωρίς οπλισμό, χωρίς τροφές. Και η Ελληνική Ιστορία έχει να επιδείξει κι άλλες παρόμοιες τρέλες, όπως η μάχη του Μαραθώνα, η ναυμαχία της Σαλαμίνας, η μάχη των Θερμοπυλών και τόσες άλλες.

Γιατί είμαστε τόσο εθελοτυφλούντες και αχάριστοι; Γιατί δεν λέμε

«ευχαριστώ» στους λεβέντες που έγραψαν ιστορία στην πατρίδα τους με το αίμα τους; Γιατί δεν τους τιμάμε έστω γι' αυτό το ξέφωτο, της πολυπόθητης λευτεριάς, που άνοιξαν έπειτα από 400 χρόνια δουλείας και να μένουμε στη ρετσινιά του εκβιαστή των «ανάργυρων» προυχόντων; Αλλά κατάρα τόχουν οι άνθρωποι να σκοτώσουν εκείνους που οδηγούν στο λυτρωμό.

Βιογραφικό Σημείωμα

Ο **Λάμπρο Τσιάρας** - ψευδώνυμο του **Χαράλαμπου Νικ. Γεωργάκη** - καταγόταν από τους Γεωργακέους. Ο πατέρας του και ο θείος του Γιάννης, εργαζόντουσαν στο χωριό Βυζανιά Ξηρόμερου. Εκεί εργάστηκε και ο Λάμπρος, ως ένας από τους καλύτερους μαραγκούς (ταβαντζήδες). Είχε σύζυγο την **Ευγενία** (Βγαίνω), που ήταν κόρη του **Γιάντσου Ζαχαρία**, ο οποίος είχε και άλλα δύο παιδιά, την Ευδοκία (Βωκιά), σύζυγο Χαρίση Γεωργάκη και τον Ζαχαράκη (1855), ο οποίος ήταν σώγαμπρος του Γρηγόρη Παπαγιάννη (Οικονόμου). Ο Ζαχαράκης είχε γυναίκα την Πασίγια, κόρη του ως άνω Γρηγόρη. Απέκτησε την Χαρίκλεια, που ήταν σύζυγος του Θεοδόση Στεργίου. Η Πασίγια τον Λ. Τσιάρα τον είχε γαμβρό από ανδραδελφή. Άρα η Βγαίνω, ήταν αδελφή του Ζαχαρία του άνδρα της. Η γυναίκα του Λάμπρου Βγαίνω, μετά το θάνατο του άνδρα της Λ. Τσιάρα, ξαναπαντρεύτηκε τον Γιώργη Τόλη Γιώτη (Κατσούλη) και απέκτησε την Φέρδω (Αφροδίτη), τη σύζυγο του Βασίλη Γεωργίου (της Κλεισούρας). Ο Λ. Τσιάρας, ήταν πρώτος εξάδελφος του Αγγελή, Γιώργου, Δημήτρη, Ζήση και Νικόλα Κώστα Γεωργάκη. Γι' αυτό το σπίτι του είναι συνεχόμενο με αυτούς. Άφησε μια κόρη τριών ετών, τη Βαγγελή, ρωμαλέα στην ψυχή και στο σώμα που κληρονόμησε τη λεβεντιά του πατέρα της. Την παντρεύτηκε ο Θωμάς Τσεπέλης ως εσώγαμβρος και απέκτησε τρία παιδιά. Όταν γύρισε από τη Γαλλία ο Θωμάς που εργαζόνταν, στο παζάρι της Κόνιτσας αγόρασε και ένα γομάρι για το σπίτι. Μόλις το είδε η Βαγγελή του είπε:

- Ντε μωρέ Θωμά, ντε μωρέ άνδρα μου, εγώ ήθελα χοντρό πράμα (μουλάρι ή άλογο), ο πατέρας μου πηδούσε τρία άλογα μαζί, εσύ γομάρι μόφερες απ' τη Γαλλία;

Διηγούνται για το Λάμπρο Τσιάρα πως από μικρός έδειχνε τη λεβεντιά του. Θα ήταν 17-18 ετών όταν πήγε με μαραγκούς του χωριού να εργαστεί σε ένα χωριό της Ερσέκας. Στο σπίτι ενός Μπέη που εργαζότανε, ήταν ένα σκυλί σα θηρίο δεμένο, το οποίο πλησίασε ο α-

τρόμητος σαν τον Σαμφών Λάμπρος. Τότε ο Μπέης τρομαγμένος του φώναξε:

- Τον παλικαρά μην κάνεις γιόκα μου, γιατί άμα λυθεί θα σε κομματιάσει.

- Για να σε δούμε, του απάντησε ο Λάμπρος και πεισματικά λύνοντας το σκυλί ο Μπέης, εκείνο χύμηξε πάνω του. Ο Λάμπρος τότε, το άρπαξε από τα αυτιά και το σήκωσε στον αέρα, ενώ εκείνο είχε καμπουριάσει και είχε χώσει την ουρά στην κοιλιά του. Τότε ο Μπέης ντροπιασμένος και φοβισμένος μήπως ψοφήσει το σκυλί, του είπε:

- Φύγε από το σεράι μου παλιογκιαούρη. Μου κιότεψες το σκυλί.

Και τον έδιωξε από τη δουλειά.

Πρωταρχική αιτία για να βγει στο κλαρί ο Τσιάρας, ήταν και το εξής γεγονός: Η χήρα μάνα του, είχε βάλει ενέχυρο (αμανέτι) ένα χωράφι καλό σε έναν από τους μπακάληδες. Όταν έληξε το ενέχυρο επιστράφηκαν τα χρήματα, αλλά ο μπακάλης δεν ήθελε να επιστρέψει το χωράφι και αναγκάστηκε να βγει στο βουνό και τότε τακτοποιήθηκε το ζήτημα.

Έπειτα από απουσία πολλών μηνών, συνάντησαν οι γυναίκες του χωριού το Λάμπρο στο Βαρτζιομπάνι, αντάρτη πλέον, και δεν τον γνώρισαν. Η Γκέλω Νούτση που τον γνώρισε, του είπε: «Εσύ είσαι Λάμπρο μου;» κι εκείνος άρχισε τα αστεία λέγοντας: «Μάζεψα στρουγκάνι και θα σας βάλω στις μύτες σας. Πρώτα όμως θα σας φορολογήσω τα σταλίκια που κόψατε από το βουνό».

Τον Τσιάρα τον σκότωσαν σε ενέδρα, ο τότε αγροφύλακας του χωριού αρβανίτης Ρουσιάνης (υπάρχει και συμφωνητικό) και ο Βασίλης ο βλάχος που ήταν βοσκός στο χωριό μας ή στο Τούρνοβο το 1886. Αυτούς δωροδόκησαν τα «υψηλά τζάκια» των γύρω χωριών. Αυτοί δασκάλεψαν τη γυναίκα του Ζαχαρία Πασίγια, η οποία είχε γαμπρό τον Τσιάρα από τη γυναίκα του που ήταν αδελφή του άνδρα της (ανδραδελφή) και της είπαν να στείλει τον Τσιάρα προς το Βαρτζιομπάνι όπου τον περίμεναν σε ενέδρα οι δυο ανωτέρω. Η Πασίγια που ήταν κόρη του Γρηγόρη Οικονόμου όταν είδε τον Τσιάρα να πηγαίνει για σταλίκια στο «Σιαγμένο» του είπε:

- Μια που θα πας προς τα εκεί, γύρνα κι από το ποδαρικό του Βαρτζιομπανιού να δεις αν έχει δαδί η μπουρίκα που είδαμε τότε.

Η μάνα της Αλεξάνδρας (Θεμιστοκλήγενας Πανταζή) που λεγόταν Βασιλική, κάτι υποψιάστηκε από την συνωμοσία που εξυφαίνονταν και είπε στον Τσιάρα:

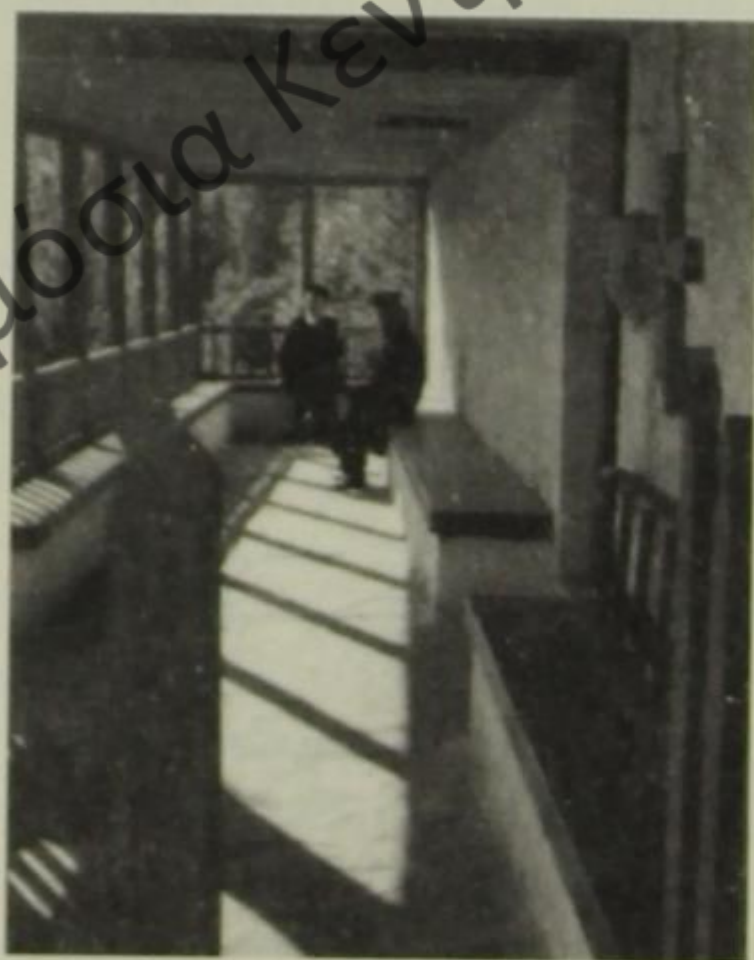
- Μην πας Λάμπρο μου πουθενά, θα σου κάνουν κακό.

Κατά μια άλλη διήγηση, η Πασίγια δωροδοκούμενη από άγνοια για το κακό που σχεδίαζαν, ή για λόγους κληρονομικούς μια που στα Γιάννενα είχαν αμοίραστα σπίτια, πήγε στο βουνό και βρήκε το Λάμπρο που έκοβε ξύλα ή δαδί και του είπε:

- Λάμπρο, πάμε και στο ποδαρικό του Βαρτζιομπανιού να δούμε την μεγάλη μπορικόα αν έχει δαδί.

Εκείνος τότε, έστειλε τη γυναίκα του στο χωριό με το ζώο και πήγανε. Στο δρόμο, σαν να προαισθάνθηκε κάτι κακό, γι' αυτό πήγε στο χωριό και πήρε το όπλο και τράβηξε για το βουνό με την Πασίγια. Δεν φοβότανε όμως κανέναν γιατί η σφαίρα του περνούσε δαχτυλίδι. Οι δύο που τον σκότωσαν το ξέρανε αυτό γι' αυτό στην ενέδρα του ρίξαν μια ντουφεκιά και του σπάσανε το κοντάκι πρώτα (πήρε ξόδαρμα, λέει το τραγούδι). Ύστερα του ρίξαν άλλες δύο και τον σκότωσαν. Το κρανίο του, βρισκότανε μέχρι το 1945 στο σπίτι του Ζαχαρία, σε μια κρύπτη και κάηκε και αυτό με το σπίτι στον ανταρτοπόλεμο. Αυτά τα διηγότανε ο Δημήτρης Ζαχαρίας (Τσέτας) και ο Βασίλης Θ. Στεργίου.

Ο Βασίλης ο βλάχος, όταν γύρισε, συναντήθηκε με τον Ματθαία από το Τούρνοβο και τον ρώτησε εκείνος για κάνα νέο από το Λισκάτσι. Και του απάντησε πως ακούστηκαν τρεις ντουφεκιές από το βουνό, αλλά δεν ξέρει τι συνέβηκε. Και όπως έλεγε μια γερόντισσα, ένα μικρό παιδί του Βασίλη του βλάχου σκοτώθηκε από κυνηγό άθελα, όταν πήγε τη νύχτα στο πηγάδι επάνω της Μανέσιως για να κλέψει καλαμπόκια και το πέρασαν για αγριογούρουνο.

Στην κάτω στενή πλευρά του χαγιατιού της Παναγίας που κάθετα ο παπα - Δημήτρης κάθονταν οι επίσημοι, ο τούρκος αξιωματικός και ο Λάμπρος Τσιάρας. Στην είσοδο του χαγιατιού κάθονταν οι ζαπτιέδες.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ (Λυκειάρχου)

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΚΟΝΙΤΣΗΣ

ΤΟΥ ΛΑΜΠΡΟΥ ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Στην Ήπειρο, σαν πέθαινε κανένας, θρηνιόταν σε τόνο ξεχωριστό, που -ίσως- δεν απαντά σε άλλο μέρος της Ελλάδος. Στον πολύωρο θρήνο παίρναν μέρος δικοί και ξένοι.

Ο όμιλος -ο χορός- γύρω από το νεκρό, ήταν πολυμελής, τον αποτελούσαν πάντα γυναίκες: Γερόντισσες, μεσόκοπες, νέες και κοπέλες μαθητευόμενες της τέχνης του θρήνου.

Η πρώτη -η κορυφαία- του χορού ήταν ή η Μάνα ή η γυναίκα ή η αδελφή ή άλλο συγγενικό πρόσωπο· έπαιρνε θέση πάντα προς το μέρος του φέρετρου, που ήταν εστραμμένο το κεφάλι του νεκρού. Κι έτσι η θέση αυτή της κορυφαίας χώριζε τον όμιλο σε δύο ημιχόρια.

Τον βαθύ πόνο και την απέραντη θλίψη τους, για το αγαπημένο πρόσωπο, που χάσανε, τον εξέφραζαν ποιητικά. Οι στίχοι, που ήταν δημιουργήματα της στιγμής, ήταν άψογοι στη μορφή και στο περιεχόμενο· ο λυρισμός τους είναι πηγαίος και εκπληκτικός.

Η κορυφαία άρχιζε το θρήνο, ενώ τα δάκρυά της κυλούσαν ακατάπαυστα, σε σχήμα θρόμβου αίματος. Κάθε λέξη συνοδευόταν με βίαιες -ορχηστρικές- κινήσεις των χεριών και αλλοιώσεις του προσώπου. Τα δύο ημιχόρια συνθρηνούσαν. Το κάθε μέλος του χορού, θα έπαιρνε τη θέση της κορυφαίας, κατά τρόπο ιεραρχικό, όπως γίνεται άλλωστε και στην αρχαία τραγωδία.

Το Ηπειρωτικό Μοιρολόι έχει την αυτή αρχιτεκτονική (στροφή - αντιστροφή - επωδός) οικοδομή και ανάπτυξη με τα χορικά της αρχαίας τραγωδίας.

- Τάξτε στη Γη μαλάματα, τάξτε στη γη ασήμια. (στροφή)

- Δε θέλ' η Γη μαλάματα, δε θέλ' η γη ασήμια. (αντιστροφή)

- Μόν' θέλ' να φάει τα νιάτα σου, να φάει τη λεβεντιά σου. (*)

(Επωδός)

Το Ηπειρωτικό Μοιρολόι είναι η ηχώ των χορικών του Αισχύλου, του Σοφοκλή και του Ευριπίδη.

Θρήνοι, που αιτία για τη δημιουργία τους, στάθηκε ο απροσδόκητος θάνατος κάποιου νέου, κάποιας κοπέλας ή ο φόνος κάποιου προσώπου, που έδρασε ωφέλιμα ή βλαβερά, έγιναν τραγούδια. Ο λαός δεν μπορεί να ξεχάσει και στις ευχάριστες στιγμές ακόμα τους ήρωές του, που πρόωρα περάσανε την Αχερουσία Λίμνη.

Στους Γάμους, στα Πανηγύρια και στις τόσες άλλες Γιορτές ο λαός τραγουδά εύθυμα και λυπητερά. Οι λυπητεροί τόνοι, που ξεπήδησαν από τον απέραντο πόνο κάποιας ευαίσθητης καρδιάς, βρίσκουν απήχηση και ανταπόκριση σε κάποια άλλη ευαίσθητη, μα χαρούμενη καρδιά...

II

Τραγούδι-Μοιρολόι είναι και του "Λάμπρου το Τραγούδι"

Του Λάμπρου το τραγούδι.

Larghetto

Mw- ρέ ποίος έ- χει χει- ποίος έ- χει- λη να του πη του Λά-μπρου το τρα-γού-δι βοτ
Λά- μπρο μου του Λά-μπρου το τρα-γού-δι Λα-
μαρά - μου

The musical score consists of four staves of music in a single system. The first staff begins with the tempo marking 'Larghetto'. The music is written in a treble clef with a key signature of one flat (B-flat). The lyrics are written below the notes. The score includes various musical notations such as eighth notes, quarter notes, and rests, along with dynamic markings like 'p' (piano) and 'f' (forte). There are also some performance instructions like '5' and '3' above certain notes.

- Ποιος έχει χείλη να το πη του Λάμπρου το τραγούδι;
- Λαμπράκι μου.

Κι η κόρη αντιλοήθηκε από το παραθύρι:

- Εγώ έχω χείλη να το πω του Λάμπρου το τραγούδι.
- Λαμπράκι μου.

Το Λάμπρο τον σκοτώσανε ψηλά στο Βαρ-Τζομπάνι.
- Λαμπράκι μου.

Τρία ντουφέκια τούριξαν τα τρία αράδα-αράδα.
- Λαμπράκι μου.

Τόνα τον πήρε ξύδεσμα και τ' άλλο στο κεφάλι.
- Λαμπράκι μου.

Το τρίτο το φαρμακερό τον πήρε στην καρδούλα.
- Λαμπράκι μου.

Κι ο Λάμπρος εξεψύχησε γυρνώντας το κεφάλι.
- Λαμπράκι μου.

Ο Λάμπρο Τσάρας, από το Ασημοχώρι Κονίτσης, που με το παράστημά του θύμιζε γίγαντες της Ελληνικής Μυθολογίας, βρέθηκε νεκρός κάποια μέρα Αυγουστιάτικη του 1897, στο Βαρ-Τζομπάνι.

Τα θηρία του δάσους και τα όρνια τον είχαν διαμελίσει κυριολεκτικά. Η αναγνώρισή του έγινε από το δαμασκινό γιαταγάκι, που βρέθηκε δίπλα του.

Το ποιος τον σκότωσε δεν έγινε γνωστό. Πολλοί από το χωριό σχηματίσανε τη γνώμη, ότι κάποιος Τούρκος, μπράβος του Προύχοντα Ασημοχωρίτη Βασιλάκη Γιαννούλη, τον παραφύλαξε στο βουνό και τον σκότωσε. Και ο στίχος του τραγουδιού... Τρία ντουφέκια τούριζαν τα τρία αράδα-αράδα... ενισχύει την άποψη ότι σκοτώθηκε κατόπιν ενέδρας.

Ο Λάμπρος ⁽¹⁾ γιος του Τσάρα (;) Γεωργάκη από το Ασημοχώρι Κονίτσης, γεννήθηκε γύρω στα 1850 (;). Από μικρός ήταν φύση ανήσυχη. Είχε αθλητικό γιγάντινο παράστημα, επιβλητικό ύφος, πρόσωπο ωραίο μα αυστηρό. Νύχτα και μέρα γύριζε για κυνήγι στο δάσος. Με τον καιρό έγινε τραχύς, άγριος, έγινε ένα επί πλέον αγρίμι του δάσους. Η παρουσία του Τσάγκου, Τούρκου αντιπρόσωπου στο χωριό, του ήταν ενοχλητική· δεν μπορούσε να γυρίζει απλυσμένος. Στο Μεγαλάκο -ορόσημο του Ασημοχωρίου και Βούρμπιανης- του έστησε ενέδρα. Θύμα όμως ήταν ο Φειζήν, που ήταν αντιπρόσωπος των τούρκων στις Χιονιάδες.

Οι κλέφτες της επαρχίας Κονίτσης γρήγορα εκτιμήσανε τα προσόντα του. Στις 15 Μαΐου του 1880 έκαμε την εμφάνισή του στο Ασημοχώρι με τους κλέφτες Νικόλαο Λιάκο και Απόστολο Στράτο από τη Βούρμπιανη Κονίτσης. Με δόλο πιάσανε το Γιαννούλη -πλούσιο δημογέροντα του χωριού- και τον πήραν για όμηρο μαζί τους. Ύστερα από σαράντα μέρες αφού λάβανε για λύτρα εκατόν ογδόντα λίρες Οθωμανικές, τον ελευθερώσανε.⁽²⁾

Το έτος 1883 πήγε στη Λάρισα. Μετά από δέκα χρόνια βρέθηκε στα Γιάννενα και παρουσιάστηκε στις Αρχές ζητώντας άφεση αμαρτιών... αλλά τον φυλακίσανε. Ο Ζήσης Γεωργάκης -συγγενής του- γνωστός και άνθρωπος με φήμη στα Γιάννενα ζήτησε τη μεσολάβηση του προύχοντα Γιαννιώτου Σακελλάριου, στον Τούρκο Νομάρχη. Πράγματι μετά από λίγες μέρες δόθηκε αμνηστεία στον Λάμπρο Τσάρα.

Στα Γιάννενα παρέμεινε αρκετά χρόνια εργαζόμενος σα σοφατζής. Η μονότονη και ήσυχη ζωή της πόλης του έδινε στα νεύρα. Γαλήνη και ευτυχία έννοιωθε στην αγριότητα κάποιου δάσους, στις φοβέρες που έκαμε στους πλούσιους προύχοντες της επαρχίας Κονίτσης.

Κάποιο Μαγιάτικο πρωινό του 1897 βρέθηκε στο χωριό. Όλοι είδανε πως μέσα του είχε γίνει κάποια αλλαγή, πως η πόλη είχε αφήσει, μέσα στην ψυχή του, τα ίχνη της.

Μετά από λίγο καιρό άρχισαν οι φοβέρες, οι εκβιασμοί, οι απειλές. Τον Αύγουστο του 1897 βρέθηκε σκοτωμένος στο Βαρ-Τζομπάνι.

Το γεγονός αυτό έγινε δεκτό με μεγάλη ανακούφιση.

III

Με το φόνο του Λάμπρου Τσάρα το χωριό βρήκε τη λύτρωσή του. Δεν ένιωσε κανείς την παραμικρή συμπάθεια. Κανείς δεν είχε χείλη για να πει του Λάμπρου το τραγούδι. Μα η κόρη, την ώρα που πότιζε στη γλάστρα το βασιλικό της, αντιλοήθηκε από το παραθύρι. Η νεανική ψυχή συγκινείται από το τραγικό τέλος και ενός κακού ήρωα. Η κόρη αντιλοήθηκε από το παραθύρι χωρίς κοπετούς και θρήνους. Δεν θα ήταν ανεκτό να χυθεί κι ένα δάκρυ ακόμα. Με λιτά λόγια αναφέρει το γεγονός του φόνου του Λάμπρου και το μέρος που διεπράχθη.

Του Λάμπρου το τραγούδι -τραγούδι επιτραπέζιο- τραγουδιέται στα περισσότερα χωριά της επαρχίας Κονίτισης στους Γάμους και στα Πανηγύρια. Ο λυπητερός τόνος του τραγουδιού είναι υποβλητικός. Το τραγούδι δονεί τις χορδές κάθε καρδιάς με τα μουσικά του δάκρυα.

Η υπέροχη μουσική ερμηνεία του τραγουδιού οφείλεται στην κ. Μαριγώ Π. Χρήστου και η μεταφορά της στο πεντάγραμμο στον εξάιρετο Μουσικό κ. Αριστοτέλη Βρέλλη.

(*) Έρως ανίκατε μάχαν, (Στροφή)
έρως, ος εν κτήμασι πίπτεις,
ος εν μαλακοίς παρειαίς νεάνιδος εννουχεύεις...

.....
Σο και δικαίων αδίκους (αντιστροφή)
φρένας παρασπάς επί λώβα·

.....
Άκλαυτος, άφίλος, ανυμέναιος (Επωδός)
ταλαίφρων άγομαι πάνδ' ετοίμαν οδόν.

.....
Σοφοκλέους Αντιγόνη. Στίχοι: 781-784, 791-793, 876-878

1. Χριστοπούλου Νικ. Ενθυμήσεις.
2. Βασιλάκη Γιαννούλη: Χειρόγραφον αναφερόμενον στην αιχμαλωσία του πατρός του Γιαννούλη.

Ηπειρωτική Εστία Έτος Η (8ο)
1959 σελίς 804

Ο Λάμπρος δεν ήταν γιος του Τσιάρα Γεωργάκη αλλά του Νικόλα Γεωργάκη. Επίσης δεν ήταν σοφατζής αλλά ταβαντής. Επίσης στην ληστεία του Γιαννούλη δεν συμμετείχε, όπως είναι επόμενο, ο συγχωριανός του Λάμπρος Τσιάρας και κακώς διαβάλλεται όπως μας ανέφερε και ο επιζών ιερέας Δημήτριος Τάτσης και οι περισσότεροι χωριανοί. Ο Αναστάσιος Χρήστου παίρνει τις πληροφορίες από έναν απλοϊκό χωριανό μας που δεν ζούσε στο χωριό, χωρίς ο ίδιος να παίρνει θέση.

Ο Βασίλειος Χρήστου κατηγορεί τον Λ. Τσιάρα στα απομνημονεύματά του ότι ήταν ληστής. Στους ληστές δεν βγάζουν τραγούδια. Σήμερα οι ληστές βρίσκονται στις πόλεις και πλουτίζουν, ενώ εκείνοι μείναν φτωχοί.

«Πλούτη που γίναν με ψευτιά
θα τα πάρει η φωτιά».

Η ΣΥΛΛΗΨΗ ΤΩΝ ΚΛΕΦΤΩΝ ΛΑΖΟΥ ΚΑΙ ΠΑΛΑΒΟΥ ΣΤΟ ΛΙΣΚΑΤΣΙ

Με την έναρξη του ρωσοτουρκικού πολέμου, 1875, η μικρή Ελλάς πήρε θάρρος κι άρχισε να προπαρασκευάζεται για πόλεμο, για να αποτινάξει το βαρύ ζυγό και από τα υπόλοιπα εδάφη της. Αντάρτικος πόλεμος άρχισε στη Θεσσαλία, Ήπειρο και Μακεδονία. Έτσι, ένα καράβι Ελληνικό έβγαλε στη Χειμάρρα, και κατ' άλλους ήλθαν από την Αθήνα μέσω Λαμίας, πολλούς εθελοντές οπλαρχηγούς, μεταξύ των οποίων ήταν και ο Θεσσαλός Κρικόνης ο οποίος μαζί με το Λιάκο από τη Βούρμπιανη, το Λάζο, τον Παλαβό, τον Τσιάρα και άλλους θέλησαν να συνεχίσουν τον αγώνα για την αποτίναξη της σκλαβιάς. Οι Άγγλοι αργά πληροφορήθηκαν την αποστολή του καραβιού για να το σταματήσουν και να διευκολυνθεί η διπλωματία με τους Τούρκους. Και η Κυβέρνηση των Αθηνών επενέβη για να διαλυθούν τα αντάρτικα σώματα, αφού τελείωσε ο Ρωσοτουρκικός πόλεμος, το 1878. Όμως οι αντάρτες, έχοντας τη φόρτιση της λευτεριάς και της λεβεντιάς, συνέχισαν την κλέφτικη ζωή, μια που τα γενέθλια χώματα καταπιέζονταν και δεν είχαν ελευθερωθεί, και η Φιλική Εταιρεία μυστικά συνεργούσε στον Αγώνα τους.

Ο Μουχτάραγας από την Ερσέκα, αναστάτωνε το Λισκάτσι κάθε

τόσο κάνοντας αιφνιδιαστικές έρευνες στα σπίτια, για να βρει την κρυψώνα των κλεφτών, οι οποίοι το χειμώνα είχαν μόνιμο γιατάκι στο κελάρι του μουχτάρη Λεωνίδα Χολέβα, καθώς και στις Χιονιάδες, στο σπίτι των εξεχόντων Μαρινάδων, του Αρχιμανδρίτη Παπαγιάννη και αρχικά στο Γιάννη Σκούρτη.

Την πρώτη Μαρτίου με το παλιό ημερολόγιο, ο Λάζος με τον ψυχογιό τον Παλαβό και τον Κρικόνη το Θεσσαλό, (ο Λιάκος φαίνεται είχε σκοτωθεί) πριν φέξει η μέρα και ενώ οι χωριανοί κοιμούνταν ακόμη, ήλθαν στο Λισκάτσι. Τη νύχτα είχε ρίξει μια πιθαμή χιόνι, και για να μη φανούν οι πατημασιές τους πως κατευθύνονταν στο σπίτι του Λεωνίδα Χολέβα, φέρανε μερικές βόλτες στο χωριό για να χαθεί ο τουρός τους (τα ίχνη τους) και ακόμη φορούσαν τις μυτερές λιόπες με τη μύτη από πίσω, οπότε νόμιζε κανείς πως φύγανε αντί να έρχονται στο χωριό.

Τέλος, πήγαν στο σπίτι του Χολέβα που απουσίαζε και αφού ξεκουράστηκαν κι έφεξε η μέρα, έστειλαν τη γυναίκα του Χριστόδουλου Χολέβα, που ήταν μάνα του Λάμπρου Χολέβα, στο σπίτι του Ζήση Κώστα Γεωργάκη, πατέρα του Στέφου Γεωργάκη να του πει να έλθει να ξυρίσει δήθεν το Λεωνίδα Χολέβα. Εκείνη δεν ήξερε τίποτε. Με αυτόν τον τρόπο, ίσως να θέλανε να συλλάβουν το Ζήση Κώστα. Τότε η γυναίκα του Ζήση Κώστα - η Τσιαμάτω, όπως την λέγανε, της απάντησε από το παράθυρο:

- Καλά, περπάτα και θάρρα να τον ξυρίσει.

Ο Λεωνίδας όμως βρίσκονταν στο σπίτι του Ζήση, χωρίς να το ξέρουν οι αντάρτες. Αφού έμαθε ο Ζήσης ότι οι αντάρτες βρίσκονταν στο σπίτι του Χολέβα είπε στο Λεωνίδα:

- Ωρέ κερατά, ξέρεις πως ήρθανε στο σπίτι σου και δεν μου το είπες;

Εκείνος όμως, του είπε την αλήθεια, πως μόλις ήρθε στο σπίτι του, θα πήγαν οι κλέφτες και δεν τους είδε. Γι' αυτό και οι ίδιοι πέσανε μόνοι τους σε γκάφα. Τότε ο Ζήσης ανάγκασε να έλθει και ο Λεωνίδας, ο οποίος ήταν με το μέρος των κλεφτών και πήγε κρυφά να το ανακοινώσει στη μερίδα των χωριανών, που εστρέφετο κατά των κλεφτών και συγκεντρώθηκαν μυστικά στο Αμελικό, που ήταν παλαιά διαδοχικά σχολείο, ξενώνας και σταθμός χωροφυλακής κοντά στην Παναγία. Μετά, για καλύτερη μυστικότητα, πήγαν στο Λάκκο το Μικρό που ήταν ο Παπαγιαννέικος μύλος, που έπαιρνε νερό και από το λάκκο της Μπούρτας, και απεφάσισαν να στείλουν χαμπέρι και στα γύρω χωριά, και ίσως και στους Τούρκους στην Κολώνια, για να έλθουν κι

εξοντώσουν τους κλέφτες οι οποίοι αμέριμνοι κάθονταν στον Οντά του Χολέβα. Μετά έστειλαν ένα παιδί να πει σκόπιμα στους κλέφτες πως ήλθαν Τούρκοι ζαπτιέδες στο χωριό, για να τρυπώσουν στη μόνη μπίμτσα τους στο κελάρι, για να μην φύγουν και να τους πιάσουν. Αφού κατέφθασαν από τα γύρω χωριά, όπως ο Ψημένος, ο Τζιώτζος με φουστανέλες από το Τύρνοβο και άλλοι περικύκλωσαν το σπίτι του Λ. Χολέβα και του βάλανε φωτιά από όλες τις μεριές. Ο Κρικόνης σαν να είχε προαισθανθεί τον κίνδυνο όταν μπαίνανε στην κρυψώνα είπε στο Λάζο:

- Πού με πας ωρέ, εμείς μπαίνουμε μόνοι μας στη φάκα. Εάν μας μυριστούν, από πού θα φύγουμε;

Η κρυψώνα αυτή, ήταν ένας χώρος στο κελάρι χτισμένος από όλες τις μεριές με τρύπα εισόδου από τη βάτρα (τζάκι) του Οντά, η οποία σκεπάζονταν με μια πλάκα και πάνω της βάζανε κούτσουρα και προσανάμματα. Άλλη διέξοδος δεν υπήρχε, ενώ στην καλύβα του Παπαγιάννη στις Χιονιάδες, είχαν σήραγγα για έξοδο σε ενδεχόμενο κίνδυνο. Μόλις οι κλέφτες διαπίστωσαν από τις πολλές φωνές ότι κινδυνεύουν, έκαναν μια προσπάθεια να φύγουν ανοίγοντας μια τρύπα από το κάτω μέρος που είναι τα χωράφια, αλλά στα χαμένα, γιατί το σπίτι ήταν φλεγόμενο από όλες τις μεριές και φρουρούμενο. Ο Λεωνίδας φοβηθείς μήπως αποδράσουν οι κλέφτες ή αθωωθούν από το δικαστήριο της Ερσέκας, μια που είχαν και μυστικές φιλίες με εξέχοντες Μπέηδες, είπε στους χωριανούς να τον επιπλήττουν κι αυτόν δυνατά και να τον χτυπάνε δήθεν, για να ακούνε οι κλέφτες φίλοι του και να νομίζουν πως κι αυτός συμπάσχει μαζί τους. Άλλοι λένε, πως είχαν τουλούμι από δέρμα και το χτυπούσαν.

Εφ' όσον οι κλέφτες ήταν περικυκλωμένοι από τις φλόγες και τον κόσμο, άλλη λύση δεν υπήρχε παρά η έξοδος. Οι απ' έξω τους πρότειναν πρώτα να πετάξουν τα όπλα έξω με την κάνη στραμμένη στους αντάρτες. Αφού τους συνέλαβαν, τους έδεσαν και το πρωί ξεκίνησαν. Στα καγκέλια όμως της «Μπάντρας» τους σκότωσαν και θα δικαιολογούνταν στην Ερσέκα πως θέλησαν να αποδράσουν. Ο κύριος όμως λόγος που τους σκότωσαν, ήταν να μην παρουσιαστούν στο δικαστήριο, διότι εκεί οι αντάρτες θα μαρτυρούσαν τους κατοίκους που τους περιέθαλπαν στα σπίτια τους. Οι Τούρκοι δεν ήρθανε από την Ερσέκα, γι' αυτό και τους σκότωσαν οι χωρικοί.

Επεισόδιο στις Χιονιάδες

Κατά την εορτή του Αγίου Χαραλάμπους, στις 10 Φεβρουαρίου με το παλιό ημερολόγιο, οι χωριανοί Χιονιαδίτες βρισκότανε στην εκκλησία. Οι αντάρτες, με αρχηγό το Λάζο, μπήκαν στο Ναό για να συλλάβουν μερικούς της αντίπαλης μερίδας. Στο επεισόδιο αυτό ο Ξενοφών, που ήταν παππούς της Γεώργενας Μάτσου, σήκωσε ένα κηροπήγιο για να χτυπήσει έναν από τους αντάρτες. Τότε εκείνοι κλείσανε τους χωριανούς στην εκκλησία και τους φύλαγε ένας, ενώ οι άλλοι, πήγανε και κάψανε τα σπίτια του Σωκράτη Ζωγράφου, το Πασχαλάδικο, όπως το λέγανε, του Γιάννη Σκούρτη, πρώην φίλου τους, και του Κυρζίδη. Τα σπίτια αυτά τα χτίσανε με εράνους, όπως και του Λεωνίδα Χολέβα.

Ο Γιάννης Σκούρτης, που αρχικά ήταν με τους αντάρτες, πήγε να συνομιλήσει μαζί τους κι όταν έφευγε ο Παλαβός ή ο Κρικόνης, τούριξε μια ντουφεκιά από το παράθυρο και τον τραυμάτισε με διαμπερές τραύμα στην κοιλιά, το οποίο θεραπεύτηκε μόνο του. Λένε, πως όταν οι κλέφτες εσύροντο στο δικαστήριο της Ερσέκας δεμένοι, ο Γιάννης Σκούρτης στην πλατεία των Χιονιάδων έδειρε το Λάζο και κατ' άλλους αισθάνθηκε οίκτο σαν είδε ένα παλικάρι δεμένο.

Ο Τόλης Δημητριάδης, διηγότανε πως τα χωριά τότε ήταν χωρισμένα σε φατρίες. Από τη μία μεριά ήταν οι αντάρτες, κυρίως με τον απλό και φτωχό λαό, κι από το άλλο, αυτοί που είχαν αξιώματα και στρωμένες τις δουλειές τους και δεν θέλανε τους αντάρτες για την αναστάτωση που προκαλούσαν στους διοικούντες τουρκαλβανούς, οι οποίοι καλούσαν τους τοπικούς παράγοντες στην Ερσέκα όταν συνέβαινε κάτι. Ένα τέτοιο σημείωμα υπάρχει πιο κάτω.

Ο Λεωνίδας Χολέβας

Σε ένα παλιό δεφτέρι του Ναού, σελίς 161, στα βερεσέδια των Γιώργη και Βασίλη Γεωργέων, είναι γραμμένο: «2 λίρες είχαν δώσει ο μακαρίτης Γιώργης (παππούς του Κωστάκη) του Λεωνίδα Χολέβα όταν του κάηκε το σπίτι και τον πήραν για Κορυτσάν ο στρατός και τα έδωκεν η εκκλησία κατά το λέγειν του Κωστάκη, όπου του είχαν υποσχεθεί οι επίτροποι. Τα εχάρισεν ο Κώτσιος».

Ο συνθέτης του Δημοτικού τραγουδιού, νόμισε ότι τους κλέφτες πρόδωσε ο Λεωνίδας, ενώ δεν συνέβηκε αυτό, γιατί όπως προανα-

φέραμε, ο Λεωνίδας βρισκόταν σε άλλο σπίτι όταν ήρθαν οι κλέφτες οι οποίοι μόνοι τους προδόθηκαν στον Ζήση Κώστα που ήταν αντίθετός τους, όπως φαίνεται, και ανάγκασε και το Λεωνίδα να έλθει μαζί του που ήταν στο σπίτι του. Την υπόλοιπη ιστορία της σύλληψης των ανταρτών, την οργανώνει ο Ζήσης Κώστας και αναγκάζεται εκ των πραγμάτων με απειλές ίσως, να ταχτεί με το Ζήση Κώστα και ο Λεωνίδας αντί να πάει να προειδοποιήσει τους κλέφτες στο σπίτι του για να φύγουν, οπότε ήταν εκτεθειμένος πλέον στους χωριανούς προεστούς, που ήταν εχθροί των ανταρτών.

Επομένως, προδότης και μπαμπέσης δεν έγινε ο Λ. Χολέβας. Μόνοι τους αυτοπροδόθηκαν, χωρίς να το θέλουν. Αυτή είναι η αλήθεια, που την διηγόταν ο Δημήτρης Χ. Νούτσης και ο Κων/νος Γ. Λιουμάνης (Γεωργάκης), που ήταν τότε 18 ετών και όχι όπως τα διηγείται ο νεότερός τους Κων/νος Γ. Χρήστου πως ο πατέρας του Γιώργης μεσολάβησε στην εξόντωση των κλεφτών. Αυτές τις πληροφορίες μας έδωσε η κόρη του Δημήτρη Χ. Νούτση Φωτεινή (Φώτσιο) Σακούλη που τα 'κουγε από τον πατέρα της και ήταν γενική πεποίθηση στο χωριό.

Ο Αναστάσιος Ευθυμίου, ισχυρίζεται πως υπάρχουν δυο εκδοχές. Κατά την πρώτη, λένε ότι τους πρόδωσε ο ίδιος ο Λεωνίδας, και κατά την άλλη, ότι άλλοι Λισκασιίτες τους είδαν και τους κατέδωσαν στους Τούρκους. Ο γέρο Σκούρτης του έλεγε, πως ο Σούλιο Τσιαούσης ανεκάλυψε τα ίχνη τους στα χιόνι.

Από τις άνω πληροφορίες έχουμε δυο περιπτώσεις που κρατούν αμέτοχο στην κατάδοση τον Λεωνίδα, αλλά η άλλη πληροφορία που μας δίνει η Φωτεινή Σακούλη απαλλάσσει τελείως τον Λεωνίδα και το τραγούδι πρέπει να τροποποιηθεί.

Ο Ευριπίδης Σούρλας, αναφέρει ενθυμήσεις του Κων/νου Γ. Χρήστου, πως ο πατέρας του Γιώργης «κατέστρωσε το σχέδιο της εξόντωσης των (κλεφτών), ειδοποίησε τας στρατιωτικές Αρχάς της κολώνιας και εκάλεσε να έλθουν στο Λισκάτσι προς βοήθειαν ένοπλοι όλοι οι άνδρες από τους Χιονάδες και το Τούρνοβο». (Σ' αυτό το γεγονός στηρίζεται προφανώς ο κ. Ευθυμίου, Ηπειρωτ. Χρονικά έτος 16, 1941, σελίς 153 ή στηρίζεται στην περίπτωση του Ζήση Κώστα). Και συνεχίζει ο Ευριπίδης Σούρλας: «Υστερα από τις ενέργειες αυτές (του Γιώργη) η πολιορκία του σπιτιού του Χολέβα συνετελέσθη κατά τρόπον ανύποπτον και για τους κλέφτες και για τον ίδιο τον Χολέβα». Αφού ήταν «ανύποπτος» και ο Χολέβας πώς συνήργησε και ο ίδιος στην παραδοσίν των; Αλλά αφού το λέει και το Δημοτικό τρα-

γούδι πρέπει να κατηγορήσουμε και εμείς το Χολέβα! Δεν είναι όμως στήριγμα αυτό. Πρέπει να ξέρουμε όμως πως το Δημοτικό τραγούδι δεν γράφει ιστορία, αλλά περιγράφει γενικότητες και παίρνει ανεξέλεγκτες πληροφορίες πολλές φορές. Στην προκειμένη περίπτωση του τραγουδιού έπρεπε να βρεθεί ο καταδότης που οι ίδιοι αυτοπροδόθηκαν και βάλανε το Λεωνίδα αντί να πούνε:

«Και μόνοι προδοθήκαμε και ποιος μας να το ξέρει
και μας εσκότωσαν ψηλά στις Μπάντρας τα καγκέλια».

Τέτοιοι στίχοι όμως, δεν γράφονται γιατί τους υποτιμούν ή θέλουν διευκρινίσεις πράγμα που δεν κάνει το Δημοτικό τραγούδι. Άλλωστε, αφού ο Γιώργης συνετέλεσε στην σύλληψή τους, γιατί δεν παίρνει ο ίδιος τη θέση του Χολέβα στο τραγούδι; Αλλά, πολύ σωστά είπε ένας, πως η συκοφαντία είναι σαν τα πούπουλα, που όταν τα σκορπίζει ο άνεμος άντε ύστερα να τα μαζέψεις και άντε να διορθώσεις τώρα το τραγούδι.

Παρ' όλο που οι τουρκίζοντες προεστοί μισούσαν τους κλέφτες και μικρή παρασυρόμενη μερίδα του «ευκολόπιστου και πάντα προδομένου λαού», η λαϊκή μούσα, διατήρησε μονάχα το όραμα της ωραίας εικόνας του κλεφταρματολισμού και αποθανάτισε τη μνήμη τους, όπως τόσων άλλων εθνικών αγωνιστών.

Εφές είδα στον ύπνο μου, είδα και στ' όνειρό μου.

Είδα τον ήλιο κόκκινο και το φεγγάρι μαύρο.

Είδα τη Μπάντρα κόκκινη την ποταμιά γαλάζια.

Είδα και το λημέρι μου μαύρο κι ανταριασμένο.

Συμφώνησαν τρία χωριά, τρία κεφαλοχώρια.

Χιονιάδες και το Τούρνοβο και τό 'ρημο Λισκάτσι.

Πικρό χαμπέρι ν' έστειλαν στους Τούρκους στην Κολώνια,

για να με πιάσουν ζωντανό στο σπίτι του Χολέβα.

Κι ήταν η μέρα βροχερή κι η νύχτα χιονισμένη.

Πήγα να μείνω μια βραδιά στο έρημο Λισκάτσι.

Κι ο Λεωνίδας το σκυλί, σκυλί παραδομένο.

Με μπαμπεσιά και μ' απιστιά με πρόδωσε στους Τούρκους".

(Το γύρισμα του τραγουδιού είναι «Λάζο μ' και Παλαβέ μου»)

Σημείο Αντιλεγόμενο

Ενώ προ της επανάστασεως, οι αρματολοί και κλέφτες απελάμβαναν προνόμια, ιδίως επισιτισμού, από το 1830 και πέρα τα προνόμια για να φορολογούν τα χωριά τα καπετανάτα για τη συντήρησή τους,

έχουν καταργηθεί. Γι' αυτό οι Τουρκικές αρχές και οι εφημερίδες των πόλεων που έμειναν ακόμη σκλαβωμένες χαρακτήριζαν τους αρματολούς και κλέφτες ληστές και τη ζωή τους ληστρική και τους κατεδίωκαν.

Ο πρόξενος των Ιωαννίνων κ. Λόντος, με αναφορά που στέλνει στο Υπουργείο των Αθηνών αναφέρει για τους Τζουμερκιώτες το 1878 ότι, «σήμερον δικάζονται και άλλοι ως τροφοδοτήσαντες λεγομένους ληστές» (ΑΥ εξ Φ 1878).

Την εποχή του Νταβέλη, Λεωνίδα, του Λιάκου, του Λάζου και Παλαβού, του Τσιάρα (1878-1887) η κλεφτουργιά που ξαναζωντάνευε παλιές δόξες των ηρώων του '21 ζούσε στα ψηλά βουνά και τους θέλανε να ζούνε με ακρίδες και μέλι άγριο. Δεν είναι η εποχή του καπετάν Ζιάκα που κυριαρχούσε στα 1600 χωριά της επικράτειάς του και φορολογούσε τους κατοίκους, αλλά και η ομογένεια της Αμερικής έστελνε κρυφά χρήματα. Τώρα οι μεμονωμένοι και εμπειρίστατοι, σαν τον Δαβίδ, θα αναγκαστούν να φάνε και τους «άρτους της προθέσεως», ασυμβίβαστο για τους λαϊκούς. Οι ευκατάστατοι πατριώτες έχοντας τα χρήματα έπρεπε να συντηρούν τους ολίγους αυτούς που η κύρια ασχολία τους ήταν τα χαρακώματα. Γι' αυτό αναγκαστικά οι άνθρωποι αυτοί ζούσαν από τις επιδρομές και πιέσεις κατά των Τούρκων, των κτηνοτρόφων και των ευπόρων κατοίκων, σύμφωνα με τα αρειμάνια ήθη της εποχής εκείνης που επικρατούσαν σ' όλη τη Βαλκανική.

Μερικοί ισχυρίζονται πως αυτοί οι λιγιστοί που είναι οι πρόδρομοι των Μακεδονομάχων του 1903-9, έπρεπε να παραδώσουν τα όπλα και να γυρίσουν στις εργασίες τους και να υποταχτούν, όπως και οι άλλοι ραγιάδες. Αυτό ήταν γι' αυτούς κάπως δύσκολο, αφού είχαν πάρει τον αέρα της λευτεριάς και τα χωριά τους ήταν υπόδουλα και οι περισσότεροι τους είχαν ανάγκη.

Την εποχή του 1880 τα σύνορα της Ελλάδας ήταν σχεδόν ακόμα, όπως επί Όθωνος. Διάφορες προπαγάνδες, εκτός της Τουρκικής, δρούσαν στην Ήπειρο και Μακεδονία, οι οποίες προσπαθούσαν να εξαφανίσουν κάθε Ελληνικό. Και αφού η επίσημη Ελλάδα δεν μπορούσε να κάνει κάτι γι' αυτή την κατάσταση, για την ελευθερία, αναπτέρωσε η ιδιωτική πρωτοβουλία, η οποία ενθαρρύνονταν και από τη Φιλική Εταιρεία.

Ο παιδαγωγός Ευριπίδης Σούρλας, περιγράφει τη δραματική κατάσταση που επικρατούσε τότε στην επαρχία Κονίτισης ως εξής: «Οι Αλβανοί Μπέηδες και αγάδες ενήργουν συχνάς και τακτικάς επιδρο-

μάς εις τα χριστιανικά χωριά των διαφόρων Καζάδων (επαρχιών) της Ηπείρου, ελεηλάτουν ταύτα και εβασάνιζαν πολύ ειδώς τους κατοίκους, αναγκάζοντες αυτούς να πληρώνουν τα γνωστά "αγαλίκια" και "Σουμπασλίκια"».

Στην θλιβερή αυτή κατάσταση που επικρατούσε τότε, έπρεπε να υπάρχει και κάποιο αντίβαρο για να βάζει στη θέση του κάθε παραβάτη ντόπιο ή ξένο και αυτό αναπλήρωναν οι λιγοστοί αντάρτες, όπως ο Γιώργος Νταβέλης που πήρε ηθικές και υλικές αμοιβές από την Ελληνική Κυβέρνηση για την εθνική του δράση, αλλά και η λαϊκή Μούσα τον αποθανάτισε με το Δημοτικό τραγούδι, όχι μόνον αυτόν αλλά και τον Λιάκο, τον Λεωνίδα, τον Τσιάρα και τόσους άλλους.

Πόσα δεν είπαν για τον Διονύσιο το φιλόσοφο οι Γιαννιώτες που τον αποκαλούσαν «Σκυλόσοφο» και χλευάστηκε, όμως νίκησε στη δόξα της αιωνιότητας, έστω κι αν στις δυο εξεγέρσεις νικήθηκε. Η νεότερη έρευνα όμως διόρθωσε τις αντιλήψεις εκείνες, ιδίως του εχθρού του Μάξιμου, και τον κατέταξε μεταξύ των πρωταγωνιστών και μαρτύρων της εθνικής ελευθερίας. Στην Τρίκκη στήθηκε η προτομή του με τα λόγια του οράματός του: «Τρίκκη Βυζάντιον ανακτήσει». Αλλά και στα Γιάννενα σήμερα καϊκία που πάνε στο νησί φέρουν το όνομά του καθώς και μια οδός. Ουσιαστικά ο Διονύσιος αναδείχτηκε ο μεγάλος νικητής, γιατί οι κληρικοί γαλβάνισαν το λαό και συνέχισαν τις ιδέες του, όπως γράφει ένας Γιαννιώτης. Και τελειώνουμε όπως τελείωσε και ο Παιδαγωγός Ευριπίδης Σούρλας μια ραδιοφωνική του ομιλία για τον κλεφταρματολισμό της Επαρχίας Κονίτσης:

«Η ιστορία του Αρματωλισμού στην Επαρχία Κονίτσης είναι συνδεδεμένη με τους αγώνες των Κλεφτών και των Αρματωλών της εποχής εκείνης εναντίον των Μπέηδων και των Αγάδων της Αλβανοκρατίας, που είχανε ως αποστολή και ως έμβλημα το πλιάτσικο, την ερήμωση, το φινό και το χαλασμό Χριστιανικών οικογενειών.

Σαν ένας σβησμένος αντίλαλος ας φτάσουν στ' αυτιά μας οι εικόνες της σφαγής και του χαλασμού, οι εικόνες της πυρπολήσεως σπιτιών και ερημώσεως χωριών, οι εικόνες επιδρομών και λεηλασίας, οι εικόνες εξοντώσεως εξεχόντων προσωπικοτήτων της επαρχίας Κονίτσης, και ο ακροατής της παρούσης ραδιοφωνικής ομιλίας ας διατηρήσει μονάχα το όραμα της ωραίας εικόνας του Κλεφταρματολισμού που εξησφάλισε διά τους αντιπροσώπους του την τιμητικήν εκείνην θέσιν που ανήκει σε πρωτοπόρους υψηλών ιδεών και πραγματικών εθνικών υπηρεσιών».

ΟΙ ΓΕΩΡΓΑΚΑΙΟΙ ΚΑΙ Ο ΚΑΠΕΤΑΝ ΣΤΕΦΟΣ ΓΕΩΡΓΑΚΗΣ

Σε άλλες σελίδες ασχοληθήκαμε εκτενώς με το θρυλικό καπετάνιο Λάμπρο Τσιάρα (Χαράλαμπο Γεωργάκη). Τώρα θα ασχοληθούμε με το άλλο τέκνο της γενιάς του τον **καπετάνιο φουστανελά Στέφο Γεωργάκη**. Θα αναφέρουμε πρώτα για το σόι τους που είναι από τις φερτές λεγόμενες οικογένειες που ήλθαν στο Ασημοχώρι περί τα μέσα του 18ου αιώνα. Ο **Νικόλαος Κ. Γεωργάκης** έδωσε την πληροφορία στον **Γαβριήλ Παπαγεωργίου** ότι αυτοί προέρχονται από το χωριό **Ζούζουλη** του Επταχωρίου της Δυτ. Μακεδονίας. Μάλιστα εκεί υπάρχει και κλάδος της οικογένειας Γεωργακαίων. Κατά τον ιερέα **Δημήτριο Τάτση** ο Γεωργάκης ήλθε ως αγροφύλακας από τη Ζούζουλη και πήρε γυναίκα την κόρη τού Μίλιου (Μιλτιάδη) Τάτση. Γι' αυτό συνορεύουν και τα κτήματά τους τα οποία αναφέρει και το πρώτο κτηματολόγιο του 18... Ο γιος του Γεωργάκη Κώστας ήταν δερματέμπορος και είχε το εργαστήρι στο «νταμπακαριό» για την κατεργασία δερμάτων. Αυτά κατά τον ιερέα Δημήτριο.

Το όνομα Γεωργάκης το συναντούμε στον καπετάν Ζιάκα - περίφημη οικογένεια καπεταναίων - που κατέληξε από Γεωργάκης σε Γάκης και τέλος σε Ζιάκας. Οι καπεταναίοι αυτοί έδρασαν γύρω από την περιφέρεια Κονίτσης και Δ. Μακεδονίας. Το χωριό πρώην Τίστα των Γρεβενών ονομάζεται σήμερα Ζιάκα. Και οι παλαιοί Γεωργακαίοι ονομάζονταν Τίστηδες στο χωριό μας κατά τον **Αγγελή Γιαννούλη**.

Εις το βιβλίο «*Πράγματα Τζουμέρκων*» γράφονται τα παρακάτω για έναν κλάδο Γεωργακαίων που έζησαν εκεί και έχουν τα ίδια ονόματα με τους Γεωργακαίους του Ασημοχωρίου: «*Μας είναι άγνωστο από πού κατάγονται τους βρίσκουμε κτηνοτρόφους στο Μπαμπίκι Μπόρτσας. Τρία αδέρφια ο Γιώργος, ο Βασίλης και ο Τάκης (Δημήτρης ή Ντούκας) γίνανε άριστοι στην οικοδομική, λιθογλυπτική και ξυλογλυπτική. Τα πρώτα μαθήματα τα πήραν από Κονιτσιώτες ξυλογλύπτες (ταλιαδούρους). Εξέχων από όλους ήταν ο Βασίλης Γεωργάκης, ο οποίος είχε παιδιά τον Κώστα και Γιώργο Γεωργάκη. Πιθανόν κλάδος της οικογένειας αυτής να κατέφυγε στο Ασημοχώρι (Λισκάτσι) μια που μάθαινε και την τέχνη της ξυλογλυπτικής από Κονιτσιώτες ξυλογλύπτες*».

Στο Ασημοχώρι οι Γεωργακαίοι εργάστηκαν στην Εκκλησία, στην Κοινότητα κι έχουν προστατευόμενο το παρεκκλήσι της Αγίας Παρα-

σκευής. Ο Γιάννης Γεωργάκης αφιέρωσε ένα ομόλογο 750 γρόσια εις την εκκλησίαν και ο ισόβιος γραμματεύς του ναού λόγιος δάσκαλος Χριστόδουλος Πανταζής ή Ζήκου ή Αποστολίδης γράφει: Άξιος ο μισθός του. Το μνημείο του βρίσκεται στη θέση των ιερέων, ανατολικά του Ναού και ο σταυρός του γράφει: «Ενθάδε κείται Ιωάννης Γεωργάκης. Γενάρης 1873 ή 1895». Η πρώτη εικόνα της Αγ. Παρασκευής του τέμπλου είναι αφιέρωμά του. Δυο αδέρφια, ο Χριστόδουλος που ανεδείχθη δικηγόρος στη Θεσσαλονίκη κι έχει κόρη την Ευγενία, μαία και ο Στέφος Κώστας Γεωργάκης που συμμετείχε στο βορειοηπειρωτικό Αγώνα ανέδειξαν τη γενιά τους, ο δε προ αυτών Χαράλαμπος Γεωργάκης (Λάμπρο Τσιάρας) που ο πατέρας του παππούς τους τον είχε ανεψιό από αδελφό περί το 1870 άρπαξε το καριοφίλι και το δαμασκή σπαθί του, έγινε σύμβολο παλικαριάς και τραγουδούσε:

«Εγώ ραγιάς δε γίνομαι Τούρκους δεν προσκυνάω
δεν προσκυνώ τους άρχοντες και τους κοτσαμπασήδες».

Ο καπετάν Στέφος Γεωργάκης

Την 8ην Αυγούστου 1913 οι Μεγάλες Δυνάμεις εκοινοποίησαν εις την Ελλάδα την συνοριακήν γραμμήν Ελλάδος και Αλβανίας και την παρεκάλεσαν να αποσύρει τα στρατεύματά της από τα εδάφη που θα ελάμβανε η Αλβανία. Η Ελλάδα σύμφωνα με την εντολήν αυτήν άρχισε να εκκενώνει τα τμήματά της Κορυτσάς και Ερσέκας (Καζά Κολώνιας). Τότε αμέσως σημειώθηκε εξέγερση των Ηπειρωτών, οι οποίοι συγκρότησαν προσωρινή κυβέρνηση στο Αργυρόκαστρο υπό τον Γεώργιο Χρηστάκη - Ζωγράφο ως πρόεδρο και υπουργούς τον Αλέξανδρο Καραπάνο, τον μητροπολίτη Βελλάς και Κονίτσης Σπυρίδωνα κ.λπ. Οι Ηπειρώτες οργανωθέντες αντιστάθηκαν με τα όπλα για να καταλάβουν την Β. Ήπειρο από τους Αλβανούς και παρά τις επιτυχίες τους ηττήθηκαν εις την Ερσέκαν. Οι διαπραγματεύσεις της Κέρκυρας κατέληξαν εις την σύναψη πρωτοκόλλου που υπογράφηκε την 17ην Μαΐου 1914.

Την περίοδο αυτή, που αρκετοί εθελοντές Ηπειρώτες εντάχθηκαν στον βορειοηπειρωτικό αγώνα, έδρασε και ο συγχωριανός μας **Στέφος Γεωργάκης** που ανήκε στο επιτελείο του Αγώνα.

Ο Τουρκαλβανός Σαλιμπούτκας που ήταν πολέμιος των βορειοηπειρωτών είχε αδελφό τον Κανήμπτη. Ο Στέφος με τον αδελφό του Χριστόδουλο του στήσανε καρτέρι στην «Μπάντρα» και τον σκοτώσανε. Στο χωριανό Μιχάλη Τάτση ο Στέφος του είπε: Να πάρεις 60

προσκόπους χωριανούς και να πας στο Παναρίτη, και κατ' άλλους στο Σιαλέσι, που είναι το σπίτι του Σαλιμπούτκα και να το κάψετε. Όταν φθάσανε στο σπίτι βγήκαν οι Τουρκάλες και επέμεναν να τους δώσουνε λίρες για να μην το κάψουν. Όμως υπερίσχυσε η γνώμη των περισσοτέρων, ιδίως νέων, που είχαν εντολή από το Στέφο και το έκαψαν.

Μετά το γεγονός αυτό ο αδελφός του Σαλιμπούτκα ο Κανήμπεης με αρκετούς οπαδούς ξεκίνησε για το Ασημοχώρι να εκδικηθεί. Ο Στέφος και ο Χριστόδουλος ο αδελφός του αγνάντεψαν από το βουνό «Μπάντρα» το ασκέρι και με το καρτέρι που τους στήσανε σκοτώσανε τον Κανήμπεη με μια σφαίρα στο μέτωπο και τότε οι υπόλοιποι γυρίσανε πίσω γιατί φοβηθήκανε πως είναι πολλοί στο καρτέρι και αφού μάλιστα ο αρχηγός τους σκοτώθηκε.

Ο μεγαλέμπορος του χωριού μας Βασιλάκης Γιαννούλης γράφει σε ένα δευτέρι του για τον Κανήμπεη και τον Στέφο, οι οποίοι δεν είχαν διαφορές τότε εφ' όσον δεν είχε ανακύψει το βορειοηπειρωτικό ζήτημα. «1901. Μια φορά με συνέλαβεν ο Κανήμπεης με τον Σιαμέτην και με απείλησεν εις τον Μεγαλάκκον. Με έπιασε από τα μουστάκι και μου είπε: μην τύχει και πουλήσεις σιτάρι άλλην φοράν εις Βούρμπιανην διότι θα σου βγάλω την ψυχήν και ήταν παρόν και ο Στέφος Ζήση Κώστα (Γεωργάκης) και Σιάνης και λοιποί από τα Στάρια, διότι θα πουλήσω εγώ πρώτα και έπειτα εσύ. Και δεν πήγα άλλη φορά σιτάρι εις Βούρμπιανη».

Ο Στέφος Γεωργάκης ήταν πιστός φύλακας του χωριού του στις ταραγμένες εκείνες μέρες. Κάποτε βρέθηκε η ομάδα του με τους ιερολοχίτες στο βουνό μας στο ίσκιωμα του Ιζερού. Από εκεί έστειλε χαμπέρι στην κόρη του Ευθαλία να τους φέρει από το χωριό ψωμί, τυρί και ό,τι άλλο φαγώσιμο γιατί οι ίδιοι δεν μπορούσαν να μπούνε στο χωριό. Αλλά και η Κατερίνα Θεολόγου-Γεωργάκη μας είχε διηγηθεί πως γενειοφόροι φουστανελάδες αντάρτες με το Στέφο είπαν στη μητέρα της να πει στον ιερέα Παπαλάμπρο να τους φέρει 10 ψωμιά, 1 σφάγιο κ.λπ. για τον αγώνα.

Μια περίοδο ο Στέφος μάζευε το δέκατο από την Αλβανία, τόφερνε στο χωριό και το συγκέντρωνε στο σπίτι του, στις Κλήγενας, της Κοτούλενας. Ήταν η εποχή του αποκλεισμού και βοηθήθηκαν πολύ οι χωριανοί από το δέκατο αυτό που ήταν καλαμπόκι, σιτάρι. Από το χωριό έφυγε κυνηγημένος από τους Αγγλογάλλους ως ανεπιθύμητος, επειδή υπεστήριξε τον αγώνα υπέρ της αυτονομίας της Β. Ηπείρου. Μένει στην Κόνιτσα για ένα διάστημα με την οικογένειά του και

τον αδελφό του Χριστόδουλο. Μετά πηγαίνει για δυο χρόνια στην Άρτα. Μένουν κι άλλες πολλές πληροφορίες για τον φουστανελά καπετάν Στέφο, οι οποίες θα συμπεριληφθούν σε άλλο βιβλίο που θα εκδοθεί για το χωριό και θα αναφέρουν ακόμη και για τον άλλο αδελφό του, οπλαρχηγό δικηγόρο Χριστόδουλο.

Βιογραφικό Σημείωμα

Ο **Στέφος Ζήση Κώστα Γεωργάκης** είχε πατέρα το **Ζήση** και παππού τον **Κώστα Γεωργάκη**. Ο πατέρας του παππού του Κώστας, τον άλλο μεγάλο καπετάνιο των Γεωργακαίων Λάμπρο Τσιάρα (Χαράλαμπο Ν. Γεωργάκη) τον είχε ανεψιό από αδελφό. Του Στέφου η πρώτη γυναίκα η Κατερίνα ήταν από το σόι της Μητσούλως και είχε τρεις θυγατέρες, την Ευθαλία, την Ασημούλα και την Αλεξάνδρα.

Με τον μητροπολίτη και μετέπειτα Αρχιεπίσκοπο Αθηνών Σπυρίδωνα είχανε ιδιαίτερες φιλίες. Όσες φορές ο Σπυρίδωνας ερχότανε στο χωριό κοιμότανε στο σπίτι του. Του είχε βαφτίσει μάλιστα και τα παιδιά του. Η κόρη του Στέφου Ασημούλα όταν επισκέφτηκε μετά τον πόλεμο τον Σπυρίδωνα στα Γιάννενα εκείνος συγκινήθηκε πάρα πολύ

όταν είδε την κόρη του φίλου του Στέφου. Τον παρεκάλεσε δε να χειροτονήσει έναν ιερέα, και όταν στην Γερμανική κατοχή πήγε ξανά στο Σπυρίδωνα εκείνος της έδωσε ρουχισμό κ.λπ.

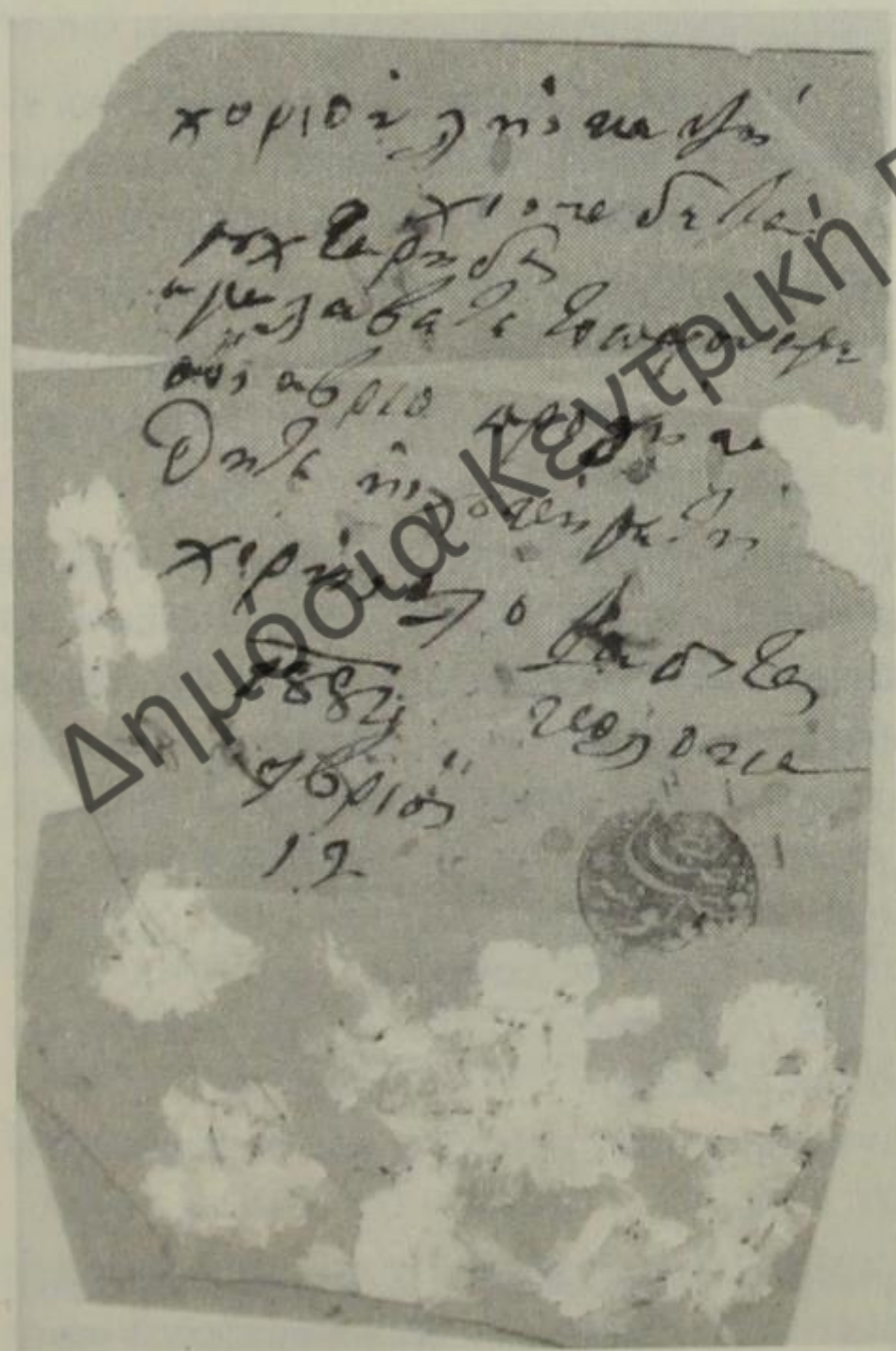
Η δεύτερη γυναίκα του Στέφου Μαρία ήλθε από την Πόλη και μένανε προσωρινά στην Καβάλα. Λένε πως γνώριζε το βασιλιά Κων/νο, ο οποίος έδωσε και εξουσία στον Στέφο για να υποστηρίξει τις απόψεις του. Η Μαρία που είχε κόρη την Αρετή, τη μητέρα του σημερι-

Ο καπετάν Στέφος Γεωργάκης.
Από το βιβλίο "ΧΕΙΜΑΡΡΑ" του Π. Λάμπρου διαβάζουμε για τα 2 αδέρφια:
- Γεωργάκης Χριστόδουλος (Λαγκαδά Θεσσαλονίκης) ιδιώτης οπλαρχηγός Β' τάξεως
- Γεωργάκης Στέφανος (Κόνιτσα) ιδιώτης οπλαρχηγός Γης τάξεως.

νού Υπουργού κ. Α. Τζοχατζόπουλου, δεν είχε ζήσει σε χωριό. Είχε τον αέρα της πόλης και όταν ξεκίνησαν από την πόλη της Καβάλας με τον Στέφο για το Ασημοχώρι εκείνος της είπε: Τώρα θα σε πάω και στο χωριό μου που έχει 70 φούρνους. Εκείνη τότε διαλογίστηκε: Για νάχει 70 φούρνους σκέψου τι πληθυσμό έχει το χωριό του. Κι όταν φθάσανε στο Ασημοχώρι εκείνη του είπε: Πού είναι οι 70 φούρνοι που μου έλεγες; Τότε εκείνος της έδειχνε τους φούρνους που ήτανε σε κάθε αυλή. Εδώ της είπε κάθε σπίτι έχει το φούρνο του! Όταν ήλθανε στο χωριό φέρανε και 12 μουλάρια φορτωμένα ρουχισμό, κουρτίνες που για πρώτη φορά θα μπαίνανε σε παράθυρα στο χωριό, γαλλικά σεντόνια, μαξιλάρια, τραπεζομάντιλα και προ πάντων τον πολιτισμό της πόλεως στους χωρικούς που πολλοί δεν είχαν δει αυτοκίνητο, ούτε καράβι, ούτε θάλασσα.

Νέον στην ηλικία συναντούμε τον Στέφο στην Αθήνα. Ήθελε να σπουδάσει γιατρός μαζί με τον Γιαννιώτη Βλαχλή αλλά έγινε εργολάβος οικοδομών. Στην Αθήνα είχε μεγάλες γνωριμίες με τον Βενιζέλο, την οικογένεια του Σλίμαν και ζούσε ως κοσμοπολίτης.

Χωρίον Λισκάτζι - Χιονιάδες
δια τους Μουχτάρηδες

Άμα λάβετε το παρόν αμέσως
αύριο πρωί να 'ρθείτε εις Χε-
τέν Κατή (Ερσέκα) χωρίς άλλο.

Ο Ζαππιές Τωλόκο

1884

7βριος 19 (σφραγίς)

(Σε δευτέρι Γιαννούλη με τα βερε-
σέδια ονομάζεται Κολόντσι ο Τω-
λόκο)

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΑΞΙΔΕΜΕΝΟΥ

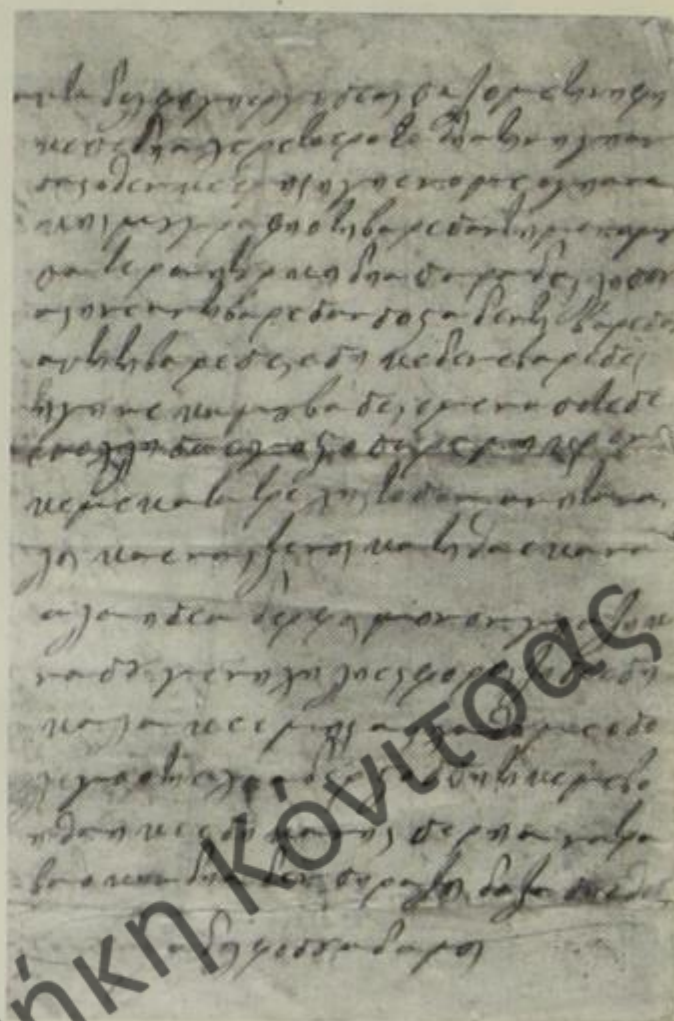
Μια επιστολή ταξιδεμένου αδελφού προς τον αδελφό του που έμενε στο χωριό αναφέρει τα δύσκολα εκείνα χρόνια που περνούσε ο τόπος σπό τους τουρκαλβανούς, όπως αναφέρει και ο Ευριπίδης Σούρλας, ο οποίος στα «Ηπειρωτικά Χρονικά» (Έτος ΙΣΤ' 1941) προσπαθεί να εξωραΐσει τον Γιώργη Κ. Χρήστου με το να γράψει πως όταν έγινε το Σχολείον ήταν στην εφοροεπιτροπή, ενώ ήταν ο Παπαχαράλαμπος Πανταζής, ο Βασιλάκης Γιαννούλης και διαδοχικώς οι Γιώργης Ζαχαρίας και Ζαχαρίας Ιωάννου ο και Μουχτάρης. Η αλήθεια είναι πως ο Γιώργης αντετάχτηκε στους αντάρτες μαζί με άλλους και πιθανόν να ενδιαφέρθηκε για το βουνό το οποίον είχε τακτοποιηθεί επί Κωσταντή Χρήστου. Ο ιστορικός Πολύβιος είπε πως «δεν είναι σωστό να κακολογούμε τους άλλους και να καλολογούμε τους δικούς μας συγγενείς και φίλους» γινόμενοι έτσι μεροληπτικοί και παραχαράκτες της αδέκαστης ιστορίας. Προτείνουμε πως η πλατεία του χωριού πρέπει να ονομαστεί πλατεία Κωσταντή Χρήστου ή ιατρού Βασιλείου Χρήστου.

Προς τον κύριον
Γιώργη Κωσταντή Χρήστου
εις Λισκάτζι

Αυτάδελφε Γιώργη σε ασπάζομαι την νύφη και παιδιά χαιρετώ. Ερωτώ διά την υγείαν σας, όθεν και εμείς υγειαίνομεν. Ο Γιαννάκης (σ.σ. ο γιος του) μου γράφει ότι βάρεσαν την γυναίκα μου (και) πατέρα οι τούρκοι διά παράδες. Λοιπόν ας είναι αν τη βάρεσαν δώστα (όμως) δεν τη βάρεσαν αυτοί τη βάρεσες εσύ και δεν εβάρεσες τη γυναίκα μου, βάρεσες εμένα. Ποτέ δε σε ενόχλησα εγώ στο παραμικρόν και με κατατρέχεις τόσο. Αν ήταν άλλος κανένας ξένος κάτι θάκανα αλλά είσαι ο αδελφός μου. Ονγιαζίκ (σ.σ. ξείκι) να σου γίνει χίλιες φορές. Ζήσε εσύ καλά και εμείς ας χαθούμε. Εδώ (στην ξενιτιά) λέγω ότι έχω αδελφό στο σπίτι και με βοηθάει κι εσύ κάνεις σεριάνι να τραβάω κίνδυνον. Δεν πειράζει δόξα σοι ο Θεός.

αδελφός σου Αδάμος (σ.σ. Κωσταντή Χρήστου, πατέρας του παππού μου Γιαννάκη ή Νάκου Δάμου Χρήστου).

(Ονγιαζίκ: Είναι λέξις τούρκικη και σημαίνει ξείκι να σου γίνει κρίμα σου, δεν γίνονται χαλάλι αυτά)

ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΜΑΣ

Τα έθιμα της επαρχίας μας έχουν τη δική τους σφραγίδα, αλλά και κάθε ομάδα χωριών παρουσιάζει μια ποικιλομορφία. Δεν μπορεί να βρει κανείς εξήγηση γι' αυτή τη διαφορά. Μερικοί την αποδίδουν σε παλιότερες επιδρομές και άλλοι σε κλιματολογικές συνθήκες. Στην περιοχή μας είχαμε εγκατάσταση ξένων οικογενειών, ιδίως Τούρκων, βλάχων και σλάβων, οι οποίες όμως περισσότερο επηρεάστηκαν από τον πολιτισμό μας παρά άφησαν δικά τους πολιτιστικά στοιχεία. Μόνο μερικές λέξεις έχουν μείνει, κυρίως σλάβικες.

ΤΟ ΠΑΙΔΙΚΟ ΕΘΙΜΟ ΤΟΥ ΛΑΖΑΡΟΥ

Ένα από τα πιο ενδιαφέροντα έθιμα του Ασημοχωρίου είναι του Λαζάρου. Το έθιμο αυτό, έντονα θρησκευτικό, άρχιζε από τη Μεγάλη Σαρακοστή και κορυφωνόταν το βράδυ του Λαζάρου. Ψυχαγωγούσε τα παιδιά και τους καλλιεργούσε το συνεταιριστικό και θρησκευτικό πνεύμα. Μόλις βασιλευε ο ήλιος, τα παιδιά του σχολείου μαζεύονταν στο κλήρι της Προίκας, που βρισκόταν στη σημερινή παιδική χαρά. Προηγούμενως χτυπούσε το σήμαντρο. Σε μια κόλλα αναφοράς - ψυχοχάρτι - ήταν γραμμένα τα ονόματα προαπελθόντων χωριανών, αρχής γενομένης από τους ιερείς. Ένα μεγάλο παιδί άρχιζε φωνάζοντας τον πρώτο γνωστό προαπελθόντα ιερέα: Παπαπούλιος. Και όλα τα παιδιά συμπλήρωναν φωναχτά:

- Κύριε, ελέησέ τον, Θεέ μ' σχώρεσέ τον.

Μετά συνέχιζε: Παπαγιάννης, Παπαγιώργης και ύστερα τους λαϊκούς.

Λίγες μέρες πριν έλθει η βραδιά του Λαζάρου εύρισκαν το σπίτι που θα κοιμόνταν το βράδυ. Συνήθως εύρισκαν σπίτια που οι άντρες ήταν ταξιδεμένοι ή δεν είχαν γερόντους για να είναι ξένοιαστα. Διότι τα

ποντίκια χορεύουν όταν λείπει η γάτα. Τέτοια σπίτια ήταν του Παύλου Γιαννούλη, της Προίκας, της Κλήγαινας, της Λενίτσας, της Κυρκούλαινας, της Μανέσιως από την οποία έπαιρναν και τα όνοματά.

Την παραμονή του Λαζάρου τα παιδιά γύριζαν τα σπίτια με μπα-στούνια και καλάθια για τα αυγά, με σακκούλια και ντενεκέδες για αλεύρι, φασόλια, λάδι και παράδες. Σε κάθε σπίτι λέγανε και το κατάλληλο τραγούδι, που αποτελούσε πολυχρονισμό, χαιρετισμό, έπαινο για την οικογένεια. Άλλο λέγανε για τους ιερείς, άλλο για τους άρχοντες κι άλλο για τους γραμματισμένους. Επίσης άλλο για τους ξενιτεμένους, άλλο για τις οικοδέσποινες, για τους αρραβωνισμένους, άλλο για τα ελεύθερα αγόρια και κορίτσια, άλλο στα ανήλικα παιδιά. Παραλλαγές τραγουδιών υπάρχουν σε πολλά μέρη, όπως συμβαίνει και στα δημοτικά τραγούδια. Έχουν κάποια σχέση με τα αρχαία έθιμα.

Η παρέα γύριζε νύχτα στα σπίτια, γιατί την ημέρα ο κόσμος δούλευε στα χωράφια. Μετά το τραγούδι στην πόρτα του σπιτιού η παρέα ευχότανε «και του χρόνου». Στα σπίτια που πενθούσαν δεν πηγαίνανε τα παιδιά. Η παρέα αφού συγκέντρωνε τα είδη τα πήγαινε στο σπίτι που θα τρώγανε και κοιμότανε το βράδυ. Μόνο τα αυγά και τις δραχμές τούς τα μοίραζε συνήθως ο δάσκαλος. Ο Μόσχος που ήταν ξένος έπαιρνε κι αυτός το μεράδι του από τα αυγά. Στο σπίτι 5 - 6 γυναίκες αναλάμβαναν να μαγειρέψουν τη φημισμένη φασολάδα που στο καζάνι γινότανε πάντα ωραία, γιατί είχε πολλά φασόλια και πλούσια άλλα υλικά. Αφού τρώγανε τη φασολάδα τα παιδιά κοιμότανε στο σπίτι, αλλά οι υπναράδες την πλήρωναν ακριβά. Μόλις άρχιζαν να ροχαλίζουν οι ξύπνιοι τους έραβαν στο ντουσέκι με τις κουβέρτες. Το πρωί ξυπνούσαν φασκιωμένοι αλλά ήταν πλέον αργά. Έτσι ψυχαγωγούνταν τα παιδιά εκείνο το βράδυ.

Αναφέρω μερικά από τα γνωστά τραγούδια που λέγανε τα παιδιά με την ελπίδα πως κι άλλοι που γνωρίζουν περισσότερα θα τα γράψουν για να δημοσιευθούν.

Το πρώτο χαιρετιστήριο τραγούδι το λέγανε σε όλα τα σπίτια:

Καλημέρα σας, καλή βραδιά σας
καλώς ήρθαμαν στην εφεντιά σας.

Αν κοιμάστε να σηκωθείτε

κι αν καθόσαστε ν' αφουγκραστείτε:

Έρθ' ο Λάζαρος, ήρθαν τα βάγια,

ήρθ' ο μύρμηγκας τα κορασίδια.

- Πού ήσουν Λάζαρε και τώρα φάν(η)κες;

- Έμουν στη γη βαθειά χωμένος!

Στους παπάδες έλεγαν:

Για σήκου, σήκου Δέσποτα,
και μη βαριά κοιμάσαι,
οι εκκλησιές εσήμαναν
τα μοναστήρια ψάλλουν
και η δική σου εκκλησιά
δεν ψάλλει δε σημαίνει.

Στους ξενιτεμένους έλεγαν:

Εδώ 'χουν τον αφέντη μας
πολύ μακριά στα ξένα,
να πάει καλά, να 'ρθεί καλά
να 'ρθεί διαφορεμένος,
να φέρει κόκκινο άλογο
με τη χρυσή τη σέλλα,
να φέρει γρόσια στο σακκί
φλουριά μαλαματένια.

**Στα ανύπαντρα κορίτσια
έλεγαν:**

Εδώ 'χουν κόρην όμορφη
θέλουν να την παντρέψουν,
την θέλει ο γιος του βασιλιά
την θέρει ο γιος του Ρήγα.
Δε θέλ' το γιο του Βασιλιά
δε θέλ' το γιο του Ρήγα,
μόν' θέλει τ' αρχοντόπουλο
με τις πολλές χιλιάδες,
που κοσκινίζει το φλουρί
και πέφτει το λαγάρι
κι αυτά τα κοσκινίσματα
τα δένει στο μαντίλι
και το μαντίλι στο σπαθί
και το σπαθί στη ζώση
κι η ζώση στ' άλογο
και τ' άλογο στους κάμπους.

Στις παντρεμένες έλεγαν:

Κυρά αργυρή, κυρά χρυσή,
κυρά μαλαματένια,
κυρά μ' όταν στολίζεσαι
και βάνεις τα χρυσά σου,
βάνεις τον ήλιο πρόσωπο
και το φεγγάρι γύρο,
βάνεις και τον Αυγερινό
καθάριο δαχτυλίδι.

Σε μαθητή του σχολείου έλεγαν:

Εδώ 'χουν το μικρούτσικο,
το μικροκανακάρη,
τον έλουζαν, τον χτένιζαν
και στο σχολειό τον πάνε.
Κι ο δάσκαλος τον έδερνε
με τη χρυσή τη βέργα.

- Μικρέ μου πού είν'
τα γράμματα,
πού είναι τα βιβλία;

- Τα γράμματ' είναι στο χαρτί
κι ο νούς μου στα παιχνίδια.

**Τέλος φεύγοντας από το σπίτι
και όταν ο νοικοκύρης ήταν α-
μερικάνος κι έδινε τάληρο τρα-
γουδούσαν:**

Σε τούτο τ' αρχοντόσπιτο
πέτρα να μη ραγίσει
κι ο νοικοκύρης του σπιτιού
πολλά χρόνια να ζήσει.
Και του χρόνου!

Ο γάμος στο Ασημοχώρι

«Ξύπνα Μπιρμπιλομάτα μου κι' ήρθα στο μαχαλά σου»

Από την προηγούμενη Κυριακή άρχιζε η προετοιμασία του γάμου. Τα κορίτσια ράβανε τις κάνουρες κι ετοιμάζανε τα προικιά. Η νύφη δεν έβγαινε από το σπίτι. Ζούσε σε κατάσταση περισυλλογής. Τη Δευτέρα και Τρίτη κόβανε ξύλα του γαμπρού περί τα τριάντα φορτώματα. Πηγαίνανε όλοι στο Λιβάδι κι όταν γυρίζανε τους κάνανε τραπέζι κρέας από γίδα ή προβατίνα. Την Πέμπτη ζεματίζανε τα ρεβίθια για τις κουλούρες και τα ψωμιά. Την Παρασκευή πηγαίνανε τις κουλούρες στο νουνό, στον μπράτιμο (βλάμη), στον ιερέα και το σόι του γαμπρού. Τις πήγαινε μια γυναίκα και δυο παιδιά. Έπαιρναν μαζί μια κόφα με κρασί και δεμένο βασιλικό και έλεγαν:

- Να κοπιάσετε να στεφανώσετε κουμπάρε, μπράτιμε το γιό μας.

Αν πήγαιναν από το γαμπρό στη νύφη κουλούρα, εκείνη τους έδινε τσουράπια με ζαχαρικά και βασιλικό μέσα.

Το Σάββατο πρωί σφάζανε τα σφαχτά και ξύνανε τους πατσιάδες. Το απόγευμα δυο παιδιά από το γαμπρό και δυο από τη νύφη, γύριζαν το χωριό με τις κόφες κι έλεγαν να κοπιάσουν να πάρουν νερό για τη νύφη και το γαμπρό - ξεχωριστά για τους δυο - για να φτιάξουν την κουλούρα του γαμπρού και της νύφης. Όλοι οι συγγενείς έρχονταν το Σάββατο και ξεκινούσαν και τα δυο συμπεθερικά με το γαμπρό μπροστά και πήγαιναν στη βρύση μαζί τη νύχτα στις 11 η ώρα το βράδυ και όταν έφταναν στη βρύση έλεγαν το τραγούδι:

«Βρυσούλα βρυσοκάγκελη, δος μας νερό για το γαμπρό
κι αν έρθει η νύφη για νερό, νερό να μην της δώσετε,
πολύ να την ξετάξετε κ.λπ.»

Στη βρύση γίνονταν μια διαμάχη μεταξύ των δυο παρατάξεων, σε επίπεδο αστειότητας βεβαίως, για το ποιο συμπεθερικό θα πάρει πρώτο νερό με τα γκιούμια και ραντιζόντανε μεταξύ τους οι αντίπαλοι συμπέθεροι. Επιστρέφοντας στα σπίτια με τραγούδια οι οικοκυρές κερνούσαν κρασί με κόφες και μαστραπάδες. Φτιάχνανε την κουλούρα και στα δυο σπίτια. Στο μεγάλο δωμάτιο και στο κέντρο έφερναν τα σύνεργα, όπως το πλαστήρι, σίτα, αλεύρι, αλάτι, προζύμι κ.λπ. Στο ζυμάρι της κουλούρας κερνούσαν χρήματα, πρώτα ο πατέρας και η μάνα και ύστερα τα αδέρφια, τα ξαδέρφια και το σόι όλο. Και στον καθένα που κερνούσε τραγουδούσαν:

«Κέρνα πατέρα, κέρνα το κανίσι.
Κέρνα μάνα, κέρνα το κανίσι.
Κέρνα αδελφέ, ξάδελφε κ.λπ.».

Τα χρήματα τα παίρνανε εκείνες που ζύμωναν την κουλούρα (αδελφές, νύφες κ.λπ.) Την κουλούρα την ψήνανε την άλλη μέρα και τη μοιράζανε μισή στους συγγενείς του γαμπρού και μισή στους συγγενείς της νύφης. Τη λιάνιζε ο μπράτιμος και η μπρατίμισσα και κομματάκια τη βάζανε στον τρουβά και τη μοιράζανε στα στέφανα.

Κυριακή του γάμου

Ο γάμος γινότανε πάντα Κυριακή, γιατί τότε ευκαιρούσαν από τις αγροτικές εργασίες οι χωριανοί και φορούσαν τα γιορτινά ρούχα. Μετά τον εκκλησιασμό τα παιδιά με μια κόφα προσκαλούσαν όλο το χωριό να πάρουν τη νύφη.

- Κοπιάστε να πάρουμε τη νύφη, έλεγαν οι μεν.
- Κοπιάστε να ξεπροβοδίσουμε τη νύφη, έλεγαν οι δε.

Όταν όλοι μαζεύονταν στο σπίτι του γαμπρού, ξεκινούσαν για το μπράτιμο με τα όργανα στις 11 το πρωί. Μετά πήγαιναν στον κουμπάρο και τέλος πήγαιναν με τα όργανα πάντα για να πάρουν νερό να λουστεί ο γαμπρός και τραγουδούσαν το: «Βρυσούλα βρυσοκάγκελη, δώσ' μας νερό για το γαμπρό». Επιστρέφοντας στο σπίτι ο μπράτιμος που έκανε κουμάντο για όλα τα της τελετής έλουζε το γαμπρό και η μπρατίμισσα του έριχνε το νερό με ένα μαστραπά και όλοι τραγουδούσαν:

- Γαμπρέ μ' τι μάνα σ' έκανε κι είσ' άσπρος σαν το γάλα;
- Η μάνα μ' ήταν πέρδικα κι ο αφέντης περιστέρι.
- Λούζεται τ' αρχοντόπουλο σ' ένα χρυσό λιγέρι,
ο μπράτιμος τον έλουζε, μπρατίμισσα του το 'λεγε:
- Γαμπρέ μ' τι μάνα σ' έκανε που είσαι άσπρος σαν το γάλα;
- Η μάνα μ' ήταν πέρδικα κι ο αφέντης περιστέρι.
κι η φιάσκα που με φάσκιωναν χρυσή μαλαματένια.

Όσον αφορά το λούσιμο της νύφης, αυτή λουζότανε μόνη της κι άλλαζε τα νυφιάτικα. Όταν καμάρωνε της τραγουδούσαν παραπονιάρικα τραγούδια όπως αυτό:

- Όλοι μ' έδιωχναν κι όλοι φεύγα μου λέγαν,
ως κι η μάνα μου κι αυτή φεύγα μου λέει,
ως κι ο αφέντης μου κι αυτός φεύγα μου λέει.

Φεύγω κλαίγοντας, φεύγω παραπατώντας.
Ως και τα αδέρφια μου κι αυτά φεύγα μου λέγαν.

Μετά το λούσιμο του γαμπρού, πάνε να πάρουν τη νύφη. Μπροστά πήγαινε ο σχαριάτης, σαν αγγελιαφόρος έφιππος με κόφα κρασί και βασιλικό δεμένο. Άλλαζε την κόφα με τους συγγενείς της νύφης. Ο σχαριάτης παλιότερα φορούσε φουστανέλλα με φέσι και πεσλιά. Οι συμπεθέροι μόλις φθάνανε στο σπίτι της νύφης αλλάζανε λουλούδια και μερικοί έδιναν κοτσιάνια από κολοκύθες για να γελάνε. Επίσης εκεί κερνούσαν τους συμπεθέρους κρασί και μεζέδες. Η μπρατίμισσα μαζί με την κουλούρα που είχε, έφερνε και τα νυφιάτικα παπούτσια, τις κουντούρες, από το γαμπρό δώρο. Μόλις φθάνανε στο σπίτι κάνανε τις αρραβώνες με τον παπά. Παλιότερα γινότανε πολλούς μήνες προ του γάμου, πάλι με παπά. Σήμερα γίνονται στο ναό την ώρα του γάμου. Ο μπράτιμος φορούσε τα παπούτσια της νύφης. Μετά εξέταζε την προίκα της νύφης κι αν έλειπε κάτι το ζητούσε. Όταν τελείωνε ο αρραβώνας ο μπράτιμος διέταζε να φορτώσουν την προίκα γρήγορα. Ζητούσε μάλιστα και χρήματα για τους φορτωτές και για εκείνους που φυλάγανε την προίκα μετά τον έλεγχο. Μετά τα προικιά ξεκινούσαν όλοι μαζί για το ναό για τα στέφανα. Η στιγμή της αναχώρησης της νύφης ήταν συγκινητική. Ξεκινά με το τραγούδι «όλοι μ' έδιωχναν κι όλοι φεύγα μου λέγαν».

Στο ξεκίνημα σπάζανε το μαστραπά που είχε μέσα ένα σταυρό και νερό. Αυτό γινότανε και στου γαμπρού το σπίτι και στις νύφης. Μπροστά ο γαμπρός με το σόι του και πίσω η νύφη χωρίς ν' ανταμώνουνε. Ο μπράτιμος μ' ένα μαντίλι δεμένο από το ζωνάρι της νύφης την σέρνει. Μετά τη στέψη κερνιούνταν όλοι από τους μπράτιμους από την κουλούρα του γαμπρού της οποίας τα κομματάκια τα μέλωναν από ένα δοχείο με μέλι. Εν συνεχεία με τα βιολιά που τάραζαν το χωριό τραβούσαν κατ' ευθείαν για το σπίτι του γαμπρού. Μπροστά ήταν το παιδί με το μπαργιάκι, το οποίο ήταν μια σημαία με βασιλικό. Μόνο στο γάμο οι υπόδουλοι φανέρωναν τη σημαία στους Τούρκους σαν δήθεν έθιμο του γάμου. Στην εξώπορτα περίμενε η πεθερά τη νύφη. Οι πεθερές δεν πηγαίνανε στα στέφανα. Η νύφη πετούσε ένα μήλο με δραχμές. Οι συμπεθέροι τραγουδούσαν:

Έβγα πεθερά στη σκάλα με το μέλι με το γάλα,
με το μαστραπά στο χέρι να δεχτείς την πέρδικα.

Στο κεφαλόσκαλο η νύφη σπάζει ένα πιάτο ή χύνει νερό. Παλαιότερα η πεθερά προσέφερε στη νύφη μέλι και γάλα, σύμβολο αρμονικής

συμβίωσης. Η πεθερά κερνάει τη νύφη ένα φλουρί που το 'χει στα χείλη και το παίρνει η νύφη στο στόμα της και της φιλάει το χέρι. Εν συνεχεία στην εξώπορτα της αυλής γυρίζουν ένα αγόρι στα κεφάλια και των δυο νεονύμφων χωριστά τρεις φορές μαζί με τις τουλούπες άσπρο μαλλί και δυο ψωμιά και κρασί. Η νύφη θα δώσει στο παιδί τσουράπια που έχουν μέσα ένα μήλο, δραχμές, ζαχαρικά και βασιλικό. Εννοείται πως αυτά τα κρατούν οι συγγενείς της νύφης και τα προσφέρει η νύφη. Μετά μπαίνουν στο σπίτι και κερνιόντανε όλοι. Ο κουμπάρος και η κουμπάρα μοιράζανε κομματάκια λειτουργιάς με μέλι σε όλους. Μετά πήγαιναν στη βρύση για να ραντίσουν τα νιόγαμπρα μαζί με όλους τους συμπεθέρους. Τέλος τραβούσαν για το χορό στο μεσοχώρι ή την αυλή ιδίως του σχολείου. Η νύφη πήγαινε ντυμένη όπως ήτανε. Μόνο της βγάζανε τα δώρα που τις κρεμούσαν, όπως μαντίλια, υφάσματα, κ.λπ. Ο κουμπάρος χόρευε πρώτος. Μετά η κουμπάρα, ο βλάμης. Η νύφη χόρευε τη γκάϊτα στα τρία με αργό ρυθμό. Ο χορός κρατούσε μέχρι τις 7-8 το απόγευμα. Μετά διαλυότανε για δυο ώρες να ξεκουραστούν και το βράδυ αντάμωναν οι καλεσμένοι στο τραπέζι.

Το τραπέζι το βράδυ στο σπίτι του γαμπρού

Οι καλεσμένοι φέρνανε «κανίσια», δηλαδή σε ένα καλάθι είχαν κρασί, κλωστό, μπουρέκι, έναν κόκορα, ψωμί ρεβίθι. Τα φαγητά στο τραπέζι ήταν πατσιάς ή καβρομάς, κρέας με πράσο ή πατάτες, ψητά και στο τέλος κλωστά ή μπακλαβάδες. Οι μπάμπες στο τραπέζι δεν αφήνανε τη νύφη να φάει πολύ για να μη σχολιάσουν πως θα φάει και την πεθερά της. Γι' αυτό της βάζανε κι έτρωγε ενωρίτερα κρυφά για να μη μείνει νηστική. Δεν έτρωγε δε το φαγητό του γαμπρού - για να μη φάει την πεθερά - έτρωγε όμως από τα κανίσια των συγγενών της. Μετά το φαγητό και κατά τις 12 η ώρα τα μεσάνυχτα έρχονταν τα βιολιά και άρχιζαν τα νομπέτια και τα «ντολιά». Η λέξη αυτή θα πει εντολή που δίνει ο κουμπάρος που λέγονταν και ντολίπασας, για να αρχίσουν τα ντολιά. Ο κουμπάρος άρχιζε λέγοντας: «Κύριοι συμπεθέροι, τώρα θα αρχίσουν τα ντολιά. Θα τα πείτε όλοι όπως θα σας υποδείξω. Όποιος κάνει λάθος θα τιμωρείται με άλλα τρία ποτήρια κρασί κι αν κάνει και τρίτο λάθος θα πιεί άλλα τρία». Κάθε κρασί συνοδεύονταν με μια ευχή, αρχής γενομένης από τους νεόνυμφους, γονείς, αδελφια, κουμπάρους, βλάμη. Έλεγε ο κουμπάρος στην πρόποση: «Το πρώτο το κρασάκι το πίνω εις υγείαν των νεο-

νύμφων. Να ζήσουν, να γεράσουνε και ν' ασπρίσουν σαν τα ψηλά χιονισμένα βουνά κ.λπ. Το δεύτερο κρασάκι το πίνω εις υγείαν των γονέων των νεονύμφων. Να ζήσουν, να προκόψουν τα παιδιά τους και με καλούς κληρονόμους και σ' άλλα να χαρούμε». Ένας συμπέθερος κάποτε (ο Τσέτας) έκανε επίτηδες λάθος στα ντολιά και δικάστηκε από τον ντολίπασα με άλλα τρία ποτήρια κρασί. Όσοι πάλι δε ζητούσαν άδεια για να πουν τα ντολιά με τη σειρά τους δικάζονταν κι αυτοί. Σε κάθε ποτήρι που έπιναν οι συμπέθεροι έλεγαν και το τραγούδι της αρεσκείας τους συνοδευόμενο με τα βιολιά. Ο νουνός έλεγε και πολλά αστεία και οι άλλοι του τραγουδούσαν: «*Το πίνει ο νούνος το κρασί, το πίνει, το πίνει και στράγγα δεν αφήνει*».

Παραλείψαμε να πούμε πως πριν αρχίσουν τα ντολιά οι συμπέθεροι και οι λαγκιτάδες που έρχονταν από τις 9-10 το βράδυ, μετά το φαγητό, αρχίζανε τα τραγούδια χωρίς όργανα. Πρώτα αρχίζανε οι συμπέθεροι του γαμπρού και μετά της νύφης.

Οι μεν αρχίζουνε με το τραγούδι:

- Φίλοι μ' για δεν τρώτε για δεν πίνετε,
μήνα τα φαγιά μας δεν σας άρεσαν,
μήνα το κρασί κρασί μας δεν σας άρεσε;
Έχουμε καλούς γειτόνους και τ' αλλάζουμε.

Οι δε άλλοι απαντούσαν:

Δεν ήρθαμαν για φάι για πύ συμπέθεροι
κι ούτε για το κρασί σας.

Μας είπαν γάμος γίνεται κι ήρθαμαν να ευχηθούμε.

Να μας προκόψουν τα παιδιά και σ' άλλα να χαρούμε.

Ο γάμος τελείωνε τη Δευτέρα το πρωί και μέχρι τις 10 η ώρα. Το απόγευμα της Δευτέρας πήγαιναν η μάνα της νύφης με λίγους συγγενείς μα λαγγίτες να ευχηθούν στο γαμπρό, γιατί δεν πήγαινε το βράδυ στο τραπέζι η μάνα. Την Τετάρτη το πρωί η νύφη έπαιρνε δυο αγόρια, όχι ορφανά, και με το γκιούμι δεμένο με σταυρό και με τις κάνουρες με τα φλουριά και τα τσιτσιφιλια πήγαινε στη βρύση για νερό και ενώ τα παιδιά ευχότανε η νύφη τους έριχνε παράδες στη μικρή στέρνα της βρύσης που πότιζαν τα ζώα. Επιστρέφοντας στο σπίτι ο γαμπρός και τα πεθερικά κερνούσαν τα παιδιά. Τη Δευτέρα, την Τρίτη και την Τετάρτη η νιόνυφη ξεκουραζόνταν. Γι' αυτό και λέγει η παροιμία: «*Μην κάθεσαι σαν τη νύφη της Δευτέρας*». Η νύφη δεν πήγαινε στους γονείς της, ούτε και ο γαμπρός, αλλά περίμεναν την Πέμπτη το βράδυ που θα γινότανε τα «πιστρόφια» (εκ του επιστρέφω), δηλ. το τραπέζι που γινότανε τώρα στα πεθερικά του γαμπρού.

Ακολουθούνταν η ίδια διαδικασία όπως και την Κυριακή το βράδυ στο σπίτι του γαμπρού με κανίσια, όργανα, ντολιά κ.λπ. Φεύγοντας από τα πιστόφια το πρωί οι νιόνυμφοι παίρνανε ένα κόκορα και μια κότα.

Ο γάμος στο χωριό λεγόταν και χαρά, διότι όλοι θα έβρισκαν διέξοδο από τις πίκρες και τα βάσανα με τους χορούς και τα τραγούδια, ιδίως που πολλές φορές ήταν και πονεμένα. Το ότι η νύφη θα έφευγε από το σπίτι και το μαχαλά αυτό δημιουργούσε συγκίνηση με τα ειδικά τραγούδια. Πολύ περισσότερο δε όταν πήγαινε σε ξένο χωριό, όπως συνέβαινε με τις μεγαλοκόρες ή με εκείνες που είχαν κάποιο ελάττωμα. Σήμερα που το πνεύμα του νεωτερισμού και της καταναλωτικής κοινωνίας, σήμερα που οι κάτοικοι των χωριών καταβροχθίζονται από τους Μινώταυρους των πόλεων, ας περισώσουμε τα παλιά έθιμα των προγόνων μας.

Επειδή δεν είναι δυνατόν να γραφούν όλα τα τραγούδια του γάμου στο παρόν άρθρο, υπενθυμίζω μερικά για να κινήσω το ενδιαφέρον και σε άλλους για να συγκεντρωθούν όλα μια μέρα. Ο Αριστομ. Γεωργάκης έχει αρκετά.

Όταν ξεκινούν για τη νύφη: «Προς πού κίνησαν το δρόμο», όταν πλησιάζουν στο σπίτι «Ξύπνα μπιρμπιλομάτα μου κι ήρθα στο μαχαλά σου», «Κούπα, κούπα μπιρμπιλένια», «Κάτω στην Αγιά Μαρίνα», «Σταθείτε, παλικάρια, σταματήστε», «Κάτω στο Δαφνοπόταμο», «Τρέμει ο ήλιος βασιλεύει, συμπεθέροι θέλουν νύφη». Στο τραπέζι «Με τούτην ασημόκουπα θέλω να πιω πέντε έξι», «Πίνετε να πίνουμε μωρέ παιδιά» κ.λπ. Τα τραγούδια αυτά ήταν για ομαδικό τραγούδι. Στα ντολιά όμως ο κάθε συμπεθέρος έλεγε της αρεσκείας του.

Αυτά, αγαπητοί χωριανοί, και σ' άλλα να χαρούμε ...

4 παλάμι	1976
1 κούπα	15
1 κούπα	15
1 κούπα	15
1 κούπα	5
1 κούπα	20
1 κούπα	100
1 κούπα	170
1 κούπα	6
2 κούπα	15
1 κούπα	20
1 κούπα	20
8 κούπα	80
	2643

Επί συνόδου των κληρικών...
 Ο γάμος έγινε...
 Στις 12 Ιανουαρίου 1907
 Ο γαμπρός...
 Ο πατέρας...

Προικοσύμφωνο του 1907, το οποίο καταλήγει:

«Ως άνωθεν φαίνονται εδόθησαν τα προικεία φορέματα ανερχόμενα εις γρόσια δύο χιλιάδες και εξακόσια τεσσαράκοντα τρία· για το ασφαλές εγένετο το παρόν εις διπλούν.

Λισκάτσι την 12 Ιανουαρίου 1907

οι συμβαλλόμενοι

Γιώργης Κωσταντή (Χρήστου) - (πατέρας)

Βασίλειος Θεμιστοκλή (Πανταζής) (γαμβρός)

ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ

Οι παροιμίες είναι καταστάλαγμα της πείρας του λαού. Από τα παλιά χρόνια λέγονταν στο Ασημοχώρι και διατηρούνται μέχρι σήμερα... Δεν υπάρχει αμφιβολία πως πολλές από αυτές είναι γνωστές και σε άλλα μέρη της Ηπείρου και της Ελλάδος γενικότερα, όπως και στα Δημοτικά τραγούδια, δίνουμε περισσότερα αλλά και παίρνουμε λιγότερα.

Από το στόμα σου και στου Θεού τ' αυτί.
Άλλα τα μάτια του λαγού κι άλλα της κουκουβάγιας.
Δούλεψε να φας και κλέψε νάχεις.
Ζήσε Μάη να φας τριφύλλι και τον Αύγουστο σταφύλι.
Άπιαστα πουλιά, χίλια στον παρά.
Άμα ξαναπαντρευτώ ξέρω να καμαρώνω.
Η υγεία με κάνει και γελώ, η υγεία και καμαρώνω.
Πέντε βόδια δυο ζευγάρια.
Όποιος δεν θέλει να ζυμώσει όλη μέρα κοσκινίζει.
Όλοι οι γύφτοι μια γενιά.
Πήγε για μαλλί και ήρθε κουρεμένος.
Το κοινό το βόδι το τρώει ο λύκος.
Σε γύρευα με το κερί.
Τα λόγια σου με χόρτασαν και το ψωμί σου φάτο.
Χτύπησε τ' ανώφλι και βρήκε το κατώφλι.
Όσο είναι καυτό το σίδερο χτύπατο.
Το γουδί το γουδοχέρι.
Στου κουφού την πόρτα όσο θέλεις βρόντα.
Πέσε τίτα να σε φάω.
Κακό χωριό τα λίγα σπίτια.
Στο τέλος ξυρίζουν το γαμπρό.
Ό,τι κάνεις πάθεις καρδιά μη σε πονέσει.
Μη ρίχνεσαι από το σχοινί στο παλούκι.
Όπου ο φτωχός κι η μοίρα του.
Ο φόβος φυλάει τα έρμα.
Όπου ακούς πολλά κεράσια πάρε μικρό καλάθι.
Αλλού τα κακαρίσματα κι αλλού γεννούν οι κότες.
Δανεικά κι αγύριστα.
Δεν είμαι γρινιάρης, είμαι παραπτονιάρης.

Χωριό που φαίνεται κολαούζο δε θέλει.
 Μαθημένα είναι τα βουνά από χιόνια.
 Όλα τα παράξενα κι ο γάμος την Τετάρτη.
 Όσα δε φέρνει η ώρα τα φέρνει ο χρόνος.
 Αυτός λογαριάζει χωρίς τον ξενοδόχο.
 Φωνάζει ο κλέφτης να φύγει ο νοικοκύρης.
 Φύλαγε φίδι το χειμώνα να σε φάει το καλοκαίρι.
 Ο φόβος φυλάει τα έρμα.
 Πάει σαν το σκυλί στ' αμπέλι.
 Πολυτεχνίτης κι ερημοσπίτης.
 Αυτός τόκανε ροΐδο.
 Από το σιγανό ποτάμι να φοβάσαι.
 Στερνή μου γνώση να σ' είχα πρώτα.
 Απ' την αναβροχιά καλό είναι και το χαλάζι.
 Τον αράπη κι αν τον πλένεις το σαπούνι σου χαλάς.
 Χάθηκε η πόλη για βελόνι.
 Είναι βαριά η καλογερική.
 Ό,τι σπείρεις θα θερίσεις.
 Πάει το βόδι μου (ψόφησε) πάει και η σεμπριά μου (συνεργασία).
 Ο χορτάτος το νηστικό δεν τον πιστεύει.
 Κάποιου του χαρίζαν το γομάρι κι αυτός το κοίταζε στα δόντια.
 Τρώγοντας έρχεται η όρεξη.
 Η φτήνεια τρώει τον παρά.
 Της νύχτας τα καμώματα τα βλέπει η μέρα και γελά.
 Πιές νερό νάχεις το κεφάλι σου γερό.
 Με ξένα κόλυβα δεν κάνουν μνημόσυνο.
 Απ' έξω κούκλα και μέσα πανούκλα.
 Κλαίνε οι χήρες κλαίνε και οι παντρεμένες.
 Κάλλισ πέντε κάρβουνα παρά χίλια πρόβατα.
 Ο Φλεβάρης κι αν φλεβίσει καλοκαίρι θα μυρίσει.
 Εκεί που δεν σε σπέρνουν μη φυτρώνεις.
 Παπούτσι από τον τόπο σου κι ας είν' και μπαλωμένο.
 Μπρος γκρεμός και πίσω ρέμα.
 Σκυλί που γαυγίζει μην το φοβάσαι.
 Τον βρήκε τον μπάρμπα του.
 Όποιος βιάζεται σκοντάφτει.
 Άμα χυθεί το γάλα δε συμμαζεύεται.
 Το ήμερο το αρνί βυζαίνει από δυο μανάδες.
 Θέλω να αγιάσω αλλά δε με αφήνουν.

Ένας κούκος δε φέρνει την Άνοιξη.
Αυτός τον έδεσε το γαϊδαρό του.
Καλομελέτα κι έρχεται.
Ο καλός ο νοικοκύρης το χειμώνα χαίρεται.
Είπε ο γαϊδαρος τον πετεινό κεφάλια.
Αυτός πήγε για μαλλί και βγήκε κουρεμένος.
Τι είναι ο κάβουρας τι είναι το ζουμί του.
Κοντά στο ξερό καίγεται και το χλωρό.
Όποιος σκάβει το λάκο τ' αλλουνού μπαίνει ο ίδιος μέσα.
Κάνε το καλό και ρίξτο στο γυαλό.
Το κρύο μπαίν' με το σακί και βγαίν' με το βελόνι.
Το ψάρι βρωμάει απ' το κεφάλι.
Καθαρός ουρανός αστραπή δε φοβάται.
Ποιός στραβός δε θέλει τα μάτια του.
Γιάννης πίνει, Γιάννης κερνάει.
Το γινάτι βγάζει μάτι.
Από Δήμαρχος κλητήρας.
Ο λόγος σου με χόρτασε και το ψωμί σου φάτο.
Ράβε ξύλωνε δουλειά να μη σου λείπει.
Η γυναίκα φτιάχνει το σπίτι και η γυναίκα το χαλάει.
Αυτουνού του λείπει και μάνα και λαγκιόλι.
Θέλει η νύφη κι ο γαμπρός τυφλά νάχει ο πεθερός.
Λείπει ο Μάρτης απ' τη Σαρακοστή;
Όπου λαλούν πολλοί κοκόροι αργεί να ξημερώσει.
Όποιος γυρεύει τα πολλά χάνει και τα λίγα.
Μάτια που δεν βλέπονται γρήγορα λησμονιούνται.
Νάταν η ζήλεια ψώρα θα ψύριαζε όλος ο κόσμος.
Κάλιο πέντε και στο χέρι παρά δέκα και καρτέρι.
Αγάλι αγάλι γίνεται η αγουρίδα μέλι.
Ό,τι βρέξει ας κατεβάσει.
Όποια δε θέλει να ζυμώσει πέντε μέρες κοσκινίζει.
Αυτός γυρεύει ψύλλους στ' άχυρα.
Δυο καρπούζια δε χωρούν σε μια αμασχάλη.
Το θέλεις γουρούνι στο σακί.
Η γλώσσα κόκαλα δεν έχει και κόκαλα τσακίζει.
Κάποτε θα τσακίσει ο διάβολος το ποδάρι του.
Οι καλοί λογαριασμοί κάνουν τους καλούς φίλους.
Η καλή η μέρα φαίνεται από το πρωί.
Αντάμα κουβεντιάζουμε και χώρια ακούμε.

Ο γαμπρός γιος δεν γίνεται και η θυγατέρα νύφη.
 Κάηκε η μπάμπω στο κουρκούτι, φυσάει και το γιαούρτι.
 Έφτασε το μαχαίρι στο κόκαλο.
 Ο κόσμος τόχει τούμπανο κι εμείς κρυφό καμάρι.
 Πάρτον στο γάμο σου να σου πει και του χρόνου.
 Φύλαγε τα ρούχα σου νάχεις τα μισά.
 Η φτώχεια θέλει καλοπέραση.
 Αν έχεις τύχη διάβαινε και ριζικό περπάτα.
 Η πάστρα είναι μισή αρχοντιά.
 Έχουν και οι τοίχοι αυτιά.
 Το αίμα νερό δε γίνεται.
 Από μικρό παιδί κι από μεθυσμένο μαθαίνεις την αλήθεια.
 Ο καλός караβοκύρης στη φουρτούνα φαίνεται.
 Ο ψεύτης και ο κλέφτης τον πρώτο χρόνο χαίρεται.
 Τι έχεις Γιάννη; Τ' είχα πάντα.
 Η τιμή τιμή δεν έχει και χαρά στον που την έχει.
 Όσο ο νούς σου στο χωράφι τόσο να βρεθούν τα βόδια.
 Μάθε γέρο γράμματα τώρα στα γεράματα.
 Με τους δικούς σου φάε, πιές κι αλισβερίσ' μην κάνεις (δοσοληψίες).
 Πάρε νύφη από σόι και σκύλα από κοπάδι.
 Καλύτερα να σου βγεί το μάτι παρά το όνομα.
 Το καλό το παλικάρι ξέρει κι άλλο μονοπάτι.
 Άμα δεν κλάψει το παιδί δεν το βυζαίν' η μάνα.
 Καινούριο κόσκινο πού να σε κρεμάσω;
 Πέσανε σαν τα κοράκια στο ψοφίμι.
 Εγώ κρένω, εγώ ακούω.
 Δεν έχει στον ήλιο μοίρα.
 Μάρτης γδώρτης κι Απρίλης παλουκοκαύτης.
 Το μυρμηγκι χάνεται όταν βγάζει φτερά.
 Μονό δεν φτάνει, διπλό φτάνει και περισσεύει.
 Απ' έξω απ' το χορό. πολλά τραγούδια ξέρουν.
 Το πολύ το «Κύριε ελέησον» το βαριέται κι ο Δεσπότης.
 Αν δεν παινέσει ο γύφτος το καλύβι του πέφτει και τον πλακώνει.
 Εγώ τα λέω του σκύλου, κι ο σκύλος στην ουρά του.
 Κατά μάνα, κατά τάτα, κατά γιος και θυγατέρα.
 Το μήλο κάτω απ' τη μηλιά θα πέσει.
 Στου κουφού την πόρτα όσο θέλεις βρόντα.
 Τη στείλαμε για μαμή και ήλθε στα βαφτίσια.
 Πίνει η κότα το νερό και κοιτάει τον ουρανό.

Πίτα που δεν τρώς τι σε νοιάζει κι αν καεί;
Όλοι είχαν το χάλι τους κι ο μυλωνάς στ' αυλάκι.
Βουνό με βουνό δεν σμίγουν.
Και οι τοίχοι έχουν αυτιά.
Πριτς Μάρτη μου τον έβγαλα το χειμώνα· αμ' είναι και ο Απρίλης,
αμ' να πριστεί και να σκάσει.
Όπως έστρωσες θα κοιμηθείς.
Έγιναν μαλλιά κουβάρια.
Μάθε τέχνη κι άστηνε κι όταν σ' αρέσει πιάστηνε.
Παπάς στην πόλη, παπαδιά μολογάει.
Μικρός δαίμονας τρανά τσαρούχια.
Αν βρέξει ο Απρίλης δυο φορές κι ο Μάης άλλη μία, τότε χαρά
στο γεωργό πόχει πολλά σπαρμένα.
Ή παπάς παπάς ή ζευγάς ζευγάς.
Ανεμομαζώματα, διαβολοσκορπίσματα.
Το αγώι ξυπνά τον αγωγιάτη.
Άνθρωπος αγράμματος ξύλο απελέκητο.
Τι δουλειά έχει η αλεπού στο παζάρι;
Αλλού τα κακαρίσματα κι αλλού γενούν οι κότες.
Αυτοί πόχουν τα γένια, έχουν και τα χτένια.
Σκυλί που γαυγίζει δεν δαγκώνει.
Κάλλιο γαϊδουρόδενο παρά γαϊδουρογύρευε.
Όλες οι μέλισσες δεν κάνουν μέλι.
Πώς πάνε τα παιδιά σου κόρακα; Όσο πάν' μαυρίζουν.
Βγάζει από τη μύγα σίδερο και το κουνούπι ατσάλι.
Δουλεύει σαν τη νύφη της Δευτέρας.
Όποιος δεν έχει μυαλό έχει ποδάρια.
Όλο τον κόσμο ρώτα κι από το μυαλό σου μη βγαίνεις.
Ονηστικός καρβέλια ονειρεύεται.
Μονός καβγάς δεν γίνεται.
Ποιός έχει το μέλι στα δάχτυλα και δεν θα το αγλείφει;
Όσα ξέρει ο νοικοκύρης δεν τα ξέρ' ο μουσαφίρης.
Όποιος έχει μύγα μυγιάζεται.
Πες μου ποιόν κάνεις παρέα να σου πω ποιός είσαι.
Γιατί είσαι μυξιάρης γαμπρέ; Είμαι απ' το χειμώνα. Εγώ σε ξέρω κι
απ' το καλοκαίρι.
Τα πολλά τα λόγια είναι φτώχεια.
Και η πίτα απείραχτη και το στομάχι χορτάτο.
Γενάρη μήνα κλάδευε Φλεβάρη μην ξετάζεις.

Κάτι τρέχει στα γύφτικα.
 Νηστικό αρκούδι δεν χορεύει.
 Δυό γαιδάρου μάλωναν σε ξένη αχυρώνα.
 Έρθαν τ' άγρια να διώξουν τα ήμερα.
 Βάζει το λύκο να φυλάξει τα πρόβατα.
 Απ' το Μάρτη καλοκαίρι κι από Αύγουστο χειμώνα.
 Ο πνιγμένος απ' τα μαλλιά του πιάνεται.
 Φοβάται σαν το διάβολο το θυμιάμα.
 Φύλαξε τα ρούχα σου νάχεις τα μισά.
 Όπως μικρομάθεις, δεν γεροντοαφήνεις.
 Λείπει ο γάτος χορεύουν τα ποντίκια.
 Κάλλιο αργά παρά ποτέ.
 Η πονηρή η αλεπού πιάνεται απ' τα τέσσερα.
 Άλλα τα μάτια του λαγού κι άλλα της κουκουβάγιας.
 Μπάτε σκύλοι αλέστε κι αλεστικά μη δίνετε.
 Κύλησε ο τέτζερης και βρήκε το καπάκι.
 Εγώ θα βγάλω το φίδι απ' την τρύπα.
 Άμα δεν βρέξεις τον κύλο σου δεν τρως ψάρια.
 Των φρονίμων τα παιδιά πριν πεινάσουν μαγειρεύουν.
 Ο λύκος το μαλλί αν αλλάξει το μυαλό είναι το ίδιο.
 Του φταίει το γομάρι βαρεί και το σαμάρι.
 Τρώγονται σαν τη γάτα με το σκύλο.
 Ο τρελός είδε το μεθυσμένο και παραμέρισε.
 Αλλού παπάς κι αλλού τα ράσα.
 Η πολλή δουλειά τρώει τον αφέντη.
 Κάθε τόπος και ζακόνι, κάθε μαχαλάς και τάξη.
 Όλα τάχ' η Μάρτι μας κι ο φερετζές της λείπει.
 Ο λύκος στην αντάρα χαίρεται.
 Στη βράση κολλάει το σίδερο.
 Ούτε γάτα ούτε ζημιά.
 Μ' αυτόνε φάγανε ψωμί κι αλάτι.
 Έμεινε στα διαπαντά (στο Αμήν).
 Ακόμη δεν τον είδαμε Γιάννη τον φωνάξαμε.
 Όποιος ανακατεύεται με τα πίτουρα τον τρών' οι κότες.
 Αν είσαι και παπάς με την αράδα σου θα πας.
 Τρεις λαλούν και δυο χορεύουν.
 Όλα τα δάχτυλα δεν είναι όμοια.
 Όμοιος τον όμοιο κι η κοπριά στα λάχανα.
 Βρήκαμε παπά, ας θάψουμε πέντ' έξι.

Από σπυρί σπυρί φασούλι γεμίζει το σακκούλι.
Για σένα τα λένε πεθερά για να τ' ακούσει η νύφη.
Δάσκαλε που δίδασκες και νόμο δεν κρατούσες.
Εννιά έχ' ο μήνας.
Το αίμα νερό δεν γίνεται.
Αυτούς τους είπε ο διάολος «ώρα καλή».
Είναι μακριά το σκοτάδι; Κλείσ' τα μάτια σου να το δεις.
Από χίλιες καρυδιές καρύδια.
Με λένε Ρίζο κι όπως θέλω το γυρίζω.
Έφτασε ο κόμπος στο χτένι.
Μπρος και πίσω του Χριστού η καρδιά του χειμωνιού.
Με τον ήλιο τα μπάζ' με τον ήλιο τα βγάζ',
τ' έχουν τα έρμα και ψοφούν;
Αυτός μας γίνηκε τσάμικος νταμπάκος.
Ο ήλιος φέγγει για όλο τον κόσμο.
Όχι νύφη μ' όπως ήξερες, φάε και λίγο ζουμί.
Καλά 'ναι και τα κοψίδια πεθερά.
Έλα αφέντη μ' να σου δείξω τα αμπελοχωράφά σου.
Σαν έρθει στη γειτονιά σου καρτέρα το και στη γωνιά σου.
Καινούρια μέρα, καινούριο ξιμέτι.
Αυτός τα δανείστηκε και θα τα δώσει στο...γελαδοκούρεμα.

Το γάλα θρέφει το παιδί
κι ο ήλιος το μοσχάρι
και το κρασί τον γέροντα
τον κάνει παλικάρι.

Το κέντησμά είναι γλέντισμα
κι η ρόκα 'ναι σεριάνι
κι ο έρημος ο αργαλειός
είναι σκλαβιά μεγάλη.

**Η πρεσβυτέρα Γεωργία Τιμόθ.
Χρήστου στα Άνω Πορρόια
Σιδηροκάστρου με τις γειτονοπούλες.**

Από την προπολεμική ζωή του Ασημοχωρίου

ΟΙ ΠΕΘΕΡΕΣ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΙΣΟΥ

Μας είναι γνωστή η μητρική αγάπη της βιβλικής πεθεράς Νωεμίν προς τις νύφες της Ρουθ και Ορφά, η οποία μεγαλώνει και μετά την αδόκητον χηρεία των. Τις ονομάζει θυγατέρες της, τις προστατεύει, τις προτρέπει δε να ξαναπαντρευτούν και όταν αποχωρίζεται την Ορφά την καταφιλεί με δάκρυα.

Στα χνάρια της πεθεράς Νωεμίν περπάτησαν και πολλές αείμνηστες πεθερές του χωριού μας Ασημοχωρίου, οι οποίες στάθηκαν αληθινές μητέρες προς τις νύφες τους, διότι είναι παρατηρημένον ότι σπάνια οι πεθερές αγαπούν τις νύφες τους, ενώ οι πεθεροί τις αγαπούν. Οι καλές αυτές πεθερές θεωρούσαν τις νυφάδες τους ως προέκτασιν των παιδιών τους. Είχαν το νόμο της αγάπης έμφυτον στην καρδιά τους. Ήταν γυναίκες να μη διαβάλλουν, νηφάλιες, εν έργοις καλοίς μαρτυρούμενοι, όπως τις θέλει ο Απόστολος του Χριστού.

Εάν και απήλθον του κόσμου τούτου, το μνημόσυνό τους εγκωμιάζεται από τους επιζώντες. Η μητρική τους συμπεριφορά προς τις νύφες είναι η λυδία λίθος του χαρακτήρος μιας πεθεράς. Από το στόμα τους δεν βγήκε ποτέ κακή κουβέντα. Αυτές μεγάλωναν με στοργή τα εγγονάκια τους και ξεπροβοδούσαν τις νυφάδες τους στις εξωτερικές εργασίες με τις καλύτερες ευχές. Αυτές τις παρηγορούσαν για τον ταξιδεμό ή και τον ξοπαρμό του ανδρός των που έλειπε 15 και 20 χρόνια. Έβλεπαν τα προικιά τους να μένουν στη ναφθαλίνη και αυτές στεναχωρούντο περισσότερο. Βρέθηκε μάλιστα καλή πεθερά να πει στη νύφη της:

- Η γράψτου νάρθει ή βάλε φωτιά και κάψτα όλα.

Πόσες από αυτές δεν έθρεψαν τις νύφες τους κρυφά, όταν ήταν λεχώνες ή αρρωστούσαν;

Αντλούσαν οι ενάρετες αυτές πεθερές την περίσσια καλοσύνη από το χρυσορυχείο της μεγάλης των καρδιάς και του εμφύτου νόμου. Σιωπηλές, άμαχες, χωρίς νεύρα έθεταν τους εαυτούς των τελευταίους από όλους. Εύρισκαν την ευτυχίαν των στη γαλήνη της συνειδήσεως και όχι στους διαπληκτισμούς με τη νύφη. Διότι δυστυχώς υπήρξαν και πεθερές που ήταν ο μπαμπούλας της απροστάτευτης νύφης, της οποίας την ζωήν την έκαναν μαρτυρικήν. Σήμερα όμως, μετά τα δεινά του πολέμου, οι νύφες έλαβαν τα δικαιώματα που εστερούντο σε παλαιότερες εποχές από τις ανάποδες πεθερές, διότι και οι σύζυγοί των τους έδωσαν τα δικαιώματά των και τας παίρνουν μαζί τους στο ταξίδι.

Δυστυχώς, την προπολεμική εποχή αρχηγός της οικογενείας ήταν κατ' ουσίαν η πεθερά. Αυτή έλυνε και έδενε στο σπίτι. Οι νύφες εστερημένες των συζύγων των, διότι έλειπε στα βαριά τα ξένα, εύρισκαν ψυχικήν διέξοδον από την κακομεταχείρισιν της πεθεράς σε κάποια απόμερη ρεματιά του χωριού. Οι νύφες για τις πεθερές αυτές ήταν ξένο σόι και επομένως παρείσακτες, με καθήκοντα μόνο και όχι δικαιώματα. Οι πεθερές αυτές ενόμιζαν ότι ο σύζυγος της νύφης ανήκει στους γονείς, διότι αυτοί τον εγέννησαν και τον μεγάλωσαν για να τον βρει αυτή η «σουρτούκισσα».

Άλλωστε και ο προκομένος ο γιόκας σ' αυτούς έστελνε τα γράμματα και τα χρήματα. Είναι αλήθεια ότι ευρίσκοντο σε σύγκρουσιν καθηκόντων και δεν ήθελαν να ψυχράνουν, ιδίως τους γονείς, στους οποίους ανήκε το σπίτι που έμεναν και τα ελάχιστα χωράφια. Ουδέποτε η νύφη έζη χωριστά από τα πεθερικά διά να χαρεί την ανεξαρτησίαν της. Δι' αυτό ζούσε υπό καταπίεσιν στο σπίτι που έβλεπε μόνο νύχτα. Διότι νύχτα εσηκώνετο για να πάει για δαδί στο Ντέντσικο και νύχτα γύριζε. Από νύχτα σε νύχτα για την οξειά και τα ξύλα, τον οξυιό και το χορτάρι στο Λιβάδι, στην Αγριοβανίδα, στο Σιαγμένο, το Βάρτζουμπάνι.

Σήμερα άλλαξε πολύ αυτή η κατάσταση στο Ασημοχώρι. Άλλαξε το ντύσιμο, ο τρόπος ζωής και οι πεθερές έπαψαν να διευθύνουν. Συγχρονίστηκαν με το μεταπολεμικό πνεύμα και δεν γίνονται ο βραχνάς της νύφης. Μιμούνται πολλές καλές πεθερές περασμένων χρόνων, οι οποίες άφησαν εποχή και δικαίως οι αείμνηστες εκείνες γυναίκες διεκδικούν τον τίτλον ως οι πεθερές του Παραδείσου.

Λογοτεχνικές Σελίδες

ΣΙΝΤΑΣ ΚΙΝΩ ΓΙΑ ΝΑ ΡΘΩ, ΧΙΟΝΙΑ ΚΑΙ ΒΡΟΧΕΣ

Μετά από σαράντα χρόνια στα έρημα τα ξένα, ο γέρο χωριανός μας πήρε την απόφαση να ξαναγυρίσει. Η σκληρή βιοπάλη τον είχε καρφώσει σε ξένους τόπους. Πόσες φορές δεν είχε πάρει την απόφαση για νάρθει στο έρμο το χωριό σαν ευλαβής προσκυνητής των τάφων των προγόνων του, αλλά ανεξήγητα εμπόδια τον κρατούσαν μακριά από την Ιθάκη του, γι' αυτό και συχνά σιγοτραγουδούσε:

«Σίντας κινώ για νάρθω, χιόνια και βροχές».

Φαρμακωμένη ξενιτιά, πλανεύτρα εσύ του χρόνου, που μας κρατάς και πέρα από τους ωκεανούς μακριά από το ριζικό μας για να μας στερείς την περίσσια γαρά που δίνει ο γυρισμός στη γενέθλια γη. Όμως όσο μακριά κι αν ζούμε δεν ξεχνιέται το χωριό που είναι και το ομορφότερο στην Ελλάδα.

Ο γέρο ταξιδεμένος του χωριού μας ζούσε έντονα τις παλιές αναμνήσεις στην ξενιτιά και αγαπούσε το χωριό. Γιατί όταν χάνουμε κάτι, τότε το ποθούμε και το νοσταλγούμε. Έτσι συχνά έρχονται στη μνήμη του τα λόγια του ποιητή: «Χωριό μου όμορφο, καμαρωμένο, όπου κι αν μένω δεν σε ξεχνώ. Δεν σε ξεχνώ γιατί στα στενά σοκάκια σου έπαιξα τα πρώτα παιχνίδια. Δεν σε ξεχνώ γιατί σε σένα είδα για πρώτη φορά το φως του ήλιου. Ο ήλιος της ξενιτιάς δεν λάμπει σαν τον δικό σου ήλιο. Στην αγκαλιά σου στέκει το πατρικό μου σπίτι και οι τάφοι των παππούδων μου. Και συ χωριό μου με περιμένεις πάντα με ανοιχτές τις αγκάλες και όταν ακόμη γυρίζω από τα ξένα πλανεμένος σαν άσωτος υιός...».

Έχει λεχθεί πως είναι καλό να απολαμβάνει κανείς την πραγματικό-

τητα. Καλύτερο να ζει με την αναμονή. Μα πιο καλύτερο να ζει με τις αναμνήσεις. Διότι πολλές φορές η πραγματικότητα αφαιρεί τον πόθο, τη νοσταλγία και τη χαρά της ελπίδας. Αυτό συνέβη με τον νοσταλγό που λαχταρούσε από χρόνια να πάει στο Παρίσι. Και όταν το πλησίασε γύρισε πίσω για να μη χάσει το Παρίσι.

Αυτό συνέβη και με το γέρο χωριανό μας, ο οποίος μόλις έφθασε στο χωριό, έψαχνε να βρει το χωριό με τους τετρακόσιους κατοίκους. Τώρα όλα άλλαξαν και δεν είναι όπως ήτανε τότε στην εποχή του, που και τα κοκόρια λαλούσαν καλύτερα... Γυρίζοντας τους δρόμους αναρωτιούνταν: -Πού είναι η πρώτη καμπάνα του χωριού να χτυπήσει όπως και τότε τη νύχτα των Χριστουγέννων; Πού είναι τα σπίτια τα Ζουκλαίικα και τα Γιωταίικα; Πού είναι οι μύλοι του χωριού και το μπατάι; Γιατί χάλασαν οι ποταμιές; Γιατί ετούτο, γιατί εκείνο;

Δάκρυσε όταν ρωτούσε τα παιδιά.

- Τον ξέρετε τον Ζήση του Αρσένη;

- Όχι.

- Ζει ο Παύλο Γιαννούλης;

- Όχι.

- Ο Λάμπρο Χολέβας, ο Μιχάλης Τάτσης, ο Νάκο Δάμος;

- Όχι, όχι.

Και αφού δεν βρήκε το χωριό του όπως ήτανε στη δική του εποχή, πήγε στο νεκροταφείο. Ίσως εύρισκε εκεί ανθρώπους που να τον καταλαβαίνουν. Μα και κει όλα βουβά και θλιμένα, εκτός από μερικούς πέτρινους σταυρούς, λείψανα εκείνης της εποχής.

Έτσι σε δυο - τρεις μέρες γύρισε πίσω στην ξενιτιά για να μη χάσει το χωριό του. Αλλά όσο και αν η ωμή πραγματικότητα του σημερινού χωριού, με τα είκοσι τζάκια που καπνίζουν, έρχεται να κάνει κουρνιαχτό το άλλο χωριό που φιλοξενούμε στην ξενιτιά μέσα στην πινακοθήκη της καρδιάς μας, όμως εκεί στο ρημαγμένο τόπο που γεννηθήκαμε, υπάρχουν και θα υπάρχουν ασάλευτα ορόσημα και αιώνια μνημεία για να μας θυμίζουν ότι εκεί έζησαν οι παππούδες μας, οι οποίοι αν και τώρα απουσιάζουν, δεν θα απουσιάζουν όμως ποτέ τα χωράφια που όργωναν, τα αλώνια που αλώνιζαν και έσερναν το χορό, τα ποτάμια που δρασκέλιζαν, οι βρύσες που έπιναν νερό, τα αγέραστα βουνά μας, όπως το Γκόλιο, το Βαρτζουμπάνι, η Αγριοβανίδα, η Όρλα, το Λιβάδι και η Πέτρα του Κωσταντή (Χρήστου).

Θα υπάρχει ακόμα κάποιο αρχοντικό σπίτι και κάποια μπάμπω για να μας θυμίζουν τα περασμένα του χωριού με τους τετρακόσιους κατοίκους, οι οποίοι αν και δεν είχαν τα όσα έχουμε εμείς σήμερα στα ξένα, είχαν όμως την ανθρωπιά τους.

ΤΙ ΝΑ ΣΟΥ ΣΤΕΙΛΩ ΞΕΝΕ ΜΟΥ ΑΥΤΟΥ ΣΤΑ ΞΕΝΑ ΠΟΥΣΑΙ;

Είμαι το χωριό σου **Ασημοχώρι**, που ρήμαξα από κόσμο, κι όσες φορές σκέφτομαι τα περασμένα, με παίρνει το παράπονο και κλαίω. Τότε η εκκλησιά γέμιζε κόσμο. Έρχονταν χρονιάρες μέρες, τα νυχτέρια, οι αποκριές, το Πάσχα, γάμοι, χοροί, ο τρύγος, το αλώνισμα. Όλος ο κόσμος χαίρονταν. Τώρα η δόξα έφυγε από μένα. Τα παιδιά μου βρίσκονται στα ξένα. Ποιος να με παρηγορήσει; Οι δρόμοι και τ' αλώνια πενθούν, γιατί δεν ακούγονται φωνές παιδιών. Το σχολείο μένει κλειστό. Το καμπανάκι του βουβάθηκε και πέρασε στην ιστορία. Τα χωράφια ρήμαξαν. Η βρύση τρέχει ασίγαστα. Ποιος να πάρει νερό; Τα μαγαζιά έκλεισαν και οι γέροντες δε συζητούν στο χαγιάτι. Έχω μια χούφτα ανθρώπους για συντροφιά. Τα πουλιά κελαηδεύουν παραπονιαρικά.

Κι αν προπολεμικά τον πόνο μου και τον καημό μου για τον ταξιδεμό των παιδιών μου τον έπαιρναν οι συγγενείς που έμεγαν εδώ - γέροι, γυναίκες και παιδιά - τώρα που φύγατε σχεδόν όλοι, τον έχω εγώ. Πού να τον πω; Γι' αυτό τον γράφω σε σένα που είσαι αλάργα στην ξενιτιά και σε ρωτώ:

- Τι να σου στείλω ξέने μου, αυτού στα ξένα πούσαι;

Σου στέλνω λίγο τσάι μυρωδάτο, από το παινεμένο Βαρτζουμπάνι μας σα βότανο γιατρείας για κάθε πόνο και για να σου ανασταίνει τις πιο γλυκές αναμνήσεις αυτού στα ξένα πούσαι...

Σου στέλνω λίγες ζιούπες αγριόγκορτσα από το Νιζερό και λίγες μπλανούτσικες απ' το Σιαγμένο, για να κερνάς τους ξένους που θα έρχονται να σε δουν αυτού στα ξένα πούσαι...

Σου στέλνω λίγα μοσκοστάφυλα από κείνα που απόμειναν στις ρημαγμένες Γκρεμποστάνες και λίγα κράνια από τα Ζουμπάνια και την Αγία Παρασκευή...

Σου στέλνω λίγες κάχτες από τις αγέραστες καρυδιές μας που ομορφαίνουν τον τόπο μου και λίγα μήλα από τις ίδιες μηλιές που μαζεύανε στο σεντούκι οι μπάμπες για να τα δίνουν στα εγγόνια τους...

Τέλος, σου στέλνω και το δάκρυ μου σ' ένα λινό μαντήλι· αλλ' όμως το δάκρυ μου είναι καυτό και καίει το μαντήλι...

Μέχρι εδώ μίλησε το χωριό. Ύστερα σώπασε γιατί δεν άντεξε. Άκουσαν τα ξενιτεμένα παιδιά τα λόγια του και συγκινήθηκαν πολύ. Έδωκαν δε την υπόσχεση πως γρήγορα θα γυρίσουν πίσω στην αγκάλη του...

ΤΑ ΒΑΣΑΝΑ ΤΩΝ ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΩΝ

Τα ταξιδεμένα παιδιά έχουν και αυτά τους καημούς τους, γιατί η σκλαβιά παλαιότερα και ο συνεχής ταξιδεμός συσσωρεύει μέσα στις καρδιές τους αναστεναγμούς και τα ντέρτια που τα έκαναν παθητικά τραγούδια. Γιατί όσο πιο βασανισμένη και πικραμένη είναι η ζωή, τόσο και πιο έντονη είναι η ανάγκη της ψυχής να ξεθυμάνει με το τραγούδι και το δάκρυ. Τα βάσανα και τα φαρμάκια της ξενιτιάς ήταν, προπολεμικά ιδίως, ένα ασήκωτο βάρος για κείνους που ήταν στα βαριά τα ξένα και για τους άλλους που τους λαχταρούσαν για να έρθουν στο έρμο το χωριό. Γλύκοινε όμως λίγο τα φαρμάκια η ελπίδα του γυρισμού, την οποία έτρεφε το δημοτικό τραγούδι.

Ο ταξιδεμένος ομοιάζει σαν το πουλί που είναι κλεισμένο στο κλουβί, γι' αυτό και τραγουδάει τα παθητικότερα τραγούδια. Μακριά από τον τόπο του και τους ιδικούς του ζει πάντοτε με την κρυφή νοσταλγία του γυρισμού. Εκεί στα ξένα που ζει σαν παρεπίδημος, όταν τελειώνει τη δουλειά του πηγαίνει το βράδυ στο ψυχρό γιατάκι του και στο δρόμο αντικρύζοντας ψηλά το μελαγχολικό φεγγάρι της ξενιτιάς λέγει:

- Γιατί φεγγάρι μου, γιατί δεν φέγγεις και για μένα που βρίσκομαι στην ξενιτιά με μάτια δακρυσμένα;
Και σαν να μην έφτανε μόνο αυτό. Στο δρόμο τον συναντά ένας ξένος και τον ρωτά.

- Λεβέντη μ' το μαντίλι σου τι τόχεις λερωμένο;

Κι εκείνος του απαντάει:

- Το λέρωσε η ξενιτιά, τα έρημα τα ξένα...

Πόσο συγκινητικό είναι το γνωστό τραγούδι του χωριού μας που ο ταξιδεμένος παρομοιάζεται με αποδημητικό πουλί που λαχταρά την ώρα για να πάει να κουρνιαώσει στη ζεστή φωλιά του χωριού του:

- Ένα πουλί θαλασσινό κι άλλο πουλί βουνίσιο,
μαλώνει το θαλασσινό και λέει στο βουνίσιο.

- Μη με μαλώνεις σταυραητέ και μη με παραπαίρνεις
κι εγώ πουλί δεν κάθομαι στον τόπο σου να ζήσω.

Αν κάτσω Μάη και Θερτή κι όλο τον Αλωνάρη
κι ύστερα πάω στον τόπο μου, πάω στους ιδικούς μου.

Στα ξένα δεν ανθίζουνε την άνοιξη τα δέντρα
και δε λαλούνε τα πουλιά, ζεστός δεν λάμπει ο ήλιος.

Εκεί στον τόπο του και τους δικούς του θα βρει αραξοβόλι και θαλπωρή. Γιατί θα ξαναζωντανέψει ένας κόσμος που είναι τόσο ποθη-

τός. Στο χωριό του όλα του κρένουν με στοργή. Θα τον δεχθεί το σχολείο που έμαθε τα πρώτα γράμματα. Θα τον δεχθεί το σπίτι που γεννήθηκε και μεγάλωσε. Εάν είναι γκρεμισμένο θα βρει κάποια κοτρώνα για να κάτσει και να συνομιλήσει με τις σκιές των παππούδων και γιαγιάδων του που πλανώνται γύρω απ' τα χαλάσματα. Στον τόπο του κι αν λείπουν τα συγγενικά του πρόσωπα τού μιλούν η βρύση, τα σοκάκια, τα παρεκκλήσια, οι διάφορες τοποθεσίες του χωριού.

Ο πόθος όλων των ξενιτεμένων είναι να επισκευάσουν τα σπίτια τους, να φτιάξουν μια τρύπα για το καλοκαίρι, για τα γεράματα. Τον πόθο αυτόν τον βλέπουμε στα λόγια μιας γερόντισσας:

- Μ' έρχεται να κλάψω όταν ακούω στο ράδιο τα τραγούδια μας, παιδί μου, εδώ στη μαύρη και άραχνη ξενιτιά. Θέλω τώρα στα γεράματα να πάω στο χωριό μου. Άμα πεθάνω κάποιος θα βρεθεί να με κλάψει. Θέλω εκεί να αφήσω τα κόκαλά μου. Να 'μαι αντάμα με τους δικούς μου.

Και με τα λόγια της αυτά η γερόντισσα επανέλαβε τα λόγια του ποιητή: «Ας μη μου δώσει η μοίρα μου εις ξένην γην τον τάφον, είναι γλυκός ο θάνατος μόνον όταν κοιμώμεθα εις την πατρίδα». (Ανδρέας Κάλβος).

Άλλωστε και ο περιπλανώμενος Οδυσσεύς επεθύμησε να γυρίσει στο πατρικό του σπίτι και να δει έστω και λίγο καπνό να βγαίνει από το τζάκι και ύστερα ας πέθαινε.

«Στα ξένα ο κούκος δεν λαλεί, τ' αηδόνη δεν το λέει»

ΤΟ ΑΛΗΣΜΟΝΗΤΟ ΧΩΡΙΟ ΜΑΣ

Η νοσταλγία του χωριού μας είναι ένας μαγνήτης ακατανίκητος. Στην υλιστική και αγχώδη εποχή που ζούμε, η επιστροφή στις ρίζες μας είναι ανάγκη επιτακτική. Το χωριό μας είναι η κοιτίς της οικογενείας μας. Οι χωριανοί μας ξεριζωμένοι από τη γη των προγόνων τους, από τη γη που αποτέλεσε το θέατρο της χαράς και του πόνου τους, δεν λησμονούν το χωριό όπου κι αν βρίσκονται και σιγοψιθυρίζουν:

«Στο νου μου πάντα μένει τ' ολόχαρο χωριό
στ' αυτιά μου πάντα ακούω, θα βρεις γαλήνη εδώ».

Εκεί κάποιος κόσμος βυθισμένος στην ομίχλη του παρελθόντος μάς

κράζει. Εκεί ξυπνούν οι μνήμες των παιδικών μας χρόνων. Αναμνήσεις και προσδοκίες κατευθύνουν τα βήματά μας στην εκκλησία που βαπτισθήκαμε. Στο σχολείο που μάθαμε τα πρώτα γράμματα. Στο κουλούρι του Αγίου Νικολάου που αναπαύονται οι πρόγονοί μας. Στο χωριό γίνονται σύμβολα ο παπάς που μας κοινωνούσε, ο δάσκαλος που μας έμαθε τα πρώτα γράμματα, οι παππούδες και οι γιαγιάδες που μας λέγανε τα παραμύθια. Όλοι τους ήταν αληθινοί άνθρωποι. Γιατί δεν είχαν ψευτίσει μέσα στις πολιτείες. Στο χωριό όλα σου κρένουν με στοργή. Εκεί κάθε παρεκκλήσι, κάθε βρυσούλα και κάθε κλαρί έχουν πολλά να σου θυμίσουν από τα ωραία μοσχομύριστα παιδικά χρόνια. Εκεί σιγομιλείς με το φτωχικό σου σπίτι που σε τράνεψε και που είναι ασύγκριτο με τα φανταχτερά παλάτια που λαμπροκοπούν σε ψεύτικη χαρά. Εκεί όλοι είναι γνωστοί και σε καλωσορίζουν και γίνονται σαν αδελφοί γιατί όλοι περάσαμε τις ίδιες μπόρες στην κατοχή.

- Ωκεανός από πράσινο το χωριό σας, είπε κάποιος περαστικός ξένος.

- Δεν το βάζω εγώ το χωριό μου με την Αθήνα, είπε κάποια γερόντισσα ταξιδεμένη, γιατί «στα ξένα ο κούκος δε λαλεί, τ' αηδόνι δεν το λέει».

Ο ταξιδεμένος χωριανός μας, όπου κι αν βρίσκεται επαναλαμβάνει τα λόγια του λογοτέχνη **Παπαδιαμάντη**: «Η ψυχή μου ήτο πάντοτε προς τα μέρη εκείνα αν και το πλείστον χρόνον απεδήμου σωματικώς. Η καρδιά μου είναι στα ψηλώματα, η καρδιά μου δεν είναι εδώ στην ξενιτιά».

Και το περιοδικό που φέρνει το όνομα του χωριού μας, γεφυρώνει τους ξενιτεμένους χωριανούς με το χωριό. Μας φέρνει πιο κοντά στις ρίζες μας, όπου κι αν βρισκόμαστε. Ξυπνά μέσα μας τις κρυφές νοσταλγίες, μας ενώνει με το χωριό κατά ένα τρόπο εντελώς δικό του. Μας φέρνει το χωριό στην ξενιτιά που ζούμε. Αξίζει να το διατηρήσουμε. Κι αυτό εξαρτάται από τον καθένα μας.

Τώρα 'ναι Μάης κι Άνοιξη, τώρα 'ντο καλοκαίρι

ΤΩΡΑ ΚΙ Ο ΞΕΝΟΣ ΒΟΥΛΕΤΑΙ ΣΤΟΝ ΤΟΠΟ ΤΟΥ ΝΑ ΠΑΕΙ

Όταν ξεκίνησε για να πάει για τα μακρινά ξένα ο χωριανός, όλα τάβλεπε μαύρα και σκοτεινά. Τότε τραγουδούσε το γνωστό τραγούδι:

*-Βολιούμαι μια, βολιούμαι δυο, βολιούμαι τρεις και πέντε
βολιούμαι να ξενιτευτώ στα έρημα τα ξένα.*

*Όσο να πάω ο μαύρος και να ρθω και πίσω να γυρίσω,
βουνά μου να μη χιονίσετε, κάμποι μην παχνιστείτε!*

Και όταν έφτασε στα ξένα τα βαριά, η ξένη γη τού φαίνεται αφιλόξενη, άστοργη και ο νους του δε συμμαζώνεται από το χωριό του. Νομίζει πως δεν βλέπει τον ήλιο, τα πουλιά, το φεγγάρι, τα δέντρα να ανθίζουνε και γράφει το πρώτο γράμμα και επιζητεί να φτάσει γρήγορα στον τόπο του:

*Μαύρα μου χελιδόνια κι άσπρα μου πουλιά,
εσείς πάντα περνάτε από τον τόπο μου,
για χαμηλώστε λίγο τις φτερούγες σας
για να σας δώσω γράμμα και μια καλή γραφή.*

Τα χρόνια περνούσαν και να τώρα ήρθε η ώρα του γυρισμού που τόσο νοσταλγούσε και χαίρεται, γιατί όση πίκρα δίνει ο αποχωρισμός, τόση χαρά δίνει ο γυρισμός. Γυρίζει στους όμορφους τόπους και τα μαγεμένα βουνά της γενέτειρας γης που θα τον δεχτούν στα ιερά απόσκια τους. Γυρίζει να δει τα λουλούδια, ν' αναπνεύσει τα αρώματα που σκορπούνται στον αέρα. Το χωριό του αποτελεί ένα κομμάτι από τον ψυχοπνευματικό του κόσμο. Δεν μπορεί κανείς με μια μονοκονδυλιά να σβήσει το χτες που αποτελεί το καλύτερο μέρος των παιδικών του χρόνων. Αποτελεί προδοσία για κείνους που έκοψαν κάθε επαφή με το χωριό τους. Στερούνται εμπειριών που δε θα τις νιώσουν πουθενά αλλού.

Ο γυρισμός του ξενιτεμένου στις φυσικές ομορφιές του χωριού είναι στιγμή ιερή. Ξυπνούν μέσα του τα περασμένα που έγιναν ιστορία. Αντικρύζει τα εξωκκλήσια, το κοιμητήρι, τις βρύσες, τα σοκάκια, τα βουνά, τις ράχες. Ευγενικός σκοπός τον έκανε κάποτε να αφήσει το χωριό του. Ταξίδεψε για ένα καλύτερο μέλλον, μα τα μάγια της ξενιτιάς δεν μπόρεσαν να ξεθωριάσουν από το νου του τη ζωή των παιδικών του χρόνων.

Κανένα σειρηνικό τραγούδι δεν μπόρεσε να αντικαταστήσει τα τρα-

γούδια του τόπου που γεννήθηκε και καμιά χαρά της ξενιτιάς δεν τον μέθυσε για να ξεχάσει τα αγνά ήθη και έθιμα, την πίστη των προγόνων του και όλους τους ακατάλυτους δεσμούς που τον συνδέουν με τον τόπο που γεννήθηκε.

Ο Ασημοχωρίτης δεν γίνεται ποτέ θλιβερός κοσμοπολίτης. Όταν έρχεται το πλήρωμα του χρόνου γυρίζει στο χωριό του προσκυνητής των τάφων των πατέρων του και θεωρεί τον εαυτό του ευτυχή, γιατί θα ξανακαθήσει στο σαρακοφαγωμένο στασίδι της παλιάς εκκλησίας του χωριού του.

**Ξενιτεμένο μου πουλί και παραπονεμένο,
η ξενιτιά σε χαίρεται κι εγώ 'χω το καημό σου**

Είναι το χλιοτραγουδισμένο τραγούδι των χωριανών μας για τους ταξιδεμένους του χωριού, οι οποίοι προπολεμικά ιδίως έλειπαν στα έρημα τα ξένα. Είναι το παραπονιάρικο τραγούδι του πατέρα - ξέσπασμα της λάβας της καρδιάς του - στους γάμους και τα πιστρόφια, ιδίως στα ντολιά που καθέννας με τη σειρά του τραγουδούσε ή μοιρολογούσε τον πόνο του και τον καημό του, που ήτανε καημός όλων των χωριανών, γιατί σε κάθε σπίτι σχεδόν έλειπε ο νοικοκύρης. Ενθυμούμαι τον αείμνηστο Λάμπρο Χολέβα να τραγουδάει με παράπονο στους γάμους του Βαγγελή Χολέβα για τον γιο του τον Τόλη, που έλειπε χρόνια και χρόνια στην Αραπιάς τα έρημα τα ξένα. Και τέτοιες στιγμές νόμιζες πως δεν ήταν γάμος αυτός, αλλά προσκλητήριο ζωντανών νεκρών, γιατί τα μάτια όλων βούρκωναν και θόλωνε το μυαλό. Ο πόνος μιλάει περισσότερο στην καρδιά ίσως γιατί σ' αυτή την πρόσκαιρη ζωή, ζυμώνουμε με πίκρες και βάσανα τις μέρες και η καρδιά συνηθισμένη στου στεναγμού τη συχνή συντροφιά νιώθει τον πόνο περισσότερο από τη χαρά.

«Η ξενιτιά σε χαίρεται και 'γω 'χω τον καημό σου».

Είναι τα λόγια της αφανούς ηρωίδας γυναίκας του χωριού μας, η οποία σαν άλλη Πηνελόπη ύφαινε τον αργαλειό προσμένοντας τον ποθητό της που χρόνια και χρόνια έλειπε στα έρημα τα ξένα ...

Πόσες ρεματιές του χωριού μας δεν ποτίστηκαν με τα καυτά δάκρυα πονεμένων γυναικών σαν κάθονταν να ξαποστάσουν και σαν έρχονταν στη μνήμη τους τα πικραμένα λόγια του τραγουδιού: «Η ξενιτιά σε χαίρεται κι εγώ 'χω τον καημό σου». Είναι οι τίμιες γυναίκες που το ντέρτι τους το κάνανε τραγούδι και ικεσία μπροστά στο εικόνισμα της Παναγιάς για να βαλσαμώσουν τον πόνο και να αντλήσουν

υπομονή κι ελπίδα πως γρήγορα θα ξαναγυρίσει το ξενιτεμένο τους πουλί από τα έρημα τα ξένα. Αλλά η βιοπάλη της ξενιτιάς και οι ανάγκες της οικογένειας δεν δίνουν την απόφαση του γυρισμού. Άγανο σχεδόν το χωριό μας δεν μπορούσε να κρατήσει τους άνδρες γι' αυτό τους έστελνε στο μινώταυρο της μαύρης ξενιτιάς. Κι εκεί ο χρόνος γινόταν μέρες, μήνες, χρόνια, δεκαετίες...

Συγκινητικός ήταν ο αποχωρισμός του ταξιδεύοντος στην Τζιούμας το Κεχρί. Με αγκαλιές, με δάκρυα και αναφυλλητά οι γονείς αποχωρίζονταν το παιδί τους - ίσως για τελευταία φορά - οι γυναίκες τους άνδρες, τα μικρά παιδιά τους πατεράδες τους. Το τελευταίο σύνθημα του αποχωρισμού τόδιναν οι αγωγιάτες των δυο αρχοντικών σπιτιών του χωριού μας, οι οποίοι τότε με τα αστεία τους, για να αλλάξουν την πένθιμη ατμόσφαιρα, και τότε θύμωναν εικονικά όταν παρατηρούσαν πως δεν έχουν σκοπό να ξεκινήσουν και θα νύχτωναν στο δρόμο. Και αφού επιτέλους αποχωρίζονταν, ανέμιζαν το μαντήλι στο χέρι, μέχρις ότου χάνονταν στον ορίζοντα του Μεγαλάκου και ύστερα γύριζαν στο χωριό αλλά με τι πόδια να πάρουν τον ανήφορο. Και όταν ταξίδευαν πολλοί συμμερίζονταν τον πόνο. Αλλά όταν έφευγε ένας με ποιον να τον μοιράσουν; Ανάθεμά σε ξενιτιά με τα φαρμάκια που 'χεις!

Αλήθεια, τι θάταν η ζωή του ανθρώπου αν έσβηνε η χρυσή ελπίδα πως μετά το χειμώνα θάρθει η Άνοιξη με τα χελιδόνια και μαζί με αυτά και ο ταχυδρόμος του χωριού που θα έφερνε το πρώτο συστημένο γράμμα. Ο ταχυδρόμος, ο συμπαθητικός αυτός κρίκος του ταξιδεμένου με το σπίτι του και τους δικούς του, οι οποίοι τον περιμένουν σαν άγγελο και τον υποδέχονταν με χαρά σαν να είδε και κουβέντιασε με το ξενιτεμένο τους πουλί.

Ο ΚΑΗΜΟΣ ΤΗΣ ΞΕΝΙΤΙΑΣ

Ξενιτεμένο μου πουλί και παραπονεμένο.

Σα να μην έφτανε ο παραθερισμός στο χωριό, να και μια εκδρομή των χωριανών της Αθήνας στο τριήμερο της 28ης Οκτωβρίου. Το πούλμαν ήταν για πενήντα άτομα. Μαζεύτηκαν όμως εξήντα και πάνω. Δεν παρασύρθηκαν βέβαια από την πρόσκληση του Συλλόγου που έγραφε πως θα βρούμε στο χωριό κράνια και αγριογκόρτσα, αλλά τους παρέσυρε η νοσταλγία του αλησμόνητου χωριού μας. Έτσι όλοι είπαν τα λόγια ενός προσκυνητού της γενέθλιας γης.

- Πάμε στην εξοχή μας κι ας είναι Οκτώβρης. Εκεί δε θ' άλλαξε τίποτε.

Κάθε γυρισμός στο χωριό δημιουργείται από τον πικρό καημό της ξενιτιάς, η οποία είναι βαρύτερη κι από το θάνατο. Πολύ περισσότερο προπολεμικά που οι δεσμοί ήταν στενότεροι και οι μετακινήσεις δύσκολες. Αλλά και σήμερα που η ζωή δεν είναι δύσκολη, όμως ο «πολιτισμός» προκαλεί το άγχος στις πόλεις, η ψυχή ζητά διέξοδο στις αγέραστες ομορφιές της ιδιαίτερης πατρίδας, στην ανόθευτη φύση και ζωή του χωριού μας. Εκεί βρίσκουμε τη χάρη των περασμένων χρόνων σε ό,τι παλιό υπάρχει στο χωριό και είναι έτοιμο να σε χαιρετήσει και να σε ζωογονήσει, όσο ταλαιπωρημένος κι αν είσαι απ' τη ζωή της ξενιτιάς. Εκεί που κι αν οι πρόγονοί σου είναι όλοι συγχωρεμένοι, κουβεντιάζεις με το παρελθόν που το συναντάς όχι μόνο στο κοιμητήριο, αλλά σε κάθε σου δρασκελιά, στα στενά σοκάκια, σε κάθε περίπατο στα παιδιάστικα λημέρια σου. Βρίσκεις τη χάρη των παλιών χρόνων στα γερασμένα σπίτια που ακόμα κρατούν τη σαρμάντζα που σε κούναγε η αείμνηστη γιαγιά σου ή μανανή, όπως πάλι βρίσκεις το σιάτσι, το τσικρίκι, τους τετζερέδες, τα κάδρα στον οντά κ.ά.

Πώς να ξεχάσει κανείς την Παναγία, το σχολείο, τα παρεκκλήσια και τόσα άλλα με τα οποία ύφαινες την παιδική σου ζωή; Μα σαν ακούμε ή βλέπουμε κάτι το νεωτεριστικό, πουμπώνουν τα στήθη μας και θαρρούμε εμείς οι λίγο παλιότεροι πως βρισκόμαστε πάλι στην ξενιτιά! Στο χωριό ζωντανεύουν οι παλιές ιστορίες, τα παλιά πονεμένα νομπέτια κι όλα σε εκτονώνουν και φέρνουν πικρά δάκρυα. Εκεί μαζεύεται ο νους σου από τις μύριες εικόνες, σε θρέφει το αγέρι και το τοπίο, σε όποια εποχή κι αν είναι και φεύγεις ξαναγιωμένος για το μινώταυρο της τσιμεντούπολης.

Ξενιτεμένα νιάτα του χωριού μας, τον αθάνατο πόθο του γυρισμού σας στη γενέθλια γη ούτε η Αμερική ούτε η Αθήνα ή οποιοδήποτε άλλο μέρος όπου κι αν βρίσκεσθε δεν μπόρεσε να τον ξεριζώσει. Στα ξένα τα βαριά, ιδίως όταν έρχονται χρονιάρες μέρες σάς παίρνει το παράπονο κι ένας πόθος φουντώνει στην ψυχή σας. Να ξαναγυρίσετε με ένα πόθο και μια ελπίδα προς τα πανύψηλα βουνά μας!

*Βουνά μ' να μη χιονίσετε
κάμποι μην παχνιστείτε,
όσο να πάω - ο μαύρος - και να 'ρθω
και πίσω να γυρίσω.*

ΣΤΗΝ ΞΕΝΙΤΙΑ ΜΕ ΣΤΕΝΑΓΜΟΥΣ ΒΡΑΔΙΑΖΕΙ - ΞΗΜΕΡΩΝΕΙ

Εκείνος που έζησε τα παιδικά του χρόνια στη γενέτειρα και τώρα βρίσκεται σε ξένους τόπους, ξένα μέρη, δεν βρίσκει αναπαμό. Ο νους του πάντα τρέχει στ' ολόχαρο χωριό, στα κακοτράχαλα βουνά της γενέθλιας γης, όπου ένωσε τα πρώτα σκιρτήματα της αγάπης για τη ζωή, της αγάπης προς τα ανώτερα ιδεώδη, της αγάπης προς τους προγόνους, τα ήθη και έθιμα του τόπου του.

Μερικοί λένε, είναι οπισθογυρισμός η νοσταλγία για τα χρόνια εκείνα τα παλιά. Δεν ζούμε τώρα στην προπολεμική εποχή που οι άνδρες ταξίδευαν στα μακρινά και γύριζαν έπειτα από πολλά χρόνια στο γεμάτο κόσμο χωριό. Τώρα τα χωριά ρήμαξαν από κόσμο.

Κι όμως δεν είναι οι ζωντανοί μόνο που κάνουν το χωριό τόσο αναπητό. Είναι τα σπίτια, το τοπίο, τα σοκάκια, ο ήλιος του χωριού, το κοιμητήρι, τα παρεκκλήσια κι ένας αλησμόνητος κόσμος που πλανάται εκεί γύρω. Ένας κόσμος που πότισε με τον ιδρώτα του τη γη των προγόνων του, ένας κόσμος που αν και φτωχός κρατούσε τη φλόγα των ιδανικών μέσα του και δεν είχε παρασυρθεί από τις σειρήνες του σημερινού υλισμού που ζει η τόσον αγχώδης σημερινή κοινωνία.

Ένας μητροπολίτης μόλις έγινε επίσκοπος πήγε πρώτα να διαβάσει τρισάγιο στο κοιμητήρι της πόλης. «Πρέπει να γνωρίζουμε», είπε, «πως μας κυβερνούν οι αλησμόνητοι νεκροί μας».

Ευτυχώς που οι σημερινοί νέοι του χωριού μας, όπου κι αν βρίσκονται, στην Αμερική, στην Αθήνα, στα Γιάννενα κι αλλού, δείχνουν την αγάπη τους προς το χωριό με τις τακτικές επισκέψεις τους και τις συνεστιάσεις στα ξένα που βρίσκονται. Παράλληλα συγκεντρώνουν χρήματα για το υδραγωγείο, την Παναγία, τα εξωκκλήσια, το σχολείο και άλλα που στάθηκαν το λίκνο που τους εγαλούχησε και εξέθρεψε. Και μαζί με τον ποιητή τραγουδούν στην ξενιτιά:

«Στο νου μου πάντα μένει τ' ολόχαρο χωριό
στ' αυτιά μου πάντα ακούω· θα βρεις γαλήνη εδώ».

Επιστολή στους Ασημοχωρίτες που βρίσκονται πέρα από τον Ατλαντικό

Αγαπημένα απόδημα και άξια τέκνα του Ασημοχωρίου. Από το χωριό που σας γέννησε, τον τόπο που σας ανέθρεψε και σας έδωσε τις φτερούγες για να πετάξετε στα μακρινά, σας στέλνω τον πιο θερμό χαιρετισμό. Από τα ιερά χώματα που αναπαύονται τα ιερά λείψανα των προγόνων σας και αχνοφέγγουν οι αναμνήσεις των παιδικών σας χρόνων, από το πατρικό σας σπίτι και χώμα που γίνεται η πρόκληση του γυρισμού σας, σας στέλνουμε το γράμμα αυτό για να σας ευχαριστήσουμε για το φλογερό πατριωτισμό σας που αποδείχθηκε και με τα εξαίρετα έργα προς τη γενέτειρά σας.

Σεις, κυρίως, είσθε που με χιλιάδες δολάρια ανακαινίσατε την Εκκλησία της Παναγίας, του Αγίου Νικολάου, της Αγίας Παρασκευής και παλιότερα του προφήτη Ηλία. Αποδείξατε έτσι ότι είστε άξιοι συνεχιστές των παππούδων σας που με πολλές στερήσεις και μακριά από τις οικογένειές τους ευεργέτησαν το χωριό τους με αξιόλογα έργα, όπως με την κατασκευή του παλιού υδραγωγείου, την ανέγερση του νέου Σχολείου, με τις καρμπάνες και την αποστολή γραφικής ύλης για τους μαθητές του σχολείου κ.λπ.

Σεις είσθε εκείνοι που κατανοήσατε την αξία του περιοδικού περισσότερο και το στηρίζετε με τις οικονομικές ενισχύσεις.

Το χωριό σας, σας στέλνει τις πιο θερμές ευχές και λίγα μανούσια από τον κόρφο του. Σας περιμένει να ξαναγυρίσετε για να αγναντέψετε την Θράκη, να φωτογραφήσετε τα τοπία του, να μαγνητοφωνήσετε το πανηγύρι στο μεσοχώρι και το λάλημα του μαγιάτικου αηδονιού, γιατί «στα ξένα ο κούκος δε λαλεί, τ' αηδόνι δεν το λέει».

Με πολλή αγάπη
ο συγχωριανός σας πρωτ. Τιμ. Χρήστου

Ξεπροβόδισμα για την
Αμερική, στον Πειραιά,
του Αναστάση Δ. Τάτση
και της συζύγου του.

Έντονη δραστηριότητα ξενιτεμένων Ασημοχωριτών

Ο καπνός που αναθρώσκει από την εστία της γενέτειρας γης, προκαλεί πάντοτε ζωηρή συγκίνηση, γιατί είναι βαθιά συνδεδεμένος με το πιο έντονο και αμετάβλητο στο χρόνο συναίσθημα: τη νοσταλγία.

Τη δύναμη αυτή που ασκεί ο αναθρώσκων καπνός της γενέθλιας γης μας στις ψυχές μας, την επιβεβαιώνει και τη γνωστοποιεί η ασυνήθιστη δραστηριότητα για την επιβίωση του χωριού μας και οι κάθε τόσο όμορφες εκδηλώσεις των ξενιτεμένων Ασημοχωριτών, αυτών που ζουν στην Αμερική, την Αθήνα, τα Γιάννενα κ.λπ.

Στις 3 Φεβρουαρίου 1977 οργανώθηκε από το Σύλλογο Ασημοχωριτών Αθηνών "Η ΠΡΟΟΔΟΣ" συνεστίαση σε ξενοδοχείο των Αθηνών, όπου παρευρέθηκαν περί τα 400 άτομα. Την έναρξη έκανε ο Γενικός Γραμματέας του Συλλόγου κ. **Στέφανος Νούτσης** και στη συνέχεια μίλησαν ο Πρόεδρος του Συλλόγου κ. **Χρήστος Χρήστου** και ο Επίτιμος Πρόεδρος κ. **Βασίλειος Χρήστου**, ο οποίος συνεχάρη τα φουντωμένα νιάτα του χωριού μας και παρεκάλεσε τον παρευρισκόμενο Γενικό Γραμματέα του Υπουργείου Γεωργίας κ. **Ζήση Φούφα** να μεριμνήσει για τη μη κρατικοποίηση του βουνού μας, που τόσους αγώνες έκαναν οι παππούδες για να μη γίνει τσιφλίκι των μπέηδων. Ο κ. Φούφας έδωσε τη ρητή υπόσχεση ότι θα κάνει το παν για το δίκαιο αυτό αίτημα των χωριανών μας.

Στη συνέχεια κορίτσια του χωριού μας με τοπικές ενδυμασίες έσυραν το χορό εν μέσω ζωηρών χειροκροτημάτων.

Από τη λαχειοφόρο αγορά συγκεντρώθηκαν 50.000 και ελπίζεται ότι το ποσό αυτό και τα λοιπά έσοδα από τη συνεστίαση, που υπερβαίνουν τις 100.000, θα διατεθεί για τη δενδροφύτευση του δρόμου από την Αγία Παρασκευή μέχρι τα Ζουμπάνια. Επίσης προβλέπεται να δοθεί ποσό 30.000 δραχμών για τη στέγη της Παναγίας, για να μπουν κεραμίδια και 3.000 για το περιοδικό «ΑΣΗΜΟΧΩΡΙ» προς κάλυψη των δαπανών του.

Στη συνεστίαση παρευρέθηκαν οι ιερείς του χωριού μας π. **Δημήτριος Τάτσης** και ο π. **Τιμόθεος Χρήστου** αφιχθείς εκ Βόλου. Παρευρέθηκαν επίσης ο επίτιμος γυμνασιάρχης εκ Βουρμπιάνης κ. **Παπασωτηρίου**, ο κ. **Ν. Μπάρκης**, ο τέως πρόεδρος Βουρμπιάνης κ. **Λώλης**, ο ταξίαρχος ε.α. κ. **Σπυρίδων Γιαννούλης**, ο ταξίαρχος ε.α. κ. **Αδαμαντιάδης**, ο κ. **Αχ. Πιτούλης**, ο γυμνασιάρχης κ. **Μπέλλος** που τραγούδησε τραγούδια του τόπου μας, πολλοί εκ Γοργοποτάμου και Χιονάδων, μεταξύ των οποίων **Κώστας** και **Αγγελής Παπαγεωργίου**

μετά των συζύγων των ειδικώς αφιχθέντες εξ Ιωαννίνων μετά του **Αριστομένη Γεωργάκη**, ο **Ευριπίδης Ζωγράφος**, οι **Παντελής** και **Νίκος Σακκούλης** κ.λπ.

Αξίζουν θερμά συγχαρητήρια στο Διοικητικό Συμβούλιο του Συλλόγου που το αποτελούν οι **Χρήστος Χρήστου**, **Αλέκος Νικολάου**, **Στέφανος Πανταζής**, **Νικόλαος Ζήκος** και **Στέφανος Νούτσης**, ο οποίος ήτο και ο κύριος συντονιστής της όλης οργανώσεως.

Έγινε δε κατανοητό από όλους ότι οι εκδηλώσεις αυτές, πέρα από την ικανοποίηση της νοσταλγίας, εκπληρώνουν ένα βαθύ σκοπό: το σύνδεσμο των αποδήμων χωριανών και την τόνωση της αγάπης τους προς το χωριό μας.

Μία από τις εκδηλώσεις συγχωριανών στην Αθήνα

ΕΙΚΟΝΕΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΑΣ

Το καλοκαίρι

ΠΩΣ ΚΡΟΥΕΙ Ο ΗΛΙΟΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΑΣ

Όταν χαράζει η μέρα το καλοκαίρι, ο ήλιος του χωριού μας φαίνεται σα να κιοτεύει να βγει, σαν νάναι λίγο ντροπαλός, παρόλο που η μέρα φέγγει, δεν βγαίνει απότομα από το Μπουρνάρι, όπως συμβαίνει στον κάμπο και στη θάλασσα. Στην αρχή ξεχύνει απαλό πέπλο. Μετά πιο έντονο και ύστερα μερικές ακτίνες οργώνουν το πορτοκαλί φόντο που προμηνύουν τον ερχομό του και σε λίγο νάτος ολόλαμπρος ξεπροβάλλει σαν κυρίαρχος βασιλιάς! Και οι βασιλιάδες έχουν εμπροσθοφυλακή κι αφήνουν τους άλλους να περιμένουν.

Πριν ξεπροβάλλει ο θεός των Αρχαίων Αιγυπτίων, οι χρυσακτίνες του αλείφουν τις γαληνεμένες κορφές του υπνωμένου Γράμμου, της Μπάντρας και την τσιομπλίκα της Όρλας. Στο χωριό θ' αργήσει ακόμα να κατέβει, ίσως για να μην αγουροξυπνήσει τους ταλαιπωρημένους ταξιδεμένους χωριανούς, αλλά και τους μόνιμους, οι οποίοι κουράζονται με τα ζαρζαβατικά που τους αξίζει κάθε έπαινος.

Μετά οι ακτίνες φιλάνε τη γυμνή λωρίδα στο Στενό, την κορυφή του παινεμένου και αγέραστου Γκόλιου, το ταπεινό μα ιστορικό Βαρτζιομπάνι και απαλά - απαλά αλαφροπατάνε τα Κλεινάδια, τον Άι - Λιά. Αφού κατηφορίσουν στις Μπούρντες και τα Σιάδια, θα πάρουν λίγη ανάσα και μετά κοντοστέκονται στις Γκούβες, τα Κομματσούλια, την Αγία Παρασκευή. Το χωριό ησυχάζει. Και οι πρώτες ακτίνες σιγοκατεβαίνουν στον πάνω μαχαλά όχι από προτίμηση, αλλά για να παρηγορήσουν κάποιους εσώγαμπρους, ιδίως πρώην κατωμαχαλίτες. Ύστερα οι ακτίνες κατεβαίνουν έντονα στην Παναγία, το Αμελικό, τα Ζουμπάνια και τέλος φτάνουν στο μεσοχώρι και στον κάτω μαχαλά,

οπότε ξεπροβάλλει ο ήλιος ολόλαμπρος στην ανατολή. Είναι ώρα 7.30.

Δεν υπάρχει αμφιβολία πως και τον παλιό καιρό των παππούδων και γιαγιάδων μετά την «κροκόπεπλο Ηώ», όπως θα πει ο Όμηρος και την «κροκάτη γάζα της αυγής», όπως θα γράψει ο Βάρναλης, ο ίδιος ήλιος του χωριού μας χαίδευε τις ράχες των βουνών, τις ραχούλες, τις στέγες και τα ρυτιδωμένα πρόσωπα των χωριανών. Τότε οι ηρωίδες γυναίκες δεν υπολόγιζαν τόσο πολύ τον πρωινό ήλιο, γιατί από τα χαράματα με τη διαύγεια της ατμόσφαιρας και τα χρώματα του πρωινού ξεκινούσαν να βγάλουν τα γίδια, να πάνε στο μάζωμα του Λιβαδιού, στο Ντέτσικο για δαδί, για οξιά, για ξύλα, αφού τη νύχτα ζύμωναν το ψωμί. Αν καμιά νύφη δεν είχε ύπνο το βράδυ και τον έπαιρνε λιγάκι το πρωί, η κακιά η πεθερά την «αποχτυπούσε» με το γνωστό τετράστιχο της επαρχίας μας:

«Έφεξε και πάει γιόμα
σήκου, βρώμα, από το στρώμα,
πήγε ο ήλιος στην καμάρα
σήκου απ' αυτού μωρ' γομάρα».

Η καμάρα είναι το υπνοδωμάτιο. Σήμερα όμως που ζούμε άλλες εποχές, το καλοκαίρι ο ήλιος φτάνει και στην καμάρα, ενώ ξεκουράζονται οι παραθεριστές, οι απόμαχοι συνταξιούχοι, αλλά και οι νυφάδες δεν είναι του παλιού καιρού, ούτε και οι πεθερές είναι οι αρχηγοί των οικογενειών.

Το λαβωμένο ζαρκάδι που δάκρυσε στο λιβάδι του Κωνσταντή Χρήστου

Τα αγέραστα βουνά μας φιλοξενούν ένα σωρό ζώα: λαγούς, κουνάβια, τσακάλια, αρκούδες, λύκους, αγριογούρουνα και ζαρκάδια, τα οποία όλο και πληθαίνουν λόγω της προστασίας που τους παρέχει η νομοθεσία.

Το ζαρκάδι ημερεύει εύκολα. Έχει μάτια μελανά και βλέμμα γλυκό και εκφραστικό. Το όνομα του το πήρε από το βλέμμα, διότι δέρκομαι θα πει βλέπω καλά. Η δορκάς ή ζαρκάδι είναι ζώον που το διακρίνει η ευγένεια, ο αισθησιασμός και κατά ένα βαθμό η λογική. Σαν όπλον αμύνης έχει την ταχύτητα. Οι χωρικοί κυνηγώντας λαγούς και αγριογούρουνα αναγκάζονται μερικές φορές να βρεθούν απροσδοκίμως μπροστά σε καστανά ζαρκάδια με τη μικρή ουρά, τα μυτερά αυτιά και τα σπινθηροβόλα μάτια, αλλά λόγω της απαγορεύσεως

του κυνηγιού, αλλά και λόγω συμπαθείας προς τα ευγενή αυτά τετράποδα δεν τα σκοτώνουν. Οι χωριανοί μάλιστα φημίζονται για την αγάπη τους προς αυτά.

Όταν παλιότερα ήτανε ελεύθερο το κυνήγι οι χωριανοί μας προτιμούσαν να κυνηγούν άλλα ζώα παρά ζαρκάδια, γιατί δεν μπορούσαν να δουν μπροστά τους σωριασμένο ένα αθώο κι άκακο ευγενές ζαρκάδι. Μάλιστα σώζεται και η εξής παράδοση: Μια παρέα κυνηγών χωριανών τα παλιά χρόνια βρήκε ένα λαβωμένο ζαρκάδι στο λιβάδι του Κωνσταντή Χρήστου χτυπημένο από αρβανίτη κυνηγό. Το κακόμοιρο ζώο κουτσαίνοντας πέρασε τα σύνορα και έπεσε στο Λισκατσίτικο. Οι κυνηγοί το βρήκαν μισοζώντανο με ένα χοντρό δάκρυ στο μάτι και συγκινήθηκαν τόσο πολύ που του επέδεσαν τις πληγές και το άφησαν να φύγει.

Με το δάκρυ του το λαβωμένο ζαρκάδι μιλούσε εύγλωττα στους ανθρώπους. Είναι σαν να έλεγε.

- Γιατί μου παίρνετε τη ζωή που άλλος μου χάρισε; Δεν έχω το δικαίωμα να τη χαρώ όπως και σεις; Γονιός δεν είμαι και γω και μεγαλώνω τα παιδιά μου; Μήπως με θρέψατε στην καλύβα σας για να έχετε δικαίωμα στη ζωή μου; Μήπως ζημιώνω τα σπαρτά σας; Τόσα χρόνια γυρίζω στην Αλβανία χωρίς να σας ζημιώσω και σεις με πληγώσατε και διψάτε για να πιείτε το αίμα μου ...

Δυό πόρτες έχει η ζωή

Στα 110 του χρόνια που έζησε ο επί δεκαετίαν μουχτάρης του χωριού μας **Κωνσταντής Χρήστου**, ρωτήθηκε από ένα χωριανό στο μεσοχώρι:

- Τι κατάλαβες απ' τη ζωή Κωσταντή;
- Από τη μια πόρτα μπήκα κι από την άλλη βγήκα, απάντησε ο αιωνόβιος άρχοντας.

Παρ' όλο που τα χρόνια μας κυλούνε σα νερό και οι μέρες μας είναι ταχυδρόμου ταχύτερες, όπως λέγει η Γραφή, ο άνθρωπος δεν εξαγοράζει τον καιρό και αδιαφορεί για την ψυχή του και το αιώνιο μέλλον του. Οι περισσότεροι κατασπαταλούν τη ζωή τους στις διασκεδάσεις και την περιποίηση μόνο του σώματος. Απορροφημένοι ολότελα από τις μέριμνες και τις φροντίδες της ζωής, σκοτισμένοι από διάφορα πάθη, νομίζουν ότι δεν υπάρχει τίποτε άλλο πέραν του κόσμου τούτου και πιστεύουν ότι το παν είναι να διασκεδάσει κανείς στον κόσμο αυτόν και να απολαύσει κάθε γήινο. Λησμονούν ότι μια μέρα ο

θάνατος θα τους μεταβάλει σ' ένα αηδές πτώμα, σ' ένα σωρό από σκόνη και κόκκαλα. Αλλ' όχι ο άνθρωπος δεν έχει πλασθεί για να απολαύσει σαν τετράποδο ζώο τον παρόντα κόσμο. Ο άνθρωπος έχει αθάνατη ψυχή και προορισμό αιώνιο. Η παρούσα ζωή είναι ο προθάλαμος της αιωνιότητας.

Νοσταλγικά Χριστούγεννα - Χιόνια στο καμπαναριό

Χιόνια στο καμπαναριό που Χριστούγεννα σημαίνουν,

χιόνια στο καμπαναριό ξύπνησε όλο το χωριό.

Κι όλοι παν στην Εκκλησιά το Χριστό να προσκυνήσουν,

κι όλοι παν στην Εκκλησιά λάμπει απόψε η Παναγιά.

Στην ολόφωτη Εκκλησιά ώρα πια και μεις να πάμε,

στην ολόφωτη Εκκλησιά με καθάρια φορεσιά.

Ο ερχομός των εορτών των Χριστουγέννων κάμνει τον ταξιδεμένο χωριανό να αναζητήσει νοσταλγικά την Ιθάκη του. Ο πόθος της επιστροφής είναι η βαθύτερη κραυγή ενός μεγάλου καθήκοντος. Πουθενά αλλού δεν θα νιώσει το ρίγος των ιερών συγκινήσεων όσο στα άγια χώματα της γενέτειρας γης.

Σαν χτυπήσει χαρμόсуна η καμπάνα της εκκλησίας της Παναγιάς την άγια νύχτα των Χριστουγέννων, θα τρέξει για να προσκυνήσει το μεγάλο βασιλιά που γίνεται μικρός για χατίρι μας, σ' ένα σταύλο. Θα ξυπνήσει μέσα του το ρίγος των παιδικών αναμνήσεων που έγιναν ιστορία. Θα παρελάσει μπροστά του η ευλάβεια των παππούδων και γιαγιάδων, οι οποίοι φεύγοντας για τον άλλο κόσμο άφηναν σαν παρακαταθήκη στους νεώτερους την ευχή:

-Πρώτα σ' αφήνω στο Θεό κι ύστερα στους ανθρώπους.

Και ακριβώς αυτή η ευλάβεια μεταλαμπαδεύτηκε και στους ταξιδεμένους και τους έδωσε δύναμη να μην αφομοιωθούν με τις καταλυτικές δυνάμεις των λωτών και σειρήνων της ξενιτιάς.

Στο χωριό του, που ο τόπος διατηρεί την αυθεντία και δεν έχει φθάσει ακόμη ο δυτικός «πολιτισμός» ο ταξιδεμένος αναβαπτίζεται στα νάματα της θρησκείας και φεύγει με νέα ηθικά προστάγματα:

Ποτέ να μη γίνει αρνητής της πίστης των προγόνων του.

Ποτέ να μη γίνει προδότης του όμορφου χωριού του.

ΠΟΙΗΣΗ

Δεν μπορούμε να μη φανερώσουμε τη συγκίνηση που αποκομίσαμε από τους τελευταίους στίχους του Πρωτ. Τιμοθέου Χρήστου, καθώς και από κάθε ποιητική του παρουσία στο περιοδικό. Το λιγότερο που θα μπορούσαμε να πούμε, είναι ότι, κάθε του τεράστιο είναι και μια «κούπα» Ασημοχωρίτικο κρασί που σε μεθάει. Μια κούπα γεμάτη δάκρυα, χαρά και νοσταλγία. Μια «κούπα» ξέχειλη από αγάπη για το Ασημοχώρι!

Ανεκτίμητη και η προσφορά του για το χωριό πάνω σε ιστορικά, λαογραφικά και τοπωνυμικά θέματα. Ελπίζουμε, γρήγορα να δούμε το έργο του σε βιβλίο.

Δημ. Γ. Γεωργάκης

ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΜΟΥ ΑΣΗΜΟΧΩΡΙ

Χωριό μου όμορφο μικρό
το δάκρυ μας είναι πικρό
που στα βαριά τα ξένα
στερούμαστε εσένα

Το καλοκαίρι πάντα ας ζει
για να 'ρχομαι μ' άλλους μαζί
λίγη δροσιά για νάβρω
τη χάρη σου να πάρω.

Τώρα αλλάξαν οι καιροί
θα 'ρθούν ν' ανάψουνε κερι
πολλοί ταξιδεμένοι
κι η Παναγιά προσμένει.

Μπεζέρισαν στην ξενιτιά
νοστάλησαν εσένα
θα 'ρθούν στην πρώτη κατοικιά
να ζουν τα περασμένα.

Άλλοι θα χτίσουν μια φωλιά
μες τη δική σου αγκαλιά
να ζουν το καλοκαίρι
κι όταν ασπρίσουν γέροι.

Ανάμεσα σ' αυτή τη γη
τον τόπο τους οι χωριανοί
τον θέλουμε δικό μας
τ' είναι το ριζικό μας.

Ο ΓΥΡΙΣΜΟΣ

Σαν το χωριό μου συναντήσω
σαν ευλαβής προσκυνητής
θα σκύψω πρώτα να φιλήσω
της ιερής το χώμα γης.

Τους χωριανούς μου θ' ανταμώσω
να θυμηθούμε τα παλιά
που νοσταλγούμε όλοι τόσο
και μας ματώνουν την καρδιά.

Με δάκρυα θα συναντήσω
στο κοιμητήριο εκείνους
που θάθελα να ψηλαφήσω
όπως και τότε ζωντανούς.

Τα παρεκκλήσια δεν θ' αφήσω
παραποινιάρικα να ζουν
με πόθο θε να τα γυρίσω
που τόσα έχουν να μας πουν.

Από μακριά θα αγναντέψω
το πάντα όμορφο χωριό
να τόχω όταν ταξιδέψω
κρυφό καμάρι ζωντανό.

Κι όταν στα ξένα φύγω πίσω
θα έχω μια απόφαση ιερή
του χρόνου να ξαναγυρίσω
στην πατρική μας αυτή γη.

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΟΥ

Στην ξενιτιά νοσταλγικά
φέρνω τη μνήμη μου σε σένα
που μ' έφερες μες τη ζωή
τον ήλιο σου πρωτόειδα
Ασημοχώρι.

Στα γκαλτερίμια τρέχαμε
παιδιά, αθώα κι αμέριμνα
και παίζαμε στ' αλώνια σου
σαν Αγγελούδια
Ασημοχώρι.

Τα παινεμένα σου βουνά
στην ξενιτιά
τάχω κρυφό καμάρι.
Λουζόμουνα στ' αγιάζι τους
δροσίζομουν στο πράσινο
Ασημοχώρι.

Ανάμνησες πικρές
βαραίνουν την καρδιά
για κείνους που μας λείπουν πιά
που ζούσαμε αδελφωμένοι
Ασημοχώρι.

Απ' έξω θα το δω
και θα σταθώ
στο πατρικό μου σπίτι τ' αδειανό
που δεν θα βρω στο τζάκι τους παππούδες
σαν τότε που μας λέγαν παραμύθια
για μάγισσες και για βασιλοπούλες
Ασημοχώρι.

Ποιός τότε πως δεν θα ξαναρθώ
για να σε βρω το καλοκαίρι
να ζήσω με το παρελθόν
να γαληνέψω μες τον τόπο
που οι χωριανοί μου πότισαν
με αίμα και ιδρώτα
Ασημοχώρι.

Στα ξένα μακριά
δεν βρίσκω τη χαρά
μες την καρδιά μου πάντα σ' έχω
ποθώ μια μέρα σαν καράβι αλαργινό
στ' απάνεμο λιμάνι σου ν' αράξω
Ασημοχώρι.

ΧΩΡΙΟ ΜΟΥ ΖΗΛΕΥΤΟ

Ασημοχώρι, χωριό μου ζηλευτό
που έζησα τα πρώτα μου τα χρόνια
στο πράσινό σου το Μάη θα κρυφτώ
θα παίζω με τα χιόνια το χειμώνα.

Πούναι τα χρόνια 'κείνα τα παλιά
που ήσουν πλημμυρισμένο κόσμο
κάθε σπιτάκι μια ζεστή φωλιά
οι κήποι σου μοσχοβολούσαν γιόσμο.

Ο κόσμος μόνο δεν σε κάνει αγαπητό
έχεις πολλά ακριβά στολίδια
σαν ένα κελίμι είσαι πλουμιστό
κι έχεις του παραδείσου τα στρωσίδια.

Τα παρεκκλήσια σε ζώνουν στοργικά
σα φυλαχτό σ' έχουν στη μέση
έχεις βουνά τριγύρω μαγικά
που τόσα χρόνια σ' έχουν θρέψει.

Στα ξένα όσοι ζουν αποζητούν
με νοσταλγία και ελπίδα
ένα σπιτάκι για να βολευτούν
στην ιδιαίτερη πατρίδα.

Σε σε να παραδώσουν την ψυχή
και να ταφούν στο άγιο χώμα
που οι παππούδες έχουν κοιμηθεί
με μια ελπίδα στην καρδιά ακόμα:

Χωριό να ξαναγίνεις ξακουστό
για να 'ρχονται των εγγονιών τ' αγγόνια
να αναπαύονται στο ριζικό
γιατί σε θέλουμε να ζεις αιώνια.

**ΠΩΣ ΝΑ ΣΕ ΛΗΣΜΟΝΗΣΩ
ΟΜΟΡΦΟ ΧΩΡΙΟ ΜΟΥ**

Πνηγμένο μες το πράσινο
χωριό καμαρωμένο
ποτέ δε θα σ' αφήσουμε
να γίνεις ρημαγμένο.
Όλοι σε λαχταρήσαμε
πολύ σε νοσταλγούμε
στα ξένα δεν μπορέσαμε
τις χάρες σου να βρούμε.

Είσαι φτωχό μα πλούσια
μας κάνεις την ψυχή μας
γι' αυτό σε σε θα 'ρχόμαστε
για την αναψυχή μας.
«Καλώς ανταμωθήκαμε»
θα λέμε σαν θαρθούμε
οι φίλοι θ' ανταμώσουμε
και τα παλιά θα ζούμε.

Μας έλειψε το «Γκόλιο μας»,
το όμορφο λιβάδι
του Βαρτζιομπάν' τ' αγέρι του
θα μας χαρίζει χάδι.
Πώς μας μιλούν τα σπίτια σου
και τα στενά σοκάκια
όταν τα σεργιανίζομε
απλοί σαν τα παιδάκια.

Σε σένα αναπαύονται
οι προσφιλείς προγόνοι
σε σένα τα ονειράτα
η μνήμη μας οργώνει.
Με σένα ζυμωθήκαμε
τα παιδικά μας χρόνια
δεν θα σε λησμονήσωμε
σαν έρθουνε τα χιόνια.

Αν τύχει και πεθάνουμε
εις τα βαριά τα ξένα
εδώ να μη μας θάψουνε
παρά μόνο σε Σένα.

ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΜΟΥ

Χωριό μου που σ' αγάπησα
μικρό Ασημοχώρι
ποτέ δε σε λησμόνησα
όπου κι αν κάνω πλήρη.

Εσύ μας εγαλούχησες
στα παιδικά μας χρόνια
και νηστικούς δεν άφησες
στης κατοχής τα χρόνια.

Έχεις βουνά περήφανα
μ' οξιές, πεύκα κι ελάτια
ποθώ κοντά τους νάμouνα
στα έρμα μονοπάτια.

Αγγέλοι προστατεύουνε
τ' αθώα τα παιδάκια
και σένα περιζώνουνε
απλοϊκά εκκλησιάκια.

Μ' αγάπη σ' αγναντεύουμε
απ' τον Αϊ Δημήτρη πέρα
στον κόσμο σε παινεύουμε
για τον καλό σου αγέρα.

Στη μέση το Σχολείο σου
κι η Παναγιά πιο πέρα
κοσμούν το μεγαλείο σου
μιλάνε κάθε μέρα.

Ο κόσμος ανοιχτόκαρδος
κακία δεν κρατάει
στα γλέντια λεβεντόκαρδος
δακρύζει και γελάει.

Τα όμορφα σπιτάκια σου
στο πράσινο λουσιμένα
στερούνται τα παιδάκια σου
που νοσταλγούν στα ξένα.

ΘΑ ΞΑΝΑΓΙΝΕΙ ΤΟ ΧΩΡΙΟ

«Όλους τους τόπους κι αν γυρνώ
μόνον ετούτον αγαπώ»

Οδ. Ελύτης

Απόψε είχα ταξιδευτεί
μα ήταν στ' όνειρό μου
απ' την Αθήνα έχω βρεθεί
στο όμορφο χωριό μου.

Εκρύφτηκα στη ρεματιά
και τ' άκουσα να κλαίει
τ' αηδόνι την Πρωτομαγιά
κι ασίγαστα να λέει:

- Πούναι τα χρόνια τα παλιά
οι άνδρες που γλεντούσαν
Χριστούγεννα και Πασχαλιά
απ' τα ξένα σαν γυρνούσαν;
Ποιος να μ' ακούσει τον καημό
που ψέλλω κάθε μέρα
λυγμοί μου πνίγουν το λαιμό
θα δούμε άσπρη μέρα;

Κλάψτε καημένοι χωριανοί
αγιάτρευτος ο πόνος
λες το χωριό μας να γινεί
κοιλάδα της Κλαυθμώνος;

- Αηδόνι γύρνα το σκοπό
και μην παραπονιέσαι
θα ξαναγίνει το χωριό
τραγούδα, μην αρνιέσαι.

Στο μέλλον στέκει μια γενιά
πιστή και φλογισμένη
και θα το κάνει στο ντουινιά
μια χώρα ξακουσμένη.

Απόψε είχα ταξιδευτεί
μα ήταν στ' όνειρό μου
απ' την Αθήνα έχω βρεθεί
στο έρημο χωριό μου.

ΣΤΟΥΣ ΜΑΚΡΙΝΑ ΤΑΞΙΔΕΜΕΝΟΥΣ

Του χωριού μου ταξιδιάρικα πουλιά
αλαργέψατε σε τόπους μακρινούς
στη γόνιμη Κολχίδα.
Μα δεν χαθήκατε
στις συμπληγάδες και τις σειρήνες.
Η Μάγισσα Κίρκη
δεν έκλεψε τη νοσταλγία
των κακοτράχαλων βουνών σας
που σας κρατεί αιχμάλωτους
μακριά στα ξένα, στην ξενιτιά.

Και κάποια μέρα το πιστεύω
πως θα ξαναγυρίσετε με δάκρυα χαράς
στην Ιωλκό και την Ιθάκη σας
κι ακουμπισμένοι σε κάποιο πεζούλι
των παππούδων σας στο μεσοχώρι
θα πείτε:

- Δεν πούλησα την αγάπη μου
στις ξελογιάστρες της ζωής
εδώ βρήκα τον αναπαμό
στο ριζικό μου
εδώ και θα πεθάνω.

Ο ΧΩΡΙΣΜΟΣ

Με της μανούλας την ευχή
ταξίδεψε παιδί μ' εκεί
στα έρημα τα ξένα.

Κάνω για σένα προσευχή
για νάχω την απαντοχή
να ζεις ευλογημένα.

Πάρε κι αυτό το φυλαχτό
με ένα δάκρυ μου καφτό
να μη σε πιάνει μάτι.

Μη σε πλανέψ' η ξενιτιά
και στην καρδιά μου τη φωτιά
ποιος τότε θε να σβύσει;

Γρήγορα πάλι να σε δω,
βλαστάρι μου, στο σπίτι εδώ,
να ζούμε σαν και πρώτα.

Κι αν η αντάμωση αυτή
στερνή στον κόσμο μάς γενεί
φαρμακωμένα ξένα.

Σύρε παιδί μου στο καλό
κι εδώ να βρεις ξανά γιαλό
στον τόπο το δικό σου.

ΞΕΠΡΟΒΟΔΙΣΜΑ

Στην ξενιτιά που πας ώρα καλή σου
νάν' ο Θεός παντοτινά μαζί σου.
Μην πεις ποτέ «θα ρίξω πέτρα πίσω
και τα παλιά θε να τα λησμονήσω».

Τα χελιδόνια στην ξενιτιά κι αν πάνε
στη φωλιά τους την Άνοιξη γυρνάνε
και το χωριό που σ' έχει μεγαλώσει
ταχειά ποθεί να σε ξανανταμώσει.

Η ξενιτιάπραμάτια κι αν σου δώσει
την ψυχή σου ποτέ να μην σκλαβώσει
όπου κι αν πας τον κόσμο κι αν οργώσεις
το χωριό σου ποτέ να μην προδώσεις.

Στο ριζικό τα πρώτα σου τα χρόνια
περνούσαν σαν αηδόνια μες τα κλώνια
κι εσύ τις παιδικές σου αναμνήσεις
στα ξένα τα βαριά μη λησμονήσεις.

ΔΕΝ ΗΤΑΝ ΝΥΧΤΑΣ ΟΝΕΙΡΟ

Δεν ήταν νύχτας όνειρο
ήταν πραγματικότητας
δέντρα πανύψηλα
λογιών πουλιά στη γη και τον αέρα.
Μια αλεπού, ένα ζαρκάδι
κι ο λύκος πονηρά κοιτάει.
Πνίγομαι μέσ' το πράσινο
στο δροσερό αγέρα
τον καλοκαιρινό
τώρα στο δειλινό
που τ' αγριοπερίστερα
τραβάνε να κουρνιαίνουν.
Χάρμα οφθαλμών, μια πανδαισία
στον Εθνικό τον Κήπο
της ηλιόκαυστης Αθήνας
που μ' έφερε νοσταλγικά
στο δάσος του χωριού μου.
Ήταν κι αυτό κάποια παρηγοριά.

ΠΟΥΝΑΙ ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΕΚΕΙΝΑ ΤΑ ΠΑΛΙΑ

Νοστάλησα τα χρόνια τα παλιά
που τότε είμασταν ανθρώποι
με το γλυκό ψωμί και την ελιά
της τίμιας ζωής οι στρατοκόποι.

Χάλασε ο κόσμος τώρα πια
σαχλαμαρίζουν οι ανθρώποι
τα παίζουν όλα με διπλά χαρτιά
πάνε χαμένοι τους οι κόποι.

Οι νύφες δεν ακούν τις πενθερές
περιφρονούνται τα γερόντια
έγιναν ζωηρές οι νεαρές
και πιο σεμνά είναι τ' αγόρια.

Θρησκεία, οικογένεια, πατρίς
απ' την καρδιά τους τ' απαρνιούνται
πετούν ιδανικά καταστρατίς
και στα λασπόνερα πατούνε.

Δεν είναι ίδια κάθε εποχή
μόνο ο ίδιος ήλιος λάμπει.
Ας κάνουμε στον Κύριο μια ευχή
μες τις καρδιές μας ο Χριστός να λάμπει.

Τώρα τα νοσταλγούμε πιο πολύ
τα περασμένα κείνα χρόνια
γιατί χαθήκαν και στην κεφαλή
μας ήρθανε τα άσπρα χιόνια.

ΣΤΑ ΠΑΝΗΓΥΡΙΑ ΚΑΙ ΣΤΟΥΣ ΓΑΜΟΥΣ

Όταν το λέει το κλαρίνο
και το βιολί παίζει κι εκείνο
οι χωριανοί μου ξεφαντώνουν
αλλ' οι καρδιές τους βαλαντώνουν
εις του κλαρίνου τα νομπέτια
ζουν τους καημούς τα μαύρα ντέρτια.

Ταξιδεμένοι, πεθαμένοι
βαριά άρρωστοι, χαροκαμένοι
συγγενολοί, φίλοι όλοι
μες του γλεντιού τ' αραξοβόλι.

Ό,τι παλιό κληρονομούμε
ποτέ μας δεν το λησμονούμε
στα γλέντια έρχετ' αντικρύ μας
η νοσταλγία η πικρή μας
κι απ' τη χαρά βγαίνει το κλάμα
φίλοι αχώριστοι αντάμα.

«Ξύπνα Μαριόλα μ' απ' το χώμα»
 ξενιτεμένοι αργείτε ακόμα;
 Νεκροί μας μάνα και πατέρα,
 παππού, γιαγιά νάστε δω πέρα
 ζωντανοί, θαμένοι, όλοι
 μες του γλεντιού τ' αραξοβόλι.

ΤΟ ΚΟΙΜΗΤΗΡΙ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Άλλο χωριό εδώ κοιμάται
 στον τόπο αυτό τον ιερό
 κι ο νους μας πόσους δεν θυμάται
 από εκείνο τον καιρό!

Φίλοι εδώ αγαπημένοι
 παππούδες κι άλλοι συγγενείς
 κερι δεν είχαν ξεχασμένοι
 που δεν τους άναψε κανείς.

Με μαύρο δάκρυ γονατίζουν
 και με της πίκρας τον καημό
 οι ξενιτάδες σαν γυρίζουν
 στο μνήμα το συγγενικό.

Της πίστης το κερι ανάβουν
 προσεύχονται εις το Θεό
 το έλεός Του όλοι να βρουν
 να πάν' σε τόπο χλοερό.

Ω, οι νεκροί μάς κυβερνούνε
 καρδιά μας κάνουν συνετή
 τον εαυτό μας για να βρούμε
 στην πρόσκαιρη ζωή αυτή.

Ας λείψει κάθε απελπισία
 κι από το στόμα το πικρόν
 γιατί φωνάζει η εκκλησία
 «προσμένω ανάσταση νεκρών».

Τ' Αγγέλου σάλπιγγα προσμένουν
 του Λυτρωτή μας τη φωνή
 να τους καλεί για ν' ανασαίνουν
 σ' άλλη ζωή παντοτεινή.

ΤΟ ΚΛΕΙΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Σχολειό μου σ' έχω ζωγραφίσει
 μες της καρδιάς μου τις πτυχές
 ποτέ κανείς δε θα σε σβύσει
 σ' όποιες κι αν πάω ξενιτιές.

Μες της πικρής σκλαβιάς τα χρόνια
 σε χτίσανε οι χωριανοί
 και σε ποθούν να ζεις αιώνια
 το φως σου πάλι να φανεί.

Εσύ μας πότισες το γάλα
 στην παιδική μας τη ζωή
 τα ιδεώδη τα μεγάλα
 μας τα εδίδαξες εσύ.

Στης κοινωνίας το σχολειό
 εγίναμε οι διαλεχτοί
 'τι απ' το δικό σου μεγαλείο
 πολλά έχομε διδαχτεί.

Όταν ερχόμαστε μεγάλοι
 μπαίνομε μέσα στοργικά
 καράβια μέσα στ' ακρογιάλι
 πάλι γινόμαστε μικρά.

Οι δάσκαλοι εδώ καθόταν
 ο μαύρος πίνακας εκεί
 που τα παιδάκια σηκωνόταν
 να πούνε αριθμητική.

Όταν μας λέγαν οι Δασκάλοι
 να παίζομ' όλα τα παιδιά

μες την αυλή σου τη μεγάλη
σκορπίζαμε την ευωδιά.

Ξέγνοιαστα παιδικά μας χρόνια
γεμάτα σφρίγος και ζωή
τώρα που έρχονται τα χιόνια
πώς η ψυχή σας νοσταλγεί;

Ο ΝΕΡΟΜΥΛΟΣ ΤΟΥ ΠΑΠΠΟΥ ΜΟΥ

Στης κατοχής τα δύσκολα τα χρόνια
που η πείνα θέριζε ανθρώπους
ο παππούς μου παρ' όλα του τα χρόνια
νερόμυλο έφτιαξε με κόπους.

Μερικοί τον βλέπαν και γελούσαν
στοιχήματα βάζαν μεταξύ τους
και οι περισσότεροι το προμηνούσαν
πως δεν θ' αλέσει ο μύλος στη ζωή τους.

Γιατί δεν είναι τέσσερα ντουβάρια
οι μυλόπετρες πρέπει τέχνη να έχουν
να βγαίνουνε από σκληρά νταμάρια
κι η κάναλη και η φτερούγη ν' αντέχουν.

Όμως ο πάππος μ' επιμονή έως τέλους
δεν άφησε να τον κυβερνά η μοίρα
ο Νέος την κιβωτό του επί τέλους
την τελείωσε κι εσώθη απ' την πλημμύρα.

ΤΟ ΠΗΓΑΔΟΥΛΙ

Ποιός δεν την ξέρει στο χωριό
την κρουσταλλένια βρύση
που με το λγοστό νερό
πολλούς έχει ποτίσει;

Νεράκι κρύο οι γιαγιές
το θέλαν για το γάλα

το φέρανε οι λυγερές
στα γκιούμια τα μεγάλα.

Οι νέοι με την προσμονή
εκάμανε καρτέρι
περίμεναν για να φανεί
τ' αυριανό τους ταίρι.

Εις τα πεζούλια καθιστούς
ξεκούρασε διαβάτες
πότισε κλέφτες ξακουστούς
τούρκους, ληστές, αντάρτες.

Το έφτιαξε ο Κωσταντής
στα κτήματά του γύρω
κι ο Μήτρος ο πελερετής
το σκάλισε με γηλο.

Από τα χρόνια τα παλιά
τρέχει νερό που σίζει
και πόσα λόγια μας μιλά
σαν μας καλωσορίζει.

ΤΑ ΠΑΛΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

(Αφιέρωμα στην Κλήγενα)
Στον πόλεμο το δεύτερο
και μες την κατοχή
η βάβω ζούσε στο χωριό
κι ο γιος στην Αμερική.
Τέσσερα χρόνια αποκλεισμός
και που δυό λόγια γράμμα
μα ήξερε τον τρόπο αυτή
να σβύνει κάθε κλάμα.

Ξεκλείδωσε το σκαλιστό
σεντούκι απ' τον οντά της
και τα παλιά τα γράμματα
της βγάζαν το σεβντά της.
Λουλούδια της απαντοχής
μιας φλογερής αγάπης
της φέρνανε χαρές
μιας εποχής φευγάτης.

«Μάνα μου μη στενοχωριέσαι
γρήγορα θε ναρθώ
όπως συ θέλεις να με δεις
έτσι κι εγώ ποθώ».
Ζούσε τις μέρες τις καλές,
τις ήθελε και τώρα
κι έδιωχνε από μέσα της
κάθε σκληρή της μπόρα.

Τα παλιά τα γράμματα
διαβάζοντάς τα τώρα
νόμιζε πως έφτανε
του ερχομού του η ώρα
και η ψυχή αγάλλιαζε
και το σπίτι αντάμα
με τα παλιά τα γράμματα
σκούπιζε το κλάμα.

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΚΥΡΑΣ

Χελιδόνη πέταξε στη μακάρια χώρα
το καράβι άραξε σε λιμάνι τώρα.
Το καντήλι έσβυσε στις γωνιάς την άκρη
κι έχυσε η Παναγιά το πικρό το δάκρυ.

Οι δουλιές περνούσανε
απ' τα δικά της χέρια
π' έπλεκαν κεντούσανε
σ' ατέλειωτα νυχτέρια.
Με την απουσία της άδειασε το σπίτι
τώρα η αξία της φαίνεται σαν λείπει.

Παίρνει πλέον σύνταξη
ψηλά εις τα ουράνια
στην αγία Σύναξη φόρεσε στεφάνια.

Η ΜΑΝΑ ΜΑΣ Η ΤΡΑΝΗ (η μανανή)

Τρεις φαμελιές στο ίδιο σπίτι
με ένα τσούρμο από παιδιά

αφήναν τη γιαγιά στο σπίτι
κι οι νύφες τρέχαν στη δουλειά.

Το σπίτι λες ήταν στρατώνας
και σαν κυψέλη μελισσών
φροντίδες ήθελ' ο καθένας
και με φωνές διαπασών.

Τι πράγματα να συγυρίσει
να ετοιμάσει φαγητό
αυτή τα ζώα να ποτίσει
αυτό της ήταν το γραφτό.

Ο ήλιος έφτανε στη δύση
και πού οι δουλειές τελειωμό
μόνο η νυχτιά θα της χαρίσει
προσωρινό αναπαυτό.

Βαρύ σταυρό είχε στις πλάτες
τώρα στα έρμα γηρατιά
να πάρω, έλεγε, τις στρατές
να φύγω εις την αγυρτιά.

Σαν το πουλάκι να πετάξω
στην έρημο ν' αναπαυτώ
θα ησυχάσω και θ' αράξω
με το δικό μου εαυτό.

Τα εγγόνια της θα τη θυμούνται
την αλησμόνητη γιαγιά
κι όπου κι αν παν τη διηγούνται
σε κάμπους, πόλεις και χωριά.

ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ ΣΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗ

Θλίψεις περάσαμε και μπόρες
αρρώστιες, πείνα κι ανηφόρες
χαλάζι κι άκαρπη βροχή.

Με μόνους φίλους την ελπίδα
την μακαρία υπομονή
προσμέναμε στην καταιγίδα
πάλι ο ήλιος να φανεί.

Όσοι βουλιάζανε χαθήκαν
στις δύσκολες κακοτοπιές
μα οι πιστοί πολύ χαρήκαν
στις μέρες πούρθαν λαμπερές.

Ας έχει δόξα τ' όνομά Του
που κάποτε μπορεί ν' αργεί
μα πάντοτε το θέλημά Του
το κάνει και δεν λησμονεί.

Το άδικο δεν δυναστεύει
παντοτινά μες τη ζωή
μόνο ο Κύριος βασιλεύει
και δίνει έκβαση καλή.

ΕΥΛΟΓΙΑ ΑΠ' ΤΟΥΣ ΔΥΣΚΟΛΟΥΣ ΚΑΙΡΟΥΣ (1942)

Μας είπαν έρχονται οι Γερμανοί
και το χωριό αναστατώθηκε
κάναμε στον Αϊλιά διαμονή
και το βιό στο χώμα απλώθηκε.

Τώρα ζουν όλοι μ' ένα σκοπό
να φυλαχθούν από τον κίνδυνο
αφήσανε τις έχτρες στο χωριό
που κινδυνεύει να γίνει πύρινο.

Όσο σκληρή κι αν είν' η προσφυγιά
γίνεται αγνή αδελφότητα
κι έχει ένα πνεύμα, μια καρδιά
σφυρηλατεί και την ενότητα.

Πόσοι σε δύσκολους καιρούς
εις του θανατικού την κύκλωση
είδανε ανοιχτούς τους ουρανούς
και του Χριστού την άγια λύτρωση.

Καμιά φορά ας λεν' μες τη ζωή
πως κάποιοι Γερμανοί πλησιάσαν
μπορεί να μας έδιναν νέα πνοή
και τη ζωή μας να αγίαζαν.

ΠΙΣΤΟΙ ΣΤΟ ΚΑΘΗΚΟΝ!

Δυο μαθητούδια ήτανε
στην πρώτη μόνο τάξη
κι ο Στέφανος ο Δάσκαλος
τα είχε διατάξει
το χιόνι για να κάψουνε
με σπίρτα ένα κουτάκι
για να μπορούν να παίζουνε
εις την αυλή λιγάκι.

Τα σπίρτα τα ξοδέψανε
στο άκαγο το χιόνι
και παν να πουν στον Κύριο:
«Το άτιμο δεν λιώνει»
κι ας στείλλει μεγαλύτερους
να φέρουνε εις πέρας
αφού αυτά δεν μπόρεσαν
μια ώρα της ημέρας.

ΟΙ ΓΙΓΑΝΤΕΣ ΤΟΥ ΒΟΥΝΟΥ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΟΥ

Πεύκα, οξιές και έλατα ψηλά
γίγαντες του χωριού μου
σας θαυμάζω, σας κάνω εκστατικά
σκοπό του τραγουδιού μου.

Στα πόδια σας νεράιδες και στοιχειά
του λόγγου τα αγρίμια

σας κάνουν το χειμώνα συντροφιά
τους ντύνετε τη γύμνια.

Τα βράδυα πώς θροϊίζετ' απαλά
στο φύσημα τ' αγέρα
ποθείτε ν' ανεβείτε πιο ψηλά
στα φωτεινά αστέρια.

Ανηφορίζοντας μες το βουνό
για τ' όμορφο λιβάδι
σας καμαρώνω και στον ουρανό
η σκέψη μου προβάλλει.

Λησμονώντας της γης τα χαμηλά
εκεί κοιτούν τα μάτια
πιο πάνω απ' τ' αστέρια στα ψηλά
ουράνια Παλάτια.

Τ' αγιάζι ρίχνει τις στάλες βαριές
στα πράσινά σας φύλλα
δροσίζονται όλες οι μεριές
δεν είστε σεις για ξύλα.

ΤΟ ΑΓΕΡΑΣΤΟ ΒΟΥΝΟ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΟΥ ΓΚΟΛΙΟ

Γκόλιο μας πάντα αγέραςτο
όσα κι αν πάω για σένα
στη χάρη είσαι αξεπέραςτο
βουνό απ' τα παινεμένα.

Κρυφό καμάρι σ' έχουμε
όπου και να βρεθούμε
τραγούδια μας σου πλέκουμε
ποτέ δεν σε ξεχνούμε.

Σε σένα ξεπεζεύουμε
νοσταλγικά στα ξένα

κι όλο από σε γυρεύουμε
τα χρόνια τα χαμένα.

Όταν σε αγναντεύουμε
γυρνώντας απ' τα ξένα
κοιτώντας δεν χορταίνουμε
δακρύζομε για σένα.

Στα πόδια σου αναπαύεται
το όμορφο λιβάδι
και το νερό σου δίνεται
να γίνει το χορτάρι.

Βόσκεις κοπάδια πρόβατα
και στο χωριό μας δίνεις
χρονάκια τώρα χρήματα
και τις ανάγκες λύνεις.

Τις νάνες σου μαζεύανε
ξυρήθρες από χρόνια
κι ωραίες πίτες φιάχνανε
στο κρύο του χειμώνα.

Βουνά γύρω περήφανα
κι όλα σε καμαρώνουν
κοντά σου θέλω νάμouνα
τα χρόνια κι ας με ζώνουν.

Να πάρω απ' τον αγέρα σου
λίγη πνοή και ζήση
ν' ακούσω τη φλογέρα σου
χαρά να μου χαρίσει.

Όταν σε πρωτανέβηκα
θαύμασα τη θωριά σου
μες τα ουράνια βρέθηκα
και πήρα απ' τ' αγαθά σου.

Εμείς ταχιά θα φύγουμε
κι εσύ πάντα θα μένεις
στην κορυφή θα σμίγουμε
τα νέα να μας φέρεις.

ΣΤΟ ΒΑΡΤΖΙΟΜΠΑΝΙ ΜΑΣ

Δεν είσαι συ περήφανο
μα είσαι παινεμένο
σ' έχουμε μέσ' τα στήθια μας
μ' αγάπη ριζωμένο.

Ο ήχος της φλογέρας σου
γλυκοαντιλαλάει
κι ο δροσερός αγέρας σου
μέσ' το χωριό κυλάει.

Το τσάι σου λαχτάρησαν
οι χωριανοί στα ξένα
και οι καρδιές τους ράγισαν
σαν είπαν γιατ' εσένα.

Σε ζήλεψαν οι μπέηδες
σε θέλανε οι βλάχοι
κι ο Κωνσταντής ο άξιος
σκληρή έκανε μάχη.

Οι χωριανοί σε μοίρασαν
να μη σε πάρουν ξένοι
γι' αυτό ποτέ δεν μπόρεσαν
τσιφλίκι τους να γένεις.

Στη ράχη σου φυλάκιο
παλιά ήταν στημένο
και κουραμάνες τρώγαμε
ψωμί αγορασμένο.

Έχεις ένα βλαχόπουλο
στο χώμα σου θαμένο
που ήταν παλικαρόπουλο
στη χώρα ζηλεμένο.

Μια μπεγιοπούλα αγάπησε
κι ο μπέης του αρνιόταν
γι' αυτό τον εθανάτωσε
κι ύστερα τραγουδιόταν.

Τον θρήνησε η αγάπη του
τον έκλαψαν οι φίλοι
οι Χριστιανοί ερχότανε
κι ανάβανε καντήλι.

Κι η λέξη «Βαρτζιομπάνι» μας
θα πει «μνήμα του βλάχου»
που τ' όνομά του γράφτηκε
στην όψη ενός βράχου.

ΤΟ ΜΑΖΩΜΑ ΤΟΥ ΛΙΒΑΔΙΟΥ

Το μάζωμα του λιβαδιού
στ' Αυγούστου δέκα έξι
όλος ο κόσμος του χωριού
και πριν ακόμα φέξει
ανηφορούσε με χαρά
λες κι ήταν πανηγύρι
να μάσει χόρτα τραγανά.

Πηγαίναν τα παιδιά μπροστά
και πίσω οι μεγάλοι
κι όλοι μιλούσαν γελαστά
κι είχαν περίσσια χάρη.

Σαν ένα πράσινο χαλί
μ' οξιές γύρω ζωσμένο
στους πρόποδες του Γκόλιου 'κει
στέκεται παινεμένο.

Ο Φάνης γόνος Πανταζή
είπε να το μοιράζουν
κι όλοι πηγαίνανε μαζί
χωρίς να το αρπάζουν.

Γινότανε η μοιρασιά
με την τριχιά και κλήρο
και δεν υπήρχε μπαμπεσιά
«αμ τούτο» και «εκείνο».

Το βράδυ ανάβανε φωτιές
τρανές χαραμποζίνες
που στήνανε και ψησταριές.

Ο μπάρμπα Ζήσης τις κοιλιές
στη χόβολη πετούσε
και ήταν όλες νοστιμιές.

Ο μύθος λέει πως περνά
ο βασιλιάς και τρώγει
κι απ' τη μεγάλη νοστιμιά
ζητά μέσα στη χοβόλη
να ρίξουνε οι Αυλικοί
κοιλιές μικρές αρνίσιας
όταν θα φθάσουν στην Αυλή.

Κι εκείνοι φτάνουν βιαστικοί
τις πλένουνε αράδα
μα δεν μπορέσανε αυτοί
να δώσουν νοστιμάδα.

Τα χρόνια κείνα τα παλιά
στο όμορφο λιβάδι
ας ζούσαμε για μια φορά
μέσ' της δροσιάς το χάδι.

Η ΠΑΛΙΑ ΚΑΜΠΑΝΑ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ

Στο δέντρο της Αϊπαρασκευής
στέκεται κουρασμένη
φερμένη απ' την Παναγιά
σαν βάρκα αραγμένη.

Οι γέροι τώρα την κοιτούν
γεμάτοι αναμνήσεις
κι όταν για λίγο τη χτυπούν
σό 'ρχεται να δακρύσεις.

Μέσα σε λύπες και χαρές
αυτή μας προσκαλούσε
Χριστούγεννα και Πασχαλιές
για το Χριστό μηνούσε.

Κατέβαινε ο ουρανός
μηνύματα να φέρει
πως είμαστε προσωρινοί
εδώ στης γης τα μέρη.

Μας έδιωχνε απ' την ψυχή
έγνοιες, πλάνες, μίση
και πρόσταζε κάθε καρδιά
μ' αγάπη να γεμίσει.

Δεν θα ξεχάσουμε ποτέ
τους ήχους της καμπάνας
που μας καλούσε πάντοτε
στην αγκαλιά μιας Μάνας.

ΜΑ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΑΓΑΠΩ

Τις Γκρεμποστάνες αγαπώ
τις ποταμιές επίσης
για τα Ζουμπάνια τι να πω
πώς να τα λησμονήσεις;

Με τ' αυτοκίνητο περνώ
τις τζούμες αγναντεύω
τον τόπο μου τον επαινώ
τα μέρη μας ζηλεύω.

Μα περισσότερο αγαπώ
το όμορφο λιβάδι
που τόχω σαν αναπαυθώ
προσκέφαλο το βράδυ.

Ζωσμένο γύρω με οξιές
τον ουρανό θωράει
ένας απέραντος μπαξές
το χρόνο αφηφάει.

Του Παραδείσου ομορφιά
κομμάτι έχει κλέψει
μας κάνει μέσ' τη μοναξιά
ουράνια τη σκέψη.

Το χαίρονται νέοι πολλοί
σαν έρθει καλοκαίρι
και σ' όλους δίνει το φιλί
κι ανάμνησες μας φέρνει.

Πόθος μου πάλι να το δω
τις χάρες του να ζήσω
κι όταν ξαναξενιτευτώ
δεν θα το λησμονήσω.

ΕΦΥΓΕΣ ΝΩΡΙΣ

(Στην εξαδέλφη Ελευθερία Παυλ. Χρήστου)

Δεσμά δεν είχες τα βαριά
σαν Άνοιξη ανθούσες
μέσ' την ψυχή σου ξαστεριά
γύρω φεγγοβολούσες.

Ζούσες στην νιότης τον καιρό
κι όλα χαμογελούσαν
μα Άγγελοι στον ουρανό
εμένα καρτερούσαν.

Ήσουν είκοσι χρονώ
σαν κόπηκε το νήμα
και πώς μπορώ να φανταστώ
τον ήλιο μέσ' το μνήμα;

Να σε ξεχάσω δεν μπορώ
- αηδόνι μέσ' τα κλώνια -
που έσυρες ένα χορό
στης νιότης σου τα χρόνια.

Άδειος δεν είν' ο ουρανός
κρίνα του Παραδείσου
θέλ' ο Θεός ο ζωντανός
εκείνον να στολίσουν.

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Μερικά τραγούδια τα έγραψα από τον **Βαγγέλη Τσεπέλη**, λίγες μέρες πριν πεθάνει. «Τα άλλα θα σου τα πει η γυναίκα μου», κατέληξε. Δικά του είναι: «Μια λυγερή καθότανε», «Νάτες, νάτες πούρχονται», «Ποιος θέλ' ν' ακούσει κλάματα», «Πέρα σε κείνο το βουνό», «Αρχοντοπούλα ν' έπλενε», «Γερέλαφος», «Τριγιομερίτικος γαμπρός», «Ο πιστικός», «Τα μανουσάκια». Μερικά επίσης μου έστειλε ο **Διομήδης Νούσης** από τη Ρουμανία. Ο Σύλλογος πρέπει να τα συγκεντρώσει και ηχογραφήσει, γιατί είναι παλαιά Λισκατσιίτικα.

Λούζεται τ' αρχοντόπουλο
σ' ένα χρυσό λιγιένη
η πάπια κάνει το νερό
και η χήνα το σαπούνη
η αδελφή η αγλήγορη
τρέχει με το μαντίλι.
- Γαμπρέ μ' τι μάνα σ' έκανε
που είσ' άσπρος σαν το γάλα;
- Η μάνα μ' ήταν πέρδικα
κι ο αφέντης περιστέρι
κι η φάσκια που με φάσκωναν
χρυσή μαλαματένια.

**(Όταν ετοιμάζουν το γαμπρό
για να πάρουν τη νύφη)**

Προς που κίνησα το δρόμο
το στενό το μονοπάτι
βρίσκω μια μηλιά στο δρόμο
με τα μήλα φορτωμένη
σκύφτω παίρνω ένα μήλο
και η μηλιά μ' αντιλοήθηκε:
- Μην το πάρεις μην τ' αφήσεις
μην τ' αγουροκαθαρίσεις.
Ένα αυτό το μήλο έχω
μ' ασχημένει το κλωνάρι.
**(Στο δρόμο που πάνε οι συμπεθέροι
για να πάρουν τη νύφη)**

Κούπα κούπα μπιρμπιλένια
κόρη μαργαριταρένια
φκιάσε μου καλό γιοφύρι
να περάσω πέρα, πέρα
σου παπά τη θυγατέρα
πούν' πολλά τα μήλα δέκα
τα λεμόνια δέκα πέντε,
παίρνω σκίζω ένα λεμόνι
βρίσκω την αγάπη μέσα
με τα χέρια σταυρωμένα
και με τα μαλλιά πλεγμένα.

- Ξύπνα μπιρμπιλομάτα μου
κι ήρθα στο μαχαλά σου.
Χρυσά πλεξούδια σουφερα
να πλέξεις τα μαλλιά σου.
- Σαν ήρθες καλώς όρισες
κι ας έκανες και κόπτο.

**(Όταν οι συμπεθέροι του γαμπρού
πλησιάζουν το σπίτι της νύφης)**

**(Όταν παίρνουν νερό
να λούσουν το γαμβρό)**
Βρυσούλα, βρυσοκάγκελη
δώσ' μας νερό για το γαμβρό
κι αν έλθει η νύφη για νερό
νερό να μην της δώσετε
πολύ να την ξετάξετε.

- Νύφη μ' ποιόν άνδρα θα πάρεις;
- Τον Γώργο τονπραματευτή
πόχει σιρβέτα κόκκινη.

**Τραγούδι του τραπεζιού
στους γάμους**

- Φίλοι μ' για δεν τρώτε για δεν πίνετε
μήνα τα φαγιά φαγιά μας
δεν σας άρεσαν;
- Μήνα τα κρασιά κρασιά μας
δεν σας άρεσαν;
- Έχομε καλούς γειτόνους
και τ' αλλάζουμε.

- Δεν ήρθαμαν για φάει
για πιεί συμπεθεριά
κι ούτε για το κρασί σας συμπεθεριά.
Μας είπαν γάμος γίνεται ροδακινιά
κι ήρθαμαν να ευχηθούμε συμπεθεριά
να μας προκόψουν
τα παιδιά συμπεθεριά
και σ' άλλα να χαρούμε ροδακινιά.

Τραγούδι του τραπεζιού
Με τούτ' την ασημοκουπα
θέλω να πιώ πέντε έξι
κι αν δε μεθύσω κόρη μου
κέρναμε όσο να φέξει.

Εγώ να πίνω το κρασί
και συ να λάμπεις μέσα
βάλε κρασί στο μαστραπά
και βγάλτο στον αέρα
κι αν δεν το πιώ την Κυριακή
το πίνω τη Δευτέρα.

Πίνετε να πίνουμε

Πίνετε να πίνουμε μωρέ παιδιά,
πίνετε να πίνουμε ντουλμπέρια μου

Κι αύριο δρόμον έχομε μωρέ παιδιά
κι αύριο δρόμον έχομε
ντουλμπέρια μου.

Δρόμο για να πάρομε μωρέ παιδιά,
δρόμο για να πάρομε ντουλμπέρια μου.

Στο Μπουρντάνι στο χωριό
μωρέ παιδιά

στο Μπουρντάνι στο χωριό
ντουλμπέρια μου.

Νύφη για να πάρομε μωρέ παιδιά,
νύφη για να πάρωμε ντουλμπέρια μου.

Κι αν δεν μας την δώσετε μωρέ παιδιά,
κι αν δεν μας τη δώσετε

ντουλμπέρια μου

Πόλεμο θα κάνομε μωρέ παιδιά,

πόλεμο θα κάνομε ντουλμπέρια μου.

(Στο γάμο του Αγγελή Γιαννούλη ο οποίος πήρε σύζυγο την κόρη του Βορειοηπειρώτη Πέτε από το Μπουρντάνι που τη γνώρισε όταν ήταν αξιωματικός και μέλος της επιτροπής για τον καθορισμό των συνόρων Ελλάδας - Αλβανίας το 1916, δημιουργήθηκε από τους χωριανούς ένα τραγούδι - παραλλαγή - που τραγουδιέται όπως το «Μώρ' Δροπολίτισσα». Η λέξη ντουλμπέρι είναι αλβανική και σημαίνει ουράνιο τόξο το οποίο αντανακλά τα χρώματα της ίριδος και στους νεονύμφους. Η λέξη είναι ποιητική. Ντούλπι είναι τα κιάλια).

**ΒΟΥΛΙΟΥΜΑΙ ΜΙΑ, ΒΟΥΛΙΟΥΜΑΙ ΔΥΟ
(του τραπεζιού)**

Βουλιούμαι μια,

βουλιούμαι δυο - ξένε λεβέντη μου

βουλιούμαι τρεις και πέντε

βουλιούμαι να ξενιτευτώ

στα έρημα τα ξένα

κι όσα βουνά κι αν εδιαβώ

όλα τα παραγγέλνω.
 Βουνά μ' να μη χιονίσετε (δισ)
 κάμποι μην παχνιστείτε. (δισ)
 Όσο να πάω - ο μαύρος - και ναρθώ
 και πίσω να γυρίσω.
 Βρίσκω τα χιόνια στα βουνά
 τους κάμπους παχνισμένους
 και πίσω ο μαύρος γύρισα
 στα έρημα τα ξένα.
 Πιάνω τις ξένες αδερφές
 τις ξένες παραμάνες.
 Πιάνω και μια παραδερφή
 τα ρούχα να μου πλένει.
 Τα έρημα τα ξένα ν' ανάψουν να καούν
 που πάνε τα παιδιά μας
 κι αλησμονούν ναρθούν -
 ξένη λεβέντη μου.

ΣΤΟΥ ΝΙΟΓΑΜΠΡΟΥ ΤΟΝ ΟΒΟΡΟ

Στου νιόγαμπρου τον οβορό
 άσπρο λιθάρι ριζωτό.
 Εκεί έτρεχε κρύγιο νερό
 παίρνουν και λούζουν το γαμπρό.
 Ο Μπράτιμος τον έλουζε,
 Μπρατίμισσα του έλεγε.
 - Πού πας παιδί μου, μοναχό;
 - Εγώ δεν πάω μοναχό
 έχω το Νούνθ ομπροστά
 το Μπράτιμο παρακοντά
 κι από κοντά τ'αδέλφια μου
 και τα πρώτα ξαδέλφια μου.
 (Όταν λούζουν τον γαμπρό)

Στο δρόμο όταν πάνε να πάρουν τη νύφη

Κάτω στην Αγιά Μαρίνα
 άιντε και στην Παναγιά
 δώδεκα χρονών κορίτσι

άιντε πάει καλογριά
 μάιδε το σταυρό της κάνει, άιντε
 μάιδεν προσκυνά.
 Κάθεται στο σταυροδρόμι άιντε
 και κερνάει κρασί.
 Πέρασ' ένας, πέρασ' άλλος άιντε
 πέρασα κι εγώ.
 Βρε καλό μου παλικάρι άιντε
 γύρνα πιες κρασί.
 Πίνω ένα, πίνω δύο,
 άιντε πίνω τέσσερα
 κι αν μεθύσω κι αν νυχτώσω
 άιντε πού θα κοιμηθώ
 σ' όχω πέρδικα ψημένη
 άιντε και γλυκό κρασί
 σ' όχω στρώμα να σου στρώσω
 σκέπασμα να σκεπαστείς
 και κορμί καλογερίσιο
 για ν' αγκαλιάστείς.

Στην κεντησμένη σου ποδιά
 μώρ' βλάχα, μώρ' βλάχα,
 βλάχα βλαχοπούλα μου
 κι αρβανιτοπούλα μου.
 Λαλούν αηδόνια και πουλιά
 μώρ' βλάχα βλαχοπούλα μου
 κι αρβανιτοπούλα μου.
 Χίλια φλουριά καζάντησα μώρ' βλάχα
 μώρ' βλάχα βλαχοπούλα
 κι αρβανιτοπούλα
 για σε τα ξόδεψα όλα
 μώρ' βλάχα βλαχοπούλα (δισ)
 κι αρβανιτοπούλα.

Δέντρον ει- κι άι μώρ' βιργινάδα
 δέντρον είχα στην αυλή μου
 για παρηγοριά δική μου
 δεν το κι άι μώρ' βιργινάδα
 δεν το ξέρω τι δέντρο είναι

πράσινα κι άι μώρ' βιργινάδα
 πράσινα λογιών τα φύλλα
 τα κλωνιά άι μώρ' βιργινάδα
 τα κλωνάρια του γαλάζια
 κόρη κα κι άι μώρ' βιργινάδα
 κόρη κάθονταν στον ίσκιο
 κι έπλεκε κι άι μώρ' βιργινάδα
 κι έπλεκε χρυσό γαιϊάνι
 πλέξτο κο κι άι μώρ' βιργινάδα
 πλέξτο κόρη μ' το γαιϊάνι.

(Του τραπεζιού)

Χαριτωμένη συντροφιά
 μου λέει να τραγουδήσω
 κι εγώ τους λέω δεν μπορώ,
 τραγούδια δεν ηξεύρω.
 Και τώρα για τους φίλους μου
 και για τους συγγενείς μου
 θα πω τραγούδια θλιβερά
 και παραπονεμένα.
 Η ξενιτιά κι η ορφανιά
 η πίκρα κι η αγάπη
 τα τέσσερα τα ζύγισαν
 βαρύτερα είν' τα ξένα
 πάνε παιδιά ανύπαντρα
 κι έρχονται γερασμένα.

(Του τραπεζιού παραλλαγή)

Χαριτωμένη συντροφιά
 μου λέει να τραγουδήσω
 κι εγώ τους λέγω δεν μπορώ,
 τραγούδια δεν ηξεύρω,
 Για φέρτε μου παλιό κρασί
 να πιω και να μεθύσω
 να πω τραγούδια θλιβερά
 και παραπονεμένα.
 Χωρίζει η μάνα το παιδί
 και το παιδί τη μάνα
 χωρίζονται τ' αντρόγυνα

τα πολυαγαπημένα.
 Στον τόπο που χωρίζονται
 χορτάρι δεν φυτρώνει.
 Κι αν θα φυτρώσει ένα κλωνί
 κι αυτό μαραγκιασμένο
 το τρών' τα 'λάφια και ψοφούν
 τ' αγρίμια κι ημερεύουν.

Τρικαλινή μου πέρδικα
 και Λαρσινή τρυγόνα
 δε θε να 'ρθεί κάνας καιρός
 κάνας βαρύς χειμώνας
 να στήσω βρόχια στα βουνά
 και ξόβεργα στους κάμπους
 για να σε πιάσω ζωντανή,
 πουλί καμαρωμένο!
 Και να σε βάλω στο κλουβί
 το χρυσοκεντησμένο
 για να λαλάς κάθε πρωί
 και κάθε μεσημέρι
 και να ξυπνάς τα νιόγαμπρα
 τα πολυαγαπημένα.

Ψες το βράδυ με το φεγγάρι
 μωρ' γιαλένια, κρουσταλλένια
 μάλωναν οι Χιοναδίτες
 μωρ' γιαλένια, κρουσταλλένια
 με τους Ασημοχωρίτες μωρ' γιαλένια
 για μια όμορφη κοπέλα
 μωρ' γιαλένια, κρουσταλλένια
 στο βουνό την ανεβάζουν
 μωρ' γιαλένια
 και στους κάμπους
 την ξετάζουν κρουσταλλένια
 πού την ηύρες
 την ομορφάδα μωρ' γιαλένια
 και αυτήν την εξυπνάδα
 κρουσταλλένια.

Εφές με το φεγγάρι

Εφές με το φεγγάρι
 σήμερα μέσ' το μπηγάδι
 είδα μια μαυρομάτα
 ξανθιά γαλανομάτα
 και θέλω να την πάρω.
 Όσο να κόψω ρούχα
 και όσο να της τα ράψω
 πήγαν και μου την πήραν...
 Καλότυχος ο ξένος
 με την καλή που πήρε
 και με τη μαυρομάτα.

Τρεις κοπέλες

Τρεις κοπέλες λυγερές
 πάν' το δρόμο μοναχές
 μια της άλλης έλεγε:
 - Μον' εδώ που πάμε εμείς
 τάχα δεν είναι κανείς;

Δεν το θαρρούσα Σμόλιγκα,
 το Μάη να συννεφιάσεις,
 το Μάη να ρίξεις τη βροχή
 και το Θερτή χαλάζι,
 να βρέξ' ο Γιότσης τ' άρματα,
 τα έρημα τσαπράζια.
 Πέτρα την πέτρα περπατεί,
 λιθάρι σε λιθάρι,
 να βρει ν' όχτον απάνεμο
 να σταυρωθεί να κάτσει,
 να βγάλ' ο έρμος τ' άρματα
 και τη βαριά την κάπα.
 (του Θεοδώση [Γιότση] Χρήστου)

Ο Νικολάκης

(γιος του Κωσταντή Χρήστου)
 Δεν στόειπα Νικολάκη μου,
 κι εσύ γραμματικέ μου:

στην ποταμιά μην κατεβείς
 και μέσα μην περάσεις,
 τι το ποτάμι είναι θολό,
 πολύ αγριεμένο,
 να περιμένεις να σταθεί
 η καταχνιά η μεγάλη.
 Κ' εσύ βαρείς τες μούλες σου,
 με ψώνια φορτωμένες.
 Κι οι μούλες κοντοστάθηκαν,
 σε τήραξαν στα μάτια!
 Εμπρός, εμπρός βρε μούλες μου
 να πάμε στο χωριό μας,
 την Κυριακή ν' έχω χαρά,
 στεφάνια για να βάλω.
 Κι οι μούλες επροχώρησαν
 βαθειά μέσ' το ποτάμι.
 Βγήκαν οι μούλες αδειανές,
 χωρίς το Νικολάκη!
 Ανάθεμά σε ποταμιά
 και συ βρε πάλιο Ντέρτη,
 πήρες το Νικολάκη μου,
 το πρώτο μου παιδί μου,
 πούταν καμάρι στο χωριό,
 λεβέντης μέσ' το σπίτι.
 Κι ο Κωσταντής επρόβαλε
 από το παραθύρι.
 Βλέπει τες μούλες αδειανές,
 χωρίς το Νικολάκη·
 πού πάτε μωρέ μούλες μου;
 χωρίς το Νικολάκη!
 Την Κυριακή θάχα χαρά,
 στεφάνια να του βάλω!
 Δε σε θαρρούσα ποταμιά
 νερό να κατεβάσεις
 και τώρα πώς κατέβασες
 κατεβασιά μεγάλη;
 Σέρνεις λιθάρια ριζωτά,
 δέντρα ξεριζωμένα,
 σέρνεις και μια γλυκομηλιά

στα μήλα φορτωμένη,
 σέρνεις το Νικολάκη μου
 μέσ' μέσα στα κλωνάρια.
 Ανάθεμά σε ποταμιά
 και συ βρε παλιό Ντέρτη!
 Μου πήρες το λεβέντη μου,
 το πρώτο μου παιδί μου.
 Ποκάτω στην Πυρσόγιαννη,
 στο φοβερό ποτάμι,
 έχασα το λεβέντη μου,
 έχασα το καμάρι.

**Ένα ποίημα για τον πνιγμό του Νικο-
 λάκη, το πρώτο παιδί του Κωσταντή
 Χρήστου. Επνίγηκε εις το ποτάμι το
 μεγάλο, κάτω από την Πυρσόγιαννη,
 το Μάιο του 1845 (τότε λιώνουν τα
 χιόνια).**

Ο Νικολάκης

(υπό Κωσταντή Γ. Χρήστου)

Δεν στο είπα Νικολάκη μου,
 κι εσύ γραμματικέ μου
 μην πάρεις τον κατήφορο,
 την άκρη το ποτάμι
 τι το ποτάμι είναι θολό,
 πολύ κατεβασμένο.
 Κι ο Νικολάκης κίνησε
 στα Γιαννενα να πάει
 να κάμ' τα γαμπριάτικα
 να πάρει και τα ψώνια.
 Κι ήρθε στη Μελισσόπετρα
 ν' ανάμεσα του Ντέρτη
 για να περάσει αντίπερα,
 για να περάσει πέρα
 βρίσκει τον ποταμόν ορθό
 πολύ αγριεμένον
 βαρεί τις μούλες εμπροστά,
 βαρεί για να περάσουν

κι οι μούλες πιστοχώρησαν
 τον τήραξαν στα μάτια,
 εμπρόστε, εμπρόστε μούλες μου
 να κάμετε κουράγιο
 για να διαβούμε αντίπερα
 να πάμε στο χωριό μας.
 Την Κυριακή ν' έχω χαρά
 το γάμο μου να κάμω,
 να βάλω στέφανα χρυσά
 του Μάη τα λουλούδια.
 Και οι μούλες επροχώρησαν
 μέσα μες τη φορτούνα.
 Κι ο Νικολάκης 'πο κοντά
 δεμένος στο καπίστρι
 βγήκαν οι μούλες αδειανές
 χωρίς το Νικολάκη.
 Ο Νικολάκης χάθηκε
 τον αρπαξε η φορτούνα,
 χαθήκαν τα γαμπριάτικα,
 χαθήκαν και τα ψώνια.
 Κινάν οι μούλες έρημες
 να πάνε στο χωριό τους
 να παν να πουν του Κωνσταντή
 να πάνε τα μαντάτα
 που χάθ' ο Νικολάκης του
 που πάει το αφεντικό τους.
 Και φθάσανε μέσ' το χωριό
 και παΐσανε στην πόρτα
 κι ο Κωνσταντής επρόβαλε
 από το παραθύρι.
 Βλέπει τις μούλες του γυμνές
 χωρίς το Νικολάκη
 χωρίς τα γαμπριάτικα,
 χωρίς κι αυτά τα ψώνια
 και οι μούλες αναστέναξαν
 βαριά αναστενάζουν.

Σαράντα πέντε Κυριακές
και εξήντα δυο Δευτέρες
δεν είδα την αγάπη μου
την αγαπητικιά μου.

Μια Κυριακίτσα το πρωί βάι, βάι,
μια Κυριακίτσα το πρωί
την είδα στολισμένη
και στο χορό που χόρευε
κι όλο μπροστά πηγαίνει
με δυό μαντίλια στο λαιμό
με τέσσερα στα χέρια
και με το μάτι τής 'παντώ
και με το χείλ' της λέγω:
- Πού ήσουν εφές,
πού ήσουν προφές
και πού θα είσαι απόψε;
- Εφές ήμουν στη μάνα μου,
προφές στην αδελφή μου
κι απόψε καλώς να σε βρω,
καλώς να σ' ανταμώσω.

Τρεις μέρες την εγνώρισε
δώδεκα χρόνια λείπει
της ξενιτιάς οι ρέγουλες
σβήσανε τη μορφή της.
Ποτέ του δεν 'νειρεύτηκε
το δόλιο του το σπίτι
κι απόψε ονειρεύεται
«παντρεύετ' η καλή του».
Κατέβει κάτω στον ταβλά
και στου Πασιά το χάνι.
Βρίσκει του Γρίβα τ' άλογο
τ' ανεμοσουρτισμένο
- Δύνασαι Γρίβα μ' δύνασαι
δυο ώρες να με φτάσεις;
- Δύναμ' αφέντη μ' δύναμαι
δυο ώρες να σε φθάσω
αν μ' αυγατήσεις την ταϊ
σαράντα δύο χούφτες

αν μ' αυγατίσεις το νερό
σαράντα πέντε λίτρες
να δέσεις τη μεσούλα σου
μ' εννιά οργιές μαντίλι
τυχόν γκρεμός γκρεμίζομαι
πέφτω και σε τσακίζομαι.
Στο δρόμο που επήγαινε
στο δρόμο που πηγαίνει
μονολογούσε κι έλεγε
σαν ονειροπαρμένος:
- Κύριέ μου νά 'βρω το γέρο μου
στ' αμπέλι να κλαδεύει,
κύριέ μου νά 'βρω τη μάνα μου
στη βρύση μου να πλένει!
Ζυγιά βαρεί το μαύρο του
στ' αμπέλι του ευρέθη
Βλέπει γέρο που κλάδευε
και τον καλημερνάει
- Καλή σου μέρα γέροντα.
- Καλώς το παλικάρι.
- Θα σε ρωτήσω γέροντα
να μου το μαρτυρήσεις
το τίνος γάμος γίνεται
πέρα στη γειτονιά σου;
- Της αστραπής και της βροντής
του γιού μου του χαμένου.
Ζυγιά βαρεί το μαύρο του
στη βρύση πάει κι ευρέθη
βλέπει γριούλα πού πλενε
και την καλημερνάει.
- Καλήμερα Γερόντισσα
- Καλώς τον το λεβέντη
- Θα σε ρωτήσω Γερόντισσα
να μου το μαρτυρήσεις
το τίνος γάμος γίνεται
πέρα στο μαχαλά σου;
- Της αστραπής και της βροντής,
του γιού μου του χαμένου
κι αν έχεις μαύρο αγρήγορο

θα βρεις π' αρραβωνιάζει
 κι αν έχεις μαύρο αργητό
 θα βρεις που στεφανώνει.
 Ζυγιά βαρεί το μαύρο του
 στην εκκλησιά ευρέθη
 βρίσκει π' αρραβωνιάζουνε
 και την καλημερνάει!

- Το τι ζακόνι έχετε εσείς οι Λεσκατσιίτες
 να βγάξετε τη νύφη σας
 να την κερνάει ο ξένος!!!

Την βγάλαν και την κέρασε
 την πρώτη αρραβώνα.

- Σύρτε, φίλοι στο σπίτι σας
 και ξένοι στα δικά σας
 και μένα μού 'ρθ' ο άντρας μου,
 μούρθε μούρθε και ο καλός μου
 (παλιό Λισκατσιίτικο)

Μες τον Αϊλιά στον πλάτανο
 μες τις κρυγιοβρυσούλες
 είχαν οι κλέφτες σύναξη
 ν' εκεί 'ταν μαζεμένοι.

Είχαν αρνάκια πούψεναν
 κριάρια σουβλισμένα
 Είχαν κι ένα κλεφτοπούλο
 τους κέρναγε και πίναν.
 Ο πρώτος πίνει με γυαλί
 κι ο δεύτερος με κούπα
 κι ο τρίτος ο καλύτερος
 με μαστραπά γυαλένιο.

Ξενιτεμένο μου πουλί
 και παραπονεμένο
 η ξενιτειά σε χαίρεται
 κι εγώ 'χω τον καημό σου.
 Τι να σου στείλω ξένη μου
 τι να σου προβοδήσω
 (αυτού στα ξένα πούσαι;)
 σου στέλνω μήλο σέπεται

(σου στέλνω και βασιλικό
 κυδώνι μαραγκιάζει
 δίχως νερό στεγνώνει)
 σου στέλνω και το δάκρυ μου
 σ' ένα λινό μαντίλι,
 το δάκρυ μου είναι καφτερό
 και καίει το μαντίλι.

(οι στροφές είναι «μωρέ ξένη μου»
 με τις δεύτερες σειρές)

Ανάθεμα ποιός μού 'ριξε
 τα μάγια στο πηγάδι
 και μάγεψε τον άντρα μου
 και θέλ' να με χωρίσει
 Κι αν με χωρίσεις άντρα μου
 εσύ θα μετηνικήσεις
 Στις δυο, στις τρεις θα λούζομαι
 στις τέσσερις θ' αλλάξω
 και μέσ' στις δέκα τέσσερις
 άλλον άντρα θα πάρω.

Μια βλαχοπούλα έπλενε
 στην άκρη στο ποτάμι
 άιντε βλάχα μ' με μάρανες
 άιντε βλάχα μ' με ζούρλανες.
 Είχ' ασημένιο κόπανο
 μαλαματένια πλάκα
 άιντε κυρά μ' με μάρανες
 άιντε κυρά μ' με ζούρλανες.
 Κι απ' το πολύ το πλύσιμο
 κι απ' τα ψηλά τραγούδια
 άιντε βλάχα μ' με μάρανες
 άιντε βλάχα μ' με ζούρλανες,
 τσακίστηκεν ο κόπανος
 ραγίστηκε η πλάκα
 άιντε κυρά μ' με μάρανες
 άιντε κυρά μ' με ζούρλανες

- Σήκω Μαριόλα μ' απ' τη γης
κι από το μαύρο χώμα - Μαριόλα μου
κι από το μαύρο χώμα
ψυχή καρδούλα μου.
- Με τι ποδάρια η μαύρη να σ'κωθώ
(δισ)
χεράκια ν' ακουμπήσω - Μαριόλα μου -
χεράκια ν' ακουμπήσω
ψυχή καρδούλα μου.
- Κάμε τα νύχια σου τσαπιά
και τις παλάμες φκιάρια
ρίξε το χώμα από μεριά
την πλάκα από την άλλη
κι έβγα Μαριόλα μ' να σε δω
Το μνήμα εχορτάριασε
κι έλα να βοτανίσεις.

- Γιάννη μου το μαντίλι σου
τι τόχεις λερωμένο;
- Το λέρωσεν η ξενιτιά
τα έρημα τα ξένα.
Πέντε ποτάμια τόπλεναν
και βάψαν και τα πέντε.
Αλή Πασάς επέρασεν
κι έβαψε τ' άλογό του.
Κι οι πέρδικες που θέλησαν
νερό να πάν' να πιούνε
και τη φώνη τους έχασαν
και βάψαν τα φτερά τους.

Μώρ' Δροπολίτισσα, μώρ' καημένη
Μώρ' Δροπολίτισσα, ζη μώρ' ζηλεμένη
σύντας πας στην εκκλησιά,
ζη μώρ' ζηλεμένη
με λαμπάδες, με κεριά,
ζη μώρ' ζηλεμένη
για προσκύνα και για μας,
ζη μώρ' ζηλεμένη

και για μας τους χριστιανούς,
ζη μώρ' ζηλεμένη
που μας πήρεν η Τουρκιά,
ζη μώρ' ζηλεμένη
και μας σφάζουν σαν τ' αρνιά,
ζη μώρ' ζηλεμένη
σαν τ' αρνιά την Πασχαλιά,
ζη μώρ' ζηλεμένη
τα κασίκια τ' Αη-Γιωργιού,
ζη μώρ' ζηλεμένη.

Ο πιστικός

Μού 'λεγε η μάνα μου
γιε μου, μάθε γράμματα
γράμματα σπουδάγματα
κι εγώ δεν την ήκουσα
και την παραήκουσα
πιστικός εγίνηκα με τα προβατάκια μου
και με τη φλογέρα μου.

Τα Φώτα

Σήμερα είναι τα Φώτα κι ο φωτισμός
κι αύριο είναι Αϊγιάννης ο Πρόδρομος
περπατάει η κυρά μας η Παναγιά
με τον Αϊγιάννη στην αγκαλιά

Τα μανουσάκια

Πήγαινα τον ποταμό
και στην άκρη το γιαλό
μανουσάκια μάζευα
τούφες, τούφες τά 'δεν
Γιώργο μου, ματάκια μου
να τα μανουσάκια μου
δώστα της γυναίκας σου
να τα βάλει στο σεντούκι
να μυρίζουν τα σκουτιά της
και τα συμμαζουναρά της.

Τρέμει ο ήλιος βασιλεύει

1. Τρέμει ο ήλιος βασιλεύει
συμπτεθέροι θέλουν νύφη (δισ)
2. Συμπτεθέροι θέλουν νύφη
κι όλοι θέλουν να τη δώσουν (δισ)
3. Κι όλοι θέλουν να τη δώσουν
κι ο πατέρας της δε θέλει (δισ)
4. Κι ο πατέρας της δε θέλει,
τρέμει ο ήλιος βασιλεύει (δισ)
5. Τρέμει ο ήλιος βασιλεύει
συμπτεθέροι θέλουν νύφη (δισ)
6. Συμπτεθέροι θέλουν νύφη
κι όλοι θέλουν να τη δώσουν (δισ)
7. Κι όλοι θέλουν να τη δώσουν
κι μανούλα της δε θέλει (δισ)
8. Η μανούλα της δε θέλει,
τρέμει ο ήλιος βασιλεύει (δισ)
9. Συμπτεθέροι θέλουν νύφη
κι όλοι θέλουν να τη δώσουν (δισ)
10. Κι όλοι θέλουν να τη δώσουν
και τ' αδέρφια της δε θέλουν.
Τρέμει ο ήλιος βασιλεύει (δισ)

Το τριπλό θανατικό

Το τι κακό που επαθα
ετούτο το χειμώνα
εψές πεθαίνει ο άντρας μου
προψές ο γαίδαρός μου
κι απόψε το γουρούνι μου
κι αυτό λιχουμανάει.

Το τι να κάνω ορφανή
το ποιόν να πρωτοκλάψω;
Να κλάψω το γουρούνι μου
κακιώνει ο γαίδαρός μου ...
Τώρα καλά το σκέφτηκα
και θα τους κλάψω όλους.

- Άντρα μ' γουρούνι, γαίδαρε

εμένα που μ' αφήνετε;
- Σ' αφήνουμε στο σπίτι μας
το χιλιοτρυπημένο
νάχεις τον ήλιο μάγειρα
και τη βροχή να πλένεις
και το φεγγάρι τις βραδιές
καντήλι να σου φέγγει.

ΤΡΙΓΙΟΜΕΡΙΤΙΚΟΣ ΓΑΜΠΡΟΣ

Τριγιομερίτικος γαμπρός
δεκάξι χρόνους σκλάβος
οχτώ χρονών με το κουπί
και τέσσερα στην πρύμνη
και τέσσερα αρματωλός
αρματωλός και κλέφτης.
Ποτές του δεν κοιμήθηκε
λίγον ύπνο να πάρει
και τώρα που κοιμήθηκε
και τώρα που κοιμάται
ειδ' όνειρο στον ύπνο του
στον ύπνο που κοιμόταν
στο σπίτι του παζάρευαν
και την καλή του παίρναν
κι αυτός βαριά εβόγγηξεν
και στάθη το καράβι.
Καραβοκύρης φώναξε
καραβοκύρης λέγει:
- Ποιός είν' αυτός που βόγγηξε
κι εστάθη το καράβι;
Αν είν' από τους δούλους μου
να τότε δικαιώσω.
Αν είν' από τους σκλάβους μου
να τον ελευθερώσω.
- Εγώ 'μαι όπου βόγγηξα
κι εστάθη το καράβι
ειδ' όνειρο στον ύπνο μου
στον ύπνο που κοιμόμουν
το σπίτι μου παζάρευαν
και την καλή μου παίρναν.

- Κατέβα κάτω στον ταβλά που ταβλαντίζουν οι μούλες κι η μούλα είν' αγλήγορη στο σπίτι σου να φτάσεις.
Ένας παλιός παλιόγριβας (μουλάρι) σαρανταπληγωμένος
- Εγώ 'μαι άξιος κι αγλήγορος τριών μηνών περπάτημα τρεις μέρες να το κάνω. Βάλε μου ίγγλες δώδεκα κουσκούνια δέκα πέντε (λουριά στα σαμάρια) να μ' αυγατίσεις την ταϊσάραντα πέντε χούφτες και δέσε το κεφάλι σου με εννιά οργιές μαντήλι μη λάχει ρέμα να διαβώ και κάμπους να πηδήσω. Το γρίβα τον εβάρεσε στ' αμπέλι πάει κι ευρέθη βρήκε και τον πατέρα του στ' αμπέλι να κλαδεύει.
- Θα σε ρωτήσω γέροντα να μού' πεις την αλήθεια τίνος γάμος γίνεται και τίνος νύφη παίρνουν εδώ στο μαχαλά σας;
- Της ερημιάς, της απορίας του γιου μου του χαμένου. Το γρίβα τον εβάρεσε στη βρύση πάει κι ευρέθη, βρήκε τη δόλια μάνα του στη βρύση που να πλένει.
- Θα σε ρωτήσω μάνα μου θα σε ρωτήσω μαϊκο, τίνος γάμος γίνεται και τίνος νύφη παίρνουν εδώ στο μαχαλά σας;
- Της ερημιάς, της απορίας

του γιου μου του χαμένου. Το γρίβα τον εβάρεσε στην εκκλησιά εβρέθη
- Σταθείτε φίλοι στη μεριά για να περάσει ο ξένος βγάζει το δαχτυλίδι του το πρώτο του στεφάνι και κέρασε τη νύφη.

(Κι απαντά η νύφη):

- Σύρτε φίλοι μ' στα σπίτια σας κι άλλοι στα δικά σας εμένα μούρθε ο άντρας μου το πρώτο μου στεφάνι.

Πέρα σε κείνο το βουνό μάνα και θυγατέρα οι δυο μαζεύαν τον αμαράντο και εκεί που τον μαζεύανε και τα δεμάτια δένανε επέρασε ένας νιούτσικος
- Μάνα μ' τι να τον κάνουμε τον νιούτσικο που βρήκαμε;
- Στο σπίτι να τον πάρουμε γαμπρό για να τον κάνουμε.
(οι περισσότερες λέξεις τραγουδιούνται διπλά)

Θέλουν ν' ανθίσουν βλάχα μ' τα κλαριά κι ο πάγος δεν τ' αφήνει. Θέλω κι εγώ να σ' αρνηθώ κι ο πόνος δεν μ' αφήνει. Νάταν οι μέρες του Μαγιού κι οι νύχτες του Γενάρη να σε χορτάσω, βλάχα μ, φίλημα να σε χορτάσω λόγια.
(διπλά τραγουδιέται)

Αρχοντοπούλα ν' έπλενε στη βρύση στο ποτάμι

Είχ' ασημένιο κόπανο
μαλαματένια πλάκα
κι απ' το πολύ το πλύσιμο
κι απ' τα ψηλά τραγούδια
ραγίστηκε ο κόπανος
τσακίστηκε η πλάκα.

(Ρεφραίν σε κάθε στίχο)

Άιντε κόρη μ' με μάρανες
Άιντε κόρη μ' με ζούρλανες

Ο γερέλαφος

Άιντε πέρα σε κείνον τον έλατο
κάθονταν γερέλαφος
κι όλο κλαίν τα μάτια του.
Χύνει δάκρυα κόκκινα
κόκκινα και πράσινα (ή παρδαλά)

Κυνηγός επέρασε
και τον καλημέρισε
- Τι έχεις βρε γερέλαφε
κι όλο κλαίν' τα μάτια σου;
Χύνεις δάκρυα κόκκινα
κόκκινα και πράσινα (ή παρδαλά)

- Σκότωσαν τη γυναίκα μου,
Χύνω δάκρυα κόκκινα.
Πήραν τη γυναίκα μου
κόκκινα και πράσινα
Σκότωσαν τ' αδέρφια μου
κι όλα τα ξαδέρφια μου.

Όλα τα πουλάκια ζυγά-ζυγά
τα χελιδονάκια ζευγαρωτά.
Τ' έρημο τ' αηδόνη το μοναχό (δεις)
περβατεί στον κάμπο και κυρλαλεί
κυρλαλεί και λέει: «πραματευτή» (δεις)
που την edιάλεξες αυτή τη νια
την καγκελοφρύδα την όμορφη. (δεις)

Μήτε σε κάστρο πήγα, μήτε σε χωριό,
μήτε σε Μοναστήρι καλογερικό.

Μια λυγερή καθότανε
σε κρουσταλλένιο πύργο
της πήρε αέρας τη φωνή
στη θάλασσα την πάει.
Όσα καράβια τ' άκουσαν
όλα την περιμένουν.
Ο καπετάνιος φώναξε
κι ο καπετάνιος λέει:
- Σταθείτε παλικάρια μου
κι εσείς βρε λεβεντάδες
ν' ακούσουμε τη λυγερή
το τι τραγούδι λέει.
Το λέει με παράπνοο
και με καιρό μεγάλο
γιατί έχ' άντρα στην ξενιτιά
χρόνια ταξιδεμένο.

Ποιός θέλ' ν' ακούσει κλάματα
γυναίκεια μοιρολόγια
περάστε απ' την αρβανιτιά
'πο μέσα απ' το Μπουρντάνι
ν' ακούσετε μια μπείσσα
πώς σκούζει, πώς φωνάζει.
Στα παραθύρια κάθεται
με πέντε θυγατέρες,
βλέπει τ' ασκέρια πούρχονται
τ' ασκέρια που περνάνε
και τον Τσαούση φώναξε
και του Τσαούση λέγει:
- Τσαούση μ' πού 'ναι ο μπέης μου
το μοναχό παιδί μου;
Το παις σου (παιδί σου) κυρά μ'
το σκότωσαν
ψηλά στη Σαμαρίνα.

Νάτες, νάτες πούρχονται
τρεις μαυρομάτες
κοντούλες και γεμάτες.
Και τον ντραγάτη φώναξαν
δώσ' μας σταφύλια
και φίλα μας τα χείλια.

- Εσείς τ' αμπέλ' το ξέρετε
μπάτε και φάτε
κανέναν μη ρωτάτε,
θέλετε σταφύλια κόβετε,
θέλετε κυδώνι
κανείς δεν σας μαλώνει.

1939, ο γάμος του Λάζου και της Θεοδούλας.
Στη μέση ο κουμπάρος Άγγ. Νούσης.

ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΑΣΗΜΟΧΩΡΙΟΥ

Δάσκαλοι που δίδαξαν από γραπτές πηγές

1829 Δάσκαλος Σιοναδίτης Κων/νος Δημητρίου (-ιάδης) ή Κοσκινάς. Το όνομά του είναι γραμμένο και σε μια εικόνα του τέμπλου της Αγ. Παρασκευής που γράφει «Δέηση του δούλου του Θεού ελλογιμωτάτου διδασκάλου Ελληνικού Κων/νου Δημητρίου Αναστάση, Σιοναδίτου και των αδελφών αυτού. 1829 Ιουνίου 8». Ίσως τότε να κτίστηκε και η εκκλησία.

1843. Το πρώτο βιβλίο του Ναού της Παναγίας γράφει: «δάσκαλος Σιοναδίτης Κων/νος Δημητρίου (-ιάδης) ή Κοσκινάς χρεωστεί με τεσσερέ γρόσια 120» σελ. 40.

1865-1866, Χριστόδουλος Πανταζής (Ζήκου ή Αποστολίδης). «Εν τη Σχολή Λεσκατσίου 30/4/1866».

1869, Κων/νος Δημητρίου (-ιάδης) Κοσκινάς. Αναφέρεται το όνομά του στο πρώτο βιβλίο του Ναού. Στις Χιονιάδες δίδαξε το 1851, '52, '55, '56, '59, '60, '62. Από τα κενά που δημιουργούνται φαίνεται πως θα δίδαξε επί πολλά έτη στο Λισκάτσι, διότι ο Χριστόδουλος Πανταζής γεννήθηκε το 1840 και μαθήτευσε σ' αυτόν.

1882, Ιωάννης Χ. Μανώλης ή Γιαννάκης από τη Βούρμπιανη.

1886, Δημήτριος ή Μήτρος Οικονόμου (Γραματοδιδάσκαλος). Έτσι ονόμαζαν τους δασκάλους αποφοίτους μόνο του Δημοτικού Σχολείου.

1890, Δημήτριος Οικονόμου και Γραμμένος από τα Γιάννενα.

1891, Γραμμένος και Απόστολος Βειζαδές (Μπεζεντές) από τη Βούρμπιανη. Σοβαρός και σεμνός δάσκαλος και αυστηρός.

1894-1896, Χριστόδουλος Πανταζής και Δημήτριος Οικονόμου. Ο πρώτος δίδαξε και στις Χιονιάδες το 1874, '78, '86, '87.

1896-1897, Χριστόδουλος Πανταζής και Απόστολος Βειζαδές ή Πανούκλης, (ασθενήσας εκ πανώλης).

1897-1898, Απόστολος Βειζαδές και Δημήτριος Μπάρκης.

1898-1900 Γεώργιος Σούρλας ή Γούσιας, γνωστός με το παρατσούκλι «Στραβοκέφαλος» από την Πυρσόγιαννη.

1900-1901, Παπαθεμιστοκλής Στεφάνου (Τούρνοβο), Γεώργιος Σούρλας.

1901-1904, Χαράλαμπος Παπαγεωργίου, γραμματοδιδάσκαλος. Δίδαξε και στην Άρζα, Μπαρμάζι.

1904-1907, Γεώργιος Σούρλας και Μπάρκης.

1907, Δημ. Μπάρκης, Ζήσης Σούρλας, Ευθαλία Ι. Γοβανίδου από τα Γιάννενα, απόφοιτος Ελισαβετείου Παρθεναγωγείου, Όλγα.

1907-1908, Ζήσης Σούρλας, Ευθαλία.

1908-1909, Μπάρκης Δημ., Όλγα από το Πάπιγκο.

1909, Ζήσης Σούρλας, Ευθαλία, Γκιόκας, Όλγα.

Από το 1909-1913, ο Ευάγγελος Νικολάου γράφει τον Γκιόκα.

1910, Μπάρκης, Όλγα, Βειζαδές (Μπεζεντές).

1910-1911, Μπάρκης, Ευανθία, Βειζαδές, Όλγα.

1911-1912. Μπάρκης, Όλγα, Γκιόκας.

1912 έως 24 Φεβρ. 1913, Γκιόκας, Όλγα (Ενδεικτικόν Παρθεναγωγείου 1912).

1912-1913 μέχρι 10 Φεβρ., Νάκος (Ιωάννης Μανώλης), Ζήσης Σούρλας, Χαράλαμπος Παπαγεωργίου.

1913-1914, Νάκος (Ιωάννης Μανώλης), Χαράλαμπος Παπαγεωργίου, Σούρλας, Φρόντζος Γεώργιος.

1914, Ζήσης Σούρλας, Γκιόκας.

1914-1915, Αντώνης Απ. Φρόντζος (Αρρεναγωγείο), Μακρής Γεώργιος, Ευθαλία.

1915-1916 «μισθός δασκάλου και δασκάλας» (Φρόντζου, Ευθαλίας) Ντρουμάδης, Μόσχος από το Κάντσιο ή Θράκη, Χαράλαμπος Παπαγεωργίου, Νικόλαος Μήτρης.

1917, Μήτρης από το Τούρνοβο (καλός και πειθαρχικός δάσκαλος), Χαράλαμπος Παπαγεωργίου.

1917-1918, Ν. Μήτρης, Ευανθία Τάγιου από την Παραμυθιά με την θυγατέρα Ελευθερία (1929-30).

Το 1918 έγινε αναφορά στο Υπουργείο Παιδείας δι' αναγνώριση ως πλήρες Δημοτικόν (Οκτώβριος).

1918-1931, Νικόλαος Μήτρης, Μόσχος.

1930-1934, Νικολάου Ευάγγελος και Ευανθία Τάγιου, η οποία είχε θυγατέρα την Ελευθερία.

1934-1939, Στέφανος Ζωγράφος, Ευανθία.

1940, Βασίλειος Νούτσης και Γεώργιος Παπαθεμιστοκλέους.

1941, Χαρίλαος Καλογήρου από το Κάντσιο.

1941-1945-1953-1956, Βασίλειος Νούτσης.

1946-1947, Λάμπρος Γεωργιάδης, (από το Τούρνοβο).

1964-1975, Δημήτριος Δ. Στεργίου, με αξιόλογα έργα στο Σχολείο.

Η ακριβής χρονολογία από το 1907-1915 μπορεί να απέχει 1-2 χρόνια, διότι άλλοι δάσκαλοι έφευγαν στα μισά του χρόνου κι άλλοι πληρώνονταν αργότερα, οπότε στα βιβλία έγραφαν τη χρονολογία αυτή.

Δάσκαλος από το Ασημοχώρι ήταν ο **Χριστόδουλος Ζ. Πανταζής** ή **Αποστολίδης**. Ο **Γεώργιος Ν. Στεργίου** που δίδασκε στο Πάπιγγο, ο **Ευάγγελος Νικολάου**, ο **Δημήτρης Δ. Στεργίου** και ο υιός του **Βασίλειος**. Παλαιότεροι Γραμματοδιδάσκαλοι του Δημοτικού ήταν ο **Κωσταντής Χρήστου**, ο **Λεωνίδας Σ. Χολέβας**, η **Αλεξάνδρα της Αγαθής (Μόκορου)** και ο **Βασίλης Τάτσης** στην Κατοχή. Επίσης ιεροδιδάσκαλος είναι και ο π. **Διονύσιος** που διδάσκει στην Κόνιτσα.

Τα μαθήματα γινόντανε στο Νάρθηκα της Παναγίας το 1873-1892. Μετά στο Αμελικό το 1894. Κάηκε το 1913. Το 1908 γινότανε στον Οντά της Μαντάμωσ. Το 1909 στο επισκευασμένο Αμελικό. Το 1910 τα μαθήματα γινόντανε στο σημερινό Σχολείο. Το 1916-18 το κατέλαβαν οι στρατιώτες Ιταλοί οπότε τα μαθήματα γινόντανε προσωρινά στο Αμελικό και την Παναγία.

Η δασκάλα Ευθαλία Σούλη ή Γοβανίδου καταγότανε από τα Γιάννενα. Ήλθε προ της Όλγας, που καταγότανε από το Πάπιγγο. Ο αρραβωνιαστικός της την κατέστησε έγκυο και ο αδελφός της και ο γαμπρός της την κατεδίωκαν κι εκείνη πνίγηκε στη λίμνη των Ιωαννίνων. Μάθαινε τα κορίτσια κεντήματα. Μια Κυριακή πήγαν όλα τα κορίτσια στο αλώνι της Προίκας και επειδή κεντούσανε τα μεγάλα κορίτσια την Κυριακή τα τιμώρησε με κράτηση μιας ώρας επί πλέον στο σχολείο.

Λισκάτσιον τη 15η Ιουνίου 1906

Προς το εν Αθήναις Δ.Σ. της Φιλεκπαιδευτικής
Αδελφότητας Βούρμπιανης

Αξιότιμε Κύριε Πρόεδρε
Αθήνας

Η κάτωθεν υποφαινόμενη κοινότης του γείτονος υμών χωρίου λισκατσίου της εκκλησιαστικής περιφερείας Βελλάς και Κονίτσης ευσεβάστως καθυποβάλλει υμίν, ότι έχουσα απόλυτον ανάγκην οικοδομήσεως Σχολείου εις αντικατάστασιν αρχαίου ερειπίου αυτής, στερουμένη ολοκλήρου του ποσού προς ανοικοδόμησιν, καταφεύγει εις την Υμετέραν αδελφότητα, την καύχημα ούσαν όλης της επαρχίας μας και της Ηπείρου διά τον ιερόν αυτής σκοπόν, και αιτεί, ει δυνατόν, να δοθεί άπαξ διά παντός η συνδρομή αυτής εις Χώραν, ήτις ουδέποτε έπαυσε και θα παύσει να παρέχει πάσαν ευκολίαν εις ό,τι ηδύνατο εις έκαστον των γειτόνων αυτής χωρίων.

Πεποιθότες ότι η αίτησις ημών θέλει εισακουσθεί διατελούμεν μετά βαθυτάτης υπολήψεως και σεβασμού.

Η Κοινότης Λισκατσίου

Μουχταροδημογέροντες
Ζαχαρίας Ιωάννου
Γεώργιος Κωνσταντή (Χρήστου)
Δημοσθένης Νούτσης κ.λπ.

Επιτροπεία
Παπαχαράλαμπος
Βασιλάκης Γιαννούλης
Γιώργης Ζαχαρίς

Στα «Ηπειρωτικά Χρονικά», Έτος 16' 1941, ο Γιώργος Κ. Χρήστου αφαιρείται από την Μουχταροδημογεροντία και τοποθετείται στην Επιτροπή του Σχολείου για να αποδειχθεί ότι συμμετείχε ενεργώς στην ανοικοδόμηση του Σχολείου.

Υπάρχουν κι άλλοι Μουχταροδημογέροντες και ένα άλλο άτομο στην Επιτροπεία του Σχολείου (μάλλον ο Γιώργης Ζαχαρία), αλλά το κιτάπι είναι σκισμένο.

Λισκάτσιον 11ην Ιουλίου 1906

Προς τον Πρόεδρον του εν Αθήναις Δ. Συμβουλίου της Φιλεκπαι-
δευτικής αδελφότητος Βουρμπιάνης, αξιότιμον κ. Χρ. Τσίλαν

Αξιότιμε Κύριε
Αθήνας

Απαντώντες εις την από 26ην παρελθόντος τιμίαν σας ληφθείσαν
εγκαίρως.

Εκφράζομεν υμίν τας απείρους ευχαριστίας μας διά την μεγάλην
φιλοπατρίαν και το ενδιαφέρον ο δια το καλόν της πατρίδος δεικνύε-
τε μη φειδόμενοι μόχθους και θυσίας.

Η Πατρίς μας μέγਾਲως καυχάται και τιμά τέκνα τα οποία μακράν
αυτής ευρισκόμενα ουδέποτε λησμονούν αυτήν.

Εγκλείστως αποστέλλομεν υμίν σχετικήν τη επιστολή σας αίτησιν.

Αναγνωρίζοντες τα ευγενή και φιλοπάτρια υμών αισθήματα, διατε-
λούμεν μετά μεγίστης τιμής, υπολήψεως και σεβασμού.

Οι συμπατριώται υμών

Έφοροεπιτροπεία

Παπαχαράλαμπος Πανταζής

Βασιλάκης Γιαννούλης

Γιώργη Ζαχαρία(ας)

Μουχταροδημογέροντες

Γιαννούλης Βασιλείου

Γεώργης Κωσταντή (Χρήστου)

Αριστείδης Δημητρίου (Στεργίου)

Δημήτριος Αθανασίου

Ζήσης Τσεπέλης

Γιώργης Τόλη Γιώτης

Δημήτριος Ιωάννου Γιώτη

Κωσταντής Γεωργίου

Απόστολος Κωστ. Χρήστου(όπουλος)

Ζαχαρίας Ιωάννου Μουχτάρης

Στα «Ηπειρωτικά Χρονικά» έτος 16' 1941 ο Γιώργης Κ. Χρήστου α-
φαιρείται από την Μουχταροδημογεροντία και σκόπιμα τοποθετείται
στην Εφοροεπιτροπή και στη θέση του Γιώργη Ζαχαρία, ο οποίος το-
ποθετείται στους Μουχταροδημογέροντες.

**Εντιμότατοι Εφοροεπίτροποι
εις Λισκάτσι**

Σήμερον ελάβομεν την από 19 ιδίαν επιστολήν σας και το σχέδιο της ανεγερθησομένης Σχολής και όπερ εκρατήσαμεν.

Κατά τον νόμον προκειμένου να ανεγερθεί εκκλησία ή σχολεΐον δέον προηγουμένως να ζητηθεί αρμοδίως η έκδοσις Υψηλού Αυτοκρατορικού φερμανΐου και διά την οποίαν έκδοσιν θα διανεργηθώσι τα δέοντα δια του Σεπτού Π(ατριαρ)χειΐου.

Ουδέν ήττον κρίνομεν καλόν να συστήσωμεν υμΐν ίνα παρόν του μισού του προσεχούς μηνός Ιουνΐου προσέλθει εις εξ υμών εις την Ι. Μητρόπολιν οπόταν υπολογΐζομεν ότι θα είναι εδώ η Α(υτού) Σεβ(ασμιότης).

Εν τη Ι. Μητροπόλει Κονΐτσης τη 22 Μαΐου 1908

Ο Γραμματεΐς

Δόβας

εστάλλησαν 1070 γρόσια

**ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΒΟΥΡΜΠΙΑΝΗΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ
ΕΔΡΕΥΩΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΟΔΟΣ..... ΑΡΙΘ.....**

ΣΩΜΑΤΕΙΟΝ ΑΝΕΓΝΩΡΙΣΜΕΝΟΝ

ΔΙΑΔΟΧΟΝ ΤΗΣ ΦΙΛΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΟΣ ΒΟΥΡΜΠΙΑΝΗΣ

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1883

Αριθ. Πρωτ.....

Αθήνα τη 27 Ν/ρίου

Προς την Εφορευτικήν Επιτροπήν της Κοινότητος

του χωρίου Λισκατσΐου

Εις Λισκάτσιον

Αξιότιμοι Κύριοι

Εγκαΐρως ελάβομεν την προς το υπουργεΐον των εξωτερικών αίτησΐν σας, ην υπεβάλλαμεν αμέσως. Δυστυχώς όμως μεθ' όλας τας ενεργεΐας μας, μέχρι σήμερον ουδέν εγένετο, δεν θα παύσομεν ενεργούντες μέχρις ότου φθάσομεν εις κανέν θετικόν αποτελεσμα. Προς τούτοις γνωρίζομεν υμΐν ότι το Διοικητικόν Συμβούλιο της Ημετέρας αδελφότητος, υπ' όψιν του οποίου υπεβάλλαμεν την Αΐτησΐν Σας, ε-

χορήγησεν υμίν δέκα λίρας τούρκικας διά την ανέγερσιν του κτιρίου της Σχολής και θα σας αποσταλώσιν όταν αποφασίσητε να κάμετε έναρξι των εργασιών.

Η ημετέρα Φιλεκπαιδευτική αδελφότης σκέπτεται όπως εις το μέλλον αναλάβη υπό την προστασία της και των πλησίων γειτονικών χωρίων και έλθη ηθικώς και υλικώς καθόσον οι χρηματικοί πόροι το επιτρέπουν.

Ο Πρόεδρος
Χρήστος Τζίλας

Ο Γραμματεύς
Ν. Αναστασιάδης

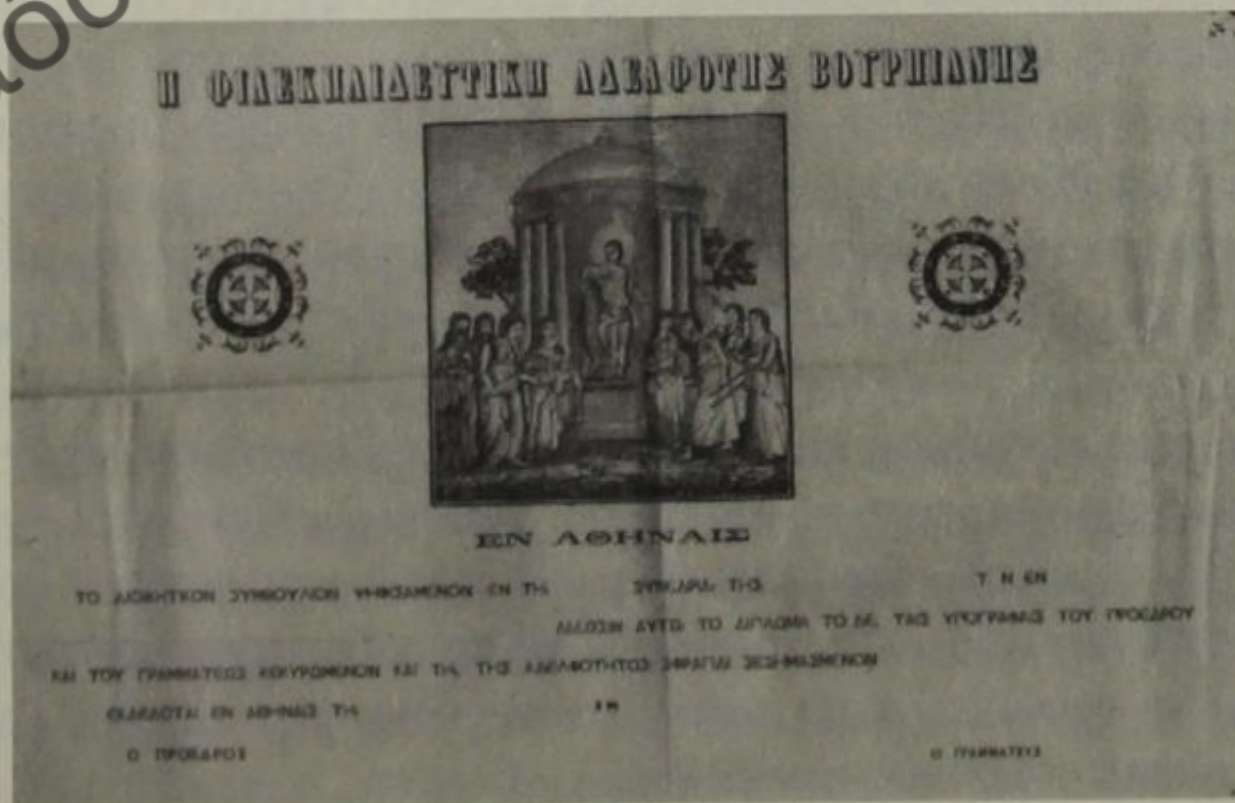
Εις την δικαιοδοσίαν της Φιλεκπαιδευτικής αδελφότητος Βουρμπιάνης 1906-1907 αναγράφονται εις τα έξοδα και αι δέκα λίρες αι οποίες εδόθησαν ως ετησία συνδρομή διά το Λισκάτσι ως γράφω.

Επίσης εις επιστολήν της 4ης Δ/βρίου 1906 του προέδρου της Φιλεκπαιδευτικής Αδελφότητος Βουρμπιάνης, προς την εφορευτικήν επιτροπήν Βουρμπιάνης αναγράφεται ότι:

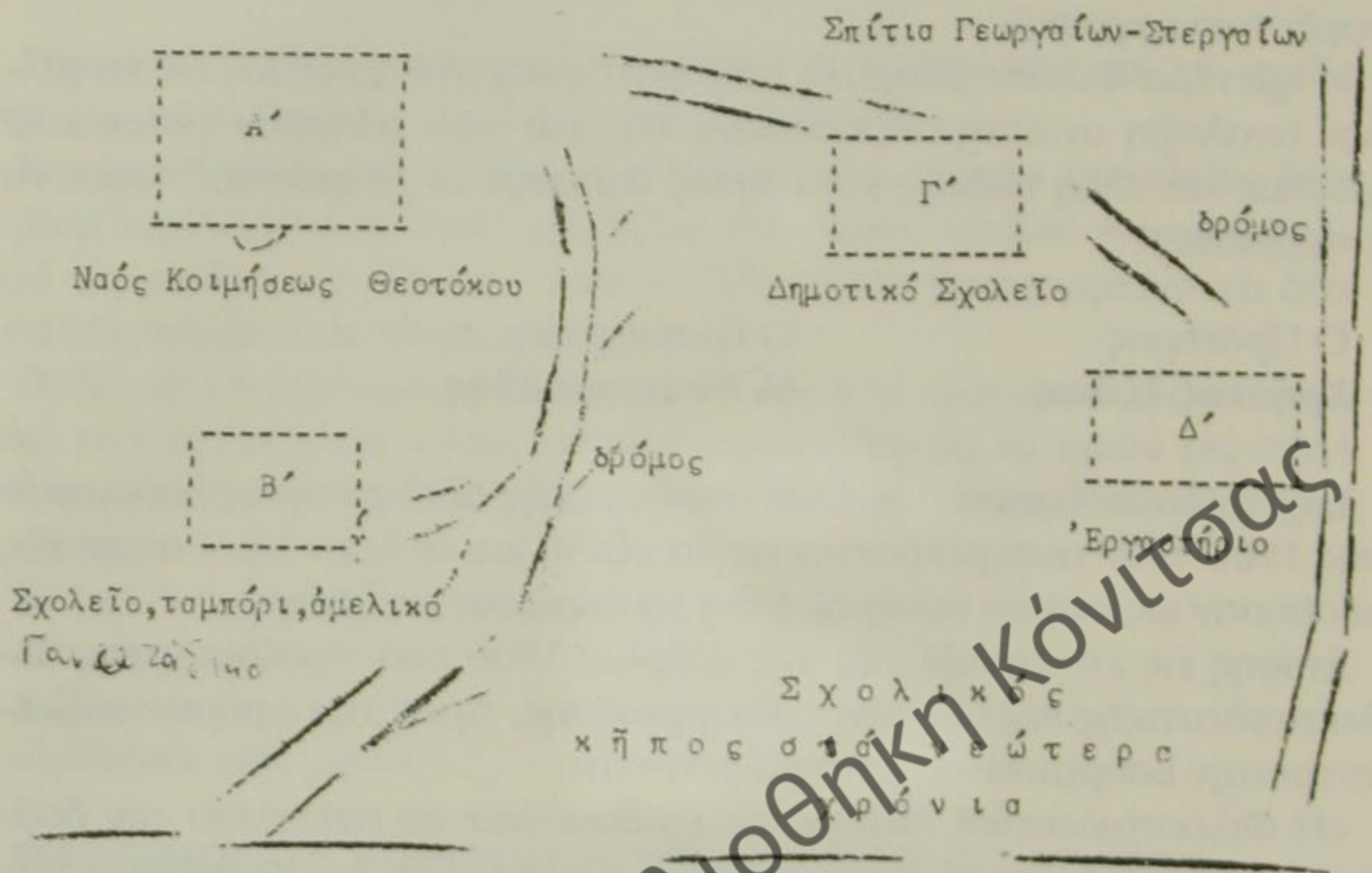
«Η Φιλεκπαιδευτική Αδελφότης επιθυμούσα να επεκτείνει την δράσιν της και να έλθει αρωγός ηθικώς και υλικώς και εις τα σχολεία των πέριξ γειτονικών χωρίων, εφ' όσον βέβαια της επιτρέπουν τα οικονομικά αυτής μέσα, απεφάσισε να προσφέρει προς το παρόν δωρεάν βιβλία διά τους απόρους μαθητές και παρακαλεί την εφορευτικήν επιτροπήν Βουρμπιάνης να εξετάσει ποίοι είναι οι άποροι μαθηταί εις έκαστον σχολείον των πέριξ χωρίων και πόσα βιβλία χρειάζονται».

Ο Πρόεδρος
Χρ. Τζίλας

Ο Ταμίας
Αναστας (...ιάδης)

ΠΑΛΙΑ ΚΤΙΡΙΑ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΑ

ΠΑΛΙΑ ΚΤΙΡΙΑ ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΑ

(Α') Η Παναγία κτίστηκε το 1887 σε οικόπεδο του **Αδάμου Θεοδοσίου**. Η εικόνα της Παναγίας της Λισκατσιτίσσας όμως φέρει τη χρονολογία 1722. Στο γυναικωνίτη και το χαγιάτι μάθαιναν γράμματα τα παιδιά σε μια δύσκολη περίοδο. Υπήρχε μικρότερη εκκλησία πριν χτιστεί η σημερινή.

(Β') Πίσω και κάτω από το ιερό της Παναγίας ήταν το πρώτο δημοτικό σχολείο, στο πάνω πάτωμα. Μετά έγινε ταμπόρι ζαπτιέδων. Το σογειο το είχαν κρατητήρι και μετά το 1913 το χρησιμοποιούσαν οι γανωτήδες. Το επάνω πάτωμα έγινε αμελικό (ξενώνας) και τα παιδιά πήγαιναν στο νεώτερο σχολείο. Οι ζαπτιέδες κατ' αρχάς μένανε στα σπίτια της Τσούραινας και του Αντώνη Τσεπέλη και μετά ήλθανε στο Αμελικό.

(Γ') Κάτω από το μήκος του χαγιατιού της Παναγίας στον μετέπειτα σχολικό κήπο υπήρχε το μετά το αμελικό κτίριο που χρησίμευε για νέο σχολείο, μονώροφο 4,50x8 μ. με δύο δωμάτια και δύο τζάκια και είσοδο από το δρόμο. Σ' αυτό δίδαξαν ο **Γούσιος**, ο **Μπάρκης**, ο **Γραμμένος**. Το σχολείο αυτό κάηκε αθελήτως το 1916 από τους Γάλλους στρατιώτες που έψηναν αρνιά.

(Δ') Πιο κάτω από το σχολείο αυτό, στη γωνιά του δρόμου και απέναντι από το σπίτι του **Αριστείδη Στεργίου** υπήρχε το κοινοτικό εργαστήριο 4Χ4 μ. που το νοίκιαζε η εκκλησία στους μπακάληδες. Αργότερα μένανε σιδεράδες, οργανοπαικτές κ.λπ. Το βιβλίο του ναού αναφέρει ότι το εργαστήριο και χάνι εκτίστηκαν το 1872-74 από τους δημογέροντες **Κωνσταντή Χρήστου**, **Γιάννη Γεωργάκη**, ταμιά του ναού, **Γιαννούλη** τον τότε μουχτάρη και **Χριστόδουλο Πανταζή**. Χάνι θα ονόμαζαν σκοπίμως το σχολείο, διότι αναφέρει και αγορά πινάκων. Ίσως να εννοεί και το αμελικό, διότι τα παιδιά λόγω των περιστάσεων μεταφέρονταν πότε στο ένα κτίριο πότε στο άλλο ή και αλλού.

ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΛΙΣΚΑΤΣΙΟΥ

Του **Αντώνη Γιαννούλη**

Στο σημείωμά μου αυτό θέλω να κάνω μια αναδρομή από την ίδρυση του σχολείου του χωριού μας μέχρι σήμερα. Σήμερα βέβαια το βλέπει κανείς πένθιμο και αραχνιασμένο χωρίς ποδοβολητά και χαρούμενες φωνές των νέων βλαστών, γιατί όπως ξέρουμε, σχεδόν όλοι ταξίδεψαν στα έρημα τα ξένα για καλύτερη ζωή. Όσοι εφοίτησαν σ' αυτό το σχολείο αναστενάζουν που το βλέπουν τώρα χωρίς δόξα και μεγαλείο. Μάλιστα σαν αναπολούν στη μνήμη τους ότι εκεί πήραν τα πρώτα βήματα της μαθήσεως, γιατί εκεί χάρηκαν σαν παιδιά, γιατί εκεί έφαγαν ξύλο από το δάσκαλό τους τον **Μπάρκη**, το **Γκιόκα** και εν συνεχεία τον **Μήτρη**. Και να σκεφθεί κανείς ότι μόνοι μας κόβαμε τις μακριές βέργες από το λάκκο τον τρανό για να χρησιμοποιηθούν στις παλάμες μας, εφ' όσον εμείς οι ξεροκέφαλοι και αδιάβαστοι προτιμούσαμε να ψάχνουμε για φωλιές από κοτσύφια και να στήνουμε πλάκες για ντρεζγούνια, παρά να διαβάζουμε τα μαθήματα.

Όπως ενθυμούμαι, το 1908 που πρωτοπήγα στο σχολείο, πήγα στον οντά της **Μαντάμωσ**. Ήταν ένα μεγάλο δωμάτιο του **Γιάννη Τσιώτση** και είπα το πρώτο ποίημα. Είχαμε δασκάλα την αείμνηστη **Όλγα** από το Πάπιγκο που έμενε στο σπίτι μας. Στον οντά της Μαντάμωσ μείναμε ίσως ένα χρόνο. Μετά πήγαμε στο Αμελικό που ήταν κάτω από την Παναγία. Είχε δύο δωμάτια και υπόγειο, το οποίον χρησιμοποιούσαν οι γανωτήδες (καλατζήδες). Θυμάμαι πως εκεί είχαμε δασκάλους τον **Γκιόκα**, τον **Μπάρκη**, τον **Βειζαδέ** από την Βούρμπιανη. Ο Γκιόκας ήταν ψηλός με βροντερή φωνή και είχε κάτι χερούκλες που άμα άρπαζε τη βέργα όλοι τρέμαμε. Ήταν όμως καλός και αποδοτικός δάσκαλος.

Πίσω από το ιερό της Εκκλησίας ήταν και ένα άλλο κτίριο, εκτός από το Αμελικό, με δύο δωμάτια και εκεί εδιδάσκοντο τα μεγαλύτερα παιδιά της τρίτης και τετάρτης τάξεως, η οποία ήταν και η τελευταία τάξη. Τόσο το αμελικό όσο και το άλλο κτίριο είχαν και υπόγεια, και αλίμονο στα απείθαρχα παιδιά και στα αδιάβαστα που κλείνονταν εκεί για τιμωρία. Από ένα μικρό παράθυρο μας φέρνανε λίγο φαγητό οι δικοί μας. Το χειμώνα η θέρμανση στο σχολείο δεν ήταν πλήρης, διότι ο κάθε μαθητής όταν πήγαινε στο σχολείο έπαιρνε μαζί του και από ένα ξύλο για το τζάκι του σχολείου και δεν επαρκούσε.

Οι ώρες διδασκαλίας δεν μετριοούνταν, διότι ήταν από το πρωί μέχρι το βράδυ, όταν έρχονταν τα γίδια για το παχνί. Τα μαθήματα ήταν ανάγνωση, αριθμητική, λίγη γεωγραφία, ωδική, θρησκευτικά, καλλιγραφία. Κάθε Κυριακή και μεγάλη γιορτή πηγαίναμε στην Εκκλησία και με τη σειρά. Οι καλύτεροι μαθητές λέγανε το «Πάτερ ημών» και τον Απόστολο της ημέρας. Θυμάμαι πως καλύτερος στην τάξη μας ως μαθητής και ως αναγνώστης του Αποστόλου ήταν ο **Νάκος του Κύρκα Νάσιου**, ο οποίος απέθανε νέος. Και αυτά όσον αφορά τα παλαιά τα σχολεία. Μετά έγινε το καινούριο σχολείο, το σημερινό και το 1911-12 άρχισε και λειτουργούσε συγκροτημένο πλέον με όλες τις προϋποθέσεις για σχολείο, δηλαδή ευάερο, ευήλιο, χώροι αρκετοί για τους ανάλογους μαθητές, σούπες μεγάλες αντί για τζάκια. Ενεργειες για να γίνει το σχολείο έγιναν από τον μακαρίτη το **Βασιλάκη Γιαννούλη**. Αυτός ενήργησε μέσω του Μητροπολίτου Βελλάς και Κονίτισης και είχε μεγάλες σχέσεις με τον αείμνηστο Δόβα, γραμματέα της Μητροπόλεως, πατέρα του στρατηγού **Δόβα**, καθώς και με άλλους παράγοντες. Επίσης ο Βασιλάκης ενήργησε να διατεθούν και κοινοτικά έσοδα για το σχολείο. Όχι μόνο δε ο ίδιος, αλλά και άλλοι δημογεροντες, καθώς και όλο το χωριό. Την επίπλωση του γραφείου (ταπέζι, καρέκλες, πολυθρόνες, κουρτίνες από βελούδο) την έκαμε δωρεάν ο αείμνηστος **Σπυρίδων Γιώτης**, εγκατεστημένος εργολάβος στην Κορυτσά.

Στο νέο αυτό σχολείο που υπάρχει και σήμερα εφοίτησα από το 1911 μέχρι το 1913 και μετά το 1914-15 και 1916 μέχρι το 1917 στο σχολαρχείο Βούρμπιανης. Τότε στο καινούριο μας σχολείο με την μεγάλη του αυλή και τις δυο μεγάλες αίθουσες με το γραφείο στη μέση, δίδαξαν στην πάνω αίθουσα που ήταν η πρώτη και δευτέρα τάξη ο **Χαράλαμπος Παπαγεωργίου**, ο οποίος είχε διατελέσει επί σειρά ετών στο Μπαρμάζι της Β. Ηπείρου και στην άλλη αίθουσα ο Γκιόκας από τη Βούρμπιανη και εν συνεχεία ο **Μήτρης** από το Τούρνοβο, ο οποίος υπήρξε τύπος καλού δασκάλου, καλά καταρτισμένος, που ζητούσε πειθαρχία και υπακοή. Ο Μήτρης απεφοίτησε την ιερατική

Σχολή Βελλάς και όταν πρωτοδιορίστηκε ήταν ντυμένος τα ράσα. Έφαλλε δε πολύ καλά και στην Εκκλησία. Δεν λησμονώ την καλήν ιχνογραφίαν που μας edίδασκε και αυτό έγινε αιτία να γράφουμε ωραία κεφαλαία γράμματα. Το αναγνωστικό ήταν ο Δάμων και ο Φιντίας, καθώς και ο Γεροστάθης του Λέοντος Μελά. Για μελανοδοχεία είχαμε τα καλαμάρια τουρκικής προελεύσεως. Στο μελανοδοχείο που ήταν μπρούτζινο, ήταν κολλημένη μια θήκη για τις πένες και την περνούσαμε στην μέση από το λουρί ή το ζουνάρι. Και σήμερα διασώζονται στο χωριό τέτοια μελανοδοχεία. Οι καλοί μας δάσκαλοι τότε λόγω της σκλαβιάς προσπαθούσαν να μας ριζώσουν το εθνικό φρόνημα με συγκινητικά πατριωτικά τραγούδια. Ενθυμούμαι μετά την απελευθέρωση το δάσκαλο το Μήτρη που μας έμαθε το ποίημα για το Γρηγόριο Ε' «πώς μας θωρείς ακίνητος...». Οι δάσκαλοι παράλληλα με το εθνικό φρόνημα μας καλλιεργούσαν και το θρησκευτικό συνείδημα. Ενθυμούμαι την Μ. Εβδομάδα ανά τρεις ψέλλαμε το βράδυ της Μ. Παρασκευής το «Η Ζωή εν τάφω..» και το «Αι γενεαί πάσαι..».

Από όλες αυτές τις παιδικές αναμνήσεις εκείνο που μένει περισσότερο ζωντανό μέσα μου και βουίζει στα αυτιά μου μέχρι σήμερα είναι το καμπανάκι του σχολείου που ήταν κρεμασμένο στην πόρτα του σχολείου, δώρο και αυτό του **Σπύρου Γιώτη**. Δυστυχώς μας στενοχωρούσε το πρωί, όταν το ακούγαμε να κτυπά έντονα, ενώ εμείς ιδίως το χειμώνα βρισκόμαστε ακόμη στο κρεβάτι ή στα μπάσια ξαπλωμένοι. Γι' αυτό πολλά παιδιά το βουλώνανε με φύλλα ή του δέναμε το γλωσσίδι για να μη βαρέσει άλλη φορά...

Τελειώνοντας το θέμα αυτό, ενθυμούμαι τι μου έλεγε η μητέρα μου και ο **Γαβριήλ Παπαγεωργίου** για την παιδική τους σχολική ζωή. Τα πρώτα και λίγα γράμματα τα μάθανε στο γυναικωνίτη της Παναγίας, που ήταν κρυφό σχολειό και επειδή δεν είχαν μολύβια και κοντύλια γράφανε στον άμμο, δηλαδή περίπου την περίοδο 1873-1892. Μετά έγιναν δωμάτια στο αμελικό, διότι ο Γαβριήλ Παπαγεωργίου το 1894 πήγε στην πρώτη τάξη στο αμελικό, όπως το λέγανε. Εκεί ήταν και μια πλατεία και αρκετός χώρος που παίζαμε και τρέχαμε από την μια οικοδομή στην άλλη, ενώ τώρα δεν υπάρχει ούτε σημάδι. Σε αυτήν την εποχή δημοδιδάσκαλοι ήταν ο **Χριστόδουλος Πανταζής** και **Δημήτριος Οικονόμου**.

Σημείωση:

Αμελικό ή αμιλιακό = ο ξενών, τον οποίον έχουν εις τα χωριά διά την διανυκτέρευση των ξένων, αλλά και ο φόρος τον οποίον επί τουρκοκρατίας επλήρωναν οι κάτοικοι εις τον μουχτάρην διά τα έξοδα προς φιλοξενίαν των τουρκικών αποσπασμάτων", (Χαρ. Ρεμπέλη, Κονιτσιώτικα, σελ. 282).

Γύρω από την ιστορία της ιδρύσεώς του ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΑΣΗΜΟΧΩΡΙΟΥ

Η θεμελίωση του σχολείου έγινε τον Αύγουστο του 1908 ως μαρτυρεί η εντοιχισμένη πλάκα. Τα εγκαίνια του σχολείου έγιναν το 1910. Μετά την απελευθέρωση του 1913 και συγκεκριμένα το 1916-18 το σχολείο το κατέλαβαν οι Ιταλοί, οπότε τα μαθήματα εγίνοντο στο αμελικό, στον γυναικωνίτη και το χαγιάτι της Παναγίας με δασκάλους τον **Ζήση Σούρλαν**, τον **Νίκον Μόσχο** και **Γεώργιον Μπάρκην** από το Κάντσικο. Το οικόπεδο του σχολείου ήταν κτήμα του **Θεοδοσίου Χρήστου** (καπετάν Γιότση) αδελφού του Κωσταντή Χρήστου και το έδωσε η θυγατέρα του Ρούσιω (Μαρία) που ήταν παντρεμένη στις Χιονιάδες. Τις πληροφορίες αυτές για το οικόπεδο τις βεβαιώνει ο ιερέυς **Δημήτριος Τάτσης**. Διά την κατασκευήν του σχολείου η κοινότητα Λισκατσίου και η σχολική επιτροπή απέστειλαν δυο επιστολές προς το Διοικητικό Συμβούλιο της Φιλικοπαιδευτικής Αδελφότητος Βούρμπιανης για να συνδράμει οικονομικώς. Και απέστειλαν 6 χρυσές λίρες. Επίσης κατά πληροφορίες του ιατρού Β. Χρήστου η κοινότητα πουλούσε γρέντες από το δάσος στα γύρω χωριά. Τα κουφώματα έγιναν στην Κορυτσά από τους **Βασίλειο Νικολάου**, **Ιωάννη Χρήστου**, **Στέφανο** και **Αγγελή Γιώτη** και **Αγγελή Νάτση**. Την πλάκα της σκεπής του σχολείου την έβγαλε επί πληρωμή ο **Γιάννης Τσιώτσης** από το κρυοπήγαδο. Και ένα απόγευμα τη προτροπή της εφοροεπιτροπής ξεκίνησαν όλοι οι χωριανοί και με τα παιδιά και με τα ζώα για να κουβαλήσουν την πλάκα στο σχολείο από το ποτάμι στο σιάδι του κρυοπήγαδου. Οι μεγάλοι βλέποντες τα παιδιά να εργάζονται τους έλεγαν:

- Για σας φροντίζουμε να μάθετε γράμματα για να γίνετε καλοί άνθρωποι.

Όταν άρχισε να κτίζεται το σχολείο είπαν στον τούρκο διοικητή ότι πρόκειται να γίνει κλινική κι έτσι έδωσε άδεια. Στα εγκαίνια του σχολείου παρευρέθησαν οι αρχές και τα παιδιά τραγούδησαν τον εθνικό ύμνο, το «μαύρη είν' η νύχτα στα βουνά», «το λυγερό και κοφτερό σπαθί μου» και άλλα. Ο δε φωτογράφος από το Πληκάτι **Ηλίας Στεργιάδης** τους φωτογράφησε όλους. Μόλις επερατώθη το σχολείο άρχισαν τα μαθήματα. Οι τάξεις τότε ήταν 4 και τα παιδιά 50 περίπου.

Στο νέο αυτό σχολείο δίδαξαν ο Μπάρκης για τα αγόρια και η **Όλγα** από το Πάπιγκο (1910). Επίσης ο **Χαράλαμπος Παπαγεωργί-**

ου και ο **Γκικόκας** από τη Βούρμπιανη. Τους διεδέχθη ο **Μήτρης** από το Τούρνοβο μέχρι το 1929. Εν συνεχεία υπηρέτησε η **Ευανθία**, η οποία ζούσε στο χωριό με τη θυγατέρα της **Ελευθερία** (1929-31), την οποία διεδέχθη ο **Ευάγγελος Νικολάου** (1931-33) και μετά ήλθεν ο **Στέφανος Ζωγράφος** μέχρι το 1939. Στην κατοχή εδίδαξαν οι **Βασίλειος Νούτσης**, ο **Γεώργιος Παπαθεμιστοκλέους**, ο **Χαρίλαος Καλογήρου** και άλλοι. Τέλος προ ολίγων ετών το σχολείο έκλεισε λόγω ελλείψεως μαθητών με τον τελευταίο δάσκαλο Λισκατσιτή **Δημήτριο Στεργίου**.

ΕΞΟΔΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΗ ΤΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΑΣΗΜΟΧΩΡΙΟΥ

Το **1907** Ιούνιος 12. Αγορά οικοπέδου γρόσια 1820.

Ιούνιος 17, 152 ζευγάρια σανίδια γρόσια 300, 156 ζευγάρια σανίδια ταβανίσια 262,20, 46 παραθυρόξυλα 92, 56 ανώφλια 56, 230 γρέντες 225, 413 κομμάτια δέματα 300, φαγίτι ελάτιμος και νταμί 429,30. Σύνολον 345,50 γρόσια.

Το **1908** 5 Αυγούστου. 16,500 οκ. ασβέστη γρόσια 1600. Εκόστισε λάσπη ασβέστη 67, σβήσιμο ασβέστη 60, τρίχες και βελ. φερ(η)μ δέκατα 13, ακόμη έξοδα ελάτιμος 120, πεύκης ίδιας διά την στέγην 103 οικοδόμημα (σύνολον 5.448,10 γρόσια).

722 1/2 πήχες εργασία προς 9 = 6502,2 παράθυρα προσθήκη 100 φέρσιμον πλάκα 235, βαστιμάκια; 62,20 μηχανικού διά το σχέδιον 161, εστείλλαμεν το σχέδιον εις Μητρόπολιν 57, δώρα μαστόρων 75, 2 τσάπες και δύο φκιάρια 27, μπαρούτι, φτύλι 24, τζενέτια σίδερα (που στηρίζουν τα κουφώματα στις πόρτες και παράθυρα) 1 λίρα Γιάννη Νούτση επιστασία 107, εργασία Γιάννη Τσιώτση για πόρτες 110, 20 οκ. ρακί μαστόρους 100, 20 οκάδες κρέας 101, φιάσιμο εργαλείων μαστόρων, σερβίτσιον γκαζοτενεκέδες, γράμματα 29, 20, 125 οκ. βελόνες 431,10, εργασία ταβάνια, πατώματα 650 (Βασίλειος Γεωργέους). Σύνολο από την αρχή 14.322,30 γρόσια.

Το **1908**. Κουφώματα εργασία Δημήτρη Νάσιου 324, άλλα έξοδα καφέ, ζάχαρη, φυλτζάνια 100 κάσες και λιερί; 50 14.796,30 γρόσια. Δώρα ζαπτιέδες 40, 9 ζεύγη σανίδια ακόμη 183, αγώγια για κουφώματα εις Κορυτσάν 180, τοποθέτισμα κουφωμάτων Αγγελή 400 (Τσεπέλης), ταβανώματα κ.λπ. 46,20.

Το **1909**. Σοβατίσματα Γιάννη Τσιώτση 381 γρόσια, τζάμια σίδερα 356, υλικά εις Κορυτσά κουφώματα 622,20 μαστόρους σκάλες εργασία 856, πλισίμη (καθάρισμα;) σχολείου 15, εις τελετήν σχολείου 98, γύρισμα στέγης 290, χάρτες σχολείου 65, ύφασμα φούμο σανίδια βελ(ούδο) 100, Βεζύρη Βόγια Μειβροτάκα 58, φωτογραφία 140, 2 σόμπες 122, 2 μυστριά 36,20, μπογιατίσμα παραθύρων 73,10, ξεσκονίστρα 10, αεγέατος; (άσβεστος;) και σανίδια βελ(όνες) 159,30, κορνίζες δια τας εικόνας 85, εικόνα 3 Ιεραρχών 80, σανίδια, μεντρισέδες κλπ. 96, 23 εικόνες σχολείου 100. Γενικό σύνολο εξ αρχής 19.689,10.

1912 Αύγουστος 5. Έξοδα περιοχής (Σχολείου)

480 πήχεις (τοιχοποιία;) προς 8 γρ. 3.904,35 ημερομίσθια προς 15 γρ. 525, δια κορνίζες αυλόθυρα 61, 8000 οκ.ασβέστη 350, έξοδα μαστόρων 200, Θωμά Τσεπέλη επιχωμάτωση (προαυλίου) 200, ακόμη εικόνες 107. Ήτοι 25.036,30 εκόστισεν το σχολείον 25 χιλιάδες γρόσια και 36 και 30 παράδες ως φαίνεται αριθμητικώς 1912 7/βρίου 25.

Εφορευτική Επιτροπή

Παπαχαράλαμπος Πανταζής

Βασιλάκης Γιαννούλης Ταμίας

Γιώργης Ζαχαρί(ας)

Η τουρκική λίρα είχε 22 γρόσια, ήτοι εστοίχισεν το σχολείο 1.138 λίρες.

Εισφορές για την ανέγερση του Σχολείου

1908

Βασιλάκης Γιαννούλης Γρόσια 321, Γιώργης Κ. Χρήστου, Γιώργενα, Μάνθενα, Ασημούλα Χρήστου 40, Παπαχαράλαμπος 100, Παναγιώτης, παπαδιά, Αγγελική Πανταζή 30, Πασχάλης Ιωάννου 117, Μιχάλης Τάτσης 50, Ευδοκία, Μιχάλαϊνα 48, Βασίλειος Γεωργέους 53, Αναστάσιος Χ. Πανταζής 100, Αναστάσενα 25, Ανδρέας Ζήκος 100, Ανδρέγενα 15, Γιώργος Γιαννούλης 40 σύζυγος 30, Βασίλειος Νικολάου 60 σύζυγος 30, Κώστας Χ. Πανταζής 9 σύζυγος 10, Κώτσιος Γεωργάκης 50 σύζυγος 10, Χαράλαμπος Χολέβας 94 σύζυγος 10, Δημήτρης Νούτσης 20, Δημοσθένης Νούτσης 40 σύζυγος και Δημήτρενα Νούτση 30, Γεώργιος Θεολόη, Γιαννάκης Αδάμου Χρήστου 94 σύζυγος 60, Ηλίας Τσεπέλης Φιλιππούπολη 460, Μάνθος Τσεπέλης 40 σύζυγος 5, Παναγιώτης Νάσος 40 σύζυγος 15, Σπύρος Γ. Γιώτης και αδελφός 320, Γιώργενα, Σπύρενα, Αγγέλενα και Στέφενα (Γιώτη) 65. Σύνολο 2.864 γρόσια.

1909 Αυγ. 15

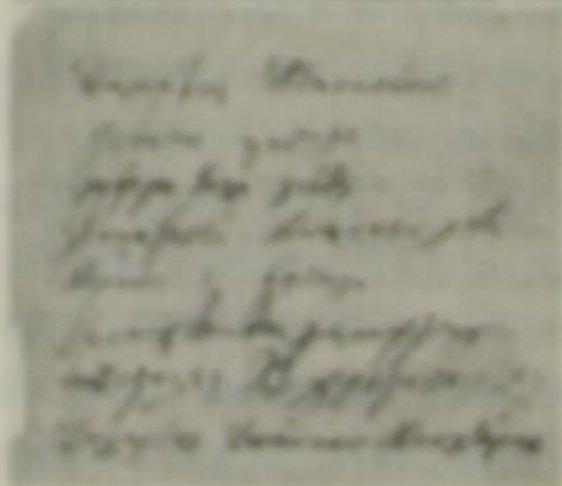
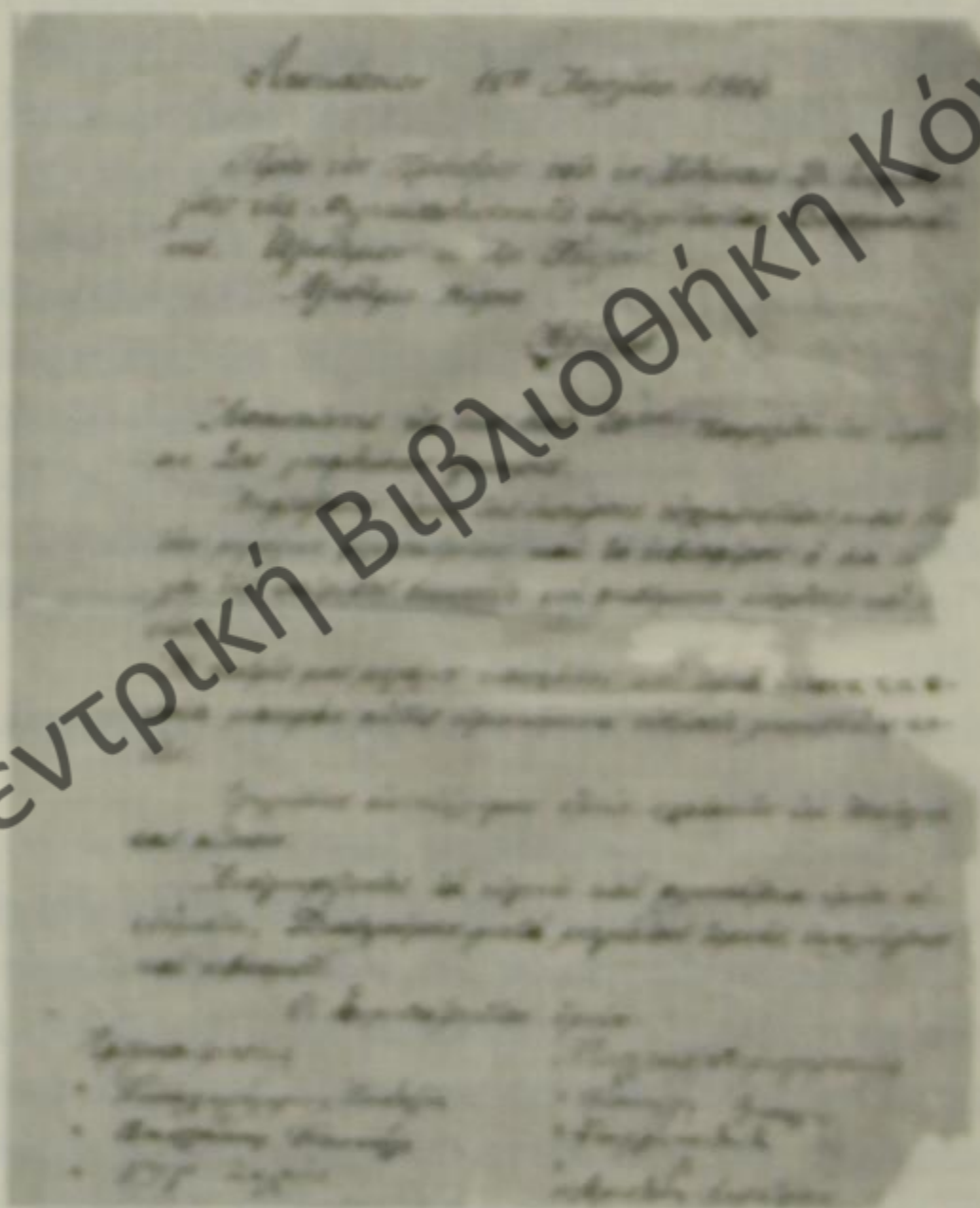
Νίκος Ζαχαρή 15, Γιώργης Ζαχαρή και Γιαννάκενα 12, Θεοδόσης Ι. Στεργίου 47, Ζαχαράκενα και Χαρίκλεια 40, Παύλος Γιαννούλης 47 σύζυγος 10, Κώτσιο Χολέβας 40 σύζυγος και Λεωνίδα 20, Ζήσης Νάτσης 47 σύζυγος 5, Νικόλαος Μητσούλης 40 σύζυγος 5, Μάρκος Γιαννούλης 60 σύζυγος 20, Δημήτρενα Νάσιου 5, Κυρκούλενα Νάσιου 10, Γιαννούλενα Νούτση 20, Χρήστενα Νούτση 10, Αριστείδα Μήτση Στεργίου 20, Χαρίλαος Αριστείδα 10, Γιαννούλης Τόλη Γιώτης 25, Μάνθενα Γ. Μήτση 60, Θεμιστοκλής Πανταζής 40 σύζυγος και Ζήσενα (νύφη) 30, Βασίλειος Πανταζής 20, Στέφανος Αντ. Πανταζής 40, Αντώνενα και Στέφενα 25, Αγγέλενα Ζήση Τσεπέλη 45, Μάνθος Π. Τάτσης 94, μητέρα του Παναγιώτενα 20, Νικόλας Κώστα Γεωργάκης 40 σύζυγος 10, Θεόδωρος Αλεξ. Χρήστου 30 σύζυγος 15, Αθανάσιος Τσεπέλης 10 σύζυγος 10, Αγγελή Νάτσης 40 σύζυγος και Σωτήρης Νάτσης 50, Αναστάσιος Γ. Κωσταντή Χρήστου Αμερική 456, Κώτσιο Τάτσης Αμερική 303, Διονύσης Γιώτης 46, Βασίλειος Χαρίσης 23, Μιχάλης Τάτσης 23, Ξένοι 23 (άτομα) δολάρια από Αμερική 529, Σπύρος Ι. Στεργίου 107, Δημήτριος Ντίνου (Νικολάου) 50, Σωκράτης Τσεπέλης 10 σύζυγος 5, Νικόλαος Στεργίου 40 σύζυγος 10, Χριστόδουλος Ζήση Κώστα 94, Ζήσενα Κώστα Γεωργάκη 20, Λουκάς Γιώτης 40, Αντώνης Τσεπέλης 20, Γιώργης Ζήκος 60 σύζυγος 10, Γιαννούλενα Δήμου (Μονόκου) 5, Αγγέλενα Γεωργάκη 10, Κώτσενα Γιωργέους 10, Χαράλαμπος Παπαγεωργίου 60 σύζυγος 20, Γιαννούλης Τσεπέλης 10. Σύνολον 5,921.

Συνδρομές Εξωτερικού

Σωκράτης Ζωγράφος 20, Αγησίλαος Παπακώστας 20, Νικολάκης Ι. Παπακώστας 20, Ιωάννης Σκούρτης 20, Μιλτιάδης Ζωγράφος 20, Ιωάννης Βούρης 20, Θωμάς Μαρινάς 20, Αναστάση Σιμέκη; 20, Ελατίμη 57, Αγγελή Γεράση 40, Ζήσης Δούμαρης 20, Λάζαρος Ευθυμιάδης 20, Πέτρος Μερτάνης (Μπουρντάνης;) 20, Αδελφοί Τσορτούλη; 100, αδελφοί Βαλαούρα 60, Κ. Παπαδημήτρης Πυρσόγιαννη 40, ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ ΒΟΥΡΜΠΙΑΝΗΣ (Αθηνών) 1.070, Ιωάννης Παπαχριστοδούλου 10, Διονύσιος Βερβέρης 20, συνδρομή από Κορυτσέους 71, συνδρομή Αγ. Νικολάου 202, Θεόδωρος Αλ. Χρήστου από Ιωάννινα συνδρομές 1890, Κωσταντή Σούρλας 107, Ευγένιος Πλακίδας Εβραίος 47, εβραία 20, Αριστεά Σακελαρίου 20, Έξαρχος και Ζήνδρος 20, Νικόλαος Χαϊδούλης 20, Γκάνης και Δώνος 30, Βήλας 10, Φίλιππος Περάτης 20, Αδελφοί Μπαπανάτσα 20, Στέφανος και Μιλτιάδης 20, Σωτήριος Γραβάνης 20, Παναγιώτης 20, Αδελφοί Κωφάλα 20, Μίχο Γκιούρης 20, Αναστάσης Χανδέλης 10, 2 ανώνυμοι 30, Λάμπρος

Κουλούρης 5, Νικόλαος Ζαφείρης 5, Βασίλειος Α. Φίλης 15, Ευάγγελος Νούτσης 10, Θωμάς Θεμέλης 5, Γιάνβ εβραίος 7,20, Ζήσης Σούρλας 43, Κονίνης Πόγιανη 20, Βασίλειος Σιδέρης 10, Αναστάσης Γεράσης 5, οκτώ συνδρομητές Κορυτσάς 37,20, Ανώνυμος 20, Απόστολος Ράπος 20, Βασίλειος Νάσου 10, από Κορυτσάς έτεροι συνδρομητές 195. Σύνολον 8,688 Γρόσια καθώς φαίνονται και εις το βιβλίον της συνδρομής ιδιογράφως και κάθε συνδρομητής και υπογράφεται.

Το 1918 (Οκτώβριος) έγινε αναφορά προς Υπουργείον δι' αναγνώρισιν ως πλήρες Δημοτικόν Σχολείον - Το Σχολείο το χτίσανε ο Γεώργιος και Νικόλαος Τέρτσης και ο Θεμιστοκλής Μύσιος, Βουρμπιανίτες. Ο τελευταίος σκοτώθηκε κάτω από την Πυρσόγιανη στο εικόνισμα το 1913 από Τούρκους.

Άμφια του παπα-Πούλιου, που βρίσκονται στον Άγιο Νικόλαο.

ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥ ΑΣΗΜΟΧΩΡΙΟΥ

Ιερατική μορφή

ΠΑΠΑ - ΠΟΥΛΙΟΣ

Ο πρώτος ιερέας που μνημονεύανε τα παιδιά στο Λάζαρο ήταν ο **παπα - Πούλιος**, σύντμηση του Πολύκαρπος. Έζησε περί το 1780-1880. Μετά τον Παπαπούλιο διάδοχός του, ή και μια περίοδο συλλειτουργός του -διότι υπήρξε μια εποχή που το χωριό μας είχε δύο ιερείς- ήταν ο **παπα - Γιάννης** και μετά ο γιος του **παπα - Γιώργης** τον οποίο διεδέχθη ο **παπα - Θεμιστοκλής** από το Τούρνοβο που χρημάτισε εφημέριος στο Λισκάτσι επί έξι χρόνια (1897-1903). Εν συνεχεία ανέλαβε ο **παπα - Χαράλαμπος**. Ο **παπα - Ευάγγελος Οικονόμου** κατήγετο μεν από το χωριό, αλλά ήταν μόνιμος εφημέριος Πυρσόγιαννης.

Μας διακατέχει ιερή συγκίνηση όταν ακούμε το όνομα του Παπαπούλιου. Μας συνδέει με τις ρίζες μας. Αποτελεί φωτεινό μετέωρο ευλαβείας και αγαθότητας. Ήταν υπόδειγμα καλού ιερέως και ζωντανό κήρυγμα για όλους. Είχε τα χαρίσματα της ταπεινώσεως, διακριτικότητας, απλότητας. Με την ευσέβειά του επιβάλλονταν στο ποίμνιό του. Έπαιξε ευεργετικό ρόλο στο χωριό. Στάθηκε πνευματικό άλας και αγρυπνούσε στις επάλξεις του χρέους. Όπως οι προεστοί τότε κατείχον σημαντικήν θέσιν στα κοινά, έτσι και οι κληρικοί συντελούσαν μεγάλως και στην προστασία των υποδούλων διά της πολιτικής και δικαστικής δικαιοδοσίας που είχαν από την βυζαντινή εποχή και διετήρησαν και κατά την τουρκοκρατία. Ο Παπαπούλιος δεν έβλεπε αφ' υψηλού τους χωριανούς που αποτελούσαν το ποίμνιό του, αλλά ζυμώνονταν με τα καθημερινά τους προβλήματα. Γίνονταν «τοις πάσι τα πάντα». Με την απλοϊκή του εμφάνιση, την

διάχυτη καλοσύνη του και την καθαρή και στοχαστική του διάνοια, έλυνε τις διαφορές των χωριανών και γίνονταν σεβαστός απ' όλους. Ενδεικτικές είναι μερικές στιχομυθίες του Παπαπούλιου με τις γερόντισσες του χωριού όπως διεσώθησαν στη στοματική παράδοση:

- Σε βλέπω χολιασμένη Μαρούσιω, τι σου συμβαίνει; Ο Θεός θέλει να μη χάνουμε το θάρρος στις αναποδιές της ζωής. Εκείνος φροντίζει και για τα πετούμενα. Ο ξορκισμένος όμως χαίρεται όταν βαλαντωνόμαστε στη ζωή.

- Μ' αποχτυπάει η νύφη Αφέντη, τώρα στα γεράματα.

- Υπομονή, υπομονή, συνιστούσε ο Παπαπούλιος, σκορπώντας μηνύματα αισιοδοξίας και ελπίδος. Εμείς τώρα πάμε πίσω και οι νύφες μπροστά.

Ύστερα το γύριζε και λίγο στο αστείο.

- Πρόσεξε κι εσύ γιατί οι πεθερές έχουν το όνομα και μόνος καυγάς δε γίνεται.

Συχνά έλεγε στη νύφη του Γιαννάκαινα Νούτση:

- Ετοιμάσου να φτιάξεις πρόσφορα για την Κυριακή.

- Αμ δεν θα φέρουν, Αφέντη; του έλεγε εκείνη.

- Αυτό δεν είναι σίγουρο, της απαντούσε. Εμείς πρέπει να κάνουμε για να δίνουμε το καλό παράδειγμα και να είμαστε πάντα έτοιμοι για κάθε ενδεχόμενο.

Ο Δημήτριος Γιαννούλης που ήταν άνθρωπος της Εκκλησίας διηγόταν με θαυμασμό και συγκίνηση πως όταν ο Παπαπούλιος περνούσε από σπηλιές που στις αυλές είχαν ζωηρά σκυλιά, αυτά ως εκ θαύματος φώπαιναν. Ενώ άλλοι τρέμοντας περνούσαν, αυτός τα πλησίαζε και τα χάιδευε και εκείνα κουνούσαν την ουρά τους σε ένδειξη φιλίας και υποταγής. Το περιστατικό αυτό κατατάσσει τον ευλαβή Παπαπούλιο στη χορεία των απλοϊκών πλην θεοφοβούμενων κληρικών.

Άλλους ιερείς προ του Παπαπούλιου δεν θυμούνται οι χωριανοί. Στον πρώτο ναό του χωριού μας που είναι ο Άγιος Νικόλαος λειτουργούσε ο Παπαπούλιος, καθώς και στον Άγιο Αθανάσιο με τον οποίο είχε ιδιαίτερο δεσμό που συνεχίζεται μέχρι σήμερα από τους απογόνους του. Ο Παπαπούλιος είναι εκείνος που έπεισε τους χωριανούς για να παραχωρηθεί η μεγάλη έκταση που είναι γύρω και να γίνει βακούφι. Με τη δική του συνδρομή πιθανόν να κτίσθηκε και το παρεκκλήσι του Αγίου Αθανασίου. Το πρώτο βέβαια, γιατί αυτό που σήμερα υπάρχει είναι επιδιορθωμένο από νεώτερους ευλαβείς χωριανούς. Ο Παπαπούλιος εκεί ψηλά απεσύρετο συχνά, στο εξωκκλή-

σι και «ενώπιος ενωπίω» ζούσε στιγμές στοχασμού και θεωρίας του Θεού. Οι εκλεκτές ψυχές που βλέπουν τη μηδαμινότητά τους κι επιζητούν να αποξενωθούν από το φρόνημα του κόσμου πάντα επιζητούν την από καιρού εις καιρόν μόνωση για να μη βυθιστούν στο λαβύρινθο των ανθρωπίνων παθών και χάσουν την επαφή τους με τον Θεό, την πηγή πάσης χαράς και ευτυχίας.

Ο Παπαπούλιος είχε σύζυγο την **Περιστέρω**. Στο κοιμητήριο του χωριού σώζεται μέχρι σήμερα πέτρινος σταυρός που φέρει το όνομά της και τον τίτλο της ως πρεσβυτέρας. Ο καλός λευίτης χήρεψε πολύ νέος και όταν η μοναχοκόρη του παντρεύτηκε τον γιο τού **Παπαγιάννη Νικόλαο (Κολούση)** δεν πήγε να συζητήσει με το γαμπρό του, αλλά έμεινε στο πατρογονικό του σπίτι σαν κηδεμόνας των αδελφών και ανεψιών του. «Εδώ είναι το ριζικό μου», έλεγε. «Η κόρη μου είναι σε ξένο σόι. Τα αγόρια πρέπει να συνεχίσουν την οικογενειακή παράδοση».

Μέχρι την κατοχή του Β' παγκοσμίου πολέμου διασώζονταν στο σπίτι του μια κασέλα του με διάφορα θρησκευτικά βιβλία και μια δερμάτινη θήκη που είχε τοποθετημένα πολλά χειρόγραφα και την ιστορία του χωριού ίσως.

Ο Παπαπούλιος εκτός από την πρωτομηνιά πήγαινε και κάθε Παρασκευή και διάβαζε Παράκληση σε αρκετά σπίτια, που πολλές φορές συνέχιζε και το Σάββατο. Με πόση ευλάβεια τον περίμεναν οι μπάμπες και οι νύφες; Η παρουσία του ήταν ευλογία Θεού. Γιατί εκτός από την Ακολουθία άκουγαν και σοβαρές κουβέντες για τα καθημερινά προβλήματα. Τον χειμώνα κάθονταν περισσότερο στα σπίτια κι έπινε με άνεση τον καφέ του. Το καλοκαίρι όμως που οι γυναίκες πνίγονταν στις δουλειές έφευγε γρήγορα και δεν ζητούσε να του φτιάξουν καφέ. Διάβαζε την Παράκληση και τον Αγιασμό και φεύγοντας έλαγε στην μπάμπω να του δώσει το καφεκούτι και με ένα κουταλάκι έπαιρνε μόνος του χύμα καφέ και ζάχαρη και με το νερό τα ανακάτωνε στο στόμα του απαλλάσσοντας έτσι τις γυναίκες να του ψήσουν τον καφέ, μια που και η φωτιά το καλοκαίρι σπάνιζε στο τζάκι.

Ο Παπαπούλιος άφησε σ' όλους μας φωτεινό παράδειγμα αφοσίωσης στο αγαθό ζωής. Με πλήρη συνέπεια της υψηλής αποστολής του διέγραψε μια επιτυχημένη τροχιά στην ιερατική του διακονία. Ετίμησε έτσι την Εκκλησία, το χωριό του, την γενιά του. Ας είναι αιωνία του η μνήμη. Είμαι βέβαιος πως από εκεί ψηλά που βρίσκεται τώρα η ψυχή του θα εύχεται για την προκοπή και ευημερία του χωριού του. Όταν έχεις τέτοιους ιερείς τι να τους κάνεις τους καλαμαράδες;

Ο ΛΟΓΙΟΣ ΚΑΙ ΕΥΣΕΒΗΣ ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ΠΑΝΤΑΖΗΣ

Ένας από τους ξεχωριστούς λογίους που εργάστηκε φωτεινά εν λόγοις και εν έργοις είναι ο αείμνηστος. Από τη στάχτη των ερειπίων που σκόρπισε ο κατακτητής, η φωτισμένη μορφή του, σήκωσε στους ώμους του τη βαρειά ευθύνη για την πνευματική καλλιέργεια των νέων βλαστών και την αναμόρφωση των υποδούλων της επαρχίας μας. Νομίζω ότι διά την τοπικήν αυτογνωσίαν μία από τας κυριωτέρας οδούς του Ασημοχωρίου πρέπει να φέρει το όνομα του επιφανούς αυτού Δάσκαλου.

Η γενειά των **Πανταζαίων**, παρ' όλους τους κλυδωνισμούς της, αφήνει τ' αχνάρια της στο διάβα του χρόνου με τις εξέχουσες μορφές του Δάσκαλου και του Παπαλάμπρου. Ο Δάσκαλος -έτσι τον ονόμαζαν στο χωριό- γεννήθηκε το 1840 κι εμαθήτευσε στο Ελληνικό Σχολείο στη Βούρμπιανη. Είκοσι τεσσάρων ετών δάσκαλος πλέον, μετεκπαιδεύεται στη γεραρά Ζωσιμαία Σχολή, όπου μυείται στα αρχαία γράμματα και την πατερική σοφία. Δίδαξε στο Λισκάτσι, τις Χιονιάδες, τη Στράτσιανη και άλλα χωριά. Μέχρι γήρατος μετέδιδε σοφίαν και αρετήν στον κόσμο. Ήτανε μια ολοκληρωμένη προσωπικότης. Τον διέκρινε η σύνεσις, ο στοχασμός, η σεμνότης του ήθους και η εν παντί μεμετρημένη στάσις.

Ντυμένος τον απέρριπτο ντουλαμά του εκάλυπτε εν ήδη ράσου το ξεραγκιανό κορμί του κι ενέπνεε το σεβασμό σε όλους. Πλήρης αγαθότητος και χαρακτήρας διαλακτικός προλάμβανε και απέτρεπε τας μεταξύ των κατοίκων διαφοράς κι επέβαλλε την ομόνοιαν σε όλους.

Ο δάσκαλος χαρακτηρίζεται σαν φορέας του Ελληνοχριστιανικού πνεύματος και της Ορθόδοξης Παράδοσης. Η δύναμις που κινεί την ύπαρξή του είναι κυρίως η θρησκεία. Η γλώσσα του είναι εμπλουτισμένη από την λιπαράν μελέτην των εκκλησιαστικών κειμένων. Γράφει στην αρχαΐζουσαν, αλλά ασπάζεται και τη Δημοτική. Ο ζήλος του διά τα παιδιά ήταν να μάθουν γράμματα, να ζουν σαν Ελληνόπουλα που διψούν την ελευθερίαν και να είναι καλοί Χριστιανοί. Δι' αυτό κάθε Σάββατο στον εσπερινό, τις Κυριακές και τις μεγάλες εορτές πήγαινε τα παιδιά στην εκκλησία για να αναβαπτίζονται στα νάματα της θρησκείας. Τα παιδιά έψαλλαν, κανοναρχούσαν, λέγανε τον Απόστολο, το Πιστεύω και το Πάτερ Ημών. Στο σχολείο τα μάθαινε πατριωτικά και θρησκευτικά τραγούδια, την Ιεράν Ιστορίαν, περικοπές από το Ψαλτήρι, την οκτόηχον, το προσευχητάριον, εκτός των

άλλων μαθημάτων. Οι δάσκαλοι τότε δεν είχαν κοινό σύστημα διδασκαλίας και αυτό έδινε την ευχέρεια στον πολυμαθή και ευσεβή Χριστόδουλο να μεταδίδει το δικό του σύστημα από το περίσσευμα της καρδιάς του.

Ο αείμνηστος αν και λειτουργός στην υπηρεσία του δεν επαναπαύονταν σε κείνα που μετέδιδε στα παιδιά. Το σπίτι του το είχε κάνει «κατ' οίκον εκκλησία», όπου συνεκέντρωνε τις γερόντισσες του χωριού κι έκανε κύκλο συμμελέτης Αγίας Γραφής, όπως ονομάζονται σήμερα οι συνάξεις αυτές. Εκεί εύρισκε την ευκαιρία να μεταδίδει τα θρησκευτικά του βιώματα και τις πνευματικές του ανησυχίες. Ιδού μερικές σκέψεις του όπως τις διατυπώνουν οι σημερινές γυναίκες του χωριού μας:

- Είμαστε Ορθόδοξοι. Χωρίς παπά δεν γινόμαστε Χριστιανοί. Είναι και άλλες Θρησκείες, αλλά η Θρησκεία μας είναι λαγάρα. Είναι φλωρί μονάτο. Είναι και άλλα πρόβατα αλλά δεν είναι εκ της Αυλής ταύτης. Μια μέρα θα γυρίσουν κι αυτοί.

Για την παρούσα ζωή έλεγε:

- Είμαστε μουσαφίρηδες. Τι θα κερδίσουμε εάν εδώ απολαύσουμε πολλά αγαθά και χάσουμε την ψυχή μας και τα ουράνια αγαθά;

Τότε τους νεκρούς τους θάβανε χωρίς φέρετρο. Τους μεταφέρανε με το νεκροκρέβατο του Αγίου Νικόλαου και αφού κτίζανε λίγο ξερολίθι σκεπάζανε το νεκρό με πλάκες. Μερικοί εξέχοντες φιάχνανε φέρετρα και ο ασκητής δάσκαλος με φωνή Προδρόμου φώναζε:

- Είναι σπατάλη, μετανοοδοξία και πρόκληση για τους φτωχούς τούτο. Δεν ξέρετε ότι το σώμα μας από χώμα έγινε και στο χώμα θα πάει;

Υπεράνω πάντων ο δεσμός του με το Θεό

Εκείνο που καταδεικνύει το βάθος του χριστιανού στοχαστή είναι τα λόγια που είπε ο αείμνηστος δάσκαλος στους συγγενείς του, όταν πήγαν τις απόκριες το βράδυ στο σπίτι του για να γιορτάσουν μαζί και του ευχήθηκαν:

- Χρόνια πολλά, ο Θεός να μας τα φέρει όλα δεξιά.

- Τι χρόνια πολλά μου λέτε, τους απαντά, αφού δεν έχω δεσμό με το Θεό; Μη χαίρεστε όταν όλα πάνε ρόδινα στη ζωή μας. Να χαίρεσθε και στις μπόρες γιατί τότε έχομε την ανάγκη Του και δεν χάνωμε το δεσμό μας με το Θεό. Ο βαθύς στοχαστής της θρησκείας μας ανέχεται τον πόνο για τη βαθύτερη μετάνοιά του, για το πνευματικό του φτερούγισμα, για την καλλιέργεια του αγαθού στον εαυτό του και στην Κοινωνία, όπως και ο Απόστολος Παύλος (Β' Κορινθ. ΙΒ, 10).

Αν και δάσκαλος ποθούσε να πάρει μαθήματα από το σχολείον των δοκιμασιών που επιφυλάσσει ο Πανάγαθος για τους εκλεκτούς του για να τους κάνει πιο τέλειους. Ήξερε ότι το ραβδί του Θεού είναι όπως η βέργα του δάσκαλου που μας δείχνει στον πίνακα τα γράμματα για να τα προσέξωμε καλύτερα. Ήξερε ακόμη ότι το χρυσάφι για να γίνει κόσμημα έπρεπε να πυρακτωθεί και να κτυπηθεί. Κοινή αλήθεια είναι, ότι η ωραιότερα μορφή ανθρωπιάς είναι γέννημα ανθρωπίνου πόνου. Όσο σκληρότερος είναι ο πόνος αυτός, τόσο κραταιότερα είναι η πλαστουργία του.

Σύμφωνα με τη διδασκαλία του Χριστόδουλου Πανταζή είναι πρόνοιο να μη γνωρίσεις εις την ζωήν σου περίσσιαν ευημερία και βιοτική τρυφή και χλιδή, από τα οποία γεννάται συνήθως η χαύνωσις της απραξίας και ο στόμφος της μηδαμινότητας. Ο Χρ. Πανταζής είναι παραδειγματική μορφή ανθρωπίνης προσωπικότητας στιλβούσης από τας μαρμαρυγάς ενός υπερόχου ήθους.

Και ο ευσεβής γόνος του Λισκατσίου θεωρηθείς άξιος του Θεού δοκιμάστηκε αργότερα, όπως ο Αβραάμ, ο Ιωσήφ, ο Ιώβ. Στάθηκε όμως απτόητος και όπως η κιβωτός του Νώε όσο εκτυπάτο από τα κύματα τόσο αυτή ανήρχετο, έτσι και ο ουρανομύστης Χριστόδουλος αποξενώνετο από το φρόνημα του κόσμου για να μη χάσει το άπαν που ήταν ο δεσμός του με το Θεό.

Απέκτησε 9 παιδιά και το μεγαλύτερο, ο Πέτρος, 35 ετών, έγγαμος, πέθανε από στηθικό νόσημα κάτω από μια οξιά που και σήμερα λέγεται «οξιά του Πέτρου». Το δεύτερο παιδί του, ο Μάρκος, και άλλα δύο παιδιά πεθάνανε προώρως. Ο ίδιος ήτανε λεπτής ιδιοσυγκρασίας κι έπασχε από χρόνιο νόσημα που το θεωρούσε σαν το μεγαλύτερο παράσημο της ζωής του, διότι αυτό θα του χάριζε τον στέφανον της ζωής. Δύο θυγατέρες του, η Αγόρω παντρεμένη στις Χιονιάδες και η Χαρίκλεια σύζυγος του Φάνε Γιώτη, πεθάνανε προώρως, ίσως μετά τον θάνατό του. Επέζησαν η Αγγελική και η Δέσπω, ο Αναστάσης και ο Κώστας (Κωσταρέλλης) πρότυπα αρετής και σεμνότητος.

Ο Αναστάσης στην εξορία του αντέγραψε την Αποκάλυψη, τις επιστολές των Αποστόλων και άλλα μέρη της Αγίας Γραφής που διατηρούνται στο πατρικό του σπίτι. Ο Κώστας επιλοτέχνησε το τέμπλο του Αγίου Σπυριδωνος και πολλά σκαλιστά στο Μπαρμάζι, Άρζα και αλλού. Ο τελευταίος επιστρέφοντας από την κηδεία του ενός παιδιού του βρήκε το άλλο πεθαμένο στο σπίτι. Επίσης στο βουνό που έσκαβε γούρνες για αγριογούρουνα βρήκε μέσα ένα Γάλλο στρατιώτη πεθαμένο και από τότε κατά περιόδους εβυθίζετο σε μελαγχολία.

Η επιθανάτιος στιγμή του

Προαισθανόμενος τον θάνατόν του ο δάσκαλος έκανε σαρανταλεί-
τουργο που έμεινε ως παράδοσις στο χωριό και μόλις τελείωσε πέτα-
ξε η ψυχή του από τα πρόσκαιρα με τα πατερικά λόγια:

- Δόξα τω Θεώ πάντων ένεκεν!

Η ώρα του θανάτου του εκλεκτού τέκνου του Ασημοχωρίου ήταν
μια ιεροτελεστία. Γύρω του συγκεντρώθηκαν οι συγγενείς του και τό-
τε είπε σε μια θυγατέρα του:

- Μη στενοχωρείστε παιδί μου. Απόψε δεν πεθαίνω. Αύριο το από-
γευμα θα φύγω.

Ο Θεός τον επεφύλαξε από αιφνίδιο θάνατο για τον οποίον η εκ-
κλησία εύχεται να μη συμβεί στους Χριστιανούς. Έτσι με ήρεμον την
συνείδησιν ήταν προετοιμασμένος για όλα. Πριν ξεψυχήσει πήγαν οι
προεστοί, οι δεκατηστάδες, οι μπακάληδες και τους νουθετούσε σαν
πνευματικός άνθρωπος να είναι δίκαιοι και άμεμπτοι στα κοινά, να
βοηθούν τις χήρες, τα ορφανά, να φροντίζουν να αφήσουν όνομα
καλό και να μη λατρεύουν τον κίτρινο θεό. Στις γυναίκες έλεγε να
ζουν με φόβο Θεού και σωφροσύνη. Ύστερα ζήτησε συγχώρεση από
όλους. Η βαθεία θρησκευτική του φύσις καταφαιίνεται και στο ξεψύ-
χημά του. Έστρεψε πρώτα το βλέμμα του αριστερά και είδε με τα
μάτια της ψυχής του τον αρχέκακον όφιν -τον Δαίμονα- ο οποίος εκ-
μεταλλευόμενος και την υστάτην στιγμήν της ζωής του ανθρώπου, ι-
δίως των πιστών, θέλησε να τον κλονίσει στη Γεσθημανή της ζωής
του, αλλά εκείνος που ήξερε πού πηγαίνει του είπε το «ύπαγε οπίσω
μου Σατανά» και συγκεκριμένα:

- Φύγε, φύγε, παγκάκιστε.

Μετά έστρεψε το βλέμμα του δεξιά και είπε:

- Καλώς ήλθατε παιδιά μου.

Και τα παιδιά του δεν ήταν κανείς άλλος παρά το πλήθος των μα-
θητών του καθώς και οι ψυχές των αποθανόντων παιδιών του και το
πλήθος των Αγγέλων που ήρθαν για να μεταφέρουν την ψυχήν του
εν χώρα ζώντων.

Τον πολλαπλό αγώνα που έκανε μεταξύ φωτός και σκότους μέχρι
την τελευταία του πνοή ο αείμνηστος ενίκησε με μόνο κόσμημα τον
αόρατον φωτοστέφανον, με τον οποίον η Αιωνιότης περιβάλλει την
κεφαλήν των εκλεκτών της.

Με τις γραμμές αυτές δεν τελειώνει η σκιαγραφία της προσωπικό-
τητος του αείμνηστου Δασκάλου. Διότι δεν μελετήσαμε πλήρως την

«αυτοβιογραφία του», η οποία υπάρχει. Επίσης στις 14/10/77 ο παιδαγωγός Ευριπίδης Σούρλας εδημοσίευσε στον «*Ηπειρωτικόν Αγώνα*» απόσπασμα από περισωθέν χειρόγραφον του Χρ. Πανταζή με τίτλο «*Ιστορίαι του και ιδιοχείρως γράφοντος Χρ. Πανταζή εκ Χωρίου Λεσκάτσι. 1867 - Ιουνίου 12 - Εν Στράτσιανη*». Σ' αυτό περιγράφει την μετεκπαίδευσή του στη Ζωσιμαία Σχολή και κυρίως τα μαθήματα που εδιδάσκοντο τότε.

Οι νέοι του χωριού μας ας πάρουν από τον κόσμο του αιμνήστου μαθήματα Εθνικής και θρησκευτικής πίστεως. Οι δημιουργοί και οι ήρωες του ανθρωπίνου πολιτισμού έχουν σχήμα βίου και πεπρωμένου Χριστόδουλου Πανταζή, δηλαδή πλαισίωσιν δημιουργικότητας από τραγικότητα. Ας είναι αιωνία του η μνήμη.

Περικοπή από την αυτοβιογραφία του Χριστόδουλου Πανταζή

«Καγώ ο ιστορών Χριστόδουλος εγεννήθην ως πανθομολογείται το 1840 έτει, και ανετράφην υπό των γονέων μου οίκαδε μέχρι δεκατριών ετών της ηλικίας μου, δύο ολοπληρή έτη επαιδεύθην εις το εν Χιονιάδες Σχολείον, παρά του και νυν ζώντος εισέτι αρχαίου διδασκάλου Κωνσταντίνου Δημητριάδου. Ισστις τω όντι υπήρξε ποτέ συμμαθητής τω εν Ιωαννίνοις θρυλουμένω Γυμνασιάρχη και καθηγητή Αναστασίω απεσύρθην ένεκα ασθενείας τινός, ήτις μοι προήλθεν εκ της πολλής μελέτης, ως μη δυνάμενον το πνεύμα μου ίνα ανθέξη εις τα παραδιδόμενα μαθήματα. Καθότι οι συμμαθηταί μου ήσαν πολλών πλείον ανώτεροι κατά την ηλικίαν».

Η αυτοβιογραφία του Δάσκαλου είναι στο Αρχείο του γιατρού **Βασίλη Χρήστου**, το οποίον βρίσκεται στον κ. **Ευριπίδη Σούρλα**, όπως μου ανέφερε ο γιατρός ή μετά να μεταφέρθηκε στον **Αναστάση Χρήστου**.

Στο Β' βιβλίο που θα εκδοθεί και θα αφορά κυρίως την εκκλησία της Παναγίας, ο Δάσκαλος έχει τον πρώτο λόγο ως μουχτάρης, ως δάσκαλος και γραμματέας του Ναού.

ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΣΤΟ ΑΣΗΜΟΧΩΡΙ

ΑΓΙΟΣ ΚΟΣΜΑΣ Ο ΑΙΤΩΛΟΣ

Ο Πατροκοσμάς (ο Αγ. Κοσμάς ο Αιτωλός 1714-1779), ο Ιερομάρτυρας και Εθναπόστολος, ευεργέτησε το έθνος όσο κανείς άλλος στα δύσκολα χρόνια της τουρκοκρατίας, που κινδύνευαν να εξισλαμισθούν ολόκληρες περιοχές του Ελληνισμού. Το κήρυγμά του, τα θαύματά του και οι προφητείες του είχαν ευρεία απήχηση στις καρδιές των υπόδουλων Ελλήνων και έφθασαν μέχρι των ημερών μας από την προφορική παράδοση. Από τους γέροντες του χωριού μας μετέδιδαν τη διδασκαλία του, πρώτος ο αείμνηστος λόγιος και ευσεβής δάσκαλος **Χριστόδουλος Πανταζής**, απόφοιτος της Ζωσιμαίας Σχολής, εν συνεχεία τα παιδιά του. Επίσης, ο **Δημήτρης Νάσιος**, ξυλογλύπτης και ιεροψάλτης και πολλοί άλλοι χωριανοί.

Ήμουν παιδί όταν για πρώτη φορά άκουσα για τον Πατροκοσμά από την μπαμπά μου την **Κλήγαινα Θεμ. Πανταζή**, η οποία είχε μάθει από τη μητέρα της, όπως έλεγε, και από άλλους χωριανούς, οι οποίοι είχαν κατεβεί στο «Μεγαλάκο» και συνάντησαν τον Άγιο που είχε φτάσει μέχρι εκεί και μετά έστριψε με τη συνοδεία του για το «Μπουνάρι». Στο «Μεγαλάκκο» κάθισε να ξαποστάσει κάτω από μια κερασιά και αγναντεύοντας τα βουνά μας, είπε:

- Καλότυχα 'ναι τούτα τα βουνά, πολλές ψυχούλες θα γλιτώσουν.

Μετά έκοψε από την κερασιά δύο κλωνάρια, τα έκανε ένα σταυρό και τοποθετώντας τον στη γη, ανέβηκε στο άλογό του και μαζί με τη συνοδεία του τράβηξαν για το Ντέντσικο. Στο δρόμο δε, κάτω από το «Μπουνάρι», κοντά στην περιοχή της Σέλτσης, υπάρχει μια οπλή (πατημασιά) του αλόγου του ανάγλυφη πάνω σε αργιλώδες χώμα που έγινε με το χρόνο βραχισμός, όπως ισχυρίζεται η ευσέβεια των

κατοίκων της γύρω περιοχής.

Με την ευκαιρία αυτή, αναφέρουμε πως στις Χιονιάδες και στο Ναό του Αγίου Αθανασίου υπάρχει το οστόύν του χεριού του στην Αγία Τράπεζα, που το έφερε ο **Δημήτρης Σακκούλης**, χτίστης παλιά, από το Καλικόντασι της Αλβανίας, όπου υπάρχει και ο τάφος του και τα οστά του. Οι Μαρινάδες δε έφτιαξαν την ασημένια θήκη. Μέρος του οστού του, μεταφέρθηκε στο Ναό του στην Κόνιτσα. Από τα λείψανα που υπάρχουν σήμερα στην Αλβανία, λείπει αυτό που είναι στις Χιονιάδες.

Αναφέρω μερικές προφητείες του Αγ. Κοσμά που είναι διαδεδομένες στο χωριό μας από στόμα σε στόμα, που έλεγε στο Ζαγόρι και άλλα μέρη της Ηπείρου:

- Θα 'ρθει ξένος στρατός και ρέμπελο (αντάρτικο ανοργάνωτο) που θα σας πάρουν και τη στάχτη από τη φωτιά. - Θα 'ρθουν πολλά δόγματα, αλλά να μην αλλαξοπιστήσετε. - Τα ζώα δεν θα μείνουν, θα τα φάνε. - Θα πάτε στα Τζουμέρκα να πάρετε σπορά από γίδια. - Θα ζωστείτε με το φέλιουρο (με χελιδρονιές ή κληματασίδες, εννοούσε το τηλέφωνο). - Όταν θα είστε έτοιμοι να φύγετε, να 'χετε αλάτι και αλεύρι. - Καλότυχος όποιος ζήσει μετά τον πόλεμο. Θα τρώγει με ασημένια κουτάλια. - Να 'χετε δύο πόρτες στο σπίτι. Αν μπούνε από τη μια, να φύγετε από την θυροπούλα. - Οι πολιτείες θα καταντήσουν παράγκες. - Οι λάκκοι (χαράδρες) και τα βουνά θα γιομίσουν κόσμο. - Θα δείτε να πετάνε οι άνθρωποι στον ουρανό σαν μαυροπούλια και να ρίχνουν φωτιά στον κόσμο (αεροπλάνα). - Όσοι θα ζήσουν τότε θα τρέχουν στα μνήματα και θα φωνάζουν: εβγάτε σεις οι πεθαμένοι να μπούμε 'μεις οι ζωντανοί. - Το ποθούμενο (δεν έλεγε η απελευθέρωση, γιατί τον άκουγαν και Τούρκοι) θα 'ρθει όταν έρθουν δύο πασχάλιές μαζί (το 1912 έσμιξαν το Πάσχα και ο Ευαγγελισμός). - Θα 'ρθει καιρός που μια γυναίκα θα διώχνει Τούρκους με μια ρόκα. (Όταν έπεσε το Μπιζάνι, οι Τούρκοι οπισθοχωρούντες έδιναν το όπλο τους για ένα κομμάτι ψωμί στο χωριό μας). - Θα 'ρθει καιρός που θα τρώγεστε μεταξύ σας. Εγώ συστήνω ομόνοια και αγάπη.

Οι παλιότεροι θα κουνήσουν το κεφάλι τους και θα διαπιστώσουν ποιες προφητείες επαληθεύτηκαν στις μέρες τους, ιδίως στην Κατοχή με τους Γερμανοϊταλούς.

ΠΟΡΤΡΑΙΤΑ ΛΑΪΚΩΝ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΩΝ ΤΟΥ ΑΣΗΜΟΧΩΡΙΟΥ

Ο Δημήτρης Τσεπέλης στην επικαιρότητα

Το 1868 περίπου, δηλαδή εδώ και 130 χρόνια, γεννήθηκε στο Ασημοχώρι ένας ιδιόρρυθμος άνθρωπος με καλλιτεχνική φλέβα που η μνήμη του έμεινε βαθειά χαραγμένη στους χωριανούς. Είναι ο **Δημήτρης Τσεπέλης**. Ένας άνθρωπος μετρίου αναστήματος, απλοϊκός, κακοντυμένος, μη μεριμνών διά τα επί της γης, σαν όσιος ασκητής υποδύετο τον μονήρη βίο και τους θερινούς μήνες ζούσε έξω από το χωριό εκπληρώνοντας έτσι το αποστολικό πρόσταγμα: «*Τοίνυν εξερχώμεθα προς αυτόν έξω του στρατοπέδου, τον ονειδισμόν Αυτού φέροντες*». Το χειμώνα που εξ ανάγκης έμενε στο χωριό, τον φίλευαν τα σπίτια των χωριανών γιατί οι διάσημοι είναι καύχημα του συνόλου. Το προγονικό του σπίτι ήτο στα Τσεπελάδικα στον πάνω μαχαλά που έμενε ο αδελφός του. Οι πρώτοι Τσεπελάδες πιθανόν να ήλθαν από το Τσεπέλοβο Ζαγορίου και εγκαταστάθηκαν στο χωριό και επειδή δεν είχαν κτήματα πήραν την περιοχή γύρω από το μάρμαρο του Τσεπέλη. Το επάγγελμά τους ήταν οικοδόμοι. Ο Δημήτρης Τσεπέλης έχοντας μέσα του το ταλέντο έγινε ξακουσμένος λαϊκός λιθοξόος. Δηλαδή με το καλέμι πελεκούσε τις πέτρες και κατασκεύαζε με πολλή τέχνη διάφορα χρήσιμα αντικείμενα οικιακής ιδίως χρήσεως.

Δώθε από το «Βαθύλακο» στη θέση «Τζιούμα» υπάρχει μια χαλικάριά όπου ο Δημήτρης Τσεπέλης είχε στήσει την καλύβα του, σαν τον Προφήτη Ηλία και τον Προφύρο, σωστός ερημίτης και ζούσε μέσα στη μαγευτική φύση. Έπαιρνε τις πέτρες, τις σμίλευε κι έγραφε ιστορία. Αρκετές τζιούμες διαφόρων σχημάτων που χρησίμευαν για να κοπανίζουν το αλάτι, το πιπέρι κ.ά. υπάρχουν και σήμερα στα σπίτια. Επίσης οι λεκάνες από τις βρύσες στο Μπουρδούκα, στο Μπηγαδούλι, στις Τζιούμες, που δεν υπάρχουν πια, είναι έργα δικά του. Χειρόμυλοι πέτρινοι, που χρησίμευαν για να αλέθουν το μπλιγούρι, το ρόβι και άλλες ζωοτροφές, υπάρχουν αρκετοί στα σπίτια. Τις πέτρες για τα τζάκια και τις βάτρες επίσης τις σκάλιζε ο ίδιος. Στα Τσεπελάδικα σπίτια και στην Καλλιόπης στις Χιονιάδες υπάρχουν σκαλιστά τζάκια με την άμπελο στο πόδι ή χέρι του ανθρώπινου σώματος. Στο Νεκροταφείο επίσης υπάρχουν σταυροί που είναι αριστουργήματα τέχνης και έχουν καλλιτεχνική βάση σκαλιστή. Το σπουδαίο είναι πως κανένας δε μοιάζει με τον άλλο. Πελεκώντας τις πέτρες της Τζιούμας ο απλοϊκός χωριανός μας σκάλιζε το μεράκι του, έδινε έκφραση στα βιώματά του, στους καημούς του.

Τα έργα του έχουν το στοιχείο της χάρης που έχει και η φύση στην πρωτόγονη μορφή της. Η λαϊκή παρακαταθήκη που μας άφησαν οι πρόγονοί μας είναι γεμάτη από τέτοια έργα απλοϊκών ανθρώπων, τα οποία πρέπει με ιδιαίτερη φροντίδα να τα διατηρούμε για να αντλούμε τα χρήσιμα στοιχεία τους, για να ερχόμαστε κοντά στην ανάσα των προγόνων μας, κοντά στη ρίζα μας και στην καταγωγή μας.

Η θρησκευτικότητα του Δημήτρη Τσεπέλη

Εκτός από το ταλέντο του και την εργατικότητα του ο Δημήτρης Τσεπέλης διακρίνονταν και για τη βαθειά του θρησκευτικότητα. Τη διαπιστώνουμε από την ιδιαίτερη συντροφιά που έκανε με τον γείτονά του Παπαγεώργη, ο οποίος ήταν ενδεδειγμένος για να αποθέτει τους απόκοσμους στοχασμούς του. Και σήμερα με το φανό του Διογένη ψάχνεις να βρεις ανθρώπους, ανάμεσα στους ανθρώπους που να σε νιώθουν. Τη θρησκευτικότητά του τη διαπιστώνουμε ακόμη από την εικόνα του αγίου και ιαματικού Παντελεήμονος που είχε στην απέριπτη καλύβα του στις Τζιούμες και το λιθανάγλυφο καντήλι που είχε σμιλέψει το δικό του χέρι. Ο άγιος Παντελεήμων επομένως μπαίνει στη ζωή του και γίνεται ένα πρόσωπο δικό του, γίνεται ο προστάτης της ψυχής του, ο ιατρός του, η χαρά του και στον πόνο του το ασφαλές καταφύγιο.

Επίσης η φύση στην οποία ασκήτευε τον περισσότερο καιρό και που είναι το δεύτερο βιβλίο του Θεού και κάνει τον Ψαλμωδό να πει «ως εμεγαλόνθη τα έργα σου Κύριε, πάντα εν σοφία εποίησας», καλλιεργούσε τον θρησκευτικό του μυστικισμό. Εκεί στη θέση Τζιούμες ανάμεσα στο κλαδί, τις κраниές, τον κλέτσιο, τον κλένο, τις καρυδιές, το λάλημα του κούκου, του κότσυφα και του γλυκυτάτου αηδονιού, ζούσε την ζωή της Εδέμ -Παραδείσου- μακριά από την τύρβη της ζωής και τα τερπνά του κόσμου. Και πολύ ορθά είχε πει κάποτε ο Πατήρ Κοσμάς ο Αιτωλός ότι εκείνο που μας χρειάζεται πρώτα είναι η ψυχή και ο Χριστός. Εκεί στην παραδεισένια ζωή της Τζιούμας «ενώπιος ενωπίω» χωρίς περισπασμούς και μακριά από τις προσβολές της ανθρώπινης αστάθειας, εφήρμοζε το «ένδον σκάπτε», συγχρόνως σκαλίζοντας την πέτρα. Στη φτωχική καλύβα του που της έλειπε κάθε αντικείμενο της ανθρώπινης ματαιοδοξίας εύρισκε το υπέρτατο ιδεώδες της ευτυχίας. Γιατί όπως λέγει μια κινέζικη παροιμία: Γινόμαστε δυστυχέστεροι όσα περισσότερα αντικείμενα συγκε-

ντρώνουμε στο σπίτι μας. Ζούσε σαν τον όσιο Ιωάννη τον Καλυβίτη και σαν πάρα πολλές άλλες μορφές, οι οποίες ζήτησαν στη φύση τον εξαγνισμό και την εξάσκηση του ταλέντου τους. Στην λουλουδιασμένη αγκαλιά της φύσεως ο λαϊκός καλλιτέχνης του χωριού μας εύρισκε την εσωτερική γαλήνη, την οποία ματαιίως ο σύγχρονος άνθρωπος επιζητά στον ματαιόδοξο κόσμο και τα του κόσμου.

Η φύση εκτός του ότι του έδινε την πρώτη ύλη για τα καλλιτεχνήματά του αποτελεί για τον Δημήτρη Τσεπέλη το υπόβαθρο του είναι του. Όσο περιφρονούμε τη φύση τόσο περισσότερο δενόμαστε στα σιδηρά δεσμά που δημιουργήσαμε οι ίδιοι. Για να γίνουμε άνθρωποι ισορροπημένοι σαν τον Δημήτρη Τσεπέλη πρέπει να επιστρέψουμε στη φύση. Εκεί θα βρούμε την ψυχική ηρεμία και το υπόβαθρο για την καλλιέργεια των υψηλών ηθικών και ανθρωπιστικών αρχών. Ο Δημήτρης Τσεπέλης γίνεται επίκαιρος σήμερα όχι μόνον γιατί η λαϊκή τέχνη περασμένων ετών μπολιάζει την σύγχρονη δημιουργία, αλλά και γιατί η αγχώδης ζωή των πόλεων μάς κάνει νοσταλγούς της ζωής κοντά στη φύση.

Ο Δημήτρης Τσεπέλης σημειώνοντας αντιλεγόμενο

Είναι αλήθεια ότι στην εποχή του ο Δημήτρης Τσεπέλης είχε γίνει από τους χωριανούς ο «Μήτρο Τσεπέλης», δηλαδή ο στόχος για ειρωνείες και σχόλια, όχι γιατί ήταν κανένας μέθυσος και ζούσε χαμηλή ζωή, αλλά επειδή απαρνήθηκε τον κοινοβιακό βίο για την εξάσκηση του ταλέντου του στις Τζιούμες. Επίσης μια περίοδο της ζωής του πέρασε ένα νευροψυχικό κλονισμό, όμοιο με κείνο που πέρασε και ο γλύπτης Χαλπίας, μόλις τελείωσε το αθάνατο αριστούργημα της «Κοιμωμένης» που κοσμεί το Α' Νεκροταφείο Αθηνών και αποτελεί εθνικό κειμήλιο. Ένας άνθρωπος αφιερωμένος στο ιδεώδες του δεν έχει καιρό να φροντίσει για σπίτι, χωράφια, δεσμούς κ.λπ. Θα είναι δε προς τιμήν του να πεθάνει στην ψάθα. Γι' αυτό θεωρείτο από τους χωριανούς αχαίρευτος και ξοπαρμένος που ζούσε τον περισσότερο καιρό στην ερημιά. Τον ένδοξον αυτόν ονειδισμόν οι χωριανοί τον μεταβίβασαν στα παιδιά τους και στα εγγόνια τους. Οι μητέρες μας και οι γιαγιάς μας, όταν αργούσαμε να πάμε στο σπίτι από το παιγνίδι, μας έλεγαν.

- Πού γκιζεράς μωρέ Μήτρο Τσεπέλη;

Αλλά πάντα έτσι συμβαίνει με τους μεγάλους ανθρώπους. Ο κόσμος δεν τους καταλαβαίνει και πολύ εύκολα του παρεξηγεί. Νομί-

ζω όμως ότι έφθασε ο καιρός να αποκατασταθεί η μνήμη του λαϊκού καλλιτέχνη του χωριού μας, ο οποίος πέρασε τη ζωή του με στερήσεις, πίκρες και βάσανα.

Όλοι οι φιλοπρόοδοι του χωριού μας πρέπει να τον έχουν σαν σύμβολο και σαν πηγή ωραίων εμπνεύσεων, γιατί έλαμψε σαν ένα αστέρι μέσα στη ζοφερή νύχτα. Ίσως χρειαστεί να επανέλθουμε δια της γραφίδος έως ότου εξιχνιαστεί πλήρως η πολυσχιδής προσωπικότητα του ξακουσμένου καλλιτέχνη, ο οποίος με την ιδιορρυθμία του και το καλέμι του έγραψε λαμπρή σελίδα στην ιστορία του χωριού μας. Ένα παρεκκλήσιο εις τιμήν του Αγίου Παντελεήμονος πρέπει να κτισθεί στις Τζιούμες για να δοξάζει τον Άγιο που τόσο τίμησε ο Δημήτρης Τσεπέλης.

Είμαι βέβαιος πως όταν θα είχε φθάσει στο τέρμα της πολυκύμαντης ζωής του, καμιά πικρία δεν θα αισθανόταν για κανέναν. Ξεψυχώντας θα είπε σαν προσευχή προς τον Δημήτρα παντός αγαθού - ο οποίος τα μωρά του κόσμου και μη όντα εξέλεξατο κατά τον Απόστολον- τα λόγια του ταπεινού και ολιγαρκή:

Δεν έχω δόξα. Είναι ήσυχα τα έργα που έχω πράξει.
Άκουσα τη γλυκειά βροχή. Την δύση έχω κοιτάξει.
Έδωσα στα παιδιά χαρές, σε σκύλους λίγο χάδι.
Ζευγάδες καλησπέρα που γύριζαν το βράδυ.

Τώρα δεν έχω τίποτα να διώξω ή να κρατήσω.
Δεν περιμένω ανταμοιβή. Πολύ 'ναι τέτοια ελπίδα.
Ευδολίχησε ν' αφανιστώ, χωρίς να ξαναζήσω.
Έ ευχαριστώ για τα βουνά και για τους κάμπους που είδα.

Το τζάκι στον οντά του Αριστείδη Στεργίου.

Ο ΜΟΝΟΚΟΣ

Ονομαζόταν **Γιαννούλης Δήμου**. Οι χωριανοί τον έλεγαν **Μονόκο**, γιατί ήταν άνθρωπος της περισυλλογής και αρεσκόταν στη μόνωση. Δε σύχναζε με τους πολλούς για να πουλά σοφία και να κατακρίνει τους άλλους. «Πολλές φορές θα προτιμούσα να μην είχα μιλήσει και να μην είχα βρεθεί με άλλους», έλεγε ένας μοναχός. «Απόφευγε όσο μπορείς τις ζωηρές συζητήσεις, επειδή είναι κίνδυνος να παρασυρθείς από τα κοσμικά πράγματα». Θρησκευόμενος άνθρωπος ο Μονόκος γνώριζε ότι η μεγαλύτερη γνώση είναι να γνωρίσεις τον εαυτό σου στη μόνωση και να τον υποτάξεις με σκληρό αγώνα.

Μερικά περιστατικά της ζωής του φανερώνουν τον τέλειο χριστιανό που επιζητεί «τη ταπεινώσει τα υψηλά, τη πτωχία τα πλούσια». Εργάστηκε στην Αθήνα ως ξυλουργός. Ο **Κωνσταντίνος Ζάππας** που ίδρυσε στην Αθήνα το «Ζάππειον Μέγαρον» ήταν φίλος του Μονόκου και του ανέθεσε την επιστασία της ανοικοδομήσεως του Μεγάρου εμπιστευόμενος σ' αυτόν και 1.000 λίρες. Όταν δε ο Ζάππας από τη Ρουμανία επεσκέφθη την Ελλάδα κατά την τελετή των εγκαινίων του ιδρύματος το 1887, είπε στο συμπατριώτη του και φίλο Μονόκο:

- Τι δώρο θέλεις να σου κάνω;

Κι εκείνος του απάντησε:

- Θέλω να μου δώσεις τα ναύλα να πάω στο χωριό μου.

Και ο Ζάππας μένοντας άναυδος κούνησε το κεφάλι του και του είπε:

- Αιώνιε Ηπειρώτη, θυμά της φιλοτιμίας σου και τιμιότητος. Εγώ σου ανέθεσα χιλιάδες λίρες για να γίνεις κι εσύ ένας μικρός Ζάππας, και μου ζητάς τα ναύλα να γυρίσεις στο χωριό σου!

Και ο Μονόκος του απάντησε:

- Φτώχος, ας πεθάνω. Καταχραστής να μην πεθάνω. Ψηλά στην άλλη ζωή θέλω να γίνω πλούσιος.

Ο Μονόκος δεν ήταν από κείνους που τους θαμπώνει η λάμψη του χρυσού και χάνουν την εσωτερική τους γαλήνη. Ήθελε να έχει τη συνείδησή του αναπαυμένη και ν' αφήσει όνομα καλό, όπως οι περισσότεροι χωριανοί μας, οι οποίοι στολίζανε τα ξένα αρχοντικά και τα δικά τους σπίτια ήταν σαρακοφαγωμένα. Ο Μονόκος περιφρονούσε τις περιστάσεις και ήθελε με τον ιδρώτα του να βγάξει τον επιούσιον άρτο.

Η ιστορία του δεν τελειώνει εδώ. Αφού πήρε τα ναύλα από το Ζάππα ξεκίνησε για το χωριό του. Σαν έφθασε στο Λισκάτσι κατά τα

χαράματα δεν θέλησε ν' ανησυχήσει τους δικούς του και προτίμησε να κοιμηθεί στην αυλή του σπιτιού του, έως ότου φέξει και ξυπνήσουν φυσιολογικά οι δικοί του. Τούτο φανερώνει το σεβασμό που είχε στον καθένα.

Αφού παρέμεινε στο χωριό αρκετό καιρό ο Μονόκος ξεκίνησε πάλι για τα ξένα. Ήταν ο μήνας που τρυγούσαν τα σταφύλια. Περνώντας από την Πυρσόγιαννη συνάντησε τρυγητάδες στο δρόμο και του πρότειναν να του δώσουν σταφύλια -όπως το συνηθίζουν αυτό στα χωριά- αλλά ο Μονόκος τους είπε:

- Ευχαριστώ, δεν θέλω άλλα, έφαγα στο χωριό μου.

Και αυτό δείχνει την πίστη του στο «μη μεριμνάτε» του Χριστού.

Τα περιστατικά αυτά σκιαγραφούν το χαρακτήρα του Μονόκου, ο οποίος ζούσε στον κόσμο ως παρεπίδημος και νοσταλγός μιας άλλης πατρίδας.

Υ.Γ. Ο γιατρός ο Βασίλης μου είπε πως ο Μονόκος εργαζόταν στο χωριό του Ζάππα Λάμποβο κι εκεί τον γνώρισε σαν ήμιο και γι' αυτό τον έστειλε επιστάτη στο Ζάππειο. Ο παπα - Δημήτρης μου είπε πως τα ξύλα για το Ζάππειο τα μετέφεραν από τα βουνά μας.

ΞΥΛΟΥΡΓΟΙ ΤΟΥ ΑΣΗΜΟΧΩΡΙΟΥ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Εάν οι Χιονιάδες ανέδειξαν αγιογράφους, ο Γοργοπόταμος ταλιαδόρους (ξυλογλύπτες) και άλλα χωριά της επαρχίας Κονίτσης έβγαζαν κυρίως κτίστες, όμως το Ασημοχώρι και η Φούρκα, καθώς αναφέρει και ο **Σωτ. Αναγνωστόπουλος** στο περιοδικό «Κόνιτσα» αριθ. 57 - 1967, έβγαζαν εκλεκτούς μαραγκούς, των οποίων η τέχνη ξέφυγε από τη χειροτεχνία και ανέβηκε στο χώρο της τέχνης των σκαλιστάδων. Σε αυτό βοήθησε και η άφθονη ξυλεία που διαθέτουν τα δύο απέραντα βουνά μας. Για τον **Δημήτρη Νάσιο** ασχοληθήκαμε σε ξεχωριστό άρθρο.

Αρχίζουμε από τον **Θεόδωρο Αλ. Χρήστου**, ο οποίος ήταν έσοχος τορναδόρος καλλιτέχνης στην ξυλογλυπτική, ευγενικός, πρᾶος και περιζήτητος στα Γιάννενα. Ο τόνος του διατηρούνταν στο σπίτι του προ του πολέμου. Ήταν ένα εργαλείο που έκανε περιστροφικές κινήσεις με το πόδι, σε ξύλα τα οποία επεξεργάζονταν με ένα είδος μαχαιριού που το κρατούσε στα χέρια του ή το ενσωμάτωνε στο μηχανήμα και αποσκοπούσε να κοσμήσει το ξύλο, ιδίως με σφαιρική επιφάνεια. Κρεβάτια, τραπέζια, καρέκλες και πολλά άλλα ξύλινα έπιπλα και κοσμήματα περνούσαν από τον τόννο του μπάρμπα Θεόδωρου και απαιτούσαν την επιδεξιότητά του. Ο αδελφός του **Νικόλαος Χρήστου ή Χρηστόπουλος** ήταν εργολάβος ξυλοτέχνης στην Πόλη και την Αθήνα. Μου είχε κάνει δώρο ένα έπιπλο τραπεζάκι για το ραδιόφωνο με ράφια από κάτω.

Ο **Γιώργης Κ. Χρήστου**, παππούς του γιατρού **Βασιλείου Χρήστου**, και ο πατέρας του γιατρού **Κων/νος** χαρακτηρίζονταν ως κοσμηματογράφοι από τον γιατρό. Ήταν επιδέξιοι στα βαρέλια, τουμπολίτσες, μπτούκλες, σαρμάντζες και διακόσμησαν το παλάτι του Αλβανού φύλαρχου Αμπετίν Αγά Σάγιου μαζί με 30 βοηθούς καλφάδες και τσιράκια. Η Πλακιώτισσα λαογράφος **Αγγελική Χατζημιχάλη** αναφέρει και τον **Γιώργη Κ. Χρήστου** μεταξύ των ξυλογλυπτών του Τουρνόβου καθώς και ο παιδαγωγός **Ευριπ. Σούρλας** στην «*Ηπειρωτική Εστία*» 1957 σελ. 39 και περιοδικό «Κόνιτσα» Νοέμβριος 1966.

Ο Τραπεζικός **Γαβριήλ** σε μια επιστολή που είχε στείλει στον γιατρό και στον Ευριπ. Σούρλα αναφέρει και τους Ασημοχωρίτες που εργάστηκαν ως μαραγκοί ξυλογράφοι στο Βόλο και το Πήλιο. Αρχίζει από τον **Γιώργο Μήτση** και το γιο του **Μάνθο**, οι οποίοι εργάστηκαν στο Ναό του Αγ. Ιωάννου του Προδρόμου στον Άνω Βόλο εις το ω-

ραιότατον πράγματι Τέμπλον που διατηρείται μέχρι σήμερα, καθώς και στο τέμπλο του πρώτου Μητροπολιτικού Ναού του Βόλου. Τα παιδιά του Γιώργη Μήτση, **Χαράλαμπος, Γιαννούλης, Αδάμος**, εγκατεστημένοι σχεδόν σε όλη τη ζωή τους στο Βόλο, ανεδείχθησαν λαμπροί τεχνίτες στην ξυλουργική και εν μέρει στην ξυλογλυπτική. Ο Μάνθος έζησε στην Αθήνα.

Στο Βόλο ο **Γεώργιος Πέρλιος** ζούσε μόνιμα με το γιο του **Θωμά** (1865) λαμπρόν μηχανικό οικοδομών με λαμπρά δράση στο είδος του μέχρι το 1915 οπότε ταξίδεψε στη Β. Ελλάδα. Μαζί του συνεργάστηκε σε οικοδομικές εργασίες και ο **Χαράλαμπος Παπαγεωργίου**, ο **Αλέξανδρος Ν. Οικονόμου, Ιωάννης Ν. Οικονόμου** (Κολούσηδας). Λαμπροί και αυτοί ξυλουργοί διετέλεσαν επί σειρά ετών στο Βόλο και συγκέντρωσαν μαζί τους διαφόρους χωριανούς ξυλουργούς **Ιωάννην Αδάμου Χρήστου, Αγγελή Νάτση, Κων/νον** και **Μάνθον Τάτσην, Βασίλειον Θ. Πανταζή, Μάνθον Ι. Νούτση** και τον αδελφό του **Δημήτρη**, λεπτολόγοι και επίμονοι στην τέχνη του ξύλου. Οι δυο τελευταίοι έφτιαξαν και το Αρχοντικό σπίτι του οφθαλμιάτρου Τσικρίκη.

Γύρω από τα έτη 1895-1907 παρατηρήθη η μεγαλύτερη ένταση της οικοδομικής ανάπτυξης του Βόλου. Μετά οι χωριανοί ταξίδεψαν στην Αμερική, Χαρτούμ κ.λπ. κι έμειναν στο Βόλο ο **Δημήτρης Ιω. Νούτσης** και ο **Αριστομένης Χαρ. Γεωργίου Μήτσης**. Αυτοί ιδίως εξελίχθησαν εις αρίστους ξυλουργούς και κατείχον την πρώτην θέσιν εις την ξυλουργική τέχνη εξελιγμένη πλέον και συγχρονισμένη, την οποίαν εδίδαξαν και μετέδωσαν σε όλους σχεδόν τους εντοπίους Βολιώτες κατά 80%. Και οι δύο καθώς και οι περισσότεροι χωριανοί διεκρίνοντο ως αριστοτέχνες ειδικοί εις τις σκάλες και μάλιστα τις κυκλικές που τους συνεβουλεύοντο και Επιστήμονες Αριχτέκτονες.

Ο **Γαβριήλ Παπαγεωργίου** αναφέρει και τον **Κότταν Γιάννη**, παλιό λαμπρό οικοδόμο, «ευτράπελον και ευχάριστον στην συντροφιά του», δεν εγνώριζαν την καταγωγή του. Ήταν κι αυτός Ασημοχωρίτης από τους Χολεβαίους. Παραμένει ακόμη στο χωριό και το αστείο του «είδα 40 λαγούς σε ένα χωράφι». Υπάρχει και στην Πυρσόγιαννη συγγενής τους.

Άλλοι φημισμένοι ξυλουργοί ήταν ο **Γιαννούλης Δήμου**, που τον λέγανε Μονόκο γιατί δεν σύχναζε με παρέες. Εργάστηκε στο παλάτι του Ζάππα στο Λάμποβο της Β. Ηπείρου κι εκεί ο Ζάππας τον γνώρισε σαν τίμιο και καλό ξυλουργό και τον έφερε στην Αθήνα να εργαστεί και να προϊσταται της οικοδομής του Ζαππείου Μεγάρου εμπιστευόμενος σ' αυτόν χιλιάδες λίρες, επειδή ο ίδιος απουσίαζε στη

Ρουμανία. Όταν δε ήλθε από τη Ρουμανία είπε στον έμπιστο φίλο του Μονόκο:

- Τι δώρο θέλεις να σου κάνω για όλη τη φροντίδα σου;

Κι εκείνος του είπε να του δώσει τα ναύλα να πάει στο Λισκάτσι (Ασημοχώρι) να δει την φαμίλια του. Τότε ο Ζάππας του είπε:

- Αιώνιε φιλότιμε Ηπειρώτη. Εγώ σου ανέθεσα την επιστασία του Ζαππείου για να γίνεις κι εσύ ένας μικρός Ζάππας και εσύ μου ζητάς τα ναύλα να πας στο χωριό σου.

Και τότε ο Μονόκος του απήντησε:

- Φτωχός ας είμαι, για καταχραστής να μη μου βγάλουν όνομα.

Καλός ταβαντζής και πολυτεχνίτης ήταν ο **Τσίμας (Σίμος, Συμεών) Λάζος**. Ήταν γαμπρός στις Χιονιάδες. Έφτιαχνε ωρολόγια ξύλινα όπως τα ελβετικά με τον κούκο. Το εκκρεμές γινότανε με νεύρο από έλατο. Έφτιαχνε ηνία (γηνιά) ξύλινα για όργωμα. Επειδή ήταν εφευρετικός ή οι απόγονοί του προερχότανε από την κλεφταρματωλική οικογένεια των Λαζέων (τσέτες = αντάρτες) τον ονόμαζαν Τσέτα κι έτσι όσοι του έμοιαζαν στην επιδεξιότητα έλεγαν μοιάζει σαν τον Τσέτα. Καθώς μας διηγήθηκε ο απόγονός του **Δημ. Ζαχαρίας (Μήτσος Τσέτας)**, το πρώτο γεφύρι του Αώου πριν γίνει το πέτρινο από το Φρόντζο το είχε φτιάξει ο Τσίμας Λάζος κινητό ξύλινο με μαδέρια χοντρά ενωμένα που τα τραβούσαν με χοντρά σύρματα δύο ζώα με επιστασία του Τσέτα. Όταν πήγε στο Δεσπότη της Πωγωνιανής Βασίλειο για κάποια δουλειά του συστήθηκε:

- Είμαι ο Σίμος Λάζος από το Λισκάτσι, ωρολογάς και καϊκτσής στην Κόνιτσα.

Ο Μητροπολίτης του αποκρίθηκε:

- Το καϊκτσής τι σημαίνει;

Κι εκείνος του εξήγησε για το δικό του «καϊκι» στον Αώο με τα χοντρά συρτά μαδέρια που ένωνε για να περνούν οι διαβάτες αντίπερα.

Αλλά και ο μπάρμπα Μήτσος στο ξυουργείο που δούλευε στην Αμερική είδε πώς έφτιαχναν και σαρμάντζες για μωρά που τις κουνούσαν με το χέρι. Αλλά εκείνος όμως πρότεινε να κουνιούνται με το πόδι που ένωνε την κούνια με ένα χοντρό σχοινί για νάναι ελεύθερα τα χέρα για να απασχολούνται με το πλέξιμο, κέντημα, ράψιμο.

Ο **παπα-Δημήτρης Τάτσης** μας ανέφερε ως καλούς ξυουργούς τον πατέρα του παππού μου **Δάμο** και το γιο του **Γιαννάκη** ο οποίος είχε φτιάξει και τα σκαλίσματα της Αγίας Παρασκευής, κρεβάτια,

καθώς και τον υδρόμυλο στο χωριό αποκλειστικά μόνος του. Εργάστηκαν στο Πωγώνι, Ζαγόρι, Δομοκό, Κόρινθο μαζί με τον πατέρα του **Παπαλάμπρου Παναγιώτη Ζήκου (Πανταζή)**.

Όλοι οι χωριανοί ήταν εξαίρετοι ξυλουργοί, όπως ο **Βασίλης Ντίνης** (ος) με το γιο του **Νικόλαο Νικολάου**, ο **Λάμπρο Χολέβας**, ο **Κων/νος Χολέβας** που μαζί με τον **Κων/νο Γ. Χρήστου** και χιονιαδίτες διατηρούσαν ξυλουργικό εργοστάσιο στην Αθήνα. Ο **Μάνθος Τσεπέλης**, ο **Κώτσιος Τάτσης** που εργάστηκε και στο σπίτι του **Γιάννη Χαρίση** ως ταβαντζής, ο εξαίρετος **Χριστόδουλος Πανταζής** ειδικός στις κλίμακες και τέλος ο **Πασχάλης Χρήστου** και ο **Λεωνίδας Νούτσης** διατηρούσαν εργοστάσιο ξυλουργικό στα Γιάννενα.

Των περισσότερων χωριανών η τέχνη ξέφυγε από τη χειροτεχνία και ανέβηκε στο χώρο της τέχνης των ξυλογλυπτών.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΝΑΣΙΟΣ

Ο **Δημήτρης Νάσιος** είναι ο αντιπροσωπευτικός τύπος ξυλουργών που η ξυλουργική τέχνη ξέφυγε από τη χειροτεχνία και ανέβηκε στο χώρο της τέχνης των σκαλιστάδων, καλύπτοντας έτσι μια πτυχή της ιστορίας του χωριού μας και της επαρχίας γενικότερα. Στα λείψανα των έργων της συναντούμε τον εαυτό μας και νιώθουμε ένα αίσθημα σεβασμού. Ο Δημήτρης Νάσιος εξελίχτηκε εις σκαλιστήν, διότι συνεργάστηκε με τους ξυλογλύπτες του **Τουρνόβου** κι εκπαιδεύθη τέσσερα χρόνια στο **Άγιον Όρος**. Το απέραντο τέμπλο του **Αγίου Νικολάου** είναι έργο δικό του. Τα κουφώματα του **Σχολείου** επίσης. Επιδιόρθωσε επίσης το **τέμπλο της Παναγίας** που είναι έργο των σκαλιστάδων του Τουρνόβου. Σκάλιζε νυφιάτικα σεντούκια, όπως της συζύγου του, της εγγονής του Τάσως, της Γκέλως Νούτση κ.λπ. Επίσης σαρμάντζες, ταικρίκια, κασέλες, άμβωνες, βημόθυρα και ταβάνια που υπάρχουν μέχρι σήμερα.

Από τα έργα των λαϊκών αυτών καλλιτεχνών αναδίδεται κάποια φωνή του παρελθόντος. Εργάστηκε στο Αιτωλικό επτά χρόνια, στο Βόλο, όπου μεταξύ άλλων επιτέλεσε την ξύλινη διακόσμηση του Μέγαρου Σαρακοπούλου που σήμερα στεγάζεται η «Εξωραϊστική». Επίσης σε αρκετά χωριά του Πηλίου άφησε τα ίχνη της τέχνης του, όπως και οι χιονιαδίτες αγιογράφοι, καθώς μας επληροφόρησε ο **Γαβριήλ Παπαγεωργίου**, που είχε θεία τη γυναίκα του Δημ. Νάσιου. Μαζί του κουβαλούσε και δύο βαλίτσες με τα εργαλεία του. Σε μια είχε τα χοντρά εργαλεία του μαραγκού και στην άλλη του σκαλιστή. Πρώτα τα σχεδίαζε ή ζωγράφιζε στο λαδόχαρτο και μετά τα απετύπωνε στο ξύλο και εν συνεχεία τα σμίλευε ή τα σκάλιζε.

Τον διέκρινε η ευσυνειδησία στην εργασία, ο κοσμοπολιτισμός και η θρησκευτικότητα. Από το επάγγελμά του εξοικονομούσε τα προς το ζειν και γι' αυτό πέθανε φτωχός. Το μεράκι του ήταν η τέχνη για την τέχνη κι όχι μέσον πλουτισμού. Με την τέχνη του που ήταν δημιουργήμα της ψυχής, εξωτερίκευε τη ζωή του που είναι η ζωή του λαού και της ιστορίας. Σήμερα γίνεται τεράστια κίνηση γύρω από τη λαϊκή τέχνη, η οποία μας εξευγενίζει.

Ο Γαβριήλ Παπαγεωργίου, συγχωριανός, έλεγε πως ο Δημ. Νάσιος που έζησε οικογενειακώς και στο Βόλο και πριν από το 1890, καταγινόταν εις παρεμφερή έργα ξυλογλυπτικής και διακοσμητικής αρχοντικών, εκκλησιών κ.λπ.

Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΤΗΣ ΤΟΥ

Ο Δημ. Νάσιος στο Άγιον Όρος που πήγε δεν συμπλήρωσε μόνο τις γνώσεις του ξυλογλύπτου, αλλά ασχολήθηκε και με τη βυζαντινή μουσική και ήταν ψάλτης στο χωριό που όλοι κρέμονταν από τα χείλη του. Ο **Διομήδης Νούτσης** που εκκλησιάστηκε στο Βόλο κατέκρινε μερικούς ιεροψάλτες που νεωτερίζουν με την ευρωπαϊκή μουσική και με έντονο ύφος μίλησε για τον Δημ. Νάσιο, ο οποίος σαγήνευε τους χωριανούς με το σεμνό παρουσιαστικό του και τη βυζαντινή μουσική, ιδίως όταν έψελνε τις Κατεβασίες, τη Δοξολογία, το Χερουβικό που κατέβαζε τον ουρανό στη γη. Μάλιστα ο ίδιος ο Διομήδης μιμούμενος τον ψάλτη του χωριού μας θέλησε να αποδείξει τις αρετές της ψαλμωδίας του σε τόνο βαρύ και ιεροπρεπή. Γιατί όσα έψελνε τα ζούσε ο ίδιος, εκτός τις βυζαντινές νότες που γνώριζε. Είχε ψηλό ανάστημα, ξεραγκιανός και με τη βιβλική μορφή του επιβαλλόταν στους γύρω. Μέχρι τα γέραματά του μετέδιδε σοφία και αρετή. Έλεγε στις γυναίκες:

- Όταν φτιάχνετε λειτουργίες να ανάβετε το καντήλι, να νηστεύετε, να κάνετε το σταυρό σας για να σας έχει ο Θεός. Άμα τα παρατήσετε αυτά θα μας απαρατήσει και ο Θεός. Είναι η φωνή της απέριπτης ευσέβειας του λαού που και με το κεράκι που ανάβει εκδηλώνει την ταπείνωση και τη φλόγα της πίστεως.

Ο Δημ. Νάσιος ήταν, μετά το Δάσκαλο **Χριστόδουλο Πανταζή**, γνώστης της προφορικής διδαχής του **Πατροκοσμά** και τη συναδούζε με τα γεγονότα που έγιναν, γίνονται και θα γίνουν. Σε κάθε ευκαιρία επαναλάμβανε τις πιο εντυπωσιακές προφητείες που είναι γνωστές στο χωριό μέχρι σήμερα.

Ο Δημ. Νάσιος ήταν παντρεμένος με σύζυγο την **Ευφροσύνη**, κόρη του **Παπαγιώργη** που διακρινόταν κι αυτή για τη μεγάλη ευσέβεια. Απέκτησε τρία κορίτσια, τη **Χρυσαιγή Στεργίου**, τη **Γεωργούλα Κ. Γεωργάκη** και την **Αλεξάνδρα Μάρκου Γιαννούλη**. Είχε παππού τον **Λάζο** και πατέρα του **Νάσιο** (Αθανάσιο), ο οποίος είχε παιδί εκτός του **Δημήτρη** και τον **Ζήση**, με παιδιά τον **Κύρκα**, **Παναγιώτη** και **Νίκο**. Το σπίτι όλων αυτών ήταν κάτω από του **Ιωάν. Ζαχαρία** και κοντά στου **Λάζου Νάσιου**. Όταν πέθανε ο Δημ. Νάσιος, η παπαδοκόρη σύζυγός του Φροσύνη στο μοιρολόγι της του έλεγε τα λόγια που εκείνος της είπε λίγο πριν ξεψυχήσει:

«Πρώτα σ' αφήνω στο Θεό
κι ύστερα στους ανθρώπους».

Είναι λόγια αταλάντευτης πίστης προς τον Μεγαλοδύναμο, ο οποίος φροντίζει για τα πετεινά του ουρανού, τα κρίνα του αγρού και πολύ περισσότερο για τον κατ' εικόνα Αυτού πλασθέντα άνθρωπο. Και ο ψαλμωδός θα πει: *Ποτέ δεν είδα ευσεβή άνθρωπο εγκαταλειμμένο στο δρόμο.*

Τέλος από τη γενιά του Δημήτρη Νάσιου, καθώς μου έλεγε ο **Αντώνης Γιαννούλης**, βγήκαν τρεις απόγονοι με καλλιτεχνική φλέβα, όπως ο χοροδιδάσκαλος **Ζήσης Στεργίου**, που έπαιζε και χαβάγιες στην «ΟΑΣΗ» του Ζαππείου, ο **Νικόλαος Θεολόγου** της Σχολής Καλών Τεχνών, ζωγράφος κεραμικών και ο σημερινός συντάκτης του περιοδικού «ΑΣΗΜΟΧΩΡΙΤΙΚΑ» με έμφυτο πολύπλευρο ταλέντο του ποιητού, κριτικού και αρθρογράφου **Τάκης Γεωργάκης**, που άλλωστε φέρνει και το όνομα του πατέρα της γιαγιάς τού ξυλογλύπτη και ιεροψάλτη Δημήτρη Νάσιου.

Οι αλησμόνητοι νεκροί μας

«Κι αν η ζωή στερέψει δεν τελειώνει
γαλάζιος τους προσμένει ουρανός»

ΑΥΤΟΙ ΠΟΥ ΕΦΥΓΑΝ ΠΡΟΩΡΩΣ ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ

Προ ετών συνάντησα στην Αθήνα δύο επιστήμονες νέους του χωριού μας σ' ένα μνημόσυνο και αναπολήσαμε τα περασμένα. Μιλήσαμε για τους ενάρετους ανθρώπους του χωριού μας, που έφυγαν προώρως από τον πρόσκαιρον τούτον κόσμον.

Σύμφωνα με πληροφορίες των γερόντων προώρως αποθανόντες της παλιάς εποχής είναι:

Πέτρος Χρ. Πανταζής, Ιωάννης Κ. Νάσιου, Αλεξάνδρα Κ. Χρήστου, Ευδοκία Κ. Χρήστου, Ευθαλία Ι. Χρήστου, Σπυριδούλα Ι. Χολέβα, Πολυξένη Χολέβα, Ιωάννης Χ. Χολέβας, Χρήστος Θ. Χρήστου, Νικόλαος Νούτσης, Χρήστος Δ. Νούτσης, Στέφανος Δ. Νούτσης, Στέφανος Α. Χρήστου, Κωνσταντίνος Γ. Γεωργιάκης, Σωκράτης Γιαννούλης και η σύζυγός του Ελλάς

Επίσης το 1934 απεβίωσεν ο αριστούχος μαθητής του Γυμνασίου **Γεώργιος Κ. Χρήστου**. Εν συνεχεία απεβίωσεν η **Μαριάνθη Γ. Παπαγεωργίου** στο Βόλο, ο **Ανδρέας** και ο **Γεώργιος Στεργίου** και η **Ευγενία Β. Πανταζή**. Άλλους προαπελθόντας της εποχής εκείνης ή και αργότερον θα τους ενθυμούνται οι παλιότεροι. Θα δημοσιευθούν στο Β' βιβλίο από τα γραφτά του παπα-Λάμπρου.

Εμείς οι νεώτεροι θυμούμαστε τους νέους που απέθαναν προώρως στην κατοχή, όπως τους αλησμόνητους και καλόψυχους:

Διονύσιον Κ. Νούτση, Πολυξένην Πανταζή, Αναστασίαν Πανταζή, Πάτρα Κ. Τάτση, Γεώργιον Δ. Τάτση, Νικόλαον Λόην Σκούρτην.

Μια αναμνηστική πλάκα θα πρέπει να τοποθετηθεί έξω από το χωριό εις μνήμην των τριών γυναικών που εφονεύθησαν από όλμο στο βουνό:

Αλεξάνδρα Χ. Γιώτη, Όλγα Δ. Ζαχαρία, Μαρία Ε. Οικονόμου.

Σε νέα ηλικία απέθαναν επίσης προ και μετά την κατοχή μερικοί άλλοι όπως οι:

Αντώνιος Πανταζής, Φίλιππος Ζ. Πανταζής, Κων/νος και Ευθαλία Τσεπέλη, Ευάγγελος και Σπύρος Νούτσης, Νικόλαος Γιαννούλης, Ζήσης και Αθανάσιος Νάσιου, Χρήστος Τσεπέλης, Χριστόδουλος Πανταζής, Κωνσταντίνος Γεωργιάκης, Ανδρομάχη Ι. Νάτση (το γένος Γεωργίου), Χριστόδουλος Δ. Γιαννούλης, Γεωργία (το γένος Π. Θεολόγου), Γιάννης και Αγαθούλα Σούλη, Άννα Νούτση, Νίκος Π.

Θεολόγου, Σωτήριος Αγγ. Γιαννούλης, Αρτεμισία Νούτση - Χρήστου.

Επίσης νέες του χωριού μας που άνθισαν σαν λουλούδια της Άνοιξης, που έζησαν σαν άγγελοι και φτερούγισαν στον ουρανό μένοντας αξέχαστες στη μνήμη μας είναι οι:

Ελευθερία Π. Χρήστου, Αφροδίτη Γιαννούλη, Ευδοκία το γένος Σ. Στεργίου, Ευδοκία Χολέβα, Ανθούλα Χ. Πανταζή.

Στη μνήμη των ανωτέρω προαπελθόντων συγγενών και συγχωριανών μας πρέπει να αυξάνει η αγάπη μας για το χωριό. Αναπολώντας τα περασμένα θυμούμαστε αυτούς τους καλούς ανθρώπους. Το σήμερα εξαρτάται από το χθες. Όπως όταν λέμε «Εκκλησία» εννοούμε και την θριαμβεύουσαν εν ουρανοίς την οποίαν πλαισιώνουν οι αθληταί της πίστεως, έτσι κι όταν λέμε το «Χωριό» μας πρέπει να εννοούμε και τους κοιμηθέντες, που πρέπει να είναι νοερά ανάμεσά μας. Και δεν πρέπει να λησμονούμε ότι η παρούσα ζωή με τις εναλλασσόμενες χαρές και λύπες, με τα δυσάρεστα και ευχάριστα είναι προθάλαμος της αιωνίου ζωής. Είμαστε στην γήινη ζωή σαν τα φυτώρια και πρόκειται να μεταφυτευτούμε μονίμως σε άλλο τόπο όπου δεν υπάρχει λύπη και στεναγμός. Ο σκοπός δεν είναι πόσα χρόνια θα ζήσουμε, αλλά πώς θα τα ζήσουμε. Ο δίκαιος εάν συμβεί να αποθάνει προώρως θα εισέλθει εις την αιωνίαν ανάπαυσιν, λέγει η Σοφία Σολομώντος. Ένδοξο γήρας δεν είναι εκείνο το οποίο θα φθάσει σε πολλά χρόνια, ούτε μετριέται η αξία του με τον αριθμό των ετών. Ο δίκαιος άνθρωπος επειδή έγινε ευάρεστος στο Θεό αγαπήθηκε απ' Αυτόν και διότι εδώ έζησε εν μέσω αμαρτωλών, μετατέθηκε στην άλλη ζωή.

Όλων των μνημονευθέντων ανωτέρω χωριανών μας ας είναι

ΑΙΩΝΙΑ Η ΜΝΗΜΗ

ΑΣΤΕΙΑ ΑΠΟ ΤΟ ΑΣΗΜΟΧΩΡΙ

με τους 70 φούρνους!

ΣΤΟ ΠΑΝΗΓΥΡΙ ΤΟΥ ΑΪ-ΛΙΑ

Οι χωριανοί αφού εκκλησιάζονταν στο εκκλησάκι πήγαιναν στον Ιζερό όπου έψηναν αρνιά και τα μοίραζαν κατά τον εξής τρόπο:

Τα χώριζαν σε 60-70 μερίδια πάνω στις φτέρες και αφού έδεναν ε-
νός τα μάτια τον ρωτούσαν να απαντήσει ποιανού είναι το μερίδιο
που το έδειχναν με το χέρι. Ρωτούσε ένας.

- Αυτό τίνος είναι; Και απαντούσε αυτός που του είχαν τα μάτια
σκεπασμένα. Έτσι αποφεύγανε τη φασαρία, εφ' όσον δεν υπήρχε
ζυγαριά για να το μοιράσουν κανονικά.

Μια φορά όμως ο μοιραστής Μ.Γ. συνεννοήθηκε με το **Φάνε Γιώτη**
και του είπε μυστικά: Όταν θα σου πω «αμ τούτο;» (τίνος είναι) να
πεις το όνομά μου, γιατί θα έχω περιποιημένη μερίδα. Όταν παίχτη-
κε το κόλπο ο Φάνες είπε συγγενικό του όνομα. Και τότε ο άλλος με
την παλάμη στην διαλεγμένη μερίδα του ξαναείπε:

- Αμ τούτο σου λέω ωρέ. Και το συνθηματικό «αμ τούτο» πρόδωσε
την πονηριά και οι ζαβολιάρηδες έχασαν τις μερίδες σύμφωνα με την
παροιμία «όποιος γυρεύει τα πολλά χάνει και τα λίγα». Μέχρι σήμερα
έγινε παροιμία και σε κάθε μοιρασιά λέμε «αμ τούτο;».

Η ΑΤΙΘΑΣΗ ΓΙΔΑ

Μια μέρα ο **Γιάννης Γεωργίου** ξάπλωσε τη γίδα του στη λιθόστρωτη
αυλή του σπιτιού του για να τη σφάξει. Η κακομοίρα βέλαζε πάρα
πολύ σαν να είχε προαισθανθεί. Τη στιγμή εκείνη τον αγναντεύει από
την αυλή του ο παππούς του γέρο Κωστάκης και του λέγει:

- Δεν καταλαβαίνεις Γιάννη, ότι δεν θέλει αυτή η γίδα να την σφά-
ξεις; Πάρε καμιά άλλη που να θέλει.

ΗΤΑΝ ΕΚΕΙ

Ο μακαρίτης ο **παπα - Λάμπρος** συνήθιζε να κοιμάται το καλοκαίρι στο χωράφι «Λεύκα» κάτω από την πελώρια γκορτσιά που ήταν στο δρόμο. Την νύχτα πέρασαν δυο χωριανοί και είπε ο ένας στον άλλο: Ευκαιρία είναι να πάρουμε κανένα γκόρτσο. Όχι, του λέει ο άλλος, γιατί μπορεί να είναι από κάτω ο τραγόπαπας. Και ο παπα - Λάμπρος που ζητούσε τα αστεία σηκώνεται και τους λέγει: «Νάτος, εδώ είμαι». Και έφυγαν οι παθόντες χωριανοί ντροπιασμένοι και συχωρεμένοι από τον παπα-Λάμπρο για τη βαρειά κουβέντα τους.

(Το διηγόταν ο Σωτήρης Οικονόμου)

ΤΟΥΣ ΒΡΗΚΕ ή ΤΟΝ ΒΡΗΚΑΝ

Κάποτε πηγαίνανε κυνήγι μερικοί χωριανοί. Το πρωί στο δρόμο τους συναντήσανε τον παπα - Λάμπρο και αμέσως του είπαν:

- Σε βρήκαμε παπά.
- Όχι, σας βρήκα, τους λέει ο παπάς.
- Να δούμε πώς θα πάει η μέρα μας, του είπαν οι χωριανοί, οι οποίοι δεν βάρεσαν λαγό, αλλά για τον παπα Λάμπρο είχε πεθάνει η μπάμπω η Προίκα, όπως τη λέγανε.

Το βράδυ τους λέει ο παπάς: Αν σας ξαναβρώ βρε παιδιά πρώτους δεν θα αφήσουμε κανένα χωριανό ζωντανό...

(Του Χριστόδουλου Χολέβα)

ΣΤΟ ΣΙΤΑΡΙ ΤΑ ΕΙΧΕ ΒΑΛΕΙ

Ο **Χριστόφορος Νάτσης** όταν ήταν νέος είχε μάσει κάμποσα κυδώνια το βράδυ από τις «Γκούβες» της Μανέσιως και τα έβαλε στο αμπάρι που είχε σιτάρι. Το πρωί η Μανέσιω με κατάρες φώναζε για τα κυδώνια:

- Στο σιτάρι να τα βάλουν, στο σιτάρι να τα βάλουν (δηλ. στα κόλυβα).

Και ο Χριστόφορος από μέσα από το σπίτι του της έλεγε:

- Στο σιτάρι τα έχουμε, μην ανησυχείς μπάμπω.

(Του Χριστόδουλου Χολέβα)

ΚΙ ΑΝ ΚΛΑΨΩ ΘΑ ΣΩΘΟΥΜΕ

Προπολεμικά, έλεγε ο **Διομήδης Νούτσης**, πήγα να δω τον αδελφό μου στο Βόλο και γύρισα με το καράβι στην Πρέβεζα. Στο δρόμο όμως το καράβι κινδύνεψε από θαλασσοταραχή κι ενώ όλοι έκλαιγαν κι έσκουζαν εγώ γελούσα. Τότε με κοιτάει ο καπετάνιος και μου λέει:

- Όλοι κλαίνε κι εσύ γελάς;
- Κι αν κλάψω θα σωθούμε καπετάνιε; του είπα.

Ο ΑΔΙΟΡΘΩΤΟΣ ΒΛΑΧΟΣ

Ο βλάχος είχε πάει στο μαγαζί του Διομήδη του Αριστεΐδη και τελειώνοντας το τσιγάρο έριξε το αποτσιγάρο στο πάτωμα και το πατούσε για να σβήσει. Τότε ο Διομήδης του είπε:

- Η τσιγαροθήκη κουμπάρε, δεν είναι για να αρμέγουν τα γίδια, αλλά για να σβήνουν τα τσιγάρα.

ΤΑ ΠΟΛΛΑ ΛΟΓΙΑ ΕΙΝΑΙ ΦΤΩΧΙΑ

Ο άνδρας ήταν από τον πάνω μαχαλά και ταξίδευε στο Ζαγόρι, το Πωγώνι, στα Γιάννενα και είχε το χάρισμα να γράφει τακτικά γράμματα και πολλές αράδες. Πού και πού έστελνε και λίγα γρόσια στη φαμίλια του, ιδίως το Πάσχα και τα Χριστούγεννα. Η γυναίκα του τον ανέχτηκε για καιρό ώσπου μια μέρα μεταξύ των άλλων κάθεται και του απαντά:

- Άνδρα μου, τα παιδιά μεγαλώνουν. Μ' άφησες βαρέματα. Καλύτερα λίγες αράδες και παράδες, παρά πολλές αράδες και χωρίς παράδες.

(Της Φόνης του Μάρκου)

ΕΙΧΕ ΚΑΙ ΤΣΟΥΡΑΠΙΑ ΚΑΙ ΠΑΤΟΥΝΕΣ

Ο αξέχαστος Ανδρέας Στεργίου πείραζε την αδελφή του Διονύση και Πέτρου Γιώτση που ήταν ανύπαντρη, μεγαλύτερη από αυτόν και πολύ κοντή. Την έλεγαν Τσιόβω (Παρασκευή).

- Παρασκευή θα με πάρεις για άνδρα; της έλεγε ο Ανδρέας.

- Θα σε πάρω, θα σε πάρω του απαντούσε εκείνη.

- Έχεις τσουράπια να μας δώσεις; Εμείς οι Στεργαίοι είμαστε μεγάλο σόι.

- Έχω, έχω και τσουράπια και πατούνες, του απαντούσε εκείνη.

ΔΕΝ ΕΙΧΕ ΙΔΕΙ ΘΑΛΑΣΣΑ

Ο παπα - Λάμπρος είχε γεράσει και δεν είχε ιδεί θάλασσα. Όταν ήλθε ο Βασίλης της Κλεισούρας από την Αμερική, τιμής ένεκεν, τον κατέβασε στην Πρέβεζα για να δει τη θάλασσα για πρώτη φορά.

Σαν γύρισε στο ορεινό χωριό μας, στο μεσοχώρι, τον πείραξε κάποιος λέγοντας:

- Παπα - Λάμπρο, φοβάσαι τη θάλασσα γι' αυτό δεν ταξιδεύεις με πλοίο.

Και ο παπάς του απήντησε:

- Καλύτερα λυκοφαγωμένος παρά θαλασσοπνιγμένος.

ΓΕΝΕΙΑ ΕΙΧΑΝ ΚΑΙ ΟΙ ΔΥΟ

Ο γιος του Παπαγιώργη ο Χαράλαμπος που έκανε και το δάσκαλο στην Άρζα όταν ήλθε σαν σπουδαστής από την Πόλη έτρεφε γενειάδα, γεγονός που προκάλεσε το μειδίαμα στους σπιτικούς. Ο πατέρας του παπα - Γιώργης πριν αρχίσει το φαγητό στο τραπέζι του είπε:

- Γένεια εσύ, γένεια εγώ, ποιος θα βάλει «ευλογητός;»

ΔΙΠΛΟ ΦΤΑΝΕΙ ΚΑΙ ΠΕΡΙΣΣΕΥΕΙ

Ένας χωριανός κάποτε πήρε το βλάχο του βουνού τραπέζι. Όταν κάθισαν να φάνε ο βλάχος άρχισε να τρώει με λαιμαργία και μάλιστα «μια ελιά μια χασιιά». Οι ελιές εκείνη την εποχή ήταν είδος πολυτελείας για το ορεινό χωριό, γι' αυτό μόλις τον μυρίστηκε η μπάμπω μου η Κλήγενα του είπε:

- Δυο βλάχε, την ελιά (δυο χασιές).

Κι εκείνος για πείσμα έτρωγε δυο ελιές μια χασιιά.

Τότε η μπάμπω τρομοκρατημένη του ξαναλέει:

- Αμ τότε φάει κουμπάρε, όπως έτρωγες, γιατί όπως λέει και η παροιμία «μονό δεν φτάνει, διπλό φτάνει και περισσεύει».

Ο ΛΑΓΟΣ ΠΟΥ ΗΤΑΝ ΝΟΣΤΙΜΟΣ

Στα χρόνια της Κατοχής η παρέα είχε σκοτώσει ένα λαγό που συνήθως δεν έχει λίπος, αλλά ο **Βαγγέλης Στεργίου** έτρεξε στο υπόγειο του σπιτιού του και πήρε αρκετό λάδι και τράβηξε για το σπίτι που θα μαγειρεύαν το λαγό στιφάδο. Όταν τον φάγανε φεύγοντας έλεγαν στους άλλους στο μεσοχώρι:

- Αυτός ήταν λαγός και είπαν και τους άλλους λαγούς.

Και ο πατέρας του Βαγγέλη ο Βασίλης που είχε μπακάλικο, σαν άκουσε τα λόγια είπε:

- Με τόσο λάδι που ρίξατε πώς να μην ήταν καλός ο λαγός. Και πέτρες αν μαγειρεύατε θα ήταν νόστιμες.

ΤΑΧΕ ΜΕΤΡΗΜΕΝΑ

Όταν ο βλάχος νοίκιασε το βουνό, ένας χωριανός του είπε:

- Εδώ έχουμε αρκούδες και λύκους στο βουνό, να προσέχεις να μη σου φάνε κανένα πρόβατο. Κι εκείνος απάντησε:

- Τάχω μετρημένα εγώ και δεν μου τα τρώνε...

ΤΑ ΕΙΠΕ ΣΤΟΝ ΠΑΠΑ

Ο βλάχος ο **Μίχα Μπέλος** είχε πολλά πρόβατα που νοίκιαζε το Βαρτζιομάνι και την Μπάντρα μαζί. Έζησε 110 χρόνια. Έκοβε σπλήνες κι έβαζε τα σπασμένα κόκαλα στη θέση τους σαν πρακτικός ορθοπεδικός. Οι βλάχοι όταν κάνανε γάμο ποτέ δεν σφάζανε δικά τους πρόβατα. Πηγαίνανε στα ξένα κοπάδια και κλέβανε δυο από το ένα κοπάδι, δυο από το άλλο και κάνανε το γάμο. Γιατί εκτός του ότι τα ξένα είναι ανέξοδα είναι και νοστιμότερα, όπως λέει και ο Διογένης για το κρασί. Πριν ξεκινήσουν έβγαζαν τις γυναίκες από το αντίσκηνο και κατέστρωναν το σχέδιο.

Ο Μίχα Μπέλος ταξίδευε κάποτε με έναν άλλο βλάχο και τον αγωγιάτη χωριανό Δημήτρη Νούτση για τη Χρούπιστα. Το μεσημέρι που καθίσανε να ξαποστάσουν αγνάντεψαν ένα κοπάδι πρόβατα και ο Μπέλος είπε στον άλλο βλάχο:

- Σύρε ωρέ να κλέψεις ένα πρόβατο να το ψήσουμε το βράδυ.

Ο άλλος του είπε:

- Γιατί δεν πας εσύ;

- Εγώ τα είπα στον παπά, και δεν μπορώ τώρα να κλέψω. Όσο για να το γδώρω και να το ψήσω το κάνω, απάντησε.

Η ΣΟΥΡΙΧΤΡΑ

Ο μπακάλης και αγωγιάτης **Γιάννης Μαργαρίτης**, όταν ξεκίνησε για το παζάρι για να φέρει ψώνια για το μαγαζί, μερικά παιδιά του ζήτηξαν να τους φέρει από μια σουρίχτρα. Ο Μαργαρίτης έκανε ένα μορφασμό και δεν απαντούσε. Μεταξύ των άλλων παρουσιάστηκε και ένα άλλο παιδί με έναν παρά στο χέρι και του λέει:

- Πάρε μπάρμπα τον παρά να μου φέρεις μια σουρίχτρα.

- Εσένα παιδί μου, θα σου φέρω για να σουφρίζεις, οι άλλοι ας περιμένουν.

ΚΑΛΑ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΤΑ ΚΟΨΙΔΙΑ

Παρ' όλο που ήταν νιόνυφη στο τραπέζι σημάδευε όλο και τα κοψίδια η νύφη. Τα παλιά τα χρόνια όλη η φαμίλια έτρωγε το φαγητό σε μια μεγάλη πιατέλα. Η πεθερά που την είδε να τρώει όλο τα κοψίδια της είπε:

- Όχι όπως ήξερες, νύφη μου, αλλά όπως βρήκες, φάει και λίγο ζουμί.

- Καλά είναι και τα κοψίδια πεθερά, της απάντησε τότε η νύφη με αφέλεια.

ΟΧΙ ΚΑΙ ΤΑ ΔΥΟ ΜΑΖΙ

Τα παλιά τα χρόνια μια γυναίκα βρέθηκε στο τραπέζι το μεσημέρι σε συγγενικό σπίτι και διηγώντας τα της ζωής της έκλαιγε και έτρωγε μαζί. Τότε η γιαγιά μου Τσιάντα που την είδε να κάνει δυο δουλειές της είπε:

- Ή κλάψε, κλάψε ή χάψε, χάψε. Γιατί όπως λένε και τα ιερά βιβλία «κανένας δεν μπορεί να δουλεύει σε δυο κυρίους ταυτόχρονα».

ΜΟΝΟ ΤΟ ΑΦΕΝΤΙΚΟ ΕΙΧΕ ΔΙΚΑΙΩΜΑ

Ο κτηνοτρόφος **Τσίτος** διηγότανε:

- Με το Διομήδη Στεργίου ήμουν φίλος και του έδινα βούτυρο καλό. Κάποτε είχα ανάγκη από λεφτά για ένα δικαστήριο και θέλησε να μου δώσει. Μια φορά όμως πειραχτήκαμε στα καλά οπότε μου λέει:

- Θα σε βγάλω έξω από το μαγαζί άμα συνεχίζεις έτσι την κουβέντα.

Κι εγώ τότε του απάντησα:

- Δεν έχεις δικαίωμα να με βγάλεις έξω εσύ γιατί είσαι υπάλληλος της Διομήδενας Στεργίου. Το όνομά της γράφει η ντάμπέλα έξω γιατί εσύ πήρες σύνταξη.

Τότε ο Διομήδης γέλασε και με κέρασε καφέ.

ΠΟΥ ΝΑ ΤΟΝ ΕΒΡΙΣΚΕ

Η **Φωτεινή Γ. Μήτση** μας έλεγε πως όταν κατέβηκε στα Γιάννενα πήγε να εξομολογηθεί και της είπε ο Αρχιμανδρίτης:

- Τσακώνεσαι με τον άνδρα σου;

- Πού να τον βρω να μαλώσω, του είπα. Έχει 28 χρόνια στην Αμερική. Εφτά μήνες είδα τον άνδρα μου από τότε που παντρευτήκαμε. Τρεις μήνες ηρθε το πρώτο ταξίδι κι έκανα το πρώτο παιδί και τέσσερις στο άλλο ταξίδι κι έκανα το δεύτερο παιδί.

Και ο Αρχιμανδρίτης της απάντησε πως είναι μια αγία γυναίκα. Και σάμπως μόνο αυτή ήταν; «*Η ξενιτιά σε χαίρεται κι εγώ 'χω τον καημό σου*», «*Ανάθεμά σε ξενιτιά με τα φαρμάκια πόχεις*».

ΗΘΕΛΕ ΦΑΡΔΥ ΚΡΕΒΑΤΙ

Όταν ο έμπορας του χωριού **Βασιλάκης Γιαννούλης** πήγε στην Κων/πολη ο ξενοδόχος του είπε στα τούρκικα:

- Μονό κρεβάτι θέλεις ή διπλό;

Εκείνος κουρασμένος σαν ήταν ζήτηξε διπλό κρεβάτι για να ξεκουραστεί καλύτερα. Και όταν πήγε να κοιμηθεί είδε τη χανούμισσα στο κρεβάτι κι έφυγε τρομαγμένος για να εξηγήσει πως ήθελε διπλό

κρεβάτι για να ξεκουραστεί κι όχι όπως το εννοούσαν οι Τούρκοι των χαρεμιών.

ΟΦΘΑΛΜΟΝ ΑΝΤΙ ΟΦΘΑΛΜΟΥ

Δυο βετεράνοι κυνηγοί περίμεναν τους λαγούς τους πίσω από το μάρμαρο του Τσεπέλη. Ο **Αλέκος Σκούρτης** από τις Χιονιάδες και ο **Νικόλας Στεργίου** από το Λισκάτσι. Τα σκυλιά του Αλέκου αλυχτούσαν και ο μπάρμπα Νικόλας όσο νάρθει ο δικός του ο λαγός είδε το Χιονιαδίτικο και τον βάρεσε. Τότε τον πλησίασε ο Αλέκος και του είπε:

- Δικός μου ήτανε ο λαγός μπάρμπα Νικόλα.
- Γιατί σημαδεμένο τον είχες; του απάντησε ο Λισκατσιίτης με θριαμβευτικό ύφος.

Την άλλη φορά όμως που συναντήθηκαν στο σύνορο των δυο χωριών και στο ίδιο μέρος κατά σύμπτωση ο λαγός του μπάρμπα Νικόλα ο Λισκατσιίτης πέρασε μπροστά από τον Αλέκο και εκείνος τον χτύπησε, λέγοντας στον Νικόλα:

- Δεν φαντάζομαι να τον είχε σημαδεμένο, μπάρμπα Νικόλα...

Και το σπουδαίο είναι ότι ο μπάρμπα Νικόλας το παραδέχτηκε πως δεν είναι δικός του σύμφωνα ίσως με τις θεοκρατικές δοξασίες του πως τα πάντα ανήκουν στο Θεό, πολύ περισσότερο δε τα άγρια ζώα του δάσους και τα πετεινά του ουρανού για τα οποία κανείς άνθρωπος δεν κοπιάζει να τα μεγαλώσει.

Ένας δικηγόρος απήντησε πως είχε δίκαιο ο μπάρμπα Νικόλας. Ένας κυνηγός όμως είπε πως έπρεπε να δώσει το λαγό στον άλλον και να του ζητήσει το φυσίγγι που ξόδεψε. Αυτό επιτάσσει το συναδελφικό χρέος. Εσείς τι λέτε;

ΕΙΠΕ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ

Ο **Στέφος** του **Ζήση Κώστα Γεωργάκη**, ο εργολάβος οικοδομών που εχρημάτισε και οπλαρχηγός Γ' τάξεως στο Βορειοηπειρωτικό αγώνα με τον τότε Μητροπολίτη Βελλάς και Κονίτσης Σπυρίδωνα, όταν παντρεύτηκε την μικρή τότε δεύτερη γυναίκα του Μαρία (Μαίρη) που ήλθε από την Πόλη κι έμεναν προσωρινά στην Καβάλα της είπε:

- Τώρα θα σε πάω στο χωριό μου που έχει 70 φούρνους!

Εκείνη διαλογίστηκε:

- Για νάχει 70 φούρνους... σκέψου τι πληθυσμό θα έχει το χωριό του!!

Όταν φτάσανε στο Λισκάτσι εκείνη του είπε:

- Πού είναι οι 70 φούρνοι που μου έλεγες;
- Κι εκείνος άρχισε από τα Νουτσείκα σπίτια και της έδειχνε τους φούρνους που ήταν σε κάθε αυλή.
- Εδώ κάθε σπίτι έχει και το φούρνο του, της είπε...

ΞΕΧΑΣΕ ΝΑ ΠΑΡΕΙ ΑΝΑΣΑ

Η νύφη από το Τούρνοβο είχε πει στον Αγγελή Δ. Νούτση όταν εκείνος πήγε στο χωριό της:

- Πέθανε η πεθερά μου Βαγγέλη.

Κι εκείνος της απήντησε:

- Αμ φαίνεται πως ξέχασε να πάρει ανάσα...

Κι εκείνη αφού το 'βαλε καλά στο μυαλό της, όλη τη νύχτα έμεινε άυπνη μην τυχόν κι αυτή ξεχάσει να πάρει ανάσα.

ΕΙΧΕ ΚΑΙ ΓΡΑΠΤΗ ΑΔΕΙΑ ΚΙ ΑΠΟ ΤΟ ΔΕΣΠΟΤΗ

Το 1860 ένας καλόγερος κακοντυμένος ήλθε στο χωριό με μια εικόνα για να μαζέψει χρήματα για το μοναστήρι της Ζέρμας όπου ανήκε. Είχε και γραπτή άδεια από το Δεσπότη και όταν κάθισε στο χαγιάτι της Παναγίας τη διάβασε ο παπα Πούλιος και χτύπησε την καμπάνα για να το μάθουν οι χωριανοί. Οπότε έρχεται ο επίτροπος Γιαννούλης και νευρικά λέγει στον ετοιμόλογο παπα Πούλιο:

- Γιατί χτύπησε η καμπάνα; Ποιος είναι αυτός που κουβεντιάζετε και τι θέλει;

- Παπάς είναι ο διάβολος, έτσι γράφει ο Πειρασμός, απήντησε ο παπα - Πούλιος.

ΔΙΚΑΙΟΛΟΓΗΜΕΝΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ

Δυο χωριανές καταριόταν τον γέρο **Κωστάκη Γεωργίου** γιατί τους έκοψε το νερό από τα χωράφια προκειμένου να ποτίσει τα φασόλια στις ποταμιές. Όταν τον είδαν του είπαν:

- Παρηγοριά να σου βάλουν τα φασόλια στο χρονιάτικο!

Κι εκείνος σαν αστείος κι ετοιμόλογος που ήταν τους είπε:

- Για να μου τα μαγειρέψουν παρηγοριά στο μνημόσυνο πρέπει τα φασόλια να ποτιστούν. Γι' αυτό δεν πρέπει να μου κόβετε το νερό.

ΚΟΥΚΟΥ - ΚΟΥΚΟΥ

Με τους σεισμούς στην Κόρινθο είχε πάει και ο μπάρμπα **Λάμπρος Χολέβας** με άλλους χωριανούς και είχε πάρει μαζί του και τον μικρό τότε γιο του τον Αχιλλέα, που σαν παιδί αργούσε να σηκωθεί για τη

δουλειά το πρωί. Τότε ο **Ανδρέας Χρήστου** που κοιμόταν στο διπλανό δωμάτιο πήγαινε στο παράθυρο το πρωί και αντί να του πει ξύπνα κι έφεξε, του έκανε τον κούκο του χωριού, σαν τα ελβετικά ξυπνητήρια.

- Κούκου, κούκου, κούκου... Παρ' όλο όμως αυτό μερικές φορές ο νεαρός Αχιλλέας γύριζε από την άλλη μεριά του κρεβατιού και ο Ανδρέας αναγκαζόταν τότε να του κάνει τον κότσουφα του χωριού που δύσκολα πιάνονταν στις πλάκες.

- Κιουπ, κιουπ, κιουπ... και τότε σίγουρα πεταγόταν από το κρεβάτι και κάθε όνειρο διαλυόταν μπροστά στο κιουπ, κιουπ του κότσουφα με το νόστιμο κρέας.

Από τότε όσες φορές συναντιόντουσαν οι δυο τους είτε στην Αθήνα είτε στο χωριό, αντί να πούνε γεια σου, έλεγαν στη χειραψία ο ένας κούκου, κούκου και ο άλλος κιουπ, κιουπ, νοσταλγώντας τα περασμένα αλλά όχι και ξεχασμένα. Είχαν συγγένεια από τις μάνες τους.

ΣΑΡΑΝΤΑ ΛΑΓΟΙ ΣΕ ΕΝΑ ΧΩΡΑΦΙ

«Αμ γίνονται οι μύθοι και μολογοούνται», λένε οι γριές στο χωριό. Όταν ένας μεγαλοποιούσε ένα πράγμα και στο τέλος αποδεικνυόταν τιποτένιο λέγανε: «Κάτι σουμάλισε», δηλαδή κάτι κουνήθηκε, ή όταν γίνεται υπερβολικός στην κουβέντα του μεγαλοποιώντας πάλι τα πράγματα, του λέγανε:

- Εσύ είσαι «σαράντα λαγοί σ' ένα χωράφι».

Οι ανωτέρω παροιμίες έχουν την ρίζα τους στον **Κώτα (Κώστα) Χολέβα**, που κουρασμένος ερχόταν από το χωράφι και σαν είδε μερικούς κουνηγούς να κάθονται στο μεσοχώρι, κάθισε κι αυτός και τους είπε:

- Να σας το πω δεν θα το πιστέψετε πως είδα σαράντα λαγούς σ' ένα χωράφι.

- Όχι και σαράντα βρε Κώτα. Πάρα κάτω, του λέει ένας.

- Καμιά τριανταριά θα ήταν, συνέχισε εκείνος.

- Όχι και τριάντα, του λέει άλλος. Παρακάτω.

- Εμ τότε καμιά εικοσαριά θα ήταν, συνέχισε ο Κώτας.

- Αυτά δεν περνούν σε μας, πάρα κάτω Κώτα, του ξαναείπαν.

- Καμιά δεκαριά θα ήταν.

- Ακόμα παρακάτω, του λένε.

Και ο Κώτας κατέληξε:

- Πάντως κάτι σουμάλισε (κουνήθηκε) στα σκραπιά, αλλά δεν ξέρω τι ήταν...

ΠΡΩΤΑΠΡΙΛΙΑ ΠΟΥ ΓΕΛΑΝΕ

Πέρασαν τόσα χρόνια κι όμως ακόμη δεν γνωρίζουμε ποιος έστειλε το μακαρίτη μπάρμπα Λάμπρο την Πρωταπριλιά στη Βούρμπιανη. Άλλοι λένε πως τον έστειλαν ο **Αγγελής Δ. Νούτσης** μαζί με το **Σωκράτη Στεργίου**. Άλλοι ο **Κώτσιο Τάτσης**. Του είπαν:

- Μπάρμπα Λάμπρο, ειδοποίησε ο φίλος σου ο Κιάδης από τη Βούρμπιανη, να πας γρήγορα για σοβαρή μαραγκοδουλειά.

Κι όταν γύρισε από τη Βούρμπιανη χαμογελαστός τους έλεγε στο μεσοχώρι:

- Πώς την έπαθα ο μαύρος ενώ και μυαλό έχω και ποδάρια. Κι εσείς που με γελάσατε είχατε δίκιο γιατί τόχει η ημέρα. Αλλά όχι και στη Βούρμπιανη βρε παιδιά. Πάντως σας έκανα το χατίρι.

* Ο μπάρμπα Λάμπρος όταν έβλεπε χωριανούς να λύνουν τις διαφορές τους με καυγάδες χαμογελώντας έλεγε:

- Αυτούς τους είπε ο διάβολος ώρα καλή.

* Ο μπάρμπα Λάμπρος στο γάμο του **Αγγελή Δ. Νούτση** ζαλισμένος λίγο από το κρασί, αντί να κολλήσει το χαρτονόμισμα στο μέτωπο του οργανοπαίχτη το κόλλησε στο συμπέθερο Κοσμά από τη Σέλτση γιατί κι αυτός ήταν λίγο μαυριδερός και καθόταν κοντά στο κλαρίνο.

ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΑ ΤΡΙΑ ΗΤΑΝ

Ο **Ηλίας Γιαννούλης**, καθώς μας είπε ο ίδιος, είχε πει κάποτε στον πεθερό του παπα-Λάμπρο:

- Για να γίνεις παπάς ή τη γυναίκα σου αγαπούσες πολύ ή το χωριό σου ή τεμπέλης ήσουν.

Κι εκείνος αστειευόμενος του είπε:

- Κι από τα τρία ήμουνα.

ΤΑ ΚΑΛΙΚΙΑ ΣΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗ

Στην κατοχή μας έλειπαν και τα παπούτσια. Για τα ταξίδια στην Αλβανία και τα παζάρια φτιάχναμε πρόχειρα από ρόδες αυτοκινήτου. Μέσα όμως στο χωριό κινούμαστε με τα λεγόμενα καλίκια ή τσόκαρα. Γινότανε από οξιά και ένα λουρί από πάνω. Όσοι δεν μπορούσαν να τα φτιάξουνε μόνοι τους δίνανε ένα πιάτο φασόλια στο μαραγκό και τα αγοράζανε.

Μια φορά στο μαγαζί ένας χωριανός είπε:

- Μου αρέσει να περπατώ με τα ξύλινα καλίκια.
- Τότε ο Διομήδης Στεργίου του λέγει:
- Πρέπει να έχεις τα αδιάβροχα λουστρίνια στο ράφι για να το πεις αυτό. Μας αρέσουν δεν μας αρέσουν σάμπως έχουμε άλλα;

ΠΡΟΝΟΜΙΟΥΧΟΙ

Όταν ήλθε στην Αθήνα έλεγε ο δάσκαλος **Βασίλειος Νούτσης** στην ανεψιά του πρεσβυτέρα **Γεωργία**:

- Τώρα ζούμε στην πρωτεύουσα και πίνουμε το ίδιο νερό που πίνει και ο βασιλιάς.

ΜΕ ΤΙΣ ΠΕΤΡΕΣ ΣΥΝΕΝΝΟΕΙΣΑΙ ΚΑΛΥΤΕΡΑ

Όταν πήγε να παντρευτεί ο τότε **Ευριπίδης Χρήστου**, πήγε και στο Ζουμπάνι κι έφτιαξε τον τοίχο στην αυλή της καλύβας. Το απόγευμα τον ρώτησε ο **Χρήστος Τσεπέλης**:

- Πού ήσουνα σήμερα;
- Κι εκείνος του είπε:
- Πήγα στο Ζουμπάνι κι έφτιαξα τον τοίχο στην καλύβα. Με τις πέτρες συνεννοείσαι καλύτερα κι όπου κι αν τις τοποθετήσεις θα πάνε. Αν έμεινα στο μεσοχώρι με τους ανθρώπους θα 'φευγα ίσως ζημιωμένος.

ΤΑ ΝΟΣΤΙΜΑ ΣΤΑΦΥΛΙΑ

Ρώτησαν τον Διογήνη: Ποιο κρασί σου αρέσει για καλύτερο; Το ξένο απήντησε. Αυτό συνέβη και με τον **Γιάννη Ζαχαρία** όταν πήγαν τα παιδιά στη «Γκρεμπροστάννα» και τους είπε:

- Επειδή τα σταφύλια μου είναι ακόμη ξινά, σύρτε σε κανένα άλλο αμπέλι και φέρτε μου μερικά.

Εκείνα τότε πήγαν πίσω από το χωράφι του και μάζεψαν από τα δικά του και μόλις τα δοκίμασε ο μπάρμπα Γιάννης τους είπε:

- Αυτά είναι σταφύλια ώριμα κι όχι σαν τα δικά μου!

(Με τα παιδιά ήταν κι ο Βαγγέλης Θ. Τσεπέλης)

ΑΣΥΝΕΠΕΙΑ

Το διηγήθηκε ο **Βαγγέλης Τσεπέλης**:

Πήγε ο νέος στο γέροντα όταν θα ταξίδευε και του είπε:

- Μπάρμπα θέλω δυο χιλιάδες δραχμές και θα σου στείλω άμα πιαστώ από χρήματα.

Και ο γέροντας του είπε:

- Σύρε στο κουτί εκείνο, πάρτες και κλείστο πάλι.

Γύρισε ο νέος και τα έδωσε τα χρήματά και ο γέρος του είπε:

- Βάλ' τα στο κουτί που τα βρήκες.

Άλλος νέος πήγε στο γέροντα και τούδωσε δυο χιλιάδες. Δεν τόγινε η δουλειά και δεν τις γύρισε. Πήγε ξανά ο νέος για νέο δάνειο και ο γέρος του είπε:

- Πώς να σου δώσω άλλες; Έφηρες τις 2.000 να τις βάλεις στο κουτί για να τις βρεις;

ΜΑΛΛΟΝ ΗΤΑΝ ΓΙΑ ΕΠΙΚΗΔΕΙΟΣ

Όταν βγήκε το πρώτο φύλλο της εφημερίδας του Συλλόγου Ασημοχωριτών «Τα ταξιδεμένα πουλιά», για το δεύτερο ο συντάκτης **Τάκης Γεωργιάκης** είπε στον **Τιμόθεο Χρήστου** να γράψει ένα άρθρο για το **Βασίλειο Χρήστου** το γιατρό, που ήταν άρρωστος. Ο Τιμόθεος βιαστικά έγραψε ένα βιογραφικό και το έστειλε. Το διάβασε ο Τάκης και του είπε στο τηλέφωνο:

- Αυτό το άρθρο είναι μάλλον για επικήδειο. Γράψε κανένα άλλο... για ζωντανό.

* Ο δάσκαλος **Βασίλειος Νούτσης** ήλθε στο σπίτι κουρασμένος και είπε στη γυναίκα του:

- Δεν στρώνεις τραπέζι να φάμε γιατί πεινάω πολύ;

Κι εκείνη του απήντησε:

- Περίμενε λίγο να τελειώσω τις δουλειές.

- Εγώ περιμένω αλλά το στομάχι διαμαρτύρεται, της είπε.

ΟΤΑΝ ΛΕΙΠΟΥΝ ΧΡΕΩΝΕΣΑΙ

Στον πόλεμο της Αλβανίας ανέθεσε το Τάγμα στο **Ζήση Στεργίου** να μεταφέρει μαζί με άλλους φαντάρους 43 Ιταλούς αιχμαλώτους. Ως υπεύθυνος κρατούσε μάλιστα την κατάσταση των αιχμαλώτων. Στο ποτάμι όμως που πέρασαν πνίγηκαν 3 αιχμάλωτοι. Όταν φθάσανε στο Ζαγόρι ο συνταγματάρχης διεπίστωσε πως λείπανε 3 αιχμάλωτοι και άρχισε τις φωνές στον Ζήση μήπως τους σκότωσαν οι φαντάροι στο δρόμο. Τότε ο Ζήσης του είπε πως πνίγηκαν, αλλά εκείνος θυμωμένος επέμενε, οπότε ο Ζήσης του είπε:

- Τι να σας κάνω κ. Συνταγματάρχα. Χρεώστε με επιτέλους 3 Ιταλούς, λες και ήταν καραβάνες ή παγούρια του στρατού.

Το γεγονός αυτό σκιτσαρίστηκε και γράφτηκε στην πολεμική αρετή των Ελλήνων που έγινε στο Ζάππειο.

Ο ΣΚΟΠΟΣ ΑΓΙΑΖΕΙ ΤΑ ΜΕΣΑ

Σε μια Συνεστίαση του Συλλόγου Ασημοχωριτών της Αθήνας η **Μαργαρίτα**, σύζυγος του γραμματέα του Συλλόγου **Στέφανου Νούτση**, έφερε και μια γαλατόπιτα για τη λαχειοφόρο, για να ενισχυθεί ο Σύλλογος. Ο γιατρός Β. Κ. Χ. την γυάλισε από μακριά και ζήτησε να την φέρουν πιο κοντά, αλλά ο Στέφανος πήρε το μικρόφωνο και άρχισε να συγκινεί τους χωριανούς:

- Αγαπητοί χωριανοί, η πίτα που βγαίνει στην λαχειοφόρο είναι κυριολεκτικά Ασημοχωρίτικη. Δεν αρκεί το ότι χέρια Ασημοχωρίτικα την έφτιαξαν, αλλά και το γάλα είναι φερμένο από το βουνό μας και το βούτυρο. Τα αυγά επίσης φερμένα από το χωριό.

Κι έτσι ο Σύλλογος κέρδισε τότε 80 χιλιάδες.

Μετά από καιρό ρώτησε ο Τιμόθεος τον Στέφανο αν τα υλικά της πίτας ήταν πράγματι φερμένα από το χωριό κι εκείνος απήντησε:

- «Τρίχες». Μόνο η Μαργαρίτα και το ταψί ήταν από το χωριό και τα «κατά συνθήκην ψεύδη» δεν είναι και για εξομολόγο. Ο σκοπός αγιάζει τα μέσα.

ΓΛΥΚΕΙΑ Η ΖΩΗ

Όλοι εύχονται νάναι καλά τα γερόντια του χωριού μας γιατί μετά από αυτούς έρχεται και η σειρά μας. Η **Αναστασία Νούτση** 87 ετών που ζει στην Αθήνα και θέλει και δεν θέλει να πεθάνει. Πρώτα λέει:

- Να με πάρει τώρα ο Θεός, βαρέθηκα, αρκεί πια.

Σε λίγο όμως λησταί τα χάπια για τόνωση και όταν τελειώνει τον καφέ λέει:

- Και του χρόνου νάμαστε όλοι καλά να πει ο Θεός: Άλλη Θεοδωρά-κενά εδώ πάλι.

* Ο παλιός γιατρός **Διομήδης Παπαγεωργίου** όταν πήγαινε από τη Βούρμπιανη που ήταν γιατρός στα φτωχικά χωριά μας έλεγε:

- Τι δίαιτα να τους πω να κάνουν, εκεί πάνω οι άρρωστοι περιμένουν κανένα γάμο ή Πάσχα ή Χριστούγεννα για να φάνε κρέας.

* Ο μπάρμπα **Μήτσος Ζαχαρίας** έλεγε πως στο Δασαρχείο Κονίστης εργαζότανε και μια κοπέλα στην οποία είπε ο Δασάρχης:

- Αύριο θα πας στο βουνό με άνδρες του Δασικού Συνεταιρισμού Ασημοχωρίου για να σημαδέψετε τα δένδρα που θα κόψουν.

Κι εκείνη διστακτικά είπε:

- Δεν μπορώ να πάω μόνη μου με τόσους άνδρες στο βουνό.

Και ο Μήτσος κατέληξε:

- Και γκαφαλνούν ύστερα για ίσα δικαιώματα με τους άντρες οι λαυτζόνες.

ΕΠΟΧΙΑΚΗ ΑΝΕΡΓΙΑ

Είχε διαδοθεί στα Γιάννενα πως η πόλη κινδύνευε να βουλιάξει από κάποιο ποτάμι που περνάει από κάτω ή από την λίμνη που τρώγει το έδαφος. Ένας χωριανός βρήκε το **Ζήση της Χρυσαιγής** στο δρόμο που ήταν για αρκετό καιρό άνεργος και τον ρώτησε:

- Εσύ δεν φοβάσαι Ζήση μήπως βουλιάξεις;

Και ο Ζήσης ο άνεργος του είπε:

- Εγώ βούλιαξα από καιρό. Τι να βουλιάξω άλλο.

* Ο Ζήσης όταν αντίκρισε τον παπα - Λάμπρο στους αρραβώνες του **Γιάννη Γιαννούλη** τραγούδησε το τραγούδι:

- Στου παπά τα μπαλκονάκια
κάθονταν δυο κοριτσάκια
νάχα 'γω τα κοριτσάκια
κι ο παπάς τα μπαλκονάκια.

Στου παπά τα παραθύρια
κάθονταν δυο μαύρα φρύδια
νάχα 'γω τα μαύρα φρύδια
κι ο παπάς τα παραθύρια.

Μόλις τελείωσε το τραγούδι ο αστείος παπα - Λάμπρος είπε στο Ζήση:

- Βρε Ζήση όλα τα μπαλκονάκια και τα παραθύρια δίνεις στον παπά. Πάρτα κι εσύ μια φορά και δώσμου και μένα τα κορίτσια και τα μαύρα φρύδια!

* Ρώτησε κάποτε ένας το Ζήση:

- Δεν φοβάσαι το θάνατο Ζήση;

Κι εκείνος απήντησε:

- Θα τον φοβόμουνα αν δεν πέθαιναν και οι βασιλιάδες και ο κάθε Ωνάσης. Αφού όλοι πεθαίνουν τότε γιατί νάχω παράπονο;

* Όλοι σχεδόν στο χωριό είχαν αρρωστήσει από γρίπη. Ο Ζήσης την είχε γλιτώσει φαίνεται. Τον ρώτησε ένας:

- Πώς τα κατάφερες Ζήση και δεν σε έπιασε εσένα η γρίπη;

- Κάνω την κορόιδα και δεν με πιάνει εμένα η γρίπη, απήντησε.

* Ο Ζήσης είχε τάξει ένα σακάκι στο μικρό τότε ορφανό ανεψάκι του Αρίστιππο, εάν τον έβαζε στο ορφανοτροφείο της Κόνιτσας. Αφού του έδωσε το σακάκι φθάσανε στην Κόνιτσα και ο Ζήσης πήρε το λεωφορείο για τα Γιάννενα. Ο Αρίστιππος όμως τότε με ένα Ι.Χ. έφθασε γρηγορότερα στα Γιάννενα φορεμένος το σακάκι, και όταν τον είδε ο θεός του Ζήσης είπε στον φίλο του:

- Εγώ που γέλασα όλα τα Γιάννενα δεν το πίστευα να με γελάσει ένα σκαθάρι.

ΚΥΝΗΓΙ ΧΩΡΙΣ ΑΔΕΙΑ

Ο **Κώστας Πανταζής** είχε βγει για κυνήγι λαθραία και πια πάνω από τους «Κήπους» βάρεσε λαγό. Ο δασικός **Βελέτζας** και ο χωροφύλακας **Κλειτσινάρης** που άκουσαν το όπλο κατηφόρισαν από τον Αϊλιά προς το μέρος που ακούστηκε η ντουφεκιά.

- Μπάρμπα, έχεις άδεια κυνηγιού; του λέγει ο δασικός.

Εκείνος τότε σήκωσε τα κοκόρια από το δίκανό λέγοντας:

- Την άδεια την έχω εδώ μέσα, κι έδειξα τις τρύπες της κάνης του δίκανου.

- Όχι, όχι, μπάρμπα, σε πιστεύουμε, του είπαν φεύγοντας.

Κι έτσι γλίτωσε και ο λαγός και αυτοί.

(Του Γρηγόρη Στεργίου)

* Ο **Νίκος Θ. Τσεπέλης** όταν ήταν στην Α' τάξη του Δημοτικού, στις εξετάσεις ο δασκαλος ο Μήτρης του είχε ετοιμάσει το εξής ποίημα για να το πει:

Το σπίτι άνω κάτω φέρω

και ό,τι εύρω μέσα παίρνω.

Τρέχω στο μαγαζί του Βασίλη

να γλυκάνω μου τα χείλη.

(Της Φωτεινής Σακούλη)

* Η νύφη όταν κατέβηκε στα Γιάννενα αγόρασε και ένα βραχιόλι ιαματικό από τα Ιαπωνικά που βγήκανε τότε στην αγορά και λέγανε πως είναι καλά για τα ρευματικά, αρθριτικά. Ο άνδρας της μόλις είδε το βραχιόλι στο χέρι της, της είπε αστεϊζόμενος:

- Πήρες που πήρες, δεν έπαιρνες και ένα για το λαιμό!

* Την ημέρα που θα γινότανε ο γάμος του **Νίκου Τσεπέλη** πέθανε και ο γείτονας **Νικόλα Κώστας**. Ο **Γκέλης Γιώτης** σαν είδε πως δεν μπορεί να αναβληθεί ο γάμος τους είπε:

- Τυλίξτε τον πεθαμένο για να γίνει ο γάμος πρώτα και μη λέτε πως πέθανε.

ΠΑΡΟΙΜΙΑ

«Δύο διηγούνται

τρεις πάπποι κυνηγούνται»

Ο Μανέσης, ο Κωσταντή Δόσης και ο Στέργιος

Ο πατέρας Ζήσης Μπάρμπας (Μάνεσης) μάλωνε με τα δυο παιδιά του. Ίσως για κληρονομικές διαφορές. Η παροιμία αυτή έφθασε μέχρι τις μέρες μας.

ΓΟΜΑΡΙ ΑΠΟ ΤΗ ΓΑΛΛΙΑ

Ο μακαρίτης **Θωμάς Τσεπέλης** όταν γύρισε από τη Γαλλία που εργαζότανε αγόρασε και ένα γομάρι από το παζάρι της Κόνιτσας. Η νταλιάννα γυναίκα του Βαγγελή όταν είδε το γαϊδούρι του είπε:

- Ντε μωρέ Θωμά, ντε μωρέ άνδρα μου. Εγώ ήθελα χοντρό πράμα (μουλάρι). Έχουμε ζαϊρέ να φέρουμε. Εσύ γομάρι μόφερες από τη Γαλλία;

ΦΑΓΗΤΟ ΜΕΤ' ΕΜΠΟΔΙΩΝ

Ο αστείος γέρο **Κωστάκης Γεωργίου** είχε δώσει το ταψί για γάνωμα κι επιδιόρθωση. Ο γανωτής όμως αντί να το κάνει ίσιο από κάτω το έκανε βαθουλωτό στη μέση. Όταν φτιάξανε πίτα, το ταψί στο τραπέζι στριφογύριζε συνεχώς. Τότε ο Κωστάκης πήγε στο γανωτή και τον κάλεσε στο τραπέζι λέγοντάς του:

- Βάστα τώρα το ταψί για να φάμε εμείς και μετά το βαστούμε εμείς και τρώς κι εσύ.

Και αφού φάγανε ξαναπήρε το ταψί να το ξαναδιορθώσει.

ΤΡΟΜΑΞΕ ΝΑ ΧΟΡΤΑΣΕΙ

Ένας φτωχός διακονιάρης έμαθε πως στο χωριό θα γινότανε γάμος και ξεκίνησε από το χωριό του, γιατί στο γάμο και τα σκυλιά χορταίνουν. Όταν έφαγε για καλά ψητό τού είπε ένας συμπέθερος:

- Τώρα καλή χώνεψη.

Εκείνος απήντησε:

- Εγώ τρόμαξα να χορτάσω κι εσείς μου λέτε «καλή χώνεψη»; Αν ξαναπεινάσω πού θα βρω άλλο γάμο για να χορτάσω.

ΤΟ ΜΗ ΧΕΙΡΟΝ ΒΕΛΤΙΣΤΟΝ

Ο **Γιάννης Ζαχαρίας** είχε πάθει στα γεράματά του ημιπληγία και το μόνο στήριγμά του ήταν το μπαστούνι. Ένα «διαβολόπαιδο» μια φορά προσπάθησε να του πάρει το μπαστούνι, αλλά εκείνος πρόλαβε και το χτύπησε γερά, γιατί όπως έλεγε: «Καλύτερα να πέσω στα χέρια του χωροφύλακα παρά του παπά».

ΟΙ ΕΥΛΟΓΗΜΕΝΟΙ

Στη γιορτή του παπα - Δημήτρη τα παιδιά του «τιμής ένεκεν» συγκέντρωσαν 85 δολάρια και του τα στείλανε από την Αμερική. Όταν τα έλαβε είπε στον ταχυδρόμο στην πλατεία:

- Στείλανε που στείλανε, δεν τα κάνανε τουλάχιστον στραγγυλά 100 οι ευλογημένοι;

ΗΤΑΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΟ

Ο πανωμαχαλίτης ήταν φτωχός και δεν μαίραζε αυγά στους άνδρες το Πάσχα που γύριζαν όλα τα σπίτια μαζί, ενώ ο ίδιος γύριζε με τους άνδρες και μάζευε 60-70 αυγά, όσα και τα σπίτια. Αλίμονο στις χήρες και τους ταξιδεμένους που δεν γύριζαν τα σπίτια ενώ οι άλλοι τα έπαιρναν πάλι όσα έδιναν.

Μια φορά όταν ο πανωμαχαλίτης πήγε στο σπίτι του **Ζήση Κώστα Γεωργάκη** με τους άλλους τη Λαμπρή, εκείνος αντί για κόκκινο αυγό, του χτύπησε τον αγκώνα λέγοντας:

- Εσύ από όσα δίνεις πάρε.

Και δεν του έδωσε αυγό.

ΔΥΟ ΚΑΛΟΙ ΦΙΛΟΙ

Δυο Χιονιαδίτες πήγαν για «χρόνια πολλά» σε ένα σπίτι και κουτσοπίνοντας μέθυσαν και νύχτωσαν στο σπίτι. Σαν κίνησαν να φύγουν συζητούσαν ποιος θα πάει τον άλλο στο σπίτι.

- Θα σε πάω εγώ, είπε ο ένας στον άλλο και τον πήγε.

Μόλις φθάσανε είπε ο άλλος:

- Κι εμένα ποιος θα με πάει τώρα σπίτι μου;

- Θα σε πάω εγώ, αφού έφερες εμένα σπίτι μου, του είπε ο άλλος.

- Και τώρα εμένα ποιος θα με πάει;

- Εγώ έχω σειρά να σε πάω, του είπε ο άλλος και τον πήγε ώσπου έφεξε η μέρα και ξεζαλισμένος κάπως πήγε μόνος του και ο άλλος σπίτι του.

(Της Ελευθερίας Σκούρτη)

ΔΥΟ ΑΡΧΟΝΤΙΣΣΕΣ ΤΟΥ ΠΑΝΩ ΜΑΧΑΛΑ

Α) Η ΚΛΗΓΑΙΝΑ

Η αείμνηστη μπάμπω μου η **Θεμιστοκλήγαινα Πανταζή** με τ' όνομα, δεν ήταν αρμπέρω. Ήταν νοικοκυρά. Ύφαινε, έπλεκε, έφτιανε πίτες και ήθελε τη μάζα να την τρώνε με ψωμί. Ήταν και... πρακτορείο. Έλεγε στους άλλους: Σωπάστε εσείς να κρένω εγώ!

Όταν ο άνδρας της Θεμιστοκλής, της ζήτησε κάποτε το γκούμι να πιει νερό, είδε μέσα ένα σκούπρο και δεν ήπιε. Τότε η Κλήγαινα που τη λέγανε Αλεξάνδρα, του είπε:

- Ήπια εγώ και δεν πίνεις εσύ;

Όταν οι άντρες του χωριού μας πήγαιναν για «χρόνια πολλά» στα σπίτια, άλλοι έπιναν καφέ στο ένα σπίτι και άλλοι στο άλλο. Όταν πήγαν στο σπίτι της μπάμπως της Κλήγαινας τους ρώτησε:

- Να σας φτιάξω καφέ η αφεντιά σας;

Τότε ένας που είχε πιει αρκετούς καφέδες στα άλλα σπίτια της είπε:

- Όχι, όχι. Περιττός, περιττός.

Και τότε ο γέρο Γκέλης του Γιώτη του είπε νευρικά:

- Οχιές να σε φάνε και πυρετός να σε πιάσει ωρέ! Μην κόβεις τον αναφακά (τη θέληση) του άλλου.

Και τους έφτιαξε καφέ.

Β) Η ΜΗΤΣΟΥΛΩ

Αμ η **Μητσούλω** -Ελένη- πάλι, η νταλιάνα γυναίκα του χωριού που αποστόμωνε τους άνδρες και τον παπά ακόμη και κανέναν δεν μπορούσε να τα βγάλει πέρα μαζί της; Μια φορά η φεμινίστρια αυτή είπε στο χαγιάτι:

- Φύγετε εσείς οι άνδρες από αυτού να κάτσουμε εμείς οι γυναίκες!

Άλλη φορά πάλι είπε:

- Μένω στον οφαλό του χωριού και οποιανού θέλω λέω «καλημέρα».

Όταν φεύγανε για την Αθήνα ευθύς μετά την απελευθέρωση, η μητέρα μου **Γεωργούλα** και η αδελφή μου **Αρτεμισία**, η αείμνηστη Μητσούλω που ήρθε να τις αποχαιρετίσει, έλεγε στη γιαγιά μου **Τσιάντα της Δαμούλως**:

- Αυτές καλά πάνε στην Αθήνα για να φάνε μακαρόνια, εμείς πάμε να σπείρουμε τα σκόρδα για νάχουμε για το χειμώνα.

ΜΗΔΕΝΑ ΠΡΟ ΤΟΥ ΤΕΛΟΥΣ ΜΑΚΑΡΙΖΕ

Όταν ο γέρο **Κώτσιος Τάσης** πήγε στο μαγαζί του Βασίλη Στεργίου, τον οποίο είχε ανεψιό από τη Βοκιά τη μάννα του, ο Βασίλης αστειευόμενος του είπε:

- Μπάμπτα Κώτσιο, όταν πεθάνεις θα σφάξω την κοκκινωπή γίδα και ξεφυλλίζοντας ένα κρεμμύδι θα κάνω πως κλαίω.

Και ο μπάμπτα Κώτσιος του απήντησε:

- Πρόσεξε ανεψιέ μήπως την κοκκινωπή τη γίδα την φάω εγώ...

Και ο αείμνηστος Βασίλης πέθανε ενωρίτερα από τον Κώτσιο Τάση, γιατί ο δεύτερος έζησε 101 χρόνια και έφαγε πολλούς (το στάρι).

ΕΝΟΧΟΣ Ο ΦΙΛΟΞΕΝΟΥΜΕΝΟΣ

Ο ράφτης **Κώτσιο Γιαννούλης** είχε πάει στις Χιονιάδες για να διορθώσει τα τσιπούνια και τις φλοκάτες σε ένα σπίτι. Εκεί διαπίστωσε πως πεθερά και νύφη δεν κρένονταν. Τότε σκέφτηκε πώς να τις κάνει να μιλήσουν. Πήγε κρυφά στην κατσαρόλα που έβραζε φασόλια κι έριξε μια χούφτα αλάτι. Όταν ήρθε η ώρα να φάνε με τον φιλοξενούμενο και ρούφηξαν την πρώτη κουταλιά «φαρμακώθηκαν» από τη στενοχώρια και η νύφη και η πεθερά κοιτάζονταν στα μάτια συνέχεια, ώσπου η πεθερά άνοιξε το στόμα λέγοντας προς τη νύφη πως αυτή έριξε πολύ αλάτι. Η νύφη τότε της απήντησε πως τόριξε η πεθερά. Και με το όχι εσύ όχι εγώ, λύθηκε η γλώσσα τους.

ΠΟΥ ΕΙΣΑΙ ΜΩΡ' ΕΡΜΟ

Όταν πήγαν στο χωριό τη γραφομηχανή, στο κοινοτικό γραφείο, ο γραμματέας **Τάκης Γιαννούλης** προσπαθούσε να στρώσει πρώτα πρώτα το όνομά του ΓΙΑΝΝΟΥΛΗΣ. Ψάχνοντας έλεγε αγανακτισμένος: Γου, Γου... πού είσαι μωρ' έρμο... (Του Βασίλη Γιαννούλη)

* Ο **Γκέλης του Γιώτη** καθόταν στη γρέντα του παλιού γραφείου έχοντας δίπλα του τον εγγονό του Ζήση και την μπάμπω τη Μητούλω, που όλο γκρίνιαζαν και χώρια δεν έκαναν.

Κάποτε ανηφόριζε η γιαγιά μου η Χρυσαιγή να πάει στις γκούβες στο χωράφι. Επειδή ήταν τύπος φιλάρρωστος όταν την είδε εκείνος ξαφνιασθηκε και τη ρώτησε πού πηγαίνει. Όταν του 'πε εκείνη της λέγει:

- Γύρνα πίσω γιατί εσύ περδικλώνεσαι από τις κακαράτζες!

(Χριστόδουλος Χολέβας)

* Κατά την κατοχή το χωριό νοίκιαζε το βουνό Γκόλιο και Βάρτζιομπάνι στους βλάχους και συμφωνούσε το τυρί και το μαλλί που θα δίνουν οι βλάχοι. Ρύθμιζαν τα σύνορα και τις διαφορές οι διάφορες επιτροπές από χωριανούς που ανέβαιναν ψηλά στα βουνά. Συνήθως αυτοί ήτανε καλοφαγάδες, γερά πιρούνια. Ο βλάχος τους έψηνε την προβατίνα, τους έδινε γιαούρτι κ.λπ. Αφού περνούσαν καλά πήγαιναν 3-4 φορές το καλοκαίρι για δουλειά και το βράδυ που γύριζαν διηγόταν πώς τα πέρασαν. Μια φορά ο γέρο **Γκέλης Γιώτη** λέει:

- Εάν αυτοί πάνε 2-3 φορές ακόμα στο βλάχο να δείτε ότι το φθινόπωρο ο βλάχος θα φύγει για τα χειμαδιά μόνο με τα σκυλιά.

(Του Χριστόδουλου Χολέβα)

* Η προετοιμασία του γάμου άρχιζε από πολύ νωρίς στο χωριό. Φρόντιζαν για το τραπέζι και τα βιολιά. Ειδοποιούσαν και τον Γκέλη Γιώτη για μάγαιρα. Εκείνος ρωτούσε τη μάνα του γαμπρού, την πεθερά δηλαδή, αν θα πάρει βιολιά. Εκείνη ανυποψίαστη του έλεγε:

- Θα πάρω Γκέλη μου, θα πάρω.

- Την κακή σου τη μέρα! Τι τα θέλεις τα βιολιά, εσύ τα βιολιά θα τάχεις κάθε μέρα στο σπίτι σου.

Εννοούσε ο αστείος Γκέλης τη νύφη, με την οποία θα άρχιζαν οι τσακωμοί.

(Του Χριστόδουλου Χολέβα)

ΤΟ ΑΦΟΡΟΛΟΓΗΤΟ ΔΙΚΑΝΟ

Όταν ήλθε από την Αμερική ο **Ανδρέας Χρήστου** είχε κρύψει στον πάτο του μπαούλου και ένα δίκानο. Πάνω είχε μεταχειρισμένα ρούχα. Ο ξάδελφός του **Πασχάλης Γιαννούλης** τον ρώτησε στην Αθήνα:

- Θα πληρώσες πολλά για το δίκανο στο τελωνείο Ανδρέα.

Κι εκείνος του είπε:

- Πριν φθάσω στο τελωνείο στον Πειραιά, φόρεσα τρύπια παπούτσια. Μόλις ο τελώνης πετούσε νευρικά το ρουχισμό από το μπαούλο και πλησίαζε το δίκανο, έδειξα τα παλιά παπούτσια που φορούσα και του είπα:

- Αυτά είναι τα δολάρια που φέραμε από την Αμερική.

Τότε εκείνος συγκινημένος σταμάτησε την έρευνα του μπαούλου κι έτσι πέρασε αφορολόγητο το δίκανο.

ΒΑΡ-ΒΑΡ ΝΑ ΦΤΑΚΟΥΜΕ

Ο παππούς μου ο **γέρο Μιχάλης**, είχε γυρίσει από το ταξίδι του στην Αμερική και θέλησε να κοιτάξει λίγο την υγεία της γυναίκας του

Βάγιας. Ξεκίνησαν λοιπόν για το Λουτράκι κατόπιν υποδείξεως των γιατρών. Στο καράβι όταν μπήκαν, ο γερό Μιχάλης σκέφτηκε να πάνε πρώτα από την Αθήνα και ύστερα αν χρειαστεί να πάνε και στο Λουτράκι. Λέει στη γυναίκα του:

- Βάγια, δεν πάμε πρώτα από την Αθήνα να κοιταχτείς σε κείνους τους γιατρούς και ύστερα βλέπουμε. Να δεις και τους δικούς σου.

Και η Βάγια απήντησε ανυπόμονα.

- Βαρ-Βαρ να φτάκουμε γλήγορα και άφσε την Ανθήνα.

Νόμιζε η γιαγιά μου πως ήτανε καβάλα στο μουλάρι και πρόσταξε στον άνδρα της να βαρέσει το ζωντανό για να φθάσουν γρήγορα στο... Λουτράκι.

(Του π. Διονυσίου Τάση)

* Μάθαμε από τις κακιές τις γλώσσες πως όταν για πρώτη φορά ήλθε αυτοκίνητο στις ποταμιές όλοι χάρηκαν και μάλιστα τόσο πολύ που μερικές γυναίκες κατέβασαν και χορτάρι για να... φάει το αυτοκίνητο έπειτα από τόσο δρόμο που έκανε.

* Η θεία του παπα - Δημήτρη η Τάσαινα, του είχε κόψει το νερό για να ποτίσει τον κήπο της. Πήγε τότε ο παπα Δημήτρης και το έβαλε στη θέση του. Εκείνη τότε έστειλε το εγγονάκι της τον Αναστάση, τον Λυκειάρχη σήμερα, να πάει να δει το αυλάκι. Εκεί βρήκε τον ιερέα ο οποίος τράβηξε το αυτί του παιδιού. Εκείνο τότε πήγε στην γιαγιά του κλαίγοντας. Τότε η Τάσαινα πήγε στο αυλάκι και συναντά τον παπά λέγοντάς του:

- Δεν μεταλαβαίνω άλλη φορά σε σένα.

Κι εκείνος της είπε:

- Αμ ρωτάς αν εγώ σε μεταλαβαίνω;

* Ο εγγονός του παπα - Δημήτρη από τις Χιονιάδες παντρεύτηκε στην αρχή με πολιτικό γάμο και ο παπα - Δημήτρης που το έμαθε είπε:

- Καλύτερα, γλίτωσα και το δώρο που θα του έκανα.

* Ο Τόλης της Πόλαινας είχε νυχτώσει στις ποταμιές με τη νεοφερμένη γυναίκα του από το Μέτσοβο. Την άφησε εκεί μόνη της στην καλύβα και ήρθε στο χωριό για να πάρει δαδί και να πάει να τη φέρει. Σαν έφθασε στο σπίτι της **Νικόλαινας Τάση** της φώναζε:

- Μπάμπω χοντρή, Μπάμπω χοντρή δώσου λίγο δαδί.

Ένας φίλος του Τόλη ο Σ.Σ., που άκουσε τις φωνές από το σπίτι του, είπε στον Τόλη αστειευόμενος:

- Είναι καλή ωρέ Τόλη η γυναίκα σου; Εάν είναι καλή να πάω να σου τη φέρω εγώ!

* Με τον πόλεμο του 1897 σκοτώθηκε ο **Κοτούλης**, ο **Γιώργη Μήτσης**, και οι χωριανοί νομίζανε πως σκοτώθηκε και ο γενάρχης των **Πανταζαίων**, **Ζήκος**, μια που δεν είχε φανεί. Την παραμονή που του βράζανε τα κόλλυβα για το μνημόσυνο γύρισε στο χωριό και στις ποταμιές συνάντησε μια ξαδέλφη του, η οποία τρομαγμένη του είπε πως αύριο θα του κάνουν το μνημόσυνο. Τότε εκείνος της είπε:

- Μόλις νυχτώσει θα έλθω στο χωριό και θα κρυφτώ στο κελάρι. Μετά θα ανοίξεις τη γκλαβανή και θα φωνάζεις πως με βλέπεις,

Αλλά την γκλαβανή την άνοιξε μια άλλη φωνάζοντας:

- Ελάτε κούρβες να δείτε ένα γκατζαβέλη που μοιάζει το σχωρεμένο.

Κι εκείνος ανέβηκε τότε πάνω και ρώτησε αν βράσανε καλά τα κόλλυβα!

Ο Ζήκος ήταν θεοφοβούμενος. Έφτιαξε μια εικόνα στην Αγία Παρασκευή, ίσως για τη σωτηρία του.

* Ο καλομαθημένος μικρός ανεψιός της Δ' Δημοτικού ξεκίνησε από τις Χιονιάδες για τη θεία του στο Λισκάτσι, η οποία πολλές φορές τον είχε περιποιηθεί με ζαχαρωτά, αυγά, σταφίδες, φαγητό.

Σαν τον είδε το απόγευμα να έρχεται πάλι από τις Χιονιάδες στο Λισκάτσι του είπε:

- Να σου πω να φας ξέρω πως δεν πεινάς. Να μείνεις εδώ ξέρω πως η μάνα σου δεν κάνει χωρίς εσένα. Θα σου δώσω ένα μπαστούνι, ένα φιλί και να πας στη μάνα σου για να μη στενοχωριέται η καημένη.

ΒΟΗΘΟΥΣΑΝ ΤΟΥΣ ΤΟΥΡΝΟΒΙΤΕΣ

Όπως είναι γνωστό οι περισσότεροι χωριανοί μας γιόρταζαν την εορτή των Ταξιαρχών στις 8 Νοεμβρίου όταν άρχιζαν τα πρωτοβρόχια. Στο πανηγύρι έρχονταν και φίλοι από τα γύρω χωριά. Μια χρονιά ήρθαν στο χωριό αρκετοί συγγενείς από το Τούρνοβο και κλείστηκαν εκεί για μερικές μέρες γιατί το ποτάμι κάτω στις κερασιές είχε ξεχειλίσει από την νεροποντή και παρέσυρε το γεφύρι που συνέδεε τα δυο χωριά.

Αυτό όμως βγήκε σε καλό για τους Τουρνοβίτες οι οποίοι και μετά την εορτή έτρωγαν κι έπιναν στους συγγενείς και φίλους τους Λισκατσιίτες, οι οποίοι σαν να άρχισαν να δυσανασχετούν μέσα τους για την παρατεταμένη φιλοξενία. Ώσπου ένας Λισκατσιίτης, ο **Γιώργος Λιουμάνης** - παππούς του **Γιώργου Κ. Γιωργάκη** - «τάβαλε» με τους Αγίους Ταξιάρχες και βλέποντας την νεροποντή από το παράθυρο να διαρκεί μέρες φώναξε:

- Εμείς σας γιορτάζουμε, τους Τουρνοβίτες βοηθάτε;

Αλλά και οι Λισκατσιίτες περίμεναν την ώρα τους για να ανταποδώσουν τα ίσα στους Τουρνοβίτες. Μετά από χρόνια στο γάμο του **Βασίλη Νούτση** ξεκίνησαν όλοι σχεδόν οι χωριανοί να πάρουν νύφη από το Τούρνοβο και τότε «τους φέρανε τη σκούφια γύρω», γιατί οι συμπέθεροι οι Γραβαίοι, που ήταν αρχοντική οικογένεια, κάνανε πλούσιο τραπέζι το μεσημέρι για να προλάβουν να φάγουν το βράδυ οι συμπέθεροι, γιατί την άλλη μέρα θα πήγαιναν όλοι στις εργασίες τους. Αλλά οι Λισκατσιίτες κάθισαν και όλο το βράδυ και τους έγινε και δεύτερο τραπέζι, αφού άδειασαν και τις μουρτζάλες για να φάνε τόσοι άνθρωποι.

* Όταν ήταν να αλλάξει τα φώρουχα η μπάμπω που ήρθε στην Αθήνα από το χωριό, έκλεινε πρώτα την τηλεόραση για να μην την βλέπουν... Όταν πάλι στην τηλεόραση είδε το Γενάρη να κάνουν μπάνιο στη θάλασσα, είπε:

- Δεν θα πλυρωθούν με τέτοιο κρύο στη θάλασσα; Ενώ ήταν βίντεο που κυκλοφόρησε το καλοκαίρι.

Το ίδιο είπε όταν είδε γάμο, στις διαφημίσεις, την Μεγάλη Παρασκευή και να είναι ανοιχτά τα μαγαζιά.

Γι' αυτό θα μας χαλάσει ο Θεός, δεν ντρέπονται τα ζαγάρια, κατέληξε.

ΕΥΘΥΜΑ ΤΟΥ ΠΑΛΙΟΥ ΚΑΙΡΟΥ

1. Ώσπου να στρώσει η νύφη το τραπέζι ο πεθερός έλεγε στη μπάμπω του.

- Έφαγες μπάμπω;

- Έφαγα.

- Έφαγες πάππο;

- Έφαγα.

- Τότε σήκωσε νύφη το τραπέζι.

2. Άλλη φορά η νύφη τούς έφτιαξε τον καφέ και στο τζάκι εκείνοι τον έπιναν με την ησυχία τους. Η νύφη που τους έβλεπε από μακριά

να μην αφήνουν ούτε σταγόνα στο καφόμπρικο αναστενάζοντας εί-
πε στην κουζίνα:

- Δεν άφηναν λίγο καφέ στο κούλι και για μένα οι κουρεμαδιασμένοι.

3. Ο καφές και η ζάχαρη ήταν είδος πολυτελείας στο χωριό. Γι' αυτό
μια που τον καφέ δεν τον τρώνε τα παιδιά βάζανε τη ζάχαρη σε ένα
ψηλό ράφι. Αλλά ένα πονηρό παιδί πήρε τη ρόκα της γιαγιάς του για
να το κατεβάσει, αλλά το κουτί άνοιξε στον αέρα και η ζάχαρη γέμισε
στο κεφάλι του οπότε ασφαλώς θα άνοιξε και τη γλώσσα του.

4. Το ψωμί ήταν καλαμποκίσιο και βαρύ. Η νύφη γυρίζοντας από
το βουνό σακατεμένη από τη δουλειά και νηστική έφαγε για καλά
ψωμί. Ο πεθερός που την είδε δεν κρατήθηκε και της είπε:

- Πολύ ψωμί έφαγες νύφη.

Κι εκείνη δεν κρατήθηκε και του είπε:

- Δεν τόξερα πως τόχες ζυγιασμένο Αφέντη.

(Της Φώτως Σακκούλη τα άνω 4)

ΜΑΛΛΟΝ ΑΓΕΛΑΔΑ ΗΤΑΝ

Η Σέχω από το Τούρνοβο, όπως λέγανε τη μάνα του **Λευτέρη Οικονόμου**, είχε άνδρα της το **Βασίλη Χαρίση** από δεύτερο γάμο. Ο πρώτος άνδρας της λεγότανε **Βασίλης Οικονόμου**.

Μια μέρα στο σπίτι του Βασίλη Οικονόμου πήγε μια παρέα από χωριανούς που την αποτελούσαν ο **Φάνης Γιωργ. Γιώτη**, ο **Σπύρος Στεργίου**, ο **Κώτσιο Λιουμάνης**, ο **Κώτσιος του Γιώργη Κωσταντή Χρήστου** κ.λπ. Πήγαιναν στα σπίτια τότε οι άνδρες κι έτρωγαν μεζέδες, λουκάνικα κι έπιναν κρασί.

Μόλις τους είδε η Σέχω έτρεξε στο Τούρνοβο να πάρει λίγο κρέας από την αγελάδα που είχε σφάξει η μάνα της και τόβαλε αμέσως στην κατσαρόλα. Ο άνδρας της δεν ήξερε τι είδος κρέας βράζει γιατί ήταν με την παρέα. Η μυρωδιά πήγε στον οντά και τότε τον ρωτά ένας:

- Βασίλη τι κρέας βράζει η κυρά στην κουζίνα;

- Μάλλον αγελάδα θα είναι, απήντησε εκείνος και οι άλλοι γέλασαν με το «μάλλον» της άγνοιας που είπε.

* Όταν η μπάμπω ταξίδεψε για πρώτη φορά στο παζάρι της Κόνιτσας και τη ρώτησαν όταν γύρισε πώς τα πέρασε απάντησε:

- Κοσμογύρισα, παιδιά μου, κοσμογύρισα. Έφυγα λίγο από τα μαρναντοβούνια μας και είδα κόσμο! Είδα φώτα, είδα ρόδες που κοσεύανε στο δρόμο με ντούντες. Εκείνα τα ψωμιά τα αφράτα μοσχομύριζαν στους φούρνους. Αμ ξέρει ο κόσμος να ζήσει.

ΠΑΖΑΡΕΜΑ ΓΑΪΔΑΡΟΥ

Όσες φορές προσπαθούσε να καβαλικέψει το γάιδαρό του ο μπάρμπα **Κώστας Πανταζής** εκείνος τον έριχνε κάτω, ώσπου τον έφερε στην Κόνιτσα στο παζάρι να τον πουλήσει. Εννιά ώρες ποδαρόδρομο τραβώντας τον με το καπίστρι. Με την πρώτη ματιά που του έριξε ο αγοραστής του άρεσε και είπε να τον καβαλικέψει ο ιδιοκτήτης Κώστας. Εκείνος του είπε το ψέμα:

- Εννιά ώρες καβάλα από το χωριό τον έφερα, πάλι να τον καβαλικέψω;

- Τότε θα ανέβω εγώ καβάλα, του είπε ο αγοραστής και ανέβηκε.

Δεν πρόλαβε να κάνει τρία βήματα και ο γάιδαρος κλωτσώντας τον έριξε στη γη. Τότε είπε στον πωλητή:

- Με σακάτεψε ωρέ μπάρμπα και με πονούν τα πόδια μου.

Και ο πωλητής Κώστας του είπε τότε την αλήθεια:

- Εσένα λες πως σε πονούν τα πόδια γιατί σ' έριξε ο γάιδαρός μου κάτω. Εγώ που τον κουβαλάω εννιά ώρες ποδαρόδρομο από το Ασημοχώρι δεν με πονούν τα πόδια μου;

Έτσι δεν έγινε το παζάρι αυτό.

ΟΙ ΓΕΝΝΑΙΟΙ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Κάποτε το Νομαρχιακό συνεργείο κινηματογράφου ήλθε στο χωριό για προβολή ταινίας. Ζήτησαν το κλειδί από το Σχολείο και δεν τους το έδωσε ο πατέρας του δάσκαλου Διομήδης. Τους είπε:

- Υπεύθυνος για το σχολείο είναι ο δάσκαλος που απουσιάζει. Εγώ δεν μπορώ να ανοίξω το Σχολείο. Είναι κτήμα του Δημοσίου. Εκείνοι επέμεναν ώσπου αναγκάστηκαν να τηλεφωνήσουν στον ταγματάρχη, ο οποίος ήλθε να πάρει με τη βία το κλειδί, λέγοντας στο Διομήδη:

- Θα σπάσω την πόρτα αν δεν μου δώσεις τα κλειδιά.

Τότε ο νομιμόφρων Διομήδης ρίχνοντας στοχαστικά ένα βλέμμα στην φωτογραφία του Ζέρβα, στράφηκε στον αξιωματικό λέγοντάς του θυμωμένα:

- Σπάστην αν θέλεις και αύριο σου ξηλώνω τα γαλόνια!

Έτσι έφυγε άπρακτος ο αξιωματικός όπως έφυγε άπρακτος και άλλος στις Χιονιάδες έπειτα από τη σθεναρή απάντηση του δάσκαλου **Στέφανου Ζωγράφου**.

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟ ΔΑΣΚΑΛΟ ΜΑΣ ΣΤΕΦΑΝΟ ΖΩΓΡΑΦΟ

Στις Χιονιάδες ένα καλοκαίρι συνάντησα τον επί σειράν ετών δάσκαλο στο χωριό μας **Στέφανο Ζωγράφο** που τώρα ζει την τρίτη ηλικία.

Εθήτευσε από το 1933-40 και πολλά έχει να διηγηθεί.

- Θέλω να θεωρούμαι και Ασημοχωρίτης, είπε, διότι εκεί πέρασα τα καλύτερα χρόνια της ζωής μου. Οι Ασημοχωρίτες είναι φιλοπρόοδοι και φιλόξενοι. Πολλές φορές μου κάνανε τραπέζι και μεταδίδανε το περίσσευμα της αρχοντιάς τους. Οι Ασημοχωρίτες διατηρούσαν πατριαρχικές μορφές ζωής. Παππούς, γιαγιά, νύφες, παιδιά, εγγόνια. Η πεθερά ήταν ο συντονιστής και ο κλειδοκράτορας του σπιτιού. Οι ταξιδεμένοι έρχονταν για λίγο το Χειμώνα και την Άνοιξη έφευγαν πάλι για τα ξένα.

Από τα πολλά που μας διηγήθηκε ο σεβαστός Δάσκαλος κατέληξε σε μερικά φαιδρά περιστατικά:

α) Στο Ασημοχώρι που ήμουν δάσκαλος, το πρωινό που βγάζανε τα γίδια οι χωριανοί στο μεσοχώρι, τότε προσπαθούσαν να λυσουν και τις διαφορές τους. Μια φορά συζητούσαν τόσο φωναχτά που δεν μπορούσα να κάνω μάθημα. Τότε είπα κι εγώ στα παιδιά:

- Ανοίξτε τα παράθυρα και φωνάζετε κι εσείς όσο δυνατά μπορείτε. Και τότε σώπασαν οι χωριανοί και άρχισε το μάθημα.

β) Όταν πήγα ένα πρωινό να πλυθώ στη βρύση, γιατί κοιμόμουν μερικές φορές σε κακοκαιρία στο σχολείο, πέρασε ένας βλάχος και μου λέει:

- Δάσκαλε, εγώ δεν πλύθηκα ποτέ με σαπούνι και είμαι πιο άσπρος από σένα.

Λες και ήταν μαύρος ο δάσκαλος.

γ) Στο Σχολείο φοιτούσαν και δυο ξένα βλαχόπουλα που είχαν ψείρες και τις μεταδίδανε και στα άλλα παιδιά. Συνέστησα στο βλάχο για την καθαριότητα και μου είπε:

- Δεν φταίμε εμείς δάσκαλε, τις ψείρες τις γεννάει το νερό...

δ) Βγαίνοντας κάποτε για κυνήγι στο Βαρτζιομπάνι μού επιτέθηκε το λυκόσκυλο του βλάχου. Επί δεκαπέντε λεπτά της ώρας πάλευα με το θηρίο, το οποίο δάγκωνε την κάνη του δίκανου. Στα πρόθυρα της απογοήτευσής μου ήρθε ο βλάχος και του είπα:

- Θα το σκότωνα εάν δεν ερχόσουν.
- Θα σε σκότωνα κι εγώ, μου είπε εκείνος.
- Θα προλάβαινες; του είπα.
- Και θα τόκανες ωρέ δάσκαλε;

- Αφού θα τόκανες εσύ για ένα σκύλο, δεν θα τόκανα εγώ για να σωθώ;
- Ωρέ δάσκαλε, δεν το πίστευα πως θα τόκανες.

ε) Σε ένα από τα χωριά που ήμουν δάσκαλος ο πρόεδρος μάλωνε στο μεσοχώρι με το βλάχο για το ενοίκιο του βουνού και τις παραβιάσεις στα χωράφια. Την άλλη μέρα ο πρόεδρος κατέβαινε από το βουνό και συναντώντας τον στο δρόμο με δυο τζαντίλες τυρί, βούτυρο και μια σκωταριά του είπα:

- Τι απέγινε με το βλάχο κ. πρόεδρε; Συμβιβαστήκατε;

Κι εκείνος μου είπε:

- Ναι, δάσκαλε, όλα ήρθαν κατ' ευχήν. Συμφωνήσαμε.

- Ναι, είπα μέσα μου, ας είναι καλά οι τζαντίλες και η σκωταριά.

στ) Σε ένα άλλο χωριό που ήμουν δάσκαλος ένας εγγράμματος χωριανός παντρευόταν και ζήτηξε το ρολόι ενός φίλου του σαν συμπλήρωμα στο γαμπριάτικο κουστόύμι και θα τόδινε μετά το γάμο. Ο γαμπρός όμως φεύγοντας για την Αμερική το πήρε μαζί του και τότε ο φίλος του του έστειλε γράμμα και του έλεγε:

- Σε παρακαλώ πολύ, ξέχασες να μου δώσεις το ρολόι, στείλτο μου με την πρώτη ευκαιρία.

Κι εκείνος από την Αμερική του απαντά:

- Εδώ φίλε μου στην Αμερική εργαζόμαστε νυχθημερόν και υπέρ των συνανθρώπων μας, πλην γνώριζε ότι η φιλτάτη ημών ιδιαίτερα πατρίς δυστυχώς στερείται επιφανών ανδρών!

Έτσι με το γράμμα που του έστειλε έχασε και το ρολόι και την δόξα του επιφανούς ανδρός και θυμήθηκε το δίδαγμα πως «ο ευεργετούμενος βαρέως φέρων την ευεργεσίαν μισεί τον ευεργέτην» και το «δεν υπάρχει ασφαλέστερος εχθρός από τον ευεργετούμενο».

Η ΘΕΙΑ Η ΘΕΟΔΩΡΑΚΑΙΝΑ

Ήταν η γυναίκα που αγαπούσε ιδιαίτερα τα παιδιά. Όσες φορές μας έβλεπε μαζεμένα παιδιά στους δρόμους μας έλεγε και φανταστικές ιστορίες. Ισχυρίζονταν ότι ήξερε φωλιές με λαγούδια και πουλιά. Εμείς πηγαίναμε αλλά στα χαμένα ψάχναμε.

Μια φορά είπε πως στη μουρβιά της Βαγγελής στην καλύβα σκότωσε πέντε σπουργίτια με ένα τόπι χιόνι! Είχε επίσης τη συνήθεια να χασμουριέται. Μια φορά το χειμώνα στο τζάκι καθώς καθόμασταν άργησε να χασμουρηθεί και ο εγγονός της Σπύρος Τσεπέλης έκανε

πως χασμουριέται ο ίδιος και άρχισε πάλι τη συνήθειά της.

Ο αφέντης **Κωνσταντής Χρήστου** την αγαπούσε ιδιαίτερα τη Χρηστέικη αυτή νύφη. Συχνά της έλεγε:

- Κλώσα μου, εσύ που μαζεύεις τα πουλιά του χωριού (τα παιδιά).

Στα γεράματά της η θεία Θοδωράκαινα έλεγε για το σόι της, τους Χρησταίους:

- Έχουμε γιατρούς να μας γιατρεύουν, καθηγητή για να μας φωτίζει και παπά να μας θάψει.

Τα τελευταία χρόνια έμενε στον εγγονό της **Σπύρο Τσεπέλη** στα Γιάννενα και ο καημός της ήταν πάντα στο έρμο το χωριό και στο Δημήτρη της, το γιο που ήταν στην Αμερική αποκλεισμένος από τον πόλεμο 4 χρόνια χωρίς γράμμα.

Κορακοζώητη η Θοδωράκαινα πλησίαζε τα εκατό και ο συμπέθερός της ο Ζήσης, σαν αστείος που ήταν, της έλεγε:

- Φεύγουν τα παλικάρια κι εσύ ακόμα... Φαίνεται πως σε ξέχασε ο Αρχάγγελος, θα κάνουμε αίτηση να σε πάρει γιατί παράγινε το... κακό.

Κι εκείνη απαντούσε:

- Σάμπως το θέλω η καφερή να ζήσω άλλο.

Αλλά εκείνο που ανέδειξε τη θεία Θοδωράκαινα σε... ιστορικό πρόσωπο ήταν ο θρυλικός **Φόρτης**. Πιστός συντροφός της στα χωράφια και στο σπίτι, το μικρόσωμο αυτό σκυλάκι, στάθηκε πιστός στο καθήκον του. Λαγό να έβλεπε δεν γάβγιζε, μα σαν πλησίαζε ξένος στους τρουβάδες που είχαν παραπέρα στο χωράφι, έσκιζε τον τόπο. Στο δρόμο εάν έπεφτε από το γομάρι κάποιο πράγμα, το ζώο καθόταν όλη τη μέρα και το φύλαγε ή γάβγιζε όσο να γυρίσουν να το πάρουν. Η φύλαξη του σπιτιού επίσης έμεινε παροιμιώδης. Στην εξώπορτα διατηρείται ακόμα η φαγωμένη από τα δόντια του τρύπα. Όσες φορές περνούσαν, ιδίως παιδιά που το ζάρβιζαν, γινότανε πανδαιμόνιο από τα γαβγίσματά του. Από μέσα ο φορτισμένος Φόρτης βγάζοντας το κεφάλι του από την τρύπα κι απ' έξω τα παιδιά με τις σκόπες. Αγώνας μέχρις εσχάτων. Για νάμπαινε κανείς στο σπίτι έπρεπε να τον συμμαζέψουν στο κελάρι. Αλλά και από εκεί δεν έμενε ήσυχος ο πιστός αυτός φύλακας.

ΤΑ ΧΩΡΑΤΑ ΤΟΥ ΜΠΑΡΜΠΑ ΜΗΤΣΟΥ ΖΑΧΑΡΙΑ ΣΤΟ ΜΕΣΟΧΩΡΙ

Μόλις κάθισε στη καρέκλα έξω από το μαγαζί άρχισε τα αστεία με τα παράπονα:

- Δεν έχω τηλεόραση γιατί δεν έχω παράδες. Δεν μου δώσανε χρήματα από τον Συνεταιρισμό. Τη θέλω και χρωματιστή!

Κάθε καλοκαίρι δεν λείπει από το χωριό. Βγαίνει συχνά για να στολίζει με τα αστεία την παρέα και να τον στολίζει κι εκείνη. Ιδίως με τα αστεία που λένε με τον Πασχάλη και Αχιλλέα. Όταν έρχεται κάποιος φίλος στην παρέα του λέει:

- Έλα εδώ μωρέ ξεπατωμένε να σε κεράσω καφέ.

Όταν βλέπει καμιά νεαρή γυναίκα νεοφερμένη στο χωριό της λέει:

- Έλα δω μωρέ στριγκλιάρικο να σε χαιρετήσω.

Παρ' όλα του τα χρόνια είναι ακμαιότατος και πολύ αισιόδοξος ο Μήτσος, διότι, όπως του είπε ο γιατρός, ο άνθρωπος μετά τα 80 παθαίνει ανοσία και δεν προσβάλλεται εύκολα από ασθένειες και δεν χρειάζεται φάρμακα, οπότε βαδίζει αισίως τα εκατό. Κι εμείς λέμε αρκεί να είναι καλά σε όλους και η σύντροφος της ζωής διότι χωρίς αυτή το σπίτι γίνεται στούρος.

Φέτος μας διηγήθηκε ο μπάρμπα Μήτσος πως πήρε σύνταξη από την Αμερική.

- Πήγα να δω τα παιδιά μου για λίγο καιρό, λέγει.

Ο **Πέτρος Τάσης** στη γειτονιά του στην Αμερική είχε ένα ξυλουργικό εργοστάσιο και γνώριζε το αφεντικό. Μου πρότεινε να εργαστώ. Στο εργοστάσιο φιάχνανε και σαρμάντζες για να τις κουνούνε με το χέρι. Στο χωριό όμως παλαιά οι γυναίκες τις κουνούσαν με το σχοινί που έβαζαν στο δεξί πόδι, ενώ με τα χέρια έπλεκαν, έγνεθαν κλπ. Έφτιαξα κι εγώ μια τέτοια σαρμάντζα και ο εργοστασιάρχης το θεώρησε ευρεσιτεχνία κι έκτοτε γινότανε έτσι οι σαρμάντζες.

Τελειώνοντας την ιστορία αυτή στο μεσοχώρι, έρχεται ο μανάβης που ήταν Θεσσαλός τσιγγάνος και συναγωνίζονταν τον άλλο μανάβη από τη Βούρμπιανη, που είναι τακτικός. Ο τσιγγάνος μανάβης μιλούσε με τη γυναίκα του τη δικιά τους γλώσσα. Σηκώνεται ο μπάρμπα Μήτσος και του λέει:

- Παιδάκι μου, έχεις καστραβέτσια;

Κι εκείνος του είπε:

- Τι είναι αυτά τα καστραβέτσια, δεν τα ξέρω. Μας κοροϊδεύεις τώρα;

Και ο Μήτσος του απήντησε:

- Όχι μόνο εσύ να μιλάς τα τσιγγάνικα με τη γυναίκα σου. Γιατί να μη μιλούμε κι εμείς τα Λισκατσιίτικα. Αγγούρια ωρέ, αγγούρια έχεις; Πώς θέλεις να σου το πω;

Αφού τα αγόρασε με λίγες ντομάτες πήρε και ένα πάκο μακαρόνια από το μαγαζί και τα 'στειλε στο σπίτι με το πανέξυπνο εγγονάκι του **Βαγγέλη Στεργίου**, λέγοντάς του:

- Και πες στη θεια σου (τη γυναίκα του) να σε κεράσει από τα

λουκούμια τα δεύτερα.

- Ναι, του λέει το παιδί, να πάθω καμιά δηλητηρίαση.
- Τότε πες της να σου δώσει από τα πρώτα, του απήντησε ο Μήτσος.

ΤΟΝ ΠΑΛΙΟ ΕΚΕΙΝΟ ΤΟΝ ΚΑΙΡΟ

Πρώτη γνωστή γυναίκα που έβγαζε δόντια στο χωριό ήταν η **Σοφία Ζ. Τσεπέλη**. Εμείς γνωρίσαμε τη **Νάσαινα Τσεπέλη**. Ήταν μια δυναμική γυναίκα του πάνω μαχαλά. Για εργαλείο είχε την τανάλια που την χρησιμοποιούσε για μεγάλα δόντια. Άλλος τρόπος για να βγάξει τα δόντια ήταν ο εξής:

Έδενε το δόντι με ένα γερό σχοινί και από ένα μέτρο μακριά έλεγε στον παθόντα να κοιτάζει στο ταβάνι, οπότε τραβούσε το χαλασμένο δόντι και γινόταν η εξαγωγή του. Εάν είχε αιμορραγία έβαζε ψωμί και αλάτι ζυμωμένο για να σταματήσει το αίμα. Η Κώτσαινα η βλάχα όμως έπαθε μόλυνση και πέθανε.

Για τον κόπο τους δεν παίρνανε τίποτε εκτός από την ηθική ικανοποίηση για το καλό που κάνανε.

* Η **Ζήσαινα του Τσεπέλη η Σοφιά** είχε πάει στην Ερσέκα για σιτάρι και ρώτησε το μπακάλη: «Πόσο έχει η οκά» και εκείνος της απάντησε «30 παράδες». Κι εκείνη με τα λίγα γράμματα που ήξερε του είπε:

- 30 και 35 εγώ δεν ξέρω. Εάν θέλεις 40 παράδες το παίρνω. Και αφού έκοψε... καλή τιμή, το πήρε.

* Η **Βασίλαινα Τσεπέλη** είχε πει στην **Αλέξω Κατσιούλη** όταν εκείνη θα πήγαινε στην Ερσέκα στο παζάρι:

- Να ένα μετζίτι να μου φέρεις δυο βαντάκια πράσα και 25 γρόσια ρέστα. Εννοείται πως το μετζίτι είχε 20 γρόσια.

* Ένα παιδί κρατούσε ένα τσουβάλι δεμένο και το ρώτησε η μπάμπω:

- Τι έχεις αυτού μέσα παιδάκι μου;
- Διαβόλους γιαγιά, της απήντησε.
- Πόσο κοστίζουν; του λέει.
- Εκατό δραχμές ο ένας, απήντησε.
- Τότε διάλεξέ μου έναν και πάρε τα λεφτά σου.
- Τι να διαλέξω μπάμπω, όλοι οι Διαβόλοι το ίδιο είναι, της είπε.

(Τα ως άνω 3 είναι της Φώτσιως Νούτση - Σακκούλη)

ΤΑ ΠΟΛΛΑ ΚΑΡΒΕΛΙΑ

Όταν κατέβηκε για πρώτη φορά στην Κόνιτσα η **Γκέλαινα Γιώτη** κι

εκεί που περπατούσε είδε ένα φούρνο που είχε αραδιασμένα τα ψωμιά στη βιτρίνα είπε: «Εδώ είναι ένα σωρό καρβέλια δεν θα τους μουχλιάσουν; Πότε θα τα φαν όλα αυτά...».

ΤΟ ΑΝΙΚΑΝΟ ΓΟΜΑΡΙ

Στην Κατοχή οι χωριανοί γυρνούσαν μπουλούκια-μπουλούκια από πόλη σε πόλη και από χωριό σε χωριό, ανταλλάσσοντας προϊόντα για να μπορέσουν να ζήσουν. Σε μια απ' αυτές τις διαδρομές που συμμετείχε και ο **Διομήδης Νούτσης**, σ' ένα από τα ποτάμια που διέσχιζαν, παρέσυρε το γομάρι του το νερό και το πήγαινε τον κατήφορο το σκοτωμού. Και ενώ όλοι οι χωριανοί έτρεξαν αμέσως να το βγάλουν, ο Διομήδης ντροπιασμένος για το ζωντανό του τους φώναζε: "Αφήστε το, αφήστε το το παλιογόμαρο να το πάρει ο λάκκος, είναι ανίκανο να ζει στην κοινωνία...". Οι χωριανοί όμως δεν τον άκουσαν και το έσωσαν το γομάρι για να ζει στην κοινωνία, έστω και ανάξια. (Από το Περιοδικό Ασημοχωρίτικα της Ανδρονίτης Σ.Ν. και Νίκου Ε. Γιώτη)

* Απ' τα παιδικά χρόνια στο χωριό

«Πατρίδα σαν τον ήλιο σου, ήλιος αλλού δεν λάμπει». Κάποιον Σεπτέμβριο ήλθε από τη Ρουμανία οικογενειακώς ο **γιος του Διομήδη Νούτση, ο Κώστας**, να δει τα αδελφια του στην Αθήνα, αλλά φεύγοντας θέλησε να περάσει και από το χωριό. Ένα περιστατικό που θυμάται μας το διηγήθηκε και το σημειώνουμε εδώ.

Μαζί με τον φίλο του τον **Τάκη του Χριστόφορου**, φτιάχνανε ξυλοκούμπουρα, αλλά δε μένανε ικανοποιημένοι. Επιζητούσαν να προαχθούν κληρονομητικώς, γ' αυτό κατόρθωσαν και πήραν το δίκανο του μπάρμπα - **Αναστάση Πανταζή**, αλλά τους φαινότανε μακρύ εφ' όσον αυτοί ήταν παιδιά. Τότε με ένα σιδηροπρίονο έκοψαν τη μισή κάνη του όπλου, οπότε αχρηστεύτηκε και ήταν κατάλληλο για γάτες μόνο εκ του συστάδην. Αυτό το έμαθε ο Διομήδης, ο πατέρας του Κώστα, με αποτέλεσμα να του ισοπεδώσει τη μύτη και να τρέχουν τα αίματα. Είχε κατανοήσει την αξία που είχε ένα δίκανο στο χωριό.

ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΚΑ ΔΕΝΔΡΑ ΛΙΣΚΑΤΣΙΟΥ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

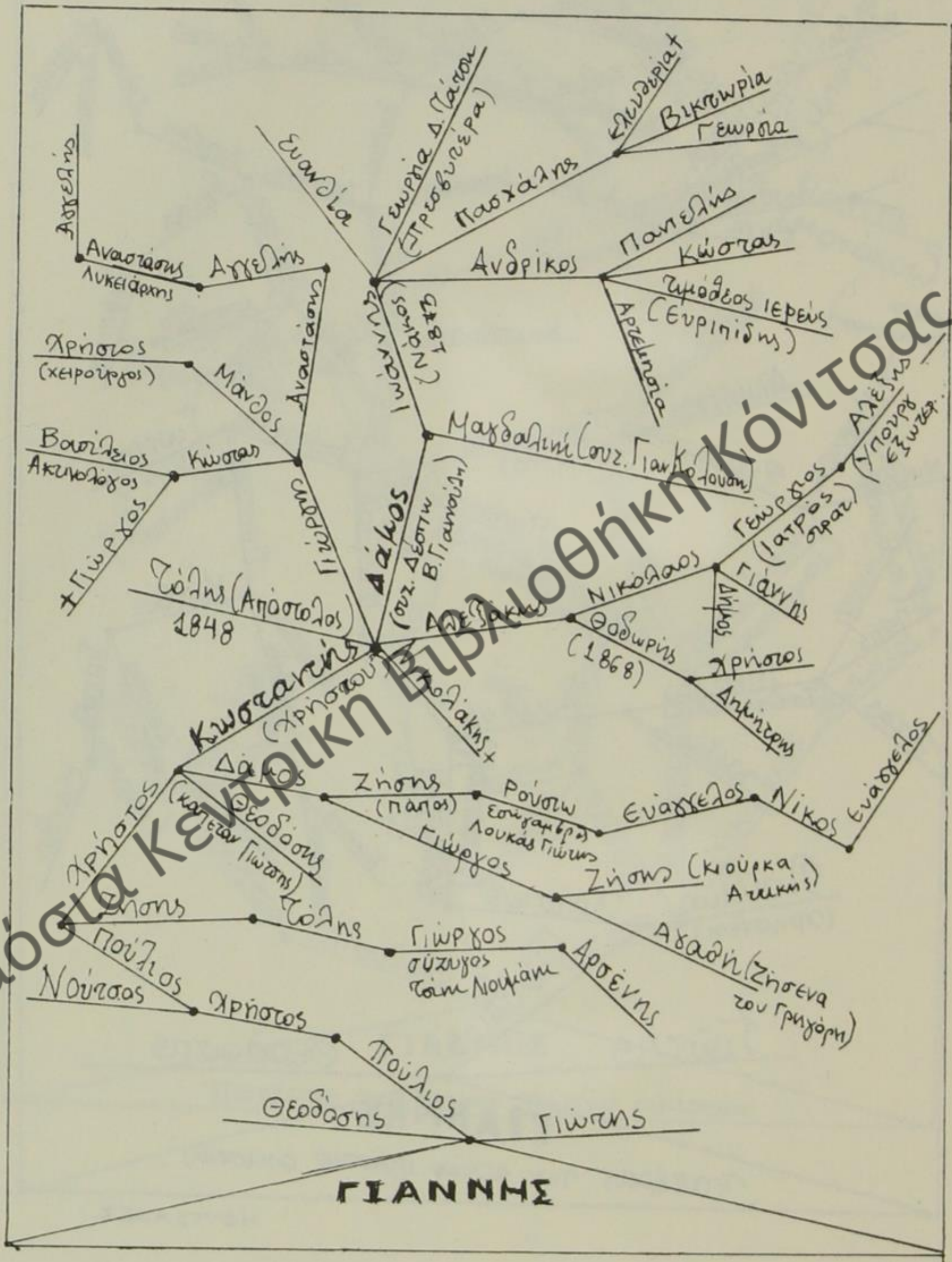
103

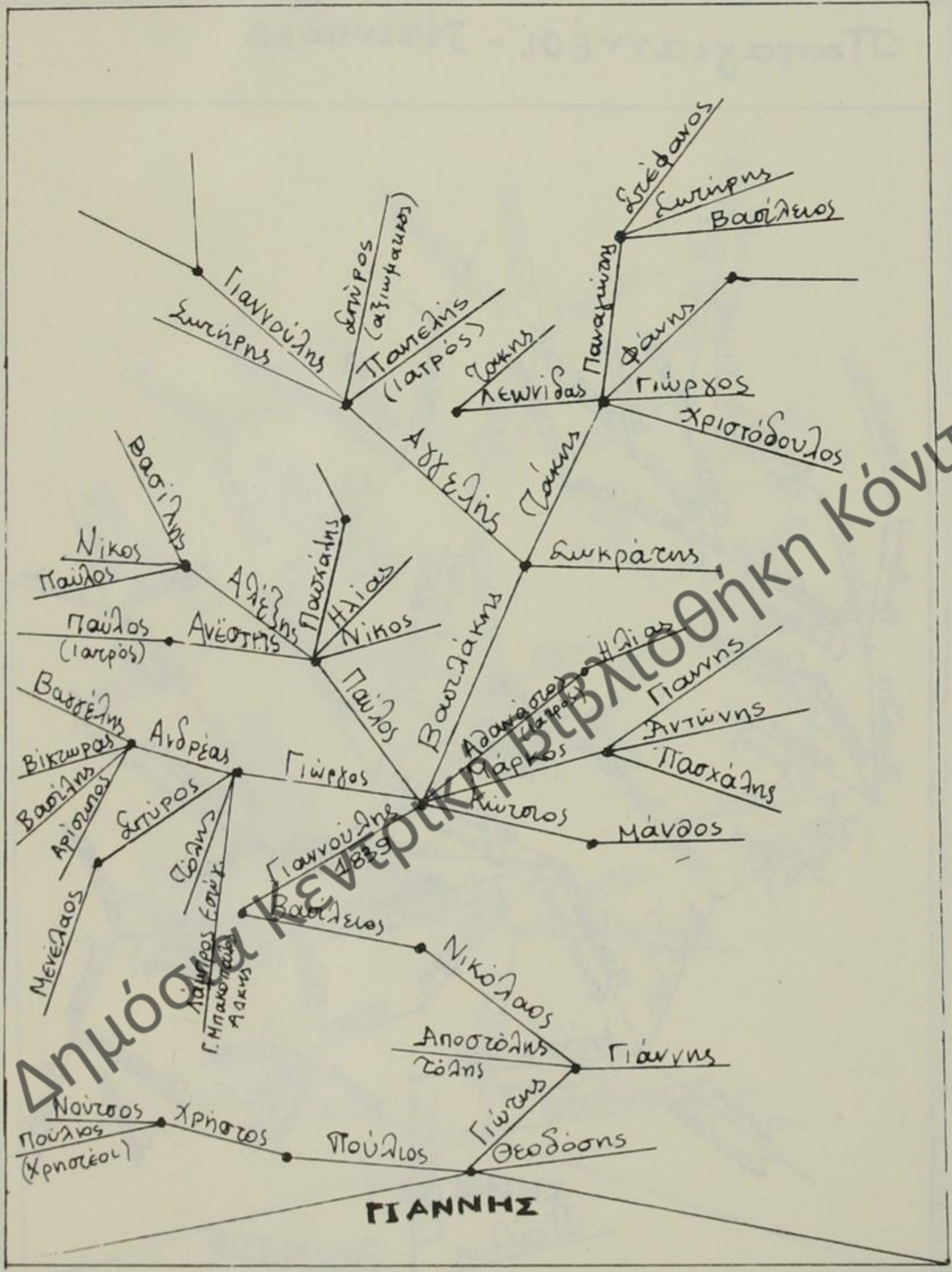
Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΚΟΝ ΔΕΝΔΡΟΝ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ
 ΑΔΕΛΦΩΝ ΚΑΙ ΠΡΩΤΩΝ ΟΙΚΙΣΤΩΝ
 ΤΟΥ ΛΙΣΚΑΤΣΙΟΥ (ΛΙΣΜΟΧΩΡΟΥ)
 ΚΑΤ' ΑΡΧΕΡΟΓΟΝΙΑΝ
 ΚΡΗΤΙΚΗΝ ΕΚΔΟΣΗ 1987
 ΤΙΜΩΘΕΟΥ ΧΡΗΣΤΟΥ

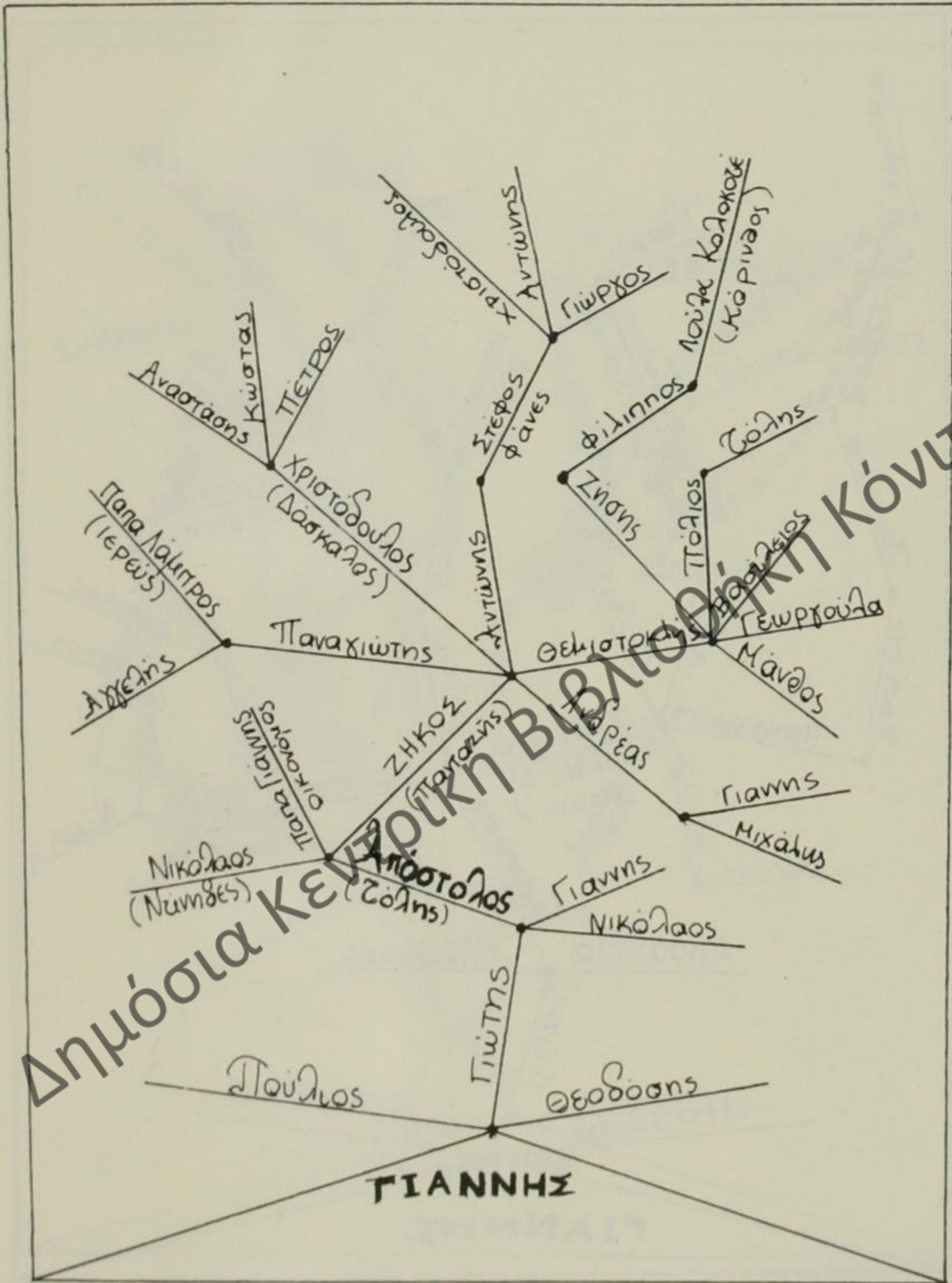
Χρησείοι

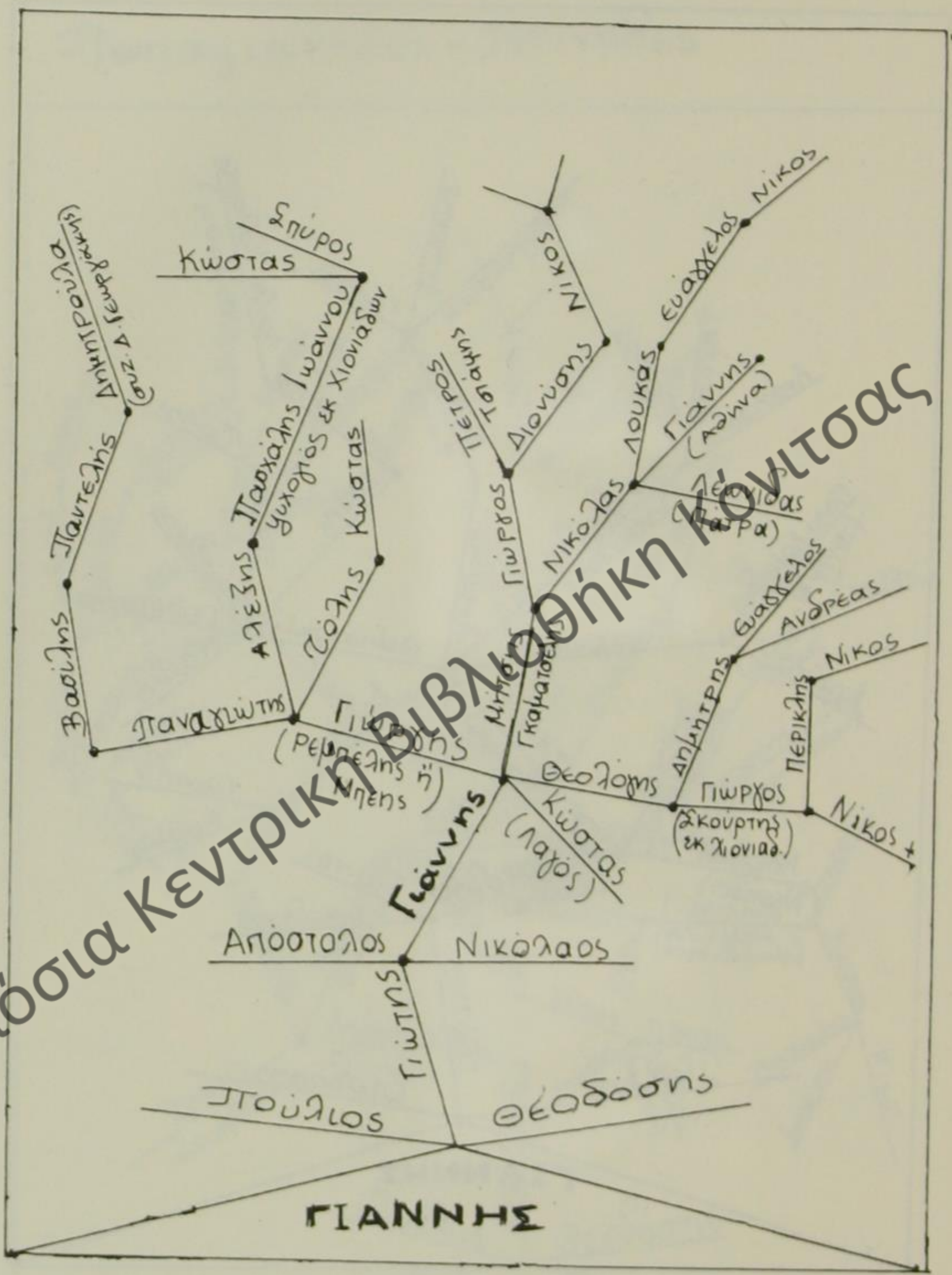
Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Γιανουλέοι

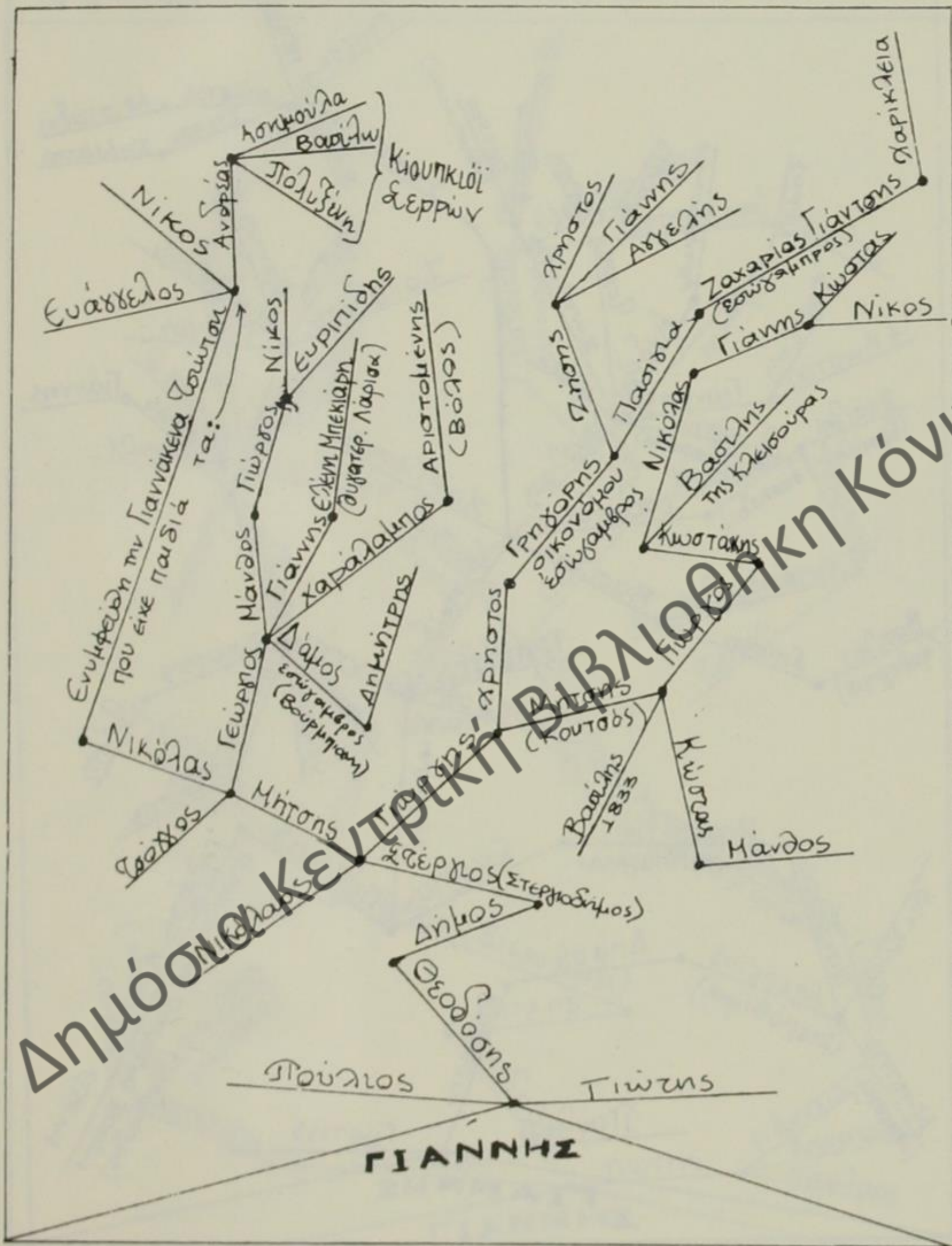

- ΖΗΚΟΣ -
 Ζηκουλα (Παραζι)

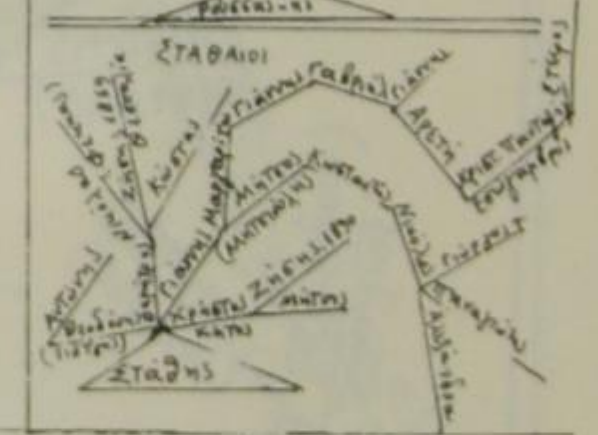
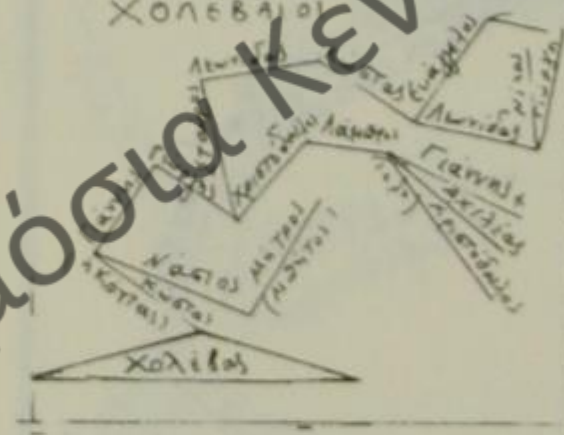
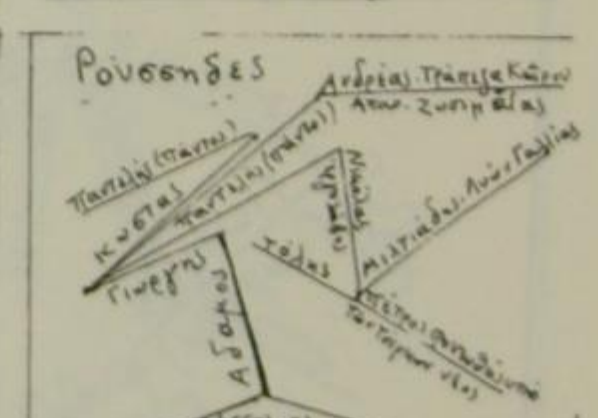
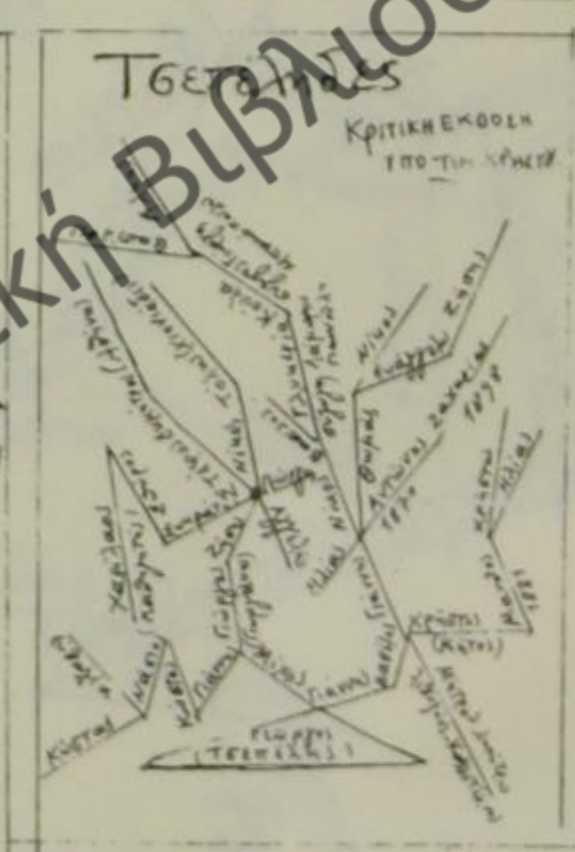
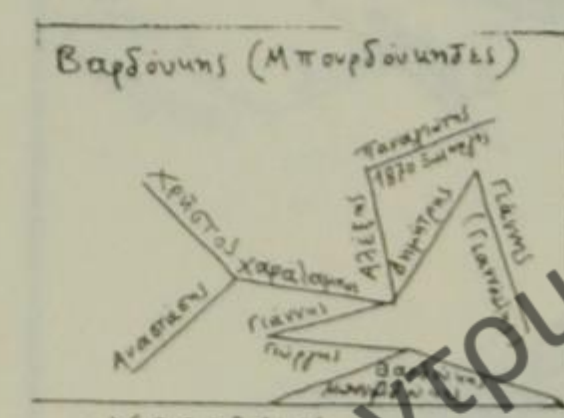
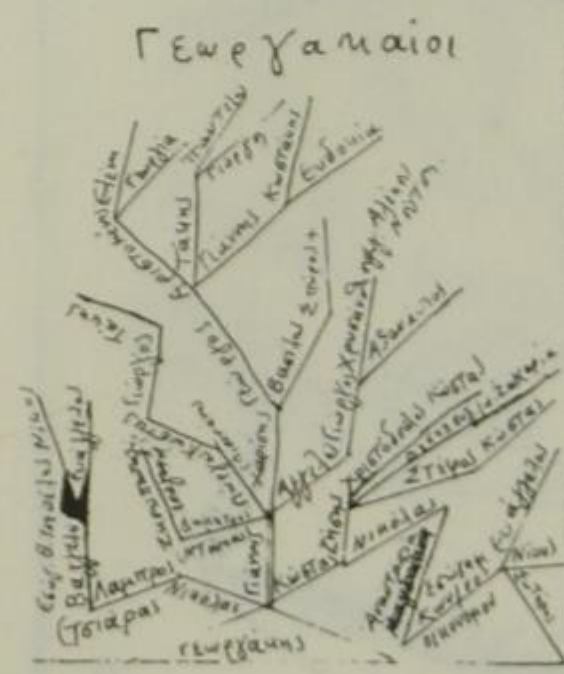
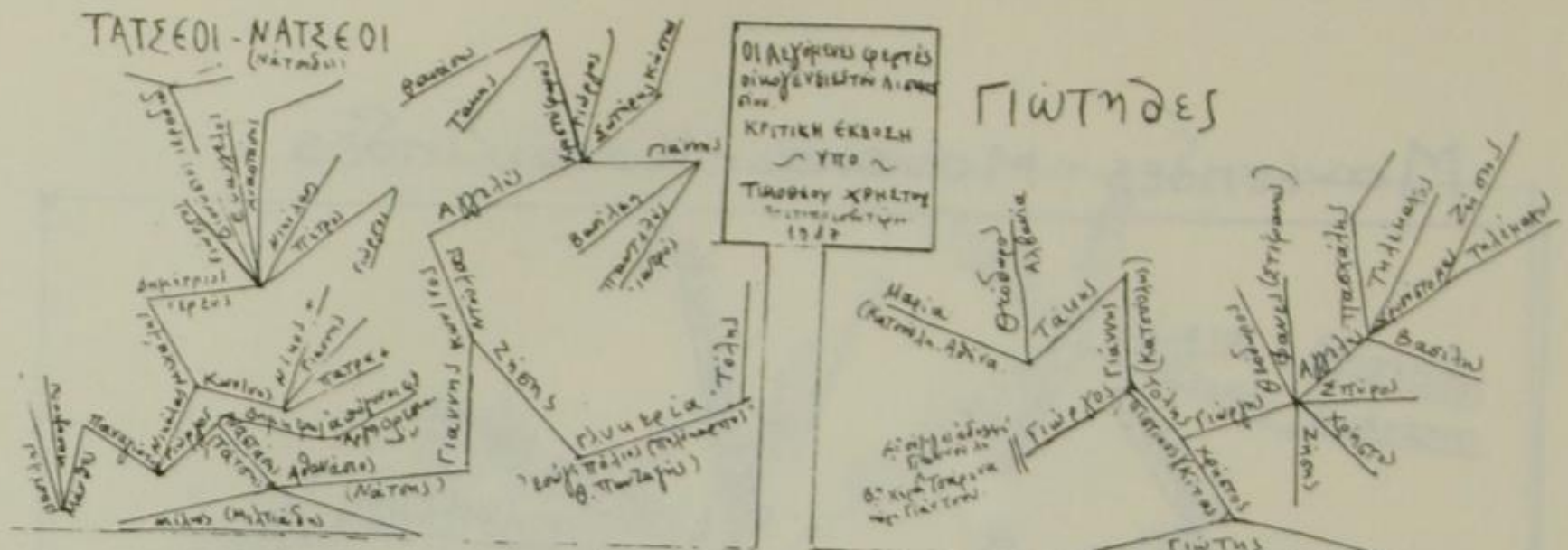
Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Λονδες - Γκακατοσελνδες - Ρερπελνδες

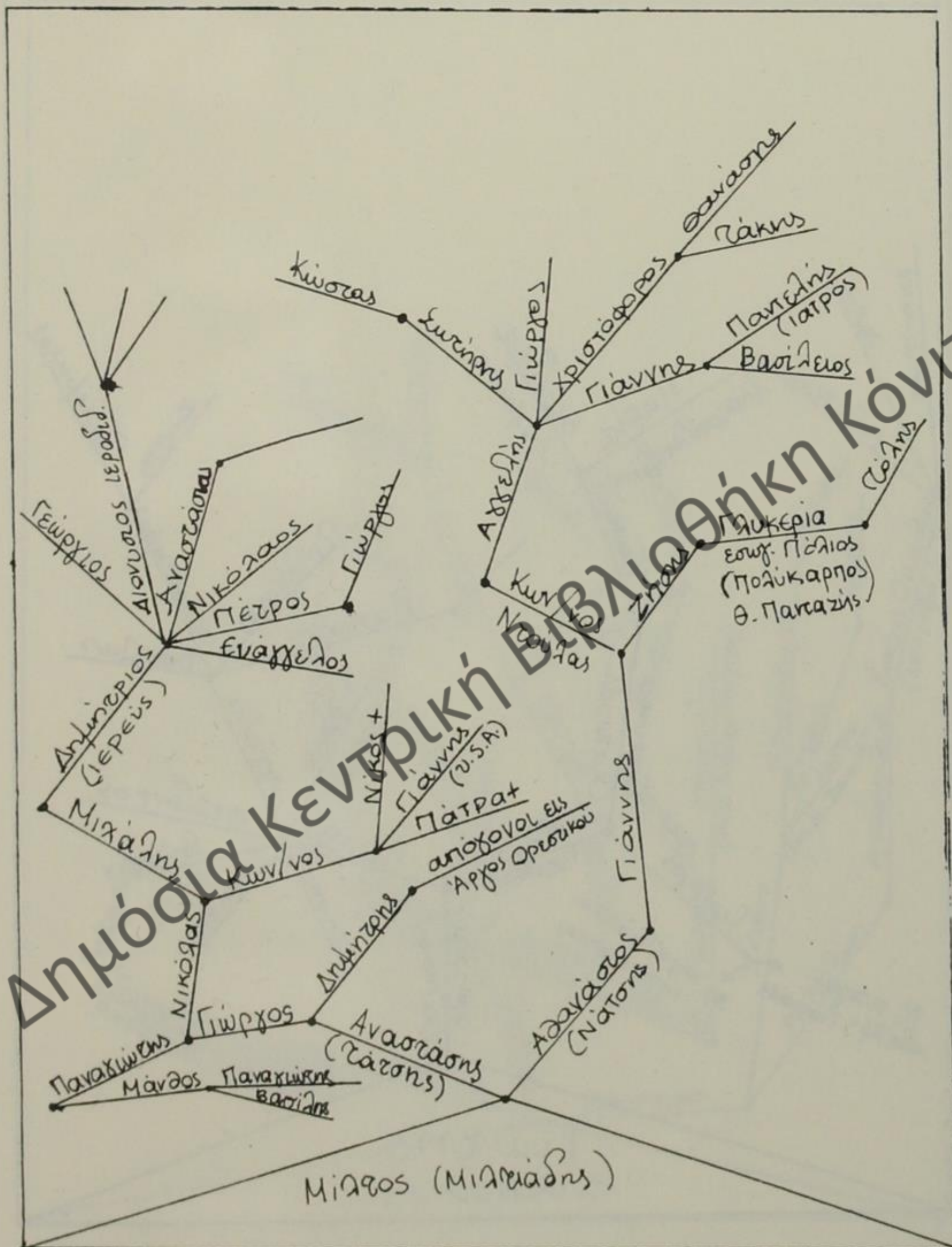

Γεωργεοι - Μητσοει

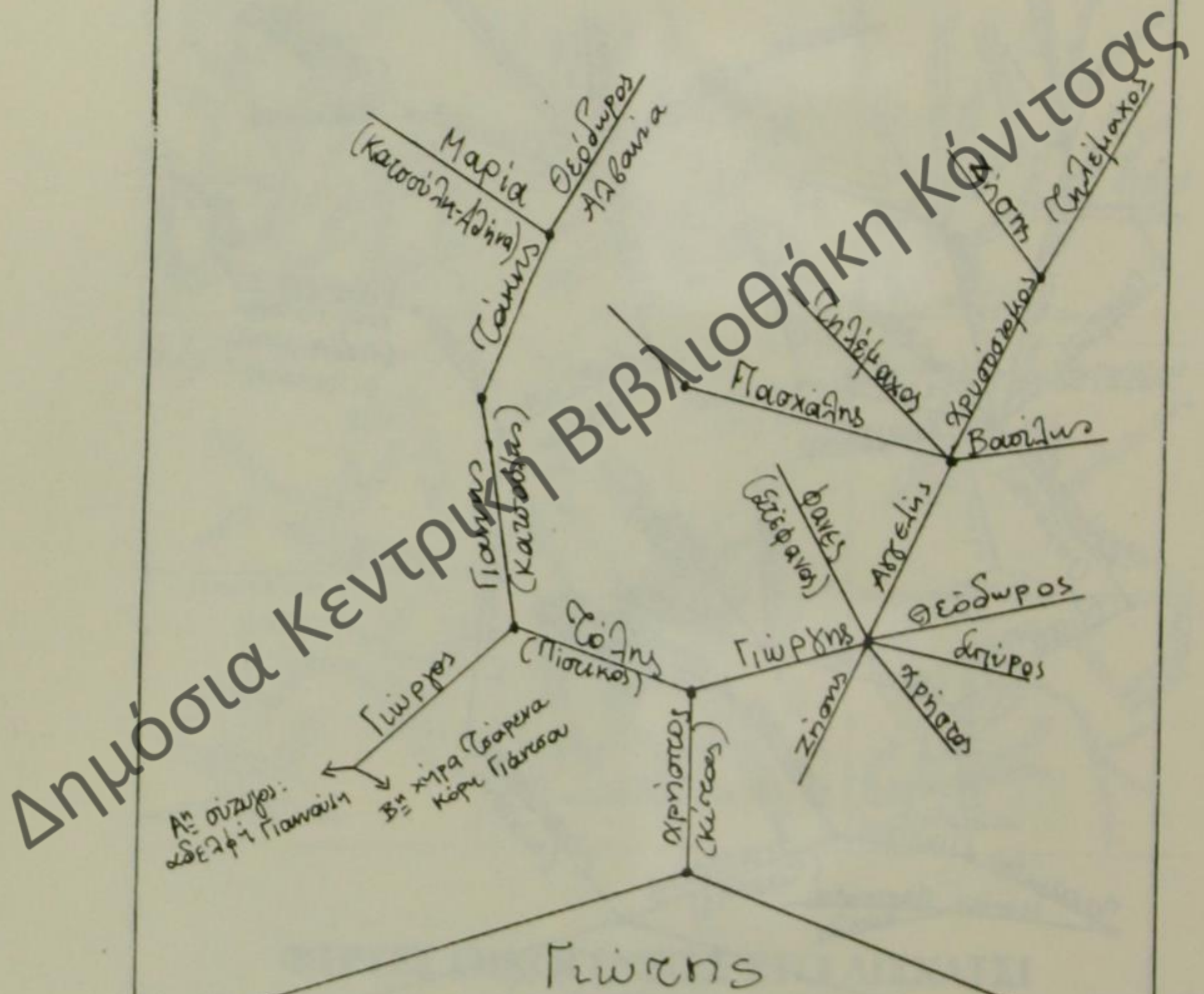

ΦΕΡΤΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ ΣΤΟ ΛΙΣΚΑΤΣΙ

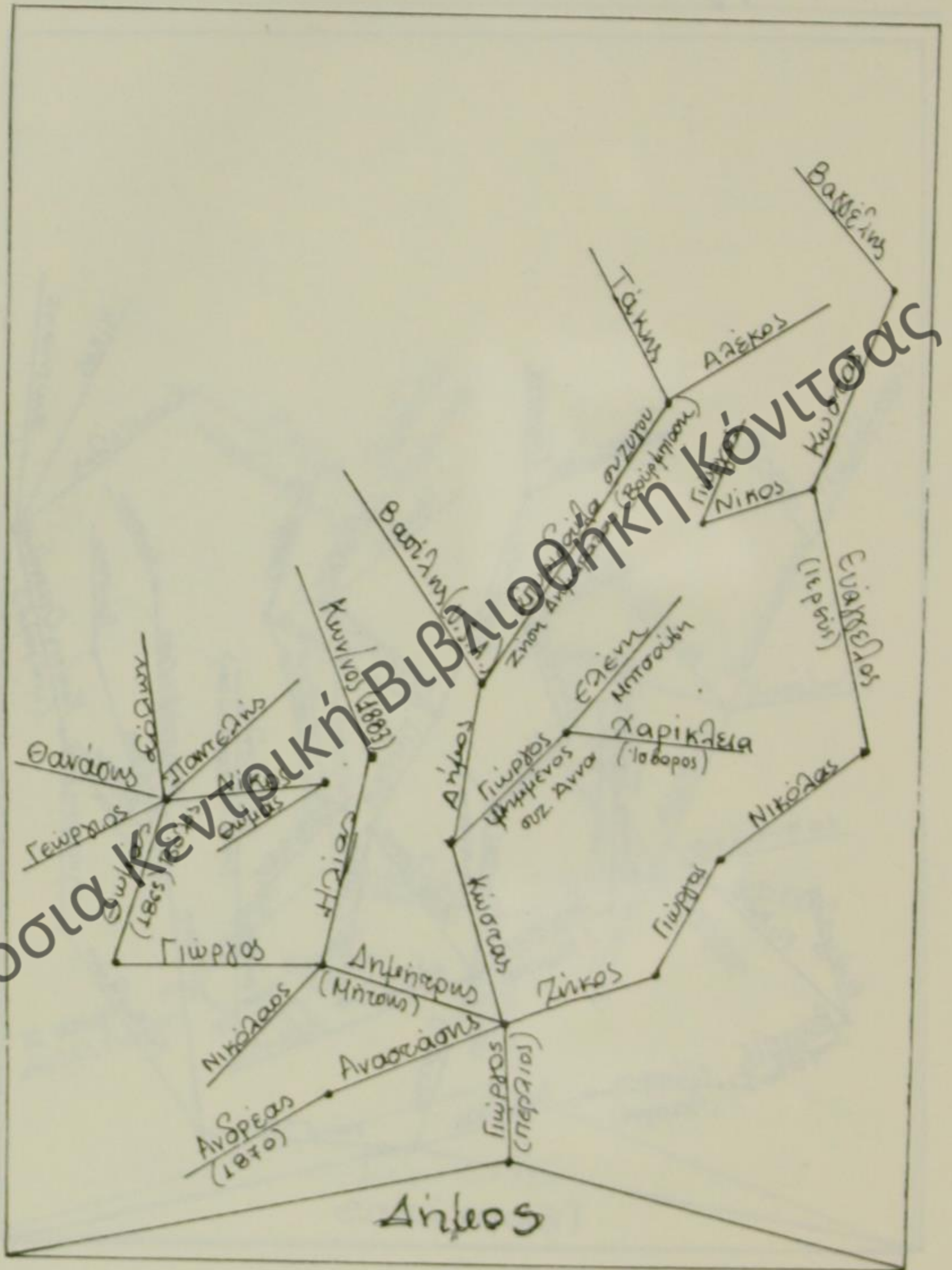
Τατσέοι - Νατσέοι (Νάτσονδες)

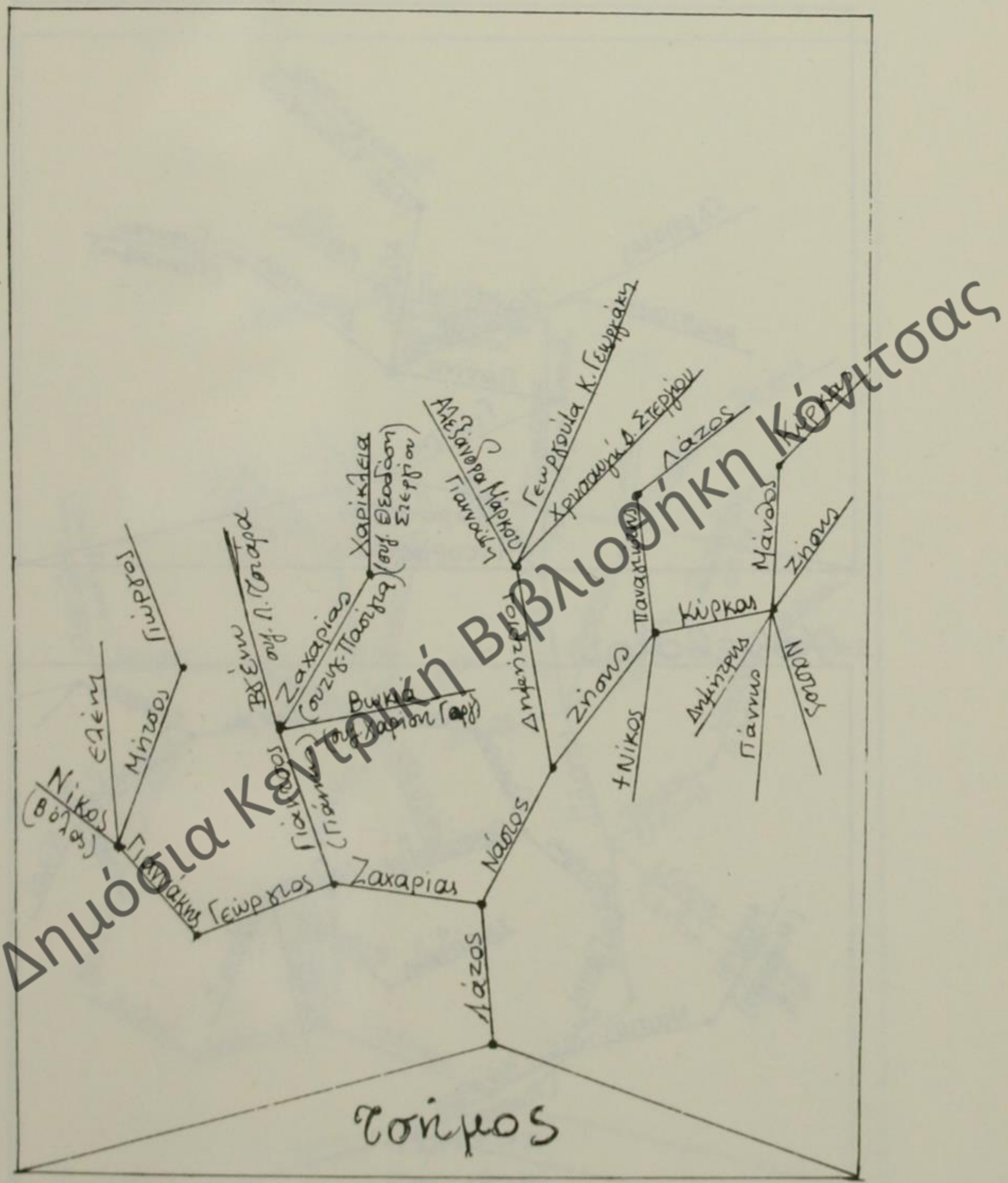
Γιώσηδες

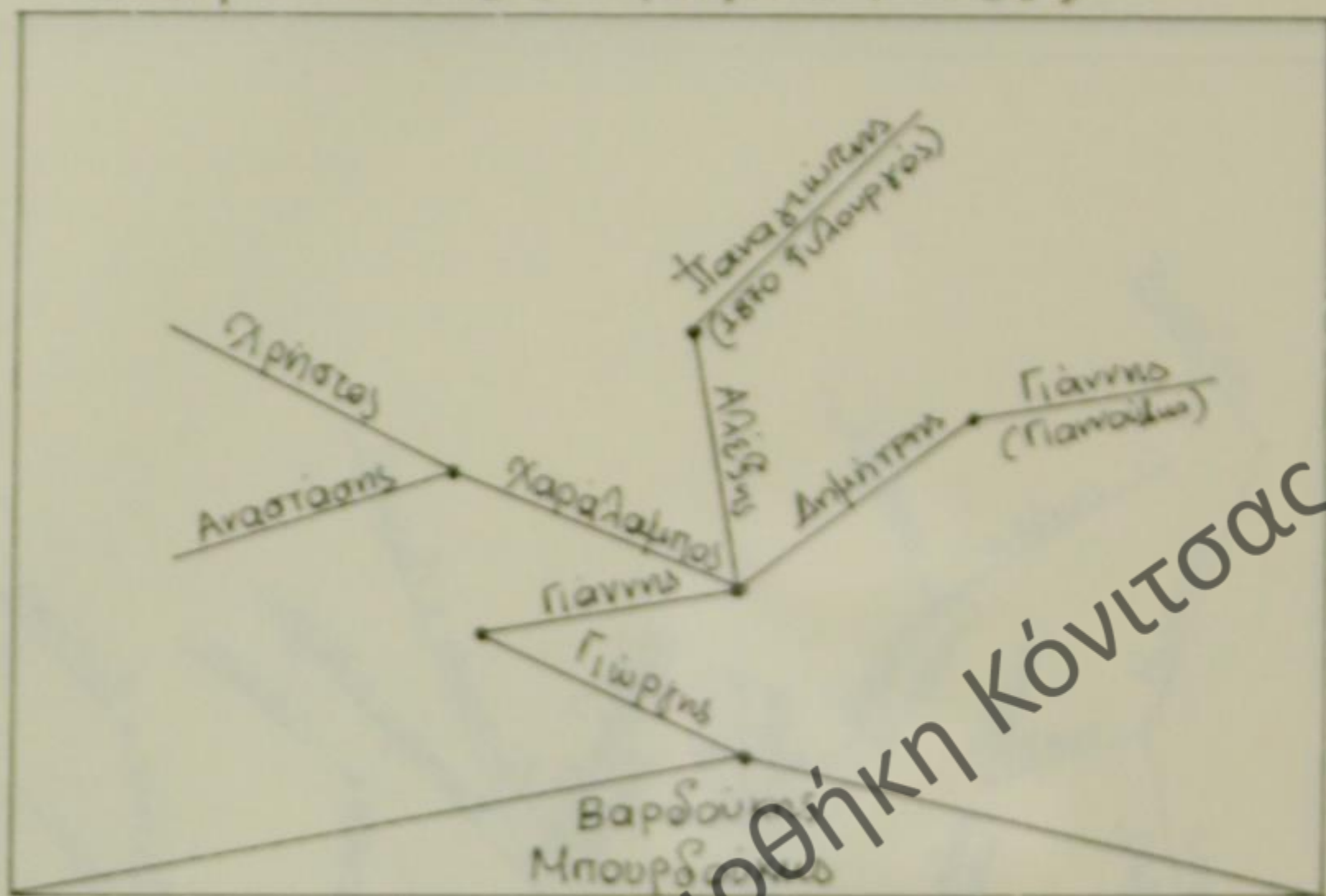
Δήμου - Ζήκου - Περαιού

Τοπος - Λαζος - Νάσος

Βαρδουίτες (Μπουρδουκίδες)

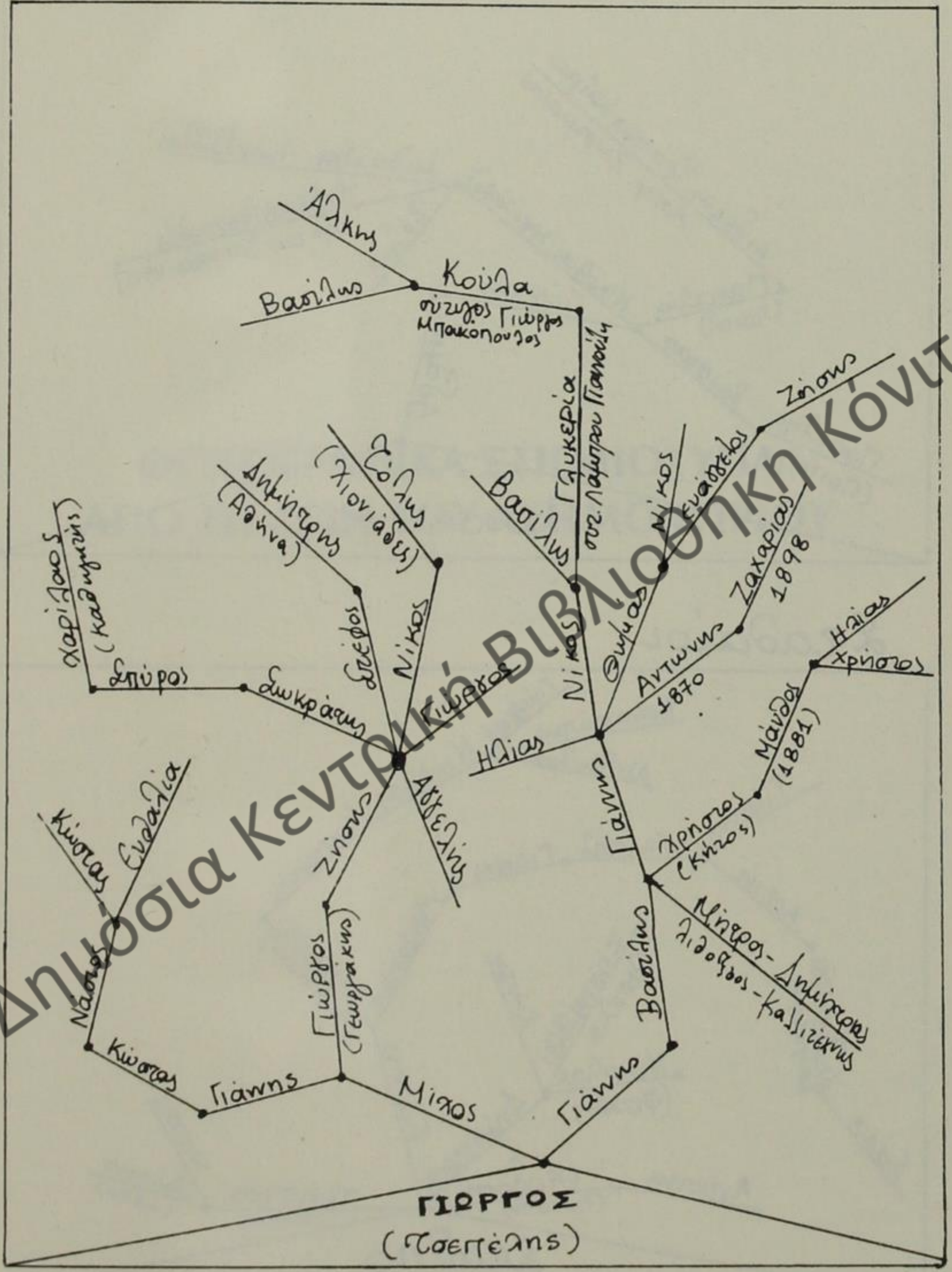

Χολεβαίοι

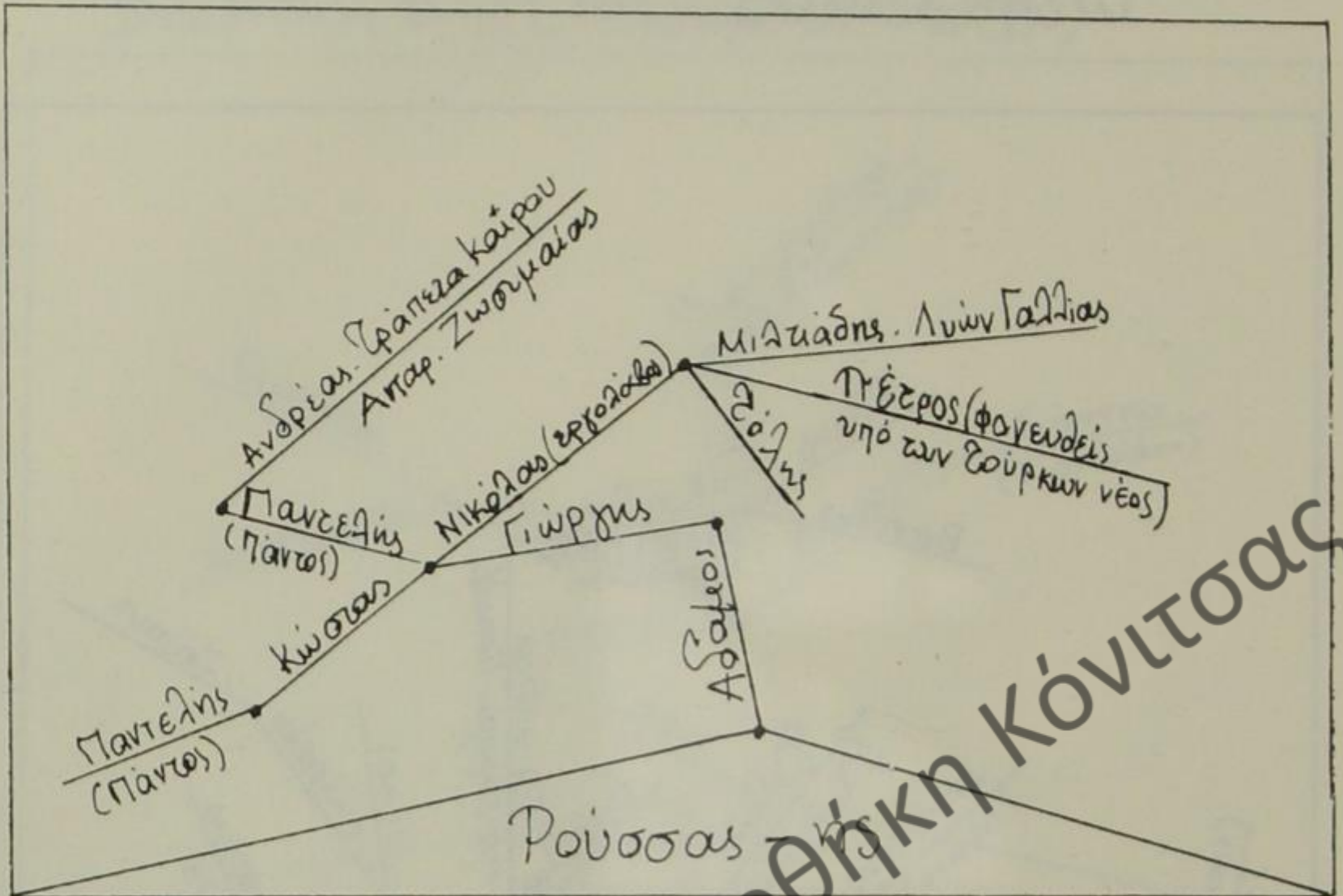

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

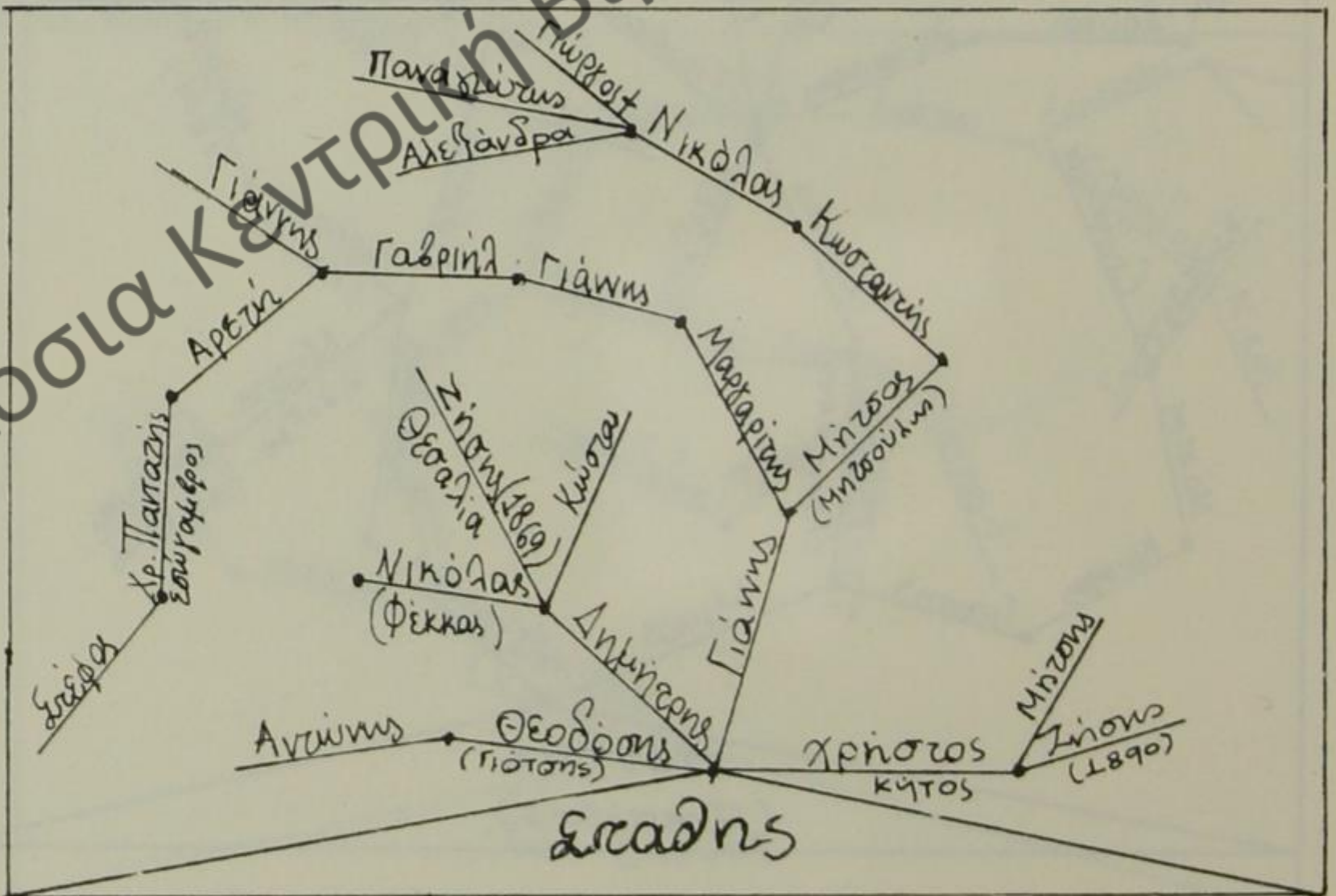
Τσαπετέληδες

Ρούσσοι

Εσραδαίοι

**ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΑ
ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΑΣΗΜΟΧΩΡΙΟΥ**

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

1907. Νέο Σχολείο, μετά τα εγκαίνια. Επάνω προς τα αριστερά: Εκ δεξιών. 1) Γεώργιος Κ. Χρήστου (επίτροπος), στα πόδια του ο εγγονός του Βασίλης Κ. Χρήστου, 5 ετών. 2) Βασιλάκης Γιαννούλης επίτροπος. 3) Ανδρέας Ι. Χρήστου. 4) Δημήτριος Μπάρκης (δάσκαλος). 5) Βασίλειος Αρ. Στεργίου. 6) Παπα - Λάμπρος Π. Πανταζής. 7) Αριστείδης Δ. Στεργίου. 8) Βασίλειος Γεωργίου (επίτροπος). 9) Απόστολος Κ. Χρήστου. 10) Όρθια η δασκάλα Όλγα, από το Πάπιγγο. Δίπλα από τη δασκάλα η Γεωργούλα Θ. Πανταζή (Χρήστου).

Στα πέντε σκαλοπάτια: Εκ δεξιών προς τα αριστερά κατά σειρές προς τα κάτω. Οι μεγαλύτεροι μαθητές της Δης τάξεως του Δημοτικού και μαθήτριες και ακολουθούν των άλλων τάξεων, μαθήτριες και μαθητές, οι μικρότεροι και τα νήπια. Δημήτριος Θεοδ. Χρήστου, Ιωάννης Χαρ. Χολέβας, Βασίλ. Ν. Τσεπέλης, Πασχάλης Αγγ. Γιώτης, Σωκράτης Β. Γιαννούλης, Ζαχαρίας Αντ. Τσεπέλης, Σωκράτης Αρ. Στεργίου, Ηλίας Π. Γιαννούλης, Δημήτριος Κ. Νάσιου, Βασίλειος Αγγ. Γιώτης, Αντώνης Μαρκ. Γιαννούλης, Νίκος Κύρκα Νούτσης, Ιωάννης Ν. Στεργίου, Ιωάννης Κύρκα Νούτσης, Απόστ. Επ. Στεργίου. Μεγάλες και μικρές μαθήτριες, μικροί μαθητές και νήπια: Γεωργούλα Θ. Πανταζή (σύζ. Ανδρ. Χρήστου) με τη δασκάλα: Ευθυμία Χρ. Γιώτη (Δημ. Σούλη), Αλεξάνδρα και Ευδοκία Κων/νου Χρήστου, Ευθαλία Ιωάνν. Χρήστου, Ευγενία Β. Γιαννούλη, Ελένη Χαρ. Πανταζή (Ηλ. Γιαννούλη), Ασημούλα Στεφ. Γεωργάκη (Σωκράτενα Στεργίου), Αλεξάνδρα Δημ. Στεργίου, Αρετή Παύλου Γιαννούλη, Σπυριδούλα Κ. Χολέβα, Δημητρούλα Μ. Γεωργίου (Ιωάνν. Στεργίου), Ελένη Μ. Χρήστου, Γεωργούλα Ι. Χρήστου (Δημ. Τάτση), Ευγενία Θεολόη. Ιωάννης Χαρ. Χολέβας, Δημ. Τάτσης, Νικόλαος Β. Νικολάου, Ελευθερία Οικονόμου, Κων/νος Χρ. Γεωργάκης, Ανδρέας και Απόστολος Γιαννούλης, Χριστόφορος Αγγ. Νάτσης, Αγγελής Λ. Γιώτης, Ανδρέας Ν. Στεργίου, Δημ. Ιωάνν. Ζαχαρίας, Διομήδης Δημ. Νούτσης, Πασχάλης Χρήστου, Γεώργιος Στ. Πανταζής, Πασχάλης Γιαννούλης, Νίκος Ιωάνν. Τσιώτσης. Φωτογραφία Ηλία Στεργιάδη εκ Πληκατίου.

1916 - 1917. Α). Από κάτω εκ δεξιών: 1) Γιώργος Νάτσης 2) Παιδί του Γιώργου Χαρίση (Κώστας) 3) Αχιλλέας Χολέβας 4) Βαγγέλης Τσεπέλης 5) Γιος της Γαβριλαίνας (Γιάννης) 6) Σπύρος Τσεπέλης 7) Ερμιόνη Κ. 8) Μερόπη 9) Φόνη Γιαννούλη 10) Λαμπρινή Οικονόμου.

Β). 1) Θεοδούλα 2) Μαργαρίτα 3) Σπέρδω Σ. Γιαννούλη 4) Πασχάλαινα Χρ. 5) Τάσο Κ. Γιαννούλη 6) Αμαλία 7) Παλυξένη Γεωργάκη 8) Κώτσιος Τσεπέλης (της Νάσαινας) 9) αδελφή της γυναίκας του Αγγελή Γιαννούλη (του Πέττε) 10) Ανδρονίκη Σ. Νούτση 11)...

Γ). 1) ...;; 2) Νίκος Θ. Τσεπέλης 3) Χριστόδουλος Πανταζής 4) Τηλέμαχος Ευ. Γιώτης 5) Σπύρος της Βεργως (Γιαννούλη) 6) Στέφος Οικονόμου 7) Λάζος Νάσιος 8) Γιάννης Νάτσης 9) Παπα - Ευάγγελος Ζήκος.

Δ). Γεωργιος Κ. Χρήστου 2) Ευάγγελος Χρήστου 3) Δημ. Ζαχαρίας 4) Διομήδης Στεργίου 5) Ανδρέας Στεργίου 6) Τόλης Χολέβας 7) Γιώργος Πανταζής 8) Πασχάλης Χρήστου 9) Διομήδης Νούτσης 10) Κοσμάς Στεργίου 11) Γιάννης Χαρίσης.

Ε). 1) Σπύρος Νούτσης 2) Αγγελής Τσιώτης 3) ...;; 4) Γιώργος Στεργίου 5) Πέτες αδελφή συζύγου του Αγγελή Γιαννούλη (της Ευθαλίας) 6) Γιώργος Λιουμάνης 7) Πασχάλης Γιαννούλης 8) Βασίλειος Νούτσης.

ΣΤ). Γιάννης Ν. Στεργίου, Μήτρης, παπα - Λάμπρος, Κλεισούρας (Βασίλης Γεωργίου), Βασίλης Στεργίου, Σωκράτης Στεργίου.

1934. Με το Δάσκαλο Ευάγγελο Νικολάου.

1935. Πρωτομαγιά στις Λαζινιές με μαθητές των τριών χωριών Ασημοχωρίου, Χιονιάδων, Γοργοπόταμου. Διακρίνονται άνω σειρά Τιμόθεος Χρήστου, Ευριπίδης Γεωργίου, Ευάγγελος Στεργίου, Κων. Χρήστου.

Ο ιερέας Τιμόθεος Χρήστου, η Ευδοκία Χ. Χολέβα, Στέφανος Νούτσης με την Μαργαρίτα. Η Φρειδερίκη Σ. Νούτση με τα τότε «κοτσέλια» του χωριού.

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΑΣ
Ο Σχολάρχης Απόστολος
Βεζζαντές (Μπεζεντές) και
η οικογένειά του στο σπίτι του.

Ο ιερέας Ευάγγελος Ζήκος με το δάσκαλο Βασιλή Νούτση και οι μαθητές.

Ο δάσκαλος Γεωργιάδης στο Ασημοχώρι.

Ο δάσκαλος Στέφ. Ζωγράφος που επί σειρά ετών ήταν δάσκαλος στο Ασημοχώρι, με το γιο του επίσης δάσκαλο Ευριπίδη και τον ιερέα Τιμόθεο.

Κληρωτοί του 1916 - Ιωάννινα.

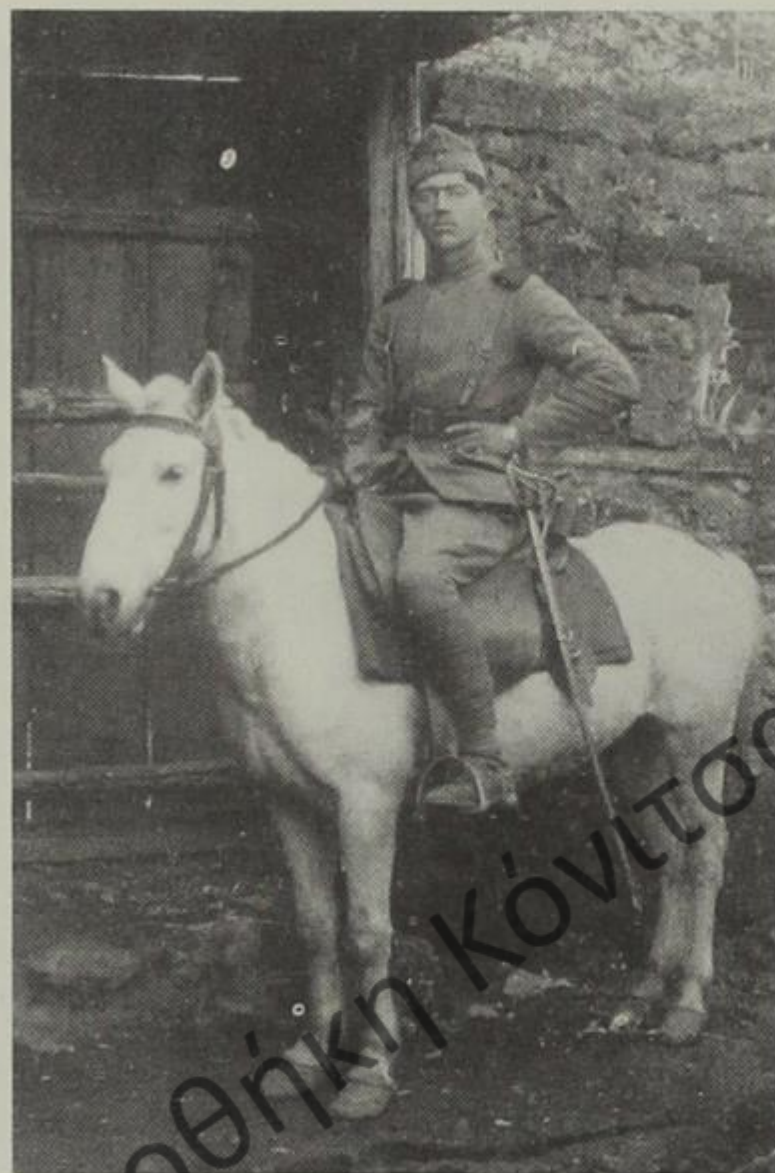
Διακρίνονται: 1. Μιχάλης Πανταζής 2. Χρήστος Θ. Χρήστου 3. Δημήτριος Χρήστου 4. Μάνθος Δόση 5. Ζήσης Αρσένης 6. Άγνωστος εκ Χιονιάδων 7. Μάνθος Γιαννούλης 8. Ανδρέας χρήστου 9. Αγγελής Γιαννούλης 10. Σωτήριος Θεοδοσίου 11. Ιωάννης Νικολάου 12. Άγνωστος 13. Δημήτριος Γιαννούλης 14. Χρήστος παπαγεωργίου 16. Βασίλειος Κοσνάς και 17. Ανδρέας Τσιώτσης.

Από αριστερά: Μάνθος Κ. Γιαννούλης, Δημ. Θ. Χρήστου, Ξένος, Ανδρέας Ι. Χρήστου, 1919.

1916. Ανδρέας Ι. Χρήστου,
λοχίας Βαρ. Πυροβολικού.

1919. Ανδρέας Ι. Χρήστου,
λοχίας Βαρ. Πυροβολικού.

Στην Εθνική Αντίσταση υπηρέτησαν: Από αριστερά: Νικόλαος Γεωργίου, Ευριπίδης Χρήστου Βασιλῆς από του Μάζιου ἢ Σανοβού και πολλοί ἄλλοι χωριανοί, ὅπως ο Σπύρος Νούτσης, ο Σωτήρης Στεργίου κ.ά.

Εδώ, στο Ηρώο των Ιωαννίνων ἐναντι της 8ης Μεραρχίας, εὐθύς μετὰ την ἀπελευθέρωση.

Προπολεμικοί χωριανοί της δεύτερης γενιάς στις ΗΠΑ. Διακρίνονται οι: Δημ. Χρήστου, Μάνθος Δόση, Γεώργιος Μήτσης, Βασίλ. Πανταζής, Βασ. Γεωργίου, Κων/νος Οικονόμου, Διονύσης Γιώτης κ.λπ. Ξένοι. Άνω πρώτος είναι ο Τζίμης της Καλλιόπης.

1924 στη Σαλαμίγκα Νέας Υόρκης. Φωτογραφία του Νικολάου Α. Χρηστοπούλου.

1. Ο εξαδέλφος του, Νικόλαος Κωστάκη Γεωργίου. 2. Το παιδί του Κωτούλη Δόση, Μάνθος Δόσης 3. Ο ανεψιός του Κώστας Οικονόμου της εξαδέλφης του Μαγδαληνής. 4. Ο Αγγελής Γιώτης. 5. Ο ανεψιός του Δημήτριος. 6. Ο ανεψιός του Ιωάννης της Βασιλικής.

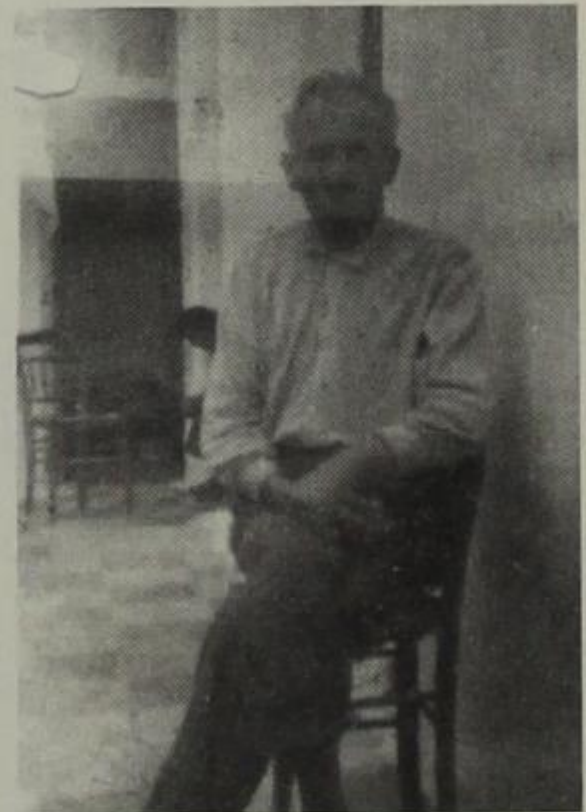

Ταξιδεμένοι Λισκατσιίτες στην Αμερική.

Ταξιδεμένοι Ασημοχωρίτες στην Αμερική. Από αριστερά:
Δημ. Θ. Χρήστου
Βασίλειος Χαρίσης Γεωργάκης
Νικόλ. Χρήστου (-όπουλος)
Γεώργιος Μ. Μήτση.

Ο αξέχαστος μπάρμπα Ζήσης της Κλήγενας (Θεμ. Πανταζή) που έσφαζε και ετοίμαζε τα ψητά στο Λιβάδι, στους γάμους.

Η οικογένεια του Νικολάου Χρήστου (-όπουλου) με τον αδερφό του Θεόδωρο Χρήστου. Ηράκλειο Αττικής 6-2-1927.

Μάιος 1939. Όρθιος Δημοσθένης Ν. Χρηστόπουλος, Κων/νος Ανδρ. Χρήστου, Ιωάννης Γεωργίου, Γιάννης Ν. Χρηστόπουλος, η πεθερά και η σύζυγος του Νικ. Χρηστόπουλου (Χρήστου) η Γεωργούλα Ανδρ. Χρήστου και ο μπάρμπα Νικόλαος Χρηστόπουλος στο σπίτι του στο Νέο Ηράκλειο.

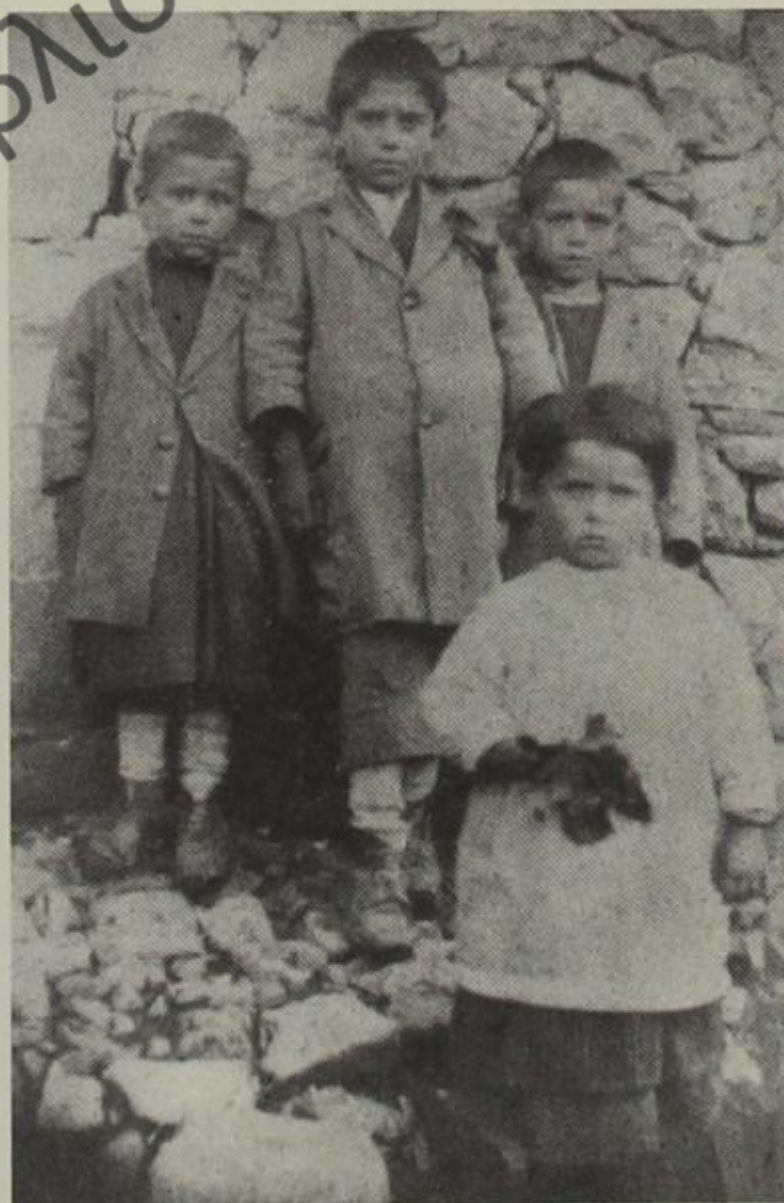
1937. Συνεστίαση Συλλόγου Ασημοχωριτών. Διακρίνονται οι συγχωριανοί μας Σωτ. Οικονόμου, Γιώργος Κ. Γεωργάκης, Ευάγγελος Θ. Τσεπέλης στο ναυτικό, Δημ. Σούλης, ο γιατρός Β. Χρήστου, ο Ευριπ. Σούρλας με τη σύζυγό του, ο Χρήστος Θεολόγου, Αγγελής Γιαννούλης.

Ν. Ηράκλειο, Αθήναι. Καθαρή Δευτέρα 3-3-1952 στο σπίτι του μπάρμπα Νικόλα Χρήστου (Χρηστόπουλου).

Σε ένα ιατρικό Συνέδριο στο Βόλο ο Γιατρός και οι συγγενείς του, Τιμόθεος και Αντώνης Γιαννούλης.

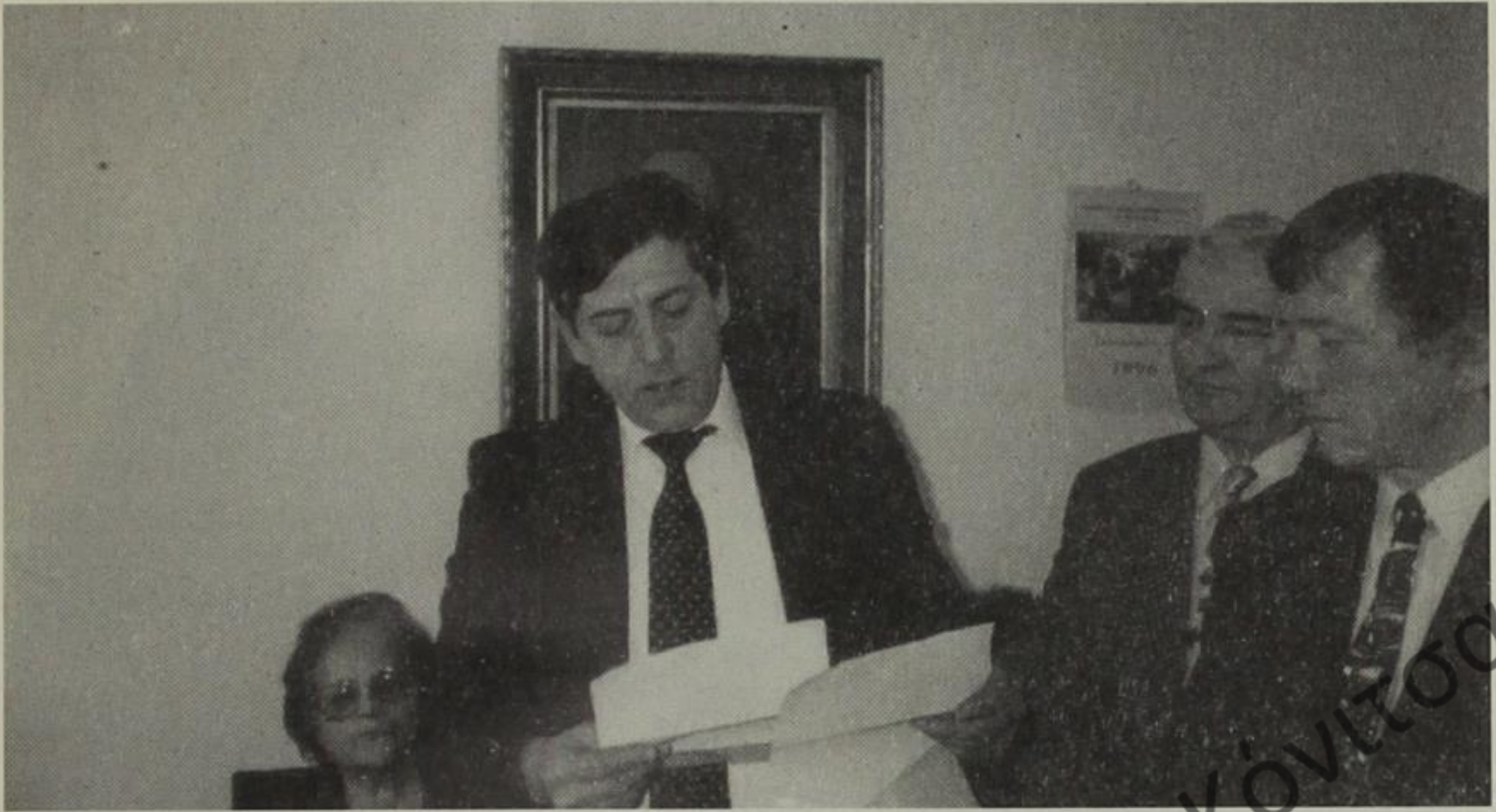
Τα εγγόνια της Τσιάντας της Δαμούλως, Ευριπίδης, Παντελής, Κώστας, Αρτεμισία.

Από τις εκδηλώσεις των χωριανών της Αθήνας.

Επίσκεψη στο ναό της Πλάκας στην Αθήνα. Διακρίνονται οι συγγενείς Αναστάσιος Τάτσης, το ζεύγος Αναστάσιος και Κατερίνα Σκούρτη και η Αρτεμισία Νούτση.

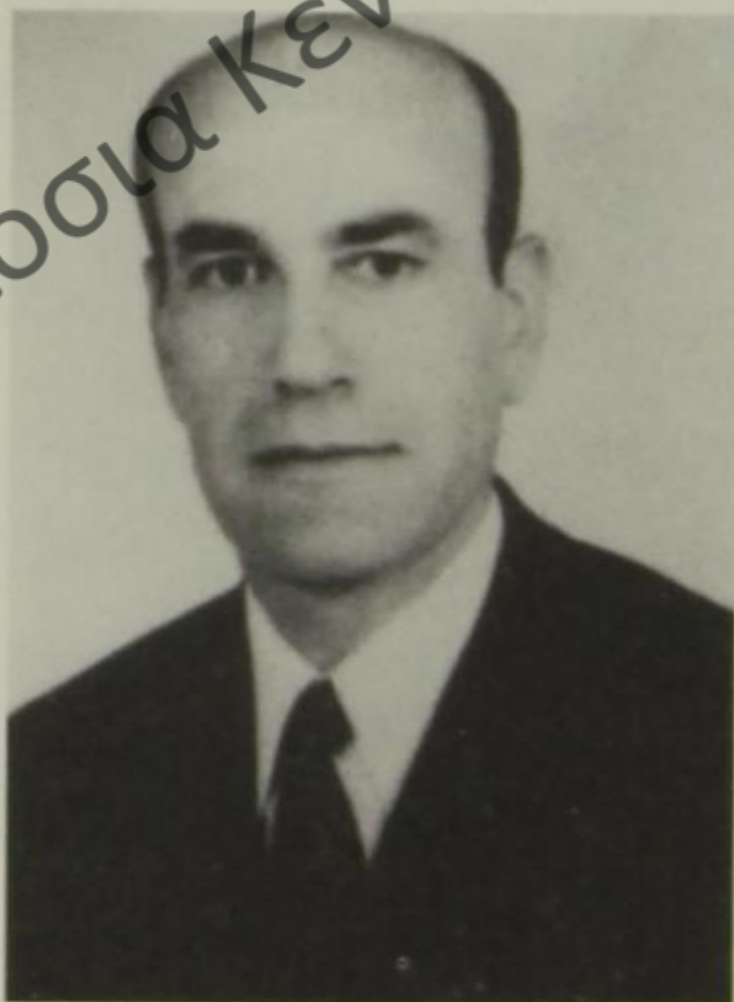
Ο πρόεδρος του Συλλόγου Ασημοχωριτών Βασίλης Π. Γιαννούλης. Διακρίνονται: Αρτεμισία Ι. Νούτση, ο τέως πρόεδρος του Συλλόγου Νίκος Ε. Ζήκος και ο Στέφανος Χ. Πανταζής, μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του Συλλόγου.

Στην αυλή του Ναού στην Πλάκα της Αθήνας. Διακρίνονται, η ηθοποιός Αικατερίνα Χέλμη και ο Χρήστος Θεοδοσιού ψάλτης, Αλέκος Νικολάου επίτροπος, ο δικηγόρος Νικ. Καζαμίας και ο Τιμόθεος Χρήστου.

Γεώργιος Κ. Χρήστου, αδελφός του ιατρού Βασιλείου Χρήστου, ο οποίος του αφιέρωσε ένα βιβλίο γράφοντας: «Αφιερούται εις την Ιεράν Μνήμην του προφιλεστάτου και πολυπαθούς Αδελφού μου Γεωργίου Κ. Χρήστου (1916 - 1933) τελειοφοίτου Θ' Γυμνασίου Αθηνών, αριστεύοντος και βαδίζοντος την οδόν των μεγάλων ιδανικών». Στην Πορταριά Πηλίου που ήμουν εφημέριος γνώρισα ένα δικηγόρο συμμαθητή του Γιώργου και μου είπε πως ο Γιώργος ήτανε πανέξυπνος και διόρθωνε και τον καθηγητή του στο μάθημα.

Ένας άλλος καλόκαρδος απ' τη γενιά των Χρηστέων έφυγε πρόωρα για την αιωνιότητα, ο χειρουργός ιατρός Χρήστος Μ. Χρήστου.

Ο δεύτερος αγωγιάτης μετά τον Αριστεΐδη (ο γιος νέος όπως τον λέγανε) με τη σύζυγό του Αγγελική, κόρη του μεγάλου Δάσκαλου Χριστ. Πανταζή με τα τρία παιδιά τους, τη Φωτεινή (Σακκούλη), τον Εράγγελο και το Βασίλη δάσκαλο. Όρθιος είναι ο Διομήδης Δημοσθένη Νούτση.

1936. Μια απ' τις Αρχόντισσες του Πάνω Μαχαλά, Αλεξάνδρα Θεμ. Πανταζή, κληγένα με τ' όνομα.

Ο Ανδρέας Τσιώτης με τη σύζυγό του, τη θυγατέρα του Βασίλω και το γαμπρό τους που ζουν στο Κιουπκί Σερρών.

Στο
αμπέλι
του παπα -
Γιάννη. Το
τραπέζι το
κάνανε οι
Αμερικάνοι
Κώστας και
Χρήστος
Στεργίου
πάνω από
τις «Ράχες».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Ψησταριές στον Ιζερό. Διακρίνονται από άνω ο Μάνθος Δόση, η Μάνθαινα, η Πασχά-
 λена, η Σωκράτενα, η Παντελήγενα με τον Παντελή και την κόρη τους Δημητρούλα.
 Κάτω σειρά ο Θεοδ. Χρήστου, Κώστας Πανταζής, Μιχ. Τάτσης, παπα - Λάμπρος, Βασί-
 λης Χαρίσης και Βασίλενα, Πασχάλης Χρήστου, Σωκράτης Στεργίου και όπισθεν ο Γιάν-
 νης Γεωργάκης με την σύζυγό του. Κάτω τα παιδιά: Ευριπίδης Χρήστου και Παντελής,
 Ευάγγελος και Γρηγόρης Στεργίου και ο Τάκης Γεωργάκης.

Όρθιοι: Αρι-
 στείδης Στεργί-
 ου με στολή
 χασιώτικη, Νι-
 κόλαος ο γιος
 του, Μάνθος
 Τσεπέλης, Γε-
 ώργιος Χαρίση
 γεωργάκης.
 Καθιστοί: Γα-
 βριήλ Παπαγε-
 ωργίου, Μάρ-
 κος Γιαννού-
 λης, παπα -
 Λάμπρος, Βα-
 σίλειος Α.
 Στεργίου, Βα-
 σίλειος Γεωργί-
 ου (Κλεισού-
 ρας) και ο νέος
 Γεώργιος Ν. Στεργίου.

Ασημοχωρίτισσες με τα «τσιπαρωτά», 1939. Διακρίνονται η πάπα - Ζήκαινα Ελευθερία, η Ανδρομάχη Ι. Νάτση, η Σοφία Χ. Τσεπέλη (Τάτση), η Αρετή Χρ. Πανατζή, η Φωτεινή της Θεοδωράκενας (σύζ. Νικ. Γιαννούλη), η Αχιλέγενα Αγγ. Χολέβα (Ελένη), η Κατερίνα Κ. Νάσιου. Κάτω από τη Σοφία είναι η κόρη του πάπα - Ευάγγελου από την Πυρσόγιαννη. Κάτω Τιμόθεος Χρήστου, Όλγα Ζήκου, Πάτρα Ν. Γεωργίου, Αντωνία Γ. Γεωργάκη, Χρήστος Μ. Χρήστου, Χρυσάνθη Αγγ. Γεωργάκη.

Ασημοχωρίτες στις Λαζινιές: Ο Δημ. Τάτσης, ο Μάνθος Χρήστου, η Κατερίνα Νάσιου, η Φωτεινή Χρήστου, ο Αχιλ. Χολέβας άνω, ο Δημ. Χρήστου με τη μάνα του Θεοδωράκενα, η Αρτεμισία Χρήστου, ο Σωτ. Στεργίου. Κάτω ο Γιώργος Δ. Τάτσης, η Όλγα και η Ελευθερία της Ρούσιως.

Ασημοχωρίτισσες με τις τοπικές ενδυμασίες.
Τα παιδιά ο Τιμόθεος και ο Χρήστος Χρήστου, 1939.

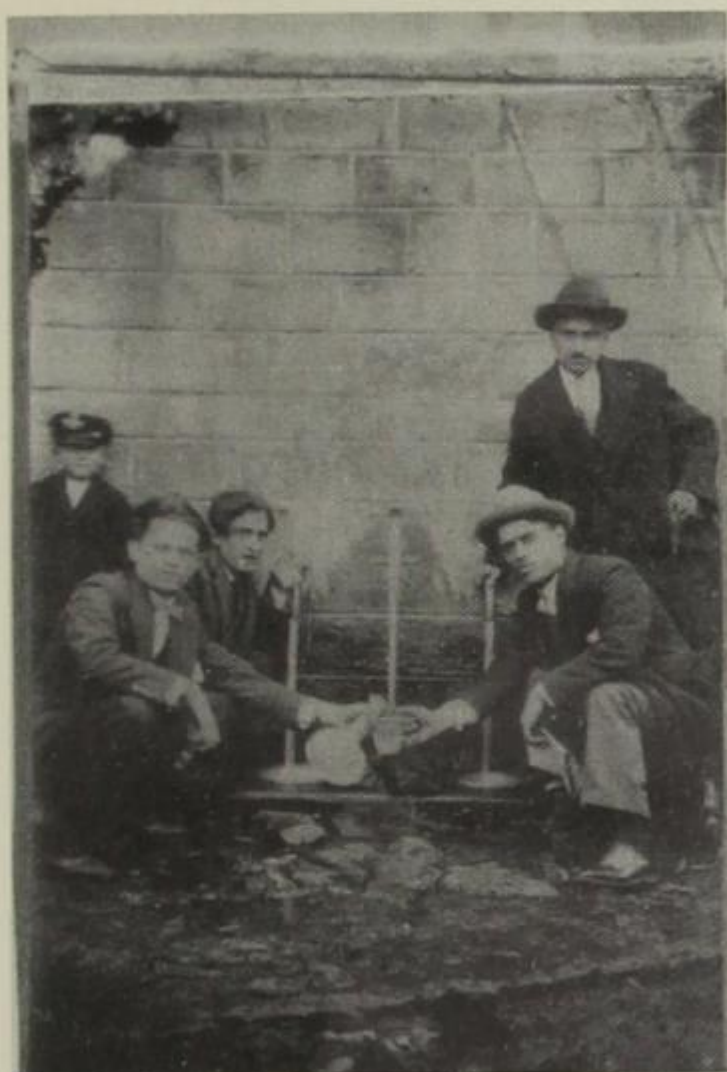
Χρησταίοι και Στεργαίοι στην αυλή της Τάσαινας, Λισκάτσι, Μάιος 1939.. Μάνθος Νάσιου, Αρετή και Δημ. Χρήστου, η Όλγα της Λουκάκενας, Ιωάννης Χρήστου με τη μικρή Γεωργία, Χρυσάνθη, Αρτεμισία, Αλεξάνδρα Χρήστου, Χρήστος Χρήστου, Τιμόθεος, Χρήστος Στεργίου, Βικτώρια, Αριστείδης, Νικόλαος Χρήστου (-όπουλος), Κων/νος και Διομήδης Στεργίου και ο φωτογραφίστας Ιωάννης Ν. Χρήστου (-όπουλος).

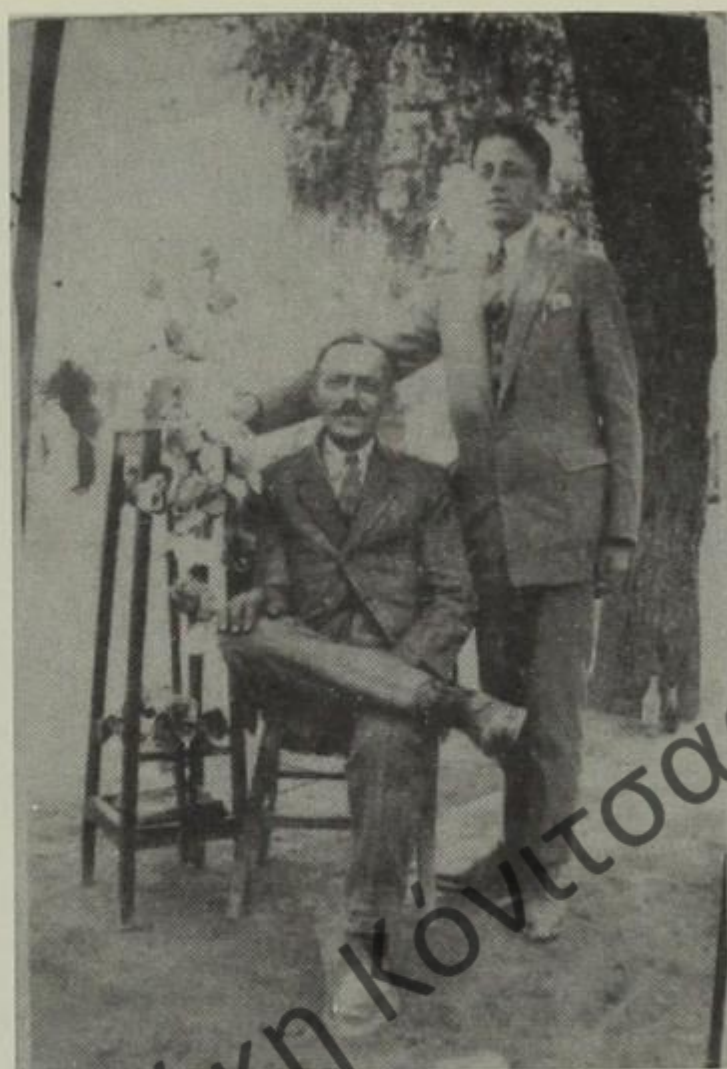
Με τους σεισμούς στην Κόρινθο οι χωριανοί μας ξυλουργοί έτρεξαν να εργασθούν.
Λουτρά Λουτρακίου.

Με τους σεισμούς στην Κόρινθο οι μαραγκοί χωριανοί μας έτρεξαν για τον επιούσιο άρτο. 1. Πασχάλης Γιαννούλης, 2. Αθαν. Νάσιου, 3. Φίλιππος Ζ. Πανταζής, 4. Διομήδης Α. Στεργίου, 5. Αγγελής Α. Χρήστου, 6. Σπύρος Μ. Νούτσης, 7. Πασχάλης Π. Γιαννούλης, 8. Δημ. Ζαχαρίας, 9. Ζήσης Θ. Πανταζής, 10 άγνωστος, 11. Μάρκος Γιαννούλης, 12. ο ιατρός Βασίλειος Κ. Χρήστου, 13. Νικόλ. Ζαχαρίας (Βόλος), 14. ο λογιστής Ιωάνν. Νάτσης, 15. Λεωνίδας Νούτσης, 16. Νίκος Π. Γιαννούλης, 17. Ιωάνν. Μ. Γιαννούλης, 18-19. Διονύσης και Αλέκος Νούτσης.

Στη βρύση του χωριού ο μαθητής Γιάννης Μ. Γιαννούλης, ο Ευάγγελος Γιώτης, ο Κώστας Νάσιου, Πασχάλης Χρήστου και Διομήδης Νούτσης.

Ο Βασίλης Κων. Χρήστου με τον πατέρα του. «Από τις χαρούμενες στιγμές της ζωής μου. Την ημέραν που ενεγράφην εις το Πανεπιστήμιον» 11-10-1926.

Εξοχικό τραπέζι προς τιμήν του γιατρού Βασιλ. Χρήστου.

Γάμος στο Λισκάτσι πριν από 100 χρόνια. Διακρίνονται από αριστερά: Ο Δ. Μπάρκης (δημ/λος), ο παπα - Γιώργης, ο Γ. Κ. Χρήστου (πεθερός), η Αγαθή Γ. Χρήστου (πεθερά), η Ασημούλα Γιαννούλη (νύφη), ο Κων/νος Γ. Χρήστου (γαμπρός), ο Βασιλάκης και ο Μάρκος Γιαννούλης (αδελφοί της νύφης), η Απ. Χρήστου (θεία του γαμπρού), η Σωκρ. Ζωγράφου (θεία του γαμπρού, εκ Χιονιάδων), μαζί με το γιο της Νικολάκη (δικηγόρο στην Αμερική), η Ευδ. Τάτση (θεία της νύφης), η Ρούσιω Λ. Γιώτη (θεία), ο Σωκρ. Ζωγράφος (θείος του γαμπρού, εκ Χιονιάδων), ολόκληρο συμπεθερικό από όλα τα γύρω χωριά, με τους ξακουστούς βιολιτζήδες.

Μάρτιος 1939.
Γάμος στο χωριό,
του Λάζου Νάσιου με
τη Θεοδούλα Μανέση·
στο μέσον ο κουμπάρος
Αγγελής Νούτσης.

15 Αύγουστο στο μάζεμα του Λιβαδιού, 1957.
Διακρίνεται ο πρόεδρος Γρηγόριος Στεργίου με τη σύζυγό του Γεωργία κ.λπ.

Στο Λιβάδι Ασημοχωρίου, 17-8-1957.

Στις Ποταμιές, άφιξη δερμάτων από το «ξωτικό». Στο μέσον ο παπα - Ευάγγελος και ο «βετεράνος του Αλβανικού πολέμου» Ζήσης Στεργίου.

Στο Βόλο Αντώνης Γιαννούλης, οι ιερείς Τιμόθεος, ο Σκαλιστής από το Τούρνοβο, Κύριλλος και Ευάγγ. Τζέφος (Χιονιάδες) και ο Παναγιώτης Μητσούλης.

1960, Ασημοχωρίτες και Χιονιαδίτες στις Ποταμιές ξεπροβοδούν συγχωριανούς τους.

Στο ιστορικό «Μπηγαδούλι» να γίνει η υδρομάστηση, να γίνει στο σωλήνα του νερού η πέτρινη υποδοχή, όπως την είχε φτιαγμένη ο Μήτρο Τσεπέλης. Διακρίνεται η πρεσβυτέρα Γεωργία με τη μητέρα της Τάσω.

Ο μπάρμπα Μήτσος ο Τσέτας «στόλιζε» την πλατεία με τα αστεία του, μαζί με τον Πασχάλη και τον Αχιλλέα.

Στον Ιζερό, τρεις παλιοί φίλοι και συγγενείς: Ο πρόεδρος της Κοινότητας Γρηγόριος Στεργίου, ο Μάνθος Νάσιου γαμπρός και ο ιερέας Τιμόθεος.

Στον Ιζερό του Προφήτη Ηλία, ο Νίκος της Προίκας, ο Παναγιώτης Γιαννούλης, ο Πολίτης, η Αρτεμισία, ο Τιμόθεος, η πρεσβυτέρα Γεωργία, ο Φάνης Γιαννούλης και ο Αναστάσιος Τάσης.

Ασημοχωριτόπουλα στην παιδική χαρά του χωριού, προσφορά του προέδρου του Συλλόγου Ασημοχωριτών Αττικής Βασίλη Γιαννούλη.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Γύρω από την ιστορία του χωριού	13
Οι τρεις μαχαλάδες	19
Ιστορική περίοδος	26
Τοπωνύμια	30
Οικογένειες Ασημοχωρίου	57
Παλαιά παρατσούκλια Ασημοχωριτών	64
Τα δυο βουνά μας, Γκόλιο και Βαρτζιομπάνι	67
Τίτλος κυριότητας των δύο βουνών	77
Κωσταντής Χρήστου	90
Ξαναζωντάνεμα ενός θρύλου	97
Το πρώτο κτηματολόγιο του Λισκατσίου	101
Ο κλεφτοαρματωλισμός στην επαρχία Κονίτσης	122
Ο καπετάν Γιότσης και τα τρακόσια παλικάρια του	127
Καπετάν Λάμπρο Τσιάρας	130
Του Λάμπρου το τραγούδι	147
Η σύλληψη των κλεφτών Λάζου και Παλαβού	151
Ο Λεωνίδας Χολέβας	154
Ο καπετάν Στέφος Γεωργάκης	159
Ήθη και έθιμα της επαρχίας μας	165
Παροιμίες	174
Από την προπολεμική ζωή του Ασημοχωρίου	181
Λογοτεχνικές σελίδες - Το χωριό μας και η ξενιτιά	183
Εικόνες του χωριού μας	197
Ποίηση	201
Δημοτικά τραγούδια	215
Δημοτικό σχολείο Ασημοχωρίου	228
Μορφές Ασημοχωρίου	245
Αστεία από το Ασημοχώρι	268
Γενεαλογικά δένδρα	299
Φωτογραφικά στιγμιότυπα	321

Χριστού, κατά κόσμον Ευρυπίδης, γεννήθηκε στο Ασημοχώρι Κονίτσας το 1926. Το 1939 ήλθε στην Αθήνα κι ενεγράφη στο Θ' Γυμνάσιο. Το 1941 λόγω του πολέμου επανήλθε στο χωριό. Το 1945 με την απελευθέρωση ήλθε στην Αθήνα και τελείωσε το Ε' Λύκειο Αθη-

νών και μετά φοίτησε στη Ριζάρειο Σχολή. Στις 22/6/1953 χειροτονήθηκε διάκονος και την άλλη μέρα εφημέριος στα Άνω Πορτόια Σιδηροκάστρου Μακεδονίας από τον Μητροπολίτη Βασιλείο, με συστατικό γράμμα του Διευθυντού του περιοδικού "ΕΝΟΡΙΑ", θεολόγο κ. Ανδρέα Κεραμίδα. Μετά από μια τριετία μετατέθηκε στο Ναό των Αγίων Αναργύρων Βόλου, όπου υπηρέτησε με αμοιβαία μετάθεση στον Άγιο Νικόλαο Περραιφίας Πηλίου επί δεκατέσσερα χρόνια, καθώς και στο Ναό των Αγίων Θεοδώρων Βόλου επί δεκαέξι χρόνια. Παράλληλα πήγαινε σε όλα τα χωριά του Πηλίου και Αλμυρού ως λειτουργός, βοηθός ιεροκήρυξ και εξομολόγος. Εκτός από αυτόν, στο Βόλο έκαμε κύκλο "Συμμελέτης της Αγίας Γραφής" σύμφωνα με το πρόγραμμα του τότε Μητροπολίτη Ιεροκλή που συνεχίστηκε από τους Δαμασκηνό, Χριστόδουμο, Γεράσιμο και εξακολουθεί να υπάρχει μέχρι σήμερα από τον Γεράσιμο. Το 1985 μετατέθηκε στο ναό του Αγίου Νικολάου Ραγκαφέ(α) της Πλάκας Αθηνών, όπου υπηρέτησε συμπληρωσικά 43 χρόνια υπηρεσίας, οπότε το 1996 συνταξιοδοτήθηκε. Εκτός των άλλων καθηκόντων του ασχολείται και με το γράψιμο βιβλίων. Έχει εκδόσει τέσσερις ποιητικές συλλογές, βιβλίο για τον ιερό ναό της Πλάκας και βιβλίο με τίτλο "Μηνύματα από την Αγία Γραφή". Είναι έγγαμος ιερέας και ανήκει στο Διαικητικό Συμβούλιο του Συνδέσμου Κληρικών Ελλάδος (Ι.Σ.Κ.Ε.) και στην Ένωση Ελλήνων Λογοτεχνών.

48111

KON